Google

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Tämä on kauan vain kirjaston hyllyssä olleen kirjan digitaalinen kappale, jonka Google on huolellisesti skannannut, osana tavoitettaan tehdä maailman kirjatsaataville Internetissä.

Kirjan tekijänoikeussuoja on jo rauennut ja kirjasta on tullut vapaasti jaeltava. Vapaasti jaeltavalla teoksella ei joko koskaan ole ollut tekijänoikeussuojaa tai suoja on rauennut. Se, onko teos vapaasti jaeltava, riippuu kunkin maan lainsäädännöstä. Vapaasti jaeltavat teokset avaavat meille paluun menneisyyteen, menneisiin kulttuureihin sekä tietoon, joka muuten olisi vaikeasti löydettävissä.

Reunahuomautukset sekä muut lukijoitten lisäämät merkinnät on jätetty näkyviin kertomaan teoksen matkasta kustantajalta kirjaston kautta Internetiin.

Käyttöohjeet

Google on ylpeä saadessaan digitoida materiaalia yhteistyössä kirjastojen kanssa, ja tuodessaan vapaasti jaeltavaa materiaalia yleiseen tietoon. Vapaasti jaeltavat teokset kuuluvat yleisölle, ja Google toimii ainoastaan asianhoitajana. Koska työ tulee kalliiksi, Google on kuitenkin ryhtynyt toimenpiteisiin kaupallisen väärinkäytön estämiseksi, esimerkiksi rajoittamalla automaattisten kyselyjen suorittamista.

Käyttäjältä odotetaan:

- Rajoittumista vain yksityiskäyttöön
  Googlen teoshaku on tarkoitettu yksityishenkilöille, ja teosten kaupallinen hyödyntäminen on kiellettyä.
- Pidättäytymistä hakujen automatisoinnista
  Googlen hakujärjestelmien automatisoitu käyttö on kiellettyä. Jos hakujen tarkoituksena on saada materiaalia koneellisen kielenkääntämisen, optisen tekstintunnistuksen tai muun suuria määriä tekstiä vaativan sovelluksen kehittämiseen, ota yhteyttä Googleen. Google on edelläkävijä julkisesti jaeltavan materiaalin hyödyntämisessä ja voi ehkä auttaa.
- Lähdetietojen säilyttämistä
  Jokaiseen tiedostoon sisällytetty Googlen leima toimii muistutuksena projektista, ja auttaa etsimään lisämateriaalia Googlen teoshaun kautta. Älä poista merkintää.
- Varmistavan käytön laillisuuden
  Käytitpä teosta mihin tahansa, on muistettava, että käyttäjän on itse varmistettava käytön esteettömyys voimassa olevien säädösten kannalta. Ei pidä olettaa, että kirja on vapaasti jaeltavissa kaikkialla, jos se on sitä Yhdysvalloissa. Se, onko teos tekijänoikeussuojan alainen, riippuu maittain, eikä ole olemassa kattavaa ohjetta siitä, miten yksittäistä teosta voi missäkin tapauksessa käyttää. Ei pidä olettaa, että teoksen oleminen Googlen teoshaussa tarkoittaisi, että sitä voi käsitellä miten tahansa missä tahansa. Tekijänoikeussuojan rikkomukset voivat käydä kalliiksi.

Tietoja Googlen teoshausta

Googlen pyrkimyksenä on maailman tietojen järjestäminen ja niiden tuominen avoimesti kaikkien saataville. Googlen teoshaku tuo maailman kirjat lukijoitten ulottuville samalla kun se auttaa kirjailijoita ja kustantajia löytämään uutta yleisöä. Hakuja tämän teoksen täydestä tekstistä voi tehdä osoitteessa http://books.google.com/

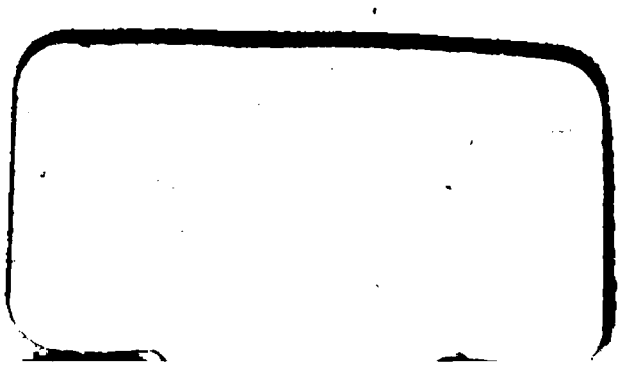

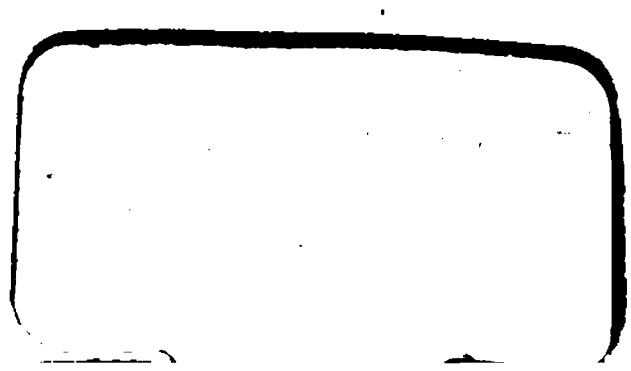

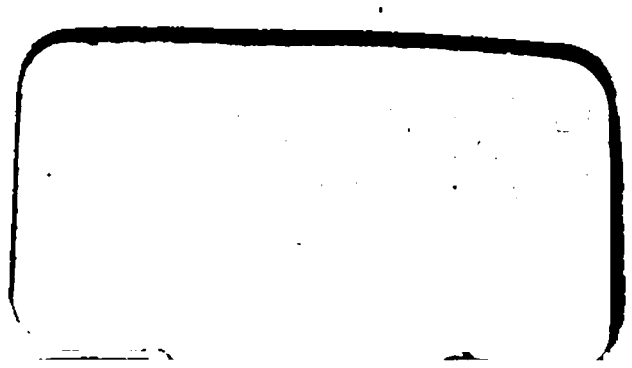

SUOMI.

Kirjoituksia isän-maallisista aineista.

14483

Toimittanut

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Toinen Jakso.

---

16 Osa.

HELSINGISSÄ,
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa,
1883.

3

167201

Aineisto:

	Siv.
Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan Kansankielestä. Tehnyt **E. N. Setälä**	1.
Mordvankansan Häätapoja. Kirjoittanut W. Mainoff. Suomentanut **K. H.**	237.
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Keskustelemukset vv. 1881—1883.	351.

LAUSEOPILLINEN TUTKIMUS

KOILLIS-SATAKUNNAN

KANSANKIELESTÄ.

TEHNYT

E. N. SETÄLÄ.

HELSINGISSÄ,
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa,
1883.

Esipuhe.

Sen kautta, että Suomalaisen Kirjallisuuden Seura oli määränmyt lauseopillisen matkarakansa minun käytettäväkseni, sain tilaisuuden tutkiakseni kielemme lauseoppia Hämeen ja Savon murteiden yhtymäkohdilla Satakunnan koillissopukassa. Matkallani paraasta päästä noudatin sitä matkasuunnitelmaa, jonka olin hakemukseeni liittänyt, ja joka oli saavuttanut Seuran hyväksymyksen.

***Tutkimus-alanani** oli Ruoveden ja Keuruun emäsrakunnat, sekä niiden kappelit, joista Maltia jo on nykyisin päässyt itsenäiseksi pitäjäksi, ja muut kaikki ovat siksi tulossa tai pyrkimässä. Kesäkuun keskivaiheilla v. 1881 tulin* Kuruun, *jossa viivyin viikon päivät, kulkien melkein halki koko seurakunnan sydänmaille asti. Kurun viimeiseen soppeen Aureesen en kumminkaan tunkeunut, vaikka se kieli, jota tämän etäisen kulmakunnan ystävälliset, taika-uskoiset asukkaat puhuvat, varmaankin tarjoisi lauseopin tutkijalle paljon huomattavaa. Syynä siihen, ett'en saattanut tähän käyttää aikaani, oli se seikka, että Aureessa jo alkaa se murre, joka sitten jatkuu Parkanoon ja Ikaalisiin y. m. ja olisi yhteydessä niiden seutujen murteen kanssa tutkittava. Eräältä Aureessa asuneelta mieheltä kirjoitin muutamia satuja, mutta hänen kielensä ei ollut ainakaan samanlaista, kuin niiden Perä-Aureen miesten, joita Kurun kirkolla puhutin. Kurusta siirryin höyryvaunulla* Ruoveden *emäpitäjään. Siellä muutamia päiviä oltuani keskeytin matkani käydäkseni Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran 50-vuotisessa juhlassa kuulemassa keskustelua lauseoppimme asioista. Sieltä palattuani viivyin vielä Ruovedessä viikkokauden. Sitten lähdin* Keuruulle, *kuljin Keuru'-selän länsipuolta, oleskellen jonkun päivän eräässä*

sydänmaan kylässä, Loilan kylässä, jonka läpi Tampereen ja Vaasan välistä rautatietä paraillaan tehtiin, satuja kirjoitellen ja kieltä kuunnellen. Keuruun kirkolta matkasin itää kohden Petäjäveden rajalle ja sieltä halki sydänmaiden Multialle. *Multialta kuljin Keuruun kautta* Pihlaisille *ja sieltä sydänmaan tietä* Ätsäriin. *Oltuani noin viisi, kuusi päivää Ätsärissä lähdin* Virtoihin, *ja siihen loppui matkani noin kaksi kuukautta kuljettuani.*

*Mitä **tutkimustapaani** tulee, oli siinä pääasiana kansankielen tarkka* kuunteleminen. *Yhtä mittaa kansan parissa ollen panin paperille jokaisen lauseen, joka sisälsi lauseopillisesti huomattavaa. Etenkin koetin saada kansaa kertomaan satuja, joita kuunnellessani tein muistiinpanoja, kirjoitinpa välistä koko sadun paperille vastaisen tutkimuksen pohjaksi. Kansa on täällä ylimalkaan saduntaitavaa, niin että varsinainen sadunkerääjä täällä helposti saisi koko joukon enemmän satuja, kuin mitä minulla on koottuna. Mutta onpa kumminkin, etenkin Keuruun seurakunnissa, häviön oireita tavattavana. Useat nimittäin eivät tahdo satuja kertoilla, useilta ovat entiset taidot unohtuneet. Tämän seikan syynä on hengellinen herätys, joka on mahtavasti vaikuttanut Keuruun seurakunnissa. Myöskin laulunhenki elää vielä kansassa, varsinkin Multialla. Siellä kerrotaan paljon entisistä pistelijäistä runonlaulajista, ja vielä nytkin on runomiehiä olemassa. Kalevalan runomittaa runomiehet täälläkin paraasta päästä käyttävät, vaikka se tietysti on kielen uudemman kannan mukaan muodostunut ja säännöttömämpi. Runoja olen muutaman muistiin kirjoittanut.* Kyselemistä *en paljoa käyttänyt. Ehkäpä olisi kyselemällä saanut täytetyksi aukkoja, mitä esitykseen on jäänyt, mutta minusta oli parempi, että aukot jäivät täyttämättä, kuin että ne olisi täytetty epävarmoilla tiedoilla. En juuri suurta arvoa panmut ehdottamani lauseen hyväksymiseen; luotettavampana pidin semmoista tiedon-antoa, joka hylkäsi ehdottamani lauseen tai useammista ehdottamistani lauseista yhden alternatiivin hyväksyi, toiset hylkäsi. Kuinka pitkälle toisinaan kyselemällä pääsee, osottaa seuraava esimerkki. Kun Ruovedessä ollessani kysyin: Sanotteko*

„leiviskästä hyvästä voista maksetaan 15 markkaa“, vai „leiviskästä hyvää voita maksetaan 15 markkaa“, sain vastauksen: „Ehkäpäs hyvästä suvivoista niin paljo maksetaan, mutt'ei muusta tartte pyytääkkään“.

Tätä tutkimustapaa noudattaen oli ***aineksiksi*** *karttunut suuri joukko yksinäisiä lauseita, 54 satua, joitakuita runoja, ynnä muistiinpanoja näiden seutujen paikallisnimien käyttämisestä paikallissijoissa. Kokoomani ja saduista poimimani lauseet ovat tämän kirjoituksen pohjana. Näistä olen* ***suoritustyössä*** *tähän ottanut kaikki lauseoppiamme valaisevat lauseet, ja, missä esimerkkejä on ollut runsaammalti, niin paljon kuin suinkin olen luullut saattavani, jotta lukijalla olisi tilaisuutta itse arvostelemaan, ovatko johtopäätökseni oikeat. Samasta syystä liitetään tähän valittuja kielennäytteitä, jotta lukija saattaisi itse lähteistä, yhdenjaksoisesta puheesta kansankieltä tutkia. Etupäässä olen puhunut niistä kohdista, joissa kansankieli poikkee kirjakielestä, mutta olenpa välistä yleistä lauseoppiammekin kosketellut. — Tutkimuksessa mainitut paikannimet (sivv. 52—56) ovat melkein kaikki talojen ja torppain nimiä, paitsi missä erittäin mainitaan.*

Oikokirjoitus-tapani *suhteen tahdon tässä mainita, että alussa en ollut varma, merkitsisinkö* t:*n pehmennys-äänteenä olevaa heikosti kuuluvaa* v:*tä* v *kirjaimella, vai enkö. Siitä on seurauksena, ett'ei mainitun* v:*n käyttäminen ole alussa kirjaa säännöllinen (alussa esim.* tuua, *lopussa* tuuva *y. m.). Samoin on osittain myöskin* k:*n pehmennys-äänteenä käytetyn* v:*n laita.* J:*tä en ole pitänyt tarpeellisena käyttää* k:*n pehmennys-äänteenä (esim* reiän, poian, *ei:* reijän, poijan). *Sitä vastoin on* j:*n käyttäminen* t:*n pehmennys-äänteenä ollut välttämätöntä, koska sen käytäntö on Keuruun murteessa joksikin laaja (esim.* meijän, teijän, saje, tiejot *l.* tievot). *Korrehtuurinlukua muuten on osittain haitannut tekijän maalla-olo. Tässä oikaistakoon ikävimmät virheet:*

2 siv.	*15 riv.*	*ylh.*	*on:*	Seinäjoesta —	*lue:* Peräseinäjoesta
3 „	*4* „	*alh.*	„	tapahtuu —	lue: usein tapahtuu
8 „	*4* „	„	„	*vuonna* —	lue: *vuanna*
26 „	*14* „	„	„	*hamarijjaan* —	lue: *kamarijjaan*

32	*siv.*	*3 ja*	*2*	*riv.*	*alh.*	*on:*	*itsensä* — lue: *ittensä*
43	„		*17*	„	*ylh.*	„	*tuomion* — lue: *tuamion*
44	„		*2*	„	*alh.*	„	*mahlottoman* — lue: *mahðottoman*
74	„		*18*	„	„	„	adessiivia — lue: ulkoisia paikallissijoja
97	„		*7*	„	„	„	262 — lue: 261
112	„	*17 ja*	*16*	„	„	„	*vuotta* — lue: *vuatta*
128	„		*15*	„	„	„	*kyvin* — lue: *kyyvin*
134	„	*5 ja*	*6*	„	*ylh.*	„	-sanana — lue: -lisänä
158	„		*12*	„	„	„	*-miehiä* — lue: *miähiä*
177	„		*5*	„	*alh.*	„	vaiehtell — lue: valehteli
178	„		*17*	„	„	„	vuotta — lue: vuatta
179	„		*6*	„	*ylh.*	„	kerjöämään — lue: kerjäämään.

Muitakin pieniä virheitä kyllä lienee, toivoakseni ei kumminkaan mitään häiritsevää.

Että vajavaisuuksia ja puutteita on syntynyt sekä tutkijan kokemattomuuden että tutkimus-aineen vaikeuden tähden on asiantuntijalle sanomattakin selvä. Lisävaikeudeksi on vielä tullut se, että tutkittavien seutujen kieli ei muodosta mitään yhtenäistä muoto-opillista murrealaa. Mutta muoto-opilliset seikat tässä lauseopin tutkimuksessa ovatkin sivuseikkoja, sentähden en ole pitänyt tarpeellisenakaan kaikkien ääneneopillisten vivahdusten merkitsemistä. Minä puolestani olisin täydellisesti tyytyväinen, jos tämä teos, jonka suorittaminen minulta harjaantumattomuuteni tähden on paljon aikaa vienyt, toisi vähän lisiä lauseoppimme ainekokoelmiin, ja vielä enemmän, jos tämän kautta nuorempain tutkijaimme huomio kääntyisi kielemme lauseopin laiminlyödylle, vähän viljellylle alalle.

Lopuksi pyydän tässä saadakseni lausua kiitollisuuteni kaikille niille kansalaisille, — ketään erittäin nimittämättä, mutta ketään myöskään unohtamatta — jotka tavalla tai toisella ovat minulle työssäni suosiollista apuansa antaneet.

Tekijä.

Sisällys.

I. Kieliopillinen osa.

Siv.

Johdatus (muoto-opillinen) §§ 1—10. . . . . 1—6.

I. Yleissilmäys lauseen pääosiin.

Subjektista §§ 11—13 . . . . . 7—9.
Predikaatista §§ 14—24 . . . . . 9—16.
Predikaatin mukautumisesta §§ 25—30 . . . . . 16—20.
Objektista §§ 31—42. . . . . 20—34.
Objektinsukuisista määräyksistä § 43. . . . . 35—36.
Attribuutista §§ 44—48 . . . . . 36—37.
Adverbiaalista §§ 49—51 . . . . . 37—39.

II. Nominin käytännöstä.

Luvuista §§ 52, 53 . . . . . 39—40.
Sijoista §§ 54—158 . . . . . 40—81.
Nominatiivi §§ 54, 55. . . . . 40.
Akkusatiivi §§ 56, 57 . . . . . 40—41.
Genitiivi §§ 58—68 . . . . . 41—45.
Instruktiivi §§ 69—72 . . . . . 46—49.
Komitatiivi § 73 . . . . . 49.
Abessiivi § 74 . . . . . 49.
Prolatiivi § 75 . . . . . 49—50.
Paikallissijat §§ 76—158 . . . . . 50—81.
Yleisiä katsauksia §§ 76—85 . . . . . 50—57.
Yleiset paikallissijat §§ 86—105 . . . . . 57—64.
Essiivi §§ 86—89 . . . . . 57—58.
Partitiivi §§ 90—102 . . . . . 58—63.
Translatiivi §§ 103—105 . . . . . 63—64.
Sisäiset paikallissijat §§ 106—136 . . . . . 64—72.
Sisäiset paikallissijat yleensä § 106—115 . . . . . 64—68.
Inessiivi (muuten) §§ 116—121. . . . . 68—69.
Elatiivi (muuten) §§ 122—131 . . . . . 69—72.
Illatiivi (muuten) §§ 132—136 . . . . . 72—73.

	Siv.
Ulkoiset paikallissijat §§ 137—158	73—81.
Ulkoiset paikallissijat yleensä §§ 137—140	73—75.
Adessiivi (muuten) §§ 141—146	76—78.
Ablatiivi (muuten) §§ 147—156	78—80.
Allatiivi (muuten) §§ 157, 158	81.
Adjektiiveista §§ 159—162	81—82.
Laskusanoista §§ 163—169	82—84.
Pronomineista §§ 170—189	84—100.
Hän, se §§ 170—179	84—93.
Suffikseista §§ 180—183	93—96.
Relatiivi-pronomineista § 184	96.
Refleksiivi-pronominista § 185	96—97.
Indefiniitti-pronomineista §§ 186—188	97—100.
Pronomen reciprocum § 189	100.

III. Verbin käytännöstä.

Luvusta ja persoonasta §§ 190—205	101—111.
Aktiivi (persoonallinen muoto) ja passiivi (persoonaton muoto) §§ 190—198	101—105.
Kieltosana §§ 199—205	105—111.
Moodeista ja temporeista §§ 206—222	111—121.
Indikatiivi §§ 207—213	111—115.
Konjunktiivi §§ 214—219	116—120.
Imperatiivi §§ 220, 221	120.
Futuuri- (impendens-) ajoista § 222	120—121.
Nominaalimuodoista §§ 223—257	121—139.
Infinitiivi substantiivin kanssa § 223	121—123.
I:nen infinitiivi (muuten) §§ 224—232	123—125.
II:nen infinitiivi §§ 233, 234	125.
III:s infinitiivi (muuten) §§ 235—237	125—127.
IV:s infinitiivi § 238	127.
V:s infinitiivi § 239.	127.
Partisiipeista §§ 240—254	127—135.
Muutamien persoonattomien verbien järjestämisestä §§ 255—257.	135—139.

IV. Partikkelin käytännöstä.

Post- ja prepositsiooneista § 258	139.
Liitännäis-partikkeleista §§ 259—263	140—142.
Adverbeista §§ 264—267.	142.
Konjunktsiooneista §§ 268—289	142—157.
1. *Ja, tai* §§ 269—271	143—144.
2. *Eli* §§ 272, 273	144—145.

Siv.

3. *Mutta, vaan*, § 274 . . . . . 145.
4. *Niin* §§ 275, 276 . . . . . 145—147.
5. *Niinkun* § 277 . . . . . 147.
6. *Että* §§ 278—285 . . . . . 147—154.
7. *Kun* § 286 . . . . . 154—155.
8. *Jos* § 287 . . . . . 155—156.
9. *Saati* § 288 . . . . . 156.
10. *Vaikka* § 289 . . . . . 156—157.

Liitteitä.

1. Sanojen järjestyksestä §§ 290—296 . . . . . 157—162.
2. Oratio obliqva'sta §§ 297, 298 . . . . . 162—164.
3. Ellipsistä § 299 . . . . . 164—165.
4. Pleonasmista § 300 . . . . . 165.

II. Kielennäytteitä.

Kurusta:	Kulkijan	169—171.
	Totuus ja Vale	171—172.
Kurun Aureesta:	Ansiotyöt.	172—174.
Ruovedestä:	Mestari-varas	174—176.
	Hullu akka	176—177.
	Kolme veljestä.	177—179.
	Muuttuneet kuninkaanpojat	179—182.
	Kuninkaanpoika ja merenhaltia	182—185.
	Erkki ja Tiina Pirun palveluksessa	185—188.
Virroista:	Lukkari ja pappi	188—190.
	Hiiri morsiamena	190—192.
Ätsäristä:	Taikasormus	192—197.
	Paimen-Jussi	198—204.
	Härän myyjä	204—205.
	Mies emäntänä.	205—207.
	Papin renki	207.
Pihlaisilta:	Taivassalolainen	208.
	Kaupantekoa	208—209.
	Matista ja Pirusta	209—210.
Länsi-Keurulta:	Kolme kuninkaantytärtä ja passaripoika	210—215.
	Taivaasen-menijä	215—218.
	Lasivuori	218—222.
	Jalopeura ja vaimonpoika	223—224.
Itä-Keurulta:	Kolme tohtoria	224—225.
	Kolme laiskuria	225.

		Siv.
	Herkmannin pojista	225—227.
	Kaksi voroa.	227—228.
	Mistä herrastuomari nimensä sai? . . .	228.
Multialta:	Jalopeura ja mies	229.
	„Raha kaikki voi“	229—230.
	Lehmä vuohesta	230—232.
	Sukkela poika	232—233.
	Matista ja Pirusta	233—235.

Lyhennyksiä:

K. = Kuru, Kurusta saatu.
K. A. = Kurun Aure, Aureen kylästä saatu.
Ke. = Keuru, Keuruulta saatu.
M. = Multia, Multialta „
P. = Pihlaisten seurakunta, Pihlaisilta saatu.
R. = Ruovesi, Ruovedestä saatu.
V. = Virtain seurakunta, Virroista saatu.
Ä. = Ätsäri, Ätsäristä saatu.

I. KIELIOPILLINEN OSA.

Johdatus.

1. Satakunnan koillinen soppi, mikä ennen on ollut Satakuntalaisten takamaina, kalastus-aloina, on saanut asujamensa eri tahoilta. Kurussa ja Ruovedessä on etelästä päin tullut hämäläinen asutus. Virtain seurakunnan asujamet ovat nähtävästi sen väestön jatkeena, joka asuu eteläisellä Pohjanmaalla. Ätsärin, Keuruun, Pihlaisten ja Multian asutus on tapahtunut asutustarujen mukaan sekä etelästä että idästä päin, vieläpä eteläiseltä Pohjanmaaltakin, mistä Pihlaisten seurakunta aivan nykyisin on saanut suuren osan asujamiansa.

2. Tämä asutuksen erilaisuus kuvastaa kansan kielestäkin, joka täällä ei muodosta mitään yhtenäistä murretta, vaan jakautuu useampiin enemmän tai vähemmän toisistaan poikkeaviin. Eri murretten vuorovaikutus toisiinsa on täällä selvästi havaittavana sekä muotojen ja sanavaraston että lauserakennuksen suhteen. Semmoisesta on esimerkkinä monikon tunnusmerkki *-loi*, jota kuulee jo Kurusta, Ruovedestä ja Virroista alkaen liitettävän Eurén'in II:sen ja IV:nnen luokan sanoihin; esim. *muuriloita, kaupunkiloita, pappiloita ja provastiloita* (K.); *aholoissa, taloloissa, ukkoloista, lukuloista, satuloista* (sanasta *satu*), *tohtoriloitten, vallesmanniloilta, säkkilöitä, paattiloissa* (R.); *taloloissa, lammiloita* (V.); *kattoloilta* (Ä.); *kirkkoloille, peltoloille, karhuloilla, pappiloita, renkilöitä, suutariloilla, raataliloilla, maisteriloilla, Jussiloilla* (Ke.) jne.

3. Pääasiassa voimme täällä eroittaa kolme murretta, pitäen jaon perusteena *t*:n pehmenemisen vokaalin ja *h*:n jäljestä. Murteille annamme seuraavat nimet:

1) Ruoveden murre, jota puhutaan Ruovedessä ja Kurussa, vieläpä paikoin Virtain eteläosissakin. Tunnusmerkki: *t* pehmenee *l*:ksi: esim. *meilän*, *teilän*, *palan* (sanasta *pata*). Kurun Aureessa myöskin *t* pehmenee *l*:ksi, mutta sen murre on muuten suuresti eroava Ruoveden murteesta, sillä siinä on tavallista, että loppu-*s*, vieläpä loppu-*n* muuttuu aspiratsiooniksi, joka ääntyy jokseenkin samoin kuin *h*; esim. *kirkoh* (= kirkossa); *Sata saarta Aureeh*, *tuhannen niäntä Nerkkooh* (A. ja N. ovat järviä); *Tälläh* (= tälläs), *ikääh* (= ikään), *mitääh*, *suveh päälle*, *kah* (= kanssa). — Diftongit *uo*, *yö*, *ie* kuuluvat melkein *ua*, *yä*, *ia*, t. *iä*.

2) Virtain murre, jota puhutaan Virroissa. Tunnusmerkki: *t* pehmenee *ð*:ksi, s. o. heikon *r*:n kaltaiseksi ääntäeeksi. Esim. *meiðän*, *löyðän lyhðe*. Jotkut ääntävät sen *r*:ksi. Se osa Virtain pitäjää, joka on lohaistu Seinäjoesta, puhuu Etelä-Pohjanmaan murretta.

3) Keuruun murre, jota puhutaan Keuruulla, Pihlaisilla, Multialla sekä Ätsärissä. Tunnusmerkki: *t* pehmenee vokaalin ja *h*:n jälkeen katoamalla; esim. *Lyhe*, *paassa*. Tavallista kumminkin on, että vokaalien väliin pannaan ääntämisen helpoitukseksi *j* tai *v*, joskus *h* edellisen tai seuraavan vokaalin vaatimusten mukaan; esim. *meijän*, *myijä* (= myydä, myidä), *tiijän*, *luojit*, *vuojen*, *myöjen* (= myöten, myöden), *saje;* — *käyvä*, *vuorokauven*, *savut* (sadut), *saavulla* (= saadulla), *lyövyn* (= lyödyn), *tievustaa*, *raavolla;* — *saahaan*, *soaha*. Koko Koillis-Satakunnassa pannaan *j* vokaalien väliin *t*:n kadottua monikon genitiivin päätteestä *-ten;* esim. *Paikkajen* (K.), *rahajen*, *molempajen* (R.); *piikajen* (P.); *puukuvajen* (Ke.); *voimajen* (M.); *hyväjen* (R.); *selkäjen*, *pyhäjen* (Ke.).

Muitakin yhteisiä tuntomerkkiä on Keuruun murteella. Esimerkiksi mainittakoon, että siinä *k* *l*:n, *r*:n, *h*:n jäljessä pehmenee jäljettömäksi katoamalla, kun sitä vastoin Ruoveden ja Virtain murteissa se pehmenee *j*:ksi, jos *e*, *i* seuraa, mutta muuten vaikuttaa sijaispituuden seuraavassa vokaalissa: esim. *kulke-*, *kulen;* *selkä*, *selän;* *alku*, *alun;* *härkä*, *härän;* *tahko*, *tahon;* mutta Ruoveden ja Virtain murteessa:

kuljen, *sel(l)ään*, *al(l)uun*, *här(r)ään*, *tah(h)oon*. Myöskin *i*-vokaalissa tapahtuu sijaispitennys, jos se on monikon *i*, jonka edeltä on *ä* kadonnut; esim. *härriillä* (*härrään*), *selliillä* (*sellään*). Sanoista *aika*, *poika* Virtain murre ja Keuruun murteen läntisin osa pehmentää *k*:n kadottamalla sen, Ruoveden murre palkitsee *k*:n katoamisen sijaispituudella, ja muuttaa *i*:n *j*:ksi esim. *aian*, *poian* (P., Ä., V.) mutta Ruov. *ajjaan*, *pojjaan*; Keuruulla ja Multialla tavallisesti *ajan*, *pojan*. — *Ts* äänteen asemesta käyttää Virtain ja Ruoveden murre *tt*:tä, joka on pehmenemätön; esim. *mettä*, *mettän;* Keuruun murre taas käyttää *ht*:tä, joka joko on pehmenemättä, tai pehmenee siten, että *h* katoaa, harvoin siten, että *t* katoaa; esim. *mehtä: mehtässä* l. *metässä;* — *pahas* (*pahtaan*) (Ä.). Monitavuisten sanojen konjunktiivin imperfektissa *e* säilyy *i*:n edellä Keuruun murteessa; esim. *väheneis*, *paraneis*, *vapiseis*, *tarvihteis* (l. *tartteis*), vieläpä: *lieneis* (Ke.). Virtain ja Ruoveden murteessa se katoaa, niinkuin kirjakielessäkin.

4. Mutta Keuruunkin murre jakautuu kahteen haaraan: itäiseen eli diftongiseeraavaan, jota puhutaan Keuruun itäosissa ja Multialla, ja läntiseen eli pitkävokaaliseen, jota puhutaan Keuruun länsiosissa, Pihlaisilla ja Ätsärissä.

Edellisen tunnusmerkkinä on se, että se yleensä rakastaa diftongeja, vaan ei kärsi pitkiä vokaaleja. Pitkät vokaalit *aa*, *ää* diftongiseerautuvat *oa*:ksi, *eä*:ksi; esim. *oamu* (oikeastaan olisi kirjoitettava *°aamu*), *eäni* (trk. *°ääni*), *neän* (= näen, nään). Muutosta ei tavallisesti tapahdu, jos pitkä vokaali on supistumalla syntynyt välisen *h*:n, *j*:n, *k*:n pois jäätyä; esim. *vieraalle* (= vierahalle), *silmään* (= silmähän), *pit(t)ässä* (= pitäjässä), *taa*, *taakse* (*k* pehmennyt vartalosta *taka*); samoin: *ottaa*, *jättää*, (preesensin 3:s persoona; se luultavasti on alkuansa ollut: *ottaka*, *jättäkä*, ks. 212). Sitä vastoin diftongiseeraus kyllä tapahtuu, jos pois on jäänyt *t;* esim. *karjoa*, *silmeä*, *ottoa*', *jätteä*' (I inf.), *kuivoa* (3 prs. preesens. sanasta *kuivoan*, *kuivata*, jonka alkuvartalo on ollut *kuivata*, *kuivaa*). — Lainasanoissa *oo* diftongiseerautuu *uo*:ksi;

esim. *tuoli*, *tuoppi*. — Ylimalkaan luetaan yhteensattuvat vokaalit diftongiksi; esim. *hop(p)ea*, *valkeaseen* (= valkeaan; sana kuuluu Genetz'in I luokan 2:seen lahkoon, taipuu samoinkuin *harmaa*); *kip(p)eä*, *rup(p)ea* (= rupeaa), *kirkkoa*. Kerran vain kuulin muodon *lankiee lankea* muodon asemesta, mutta pitkävokaaliseksi supistumista ei tämmöisissä kärsitä, ei sanota *lankee*, *hop(p)ee*, *kip(p)ee*, *kirkkoo*. Ainoat poikkeukset, mitkä kuulin, olivat *ennee*, *rahhoo* (Ke.). — Yleisiä koko Keuruun murteelle ovat tuommoiset diftongiseerautumiset kuin *toistus*, *tappaus*, *mäessä* (l. *mäissä*). — Huomattava yleinen tunnusmerkki Itä-Keuruun murteelle on myöskin lyhyiden konsonanttien *l*, *n*, *r*, *s*, *t* muljeerautuminen, kun *i* on kadonnut, esim. *tuľ*, *meń*, *voaŕ*, *pyyś*, *piť*.

Länsi-Keuruun eli pitkävokaalisen murteen tunnusmerkkinä on se, että se ei diftongiseeraa pitkiä vokaaleja, ja supistaapa vielä vierekkäin sattuneita erilaisia vokaaleja pitkiksi vokaaleiksi; esim. *aamu*, *ääni*, *tooli*, *tooppi*, *kip(p)ee*, *hop(p)ee*, *kirkkoo;* vieläpä *väättää* (= ve(d)ättää), *nään*. Tämän murteen alalla on eräs pieni kulmakunta, joka muuttaa *oa*:n *öä*:n, ainakin yksikön partitiivissa *aa*:ksi, *ää*:ksi; esim. *puuraa* (= puuroa), *maitaa* (= maitoa), *talaa* (= taloa), *peltaa* (= peltoa), *rokkaa* (= rokkoa), *tyttää* (= tyttöä), *hörkkää* (= hörkköä). Tätä kuulin eräässä talossa siinä Ätsärin osassa, joka on Keuruun pitäjästä lohaistu, sanottiinpa siten puhuttavan myöskin Liesjärven kylällä Keuruulla. — Muljeerausta ei tunneta, vaikka Keuruun länsiosissa *i*:n elideeraus on tavallista; esim. *tul*, *men*, *nuor*, *pyys*, *pit*. Pihlaisilla ja Ätsärissä *i* säilyy, joten muljeeraus ei saata tulla kysymykseenkään. — Länsi-Keuruun murteesta eräs Itä-Keurulainen kertoi, että se on yhä enemmän saanut savolaisia ominaisuuksia. Parikymmentä vuotta takaperin hän sanoi vielä sanotun *sellään*, *jallaan*, mutta nyt *selän*, *jalan*. Tämän muutoksen tietysti, jos kertomuksessa on perää, on seurakuntalaisten keskinäinen seurustelu vaikuttanut.

5. Sen ylimalkaisen muistutuksen saatamme tehdä koko Koillis-Satakunnan kansankielestä, että täällä kieli hyvin usein vaihtelee; esimerkiksi Keuruun kummassakin pää-

murteessa saattaisi eroittaa useampia eri aloja, Pihlaisten pohjoispuoli puhuu joksikin samaa murretta kuin Ätsäriläiset, ja Ätsärissäkin taas siinä osassa, joka on ennen ollut Keurutta, sanottiin olevan muutamia yksinäisiä talojakin, joilla on oma murteensa; ylimalkaan Ätsärin pohjois-osan kieli jo alkaa sekaantua Pohjanmaan kieleksi. Virtain ja Kurun eri murrealoja mainitsimme jo yllä. Varsinaiselle muoto-opin tutkijalle täällä varmaankin olisi työtä näiden eri murrealojen määräämiseksi. Tässä lauseopillisessa tutkimuksessa ei tietysti näihin voi paljon huomiota panna, eikä aikani myöntänyt itse paikallakaan erittäin ruveta näitä seikkoja tarkkaamaan. Ennenkuin lakkaamme esittämästä näitä ääne- ja muoto-opillisia kohtia, puhumme vielä parista seikasta.

6. Konsonantin piteneminen eli se ominaisuus, että lyhyen korollisen ja pitkän korottoman tavuun välinen, lyhyt konsonantti pitenee, on täällä paikoin sääntönä; esim. *tullee*, *juttelemmaan*. Ruoveden murteessa se kuuluu jotenkin selvästi itse Ruoveden pitäjässä, Kurussa sitä vastoin tuskin ollenkaan. Virtain murteessa ei sitä tavallisesti kuule. Keuruun länsimurteessa se kuuluu selvästi Keuruun länsiosissa ja Pihlaisten etelä-osissa, sitä vastoin ei Pihlaisten pohjois-osissa eikä Ätsärissä. Keuruun itämurteessa se toisin paikoin kuuluu selvemmin, toisin taas, niinkuin Multialla jokseenkin heikosti.

7. Schva eli puolivokaali on tavattavana näillä tienoin joksikin yleisesti; esim. *näl^{ä}kä*, *val^{a}konen* (K. A.); *nel^{e}jä* (R.); *sil^{i}mä*, *Väl^{ä}mälä*. En ole katsonut tarpeelliseksi merkitä tätä lauseopillisen tutkimuksen esimerkeissä enkä kielennäytteissä.

8. Loppu-*n* on täällä, niinkuin monin paikoin muuallakin hyvin hämärä ääni, useimmiten muuttunut aspiratsiooniksi ja, niinkuin aspiratsiooni ainakin, seuraavan sanan alkukonsonantin kaltaiseksi. Kun seuraava sana alkaa vokaalilla, niin loppu-*n* katoaa Keuruun murteessa; esim. *porti(n) alate'*. Tämän jälkimmäisen ilmiön olen merkinnyt kielenesimerkeissä ja näytteissä, panemalla *n*:n sulkkumerkkien väliin, edellistä en. Myöskin suffiksissa *-nsa* on *n* Keuruun

murteessa joko hämärä nenä-ääni tai useimmiten tykkänään kadonnut. Sitäkin olen merkinnyt sulkujen väliin pannulla *n*:llä.

9. Muoto-opillisia yksityisseikkoja ei tietysti saata ottaa puheeksi tässä. Mainitsemista kenties ansaitsee, että Keuruun murteessa kuulin *olen* verbin monikon kolmannen persoonan muodossa *olevat;* esim. *Meijän miehet olevat siellä työssä* (Ke.); *Kyllä ne olevat Vaajamäessä ja Karimolla* (P.); — — *jotka siinä haltijana olevat* (P.); *Keisari meni kahtomaan, mitenkä ne siellä olevat* (M.); *Ne olevat sen pil'kallaan tehneet* (Ke.); *Ne olevat sitten menneet* (Ke.); *Ne olevat tulleet tänne joka haaralta* (P.). Ätsärissä en näitä kuullut, vaan sen sijaan lyhennettyjä muotoja käytettävän *olen*, vieläpä *tulen, menen* ja *panen* verbien 2:sessa persoonassa; esim. *ot, otte, tut, met, me', pa'* (= olet, olette, tulet, menet, mene, pane). — Yhteydessä tämän kanssa ehkä sopinee mainita, että koko Koillis-Satakunnassa Genetz'in II:sen luokan verbeillä on usein typistyneistä vartaloista syntyneitä III:nnen luokan muotoja; esim. *jounnu'* (typistämätön vartalo *jouta*, typistynyt *jout*), *löynny'* (*löytä: löyt*), *pyytä'* (typ:tön v. *pyytä*, typ:nyt *pyyt*, siihen infinitiivin pääte *tä': pyyt-tä': pyytä'*); *tuttiin* (typ:tön v. *tunte*, typ:nyt *tunt: tut*).

10. Täten olemme lyhyesti esitelleet Koillis-Satakunnan eri murteiden keskinäiset muoto-opilliset eroavaisuudet, semmoiset nimittäin, jotka ovat murteiden tunnusmerkkeinä. Lauseopilliset eroavaisuudet eivät ole aivan suuret. Niitä on seuraava tutkimus osottava. Yleensä kieli lauserakennuksen puolesta täällä on rikasta, runsasta, sujuvaa ja keskiasemansa tähden monin kohdin kirjakielelle malliksi kelpaavaa. Tämän kansankielen tarkastelulle pyydän lukijata seuraamaan.

I. Yleissilmäys lauseen pääosiin.

Subjektista.

11. Partitiivi ei suomenkielessä sovi subjektiksi läheskään kaikille predikaateille, ainakaan ei transitiiviverbille eikä predikaatinsanalla varustetulle apuverbille. Koillis-Satakunnassakaan ei ylimalkaan tästä säännöstä poiketa. Yhden ainakin näennäisesti poikkeavan esimerkin olen kuullut, nim. *Ei auta mitään* (M., Ä.); *Ei auttanu' muuta sen miehen* (Ke., M.), mutta tässä nähtävästi *auttaa* verbi on intransitiivisesti käytettynä. Toinen samanlaatuinen esimerkki on: *Kahtatoistakymmentä laija lintuja laulaa puissa* (R.), jossa myöskin on *laulaa* käytetty intransitiivisesti. Huomattava on, että kertoja tämän lauseen toisella kerralla lausui: *Kahtatoistakymmentä laija linnut laulaa puissa.* — *Monta* muotoa en ole kuullut transitiiviverbin subjektina, eikä siihen suuntaan ehdottamiani lauseita ole tavallisesti hyväksytty; tämmöinen *monta* muodon käyttäminen, jos sitä kansankielessä tavataan, kai lieneekin kotoisin jostakin semmoisesta murteesta, jossa kielitunne ei enää pidä *monta* muotoa partitiivina, vaan käsittää sen nominatiiviksi, josta saadaan partitiivi uudelleen päätteen lisäämällä: siis *montaa* (vrt. Vatj. *tavaraata*). *Montaa* muotoa olen kuullut ainoastaan Ruovedessä ja Kurussa, mutta en sittenkään *monta* sanaa transit. verbin subjektina.

12. Epäilevissä lauseissa (kielto-, kysymyslauseissa y. m.) joissa predikaattina on *olla*, *tulla*, *näkyä* jne. on osasubjekti *) täällä tavallisempi kuin kirjakielessä. Esim. kieltävissä lauseissa: *Teitä ei ollu' kotona* (Ke.); *Ei o' seppää tullu'* (Ä.);

---

*) Tähän asti tavallisesti käytetty nimi *osannais*-subjekti on väärin muodostettu.

Ei minua liion siellä ollu' (Ä.); *Eikö sitä Tiinaa tullu' sinne Heikkalaan päin* (M.); *Ne olotti ja olotti, eikä sitä palaa ollenkaan* (R.); *Semmosta poikaa ei o' meillä käyny'* (R.); — Kysyvissä lauseissa: *Minä menen kahtoon, onko Mattia tullu'* (Ke.); *Käyn kahtomassa, onko sitä tuvassa* (Ke.); *Onko tästä menny' yhtä miestä* (Ä.); *Ukko kysy: oliko siällä minun akkaani* (R.); *Näkykö siällä meilän poikaa* (R.); — Muissa lauseissa: *Jos täällä on semmosta ihmistä, joka* — — (R.).

13. Semmoisia kvantitaattinomineja, kuin *verta*, *paljo*, *vähä*, y. m. käytetään subjektina kahdella eri tavalla rinnakkain, nimittäin tavallisissa subjektinsijoissa ja *-n*-päätteisessä muodossa.

Otamme muutamia esimerkkejä tämänlaatuisista substantiiveista, joista tavallisin on *verta*, (myöskin *hetki*, *joukko*, ks. al.):

a) Subjektinsijoissa: *Kyllä siellä sen verta oli* (V.); *Tott' ei siällä sitte ollu' eles sen vertaa* (K.); *Ei eilen liion satanu' senkään vertaa* (Ä.); *Toinen verta luotia ol'* (M.); *Kyllä siinä hiukka per(r)eä ol'* (Ke.).

b) *-n*-päätteisessä muodossa: *On sen verran er(r)oo Keurulaisen puh(h)eesta* (M.); *Ven(n)ään virstan verran on Liesjärvelle* (M.); *Kyllähän sitä nyt tuon verran on* (Ke.); *Kyllä niitä on vähän verran* (Ke.); *On sitä hetken matkaa vielä* (Ke.); *Suamentaaria tullee koko joukon* (R.).

Ne adjektiivit, joita tällä tavoin käytetään, ovat tietysti saaneet aivan substantiivisen merkityksen ja luonteen. Tavallisimmat ovat *vähä*, *paljo* (myös *iso* y. m.). Esimm.:

a) Subjektinsijat ovat yleisemmät, itäisemmissä osissa melkein yksin-omaiset: *Minull' on vähä palkkaa ja paljo työtä* (Ke.); *Niitä tulis liika paljo* (Ke.); *Se rahan vähä meń siihen* (Ke.); *Sit' on hulttionväkkee enempi kun aika miehiä* (Ke.); *Ei niitä tule enempätä* (Ke.); *Enempi väk(k)eä kuoli* (M.); *Olisko noita paria sataa vähempää* (Ä.); *Kyllä sitä menee enempikin* (P.); *Heiniä tullee tänä vuonna vähempi kun viime vuanna* (R.); *Mull' olis vähä vielä mentäväkin* (R.); *Paljokin enempi jo siitä on* (K.); *Ei niitä enää ole tykönä kovan paljoo* (V.); *Tästä on vielä iso matkaa* (V.).

b) -*n*-päätteistä kuulee länsiosissa; -*nen*-päätteisistä sanoista kumminkin kaikkialla käytetään ainoastaan tätä muotoa: *Äitini sannoo, että minulla on vähän miältä* (R.); *Rahoja oli hyvin paljon* (R.); *On vähän vain* (Ä.); *Kyllä sitä tullee enemmänkin* (P.); *Täst' on ison matkaa rantaan* (V.); — *Pikkusen kakonsyrjää jäi* (R.); *Ei ole ollenkaan heinämaata, muutakun tässä pikkusen vain* (V.); *Tässä ei ole, kun varsin vähäsen* (P.); *Maantietä on vähäsen* (Ke.); *Ei ole ennee kun pikkusen matkoa* (Ke.); *Piikoja siell' on pikkusen, mutta vaimoja varsin paljo* (M.).

Kielessämme käytetään muutamia laskusanoja subjektina -*n*-päätteisessä muodossa (*seitsemän, kahdeksan, yhdeksän, kymmenen, tuhannen*). Tämmöisen sanan attribuutin olen kerran kuullut pantavan samaan muotoon, nim. lauseessa: *Niillä on muutamen tuhannen kummallakin* (Ä.). Näiden laskusanojen tapaan olen kuullut joskus käytettävän sanaa *kymmenkunta;* esim. *Kymmenkunnan niitä on* (Ä.). *Puoli*-sanaa kuulee käytettävän molemmilla tavoin esim. *Pualitoista miästä näkyy* (K. A.); *Puolitoista virstoa tul(l)ee* (M.) — *Tästä on pualen virstaa ensi asumukseen* (K.); *Täst' on sinne puolen virstaa* (V.); *Kyllä puolentoista virstoa vielä on* (Ke.); *Puolentoista miestä ja hevosen peä* (nim. *on riihessä* M.).

Varmaankin -*n*-päätteinen muoto on selitettävä määrää merkitseväksi instruktiiviksi, josta vast'edes enemmän puhumme (ks. 70), sillä tuskinpa akkusatiiviksi selittäminen käynee laatuun.

Predikaatista.

14. Sen, mitä meillä on sanottavaa predikaattiverbin muodoista, säästämme verbioppiin; tässä aiomme likemmin tarkastella vain predikaatinsanaa ja predikaatinlisää.*)

---

*) Lauseopissani olen predikaatinlisää nimittänyt pred. täytteeksi, mutta koska tätä nimeä muutamat käyttävät samassa merkityksessä kuin pred. sana, ja uusi nimi mielestäni on kuvaavampi, niin olen ruvennut tätä käyttämään.

15. Koska eivät muut tähän asti ilmestyneet lauseopit, kuin minun, ole tehneet eroitusta nominatiivissa tai partitiivissa olevan predikaatinsanan ja essiivissä (ekssessiivissä), translatiivissa olevan predikaatinlisän välillä, on kai tässä esittäminen ne perusteet, joihin tämä tekemäni eroitus nojautuu.

16. Niinkuin yllä viittasimme, vallitsee kielessämme se sääntö, ett'ei osasubjekti voi liittyä predikaattiin, jona on apuverbi predikaatinsanan kanssa. Mutta kuuleepa esimerkkejä semmoisia kuin: *Onpa talonkin tyttäriä piikoina; Papiksi niitä oppineita ei taho ruveta* (Ä.), jotka osottavat, että partitiivi kyllä kelpaa predikaatinlisällä varustetun verbin subjektiksi. Tästä seikasta tulemme siihen johtopäätökseen, että predikaatinlisällä varustettu verbi on täydellinen intransitiiviverbi, ett'ei siis esim. edellisessä äskenmainitsemistamme esimerkeistä *olen* verbi ole kopulana, vaan olemista merkitsevänä intransitiiviverbinä, samoinkuin lauseessa: *Tyttöjä on tuvassa.* Predikaatinlisä siis ei itsessään ole muuta, kuin eri laji adverbiaalia (Vert. esim. lauseita: *Hän on eksyneenä* ja *Hän on eksyksissä*).

17. Jos katsotaan niitä verbejä, jotka saavat predikaatinsanan tai -lisän, niin näemme, että ne osaksi ovat samat.

Olen verbiä saattaa seurata sekä predikaatinsana että -lisä. Sellaisten lauseiden välinen eroitus kuin: *Matti on lukkari* ja *Matti on lukkarina* t. *M. on jo kauvan ollut lukkarina* on kylliksi selvä. Ensimmäisessä lauseessa ilman mitään muuta omistetaan subjektille määräys, ilmoitetaan, mikä hän on, jälkimmäisessä ilmoitetaan samalla, että joku muutos on tapahtunut hänen tilassansa, ett'ei hän aina ole ollut se, mikä hän nyt on.

Tähän asti tuskin ollenkaan huomattu seikka on se, että *tulen* verbi (= tulla olemaan) saattaa saada myöskin predikaatinsanan. Mainitsemme esimm. näistä murteista: *a*) pred. sana nominatiivissa: *Kyllä ny' vuasi huano tiäten tulee* (K.); *Ei se ihan tumma tule* (R.); *Ne tuli niin heikot ne orraat* (R.); *Se tulee niin ylön raskas* (V.); *Se tulee suo-*

rempi (V.); *Saa nähä nyt, minkälainen se Pihlaisten alttaritaulu tulee* (Ä.); *Yks sana tulee yhenlainen, toinen toisenlainen* (Ä.); *Pieni se tullee* (P.); *Kyllä se nyt huonompi tullee* (Ke.); *Se tuli liika pikkunen* (Ke.); *Tulko se pitkä* (M.); *Lieneekö se nyt tullut hyvä* (M.). — *b*) pred. sana partitiivissa: *Sen työ tulee vaan semmosta huanoa* (K. A.); *Minä oðotan, ett'ei ne tule liiaksikin isoja* (V.); *Kyllä ne sitä taattavasti tekööe, että se pitäs tulla lujaa* (Ä.); *Ne tulee tuonpuutusia ne tuvat* (Ä.); *Puuro tuli mustaa* (P.); *Ne tulee jo niin huonoja* (M.); *Kirjotus tul(l)ee oikein hyv(v)eä* (M.) (vrt. Kalevalan: *Tulet muita vuolahampi; Sai poika pahantapainen* ja sanomalehtikirjoituksesta saatua esim. *Oras kasvaa pitkää ja heikkoa*). — Jos nyt vertaamme esim. lauseita: *Puuro tuli mustaa* ja *Puuro tuli mustaksi* keskenään, niin huomaamme, että edellinen lause ilmoittaa, että puuro heti valmistuessaan („tullessaan") oli mustaa, mutta jälkimmäisellä taas sanotaan, että joku tilanmuutos on tapahtunut, että puuro, ensin muunlaista oltuansa, on muuttunut mustaksi.

Mutta vielä tavataan predikaatinsanaa transitiiviverbien seurassa, määräämässä niiden objektia; esim. *Hiiret tekivät niin koreeta sen leivän* (V.); *Sen se tekee hyvää, mitä se tekee* (V.); *Juustoja ne tekee hyviä* (K.); *Se kehu kuinka se ol' tehty kor(r)ea* (M.). Kysymykseen: *Onko tuo ollu' kirkkovenes?* vastattiin: *Ei, kyllä kai se on kohta tehtykin sellainen* (V.). Koillis-Satakunnassa en tullut tätä asiaa kaikin puolin tarkanneeksi, mutta Länsi-Suomessa ja Hämeessä olen sittemmin kuullut paljonkin tämmöisiä esimerkkejä kuin: *Te osaatte sen kirjoittaa pitkänkin; Kotikirjoitukset se antaa helppoja.* Tällä tavoin selittäisin myöskin Lönnbohm'in*) Karjalassa kuuleman esimerkin: *Hää tekköö sen tätä ruovii* (= tätä mallia). Yleensä ne verbit, jotka tämmöisen predikaatinsanan saavat, näkyvät merkitsevän valmistamista (= saattaa olemaan), etupäässä näitä on *teen* verbi. Predikaatinsana silloin on, niinkuin yllä olleista esi-

*) Ks. Jääsken, Kirvun ja osittain Rautjärven ja Ruokolahden pitäjien kielimurteesta (Suomi, II jakso, 13 osa) siv. 58.

merkeistä näkyy, objektinsijoissa. — Jos vielä vertaamme esim. lauseita: *Hiiret tekivät sen leivän niin koreeta* ja *h. t. s. l. n. koreeksi*, niin tässäkin on se selvä eroitus, että edellisessä lauseessa sanotaan, että leipä jo valmistuttuansa oli koreata, ja jälkimmäisessä taas ilmoitetaan, että muutos sen tilassa on tapahtunut.

18. Lisäys: Tämmöisiksi objektiivisiksi predikaatinsanoiksi olisivat mielestäni selitettävät partitiivit semmoisissa lauseissa kuin: *Sai palkintoo sen, minkä määräs vaan* (Ke.); *Se anto sen minulle lahjaa* (P.). Samalla tavoin kävisi myöskin predikaatinsanaksi, joko subjektiiviseksi tai objektiiviseksi, selittäminen II:sen partisiipin partitiivia semmoisissa lauseissa, joissa myöskin translatiivia sopisi käyttää; esim. *Tuli häät pilettyä* (R.); *Siellä ei tullu' käytyä* (M.); — *Se näki, että sisarensa on jo asian saanu' hyvin laitettua* (R.); *Se sai sen itte tehtyä kaikki* (V.); *Kai se niin saaðaan sovitettua* (V.); *Jos et sinä soa varastettua hevosta, niin* — — (M.). Ks. enemm. esimm. 244.

19. Näin tarkastettuamme predikaatinsanan ja -lisän välistä eroitusta, saamme määritykset:

Predikaatinsana omistaa subjektille tai objektille määräyksen, vertaamatta sitä sen entisyyteen tai vastaisuuteen.

Predikaatinlisä esittää subjektin tai objektin todellisen tai ajatellun tilan taikka ominaisuuden, vertaamalla sitä sen entiseen, nykyiseen tai vastaiseen tilaan.

20. Predikaatinsana on totaalinen, kun predikaatinsanalla ilmoitettu käsite kokonaan ja semmoisenaan, ilman sivutarkoituksia omistetaan subjektille tai objektille määräykseksi. Jos se on subjektiivinen, niin se asetetaan subjektinsijaan, jos taas objektiivinen, niin objektinsijoihin. Esim. *Siin' on poostamet hyvin vanhan-aikaset* (R.); *Huonot tämänkin talon on touot, rukiit jookin* (Ä.); *Ei rukiit sentähen perkihyvät ole* (Ä.); *Ohrat on hyvät* (Ä.); *Huonot tuli syksyllä oraat* (V.); *Laihot tuli harvat jo syksyllä* (Ke.). — *Se ol' tehty kor(r)ea* (M.) (Länsisuomessa: *Hän teki sen niin huanon*).

21. Partsiaalista predikaatinsanaa, jonka sija on partitiivi, on syytä katsella vähän laveammin.

Substantiivinen pred. sana on partsiaalinen seuraavissa tapauksissa:

a) jos se osottaa piiriä, johon esine osana kuuluu; esim. *Paavola on Soinia* (Ä.); *Minä olen sitä vanhan-aikasta miespohjoa* (Ke.); *Se* (*mies*) *on oman pittään kasvuja* (Ke.); *Oli Aapokin niitä veljeksiä* (R.); *Sehän se olikin viisaita miehiä* (V.); *Kyllä se on hyvin taitavia miehiä, lakimiehiä kanssa* (Ä.); *Ei se lukeneita miehiä ole* (M.); *Ei ne ole mittään koulunkäyneitä* (Ke).

b) jos se osottaa ainetta, mitä esine on; esim. *Se on pärettä* (R.).

c) jos se osottaa lajia, jota esine on, joka on esineelle omituista, olennollista; esim. *Kyllä ne oikein on talonpoikasta laija* (R.); *Se on niin pahhaa maata* (R.); *Tämä on niin mutkallista vettä* (R.); *Täällä on kaikki niin oikosta kansaa* (R.); *Ne pitää oleman joka laija väriä* (V.); *Letjua se on* (Ä.); *Maa on kivikkota* (Ä.); *Tämä on huononlaista tietä, mitätöntä maata* (Ke.); *Se on niin hajallista kappelia* (Ke.); *Sehän on mahtavata laulua* (Ke.); *Se on semmosta leikillistä tarinaa* (R.). — *Se on sitä laija miestä* (P.); *Se on turskia miestä, semmosta äsäkkä-sorttia* (V.); *Se sätäs niin, oli niin ylpeehenkistä miestä* (V.); *En minä ole niin arkaa poikaa* (V.); *Se on niin mukavaa miestä* (R.); *Matti on vähän yhtäsuoraa miestä* (V.); *Kyllä se on lukevaakin miestä* (Ä.); *Se on senluontosta miestä* (Ä.); *Kyllä se on järkevää miestä* (P.); *Se on vanhan-aikasta ja hyvämuistista miestä* (Ke.); *Se on vilpasta, puheliasta, rotevata miestä* (Ke.); *Se ol' niin kaunista miestäkin* (Ke.); *Se on ollut terävätä miestä* (M.); *Se siellä olis puheliasta miestä* (M.).

Adjektiivinen predikaatinsana on partsiaalinen seuraavissa kohdissa:

a) kun predikaatinsanalla ilmoitettu ominaisuus lausutaan olennolliseksi, yleiseksi, yhteiseksi subjektilla tai objektilla ilmaistulle abstraktiselle käsitteelle, aineelle tai esineryhmälle; esim. *Kauneus on katoovaista; Rak-*

kaus on vilpitöntä mun ja sinun välilläs (Ke.); *Se Venäläisen puhe sopivaa on* (Ä.); *Kieli on joka pittäässä erilaista* (Ke.); *Niijen Suomi on niin outoo* (P.); *Viina on juovuttavaa; Pianon ääni ei ole isoo* (V.); *Täss' oli yks polvikunta niin lyhköstä* (K.); *Kansa oli ollu' ennen veikeämpätä* (M.); *Sekalaista seurakuntaa on* (V.); *Kaks tyttöä on isompaa* (P.); *Herkmannin pojat ol' semmosia, ett' ei ottanu' niihin luojit* (Ke.); *Toiset ihmiset on niin lyhviä* (Ke.); *Taitaa lapset olla kipeitä* (Ä.); *Ne oli niin rumantekosia* (Ä.); *Ne oli keskenänsä hyvin riitasia* (R.); *Olivat murreellisia kun palasivat* (Ke.); *Ne nahhaat oli vallan halpoja* (R.); *Laihot on huanoja, huanonpualeisia* (R.); *Kyllä viljat on yhðenpuutusia, kun täälläkin* (V.); *Touot on hyviä meillä* (V.); *Olkohan siellä rukiit minkälaisia* (M.)? — *Uunin-arinat tulevat vallan kovia siitä* (M.); *Siitä jänikset on ruvennu' töpöhäntäsiä tulleen* (Ke.).

b) kun predikaatinsanalla ilmoitettu ominaisuus on subjektilla tai objektilla nimitetyssä aineessa, esineessä y. m. kauttaaltansa, sen epämääräisissä osissakin; esim. *Vesi on kylmää* (K.), *Viina oli pahanmakusta* (V.); *Olvi olikin puhasta* (P.); *Kumpi on valkosempaa, maito vai päivä* (Ä.)? *Ei tämä maa niin arintakaan ole hallalle* (Ä.); *Pohja on niin vetelää* (Ke.); *Ei Koverojärvi o' tästä päästä niin julmaa kuin toisesta päästä* (R.); *Ilma on kylmää, rankkaa* (R.); *Kyllä se on kotjonlaista* (= pilvistä) *ilma* (P.); *Kyllä se on ollu' kuivaa kaiken suvee* (R.); *Vilja on niin pakosti tyyristä* (Ä.); *Ei suvivilja taija olla huonoo missään* (P.); *Nauris on niin helposti läpimenevää* (= sulavaa; Ä.); *Tämä ohra on kekkulata* (Ke.); *Heinä on lyhyttä* (Ke.); *Se kirja oli niin outoo* (R.). — *Mimmosta se kirjotus tulee* (Ä.)? — *Hiiret tekivät sen leivän niin koreeta* (V.). — Tähän ovat luettavat semmoiset esimerkit kuin seuraavat, joissa nähtävästi tarkoitetaan asian epämääräisiä osia ajassa mitattuna: *Se oli niin helppoo se palkka* (nim. pitkin aikaa) (R.); *Se oli urakkamiähiltä niin huanoo se korjuu* (R.); *Mull' on se näkö niin himmeetä ja huanoo* (R.); *Se on niin alkista* (= helppoa, huoletonta) *se touhuuntulo* (= toimeentulo) (P.).

Omituisella tavalla on partitiivia käytetty lauseissa:

Meijän vaari on vielä paljo kelkkävämpää (= hänen käytöksensä, olonsa on vielä kelkkävää, ruots. kry; V.); *Minä olin kans rehevää* (= minä olin *vähäsen* rehevä olevinani; V.); *Kyllä tämä vene on vähän kiipperää* (= siinä on *vähäsen* sitä vikaa Ä.); — *Se mies oli vanhinta tässä pit(t)äässä* (Ke.); *Se on nuorinta meijän per(r)eessä* (M.).

22. Sen, mitä yllä olemme puhuneet partsiaalisesta predikaatinsanasta, saattaisimme yhdistää seuraavaan määritykseen:

Predikaatinsana on partsiaalinen, kun se ilmoittaa piiriä, lajia, jota esine on, tai ominaisuutta, joka on subjektilla tai objektilla ilmaistulle abstraktikäsitteelle, aineelle tai esineryhmälle olennollinen, yleinen, kauttaaltansa epämääräisissä osissakin tavattava.

23. Tarkastamme tässä vielä muutamia erikoiskohtia predikaatinsanasta.

Predikaatinsanana olevaa monikollista partisiippia mieluisasti käytetään partitiivissa; kuitenkaan ei se näytä tekevän mitään varsinaista poikkeusta, vaan noudattaa edellä esittämiämme yleisiä sääntöjä (ks. 21, *a*);*) esim. *Ei ne ole mittään koulunkäyneitä* (Ke.); *Oikein ne oli siinä kasvaneita* (Ä.); *Semmosia se hakee, jotk' ei olis haettavia* (V.); *Ne on jo kaikki myityjä* (Ä.); *Ne on tenavana kuultuja* (Ä.); *Ne on luetuita kirjosta* (Ke.); *Nämä on viimeks tehtyjä* (Ke.); *Ne on nähtyjä* (P.); *En tiijä, jos ne on jo kanssa otetuita* (M.); — mutta: *Nyt on rinssessat pelastetut Suulonlinnasta* (R.); *Kysymykset oli oikein vastatut* (R.).

Jos subjektina on infinitiivi, niin predikaatinsana on tavallisesti nominatiivissa;**) esim. *Sen on hyvin kurja olla Ruattissa* (R.); *Ei ole hyvä olla, kun ei ole, kekä laittas ruakaa* (R.); *Hauska on mennä* (R.); *Hauskako on olla, vai ikävä* (R.)? *Vaikee on totta valheeks vääntää* (R.); *Häppee on kyllä sannoo* (R.); *Rautatien varsissa on hankalampi asua sen kar-*

---

*) Vrt. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran viisikymmenvuotinen Juhla, siv. 90, Hahnsson'in referaatti *e*).

**) Vrt. ibidem, prof. Petersen'in lausunto.

jan takkeen (P.); *Sen kanssa on vaikee puhua* (Ke.); *On tukala toimittoa* (M.); *Pitkä on seisoa* (M.). — Partitiivia olen tavannut ainoastaan kahdessa lauseessa, joista toinen on kieltävä, toinen kysyvä: *Ei ole kaikille yhtä helppoa oppia* (Ke.); *Onko kummanlahjaa tarpeellista antaa* (R.)?

Kun subjektina on kokonainen lause tai lausetta tarkoittava pronomini, niin predikaatinsana on milloin nominatiivissa, milloin partitiivissa; esim. *Olipa se ihme, että sinä pääsit; No se hyvä, kun rahaa on* (R.); *Olipa se hyvä, et' emme kualleet molemmin* (R.); — mutta: *Mutta onhan se mellevämpää, että on sotaväkeä* (R.); *Se on hullua, kun ne on unehtunneet* (P.).

Pronomini predikaatinsanana asetetaan siihen sijaan, johon se sana olisi asetettava, jota pronomini tarkoittaa; esim. „*Kyllä tämä ruoka on hyvää*“. — „*Kylläpä se sitä on*“ (Ä.).

24. Predikaatinlisästä on sääntö täällä, niinkuin kirjakielessäkin, yksinkertainen: se on asetettava essiiviin, kun tarkoitetaan subjektin tai objektin todellista tai ajateltua o l o a jossakin tilassa ja translatiiviin, kun tarkoitetaan subj:n tai obj:n todellista tai ajateltua t u l o a johonkin tilaan. Exessiivi on tuntematon.

Predikaatin mukautumisesta.

25. Persoonallinen (aktiivinen) predikaatti noudattaa täälläkin nominatiivisubjektia p e r s o o n a s s a, mutta l u v u n suhteen tapahtuu usein k o l m a n n e s s a p e r s o o n a s s a, ja yhdistetyissä temporeissa joskus muissakin persoonissa poikkeuksia.

26. Joskus tavataan semmoisia lauseita, joissa subjektina on y k s i k ö l l i n e n k o l l e k t i i v i n e n sana, mutta predikaatti seuraa m o n i k o s s a (constructio ad synesin); esim. *Nuari kansa ovat suuria* (K.); *Olivat vielä väki työssä* (P.). Samantapainen on: *Isäntä on tässä lähellä, mutta ne ovatkin selän takana muu väki* (P.). Vrt. Turba ruunt. Pars urbes petunt (Livius 5, 40).

27. Mutta monta vertaa tavallisemmat ovat poikkeukset päinvastaiseen suuntaan, nim. että monikon kolmannen persoonan asemesta käytetään yksikön kolmatta persoonaa. Tavallisin menettelytapa on se, että, kun monikollinen, kolmatta persoonaa oleva subjekti on ilmiin pantu, predikaatti seuraa yksikön kolmannessa persoonassa, mutta jos subjektia ei ole verbin vieressä ilmiin pantuna, niin silloin predikaattikin pannaan monikkoon. Esimm. *a*) Subjekti predikaatin edellä, pred. yksiköllinen: *Ne tekee, niinkun ne tekee* (K.); *Toiset pojjaat kanteli* (R.); *Päihtyneekkin perässä osaa* (V.); *Molemmat heitot meni tyhjään* (V.); *Menin huomenissa, niin lehmät pakkas pahemmin vain* (Ä.); *Miehet meni mehtään* (P.); *Vanhat miehet niitä taitaa* (Ke.); *Tottapa ne lienee* (M.). — *b*) subjekti predikaatin jäljessä, predik. yksiköllinen: *Siellä ol' ihmiset riippumassa katosta* (Ke.). *Siehen tuli toisetkin härän ostomiehet* (Ä.); *Niissä on hyvin huonot touot* (P.); *Ne aina valitti, että täällä kuolee kerjäläiset nälkään* (M.); — *c*) subjekti sulkeutunut predikaattiin, predik. monikollinen: *Kaikki korpit lensi Valheen niskaan, repivät sen ja tappovat ja hautasivat* (K.); *No ne sepät suastu, tekivät sovinnon* (R.); *Pappilassa juhliksi panivat sahtia* (V.); *Ne ottaa ne ruat ja syövät* (Ä.); *Kun ne ryssät tul', niin telläsivät viiś kivääriä sauna(n) ovelle, sanovat, että* — — (Ke.); *No sitten menivät sinne* (P.); *Ne tul' tup(p)aan ja näkivät sen* (M.); *Sieltä tuli kuningas sitte ja ne kaks kentraalia, ja pääsivät rapuille, niin laskivat kohta polvilleen* (Ä.).

Tietysti ei puutu esimerkkiä predikaattiverbin monikon kolmannen persoonan laveammastakaan käyttämisestä.

28. Jos predikaattina on verbin yhdistetty tempori, jossa yhdys-osina on joko apuverbi tai kieltoverbi ja pääverbin partisiippi, ja subjekti on monikon kolmatta persoonaa, niin on tavallisinta, että apuverbi tai kieltoverbi on yksikön kolmannessa persoonassa, mutta predikaatinsanana oleva pääverbin partisiippi asetetaan monikkoon; esim. *Ne on lentäneet yli mailman* (R.); *Ne on tehneet semmosen lupauksen* (V.); *Ne oli löynneet* (Ä.); *Ne oli naurismaasta ottaneet nauriita* (P.); *En tiijä, oisko ne menneet* (Ke.); *Ruonassa ne ol' pa-*

hasti tapelleet (M.); — *Ei ne olleet* (K.); *Ei ne piisanneet sille varkaalle* (R.); *Ei tohtineet perjantai-iltana kehrätä* (Ä.); *Ei ne hurjat menneet* (Ke.); *Ei torpat ole niitä jaksaneet teeskellä* (Ä.); *Eikä sitä vähä viisaammatkaan ole arvanneet* (P.).

Toisinaan kumminkin tapahtuu, että pääverbin partisiippi pannaan yksikköön, oli sitte pluraalinen subjekti mitä persoonaa hyvänsä; esim. *Me olemme joka lailla koittanu'* (R.); *Me olemme kalastamassa ollu'* (V.); — *Kuningas kysy* (tytöiltä): *että „ettekö o' oppinu' mittään työtä tekkeen* (R.);“ — *Ne on niin unehtunu'* (M.); *Ne ei tiennyt* (Ke.); *Tytöt ei päästäny'* (Ä.).

Jos subjektina on *Te*, joka tarkoittaa yhtä henkilöä, tai *Te* sanaa tarkoittava yksiköllinen relatiivipronomini, niin apuverbi tai kieltoverbi on monikkoa, partisiippi aina yksikköä; esim. *Oletteko siellä jo käyny'*, *kun tiijätte* (Ke.); *Oletteko ollu' tolla pualen järven* (R.); *Minne Te otte kulkeva* (Ä.); *Oletteko Te kyyðillä menevä* (V.)? *Ettekö o' ennen Kurun kirkolla käyny'*; *Te, joka olette ollu'* — — (Ä.).

29. Totaalinen predikaatinsana on samaa lukua, kun subjekti tai objekti, jolle predikaatinsana omistetaan määräykseksi; esim. *Nämät on huonommat* (V.); (Länsi-Suomessa: *Hän teki ne niin julmat*). Jos predikaatinsana kuuluu yhtä henkilöä osottavaan *Te* sanaan, tai *Te* sanaa tarkoittavaan relatiivipronominiin, niin predikaatinsana on yksiköllinen; esim. *Otteko niin hyvä* (Ä.)? *Te, joka olette oppinu' miäs* — — (R.).

Partsiaalinen predikaatinsanakin useimmiten noudattaa sen sanan lukua, johon se määräyksenä kuuluu; esim. *Kaks tyttöä on isompaa* (P.); *Ne oli semmosia suuria miähiä* (R.); *Hiiret tekivät sen leivän niin koreeta* (V.). — Kuitenkaan ei partsiaalinen predikaatinsana ole sidottu sen sanan lukuun, jota se määrää, vaan se riippuu siitä, onko se piiri monikollisella vai yksiköllisellä sanalla ilmaistava, johon esine kuuluu; esim. *Kyllä se on hyvin taitavia miehiä, lakimiehiä kanssa* (Ä.); *Ne pitää oleman joka laija väriä* (V.); *Ne oli juuri yhðenmakusta* (V.).

30. Predikaatinlisä hyvin usein poikkeaa sen substantiivin luvusta, jota se tarkoittaa.

Niinpä hyvin usein monikollista substantiivia tarkoittava essiivi tai translatiivi on yksiköllinen. Tämä tapahtuu säännöllisesti kun predikaatinlisänä on passiivin partisiippi. Mutta tapahtuupa se sangen usein muutenkin, kun predikaatinlisä ilmaisee tilan tai yleisen ominaisuuden, jossa tarkoitettu substantiivi on, tai johon se joutuu; esim. *Kyllä kai te täältä elätettävänä olette* (Ke.); *Ne on vielä puhtaammaks kirjotettavana* (P.); *Miäs rupes lavolta torumaan, että nyt tulette kaikki hirtettäväksi* (R.); *Ne vietiin mestattavaks* (Ä.); *Toi ne — syätäväksi* (K. A.). Samoin: *Niistä ei ole ylös-otettavaks* (M.). — *Ei taho tulla niin paljo lehtiä tehyks, että niitä piisais lehmille astikka* (Ke.); *Se ei niitä kumminkaan saa maksetuks* (Ke.); — *Jyvät on ollu' lainana pitäjällä* (V.); *Minkä tähen akat pietään emäntänä* (Ä.)? — *Siällä on viattomat elukat märkänä sen käsissä* (R.); *Sinä piät toiset rikkaampana ja toiset köyhempänä* (Ke.); — *Sittenkun tulivat ihmiseks, niin lähtivät* (Ä.); *Minä löin ne molemmat kualijaks* (R.). — *Kankeeks käy jalat* (Ke.); *Korvat käyvät araaks* (V.); *Hyvin ne vetää kylmäks jalaat* (V.); *Talon lattialla ryvetty kalossit pahaks* (Ke.); — *Minä väitin Keuruun kirkonkelloja paljo paremmaksi* (M.); *Laittavat vanhoja vaatteita uueks* (P.); *Kehu kaikki omakseen* (R.).

Päinvastoin taas useinkin yksiköllistä substantiivia tarkoittava essiivi tai translatiivi pannaan monikkoon. Silloin essiivissä tai translatiivissa oleva sana ilmoittaa kokonaisuutta, piiriä, jossa tarkoitettu substantiivi on, tai johon se joutuu, tahi tilaa, jossa substantiivilla mainittu henkilö on ollut monessa paikassa ja useamman erän; esim. *Se on ollu' siällä Venäjällä päälliköinä* (= monessa paikassa; R.); *Se ol' tukkimiehinä* (Ke.); *Siellä ol' asujamina emännän sisar* (Ke.); *Olen kotimiehinä täällä* (P.); *Se on rautatien työmiehinä* (P.): *Ei se ennää ole kenenkään vaivona* (Ä.); *Ne sitte pappiloille kantelivat, että se on heijän vastuksin(n)aan* (Ke.); *Matti ol' toas pirun vastuksina* (M.). — *Ruunun palvelijoiks tahtoo olla niin paha mennä* (R.); *Sen pitäs lukkee*

suuriks virkamiehiks (Ke.); *Se nous ylimmäisiks päälliköiks siellä* (Ke.); *Minä jään tänne kotimiehiks* (Ä.). — Yhteydessä edellisen kanssa sopinee mainita esimerkkejä, joissa yksiköllistä substantiivia tarkoittava translatiivi on samoista syistä pantu monikkoon, vaikka ei olekkaan predikaatinlisänä: *Isä oli sen-aikasiks hyvä kirjamies* (Ä.); *Se on sen-aikusiks vähän ventopäinen mies* (M.); *Minä olen minun ikäsiksen tainnu' enimmän luk(k)ea kaikestaan* (M.); *Se on hyvin lukenu' mies talonpoikasiks miehiks* (M.). — Niin-ikään: *Se ei piisannu' kolmanniksi osiksikaan* (V.).

Objektista.

31. Suomenkielen vaikeassa objektikysymyksessä on kaksi pääkohtaa huomattavana, nim. kokonais-objektin eri muodot, sekä kokonais- ja osaobjektin välinen eroitus.

32. Yksiköllinen objekti tavataan suomenkielessä kahdenmuotoisena, *-n*-päätteisenä ja päätteettömänä. Molempia muotoja voisimme kyllä nimittää akkusatiiveiksi, koska suomenkielessä ei nominatiivia olekkaan siinä merkityksessä kuin indoeurooppalaisissa kielissä; meidän nominatiivimme on vaan sanan joko täydellinen tai typistynyt vartalo.

33. Monikollinen kokonais-objekti taas ei tuota juuri suuria vaikeuksia, sillä siinä on pääasiallisesti vaan yksi muoto huomattavana, joka on monikon nominatiivin kaltainen. Tavataanpa kumminkin monikossa *-n*-päätteisiäkin muotoja, nimittäin persoonapronomineista, esim. *Se yks on tainnu' hakkee meilän ykstoista* (R.). Ainoastaan pari kertaa kuulin Pihlaisilla ja Ätsärissä *-t*-päätteistä persoonapronominin akkusatiivia; esim. *Minä veän teijät* (P.). Kenpäties se lienee kirjoista opittua. Ruovedessä taas kuulin pronominein monikon akkusatiivina käytettävän nominatiivin kaltaisia muotoja lauseissa: *Minä tulen ja lyän te, pirut, kualijaks; Tytöt ilmotti, että isänsä he sinne kuljetti.*

Omituisia lauseita ovat: *Kuka niijen tietää* (M.); *Tiijän minä niijen nälkäisten!* (Ke.). Ovatko nämät selitettävät ellipsin kautta genitiiveiksi (voisi olla esim. poisjäänyt *tavat*

tai jotakin sellaista), vai ovatko ne *-n*-päätteisiä akkusatiiveja, sitä emme näin harvojen esimerkkien nojassa mene ratkaisemaan.

Partisipiaali-järjestelmän subjektin selitämme *-n*-päätteiseksi akkusatiiviksi (ks. 251.). Tämä *-n*-päätteinen akkusatiivi on luultemme monikossakin ennen ollut yleisempi (vrt. esim. Kokemäellä kuultua lausetta: *Pyyðä flikkain kirjottammaan*), mutta sittemmin on hämärä loppu-*n* kokonaan hävinnyt; siis: *koira-te-m*, *koira-te-n* (*koirain*), *koira-te*, *koirat*.

34. Impersonaalin eli n. s. passiivin sekä imperatiivin 1:sen ja 2:sen persoonan objektina käytetään täällä niinkuin kirjakielessäkin päätteetöntä muotoa. Samalla tavoin on luullakseni sen muodon objektin laita, jota käytetään ikäänkuin imperatiivin preteritinä, ja joka on yhdistetty *mahdan* (*mahlan*, *mahðan*, *mahan*) verbin imperfektistä ja I:sestä infinitiivistä. Minulla on harvat esimerkkini vain Virroista, seikkaa en ollut ennen tullut huomanneeksi. Mahdollista on, että mielipiteeni kaipaa muodostusta, mutta ainakin seuraavat esimerkit tuntuvat osottavan, että muodon 2:sen persoonan objekti on päätteettömässä muodossa, 3:nnen persoonan objekti taas on *-n*-päätteisessä muodossa: *Mahðot antaa vasikkakin* (V.); *Mahðot tuoða se laukku sisään* (V.); *Mahðot mennä tooli hakeen* (V.); — mutta: *Mahto panna rengin tänne tul(l)een* (M.). — Omituinen ja ainoa kuulemani poikkeus passiivin objektin suhteen ilmestyy lauseessa: *Kyllä on pyyettävänä sieltä kyyin* (P.).

En tahdo tässä lausua mitään mielipidettä n. s. passiivin objektista, koska kielemme passiivin luonto ei vielä ole varmaksi tutkittu. Imperatiivin objektista sen sijaan tahtoisin lausua oman mielipiteeni.

Ainoa selitys, minkä olen nähnyt imperatiivin objektista, on seuraava *): imperatiivin objekti on sentähden nominatiivimuotoinen, että se ei mainitse tekijää, vaan teon, siinä on

---

*) Ks. Suom. Kirj. Seuran Viisikymmenvuot. Juhla sivv. 52 ja 54, *Jahnsson*'in referaattia ja lausuntoa sekä saman kirjailijan „Satslära" § 11, c) III, anm. 2.

päähenkilönä käskijä, eikä se, jota käsketään. Jos asian laita olisikin se, niin en ymmärrä, mitä syytä olisi panna objektia nominatiivimuotoiseen sijaan. Mutta varmaa on, ett'ei imperatiivi millään tavoin ole persoonaton, että se vaan teon ilmoittaisi, eikä tekijää. Jos katsomme esim. lausetta: „*Ota sinä se laukku, ei veljes sitä viitti kantaa* (R.)", niin siinähän juuri selvästi on päähenkilönä se, jota käsketään, käskijä taas esiintyy hyvinkin vähän, ja yhtä kaikki on objekti nominatiivimuotoinen.

Niissä indoeurooppalaisissa kielissä, joissa on vokatiivia, on sinä käytetty aina sanan lyhyintä muotoa; se sija esittää sillä mainitun esineen kaikista suhteista vapaaksi. Samoin on laita imperatiivin, sekin on verbin lyhyin muoto, useinkin ainoastaan verbin runko. Tämän ilmiön selittävät kielimiehet siten, että tämä lyhyyden rakastaminen tässä kohdin on tullut siitä, että puhutellessa ja käskiessä tavallisesti on kiire. Minun mielipiteeni imperatiivin objektista on se, että tässä ovat samanlaiset syyt olleet vaikuttamassa. Samoin kuin itse imperatiiviksi on valittu niin lyhyt muoto kuin mahdollista, samoin on imperatiivin objektiksi valittu lyhyin tarjona oleva muoto, nimittäin sanan vartalo, eikä ole huolittu käyttää *-n*-päätteistä (alkuansa *-m*-,- *ma*-päätteistä) muotoa. Poissa olevaa kolmatta persoonaa tietysti ei voi käskeä, siis sen objekti onkin *-n*-päätteisessä akkusatiivissa; sitä paitsi saattaisi nominatiivimuoto tehdä hämmennystä, koska voisi sitä luulla verbin subjektiksi.

35. Mitä infinitiiviin tulee, niin on luultavasti vanhin kanta se, ett'ei itse infinitiiviin ole objektia liitetty *), vaan substantiivi on liittynyt siihen finiittiverbiin, joka infinitiiviä vaatii. Infinitiivi on vaan käsitetty adverbiaaliseksi määräykseksi. Tähän viittaa semmoiset lauseet kuin: *Ne rupesivat tahtoon sitä lakkia ostaakseen* (R.) = *ne rupesivat tahtomaan ostaa sitä lakkia; Se pyyś mehteä mult' ostoakseen* (Ke.); *Se tahtos sitä nähäkseen* (Ke.). Tähän lisäksi viittaa se

*) Vrt. Suom. K. S. Viisikymmenvuot. Juhla, siv. 52, *Koskisen* lausunto.

seikka, että infinitiivin objekti, niinkuin me sen nykyään käsitämme, usein on nominatiivimuotoinen. Tämä ilmiö tuntuu osottavan, että sitä, mikä meidän käsityksemme mukaan on objekti, on alkuansa käsitetty subjektiksi. Jos siis meillä on lause: *Minun piti myylä se* (K. A.), niin siinä luultavasti alkujaan on käsitetty *se* subjektiksi; *pitää* verbin merkityksen saamme selville, jos vertaamme tähän lauseita: „*Mitä isännälle pittää?*“ „*Se ruunu, joka — — —*“ (Ke.); infinitiivi *myylä* on vain adverbiaalinen määräys, *minun* taas datiivisesti käytetty genitiivi. Siis tämän lauseen saisimme asetetuksi tähän muotoon, joka selvemmin osottaisi alkuajatusta: *Se piti minulle myylä* (= *myytäväksi;* vrt. Hän toi omenoita lasten *syödä* = *syötäväksi*). Samalla tavoin lauseessa: *Niijen on vaikee saaha se puttoomaan* (Ke.), olisi *se* subjektina, *on vaikee* predikaattina ja inf. *saaha* vain adverbiaalina; lauseen siis saisimme asettaa muotoon: *Se on niille vaikee saaha puttoomaan.*

Tämän vanhan kannan jäännökset ovat jo kumminkin harvenemassa. Täällä, niinkuin koko Länsi-Suomessa liitetään tämmöiseen infinitiiviin objekti tavallisesti *-n*-päätteisessä akkusatiivissa. Tosin täällä, niinkuin Länsi-Suomessakin, kuulee vanhemman kannan mukaisia esimerkkejä, joista tähän otamme muutaman yllä mainitsemiemme lisäksi: *Sun pittää kymmenen tynnyrin ala hakata kaskee* (R.); *Minun täytyy kirjottaa sulle piäni kirjanlappu* (R.); *Ämmäin lupa pitää kysymän* (V.); *Se sano, että hänen* (= sinun) *pitää jättää kotiin toinen* (V.); *Pitää rakentaa yhtä komee linna* (toisessa paikassa: *Sen pitää rakentaman yhtä komeen linnan;* Ä.); *Pittää mennä ottaan toisesta paikasta vene* (Ke.); *Se sano, että toinen puol' pit(t)ää keitteä ja toinen puol' pit(t)ää paistoa ja lähetteä hänelle* (M.); *Sitä täyty syötteä ja korjata sonta alta, niinkun pahan kersan* (Ke.); *Täytyy ostaa kersantin puku* (R.); *Meilän tulee kiärtää toi saari* (R.); *Niijen on vaikee saaha se puttoomaan* (Ke.).

Mutta tavallisinta on, että infinitiivi käsitetään persoonattoman verbin subjektiksi, ja siihen objekti liitetään *-n*-päätteisessä muodossa; esim. a) *Pitää* verbin jälkeen: *Sun*

pittää antaa oikeen kätes ja pääs (R.); *Se toimitti sille, että pitäs panna sen punasen pailan päälleen* (R.); *Kyllä vastuun pitää saaða* (V.); *Pitää sen toimittaa* (V.); *Sen pitää hirttää* (V.); *Pihalle sen pitää viijä* (Ä.); *Olis pitäny' selän yli venneen ottaa* (P.); *Sen jutun pittää puhua* (Ke.); *Sen pittää sille antaa* (Ke.); *Ryypyn juopon soaha pit(t)ää* (M.); *Se oľ kesťkievaŕ-paikka, johon sen piť heitteä kontin* (M.); — b) *täytyy* verbin jälkeen: *Kyllä minun sen tehlä täytyy* (K.); *Sen täyty laittaa semmosen vesiammeen* (R.); *Mun täyty ostaa uuðen veitten* (V.); *Se käy niin, että sen täytyy tyhmänkin ymmärtää* (Ä.); *Täytyy toen jutun puhua* (Ä.); *Sen täyty antaa niijen sille* (P.); *Täytyy pappilaan veron maksaa* (Ke.); *Olis täytyny' Keuruun lautamiehen hak(k)ea* (M.); c) *tarvittee* (*tarttee*) verbin jälkeen: *Sen tarttis tappaa* (K.); *Mun tarttis tehlä yhlen reisun* (R.); *Tarttee niitä sinne panna usiammankin* (V.); *Tänäpänä kehu vanha pastori tarvihtevan valan tehä hänen* (Ä.); *Tartteis tuua sen kepin sieltä vanhasta kirkosta* (P.); *Minun tartteis ottaa kirveen mukkaan* (Ke.); — d) *auttaa* verbin jälkeen: *Mikäs muu auttaa kun sen tehlä, minkä keisari on määränny'* (R.). — e) *Sopii* verbin jälkeen: *Sopii näittenkin valita hyvän* (Ke.); — f) *Olen* verbin ja predikaatinsanan ohessa käytetyn I:sen infinitiivin jälkeen: *Tästä teiðän on paras kyyðin ottaa* (V.); *Paras oli ottaa veneen* (V.); — g) substantiivin ohessa käytetyn I:sen infinitiivin jälkeen: *Nyt on paras aika ottaa miehen* (Ä.); *Minulla on meininki tiettää oikein paremman oven* (Ke.); — h) *pitää* verbiä seuraavan III:nnen infinitiivin instruktiivin jälkeen: *Piti viämän sen mereen* (K. A.); *Sen sun pittää tiätämän* (R.); *Sen pitää viemän pois koko valtakunnasta* (V.); *Joutilaita akkoja pitäs laskeman hinkaloon hyvän kasan* (Ä.): *Sen laulun pittää siitä parempaan kirjottaman* (Ke.); *Sen kukon pit(t)ää laittaman paistiks sille* (M.).

Omituisella tavalla on objektia käytetty nominatiivimuotoisena Multialla kuullussa lauseessa: *Kun minä sattusin muistamaan monias vanha runo.* Tähän sopii verrata Kalevalan säkeitä:

Ken on vanhin sulholoista,
Sepä *hauki* halkomahan,
Kala viploin viiltämähän,
Pää paloiksi pahkomahan (Kal. 40: 181—184).

sekä:

Onko liinan kylväjätä,
Kylväjätä, kyntäjätä,
***Verkko* valmistellakseni,**
***Satasilmä* saa'akseni (Kal. 48: 9—12).**

Mitä muuten niihin infinitiivimuotoihin tulee, jotka ovat adverbiaalina tai objektina tai tämmöisinä lauseen-osina olevien substantiivien määräyksenä, on täälläkin ylimalkaisena sääntönä, että kokonais-objektin muoto riippuu siitä verbistä, joka infinitiiviä vaatii; esim. *Sais ottaa vast'-alkusen hevosen* (R.) (Huom.! infinitiiviä vaativa verbi on persoonattomasti käytetty); *Meppäs hak(k)een tuo soittimes* (M.); *Mahdot mennä tooli hakeen* (V.); *Sinun pit(t)ää mennä se kyytiin* (M.); *Minun pit' sen aina käyvä sieltä hakemassa* (M.); *Sen tarttis mennä lukkeen* (R.); *Se sai luvan tehä asumuksen meijän mehtään* (Ke.); *Minä olin aikeissa myijä tämän talon* (Ke.). Eräässä Multialaisen, nähtävästi talonpojan, sanomalehtikirjoituksessa näin poikkeuksen tästä esittämästäni säännöstä lauseessa: *Annappas hänen tulla tuntemaan asian hyödyn.*

36. Nyt käännymme katsomaan kokonais- ja osaobjektin välistä eroitusta.

Osaobjektin sija on partitiivi. Partitiivi ei kumminkaan alkuansa ole mikään objektin sija, vaan paikallissija, joka on merkinnyt eroa jostakin paikasta yleensä. Sittemmin on kumminkin partitiivi tullut yleisimmin merkitsemään kokonaisuutta, jonka osa on puheena. Sillä osaa on ajateltu lähteväksi, eroavaksi kokonaisuudesta, ja sen vuoksi erosijaa käytetty. Osasanan pois jäämisen kautta on partitiivi tullut objektiksi, samoinkuin subjektiksikin. Siis: *näin lintuja = näin joukon (paljon, vähän) lintuja.* Vrt. *Je bois du vin.*

Eroitus osaobjektin ja kokonais-objektin välillä riippuu objektin omasta laadusta, lauseen kieltävästä tai myöntävästä sisällyksestä ja teon laadusta. Ensimmäisestä tapauksesta ei meidän tarvitse puhua, jälkimmäiset sitä vastoin ansaitsevat tarkastamista.

37. Katsomme nyt kieltävässä lauseessa olevaa objektia.

Kieltävän verbin objekti yleensä on partitiivissa, sillä Suomalainen ajattelee asian niin, että, kun subjektin vaikutuksen kielletään kohtaavan esinettä, se ei kohtaa edes esineen osaakaan, saati sitte esinettä kokonaisuudessaan. Samoin käy monestikin epäilevissä lauseissa, s. o. semmoisissa, joissa sisällys on kieltävä, vaikka muoto myöntävä; niissä nim. epäillään, koskeeko subjektin toiminta edes objektin osaakaan; esim. *Tuskin se siitä kahta markkaa makso* (K.); *Tuskin se mies on myinykkän hevosta* (Ä.); *Tuskin se vielä tänä vuonna taloonsa valmiiks saa* (V.); *Myyks sitä hevostas* (R.)? *Ei tiijä tokko se myi talloo(n)sa* (Ke.); *Liekkö se tappanukkaan koiraa(n)sa* (Ke.)? *Mitäs semmosta kirjaa mulle kirjotit* (R.)? *Mitä vasten niitä tapot* (R.)? *Mitä Tiina sitä söi, vaan pisti povveensa* (R.); *Mitä Paimen-Jussi sitä ymmärti* (Ä.)? *Mitäs sitä toit pois metästä* (M.)? *Kuinka se nyt jaksanee saaha ihtee(n)sä koulutetuks* (Ke.)? *En tiijä, onko ne saaneet sitä hamarijjaan reilaan* (Ke.); *Kyssyy palvelijoilta, onko he nähny' yhtä hullua poikaa* (R.).

Mutta eipä kuitenkaan objekti kieltävässä lauseessa aina ole partsiaalinen. Sillä lause, joka muodoltaan on kieltäväinen saattaa ajatukseltaan, sisällykseltään olla myöntäväinen; ja tämmöisissä lauseissa olen Koillis-Satakunnan kansankielen kuullut käyttävän kokonais-objektin sijoja; esim. *Eikös se saanu' niin korkeet numerot, ett'ei se joulu sotaväkkeen* (R.); *Eiköhän pappilasta mahtas saaha venneen* (Ke.); *Eikö tehä suuri kalamatka* (Ke.)? *Eikös teijän panna avvaimet tuohon naulaan* (Ke.)? *No, eikös ny' raha kaikki voi* (vrt. *Ei raha kaikkia voi*; M.)? *Ekkö sinä kylvä viis tynnyriä vuojessa* (Ä.)? *Eikös se myiny' lehmän* (M.)? *Eikös nyt toisenkin* (nim. *kupin ota;* sanat lausuu emäntä tuodessaan toista ker-

taa kahvia; V.). Ruovedèssä eräässä sadussa kuulin lauseen, jonka loppu-osassa objekti muuttuu kokonais-objetiksi: *Minä olen henkeni menettäny', jons'en laita täältä kultasta siltaa ja riljanttiset käsipuut ja kaikki.* Eräässä Ätsäriläisessä runossa sanotaan:

Näin on pisto pienemmästi
Ensin sanottu salassa
Kiusan vuoksi kievarille,
Ett'ei enää e'eskäsin
Hiihteleisi himossansa,
Aivan häijyssä halussa
Pilaileisi *pienemmätkin,*
Turmeleisi *tunnottomat.*

Samaan tapaan sanotaan Viron kielessä: *Eks sa ise ole oma härja ära müünud* = Etkö ole itse myynyt härkäsi *).

38. Objektin totaalisuus tai partsiaalisuus riippuu myöskin objektia vaativan verbin teon laadusta. Sillä jos teolla tarkoitettu vaikutus on saavutettu, jos teko on jo päättynyt ja kohdannut koko objektia, tahi vastaisuudessa on koko objektia kohtaava, niin objekti on tietysti totaalinen, mutta jos teko ilmoitetaan kestäväksi tai semmoiseksi, joka ei ole tehnyt tarkoitettua vaikutusta, niin ei subjektin toiminta vielä ole kokonaan kohdannut objektia, ja objekti siis on partsiaalinen, esim. *Poika lukee kirjaa; Ne meinas panna virattomaks sitä* (M.).

On väitetty, että frekventatiiviverbit, koska ne muka aina merkitsevät kestävää tekemistä, saavat aina objektinsa partitiiviin **). Mutta täällä, niinkuin muuallakin, tapaa kansankielessä runsaasti esimerkkiä, jotka osottavat, että frekventatiiviverbinkin objekti on totaalinen, kun teko on kohdannut tai on kohtaava koko objektia; esim. *Rinssi talutteli ne kaikki talliin* (R.); *Sitte akka palasteli lihat* (R.); *Joka valehtellee yhlenkin sanan, se on onneton* (R.); *Kyllä sen minä kanssa niin*

*) Ks. *Wiedemann*, Grammatik der estnischen Sprache § 195.
**) Ks. *Jahnsson*, Satslära, § 11, III anm. 3.

arvelin (V.); *Kohtelin kovan isännän* (V.); *Ne tuli sinne ja kahtelivat sen linnan* (Ä.); *Poika näytteli kaikki omasute(n)sa ja näytti viimen sormustaan* (Ä.); *Kyllä ne utelevat asian* (Ke.); *Minähän sille ruat vetelin* (M.); *Sen Jussi vasta oikein halaili* (R.); *Se ajatteli sata nyljettyä koninraatoo* (= kun hän niitä ajatteli, niin ne heti tulivat olemaan R); *Missä maisteri on sepän kohellu* (Ä.)? *Olin juuri rouvan hyvästi jätelly'* (Ä.); — *Koreillaan asia* (V.); *Hukutellaan Janne paattiin* (R.); — *Ne mukkailee ne savut* (P.).

Seuraavissa lauseissa on frekventatiiviverbi, joka vielä lisäksi osottaa mielen-ilmaisua saanut kokonais-objektin, kun tahdotaan sanoa, että tekeminen oikein tyynni kohtaa objektia kokonaan: *Kyllä minä tuon Matin lointelin* (= moitin; Ä.); *Se lointel sen Turun Suomen* (Ä.); *Voi, voi kun se tämän paikan ihanteli* (Ä.). Tunteen ilmaisua merkitsevä, vaikka ei frekventatiivinen, on verbi lauseessa: *Viinakauppiaat se Päijänteessä* (sanomalehdessä) *haukku* (Ä.).

39. Verbi itsessään semmoisenansa ei siis ylimalkaan ole tekemislaatunsa suhteen määrätty, vaan verbin tekemisen laatu osotetaan eri temporeilla. Jos tempori ilmoittaa tekemisen kestäväksi nykyisessä, menneessä tai tulevassa ajassa, niin objekti on partsiaalinen; esim. *Viä minuakin* (R.); *Viskataanpas tätä hoppeekurikkaa* (P.); *Oli ennen ukko, joka vei härkää kaupunkiin* (Ä.); *Huomenna se taas tekkee sammaa työtä* (Ke.). Mutta jos temporilla ilmaistaan tekeminen tavallisesti tapahtuvaksi (preesens), historialliseksi faktumiksi (imperfekti), päättyneeksi (perfekti ja pluskvamperfekti), vastaisuudessa päättyväksi (tulevan ajan temporit), ja siis koko objektia kohtaavaksi tai kohdanneeksi, niin objekti on totaalinen. Me mainitsemme vaan pari esim. *Ne mukkailee ne savut* (P.); *Se hakkoa sylen halkoja joka päiveä peälle* (M.); *Se kuunte' niijen puh(h)eet* (M.); *Se on sen jo tehny'* (V.); *Kyllä se sen ens Sunnuntaihin tekkee* (Ke.).

Nämät yleiset säännöt, jotka koskevat verbum finitumin temporein objektia, soveltuvat myöskin infinitiivimuotojen objektiin.

II:sen infinitiivin objekti on tavallisesti partsiaalinen,

koska se useimmiten ilmaisee syrjätekoa, joka paraillaan kestää pääteon tapahtuessa. Eipä II:sessa infinitiivissä kuitenkaan aina kestävää tekemistä tarkoiteta, ja se siis joskus saapi kokonais-objektinkin; esim. *Poika tuli iloiseksi kuullessaan laulun äänen* (vrt. *Poika oli iloinen, laulun ääntä kuullessaan*). Minä muuten luulen, ett'ei ole syytä rajoittaa II:sen infinitiivin objektia aina partsiaaliseksi, vaikka ei II:sessa infinitiivissä oleva verbi merkitsekkään aistinten havainnoita*). En ole tosin täällä kansankielessä kuullut semmoisia esimerkkejä, mutta luulisin saattavan sanoa: *Tämän tehdessään hän teki suuren tyhmyyden*, s. o. kun, samalla kuin hän teki tämän, niin hän j. n. e. vrt.: *Tätä tehdessään h. t. s. t.*, s. o. sillä aikaa kun hän tätä teki, h. t. s. t. Samoin: *Ryypyn ottaissansa hän tapaa sanoa —, Tämän tehden hän on saavuttava yleisen mielisuosion; Myöntäen sen monet vaillinaisuudet, selitti hän* — — — (Samuli S.). Luullakseni sopisi säännön lausua seuraavasti: II:sen infinitiivin objekti on partsiaalinen, kun se ilmoittaa tekoa, joka kestää sillä aikaa kuin pääteko tapahtuu, mutta totaalinen, jos se ilmoittaa tekoa, joka tavallisesti tapahtuu, päättyy tai on vast'edes tapahtuva aivan yksin ajoin pääteon kanssa.

III:nnen infinitiivin objektista on väitetty, että se on aina partsiaalinen. Sen mukaan, mitä minä olen havainnut täällä, Länsi-Suomessa ja Hämeessä, ei tämä väitös ole ensinkään perustettu. Totta on, että III:nnen infinitiivin eri muodot yhdessä infinitiiviä vaativan verbin kanssa usein ja hyvinkin usein ilmaisevat kestävää tekemistä; mutta yhtä varmaa on, että III:s infinitiivi, niinpian kuin se yhdessä infinitiiviä vaativan verbin kanssa osottaa tekemistä, joka tavallisesti kohtaa koko objektia taikka on päättynyt ja tehnyt tarkoitetun vaikutuksen koko objektiin, tai on vast'edes kohtaava koko objektia, saapi kokonais-objektin — siitä on meillä lukuisia esimerkkiä, joista rajoitetun tilan vuoksi ainoastaan harvoja saatamme tähän ottaa.

Esimm. III:nnen infinitiivin inessiivistä: a) objekti

---

*) Ks. Suom. Seur. kirj. v. k. v. juhl. siv. 51, *Jahnsson*'in referaatti.

partitiivissa: *Se on lehtikerpoo tekemässä* (Ke.); *Se oĺ kantomassa mehtää* (Ke.); *Sinne käytiin Maijoa kanssa naimassa* (vaan M. ei mennyt, tarkoitettua vaikutusta ei teolla saavutettu; Ke.); y. m. s. b) objekti kokonais-obj:n sijoissa: *Se käy tuomassa* (joka viikko) *postin Keuruulta* (P.); — *Ne kävi sille tillaamassa korttierin täältä* (Ke.); *Minä kävin hakemassa veljeni tuvasta* (Ä.); *Minä jo kirveelläin kävin sen tappamassa* (Ä.); *Minä kävin lukemassa sen Väkevän Matin* (V.); *Minä kävin toisen viikatteen tekemässä ja toisen kallihtemassa* (= takomassa hienoksi; M.); *Se kävi sen hautoamassa* (M.); *Se kävi kuulutuskirjan hakemassa* (M.); — *Minä käyn hakemassa hevosen haasta* (V.); *Minä käyn sen punnihtemassa* (P.); *Mies pyyti vaimoo(n)sa olemaan härän tykönä, että hän käy ottamassa pienen ryypyn rahtyöristä* (P.); *Sen täytyy käyvä korjoamassa* (M.). *Eläpäs huoli, minä käyn ottamassa kirveen mukkaani* (Ke.).

III:nnen infinitiivin elatiivin ohessa olen tavannut aina osaobjektin, paitsi lauseessa: *Yhtä kamaria, jonka isä on kiältäny' näyttämästä, ei se näytä* (R.).

III:nen infinitiivin illatiivia tavataan useammin, kuin mitään muuta III:nnen infinitiivin sijaa kokonais-objektilla varustettuna. Samanlainen lauseopillinen käytäntö kuin on III:nnen infinitiivin illatiivilla, jossa illatiivin pääte on liitetty *-ma*-päätteiseen verbin johdannaiseen, on sillä muodolla, jossa illatiivin pääte on liitetty suorastaan verbin vartaloon (esim. *teke-en* = *teke-mä-än*); senpä vuoksi puhummekin niiden käytännöstä yhteisesti, sekä tässä että seuraavassa käsittäen molempia muotoja III:nnen inf:n illatiivin yhteisen nimen alla. Esimerkkejä: a) objekti partitiivissa: *Lähle ny' pian tekemään sitä siltaa* (R.); *Mennee pesemään ihtee(n)sä* (P.); *Se käskee pojan lähtee' viemään kuninkaan vanhimmalle tyttärelle ruunua* (Ke.); *Se pyysi minua viämään tonne järvenrantaan itteensä* (R.); *Käski kylästä hevosta hakemaan* (R.); *Ne pyysivät pojan tassaamaan sitä* (Ke.); *Rupes vain vihtoa veäntämään* (M.). — *Meppäs hak(k)een puukkoa ja lankoa* (M.); *Se meni hevosta hakkeen* (R.); *Mene sinä ottaan Anttia pois* (V.); *Ne pyys riitaa ratkaseen* (Ä.); *Piru lähti*

akkaa hakkeen (P.); *Mies tul tahtoon vaatteitaan pojalta pois* (Ke.); *Akka meń kaupunkiin myimään lehmeä* (M.). — b) inf:n illat. kokonais-objektilla varustettuna: *Sinä tulet henkes menettämmään, jons'es laita* (R.); *Siinä vasta tuli saamaan miehen kiinni* (P,); *Nämät tuli ihte pappinsa elättämmään* (P); *Se tuli tunteen minun ja minä sen* (Ä.); *Se tuli Jumalanpalveluksen pitämään sinne* (P.). *Sinä yltyt syömään kylkiluijen välistä sisuskalut ja rapamahan* (Ke.); *Varusti hevosen renkinsä tuomaan* (M.); *Mahtaskohan kauppias keriitä sen laskemaan* (V.)? *„Me' ny' hakkeen hevonen kylästä". Sitte se mies meni hakkeen hevosta kylästä* (R.); *Mene sinä hakeen se tyttö sinne* (V.); *Mene tappaan kärpäset* (Ä.); *Pyyvä äitis leipä liottaan* (Ke.); *Tulkaa ottaan kuppi kahveeta* (V.); *Mahðot mennä tooli kakeen* (V.); *Mennään ottaan ne pois* (V.); *„Kun ma menen kottooni kirveen hakkeen".. Poika meni kottoonsa kirvestä kakkeen* (R.); *Kyllä minä menen korkin hakkeen* (P.); *Minä menen hakkeen semmosen parraan kokosen puun* (Ke.); *Se meni ottaan akan* (V.); *Erkki käski kiven heittään maahan* (R.); *Se käski hakkaan poikansa ne kolme puuta poikki* (V.); *Tahto tuomaan ihte(n)sä tupaan* (Ä.); *Se pań hak(k)een sinne lautamiehen* (M.); *On määränny' keisarinnan tappaan ja rinssit* (R.); *Se mentiin hakkeen salliin* (R.); *Ol murreellinen, kun semmonen pantiin tekkeen* (Ke.).

III:nnen infinitiivin adessiivia olen tavannut kokonais-objektilla varustettuna Multialla kirjoitetussa runossa:

Et sä ota ollenkana (nim. vaimoksi)
Semmoisia semminkänä,
Jotka veäntäisi väellä,
Muutteleisi mullin-mallin
Oman voiton onkimalla,
Testamentin tiettämällä,
Perinnötkin petteleisi,
Osat orpolapsiltasi j. n. e.

III:nnesta infinitiivistä johtuneen-*maise*-päätteisen diminutiivimuodon („V:nnen infinitiivin) suffiksillista adessiivia olen

kuullut kokonais-objektilla varustettuna lauseessa: *Morsian oli juuri päilan ottamaisillaan* (R.).

III:nnesta infinitiivistä itsestään en ole kuullut allatiivia. Mutta Virroissa olen kuullut omituisen muodon, jossa allatiivin pääte on liitetty suorastaan vartaloon; muodolla on osaobjekti. Tämä muoto esiintyy lauseessa: *Se lähtee sitä peselle.*

III:nnen infinitiivin instruktiivia käytetään hyvinkin usein kokonais-objektin kanssa; esim. *Pitää syämänkin aika aterian* (R.). (Enemmän esimm. ks. 35, h).

III:nnen infinitiivin abessiivista johtunutta adjektiivimuotoa olen kuullut kerran järjestettävän osaobjektilla lauseessa: *Äiti oli ahne ja auttamaton poikaansa* (V.).

IV:nnen infinitiivin illatiivia olen kuullut kerran Ätsärissä käytettävän verbaalisesti osaobjektin kanssa lauseessa: *Moni mies taitaa tarttua syömiseen vain niitä.* Vielä omituisempi on Multialla kuulemani esimerkki: *Kyllä sillä nuhtelemisia on ihmistä.*

40. Suomenkielessä usein tavataan esimerkkejä siitä, että objekti ei suorastansa kuulu lauseen predikaattiverbiin, vaan predikaattiverbi on yhtynyt adverbiaalin kanssa yhdeksi käsitteeksi, johon objekti kuuluu.

Tämän omituisuuden vaikutuksena ovat seuraavat seikat:

1) Verbi, joka muuten saisi osaobjektin, saapi adverbiaaliin yhtyneenä kokonais-objektin; esim. *Purkaa Tiina kualijaks* (*Tiina* ei ole objektina yksistään sanalle *purkaa*, vaan sanoille *purkaa kualijaks*, jotka muodostavat yhteisen käsitteen; R.); *Löivät toisensa mustelmiin* (M.); — *Ne ol' sen hevosen niin ajaneet, että valkonen vaahti kävi* (Ke.); *Varraas kehu ittensä, että hän on Jumala* (R.).

2) Transitiiviverbi adverbiaaliin yhtyneenä saapi objektin, joka ei ensinkään sovi objektiksi itse verbille semmoisenaan; esim. *Joi ittensä juavuksiin* (niinkuin selvästi näkyy, ei *ittensä* ole objekti sanalle *joi*, vaan sanoille *joi juavuksiin*; R.); *Sotamiäs on juanu' ittensä noin siaksi* (R.); *Se joi itsensä tuusan tuppuriksi* l. *tuusan silmittömäks* (R.); *Se söi pöyvän puhtaaks* (Ke.); *Luki ittensä maisteriksi* (R.); *Vanno*

puhtaaks ihte(n)sä (Ke.); *Kanto hoppeeta kannon täyteen* (R.); *Jauho nuuskaa sarven täyteen* (R.); *Pannee ihte(n)sä kuparrahhaa täyteen* (Ä.); *Se anto kauppamiästä selkään* (R.). Joskus jääpi adverbiaali pois; esim. *Taas se oli juonu' ihte(n)sä* (Ä.).

3) Intransitiiviverbi, joka tietysti ei muuten saattaisi saada objektia ollenkaan, saapi adverbiaaliin yhtyneenä objektin; esim. *Se meni päänsä kiveen* (K.); *Jussi juaksi köyhät ämmät kokkoon* (R.); *Ne meni ihte(n)sä sahroin* (M.); *Ne tappelivat rikki ittensä* (V.); *Janne on maannu' ittensä niin, että silmät on jääny' selläälleen päähän* (R.). — Joskus jääpi adverbiaali pois; esim. *Se pian lankee siell' ittensä* (V.).

41. Luettelen tässä muutamia verbiä, joiden objektiseikoissa olen omituisuuksia havainnut:

Varastaa verbin ohessa pannaan objektiksi toisinaan se, jolta varastetaan; esim. *Sitä kyllää oli varraastettu* (R.); *En minä koskaan ruunua varasta* (M.); *Voro varasti varkaan, piru petti peijakkaan* (M.).

Voittaa, murtaa (kielestä puhuen) saavat objektikseen persoonan; esim. *Kyllä sitä ruohti voittaa* (Ke.); *Ei sitä Jämsän puhe taija voittaa* (P.); *Ruohti murtaa isäntää* (P.).

Sanomista merkitsevät verbit saavat omituisesti objektin esim. seuraavissa lauseissa: „*Kuka sinä olet?*“ *sano kuningas poikaa* (Ä.); „*Minä olen puolikas*“, *poika sano ihteäsä* (M.); „*Tailappas sinäkin kerran puhua totta*“, *meinas hovinarria* (R.); *Eenokki sano Aapelia, että* — — — (M.).

Asua, istua, käydä saavat objektin esim. seuraavissa lauseissa: *Vanhin ja keskinen asuvat* (= hoitavat, pitävät) *talloo* (R.); *Huonosti ne kehhuu sen asuvan sitä* (P.); — *Linja käytiin toissa vuonna* (M.); *Kehun olevani Pietarissa opin käyny' kisälli* (P.); — *Hän istuu siitä kuninkaallisen oikeulen ensin* (R.); *Istutaan kuninkaallinen oikeus* (R.).

42. Semmoisia kvantitaattinomineja, joiden käyttämisestä subjektina jo olemme puhuneet 13:nnessa §:ssä, käytetään objektina seuraavalla tavalla:

1) Säännöllisissä objektinsijoissa; esim. *Anna minulle eles vähä* (R.); *Jolle paljo annetaan, siltä paljo ehtitään* (M.);

Eilen yritettiin panna, mutta ei ehittykään, kun vähä vain (P.); *Kaupungissa paljo valheteltiin* (K.); *Meillä ruukataan niin pakolta paljo kylvöö* (Ä.); *Ei hevosen nahka niin paljoo maksa* (K. A.); *Ei se tahtonu' koskaan saala niin paljoo tehlyks* (R.); *Se on vähällä paljoa pyytämässä* (M.); *Ekkös sinä sen vertaa tieðä* (V.). — Vertaa näihin: *Pojat syötti kaks viikkoa, jonka jaksovat* (= sen verran, kuin; M.); *Eukko kieltää, minkä jaksaa* (P.).

2) *-n*-päätteisissä muodoissa; esim. *Antakaa minulle vähän miältä* (R.); *On vähän puhuttu* (V.); *Ei se ossaa niin paljon* (P.); *Min' en liion paljon ruusaillu'* (Ä.); *Ei se niistä paljon halua* (V.); *Ei sairas syä paljon* (R.); *Eikä ne nyt jaksa pittää työväkkee paljon* (Ke.); *Rupes ukolta pyytään ees vähäsen* (P.); — *Yhen verran niille annettiin* (Ke.); *Ei se muista senkään verran* (Ke.).

3) Nominatiivimuodoissa; esim. *Paljoko se tahtoo* (R.); *Kyllä ne ottaa paljokin* (Ä.); *Kun ois vähäkin saanu'* (Ä.); *Se maksaa lähes niin paljo, kun koko valtakunta* (Ä.); *Paljo se vet'* (M.); *Kyllä minä teille enempikin ruakaa toimitan* (R.); *Se, joka enempi saa se on parempi* (P.); *Soahan niitä aina tieteä enempi* (M.); *Pittää siitä sitten ottaa vähempi* (P.); *En minä voi teille enempi puhua* (V.); *Ei ne kehu sen paljo kerkiävän* (V.); *Ei ne niinkään paljo niist' olis tahtonu'* (P.); *Eiköhän se tietäs enempi* (Ke.); *Eikö se tiijäkkään paljo juttuja* (M.).

Laskusanoja käytetään täällä, niinkuin kirjakielessäkin kokonais-objektina joko nominatiivinkaltaisessa muodossa tai *-n*-päätteisessä. Laskusanojen tapaan käytetään nominatiivimuotoista objektia *puoli* sanasta; esim. *Se anto puali tuntia aikaa* (R.). *Kymmenkunta* sanaa olen Ruovedessä kuullut käytettävän objektina nominatiivimuodossa; esim. *Sain minä niitä kymmenkunta.* Muualla sitä vastoin sanotaan esim. *Se saa kymmenkunnan tynnyriä* (V.).

Objektinsukuisista määräyksistä.

43. Objektinsukuiset määräykset yleensä noudattavat samoja sääntöjä kuin objektikin. Silloin kuin tarkoitetaan kokonaista määrää, silloin on tietysti kokonais-objektin sijoja käyttäminen, ja asian luonnossa on, että nämät määräykset pannaan kokonais-objektin sijoihin useammin kuin varsinainen objekti; esim. *Se aattel sitä koko päivän* (Ke.).

Mainitsemme muutamia esimm. objektinsukuisista määräyksistä infinitiivin ohessa: *Menomatka pitää tulla ilman toimeen* (P.); *Sun pittää nyt olla vualen täällä linnassa* (R.); *Sen piti olla siellä muutaman viikon* (Ke.); *Sitä pit(t)ää ihmisen ihte korjailla kaiken ikä(n)sä* (Ke.); *Sen täytyy vielä vuojen olla täällä* (Ä.).

Impersonaalin l. niin sanotun passiivimuodon ohessa tuntuu objektinsukuisia määräyksiä vähän vapaammin käytettävän. Siihen ainakin viittaavat esimerkit: *En minä olis päässy' irti, vaikk' olis hypätty huomisen päivän* (V.); *Hetken kahteltiin Viipuria* (M.).

Semmoisissa kieltävissä lauseissa, joista olemme 37:nnessä §:ssä puhuneet, käytetään näitä määräyksiä kokonais-objektin sijoissa; esim. *Eikös te ole ollu' elämä-ikänne täällä Ähtärissä* (Ä.). Minun ehdottamiani lauseita muodostamalla ja täydentämällä ovat syntyneet esim. lauseet: *Eikös se mahtanu' veistellä koko päivän* (R.); *Eiköhän se maannu' koko päivän* (V.); *Eikö se lie' vestäny kanssa koko päivän* (Ke.); *Minä olisin käyny' sen miehen tykönä, kun ei se olis ollu' koko päivän poissa* (M.).

Kauvan sanaa käytetään toisinaan kieltävissä (epäilevissä) lauseissa muodossa *kauvaa*; esim. *Ei se kauvaa velätä* (R.); *Ei se kauvaakaan viälä ole poissa ollu'* (K.); *Ei se kauvaa enää viivy* (K.); *Ei se kauvaa kestä* (K.). Tätä *kauvaa* muotoa olen kumminkin tavannut ainoastaan Ruoveden murteessa. Muualla on *kauvan* muoto tavallinen kieltävissäkin lauseissa; esim. *Ei se kauvan viivy* (K.); *Emme me sitä kauvan o' laittanu'* (R.); *En minä kauvan poissa ole* (V.); *Ei ne kauvan tule tätä väliä* (Ä.); *Ei suinkaan niitä*

kovan kauvan ollu' (P.); ***Ei tässä kauvan viivy*** (Ke.); *Ei ollu' kovan kauvan* (M.).

Attribuutista.

44. Tälläkin tavataan joitakuita esimerkkejä siitä, että pääsana ja sitä seuraava adjektiivi yhtyvät yhdeksi käsitteeksi, jossa vaan jälkimmäinen osa, adjektiivi taipuu; esim. *Maija rohkee*, gen. *Maija rohkeen*, allat. *Maija rohkeelle* (R.); *Isä vanha*, gen. *Isä vanhan*: *Veivät pois isä vanha(n)sa* (Ä.). Tähän sopii verrata noita tavallisia: *Poika raukka*, gen. *Poika raukan*, *Aleksanteri suuri*, gen. *A. suuren*, *Kustaa kolmas* (Ke.), gen. *K. kolmannen*, sekä Kalevalan:

Jo kuului kova kohina
Viereltä *veno punaisen* (Kal. 42: 396).

45. Taipumattomina adjektiiveina olen täällä kuullut käytettävän muiden muassa: *aimo*, *laatu*, *oiva*; esim. *Aimo sotaasussa* (Ä.); *Sain mä laatu lasten äijin* (M.); *Oiva tavat* (M.); *Oiva lailla* (Ä.); *Oiva häät* (Ä.). (Kalevalassa sitä vastoin: Mi sinun Manalle saattoi — ottamatta *oivan* surman 16: 179). Tämmöiset taipumattomat adjektiivit kai oikeastaan ovatkin substantiiveja, joita on käytetty liittosyntyisiä sanoja muodostamaan, samoin kuin esim. *Järkimies* (V.); *Akka pani summarahan völjyyn* (P.).

46. Tavallista on, että liittosyntyisissä sanoissa, joissa edellinen osa on johtamaton adjektiivi, mikä on jälkiosan attribuuttina, adjektiivi taipuu, esim. *omantunnon*. Tämä sääntö on täälläkin noudatettavana, mutta onpa kuitenkin muutamia paikannimiä, jotka tekevät poikkeuksen, niin että esiosa on taipumaton. Tässä luettelen huomaamiani tämäntapaisia nimiä: *Isojärven kylä* (M.); *Isoniemi*, in. *Isoniemessä* (talo V.); *Vähäniämi*, in. *-ssä* (torppa K.); *Kaita-aho*, in. *-ssa* (trp. K.); *Kaitaniämi*, in. *-ssä* (trp. R.); *Kaitalammi*, ad. *-lammilla* (trp. R.); *Leveeniemi*, in. *-ssä* (tlo Ke.); *Valkeeniemi*, in. *-ssä* (tlo Ke.); *Valkeelahti*, n. *-ssa* (tlo R.); *Valkeejärvi*, ad. *-llä* (tlo V.); *Mustajärven kylä* (R.); *Kuiva-*

järvi, ad. *-llä* (trp. R.); *Pitkäjärvi*, ad. *-llä* (tlo V., trp. P.); *Korkealehto*, ad. *-lla* (trp. M.); *Kaunisniemi*, ad. *-llä* (tlo Ke.); *Siveeniemi*, ad. *-llä* (trp. Ke.); *Suuripää*, in. *-ssä* (trp. R.). Kaikissa muissa paikannimissä, mitä minä olen koonnut, ovat molemmat yhdys-osat taipuvaiset esim. *Isoniemi*, in. *Isossaniemessä*, *Isomäki*, in. *Isossamäessä* y. m. m.

47. Substantiivia *varas* olen kerran kuullut käytettävän adjektiivintapaisena attribuuttina lauseessa: *Otti varkaalta akalta käen* (Ke.).

48. Demonstratiivipronominien sisäisiä paikallissijoja kuulee täällä käytettävän ulkoisessa paikallissijassa olevan substantiivin määräyksenä, ja ulkoisia paikallis-johtomuotoja sisäisessä paikallissijassa olevan substantiivin määräyksenä; tässä tietysti demonstratiivipronominin paikallissija oikeastaan on itsenäisenä adverbina; esim. *Siihen sillalle* (K. A.); *Tuohon akkunalle* (Ä.); *Tuohon kalliolle* (V.); *Käskee istumaan siihen toolille* (Ke.); *Tuossa likellä* (Ä.); *Löys minun siitä Ison-ahon mäeltä* (Ä.); *Siällä Mäkelässä* (R.); *Mitenkä se saahaan sieltä pettäästä kässiimme* (Ke.); *Tartteis tuua sen kepin sieltä vanhasta kirkosta* (P.). Samoin: *Ampuvat sen elävän sinne liiteriin* (P.).

Adverbiaalista.

49. Adverbiaalin käyttämistä substantiivin määräyksenä ei suomenkieli ylimalkaan suvaitse, vaan toimittaa lauseen niin, että adverbiaali tulee verbin määräykseksi; niinkuin esim. lauseessa: *Jussi otti piäntären syrjässä oleviin ruahoin kiini* (R.).

Mutta onpa kuitenkin esimerkkejä siitä että adverbiaali (tietysti ellipsin kautta) on tullut subjektina, harvoin objektina olevan substantiivin määräykseksi. Adverbiaali silloin tavallisesti ilmoittaa p a i k k a a, jossa subjekti tai objekti on, joskus myöskin subj:n tai obj:n a i n e t t a, l a j i a. Mainitsemme esimerkkejä:

1) Adverbiaali subjektin määräyksenä: *Yks pröökynä pappilassa oli niin Jumalinen* (K.); *Ensimmäinen tolppa va-*

semmalla kälellä on Kapakka (K.); *Se kehu, että se tauti hänessä on semmosta* (K.); *Jokos toi Antti siällä Mäkelässä kuali* (R.); *Syläin rinnassa oli sulamallaan* (R.); *Oli Aapo tualla Pihlajaisillakin niitä veljeksiä* (R.); *Ei se koree se ruunu siellä Vaasassa ole* (V.); *Meijän tolppari tuossa likellä on muurinies* (Ä.); *Hyvönen on vanhin talo koko Ruoveen pitäässä* (Ä.); *Leppämäki on tuo tuossa* (P.); *Ne on niinkun vanha apostolin kuva Pietarin kirkon seinässä* (Ke.); *Tässä on rikkain mies Keuruulla* (M.); *Se lahti Pappilan alla tässä vain on* (M.); *Hyvä herra Huittisista* (Ke.); — *Vanhimmalla tyttärellä ol vaskesta ruunu* (Ke.); *Kahtatoista kymmentä laija linnut laulaa puissa* (R.).

2) Adverbiaali objektin määräyksenä: *En minä muista tolppia siellä Loilan kylällä* (Ke.); *Eikö te tiälä neuvoo, missä Suulon linna on, tiätä sinne* (R.)? *Isäntä laitto sen halstoopin kuninkaallisesta hovista rommia kolmanneks päivää* (Ke.); — *Annettiin sokerista kalossit* (Ke.).

3) Adverbiaalin muun lauseen-osan, kuin subjektin tai objektin määräyksenä olen kuullut lauseessa: *Minä olen monta kertaa kulkenu' tuan saaren sivutte tualla merellä* (R.).

50. Nominativus ja partitivus absolutus järjestelmässä tavataan substantiivi yhteydessä paikallissijan kanssa. Tämä paikallissija on nähtävästi alkujaan kuulunut verbiin, joka sittemmin on pois jäänyt.

Järjestelmää käytetään tavallisesti määräämään subjektia tai impersonaalin objektia. Muun objektin määräyksenä olen sitä kuullut ainoastaan lauseissa: *Miehet keäńś kistun suulleen, korpit alaspäin, niin sitten lähti kulkemaan ruumis* (Ke.); *Ennen minä antasin kultaa ja hopeeta kellarit täynnä* (K.).

Nominativus absolutus, jossa nominatiivin yhteydessä on partitiivi, tavataan seuraavassa lauseessa: *Silta oli veheriäistä lasia kansi ja punasta käsipuut* (Ä.).

Omituinen nominativus absolutus esiintyy lauseissa: *Viime vuonna aast'-aika se laitettiin* (= se laitettiin, viime vuonna on siitä ajast'-aika l. viime vuonna on ajast'-aika siitä, kuin se laitettiin; Ke.); *Aast'-aika tänä kesänä* (Ke.). Tämän

sijaan käytetään samanmoisissa ajan määräyksissä Ruovedessä akkusatiivia (ks. 57).

51. Essivus appositivus on myöskin ellipsin kautta tullut substantiivin määräykseksi, siten että joku *olen* verbin muoto on pois jäänyt (*ollen* tai *ollessa*). Ess. app. tavallisesti määrää ainoastaan lauseen subjektia ja impersonaalimuodon objektia; kuitenkin tavataan tätä muotoa joskus objektinkin määräyksenä, kun ei suoranaista epäselvyyttä synny; esim. *Niin hyvänä ostin tuon kellon* (V.); *Löys minun siitä Ison-ahon mäeltä niin pienenä* (Ä.); *En minä ole sinun hevostas lihavana nähnykkän* (Ke.); *En minä o' tuota peltoo hyväruukisena nähnykkän* (Ke.); *Minä näin sen noin korkeana poikana* (Ke.); *Veiköhän ne sen elävänä* (M.).

II. Nominin käytännöstä.

Luvuista.

52. Suomen kielessä käytetään lueteltaissa usein monikkoa, vaikka onkin vaan yksi kutakin lajia; esim. *Siällä oli Mikot ja Matit* (R.); *Se ruakki kissat ja kanat* (yksi kissa ja yksi kana; R.); *Niin sai mies kellot ja härät* (oli vain yksi kello ja härkä; P.). Sama on asian laita komitatiivissa, jota aina käytetään monikollisena; sillä sisältäähän lause, jossa komitatiivia käytetään, luettelemista; esim. *Ukko meni mennessään kärryneen hevosinneen* (P.); *Meni hevosineen päivineen* (yksi hevonen; Ä.). Vrt. Ceteri senes, *Fabricii, Curii, Coruncanii*, qvum rempublicam consilio et auctoritate defendebant, nihil agebant? (Cicero, De senectute, cap. VI).

53. On väitetty, että semmoisista esineistä puhuen, jotka ovat kasvinpaikastaan irti temmattuina, käytetään pluraalia. *) Onpa meillä kumminkin esimerkkejä joissa täm-

---

*) Ks. *Jahnsson*, Satslära § 1, b), Anm. 5.

möistäkin käsitetään kollektiiviseksi ja käytetään yksikössä, nim.: *Enkö minä sais mennä sängynpohjille olen sissään* (Ke.); *Nauris on niin helposti läpimenevää* (= sulavaa; Ä.).

Päinvastoin taas kuulee semmoisesta puhuen, mikä vielä on kasvamassa, monikkoa käytettävän; esim. *Ei rukiit sentähen perki hyvät ole* (Ä.); *Parempia siell' on rukiit kun täällä* (Ke.); *Touot on hyviä meillä* (V.); *Töysässä kehu olevan touot vallan hyvät* (Ke.). Minusta näyttää asian laita olevan se, että yksikköä tämmöisistä esineistä puhuen käytetään, kun tarkoitetaan niitä yhteensä, yhtenä kokonaisuutena, mutta monikkoa, kun tarkoitetaan niitä erikseen, useammissa kasvinpaikoissa kasvavina.

Sijoista.

Nominatiivi.

54. Nominatiivia käytetään joskus essiivin asemesta ajanmääräyksenä; esim. *Minä olin Turussa yksi vuosi* (V.); *Ne oli meillä yksi suvi* (V.); *Minä menen ensi Juhannusyä vahtiin* (R.); *Minä olen syntyny' seihtemäskolmatta päivä Joulukuussa* (Ke.). Vrt.: Minä kävin siellä *joka viikko*, *joka päivä*.

55. Samaa muotoa, kuin käytetään nominatiivina, nimittäin sanan vartaloa, käytetään myöskin vokatiivina. Murteittain viljellään huudettaissa vokatiivina muotoa, jossa korko on siirtynyt vartalon viimeiselle tavuulle ja tämän tavuun vokaali pidentynyt; esim. *Äi-tée*, *täll' on sarvekkin* (R.). Vrt. Länsi-Suomen imperatiivimuotoa: *kuu-lée*.

Akkusatiivi.

56. Akkusatiivi ilmoittaa, kuinka paljon semmoinen ikämäärä, joka ilmaistaan ikää merkitsevän sanan adessiivilla ynnä sen attribuuttina käytetyllä ordinaalilaskusanalla, on suurempi edellisellä kardinaaliluvulla ilmoitettavaa ikämäärää (ks. 138); esim. *Minä olin toisella kymmenellä aluun*

(V.); *On se kolmannella kymmenellä alun* (M.); *Pastori sano, että minun olevan toisen vuotta kaheksannella kymmenellä* (Ä.).

57. Akkusatiivi ilmoittaa, kuinka pitkä aikamäärä on kulunut siitä, jolloin jotakin on tapahtunut, johonkin tunnettuun ajanhetkeen; esim. *Se oli viime suvena aastaan täällä* (R.); *Viime talvena aastaan purattiin niitä* (R.); *Kävi se täällä sunnuntaina viikon* (R.). Näitä kuulin vaan Ruovedessä, muualla käytettiin nominatiivia (ks. 50).

Genitiivi.

58. Genitiiviä käytetään täällä samanlaisten *-inen*-päätteisten adjektiivien kanssa, joiden kanssa sitä kirjakielessäkin käytetään; sanotaanpa vielä esim. *Kaikki sen kyläset* (= sen kylän asujamet; V.); *Se on vähä västingin viistonen* (= västingin tapainen; P.); *En minä taija muistaa minkään etteisiä* (= arvoisia; P.).

Nominatiivin käyttäminen tämmöisten adjektiivien ohessa on kuitenkin tavallisempi kuin kirjakielessä. Sillä sitä ei käytetä ainoastaan yhdistämättömistä laskusanoista ja adjektiiveista, niinkuin: *kolmikyynäräinen* (K.), *yksi-ikänen* (Ä.), *ilkeeluantonen* (R.), *toinenlainen* (V.), vaan vieläpä yhdistetyistäkin laskusanoista; esim. *kaksitoistavuotinen* (V.); *Usein vanhat puhu siitä Saksan kolmikymmenvuotisesta soasta* (Ä.). Muoto *kolmikymmenvuotinen* on hyväksytty myöskin Keuruulla ja Virroissa.

59. Genitivus partitivus järjestelmän tapainen on superlatiivin ohessa käytetty genitiivi lauseissa: *Sen velivainaa oli pappien paraita* (Ä.); — *Kaikkien* l. *kaikkein nuarin* (R.).

60. Genitivus definitivus järjestelmää on käytetty, vaikka nomen appellativum on yhdistetty sana, lauseessa: *Se kävi Muskoon pääkaupungissa* (R.).

61. Monikollisten persoonapronominien genitiiviä, jotka osottavat puheena-olevan persoonan asuntoa, sekä talojen ja henkilöiden nimien genitiiviä käytetään ikäänkuin sub-

jektipersoonana impersonaalimuodolle, osottamaan taloa, perhettä, jonka väestä joku tai jotkut tekevät impersonaali-predikaatilla mainitun toiminnan; esim. *Meijän mennään kaupunkiin* (Ä.); *Meijän syötiin leipiä velaks* (M.): *Meilän on jo voi myyty* (K.); *Meiðän leikattiin siementä* (V.)· *Meiðän käytiin kaupungissa* (V.); *Eikös teijän panna avvaimet tuohon naulaan* (Ke.): *Isäntä kysy: ekkös tahtos paimeneks ruveta, heijän tarvittasiin paimen* (Ä.); *Pappilan, naapurin mennään heinään* (R.); *Tianarin mentiin eilen nuatalle* (K.). Vrt. genit. § 183.

62. Väliin jääpi substantiivi, jolle genitiivi on attributiivina, pois, ja genitiivi yksinään jäljelle; esim. *Sitte mentiin näyttämään* (nim. morsianta), *eikä toisten* (nim. morsian) *piisannu' hetkeen sille.*

63. Vielä on tarkastettava tärkeä ja omituinen genitiivilaji, se, jolla on datiivin merkitys — nimittäkäämme sitä datiivigenitiiviksi. Tämä datiivigenitiivi on suuremmassa määrin tavattavana Länsi-Suomen murteessa; jo täällä Koillis-Satakunnassa sen jäljet ovat hälvenemässä. Datiivigenitiivi vastaa allatiivia ja omistajaa merkitsevää adessiivia (vrt. latinan datiivia lausetavassa: *mihi est*), ja näitä sijoja, allatiivia ja adessiivia saattaakin datiivigenitiivin asemesta useissa tapauksissa käyttää. Mutta datiivigenitiiviä sitä vastoin ei saata läheskään aina käyttää allatiivin ja adessiivin asemesta, vaan sitä käytetään ainoastaan silloin, kuin tarkoitetaan, että se mikä jollekin tulee osaksi tai jollakin on, on jotakin abstraktisempaa laatua, eikä käsin pideltävää.

Katsomme tässä pääkohtia datiivigenitiivin käyttämisessä.

64. Tavallisena objektiivina kuulee täällä datiivigenitiiviä vain harvoin käytettävän. Ne varsinaiset esimerkit, mitä minulla on ovat Ruovedestä, nim.: *Ei tiälä, mitä se viarasten tekkee; Mitäs sen Jannen tekisit, jos sen näkisit? Mitä tämän nuarukaisen nyt tehlään?* Eräs Keurulainen väitti heillä sanottavan esim. *Mitäs mun teet,* mutta eihän siihen ole niin luottamista, varsinkaan kun muut kuulemani esimerkit näyttäisivät toista todistavan. Datiivinen genitiivi

tuntuu myöskin olevan lauseessa: *Tämä on niin huonoa juotavata äkkinäisen* (M.).

Mutta allatiivi on tämäntapaisissa lauseissa paljoa tavallisempi; esim. *Se teki minulle pahaa* (V.); *Mitäs minulle teet* (V.)? *Se ei ilennyt tehä asialle mitään* (Ä.); *Mitähän mulle tekevät* (Ke.)? *En muista mitä se niille teki* (Ke.); *Mitä pahhaa se sinulle teki* (Ke.)? *Mitähän sille miehelle teh(h)ään* (Ke.)? *Miks' en minä opeta, kun annat sen tehä, kun minullenkin on tehty* (Ke.); *Älä tie sille riitaa* (Ke.); *Lämmin vanhalle hyvää tekkee* (Ke.); *Se sano, että hänelle teki häijyä* (= hän tunsi voivansa pahoin; Ä.); *Kyllä minä sinulle näytän* (Ä.); *Mikäs mestarille on tullu', kun se on niin murreellinen* (Ke.)? *No mikä kentraalille on tullu'* (R.)? *Mitäs sille sai* (Ä., P., Ke., M.)? *En minä niille voi mitään* (Ä.). Joskus kuulin *kanssa* genitiivin kanssa käytettävän datiivigenitiivin asemesta; esim. *Nyt on vookerin kanssa vallan piruja tehty* (R.); *Mitä nyt tehlään tämän kauheen tuomion kanssa* (R.)?

65. Persoonattomien verbien ohessa, semmoisten kuin *pitää, täytyy, tulee* jne. täällä, niinkuin muuallakin, yleisesti käytetään datiivigenitiiviä. Yksityinen seikka on tuommoinen, kuin allatiivi lauseessa: *Mitä isännälle pittää* (Ke.); tässäpä onkin *pitää* käytetty vähän toisenlaisessa merkityksessä. Persoonattomasti käytetyn *käy* verbin ohessa myöskin datiivigenitiiviä käytetään; esim. *Kävi kuninkaan ja sotamiähen lystisti* (R.); *Kävi melkeen niinkun mullin turvankin* (Ke.); *Poian osu käyðäkkin niin* (V.); *Onnettomasti niilen hankki käylä* (R.). Yhden lauseen olen kumminkin kuullut, jossa allatiivia käytettiin, nim. *Käy juuri niinkun Ratalalle* (R.).

Huomiota ansaitsevia esimerkkejä tämäntapaisesta datiivigenitiivistä ovat seuraavat: *Täällä tapahtu ennen Keihäsvainaan — —* (K.); *Sen menesty vallan hyvin: tuli rikkaaks* (R.); *Kennen haluttaa* (Ä.); *Niijen ei kannata* (Ä.).

Myöskin persoonattomasti käytetyn *olen* verbin ynnä siihen liitetyn adjektiivin tai nominaalimuodon seurassa datiivigenitiiviä käytetään; esim. *Paha vast'-alkusen onkin siellä olla* (Ä.); *Niijen hullu on, kun — —* (Ä.); *Sitte minun on*

vietävänä voatteet sinne (M.); *Seurakunnan ne on sillat tehtävänä* (V.). Allatiiviakin kuulee käytettävän; esim. *Ei kaikille ole yhtä helppoa oppia* (Ke.); samoin adessiivia semmoisessa lauseessa kuin: *Niillä on pitkä niemi kierrettävänä* (P.).

Tähän luokkaan kai on luettava tuo yleinen lausetapa, joka esiintyy esim. seuraavissa lauseissa: *Se oli sen miehen semmosta* (Ke.); *Se on lasten kaikkien semmośta* (M.); *Se on näijen mäkimaijen semmosta* (Ä.); *Se on kumma sen ristankin* (V.); *Kiikarin on paljon siinä kummonen ilma on* (V.); *Kai se on yhðen niinkun toisenkin* (V.); *Niin se on senkin* (Ke.); *Samon se ol' isänkin* (M.) Samantapainen on tämä omituinen lause: *Pojjaan oli niinkun olis morsian juassu' perässä* (= pojasta tuntui jne.; R.).

Näihin saanemme vielä lukea seuraavat puheentavat: *Vanhempien kävi vihaks* (R.); *Sen oli tullu' vihaks* (Ä.); *Se pisti niijen vihaks* (P.); *Se pisti enklantilaisen vihaks* (M.). Tämmöisissäkin puheenparsissa kuulee allatiivia käytettävän; esim. *Niillen kävi katteeks* (R.).

66. Datiivigenitiiviä käytetään myöskin ilmaisemaan omistajaa. Harvinaista kumminkin on datiivigenitiivin käyttäminen adessiivin asemesta noin yleisellä tavalla kuin lauseissa: *Viilennen on vitsa pivossa* (R.); *Muisti rapulla vasta, että hänen on kaljatynnyrin tappi kourassa* (Ä.). Mutta tavallista on Länsi-Suomessa, että datiivigenitiivillä sanotaan persoona, jonka tunne, tilaisuus, velvollisuus ilmaistaan. Tämä on täälläkin tavallista Ruoveden murteessa, muualla harvinaista; esim. *Sen oli kova nälkä* (K.); *Kai sun nälkäkin on* (K.); *Minun on kuuma* (V.); *Mikähän sen Jussin on juuri* (V.)? *Mitäpäs sinun on, kun se ite tullee, niin se tappaa sinun* (Ke.); *Se sano: häpeepä hänen vasikkaa on saaða; Ol' sitte kauppa tohtorien tulla kolmen vuojen päästä* (Ke.); *Mikä sinun on mennessä* (Ä.); *Eikä sen ole väliä* (R.); *Ei niitten o' niin väliä* (K.); *Ei sen (oven) ole päivällä kiini lukua* (Ä.); *Mikä tinki vaarin on, että työtä raatamaan* (V.).

Mutta adessiiviakin tämmöisissä lauseissa runsaasti käytetään; esim. *Mull' oli niin mahlottoman suuri nälkä* (V.); *Minulla on nälkä* (Ä.); *Se sano, että mull' on niin kovasti*

nälkä (P.); *Ei mulla niin nälkä ole* (Ke.); *Minulla on palava* (Ä.); *Mikä sinulla on, kun sinä aina niin likelle tulet* (Ke.)? *Mikä sulla on* (V., Ä., P., Ke., M.)? *Perkelekkö sull' on* (Ke.)? *Onko niillä kiiru* (P.)? *Väli sillä, tehlään vaan* (R.); *Ei ole sillä väliä* (Ke.). Kun *väli* on yhtä kuin *ero, eroitus*, käytetään aina adessiivia, esim. *Matkalla ei ole väliä, menee maata eli järvee* (Ä.); *Ei niillä väliä o'* (R.).

Adessiivi yleensä on se sija, joka ilmaisee omistajaa. Mutta onpa inessiivilläkin joskus tämmöinen merkitys. Minä olen sitä kuullut kuitenkin käytettävän ainoastaan ilmoittamaan persoonaa, jossa on joku vika, tauti; esim. *On semmonen vika onnettomassa* (Ke.); *Siin' on kaikellaisia vikoja ja konsteja* (Ke.); *Se vika kanssa noissa puissa oli* (V.); *Kyllä siinä oli syytä sysissä, jos sepissäkin* (V.); *Muss' oli sama tauti kun sussakin* (R.); *Siin' on yskä* (Ke.).

Adessiivia sitä vastoin käytetään, vaikka kyllä ilmaistaan persoonaa, jonka sisällinen ominaisuus mainitaan, missä tapauksessa nykyisten lauseoppi-sääntöjen mukaan inessiivi olisi käytettävä; esim. *Kyllä sillä miähellä on hyvät papinlahjat* (K.); *Kyllä sill' on kykyä siihen* (Ä.); *Sillä on hyvät luonnonlahjat* (Ke.); *Ei mulla ole hervoo itteläänikään* (V.). — Eri laatua inessiiviä on se, joka ilmaisee kyvyn-asemaa; esim. *Ei ikään sussa ole ihmisten kanssa syäjää* (K.). (Ks. 118).

67. Datiivigenitiiviä näkyy joskus käytettävän myöskin ablatiivin asemesta. Siihen ainakin viittaavat lauseet semmoiset kuin: *Kai se tuon isän olis ollu' miettimätä* (M.); *Sen jäi meille maksettavvaa summassa* (R.).

68. Datiivigenitiivillä myöskin ilmoitetaan tavallisest persoonaa, jolle jokin I:llä infinitiivillä mainittu tehtävä sanotaan käsketyksi tai suoduksi; esim. *Annan niitten mennä.* Mutta *annan* verbin jälkeen kuulee tätä persoonaa myöskin asetettavan objektiksi; esim. *Annon lehmät olla siellä* (Ä.); *Anto apostolit mennä* (M.); *Se anto mennä ne ilmaan* (M.); *Ei antanu' akka ukolla olla niitä* (M.).

Instruktiivi.

69. Instruktiivi yleisesti merkitsee keinoa, välikappaletta ja tapaa; esim. *Nelinkontan* (P.); *Kahen reisin* (Ä.); *Eläimet ovat oikein nälinkuolijoina* (Ä.); *Lupas karpion rahoja, jos sen piti sen vieressä maata selin siihen* (P.); *Ei teilän linna o' pualin päinkään niin pyätty* (R.); *Se ol' vihon talon kanssa* (Ke.); *Sillä konstin.* Esimerkkejä suffiksillisesta instruktiivista ovat: *Omin voiminsa* (Ke.); *Omin lupinsa* (V.); *Omin väkinsä* (Ä.); *Ei se omin päinsä pois pääse* (Ä.); *Ei ole yhtä puuta antanu' omin passinsa* (K. A.).

Muutamia adverbina käytettyjä instruktiiveja viljellään täällä yksiköllisinä, sen sijaan, että kirjakieli käyttää monikkoa; esim. *Kovan kauvan* (Ä.); *Kovan huono* (V.); *Kovan paljo* (Ke.); *Kuningas tutki tarkemman asian* (V.).

70. Instruktiivi jokseenkin yleisesti myöskin vastaa kysymyksiin: missä erin, missä määrässä?

Tähän merkitysryhmään tietysti etupäässä on luettava instruktiivin distributiivinen merkitys. Tämmöisiä instruktiiveja täälläkin tavataan; esim. *Monetkin lait* (nim. tavaroita) *alenee oikein kymmenin markon* (V.); *Kuusin markon* (V.); *Tämmösiltä huonolta taloloilta mennee saon markon* (P.); *Se ol' ottanu' viinoa viisin kannun* (M.); *Siin' on maata viisin virston* (Ä.); *En ole sitä pitkin matkon kulkenu', mutta vähin erin* (P.); — *Kyllä tämä on paikon hyvinkin tarpeen* (Ä.); *Mitähän ovat vähin tehneet* (Ke.); *Vähin niitä aina ossaa* (R.); *Tullee jo vähin päihinsä* (R.); *Minulla niitä on vähinsä* (V.).

Samantapainen on se instruktiivi, joka vastaa kysymykseen: kuinka suuressa joukossa? esim. *Mihkäs te ny' niin kolmen miähen menette* (R.); *Me olemme kahen* (Ä.); *Jäivät kahen tuppaan* (Ke.); *Menivät sinne molemmin* (R.); *Hyvä ett' emme kualleet molemmin* (R.).

Tähän lahkoon kuuluvat myöskin, jos ne instruktiiveiksi katsotaan, *-n*-päätteiset subjekti- ja objektimuodot muutamista kvantitaattisanoista, nk. *vähän, paljon, verran, seitsemän* y. m. (ks. §§ 13 ja 42), jotka muodot juuri vastaavat

kysymykseen: missä määrässä? Näitä samoja -*n*-päätteisiä muotoja käytetään myöskin komparatiivien ohessa partitivus mensurae'n (l. differentiae'n) asemesta; esim. *Vähän, paljon, sen verran parempi; — Soitti toas sen kovemmasti* (M.); *Kahtotaan onko sen suoremmassa* (P.); *Sen koommin* (Ke.). — Positiivin ohessa olen kuullut *paljon* sanan lauseessa: *Kyllä se on paljon hauskakin* (M.).

71. Vielä on instruktiivilla joitakuita yksityisiä merkityksiä.

Instr. joskus merkitsee aikaa; esim. *Aion kylvettiin* (Ä.); *Aamusta päivin* (Ä.); *Minä soan sen äkin toimeen* (M.); *Toisa' ne puhuu välinsä* (V.).

Instr. välistä vastaa kysymykseen: mitä myöten, mistä alkaen? esim. *Tervanen se alun ol' ollu'* (= alkuansa; Ke.); *Se* (nim. heinätukko) *on oikein vanhuuðen jo ollu' Nojosten tappi* (= vanhoista ajoista asti; V.); *Se on järven puolelta syntyperän* (= syntyänsä; M.).

Toisinaan instruktiivi tuntuu osottavan sitä esineen osaa, jonka suhteen jotakin esineestä lausutaan; esim. *Maantoukka on keskee harmaa ja kahen pään valkonen* (Ä.). Vrt. *Kaikin puolin hyvä*, y. m. s. Instruktiivia ei luullakseni muuten tämmöisessä merkityksessä käytetä, paitsi kun tahdotaan lausua, että se, mitä esineestä sanotaan, on yhteistä kaikille nimitetyille esineen osille; (esim. *Maantoukka on kahen pään valkonen*, s. o. joka päästä, mitä sillä on).

Translatiivin merkityksessä instruktiivi tavataan lauseessa: *Mitä hänellä oli kaupan* (R.). Translatiiviseksi selitämme myöskin III:nnen infinitiivin instruktiivin, jota käytetään *pitää, täytyy* verbin ohessa I:sen infinitiiviin kuluneen translatiivin asemesta (esim. pitää *menemän* = pitää *mennä*'). Tämän muodon translatiivin-sukuisuutta todistaa sekin, että olen kuullut suffiksilla varustettuja III:nnen infinitiivin translatiivimuotoja *pitää* verbin seurassa eräältä Ruovetiläiseltä; esim. *Sun pittää sanas pitämäkses; Sen pittää tuamakses siältä minulle; Kolme temppua piti tekemäkses.* En saata sanoa, onko tämä puhdasta Ruoveden murretta, vai onko se muualta opittua, sillä nämät muodot

kuulin yhdeltä ainoalta mieheltä. Translatiivisiksi myöskin olemme selittäneet partisipiaali-järjestelmässä tavattavat partisiippien instruktiivimuodot (esim. *Näen miehen menevän = meneväksi*), joiden asemesta usein translatiivia sopii käyttää. Eri mieliä kyllä saattaa olla, onko tämä tämmöinen aivan tavallinen instruktiivi, vai translatiivi, jonka pääte on kulunut aspiratsiooniksi, mikä taas vuorostaan on korvattu *n*:llä, vaiko ehkä essiivi taikka entisen latiivimuodon jäännös. Oppikirjoissa olisi paras jättää asia avonaiseksi ja sanoa puheena olevaa muotoa vaan *-n*-päätteiseksi muodoksi.

Omituinen instr. on *tarpeen;* esim. *Täällähän semmonen miäs on hyvin tarpeen* (R.); *Kyllä tämä on paikon hyvinkin tarpeen* (Ä.).

72. Tässä mainitsen muutamia yksityisiä instruktiivimuotoisia adverbeja.

Liion käytetään merkitsemään yhtä kuin *myöskin, myöskään.* Kieltävissä lauseissa se on hyvin tavallinen, vastaa *ei -kaan* (ruots. *ej heller*) järjestelmää; esim. *Ei tää liion ole leikkiä* (R.); *Siit' ei saa liion kunnon ihmistä* (R.); *En minä häntä liion muista* (V.); *Ei eilen liion satanu'* (V.); *Sit' en minä liion kuullu'* (Ä.); *Ei ne tienny' liion* (Ke.); *Mull' ei o' liion maksaa tassuupalkkaa* (Ke.). Tavataanpa *liion* myöskin myöntävissä lauseissa; esim. *No kyllä se liion pääsee* (V.); *Kyllä musta liion olis pappi tullu'* (V.); *Se on Virrosta liion* (P.).

Arvon on hyvin tavallinen adverbi, jolla on sama merkitys kun sanalla *toki.* Sitä, niinkuin *toki* sanaa, käytetään semmoisissa lauseissa, joissa ilmoitettu asia, tapaus mainitaan toivotuksi, suotavaksi. Esim. *Ei arvon ollu' muita siällä kun minä* (R.); *Arvon ehtivät vaatteita vahettaan* (R.); *Ei se arvon särkyny'* (V.); *Jättivät arvon mylly(n) oven auki* (P.); *Ei nyt saa kuivin suin arvon kylästä lähtee* (P.); *Ne kysy sitte arvon pelon nojassa, että „kuka sinä olet"* (Ke.)? *Illalla arvon saje lakkas* (Ke.); *Rovasti ei uskonu', että siellä arvon talonmiehiä oli* (Ke.); *Mitä tuolla arvon mahtaa ollakkaan* (M.).

Kelvon: Ei kelvon niinkään paljon saanu' kun tämä pastori (= tuskin niinkään paljon sai; P.).

Komitatiivi.

73. Komitatiivia täällä käytetään aina monikollisena ja aina suffiksillisena. Siis komitatiivin attribuuttikin on suffiksillinen; esim. *Se vei poian ystävineen* (yksi ystävä; V.); *Kaikkineen kaluneen* (R.); *Se meni kaikkineen väkineen* (selitettiin = *kaiken väkensä kanssa;* V.); *Kaikkineen kampsuneen* (P.); *Se lähti menneen kaikkineen karjoneen* (Ke.); *Sitte se lähtee kaikkineen väkineen* (Ä.); *Minä lähen kaikkineń roskineń* (M.).

Abessiivi.

74. Abessiivia tavataan täällä usein *-ti'*-päätteisenä; esim. *Se tuumas, että nyt hän soa varkaan hengeti'* (M.); *Ole huoleti'* (Ä.); *Ei tu' koskaan kaniin* (= vinoon, väärin) *hyvä työ missään paikassa mitäti'* (V.).

Abessiivin vahvikkeena käytetään usein *ilman;* esim. *Ilman rahata* (V.); *Ilman kirjota* (Ä.); *Ilman talota* (P.); *Ilman kalossita* (Ke.); *Ilman semmosita koululoita* (R.); *Ilman laannuttamata* (R.); *Ilman sitä korjaamata* (V.); *Ilman saamata* (K.); *Kyllähän Jumala pääsiäisen antaa ilman rovastiltakin ostamata* (Ke.). *Ilman* sanaa kuitenkin varsinkin länsiosissa käytetään partitiivin kanssa, semminkin kun sana on attribuutilla varustettu; esim. *Ilman rahoja* (K.); *Ilman mitään muuta* (K.); *Ilman pitkiä puheita, ilman suuria kustannuksia* (V.). Eräs Pihlaisten mies väitti *ilman rahata* varsinaisesti tarkoittavan rahan puutetta, mutta *ilman rahaa* olevan yhtä kuin: ilman jotakin määrättyä lanttia, esim. ilman 5:n pennin rahaa.

Prolatiivi.

75. Prolatiivi on hyvin harvinainen sija. Mainitsen muutamia esimerkkejä sen käyttämisestä:

-tte-päätteisiä; esim. *Niämen nenitte* (R.); *Ajosjärven rannatte* (R.);

-te-päätteisiä; esim. *Lahen pohjate* (M.); *Sivute* (Ä., M.); *Porti(n) eite* (Ä.);

-ten-päätteisiä; esim. *Vanhemmiten* (R.);

-ti-päätteisiä; esim. *Tuosta nurkati Rämälä näkyy* (Ä.);

päätteettömiä (pääte kulunut): *Sivu* (Ä.).

Paikallissijat.

Yleisiä katsauksia.

76. Paikallisuuden ilmaiseminen on suomalaisten kielien kehittyneimpiä puolia, siinä sijoja, joilla käypi ajatuksen hienoimpiakin vivahduksia ilmoittaminen. Suomen kielessäkin on eri muotoja joilla ilmaistaan paikallisuus, onko se yleinen, sisäinen vai ulkoinen, ja myöskin subjektin toiminta paikallisuuden suhteen, onko se oloa, eroa vai tuloa. Juuri näitä asioita, toiselta puolen eroa yleisen, sisäisen ja ulkoisen paikallisuuden välillä, toiselta puolen olo-, ero- ja tulosijain välistä eroitusta aiomme ensinnä tarkastella.

77. Yleiset paikallissijat ilmoittavat paikkaa yleensä, määräämättä, tapahtuuko verbin tekeminen paikan sisä- vai ulkopuolella; mutta koska näitä harvoin, vain partikkeleina, selvässä paikallismerkityksessä käytetään, emme puhu niistä enempää, vaan katsomme eroitusta sisäisten ja ulkoisten paikallissijain välillä.

Eroituksen sisäisten ja ulkoisten paikallissijain välillä, kun ne ovat puhtaassa paikallismerkityksessä, luullaksemme selvimmin saattaa lausua siten, että sisäiset paikallissijat ilmaisevat alaa, joka on rajoitetun paikan rajojen sisäpuolella, ulkoiset taas paikan pintaa, läheisyyttä, kun sen rajoja ei ajatella. Kun sanotaan esim. *Siat on ruispellossa* (K.), niin sillä tahdotaan ilmaista, että ne ovat päässeet pellon rajojen sisään. Kun taas sanotaan *Väki on pellolla* (V.), niin silloin ei peltoa ajatella rajoitetuksi piiriksi, jonka rajojen yli väki on tunkeunut. Samoin sanotaan: *Raatari*

tuli eilen pittääseen (*kaupunkiin*), *mutt' ei ole vielä käyny' pittäällä* (*kaupungilla*) (P.), sillä silloin kuin hän tuli pitäjään, oli hänen käyminen sen rajain sisäpuolelle, mutta silloin kuin hän liikkuu pitäjällä, ei hänen tarvitse minkään rajojen yli astua, rajoja siis silloin ei ajatella. Vielä muutamia esimm.: *Toisen talon hevoset on meiðän niityssä* (V.); *Hevoset on ruispellossa* (eräs Keurulainen selitti sen: *sen aijan sisällä, jossa ruistakin kasvaa*); *Se on pihassa* (= miespihassa); *Se on pihalla* (= ulkona; M.); *Minä olin mehtällä* (sel. metsästämässä; Ä.); *Minä olin mehtässä* (sel. määrätyllä pinolla; Ä.); *Tästä kylästä minä olen, en ole paljo liikkunu' muualla, kun tällä kylällä* (V.).

Mitä *kylä* sanaan erittäin tulee, niin sitä Virtain ja Keuruun murteissa, varsinkin itäosissa, käytetään ulkoisissa sijoissa; esim. *Kolhon kylällä, Ampialan kylällä* (Ke.). *Kylä* sanalla onkin, ainakin idempänä, vähän toinen merkitys; se merkitsee nim. taloa, etenkin naapuritaloa, esim. *Kyllä tässä on kyliä* (= taloja) *välillä* (Ke.); *Kävin kylässä* (= naapuritalossa; M.). Ruovedessä taas sanoivat esim. *Kävin kirkonkylässä*, mutta: *Kävin kylällä* (= toisessa samannimisessä talossa).

Sana, jonka käytäntö paikallissijoissa on hyvin mutkikas, on *ranta*. Kansankielestä olen sen käytännöstä tehnyt seuraavat havainnot. *Ranta* merkitsee sitä maakaistaa ja sitä vesiosaa, jotka ovat molemmin puolin maan ja veden yhtymäviivaa; se merkitsee sekä maa- ja vesiosaa erikseen, että niitä yhteensä. Kun *ranta* sanalla on tämmöinen yleinen merkitys, kun se merkitsee maan- ja vedenpuolta yhteensä, niin käytetään sisäisiä paikallissijoja; esim. *Me menemme rantaan*. Kun *ranta* taas yksin-omaisesti tarkoittaa sitä maakaistaa, joka on lähinnä maan ja veden yhtymäkohtaa, niin sitä käytetään ulkoisissa paikallissijoissa; esim. *Vene on rannalla;* mutta jos vedenpuolta tarkoitetaan, niin käytetään sisäisiä; esim. *Laiva on rannassa* (= ankkurissa).

78. Kaikista vaikeimmat ja monimutkaisimmat paikallissijojen käytännön suhteen ovat paikannimet. Mitään varmoja sääntöjä ei tässä asiassa voi tehdä; paras olisi saada

kootuksi kautta koko maan paikannimet, ja niistä vertaamalla tutkia, mikä on yleisintä, tavallisinta. Tätä tarkoitusta varten olen koonnut kaikki Koillis-Satakunnan paikallisnimet, joita olen ehtinyt käsiini saada. Nämät jäävät erityisenä luettelona Kirj. Seuralle; tässä esitän vaan päätulokset niiden tietojen mukaan, mitä minulle on annettu.

79. Aina sisäisissä sijoissa käytetään täällä paikallisnimet, joiden loppu-osana on *kumpu, ranta, taipale* (l. *taival*), *salo, vesi, suu, pohja, syrjä, haara, polvi;* esim. *Peurakummussa* (M.), *Enorannassa* (R.), *Kivirannassa* (V., Ä., P., Ke.), *Taipaleessa* (K., R., V., Ke.), *Haikkasalossa* (Ke.), *Ruavelessä, Visuvelessä* (R.), *Joensuussa* (R., V., M.), *Lahenpohjassa* (Ke.), *Syrjässä* (V., R.), *Tienhaarassa* (Ä.), *Jokipolvessa* (R.). Aina sisäisissä paikallissijoissa käytetään myöskin *-la*-päätteisiä kotoa merkitseviä nimiä sekä niitä harvoja *-nki-*, *-os*-päätteisiä, mitä täällä on, niin myös vieraiden maapaikkojen nimiä; esim. *Ampialassa* (Ke.), *Kamppilassa* (Ke.), *Jämingissä* (R.), *Kimingissä* (Ä.), *Kaivoksessa* (R., V., Ke.), *Kierroksessa* (M.), *Ekyptissä* (torppa R.), *Lapissa* (trp. P.). Se, että Ruovedessä *Ihala* nimeä käytetään ulkoisissa paikallissijoissa, ei ole poikkeus säännöstä, sillä sanassa *Ihala* tietysti ei *-la* pääte osota asuntoa, kotoa (Virroissa sanotaan: *Ihalassa* jne.).

80. Aina ulkoisissa paikallissijoissa käytetään niitä paikannimiä, joiden loppuna on *kangas, kallio, lehto, vehmas, lammi* l. *lampi, oja, puro;* esim. *Kankaalla* (R., V., Ä., Ke.), *Permikankaalla* (Ke.), *Kalliolla* (K., R., Ä., M.), *Papinleholla* (M.), *Vehmaalla* (V., P., Ke., M.), *Lammilla* (K., R., Ä., Ke.), *Paarlammilla* (R.), *Kaakk'-ojalla* (K.), *Kukkain-ojalla* (Ke), *Tyryn-ojalla* (Ke.), *Kivipurolla* (Ä.). Samoin aina ulkoisissa paikallissijoissa käytetään niitä muutamia nimiä, jotka ovat verbeistä johtuneet päätteillä: *-e'*, *-o*, *-us* tai nomineista johtuneet päätteellä *-us;* esim. *Kaarteella* (V.), *Vuolteella* (V.), *Murrolla* (Ä.), *Piilolla* (R.), *Ojennuksella* (V.), *Yrityksellä* (R.), *Ahvenuksella* (R., V.), *Jouttenuksella* (R., V.).

81. Yleisissä paikallisuuden sijoissa käytetään niitä paikannimiä, joiden loppuna on *-taka;* esim. *Lahentakana,*

-takaa, *-taa* (Ke.); *Lammintakana*, *-takaa*, *-taa* (R.); *Salmentakana*, *-takaa*, *-taa* (R., Ke.); *Mäentakana*, *-takaa*, *-taa* (Ä.). Tämän *-taka* sanan asemesta käytetään kumminkin Keuruulla, Multialla ja Pihlaisilla useammin sanaa *-taus*, jota käytetään vaihdellen sisäisissä ja ulkoisissa paikallisuuden sijoissa, ja Virroissa sanaa *-tausta*, jota käytetään sisäisissä; esim. *Järventauksella* l. *-tauksessa* (Ke.); *Salmentauksessa* (Ke.); *Salmentauksella* l. *-tauksessa* (P.); *Lammintauksella* (M.); *Lahðentaustassa* (V.).

82. Tavallisesti sisäisissä käytetään:

1) *mäki*-loppuiset ja -nimiset; esim. *Haapamäessä* (K.), R., Ke.), *Palomäessä* (R., V., M.), *Ruokemäessä* (R.). *Mäki*-loppuisia nimiä olen kirjoittanut 365, ja niistä ainoastaan 7:ää, joista 2 on Pihlaisilta, 5 Ätsäristä, on käytetty ulkoisissa sijoissa, yksi on ollut epävakainen Ätsärissä; esim. *Lähteenmäellä* (Ä., mutta: *L-mäessä* K., R., Ke.), *Myllymäellä* (Ä.; mutta: *M-mäessä* R., Ke., M.).

2) *harju*-loppuiset; esim. *Harjussa* (K., R.), *Ahvenharjussa* (K., Ke.); 9:stä nimestä on kumminkin 2 poikkeusta: *Harjulla* (Ä.), *Repoharjulla* (Ke.).

3) *niemi*-loppuiset; esim. *Niämessä* (K., R.), *Mytkänniemessä* (Ä.), *Leponiemessä* (P.), *Lyheniemessä* (Ke.), *Uuranniemessä* (M.). Keuruun murteessa tavataan kumminkin 21, joita käytetään ulkoisissa sijoissa, sekä 5 epävakaista (kaikkiansa on nimiä 174); esim. *Matinniemellä* (Ä.), *Majaniemellä* (P.; mutta: *M-niemessä* R., V., Ä.), *Kopareenniemellä* (Ke.), *Köpänniemellä* (M.), *Kurenniemessä* l. *-niemellä* (Ke.), *Myllyniemessä* l. *-niemellä* (Ä.).

4) *saari*-loppuiset; esim. *Salonsaaressa* (Ke.), *Sinisaaressa* (V.). Yksi ainoa poikkeus on kokoamissani 16 nimessä, nim. *Tervasaari*, *-saarella* (M.).

5) *lahti*-loppuiset; esim. *Hangaslahlessa* (R.), *Hirvilahlessa* (K.), *Kaakkolahessa* (Ke.), *Vastalahðessa* (V.). Kokoamistani 72:sta nimestä tunnen 8 poikkeusta; esim. *Pihlaalahella* (M.), *Rajalahðella* (V.).

6) *-perä*-loppuiset; esim. *Lahlenperässä* (K., R.), *Suon-*

perässä (Ke.). Kymmenestä nimestä tunnen yhden poikkeuksen, nim. *Kangastenperällä* (P.).

7) *-pää*-loppuiset; esim. *Jamanpäässä* (Ke.), *Oinonpäässä* (Ä.), *Mäenpäässä* (K., V., P., Ke.), *Sillanpäässä* (K., R., V., Ke.); 48:sta nimestä tavataan kumminkin 5 poikkeusta; nim. *Hatanpäällä* (R.), *Kankaanpäällä* (Ke.), *Koskipäällä* (Ke.), *Mäenpäällä* (M.), *Tarhapäällä* (kylä M.).

8) *-kka*-päätteiset; esim. *Raatikassa* (Ä.), *Wiinikassa* (R., V., Ke.); 15:stä nimestä on yksi poikkeus: *Pallukka*, *Pallukalla* (Ä.).

9) *-kko*-päätteiset; esim. *Juurakossa* (R.), *Kannokossa* (Ke.), *Kuivikossa* (V.), *Karikossa* (kara = virpi; Ke.); 19:stä nimestä on 4 poikk., 1 epävakainen; esim. *Lepikolla* (Ke.), *Lavikolla* (Ke.), *Rapakolla* (K.), *Männikössä* l. *Männiköllä* (Ä.).

10) *-sto*-päätteiset; esim. *Haavistossa* (V., Ke.), *Kuivistossa* (R.), *Pihlaistossa* (Ke.), *Kolistossa* (V.); 32:sta nimestä on 7 poikk., 1 epäv.; esim. *Haavistolla* (R.), *Koivistolla* (K., R.), *Kivistöllä* (R., V., Ke.); *Tuomistolla* l. *Tuomistossa* (Ke.).

11) *-io*-päätteiset; esim. *Hulpiossa* (Ke.), *Jokiossa* (V.), *Kaipiossa* (V.), *Moisiossa* (K., R., V., Ke., Ä.), *Autiossa* (K., R., V., Ke., M.); 44:stä on 10 poikkeusta; esim. *Hankkiolla* (Ä.), *Pyhkiöllä* (R.), *Toiviolla* (R.), *Tuhkiolla* (M.).

12) Adjektiivit, joita on käytetty paikanniminä; esim. *Uutterassa* (Ke.), *Leveessä* (K.), *Kukkeessa* (Ä.); 26:sta on 5 poikk.; esim. *Selkeellä* (R., Ä., Ke.), *Laajalla* (M.).

13) Vieraat nimet; esim. *Norviikissa* (V.), *Nyykoolissa* (R., Ke.), *Tempakassa* (Ä., Ke.), *Nyyperissä* (Ä.), *Wiikissä* (Ke.); 22:sta on 3 poikkeusta, nim. *Neste* (= Nästegård; V.), jota käsitetään suomalaiseksi sanaksi, *Wiiki* (R.), joka on oikeastaan mäen nimi, sekä *Pakka* (R.); esim. *Wiikillä*, *Pakalla*, *Nesteellä*.

83. Tavallisesti ulkoisissa käytetään:

1) *järvi*-loppuiset; esim. *Tapiojärvellä* (R.), *Sarvijärvellä* (K.), *Pitkäjärvellä* (V., Ke., P.), *Partajärvellä* (M.), *Jauhojärvellä* (Ä.) Ainoastaan yhden poikkeuksen olen kuul-

lut kokoamani 70:n nimen joukossa: *Seinäjärvi, Seinäjärvessä* (V.).

2) *salmi*-loppuiset: esim. *Salmella* (K., R., V., Ke.), *Rantasalmella* (R.); 11:stä nimestä on 1 poikk., nim. *Salmi, Salmessa* (Ä.).

3) *joki*-loppuiset; esim. *Kivijoella* (Ke.), *Yläjoella* (V.); 5:stä on 1 poikk.: *Tulijoki, Tulijoessa* (V.). *Virta*-loppuisia on vain *Mäntysenvirta, M-virralla; Virtain* seurakunnan nimestä käytetään monikollisia sisäisiä paikallissijoja: *Virroissa, Virroista, Virtoihin*, eli niinkuin tämän murteen mukaan sanotaan: *Virrossa, Virrosta, Virtoin.* Herrojen sepittämiä ja heistä kansaankin puolisivistyneihin levinneitä muotoja ovat muodot *Virtailla, Virtailta, Virtaille;* nämät törkeät erehdysmuodot ovat siten syntyneet, että monikon genitiivimuotoa *Virtain* (seurakunta) on käsitetty yksikön genitiiviksi ja yksikön nominatiivi- ja runkomuotona on pidetty *Virtai.* Yhtä väärin on *Virtaalla* jne. Syytä olisi lakata tuommoisia kummituksia käyttämästä.

4) *koski*-loppuiset; esim. *Koskella* (K., R., V.), *Riihikoskella* (K., R.), *Ryönänkoskella* (P.); 13:sta on 2 poikkeusta, nim. *Kalliokoskessa* (M.), *Yläkoskessa* (K.).

5) *-mo*-päätteiset; esim. *Kukkamolla* (Ke.), *Uitamolla* (M.); 9:stä on 3 poikk., nim. *Hakimo* (-ssa, Ä.), *Laitamo* (-ssa, K.); *Suojamo* (-ssa, K.) on saaren nimi, jonkalaisia käytetään luullakseni useimmiten sisäisissä sijoissa.

84. Muista paikannimistä on vaikea mitään yleisempää lausua, sillä todellakin loppumaton häiriö siinä kohden vallitsee. Jos esim. Keuruulla sanotaan *Tolpassa*, niin Ruovedessä sen sijaan sanotaan *Tolpalla;* jos Keurulainen sanoo *Töllissä*, niin Ruovetiläinen sanoo *Töllillä* jne. Pari nimilajia kumminkin on, joista kannattaa enemmän puhua, nimittäin:

1) *aho*-loppuiset. Näitä käytetään tavallisesti ulkoisissa Virroissa, Ätsärissä, Pihlaisilla ja Multialla, mutta tavallisemmin sisäisissä Kurussa ja Ruovedessä; Keuruulla taas on joksikin yhtä paljo sisäisissä kuin ulkoisissa käytettäviä. Epävakaisiakin on tässä luokassa koko joukko. Selvään oli

nähtävänä, että kansankieli ei näissä nimissä, joita minulla on koottuna alku kolmatta sataa, ollut vakaa, koska usein toinen väitti vastoin toista. Esimm. *Sara-aholla* (V.), *Hila-aholla* (Ä.), *Huuhan-aholla* (M.), *Haara-aholla* (P.); *Jouttiahossa* (K.), *Isossa-ahossa* (R.), *Ohra-ahossa* (Ke.), *Sysiaholla* (Ke.); *Myllyahossa* l. *-aholla* (P.), *Kapeella-aholla* l. *Kapeessa-ahossa* (Ä.), *Riihiahossa* l. *-aholla* (Ke.).

2) *-nen*-päätteiset. Näitä on kahta lajia: semmoisia, joita käytetään monikossa, ja semmoisia, jotka ovat yksiköllisiä. Nämät jälkimmäiset ovat alkuansa tietysti olleet sukunimiä, mutta sittemmin jääneet asunnolle perinnöksi. Monikollisia olen kuullut vaan seuraavat 4: *Haapanen, Haapasissa* (K.), *Hytönen, Hytösissä* (K.); *Riuttanen, Riuttasilla* (kylä Kurussa, jossa on *Riuttanen*-nimisiä taloja; huom.! *Riuttanen, Riuttasella*), *Pihlainen, Pihlaisilla.* Yksiköllisiä *-nen*-päätteisiä käyttävät Ruoveden ja Virtain murteet useimmiten ulkoisissa, Keuruun murre tavallisesti sisäisissä paikallissijoissa; esim. *Keskisellä* (K., R.), mutta *Keskisessä* (P.); *Kilposella* (V.): *Kilposessa* (Ä.); *Sormusella* (K.); *Tenhusessa* (Ä.); *Ruorasessa* (M.); *Peräsessä* l. *Peräsellä* (Ke.).

85. Puhumme vielä muutamista omituisuuksista olo-, ero- ja tulosijain käyttämisessä.

1. Samalla tavoin kuin *käyn* verbiä, kun se merkitsee samalla menoa, oloa ja palaamista,*) järjestetään muutamia muitakin; esim. *Siinä talossa sopii poiketa* (K.) (vrt. *poikkee yhteen talloon;* P.); *Ei laiva poikkee teilän rannassa ollenkaan* (R.); *Ei poikennu' pakarissa* (R.); *Se poikkee joka poikkeuspaikassa* (V.); *Poikkeappas teällä* (M.); *Me poikkeamme puotia kahtomassa* (Ä.); — *Se poikkeilee siellä Jämsässä* (V.); — *Tampereellapa ne ajaa* (R.); *Pastori ajaa siellä myöhällä* (M.); — *Kalalla se kulkee* (M.); — *Minä juoksen sen puheilla* (Ke.).

2. Erosijoja käytetään *ostaa* verbin ohessa, samoin kuin etsimistä, löytämistä merkitseväin verbien kanssa,**)

---

*) Ks. *E. N. S.*, Suomen kielen lauseoppi 29, 1.

**) Ks. ibidem 29, 2.

kun ilmoitetaan paikkaa, missä ostettava on; esim. *Se on ostanu' viljaa Jämsästä* (vrt. jos sanotaan: *Jämsässä*, niin silloin ostaja oli Jämsässä; R.); *Se oli menossa kaupungista tavaraa ostaan* (R.).

Muitakin verbejä, kuin näkemistä (näkymistä), kuulemista (kuulumista), puhumista merkitseviä *) järjestetään erosijoilla, jos mainitaan paikka, jossa verbin subjekti on, kun tekeminen tapahtuu ja kohtaa jotakin ulkopuolella olevaa esinettä; esim. *Poika potkas minua sängystä* (V.); *Ne ampuu makuultaan* (Ä.). Vrt. *Sairas puhui sängystä* ja *S. p. sängyssä lapsensa kanssa.*

3. Hyvin useita verbejä, jotka jollakin tavoin merkitsevät jäämistä tai jättämistä, järjestetään tulosijoilla; esim. *Yks poika tähän kuoli* (Ä.); *Lehmä kuoli paikalle* (Ä.); *Jyvät märkäni aittaan* (P.); *Sotamiehet ampuvat sen elävän sinne liiteriin* (P.); *Olkoon sitte koko hirttokonsti sikseen* (R.).

Yleiset paikallissijat.

Essiivi.

86. Seuraavassa, niinkuin vast'-edeskin paikallissijoista puhuessamme, mainitsemme ainoastaan muutamia huomattavampia esimerkkejä näiden käytännöstä. Aloitamme essiivistä.

87. Inessiiviä vastaa essiivi lauseessa: *Me menemme yhtenä* (yl.).

88. Essiivi predikaatinlisänä: *Mistä ne nimet on tietona* (P.); *Ei sitä paljassa jalon saa tyyni tehyks* (Ä.); *Meinaa tyynnä ruveta asumaan* (ilmasta puhuen; Ä.).

89. Yksityisiä: *Koko peräkunnassa on semmosta henkee, että olla semmosessa sivutoimessa käsinä* (P.); — Adverbeja: *Se nosti veen päänään völjyy(n)sä* (Ä.); *Juuri hätinä* (= tuskin) *nostan* (V.); *Seihtemän manttaalia hätinä* (P.); *Solkenaan* (= puhtaasti) *neljän kontan mahtu niistä*

*) Ks. *E. N. S.*, Suomen kielen lauseoppi 29, 3.

menemään (Ä.); *Ne puhhuu järkenään* (= kokonaan) *toiseen sorttiin* (Ke.); *Se oĺ yhen vuotta järkendän Saksassa* (M.).

Partitiivi.

90. Partitiivi kvantitaattisanojen jäljessä.

1) Partitiivia käytetään laskusanojen jälkeen, vaikka ne ovat muissakin sijoissa kuin nominatiivissa, akkusatiivissa tai partitiivissa, varsinkin kun ne ovat adessiivissa taikka translatiivissa; esim. *Viilellä markkaa* (K.); *Me' pyytään kahleks päivää korttieria* (R.); *Viijeks vuotta* (Ke.); *Sitä sanotaan seihtemäksi virstaa* (Ke.); *Puoleks virstaa ne sannoo tätä matkaa* (P.).

2) Partitiivia käytetään muutamien substantiivisesti käytettyin adjektiivein, pronominein ja ordinaalilaskusanain ohessa, silloin kuin ne ovat akkusatiivissa tai myöskin jossakin muussa oblikvisijassa (tav. adessiivissa tai translatiivissa), tuiki harvoin silloin kuin ovat nominatiivissa. Semmoisia sanoja on myöskin *yksi*, joka on adjektiiviluontoinen; esim. *Kyllä sitten on jo isot aikoja* (Ä.); *Minä olen jo täällä ollu' useamman vuatta* (R.); *Se asu Jyväskylässä menneen vuotta* (M.); *Koko pitkäksi yötä* (V.); *Se on vähässä matkaa* (R.); *Vähästä matkaa* (R.); *Olen tämän yötä vahissa* (M.); *Ryyppivät sen yötä sitte* (Ä.); *Raaki men pois niillä nimiä* (= sillä hyvällä, mitään saamatta; Ke.); *Harmooneja onkin tällä kirkkoo vallan paljo* (V.); *Muutamaksi viikkoo antavat lainaksi* (V.); *Se laulo kaiken yötä* (M.); *Kaiken talvee* (Ä.); *Se oli yhen yötä siellä* (P.); *Se oĺ yhen vuotta järkenään Saksassa* (M.); *Vissiin niitä yheks yötä olis* (M.); *Pastori sano minun olevan toisen vuotta kaheksannella kymmenellä* (Ä.); *Se makas toisenkin yötä, kolmannenkin yötä* (P.); *Toisella viikkoa* (V.); *Minä olin viilennellä kymmentä jo* (K.); *Se on seihtemännellä kymmentä* (Ke.); *Sittenkun kahleksannelle kymmentä olen kääntyny'* (R.); *Ensimmäiseks yötä, toiseks yötä* (P.); *Kolmanneks päivää* (Ke.); *Se jätti ne viimeseks päivää* (V.).

3) Joskus partitiivi seuraa määräyksillä varustamatonta substantiivia, joka ei ole subj:n eikä obj:n sijoissa; esim.

Minä aina hetkestä matkaa latvoin kiini (V.); *Se on hetkessä matkaa* (Ä.).

4) Jos totaalisana on määräyksillä varustettu ja partitiivisana on muussa sijassa kuin nominatiivissa, akkusatiivissa tai partitiivissa, niin partitiivia ei täällä käytetä, vaan sen sijaan käytetään toisenlaista järjestelmää, jossa sekä totaalisana, että partitiivisana erikseen järjestetään predikaatin mukaan lauseessa tarvittavaan muotoon; esim. *Hyvästä voista maksetaan 15 markkaa leiviskästä* l. *leiviskältä* (yleinen); *Huonommasta voista maksettiin vähempi leiviskästä* (R.); *Minä sain voillani 15 markkaa leiviskällä* (Ke.); *Minä maksan hyvästä voista 14 markkaa leiviskästä* (Ke.); *Hyvästä voista leiviskästä maksetaan 15 markkaa* (K.). Vrt.: *Voi maksaa 15 markkaa leiviskä.* Sitä vastoin tavallisesti hylättiin tuommoiset ehdottamani lauseet, kuin: *Leiviskästä hyvästä voista* t. *Leiviskästä hyvää voita maksetaan 15 markkaa.*

5) Täällä harvinaisten *-nnes*-päätteisten murtolukujen kanssa muodostaa totaalisana tässä tapauksessa yhdistyksen, tai se pannaan genitiiviin; esim. *Leipäneljänneksestä* (Ke., M., V.) vrt. *voinaulasta*, t. *leivän neljänneksestä* (R.). Mitä muihin murtolukuihin tulee, niin ei hyväksytty lausetta: *Kolmannella osalla taloa sain 2000 markkaa*, vaan väitettiin sanottavan: *Kolmannella osalla talosta sain 2000 mkk.* (P., M.).

6) Semmoisista substantiiveista, jotka merkitsevät mitan täyttä, en saanut täyttä selkoa, sillä onkimalla saadut lauseet ovat hyvinkin ristiriitaisia. Totaalisana ei ainakaan yhdy tämmöiseen substantiiviin (sillä, nk. minua huomautettiin, *kaljahaarikollinen* ei ole = *haarikon täysi kaljaa*, vaan = *kaljahaarikon täysi* vaikkapa jotakin muuta ainetta, esim. maitoa). Mielemmin näyttivät, kun tämmöinen substantiivi olisi ollut muussa sijassa, kuin subj:n tai obj:n sijoissa käytettävä, ottavan itse mitannimen, johon sitte totaalisana yhtyi; esim. *vestoopista* (P.); *kaljatoopista* (Ke., R., V., K.); *veštuopista* (M.).

7) Ordinaalisten yksikkölukujen yksikön partitiivia käytetään täälläkin attribuuttina kvantitaattisubstantiiville, ilmoittamaan määrää, joka on edellisellä kardinaaliluvulla il-

moitettavaa määrää suurempi; esim. *Siitä on jo viijettä vuotta; Sain jyviä kolmatta tynnyriä* (Ä.). Jos tämmöinen lausetapa tulisi muuksi lauseen-osaksi, kun subjektiksi tai objektiksi, niin silloin kvantitaattisubstantiivi pannaan lauseessa tarvittavaan sijaan ja ordinaalinen laskusana pysyy partitiivissa; esim. *Tulen kahleksatta kymmenen vualen vanhaks* (R.).

8) Partitiivi yleisesti kvantitaattisubstantiivien jälkeen ilmoittaa määräämätöntä kokonaisuutta. On kuitenkin esimerkkejä, joissa partitiiviin pannaan määrättyäkin kokonaisuutta merkitsevä sana, varsinkin kun se on yksiköllinen, paikkaa tai aikaa merkitsevä; esim. *Kyllä tästä kappaleen Kurua näkee* (K.); *Tämä puol' Keurutta* (Ke.); *Alapäässä pihhaa on pakartupa* (Ke.); *Puhuvat, että olevan yhen osan seurakuntaa semmosessa tuumassa* (P.); *Kappaleen päivää, osan päivää, aamupuoli yötä* (Ä.); — *Yks niitä suomalaisia sotamiehiä* (Ä.). Sitä vastoin: *Anna mulle yks noista leivistäs* (Ke.); *Soat puolen valtakunnastań ja yhen tyttäristäń* (M.); *Kolmannella osalla talosta sain 2000 mkk.* (P., M.).

91. Partitivus mensurae vastaa kysymyksiin: kuinka pitkä, leveä, korkea, syvä, paksu? esim. *Tuli yhleksää penikulmaa pitkä kaupunki* (R.); *Virstaa pitkä* (R., V., P.); *Se oli lähes paria syltä pitkä* (V.); *Kyllä se on kolmee kyynärää pitkä* (Ä.); *Viittä, kuutta kyynärää pitkä nokka päässä* (R.); *Seittemää ryssän virstaa pitkä järvi sarvien välissä* (R.); *Mihinkä lie' joutuneet ne viittätoista kyynärea pitkät sakset* (M.)? — *Maantiän pitää olla seittemää kyynärää leveetä ja ojan viittä korttelia* (K.); — *Viittä kyynärää korkee* (V., Ä.); — *Yhtä, kolmee korttelia syvästä* (K.); *Neljää, viittä syltä syvä* (R.); *Se ol kolmee sattaa syltä syvässä* (Ke.); — *Oli kyynärää vahvassa miäspihassa kalaruaan liäntä* (R.); *Viittä syltä vahvaa on se murto* (Ä.); — *Se oli syltä kunnekkin* (Ä.); *Kahta pitkeä sukssauvan vartta ol' lunta* (M.). Samalla tavoin sanotaan: *Ne on tuota pitkiä* (V.); *Tuli tuota pitkä äijä* (Ä.); *Tätä pitkä* (Ke.); *Tuota vahva* (V.); — *Sitä paljo se on* (P., M.). Ainoastaan Virroissa Tyrkön kylässä kuulin kaksi lausetta, joissa käytettiin partitiivin sijasta laskusanain no-

minatiivia tai instruktiivia, nim.: *Minun pitäs teettää kaks syltä pitkän vikatteen; Kymmenen syltä syvälle.*

Partitivus mensurae (l. differentiae) vielä ilmaisee, kuinka paljoa suuremmassa määrässä ominaisuus on toisessa esineessä kuin toisessa; esim. *Tuli kahta julmempi äijä vastaan* (R.); *Kasvaa kahta äikeämmästi* (Ke.); *Minä olen enempääkin suurempi* (P.); *Minä olen enempääkin kun kymmentä vuatta vanhempi* (K.). Tässäkin kohden kuitenkin käytetään instruktiivia, ja vieläpä nominatiiviakin; esim. *Se sen pareet, jonka tuimempaa se vaan heittää sinun meneen* (K. A.); ks. 70; — *Toinen verta mahtus enempi* (M.); *Sitä on hiukka enempi kun virsta* (M.).

92. Partitiivi joskus paikallisessa merkinnössä ilmoittaa erillä oloa, poissa oloa jostakin (ei eroamista); esim. *Ne ovat kaikki kottoo* (R.), s. o. kotoa poissa; *Etkö sinä pysy valkeen tykköö* (Ke.).

93. Partitiivi joskus myöskin merkitsee ainetta ja alkuperää (Partitivus materiae et originis); esim. *Se on pärettä* (R.); *Kyllä minä olen Ruavelestä synnyntäperrää* (R.).

94. Partitivus causae et objectivus: *Se teki sen tollouttansa* (K.); *Se sano sen tyhmyyttänsä* (K.); *Kenties ne pahhuuttaan sen teki* (R.); *Jos hyvyyttänne jätätte vähäsen* (Ä.); *Ei se vanhuuttaa(n) ole paljaspää, mutta tukka on puonnu' leukaan* (Ke.); *Köyhyyttään se kerjää* (Ke.); *Menin hyv(v)yyttäni tak(k)uuseen* (Ke.); *Omaa tyhmyyttään joutu tuhannen markkaa velkaan* (Ä.); *Typeryyttänsä se sen sano* (V.). — Näissä esimerkeissä on syyn partitiivina aina *-us*-päätteinen sana, joka ilmoittaa ominaisuutta, minkä johdosta, tähden jotakin tehdään. Muita sanoja luullakseni tämmöisissä lauseissa ei käytetäkkään syytä ilmaisemaan; Jahnsson'illa tosin on esimerkkinä sananlasku: *Voimaansa hyljekin kivelle nousee* (ks. Satslära 23, anm. 2 b), mutta tässä nähtävästi partitiivi vastaa kysymykseen: mitä myöten, minkä mukaan?

Syyn partitiivia käytetään myöskin kysyttäissä: minkä vuoksi, miksi? esim. *Mitä minä sinne menen* (Ke.)? *Mitä sinä siitä kalasta kuuntelet* (Ke.)? *Mitäs semmosta kirjaa*

mulle kirjotit (R.)? *Mitäpäs hänestä ujostel(l)ee* (M.)? *„Mitä sinne olet menny'?“ — „Mitäs kun poiat repivät vaatteet“* (Ä.); — *Piruako mä sinne sitte menen* (R.)? *Saatanaakos sitä sinne lykkäät* (R.)? *Piruako tästä ahostakaan kiini pietään* (= miksi tätä ahoa kiinni pidetään; Ke.)? *Saatanaakos lissottelet* (V.)? *Sitäkö siinä nyt nousette* (M.)?

Ainoastaan näissä mainitsemissamme tapauksissa käypi syyn partitiivia kaikenmoisten verbien ohessa käyttäminen. Mutta vielä lisäksi käytetään partitiivia ilmoittamaan tunteen, mielen-ilmaisun syytä tai esinettä; esim. *Se murehti sitä* (= oli mureissaan sen tähden); *Minä pelkään, rakastan sinua* (= Olen peloissani, rakastunut sinun tähtesi); *Jannen tuli pappaansa ja mammaansa surko* (R.). Tämä merkitys jo käypi hyvin likelle objektin merkitystä (vrt. Elativus causae et objectivus esim. lauseessa: *Mitä sinä siitä kalasta kuuntelet;* ks. 123). — Mutta että tämä partitiivi kumminkin on syyn partitiivi, sen todistaa sekin, että sen asemesta usein käytetään syyn adessiivia (esim. *Millä sinä naurat;* ks. 143).

95. Partitivus viae: *Me' sinä siltaa jalkasin* (R.); *Jänis lähti hyppäämään niittua* (Ke.); *Pyssympiippua lappovat* (= kulkivat) *sis(s)ään* (M.); *Se menee sitä mettää* (V.).

96. Partitivus respectus: *Maantoukka on keskee harmaa ja kahen pään valkonen* (Ä.); *Minä katton, vieläkö se ontuu sitä jalkaansa* (V.); *Minä sairastin jalkaani* (Ke.).

97. Partitivus copiae: *Köminkulma on vallan sakeessa niitä* (nim. Pohjalaisia; P.).

98. Partitivus temporis: *Minä olisin aikoja tapettu* (Ke.); *Se on jo vuosia, aikoa kuollut* (M.); *Tiina ja Erkki on menny' aikaa* (R.). Tämä partitiivi merkitsee samaa kuin partitivus absolutus *sitten* ja *takaperin* sanojen ohessa.

99. Partitiivi muutamissa puheentavoissa ilmoittaa olopaikkaa ja oloaikaa; esim. *Mattilassa se on asuntoo ollu'* (R.); *Siinä on suutar asuntoo* (Ke.); *Käyvät kirkkoa pitkät matkat* (Ke.); *Se tuli sinne korttieria* (Ke.); *Se oli teällä yötä ja paria päivee* (M.).

100. Partitiivi usein ilmaisee tapaa; esim. *Soulellaanny' vähä harvahkoo* (R.); *Te ajatte liian huikeeta* (R.); *Lue*

huikeeta (R.); *En minä o' nähny' sen huikeempaa satavan* (R.); *Ei tohði sanoo huikeeta vaan* (V.); *Tulkoot sievää tänne* (Ä.); *Saahaan ruitevaa* (= *rotevaa*) *astua* (Ke.); *Laiva meni täyttä vauhtia* (R.); *Ajo aika vauhtia* (Ä.); *Lukkari meni kotionsa sitten aika kyytiä* (V); *Juoksee pahaa kyytiä* (Ä.); *Suet lähtee hyppään sitä tuhatta leikua* (P.); *Lähettiin peräkyöriä* (Ä.).

101. Yksityisiä, partikkeleiksi muuttuneita: *Totta syytä;* esim. *Kyllä minä niitä ennen totta syytä taisin* (V.), s. o. minä myönnän, että niitä ennen taisin; *Kyllä viiliä saa totta syytä sylittäin myijä* (Ä.); *Vaikk' on totta syytä kyllä oppineita* (Ä.); *Ne on totta syytä vähän raavaanmoisia* (P.); *Rupesivat totta syytä penkkiä kaluammaan* (P.); *Totta syytä täytyy syömätä olla* (P.).

Totta: Totta se olis oikein kirjaa pyytäny' sen päälle, että hän on mestarivarraas (R.); *Totta sitä sopis olla maatakin* (Ä.); *Totta se oli vierashuone, jossa se makas* (Ke.).

Niitä on viis kaikkiansa (Ä.); — *Onhan se kahta väliä* (s. o. keskikohdalla); *Menen niitä nimiään* (P.), s. o. sitä tietäni, sitä hyvääni, mitään saamatta; *Ryssä, kun ei kauppoja tehty, meni niitä nimiään* (P.); vrt. *Raaki men pois niillä nimiä* (Ke.).

102. Partitiivi huudahduksissa: *No hyvät ihmiset, sitä komeutta* (Ke.)!

Translatiivi.

103. Translatiivi predikaatinlisänä: *Se* (leipä) *kävi hyväks siinä höyryssä* (Ke.; tässä siis *käyn* ei osota muuttumista huonommaksi, niinkuin Jahnsson sanoo ks. § 39, I anm. 4); *Poika meni murheelliseks* (K. A.); *Nyt minun pittää kääntyä oppipojaksi* (Ke.); *Harmaaksi vettäintyny' päänne* (R.); *Se kuuluu kovin syännaan syämmeksi* (Ä.), s. o. se on sydänmaan sydäntä.

104. Translatiivi ilmoittaa joskus, mihin määrään jotakin on; esim. *Ei piisannu' kolmanniksi osiksikaan* (V.);

Ei siin' o' kiviä osiksikaan (Ke.); *Siinä sitä parahiks on, jos kirkkovenneeseen kerkiätte* (R.); *Ei ole tarpeeksi asti* (Ke.).

105. Partikkeleita:

Kohaks käytetään sekä partitiivia vaativana postpositsioonina (= kohden), että tulosijan vahvikkeena (= päin). Tämä translatiivi tietysti on paikallismerkintöinen tulosija *kohta* sanasta. Esim. *Ne meni itää kohaks* (Ä.); *Ne tuli sitä kohaks* (P.); *Peura juoksee mehtää ja tulee häntä kohaks* (P.); — *Se mennee juur Pohjoseen kohaks* (P.).

*Pahimmoiks:**) *Pahimmoiks on juur taloja* (= tarpeeksi asti, ei tiheässä eikä harvassa; Ä.); *On pahimmoiks pimeet huoneet* (Ä.); *Kyllä se pahimmoiks on se kulku* (on nim. lyhyt aika; V.); *Pahimmoiks pitkä* (= liika pitkä). Vrt. Etelä-Suomen: *On pahimmaks lyhkäne* (= juuri niin, ett'ei riitä).

Pilan päitteeks l. *päiks istukin* (P.).

Sisäiset paikallissijat.

Sisäiset paikallissijat yleensä.

106. Sisäiset paikallissijat ilmoittavat rajoitetun paikan sisäpuolta ja rajaa; esim. *Se on vähässä matkaa* (= vähän matkan päässä, siis rajaa tarkoitetaan; R.); *Vähässä matkaa on yks tölli* (Ke.); *Se on vähässä matkassa* (Ke.); *Se on hetkessä matkaa* (Ä.); — *Minä löysin sen vähästä matkaa* (R.); — *Pääsi vähhään matkaan järvelle* (P.); *Sampanjaa oli pualisääreen kellarissa* (R.).

Samanlainen on elatiivi lauseessa: *Minä aina hetkestä matkaa* (= hetken matkan päästä) *latvoin kiinni* (V.).

107. Vielä käytetään sisäisiä paikallissijoja ilmoittamaan rajoitetun ajan sisäpuolta ja rajaa; esim. *Huomenissa* (yleinen sana = seuraavana aamuna); *Tohtorit huomenissa pań ne kiinni* (Ke.); *En minä muusta huoli, kun vain päi-*

---

*) Muoto-opillinen poikkeus *a*:n muuttumisessa, ei ole *pahimpa*-sanan muutamille muodoille omituinen ainoastaan tässä murteessa; ks. *Lönnbohm*, Jääsken, Kirvun ja osittain Rautjärven ja Ruokolahden pitäjien kielimurteesta siv. 11, muoto *pahimoillaa*.

västä päivään toimeen tulen (Ke.); *Saatko ne ehtooseen talliin* (R.); *Piti kengät iltaan tulla valmiiks* (Ä.); *Sen pit' huomeneen ruveta oottaan* (M.); *Tuleeko se kello kuuteen* (Ä.).

Inessiiviä käytetään ilmoittamaan, minkä ajan kuluessa jotakin tapahtuu tai tehdään. Sitä käytetään semmoisissakin lauseissa, joissa muka illatiivia olisi käytettävä ilmoittamaan „sitä yksikköä, jonka mukaan verbin toiminta määrätään“ (ks. Jahnsson, Satslära § 33, II, c). Tuommoisia illatiiveja, kuin *vuoteensa, viikkoonsa, päivääns*ä, ei täällä koskaan hyväksytty, vaan vaadittiin inessiiviä käytettäväksi itse ajanmääräys-sanasta; esim. *Ei ne käy kirkossa, muuta kun kerran vualessa* (K.); *Se kuttoo verkon päivässä* (R.); *Se saarnaa kerran vuojessa täällä* (Ke.); *Se on hyvä hakkoamaan, se hakkoa kolme syltä halkoja päivässä* (M.). Jos tahtoo tarkemmin ajan yksikköä osottaa, niin sanotaan: *Se hakkoa kolme syltä joka päiveä peälle* (M.); *Se kuttoo verkon päivää päälle* (P.). Inessiivejä noista riidan-alaisista johdannaisista, semmoisia kuin *viikkoossa, vuoteessa* jne., ei täällä hyväksytty. Ainoastaan kaksi esimerkkiä tämmöisistä muodoista kuulin, nim.: *Yhleksäntoista ja kahlenkymmenen vualen sisäässä* (K.); *Kyllä niitä neljä viis haulataan pyhäässä* (R.). Että nämät ovat inessiivejä johdannaismuodoista, eivätkä muuttuneita illatiiveja, sen todistaa sekin, että olen kuullut muitakin sijoja tämmöisistä johdannaisista; esim.: *Kyllä hän siällä viikkoon aikaa viipyy; Hän meni sinne viikkooks* (Länsi-Suomesta); *Se luki sen kertaaseen* (Hämeestä).

Tähän kuuluu elatiivi seuraavissa lausetavoissa, joissa se osottaa aikamäärää, jonka kuluttua (jonka rajalla) tekeminen uudistetaan: *Se teki sitä tekoo vähän päästä* (Ä.); *Suutahtaa tämän tästäin* (V.); — adv. *Olis se tavasta* (= välistä, vrt. *tavan takaa*) *tarpeenkin* (P.). Vrt. edellisessä: *Minä aina hetkestä matkaa latvoin kiinni* (V.).

108. Persoonan nimiä (varsinkin ammattinimiä) käytetään sisäisissä paikallissijoissa merkitsemään mainitun persoonan asuntoa; esim. *Kävin kauppamiähessä* (R.); *Kävin lukkarissa* (V., P., M.), *kauppiaassa* (V.), *tolpparissa* (M.); *Se kävi orpanissaan* (M.); — *Meni yhteen karvariin, porjariin,*

yhteen kauppamiäheen (R.); *Renki meń kupaŕseppään* (M.); *Minä kyyihtin sen opettajaan* (M.). Että tämmöisissä lausetavoissa henkilön nimi on saanut aivan selvän henkilön asunnon merkityksen, näkyy lauseesta: *Se kulkee kauppiaan kautta* (= kauppiaan talon kautta; P.). — Erityisiä lausetapoja, joissa itse persoonaa tarkoitetaan: *Siinä oľ kuninkaassa kuolema pääpuolella* (Ke.); *Miks' ei veetä kuninkaaseen* (Ä.)?

109. Hyvin yleisesti sisäiset paikallissijat merkitsevät tilaa, esim. *Se on pualikualluksissa* (R.); *Se sano pahossa miälin — —* (R.); *Pahossa mielissäni* (Ä.); *Seppä oli kyllä mielpahossaan, kun ei hän ollu' nähny' koskaan* (Ke.); *Isäntä oľ yrmeissään* (M.); *Siitä saivat sen vähissä hengin pois* (V.); *Ne on rohkeessa päässä* (V.); *Palavissa päin käyty hiastu on* (Ke.); — *Talo oli huonossa erässä* (V.); *Suvitouot on huonossa erässä* (P.); *Kyllä se ensïn oli hyvässä varressa* (V.); *Puol-erissä se on meiðänkin heinänteko* (V.); *Se on jo kymmenkunnan vuotta ollu' sulussa* (Ä.); *Raha oli monessa omasuulessa* (K.); *Jospa olis ollukkin vaihteessa, sajetta ensin ja poutaa sitte* (Ä.); *Ei se ole hyvässä aikaantulossa* (Ä.); *Vene on huanomaisessa soulussa* (R.); *On kovasti köyhässä olossa* (P.); — *Heinäsen näkyvässä on Hyyrymäki* (Ke.); *Saatuvissa* (Ke.); — *Touot on pilalle myöhäsessä nyt osasta* (Ä.); *Kello oli aina suorassa* (Ä.); *On niin huonossa tuo näkö* (Ke.); — *Olikin sama juttu jupakassa* (M.); *Se on puheessa jo aikoja ollu'* (Ke.); — *Kyllä niitä tiuhassa on* (P.); *Kömin kulma on vallan sakeessa niitä* (P.); *Niitä on niin harvassa* (R.); *Oli kyynärää vahvassa miäspihassa kalaruaan liäntä* (R.); — — *Kun se ottas kirkon etunurkan alta kolmee korttelia syvästä multaa —, se näkis selvemmin kun ennen* (K.). — — *Orraat meni vallan käppyrään* (R.); *Me menemme meren rannalle vettään meren kurttuun* (R.); *Ei jyvät päässy' ollenkaan ittoon* (R.); *Teijän vilja kävi huonompaankin kun minun* (Ä.); *Huonoon menee* (Ke.); *Mitättömään näyttää käyvän* (V.); *Ne löi kapakkaan ja ottivat rikkaruohoo* (V.); *Kulkukin käy huonompaan* (Ä.); *Tahtoo elämä käylä pikkuseen* (R.); *Molemmat heitot meni tyhjään* (V.); *Meinaan kelata tän järven kuiviin* (R.); *Veti toisen nuaran pään sur-*

mansilmustimmeen (R.); *Ryssät sai sen tot(t)een, että siellä Pohjaslahen miehiä ol'* (Ke.); *Poika on pelossaan, ett'ei hän taija mennä niijen näkyviin* (Ke.).

110. Sis. paik. sijat ilmoittavat henkilöitä tai asioita, joiden tauti, vika (ks. 66), joihin likeisesti kuuluva asianhaara ilmoitetaan; esim. *Muss' oli sama tauti, kun sussakin* (R.); *Siin' on kaikellaisia vikoja ja konsteja* (Ke.); — *Joko sinusta on tauti menny'* (Ke.); — *Siihen tuli yskä* (V.). — — *Siin' oli monta mutkaa* (V.); *Ei siin' o' pohjaa ollenkaan* (Ä.); *Siinä miehess' on kut(t)eet ja loimet* (M.); *On siinä seiniä, mutt' ei o' sammalia* (M.), s. o. mies on puolikuntoinen, vajavainen.

111. Sis. paik. sijat ilmoittavat välitöntä yhteyttä esineen, henkilön kanssa; esim. *Se meni selkähevosessa* (Ke.); *Se puistaa rahapussia(n)sa kuninkaan palvelijan korvassa* (Ke.); *Laitto ruaan pöytään* (R.); *Se putos lattiaan ja särky* (Ke.); *Ei heittäny' atraimen varrest' irti* (Ä.).

Tunteellista kiintymistä: *Täytyyhän sinnuun viimen taipua* (Ke.). Sitä objektin osaa, jota toiminta välittömästi koskee: *Vaimon poika alko puottaa jalopeuraa selkään* (Ke.).

112. Sisäiset paikallissijat vielä ilmoittavat ainetta, jolla jokin peittyy, tahraantuu, täyttyy; esim. *Janne oli täissä ja kirpussa* (R.); *Sen peä on harmaassa* (M.); *On se ukko vähä harmaassa* (Ä.); *Nenä on tukossa* (Ä.); *Ei se kasva, pait kun on muutaman viiskymmentä vuotta ojissa* (Ä.): — *Polvet kävi rupeen* (Ä.).

113. Sisäiseen paikallissijaan pannaan se verbaalisubstantiivi, joka ilmoittaa toimiskelua; esim. *Se kävi sen hautoamassa* (M.); *Se löys sen härkäänsä taluttamasta* (Ä.); *Meneppäs sinä hakemaan ne* (R.) jne. — Tällä tavoin käytetään inessiiviä verbaalisubstantiivista tai III:nnesta infinitiivistä *olen* verbin kanssa merkitsemään tekemäisillään olemista; esim. *Olin juuri toisiin mailmoin menossa* (R.); *Emäntä oli menossa kamariin* (Ä.); *Se oli kaupungille lähössä* (Ä.); *Se ol' tänne tulossa* (M.); *Sannoo niin kovan raaan tarpeen olevan, että juur' on nälkään kualemassa* (R.).

114. Myöskin toimiskelun esinettä, hankittavaa, nou-

dettavaa ilmoitetaan sisäisillä paikallissijoilla; esim. *Erkki kävi Jyvässä* (Ä.); *Oravassa ollessani* (Ä.).

115. Yksityisiä: *Tiän varressa, maantiän varressa* (K., R.); *Se on jo oman nokkansa nojassa* (V.); *Se päästi sen ommaan nojjaansa* (Ke.); *Hamassa, hamasta* (K. A.) = kaukana, kaukaa, vrt. *hama matka* (M.) = pitkä matka.

Inessiivi (muuten).

116. Inessiiviä *olen* verbin kanssa käytetään ilmoittamaan seikkaa, mistä joku r i i p p u u; esim. *En tiijä onko se muisti niin päivässäkään* (= riippuuko se päivästäkään; P.); *Liekkö se siinä, kun on tottunu'* (P.); *Kyllä se on sortissa kanssa* (Ke.); *Se on siinä paljon* (Ke.); *Se on kanssa siinä, että ne on lukeneet; Se on siinä kans, kun on kyvä muisti* (V.); *Kiikarin on paljon siinä, kummonen ilma on* (V.); *Se on tottumisessa se kir(r)oominen* (Ä., M.).

Kurussa, samoinkuin Länsi-Suomessakin, käytetään inessiivin sijasta adessiivia samassa merkityksessä; esim. *Kyllä se käveleminenkin on tottumisella* (K.); *Ei se sillä ole* (K.). Tässäpä olisi perisuomalaisia lausetapoja vastaamassa tuota ruotsinmukaista elatiivia *riippua* sanan ohessa. Jompikumpi näistä, joko inessiivi tai adessiivi ansaitsisi kyllä päästä kirjakielessä käytettäväksi.

117. Inessiivi ilmoittaa usein seikkaa, jossa jotakin on e s t e e n ä; käytetään tavallisesti kysyvissä lauseissa; esim. *Mikäpä tossa liänee* (R.); *Juu, mikä siinä* (K. A.); *„Saisinko olla yötä?“ — „Mikä siinä“* (V.)? *„Saisko ruokaa?“ — „Mikäpä siinä on“* (P.)? *Mikäs saalessa on* (R.)? *Hätäkös tuvassa tappaissa* (M.)?

118. Inessiivi myös ilmoittaa persoonaa tai asiaa, joka k y k e n e e, r i i t t ä ä johonkin; esim. *Ei ikään sussa ole ihmisten kanssa syäjää* (K.); *Kyllä siinä (rahasummassa) oli haaskatakkin Jannelle* (R.).

119. Inessiivi ilmaisee ainetta, mikä on jonkun n a u t i t t a v a n a, k ä y t e t t ä v ä n ä; esim. *Ostokalossa meijän ol-*

tiin viime vuonna (Ä.); *Ne ol' vähemmissä palkossakin* (Ke.); *Minä pilän koko kuninkaan sotaväen vaatteessa* (R.).

120. Inessiivillä ilmoitetaan kohtaa, jossa joku on menetellyt jollakin tavalla; esim. *No, kas siinäs oikein teit* (Ke.); *Siinä se teki miehen tavalla* (Ä.).

121. Adverbeja: *En ole sitä kulkenu' jantuksessa* (P.) = yhdessä jaksossa; *Se jäi, kun ei tullu' ruvetuks sitä jantuksessaan tekemään* (P.); *Mun jäi lakkini, enkä tiijä pitääkö vallan jantussa jalan* (= jalan syten, asian alkain, varta vasten) *lähtee sitä hakeen* (Ä.).

Elatiivi (muuten).

122. Elativus materiae et originis: *Pakko-työllä* (= kovalla työllä) *saa peltoo nevosta* (Ä.); *Kyllä siitä mies saahaan* (P.); *Se tek pojastaan papin* (Ke.).

123. Elativus causae et objectivus: *Kuningas siitä hyvästä, kun se löysi ne tyttäret, anto nuorimman tyttärensä sille* (Ke.); *Veljiään ei se siitä kiusasta kuttunu'* (R.); — *Mitä te ämmä musta syätte* (R.); *Mitä te minusta paljokin kostutte* (R.)? *Mitäs minusta hakkaat* (R.); *Mitä niistä ny' enää kannatte* (V.); *Mitä niistä riipii* (Ä.); *Mitä noista vaivasista vielä ampuu* (Ke.); *Mitä sinä siitä kalasta kuuntelet* (Ke.); *Piruako tästä ahostakin* (= tätä ahoakin) *kiinni pietään* (Ke.); *Ei se niistä paljo halua* (V.). Niinkuin lukija huomaa on viimeisissä esimerkeissä elatiivi melkein objektina.

Joskus ilmoittaa elatiivi estävääkin syytä; esim. *En pääse jalastani* (Ke.). Vrt. 149.

124. Elatiivi vastaa myöskin ekssessiiviä, ilmoittaa tilaa, ominaisuutta, mistä eritään; esim. *Mitä tuo maksas, kun tuon sais pois lunastaa ihmisten pilkasta* (V.); *Oli mielihyvällä kun sai ihmisen ruumiin pilkattavasta ja häpeestä pois* (V.).

Tähän kuuluvat lauseet, joissa elatiivi merkitsee: siitä ajasta alkaen, jolloin elatiivilla mainittu tila kesti; esim. *Minä olen sen tuntenu' pienestä poiasta* (Ä.); *Pienestä piten* (R.). Vrt. *Viime suvesta ruveten.* Samoin lauseet: *Se*

poiki pajurista (= 1:n vuoden vanhana; Ä.); *Se meni ylen vasaansa, kun ei poikinu' vielä aikahehvostakaan* (= 2:n vuoden vanhana; Ä.). Näissä elatiivi merkitsee: sinä aikana, jolloin elatiivilla mainittu tila kesti. Vrt. *Se poiki alkusuvesta.*

125. Elatiivi myöskin ilmoittaa esinettä, josta, jonka asemesta jotakin saadaan, annetaan, maksetaan; esim. *Se myi sen vuohesta* (M.); — *Mitäs palkasta tullee* (Ke.); *Sitte saat palkastas vähäsen* (P.); *Ukko makso niille ne ryypyt, mitkä hän meinas niille harjaisista antoa* (M.); *Lähetti sen lahjasta* (P.); *Se lupas suuren hauvin lahjasta* (M.). Viimeisissä lauseissa sopii myöskin käyttää partitiivia; esim. *Saatte harakan lahjaa* (V.). Partitiivin selitin yllä predikaatinsanaksi (ks. 18); tästä seikasta aivan luonnollisesti johtuu se ajatus, että tämmöinen elatiivi on ekssessiivisessä merkityksessä ja siis predikaatinlisänä. Tässä odottaisi pikemmin semmoista predikaatinlisän sijaa, joka osottaa tuloa johonkin tilaan, s. o. translatiivia.

Samanlainen elatiivi on se, joka ilmaisee myömähintaa, joskus ostohintaa. Siis esim. lause: *Mies myi lakkinsa viijestä markasta* on selitettävä: hän myi sen viiden markan sijasta, saaden sijaan viisi markkaa. Tätä hinnan elatiivia olen tavannut joskus Virtain, useammin Keuruun murteessa, varsinkin itäosissa; esim. *Sillä ehðolla se on talonsa myiny' halvasta hinnasta, että saaða syytingin* (V.); *Mies myi talonsa kahesta tuhannesta markasta* (Ä.); *Myi sen kolmesta saasta riksistä sen arvon* (Ke.); *Minä myin niin halvasta taloni* (P.); *Se myi sen vuohesta puolesta riksistä* (M.); *Se viimen anto sen hyvästä hinnasta* (M.); — *Ne osti sen saasta riksistä* (M.). Eräs Ätsäriläinen väitti elatiivia käytettävän etenkin kun vähäksytään hintaa.

126. Elativus viae: *Astuu kirkon kynnyksestä sissään* (R.).

127. Elativus respectus: *Kun on vuosi yhestä laista hyvä, niin se on joka laista* (Ä.); *Vel' vainoa ol' jalastaan huono* (M.).

128. Elativus comparationis on täällä, etenkin

itäosissa tavallinen partitiivin asemesta; esim. *Huonosta paree* (näin selitettiin Virroissa *kelkkävä* sanaa, = ruots. kry); *On se rommi pikkusen parempaa viinasta* (V.); *Se on nuorempi siitä se insnööri* (Ke.); *Ol' niin paljon muista parempi* (Ke.); *Se on paljo nuorempi minusta* (M.); *Sano, että se on hänestä paljo pitempi* (M.); *Minusta ylempi* (M.); *Se on eempänä Inarista* (M.). Samantapainen on seuraavissa lauseissa käytetty elatiivi: *Se meni niistä elelle* (R.); *Viistoista penniä yli markasta* (K.). Verbin seurassa käytetään elativus comparationis lauseessa: *Siitä ei juamista parata* (= sen parempaa juomista ei ole olemassa; K. A.). Samanlaisia lauseita olen kuullut Länsi-Suomessa; esim. *Niistä ei seppiä parata* (Kauvatsa).

Elativus comparationis näyttää olevan jokseenkin usein tavattavana Suomen kielen murteissa. Sitä nimittäin käytetään, sen mukaan, mitä minä tiedän, Viron kirjakielessä (esim. *ta on minust suurem* l. *ta on suurem mind*) *), paikoin Karjalassa **), toisinaan Länsi-Suomessa; varsinkin Raumalla sitä olen kuullut.

129. Elativus inopiae: *On maijosta kuivuus* (Ke.); *Täällä ol puute tavarasta* (Ke.).

130. Elativus temporis: *Piti keväästä kohta tulla* (Ä.); *Ei tullu' keväästäkän, eikä kesän päälle liion* (Ä.). Elatiivia siis tässä on käytetty määräämään aikaa, milloin jotakin tapahtuu, vaikka aikaa määräävä sana ei olekkaan yhdistetty. ***) — Aikaa, jolta jotakin on alkuansa, elatiivi ilmoittaa lauseessa: *Sill' oli kuninkaalla jo entisestään kaks vävyä* (Ä.).

131. Erityisiä lausetapoja, adverbeja: *Kyllä minä niitä osasta* (ei: *osaksi*) *tunnen* (P.); *Touot on pilalle myöhäsessä nyt osasta* (Ä.); *Isommasta osasta* (Ke.); *Siinä tulis kahlesta osasta kiärrettäväks* (R.); *Par(r)aasta osasta* (Ke.); *Paraastu päästä* (Ä.); — *Niitä ol' yheksän kaikestaan* (= kaikkiansa;

*) Ks. *Wiedemann,* Grammatik der Estnischen Sprache § 113, 10 ja *Krohn,* Viron kieli-oppi § 63.

**) Ks. *Lönnbohm,* Jääsken, Kirvun jne. kielimurteesta siv. 59.

***) Ks. *E. N. S.,* Suom. k. lauseoppi § 23, 9.

M.); — *Kyllä se puhhuu täyvestään Virtolaista* (P.); *Se söi puuron ittestänsä* (= itseksensä; K.); *Ensistäänkin* (M.); — *Ne lupas tuua väkee aimosta* (Ä.); — *Suorasteen* (M.).

Illatiivi (muuten).

132. Illatiivi ilmaisee määrää, mihin joku lukumäärä, hinta kohoaa, alenee; esim. *Siin' oli viiteen kymmeneen miäheen* (R.); *Niitä on kolmeen kymmeneen mieheen* (Ke.); *Kyllähän tätä matkaa tulee neljään penikulmaan* (V.); — *Huusin talon kymmeneen tuhanteen* (P., Ä.); *Se puottaa neljään markkaan* (M.); *Kyllähän se siitä viittä markkoa tinki, mutta arvonhan minä sen sain kolmeen markkaan put(t)oamaan* (M.); *Pań se sen kolmeen markkaan* (M.); *Halpaanpa se pani talonsa* (Ä.); *Helppoonhan minä sen panin, kun en saanu' muuta kun 2000* (Ke.).

133. Illatiivi myöskin ilmoittaa esinettä johon jotakin verrataan, vaihdetaan; esim. *Vaihon tähän sormukseen leipäpalan* (Ä.). Samoinkuin *vaihdan* verbiä, järjestetään myymistä merkitseviä verbejä. Mielestäni tämä illatiivi, joka täällä tavallisimmin ilmoittaa myömähintaa, ei ole sekoitettava edelliseen. Sitä tosin usein käytetään halvasta hinnasta puhuen, mutta eipä sillä kumminkaan aina sitä tarkoiteta; vaihtamisen merkitys sitä vastaan siinä on jokseenkin selvä; esim. *Ei se myy sitä kolmee sattaa riksiä vähempään* (R.); *„Eikö ukko myi härkää?“ — „Myin kyllä kahteentoista riksiin“* (Ä.); *Myi sille härkä(n)sä samaan hintaan* (Ä.); *Liian halpaan se sen myi* (Ä.); *Se myi siihen hintaan, minkä sai hevosen nahoilla* (K. A.); *Ristus myitiin kolmeen kymmeneen hop(p)ea-penninkiin* (M.); *Se hullu myi talo(n)sa kymmeneen tuhanteen* (P.); *Kyllä minä sen annoin kolmeen markkaan* (K.); *Menipä halpaan kengät* (vrt. *se meni hyvin halvasta;* Ä.); *Palveli kolme vuatta kolmeen äyriin* (R.).

134. Illativus respectus käytetään adjektiivien kanssa; esim. *Ei ole juuri lujakaan hallaan* (Ä.; vrt. *arka hallalle,* ks. §157); *En minä o' siihen aivan vissi* (Ä., Ke.); *En minä vissi siihen ole, mutta kyllä se on saattanu' olla* (P.).

135. Illativus temporis. Kieltävissä lauseissa: *Ei se kerkiä hetkeen vielä* (V.). Samansuuntainen on lause: *Sitte mentiin näyttämään, eikä toisten* (nim. morsian) *piisannu' hetkeen* (= likimainkaan) *sille* (R.). —. Myöntävissä lauseissa: *Mutta se ei sitten piitannu', kun niin vastahakonen oli alkuunkin, minusta mitään* (Ä.); *Ennen vanhuuteen* l. *ennen vanhaan* (Ke.); *Kyllä se nykysii(n)sä* (= nykyjään, nykyisistä) *on semmonen velho* (Ä.); *Se oli kahteen toviin* (= kaksi kertaa; V.); *Kai niitä aja(n) olloon tullee* (P.).

136. Illativus modi, yksityisiä lauseparsia, adverbeja: *Omistaa velan kahteen kynteen, mutt'ei vierasten aikana* (täten selitettiin Virroissa *kaihtelen* verbiä, joka merkitsee samaa kuin peitellä, ja on johtunut sanasta *kaihi* = varjo; esim. *mennä kaiheen); — Se meinas siihen laihin* (V.); *Puita kahen puolen kasvamassa joka laihin, kun on* (Ä.); *Siellä puhutaan järkenään toiseen sorttiin* (M.); *Se myi melkeen sammaan viistoon* (= samaan tapaan, suuntaan) *kun se mies härkää(n)sä* (P.); *Kyllä minä sen muistan, kun sen reijuun* (= kunnolleen) *kuulen* (P.); *Sievänlaiseen se kuleksel* (P.); *Piru vettää raasto vastakarhiin* (P); — *Onkohan tuohon* (Ä.); *Ei se siihen ole* (M.); — *Matin takkeen* (= *takia*, vrt. *kotiin, kotia*) *se sinne meni* (P.); *Se anto mukaan* (= myönsi; Ä.); *Kyllä sale mukaan* (= hyväksi) *olis* (K.).

Ulkoiset paikallissijat.

Ulkoiset paikallissijat yleensä.

137. Ulkoiset paikallissijat yleisesti merkitsevät esineen pintaa, päällispuolta, läheisyyttä, rajoittamatonta alaa jolla toiminta liikkuu (ks. 77). Läheisyyttä merkitsemässä ei ulkoisia paikallissijoja kuitenkaan käytetä kaikenlaisista sanoista. Tavallisimmasti käytetään tässä merkityksessä vaan semmoisten sanojen ulkoisia paikallissijoja, jotka ovat rakennuksen nimiä; esim. *Kävin kirkolla, koululla* (yleiset), *pit(t)ääntuvalla* (Ke., M., Ä.); *Tyttö ja poika jäi saunalle* (Ä.); *Minä seurasin poian linnalle* (Ä.); *Ei ollu' pitkä enää ku-*

ninkaan linnalle (Ä.); *Puolentoista virstaa on ruukille* (Ä.); *Minä kävin tuolla uuvella rakennuksella* (Ke.). Seuraavissa lauseissa on ulkoisessa paikallissijassa aukkoa merkitsevä sana; *Miäs seiso ovella, portilla* (R.); *Viimenkin reiälle pääs-tyään — — —* (P.). Samoin: *kaivolla, hauvalla, lähteellä.* Paikkaa, jonka luona joku oleskelee toimiskelun vuoksi, osottavat ulkoiset paikallissijat lauseissa: *Se on ojalla* (= ojaa luomassa, M.); *Mies on seinällä* (= nurkkaa hakkaamassa, M.). Toisinaan ulkoiset paikallissijat ilmoittavat paikkaa, jonka kanssa esine ainoastaan välillisesti tai osittain on yhteydessä (vrt. 111): *Kirves on seinällä* (s. o. eri rakennuksessa, vrt. *kirves on seinässä;* Ke.); *Tikapuut on tallinseinällä* (Ke.). Yksityisiä esimerkkejä ovat: *Lapsi on äiti(n)sä rinnolla* (Ä.); *Poika meni hiiren pesälle* (R.); *Kissa meni vankihuoneen seinälle naukumaan ikävissään* (Ä.); *Emäntä meni sotamiähen rensselille* (R.); *Se on pinolla* (Ä.); *Sillä koninraavolla ol kotka ja jalopeura ja kusiainen* (Ke.) Mutta sitä vastoin sanotaan esim. *koivunjuurella* (Ke.), *seinuvieressä* (Ä.), *aitovarrella* (M.).

138. Ordinaalilukujen yksikön adessiivia käytetään attribuuttina ikäkautta merkitseville substantiiveille ilmoittamaan jonkun ikää, joka on suurempi edellisellä kardinaaliluvulla ilmoitettavaa ikämäärää (vrt. 90: 7 ja 56); esim. *Poika on kolmannella vuojella* l. *kolmannella* (Ke.); *Se on kolmannellatoista* (Ä.); — *Se on jo aluun seihtemännellä kymmenellä* (ikäkautta merkitsevä sana on *kymmen;* V.); *Pastori sano minun olevan toisen vuotta kaheksannella kymmenellä* (Ä.); *Minä olin viilennellä kymmentä jo* (K.); *On nämät talot toisella saalla* (M.) — — *Sittenkun kahleksannelle kymmentä olen kääntyny'* (R.).

139. Ulkoiset paikallissijat osottavat täällä, useammin kuin kirjakielessä, sekä ruumiin että hengen tilaa ynnä ulkonaista asemaa; esim. *Kolme on elämällä* (=elossa; V.); *Kyllä tulen, jos tällä terveyvellä olen* (M.); *Se on kaatuvaisella tauvilla* (Ke.); *Yks herra o͡l mahatauvilla* (M.); *Ei ne kivuilla ole olleet* (V., Ke.); *Mennään kattelemaan yhlessä, missä se makaa mahapakkosillansa* (K.); *Kyllä viilenkymmenen vualen iässä*

miäs on kaikkein turpeimmallaan (R.); — *Kyllähän se on ymmärryksellä* (Ä.); *Poika oli mielihyvällä* (V.); *Poika lähti meneen pois peloillaan* (K.); *Renki oli kateellisella päällä* (V.); *Matti ei ollu' paljo tällääṅkään* (M.); *On se ukko vähä harmaassa, mutta se on vielä niin miehellään* (Ä.). — *Se oli sillon kehällä* (V.); *Huane on korkeella kivikengällä* (R.); *On paikat noin jäätiköllä* (P.); *Kun kello tuli yks, niin sillon pelto taas rapakolla* (R.); — *Se on ollu' helpolla töillä* (V.); *Se on ollu' huonoilla ruilla* (M.); — *Nyt on pilalla asiat* (R.); *Kototalo on kylmillään* (R.); *Minä olin hyvin lujalla* (V.); *Palvelija ol kovalla* (Ke.); *Ettekö ole vähemmällä* (nim. menolla, s. o. siivolla; Ä.); — *On sillä rahojakin lainalla* (V.); — *Se on huokoolla* (R.); *Olivat kontusillaan* (R., Ke.); — *Se on saatuvilla* (K., Ke.); *Se on niillä kuuluvilla* (Ke.) l. *tällä kuuluvilla* (V.); — — *Joutu semmoselta ololta kulkemaan ympäri maalimaa* (Ke.); *Käsi meni pois jäseneltä* (K.); — — *Ne tul' lopulta katumapeälle* (M.); — *Se oli hiljan heitetty kylvölle* (Ke.); *Maa on hakattu huhlille* (K. A.); *Ei voi saaha niin paljoo sulille* (Ä.); *Hakkuutti kukon palasille* (R.); *Männyt kolotaan tervalle* (Ä.); — *Minä tulin henttuan hakkeen näytteelle* (R.); *Piti mennä kuuluutoksille* (K. A.); — *Tulisko tuo multa asemilleen* (P.); *En ossaa sitäkään toimittaa asemilleen* (P.); *En muista jäsenelleen, muistan osapuille* (M.); *Sätkälleen* (Ke.); — *Kyllä sale tarpeelle olis;* — *Kymmenen syltä syvälle* (V.); *Ei kuulla sen pisemmälle enää* (Ä.); *Pistää pitimmälle* (Ä.). — Adverbeiksi muuttuneita ovat: *Te sen tarkalle tiijätte* (Ä.); *Siinä ihan tarkalle kattoo* (V.); *En tienny', että se niin tarkalle otetaan* (Ä.); *Kyllä täällä kovalle otti* (Ä.); *Lujalle ny' rupee käymään* (R.); — *Ne on pilalle myöhäsessä nyt osasta* (Ä.).

140. Erityisiä: *Tuli sitte semmonen mies vävyn kaupalla* (P.); *Tulee kotiin jyvä(n)sä kaupalta* (Ä.).

Minä tapaan aamulla käyvä kalalla (Ä.); *Kulkee kalalla* (Ke.); *On kalalla* (M.); — *Se lähti kalalle* (Ä.).

Adessiivi (muuten).

141. Adessiivi ilmoittaa rajoittamatonta aikaa, jolloin jotakin tapahtuu; esim. *Se tuli myöhällä, myöhemmällä* (hyvin tavallinen); *Iltasella* (Ke.). Monikossa kuulee joskus käytettävän adessiivia itse ajanmääräys-sanasta; esim. *Öillä se kulkee* (M.); *Se on kuollu' näillä viikkoloilla* (Ke.). Tavallisempi kuitenkin on monikossa *-nen* (*-se*)-päätteisten johdannaisten adessiivi; esim. *Pyhäaamusilla* (R.); *Älä öisilläkään valehtele* (R.). Ajan adessiivi ei täälläkään ole tavallisesti attribuutilla varustettu; vain nuo samaiset sanat, jotka kirjakielessäkin, *) kärsivät attribuuttia; esim. *Se ol' kuhtuttu sinne kaheksannella tunnilla* (Ke.); *Se on kuollu' näillä viikkoloilla* (Ke.); *Se oli tällä saalla se vuosi* (Ä.).

142. Aivan yleisesti adessiivi merkitsee keinoa, välikappaletta; esim. *No, lähtivät sillä hatulla juomaan* (s. o. semmoisella sadussa mainitulla hatulla, jota keikahuttamalla saapi, mitä tahtoo; M.); *Ei mieltä mitalla panna* (M.). Samaista adessiivia käytetään ilmoittamaan esinettä, josta hyöty, hinta saadaan. Tässä kohden kirjakieli käyttää tavallisesti elatiivia, jolla vastataan kysymykseen: mistä, minkä asemesta; täällä taas se, mistä hinta saadaan, katsotaan hinnan saamisen välikappaleeksi. Esimm. *Mitäpäs minä sinun hengelläs eläsin* (Ä.); *Ne hyöty niillä laivoilla* (V.); *Minä hyövyin hevosellani kaks karpiota rahaa* (Ä.); *Se ajatteli, että viälä hän silläkin ottaa karpion rahaa* (K. A.); *Se myi siihen hintaan minkä sai hevosen nahoilla* (K. A.); *Sain tukkimehtällä 27000* (Ke.); *Mitäs sait talollas* (Ke.)? *Minä sain voileiviskällä viistoista markkaa* (Ke.); *Se sai moninkertasen hinnan sillä ruishalmeella, sai moninkertasen palkinnon sillä* (Ke.); *Se sai sillä taas puoltoista sat(t)oa riksiä sillä kuhallaan* (s. o. huonolla hevosella; M.).

Itse hintakin, jolla jotakin saadaan, annetaan, pannaan adessiiviin, sillä se tietysti on saamisen välikappaleena; esim.

---

*) Ks. *Jahnsson*, Satslära § 34, II, anm. 1 ja *E. N. S.*, Lauseoppi, § 26, 1, 1 muist.

Sain talon tuhannella (P., Ä.), *helpolla hintaa* (Ä.); *Kyllä ne on sen helpolla saanu'* (M.); *Kyllä se siitä viittä markkoa tinki, mutta arvonhan minä sen sain kolmella markalla* (M.); — *Kyllä minä taloni kymmenellä tuhannella annan, jos on niin hullua, joka maksaa* (P.); — *Ne ostettiin siällä taas samalla hinnalla* (R.); — *Kyllä minä tämän nyt myin kolmellain markalla* (M.); *Myin viiðellä tuhannella* (V.); *Viilellä markkaa minä sen myin* (K.).

143. Tekemisen välikappaleen ja tekemisen vaikuttimen, syyn käsitteet ovat lähellä toisiansa; sitä todistaa esim. lause: *Se pyöri ihtellään* (Ä.), s. o. se pyöri itsensä kautta, omin avuin, eli: se pyöri itsestänsä, omasta voimastansa. Niinpä onkin adessiivi saanut myöskin syyn merkityksen. Täällä käytetään syyn adessiivia varsinaisesti kumminkin ainoastaan semmoisten verbien seurassa, jotka merkitsevät tunteen taikka mielen ilmausta, osotusta; tavallisin näistä on *nauran* verbi. Esimm. *Millä sinä naurat? En minä sinulla naura* (K.); *Kaikki nauro Jussin touhulla* (R.); *Kun Jannen rahat loppu, niin naurettiin Jannella* (R.); *Ne nauro niin niillä nimillä* (R.); *Kuningas nauro tällä pojjaalla* (R.); *Johan sillä semmosella koneella nauraa vihðon viimenenkin* (V.); *Ne naurovat sillä* (Ä.); *Kaikki sillä miehellä nauro* (P.); *Sillä nauretaan* (Ke.): *Kun tuota roistoa lukis, niin nauras sillä oikein* (M.); — *Naurattaa tolla Liisalla* (s. o. minua naurattaa tuo Liisa; Ke.); — *Akat itki sillä kauheella asialla* (Ke.); *Ei sillä itkeä piä* (M.); *„Mitäs itket ja suret?“* — *„Sillä kun isäni käski naimaan“* (V.); — *Kehuko tuo ees rahollaan* (Ke.)? *Ei tainnu' paljo pappikaan kehua voitollaan* (M.); — *Isäntä rupee manaamaan* (= kiroomaan) *rengin valeella* (V.); — *Ei se suututellu' sillä pojalla* (Ke.); — *Se pisteĺ sillen sillä* (M.); — *Sano: vielä hän taivaassakin rehentelee sillä syömisellä* (V.); *Se rehenteli tavarollaan* (V.).

„Elativus causae et objectivus“ järjestelmää adessiivi vastaa lauseessa: *Kyllä me hinnoilla aina sovitaan* (V.).

Syyn adessiivi, jota sopii käyttää kaikkien verbien ohessa, on *se* pronominin adessiivi *sillä* (= sentähden); esim.

Sillä se semmosen louttosen (= kepposen) *teki, että se rovasti oli niin ahne* (P.); *En minä sitä sillä sano, että minä kehua pyyvän* (Ke.); *Luuli vain sillä käskevän sitä pois heittään, että hän sen ottas* (Ke.); *Niitä kerätään kai sillä, että niitä soatas joka puolelta* (M.); *Se anto sen sillä, että se tiesi sen* (Ke.); *Silläkö se meni, että kuivempaa olis ollu* (Ä.); *Se on sillä niin korkea, että siinä on moanselänne* (M.); *Lukkari tuumas, että sillä ne sen hänelle lähettävät, kun luulevat tämän sotketun* (P.); *Silläpä se kieli tuloo niin sekavata, kun tuloo ihmisiä muista seurakunnista* (Ä. Niemiskylä); *Silläpä ne hullut pitää jäämän, kun vanhuus tulee* (V.); *Kettu pań karhun hännättömäks, sillä se hännätön on; Ei se niin vanha ole, että se sillä olis paljaspää, mutta tukka on puonnu' leukaan* (Ke.); *Sillä se ei tohtinu' kaivoa* (M.).

Kirjakielessä on tämän adessiivilajin jäännöksenä rinnastava kausaalinen konjunktsiooni *sillä*. Jos katsomme lausetta: *Se anto sen sillä, että se ties sen* (Ke.), niin selvästi näemme, miten tämä lausetapa on syntynyt, nimittäin *että* sanan ellipsin kautta, siis: *se anto sen, sillä se tiesi sen.*

144. Myöskin keino ja tapa ovat sukulaiskäsitteitä. Mainitsemme tässä pari esimerkkiä, jotka luultavasti ovat tavan adessiiveja: *Raaki men pois niillä nimiä* (s. o. sillä hyvällä, mitään saamatta, Ke.), vrt. *niitä nimiään; Pääsi sillä hyvällä menemään* (Ä.); *Se peäś vähällä soutamisella* (M.).

145. Adessiivia käytetään (Kurussa samoinkuin Länsi-Suomessakin) *olen* verbin ohessa ilmoittamaan seikkaa, mistä jokin riippuu; esim. *Kyllä se käveleminenkin on tottumisella* (K.); *Ei se sillä ole* (K.). Muualla täällä käytetään adessiivin asemesta inessiiviä (ks. 116).

146. Yksityinen: *Illalla kylvöllä ja aamulla, silläkin jo tekee eron* (Ä.).

Ablatiivi (muuten).

147. Ablatiivi ilmoittaa sitä elävää olentoa, jolta jotakin poistuu, jonka vahingoksi jotakin tapahtuu (ablativus incommodi). Täten se usein on jotenkin selvässä ge-

nitiivin merkityksessä; esim. *Eukko repäs kohta mahan halki höntiltä* (s. o. höntin, suden mahan; K.); *Laimennu' on ääni pois siltä* (Ke.); *Minulta huikeni merellä silmät* (R.); *Siltä huikeni silmät, ett' ei se neä* (Ke.); *Siltä kuol' äiti* (M.); *Se myi mieheltään sal(l)oa* (M.).

Lisäys: Lauseessa: *Se sano, että kyllä häneltä paikat säilys* (P.) ablatiivi ilmoittaa huostaa, siis: Hän sanoi, että kyllä hänen haltuunsa, hänelle joutumasta paikat säilyisi. Vrt. *Varjele minua akoilta* (= akkojen käsistä); *Varjele vakainen Luoja akasta äkisevästä.* *)

148. Ablatiivi ilmoittaa persoonaa, jonka puolelta jotakin tulee, saadaan; esim. *Siltä tuli käsky* (R.); *Sen sain, kuulin isältäni* (V.); *Ei tullu' siltäkään pietyks korjuussa* (Ke.); *Tulisko tuo multa puhutuks asemilleen* (P.). Selvää on, ett' ei ablatiivi näissä kahdessa viimeisessä esimerkissä ole agenttina, jommoisena sitä ei täällä koskaan käytetä, vaan ilmoittaa ainoastaan persoonaa, jonka puolelta jotakin tulee, lähtee, samoin kuin lauseessa: *Työ menestyi, kävi minulta.*

149. Ablatiivi ilmoittaa myöskin estävää syytä; esim. *Ei ne tohi toinen toiseltaan koskea siihen* (Ke.).

Syyn ablatiivi on siltä, joka merkitsee: sentähden, senvuoksi ja sentään; esim. *Kyllä se siltä puhua ossaa, vaikk' ei se näe* (R.); *Maa on kivikkota, mutta kyllä se siltä kasvaa* (Ä.); *Kyllä täältä pois siltä päästään* (R.); *Vielä ellää siltä* (Ke.); *Kyllä se siltä selväks soahaan* (M.); *Raaki syö härän, mutt' ei siltä härät vähene* (Ke.); *Vaikka on kaks, ei tänne siltä tule* (Ke.); *Ei siitä siltä oikeen tykätty* (M.).

150. Ablativus viae: *Ny' lasketaan tolta pualen saaren* (R.).

151. Ablatiivi myöskin ilmoittaa aikaa. Aikaa, jolta jokin on alkuansa, se ilmoittaa lauseessa: *Niitä on vanhaltaankin* (Ke.). — Omituinen ajan ablatiivi on lauseessa: *Simunalta silmille, Kaisalta kaulalle, Joululta pois joutuu* (Ä.), s. o. Simunan päivästä alkaen aurinko joutuu Otavan sil-

---

*) Ks. *E. N. S.*, Lauseoppi 22, V ja 25, II.

mille, Kaisan päivästä kaulalle ja Joulun-ajasta joutuu pois. Tässä siis ablatiivi ilmoittaa aikaa, josta, josta alkaen.

Aikaa „milloin“ ablatiivi ilmaisee esimerkeissä: *Ne tul lopulta katumapeälle* (M.); *Viimeseltä* (R.); *Minä lähen eeltä kättä* (Ä.).

152. Saman sanan nominatiivi ja ablatiivi peräkkäin käytettynä ilmoittaa välittömästi toisiansa seuraavia kvantitaatin-osia; esim. *Päivä päivältä; Niitä tuli kääry kääryltä* (Ä.).

153. Omituisesti on ablatiivi käytetty siinä, missä odottaisi adessiivia, lauseissa: *Ne päästi sen kahlelta kuukaulelta pois* (R.); *Vai pääsenkö yheltä* (Ä.)?

154. Omituinen ablatiivi on myöskin puheenparressa *pitää varalta*, mikä täällä on aivan yleinen; esim. *Piletääs varalta* (R.); *Piðä varalta* (V.); *Se piti varalta* (P.). Samoin: *Tuo ny' vielä yön varalta* (Ä.).

155. Aivan tavallisesti ablatiivi ilmoittaa: missä määrässä jotakin on tai tapahtuu; esim. *En minä ole vissi kuinka pitkältä sieltä kirkolle on* (Ke.); *Ei niihin pitkältä ole* (Ke.); *Kultasta siltaa oli niin pitkältä kun silmä kanto* (R.); *Eikös sinne ole pitemmältä* (M.); *Se otti pitemmältä lankaa* (P.); *Olis maantietä tullu' pitemmältä tehtäväks* (Ä.); — *Talvee on lyhveltä siellä* (Ä.); *Se on poikkipäin lyhyeltä sahattu* (Ä.); — *Niillä on summalta maata* (P.); *Kyllä sitä hiukalta käytetään* (P.; vrt. instruktiivia *hiukan*, ks. 70); *Jussi kipusi sen päälle kattellaksensa siältä avarammalta mailmaa* (R.); *Kyllä se tästä isommalta alalta näkkyy* (Ke.); — *En ole sitä tykältään kulkenu' poikettain* (= tykkänään, yhtämittaa, P.); *Pohjolaisia ne on tykältään* (P.); *Toimitettiin yks päivä tykältään* (Ke.); *Tämä jäis tykältään Keuruun sis(s)ään* (M.); — — *Vähältä ennen vapunpäivää* (Ke.; vrt. 70).

Samansukuinen on seuraavissa lauseissa tavattava adverbi *vähältä;* esim. *Olenhan minä sen kuullu' ja vähältä nähnykkin* (R.); *Särky vähältä laiva* (R.); *Olin juur vähältä muistaa yhen* (Ke.).

156. Tapaa merkitsee ablatiivi lauseessa: *Ottakaa väkiseltään* (Ä.) tavallisesti: *väkise(n)*.

Allatiivi (muuten).

157. Allativus respectus: *Ei tämä niin arintakaan ole hallalle* (Ä.); *Kyllä nämät töllit on arkoja hallalle* (Ke.); *Se ol' tyyris tavaroilleen* (M.); *Ahkera työlle, nuuka ajaalle* (K.); *Poika ol hupasa tämän mailman tavaralle* (Ke.). Niinkuin näkyy ei allatiivia yllä olevissa lauseissa saata vaihtaa ablatiiviin. *)

158. Mainitsemme tässä vielä muutamia yksityisiä esimerkkejä, joilla tosin ei ole mitään keskenäistä yhteyttä, mutta jotka ovat niin yksinäisiä ett'ei niitä saata eri pykäliinkään eroittaa: 1) *Se kysy härälle hintaa* (P.); se siis tässä vastaa genitiiviä, samoinkuin ablat. 147; 2) *Mitä outoja mailmalle kuuluu* (P.); 3) *Se tullee asioijen tavolle* (Ke.), s. o. perehtyy asioihin; 4) *Se on vähä järelle ottavaa;* 5) Adverbisesti: *Se meni katosta maalle* (R.), s. o. ulos.

Adjektiiveista.

159. Adjektiivien komparatsioonin suhteen on muistutettava, että täällä tunnetaan sekä komparatiivi, jonka nominatiivista usein on *-mpi* pääte, ensin nenä-äänteeksi muututtuansa ja vokaalinpidennyksen vaikutettuansa, kadonnut (esim. *lujempi: lujem: lujeñ: lujee;* vert. *enämpi: enää*), että myöskin superlatiivi, jonka vahvikkeena väliin käytetään *kaikkian* l. *kaikkein* l. *kaikkien;* esim. *Nuarin* l. *kaikkian* l. *kaikkien* l. *kaikkein nuarin* (R.); *vanhimmat veljet* (R.). Superlatiivin asemesta myöskin väliin käytetään superlatiivisia adjektiiveja; esim. *nuorimmainen* (Ke.); *Ne oli kaikkian päällimmäisnä* (P.). Kumminkin kuulee superlatiivina käytettävän komparatiiviakin joko *kaikkian* l. *kaikkien* l. *kaikkein* sanalla vahvistettuna, tai ilman sitä; esim. *Kaikkian nuarempi* (R.); *Poj-*

---

*) Ks. *Jahnsson*, Satslära § 36, VIII.

jaalla oli kaikkein korreempaa (R.); *Kaikkien parree* (R.); *Isä käski taas* (kolmen poikansa) *mennä koittamaan, kennen morsian saa parempaa* l. *hyvempää leipää* (V.).

160. Substantiivien komparatsioonista olen merkinnyt muutamia esimerkkiä: *Karvat menivät aina käppyrämpään vain* (M.); *Niin kauhia varaas oli, että mitä perkeleempi on* (K.); *Tenavampana näin* (V.); *Ihmisemmäks, rannemmalla* (R.). Superlatiivinen adjektiivi, substantiivista johtunut, on *rannimmainen* (V.).

161. Kun saman esineen kahta ominaisuutta niiden määrän suhteen verrataan, kuulin kerran käytettävän kahta komparatiivia, nimittäin lauseessa: *Se ol niin paljo pitempi kun paksumpi, ett' ei se kelvannu' sotamieheks* (Ke.). Vrt. Pestilentia coorta *minacior* qvam *perniciosior* cogitationes hominum a certaminibus publicis avertit (Liv. 4, 52).

162. Sana *paras* merkitsee usein samaa kuin *sopiva;* esim. *Minä menen hakkeen semmosen parraan kokosen puun* (Ke.); *Rookas juur parraiks* (Ke.). Viron kielessä on sanalla aina se merkitys. *)

Laskusanoista.

163. Laskusanain jälkeen pannaan totaalisana monikon partitiiviin yksikön partitiivin asemesta, jos totaalisanana on demonstratiivi-pronomini; esim. *Tappo se neljä niitä* (nim. karhua); *Kaks niitä* (nim. kirkkovenettä) *kehuvat hukkuneen Keurusselkään* (Ke.).

164. Laskusana asetetaan toisinaan totaalisanan jälkeen, kun tahdotaan ilmaista puheena olevan määrän olevan niillä paikoilla, likimäärin niin suuren; esim. *Oliśko meiltä virstoa kolme* (M.).

Tätä kuulin kumminkin ainoastaan Multialla. Tavallisimmin tämmöisiä likimääräisiä lukuarvoja ilmaistaan laskusanan eteen asetetulla indefiniitti-pronominilla: *joku, muutama, yksi;* esim. *Meijän tieten sillä lienee joku parikymmentä tu-*

*) Ks. *Krohn,* Viron kielioppi § 62, Muist.

hatta rahoja (M.); *Se oli omistajana jonkun kymmenen vuotta* (Ä.); *Jonkun kymmenkunnan vuotta se pittää* (Ke.); *Ei se kasva, pait kun se on muutaman viiskymmentä vuotta ojissa* (Ä.); *Kun toi mettä sais kasvaa yks kakskymmentä vuotta, sillon se olis vähä korree* (R.); *Se tais olla yhen kolme vuotta* (P.).

165. Laskusana totaalisanan jäljessä on myöskin lauseessa: *Toista kaksi jäi taloon* (Ä.), luultavasti epäselvyyden välttämiseksi. Tarkoitus on, että talossa on neljä poikaa, kaksi menee muualle, ja toista kaksi jää taloon.

166. Laskusanojen, yhdistettyjenkin eikä ainoastaan yhdistämättömien *) monikkoa käytetään semmoisten sanojen ohessa, jotka ovat „pluralia tantum“; esim. *Kaksillatoista vaunulla* (R.).

167. Daatumin ilmaisemisesta on mainittava, että kuukauden nimeä useimmiten kuulee käytettävän inessiivissä; esim. *Viiðes päivä Syyskuussa* (V.); *Minä olen syntyny' seihtemäskolmatta päivä Joulukuussa* (Ke.); *Yheksäskolmatta päivä Heinäkuussa* (M.). Partitiiviakin kumminkin tavataan; esim. *Kahennenkymmenennen päivän tienoossa Heinäkuuta* (M.). Eräs Virtolainen talonpoika kirjoitti: *V. 1879, Lokakuun 27 p. myitiin* jne.; siis aivan luonnollisessa järjestyksessä, suuremmasta aikamäärästä pienempään. Muudan Pihlaisten mies väitti kuukauden nimen inessiivissä ja partitiivissa käyttämisen välillä olevan sen eroituksen, että inessiivi osottaa mennyttä, partitiivi tulevaa aikaa, mutta genitiivi muka on kummassakin tapauksessa luvallinen; siis *29 p. Heinäkuussa on mennyt jo; 29 p. Heinäkuuta on tulossa* Minä en voi sanoa kuinka paljo väitteessä on perää. Virroissa ainakin vakuuttivat sanottavan: *15 p. tulevassa kuussa.*

168. Tunnin ilmoittamisen suhteen huomautamme vaan tavasta, jolla epämääräisesti ilmoitetaan, että kello on yli jonkun tuntimäärän. Tässä käytetään *käyn* (*alan*) verbiä lähinnä seuraavaa tuntimäärää osottavan ordinaaliluvun kanssa, jos luku on 3—10. Mutta jos tarvittava luku on 1, 2, 11, 12,

---

*) Niinkuin väittää *Jahnsson;* ks. Satslära § 17, Anm. 2.

niin siitä olivat tiedon-annot erilaisia. Ruovedessä ja Kurussa niitä sanottiin käytettävän kardinaalisina, niinkuin Länsi-Suomessakin; siis: *Kello käy yhtä, kahta, yhtätoista, kahtatoista.* Virroissa sanottiin: *Kello käy yhtä, toista, yhtätoista, kahtatoista.* Ätsärissä, Pihlaisilla ja Keuruulla: *Kello käy, alkaa yhtä, on yhtä käymässä, käy toista, yhtätoista* l. *yhettätoista, kahtatoista l. kahettatoista.* Multialla: *Kello käy yhtä, kahta* l. *toista, yhettätoista, kahettatoista.*

169. Samaulaisessa merkityksessä, kuin adessiivia käytetään *olen* verbin kanssa ikää määräämään (ks. 138), kuulin vain kerran käytettävän ordinaaliluvun partitiivia *käyn* verbin ohessa, nim. lauseessa: *Seihtemättä vuotta käy jo kaheksatta kymmentä* (Ke.).

Vanha sanan ohessa kuulin kerran genitiivin asemesta käytettävän nominatiivia (vaiko akkusatiivia?): *Puol' kuuvetta sat(t)oa vuotta vanha* (M.).

Pronomineista.

170. Personaali-pronomineista tarkastamme tässä kolmannen persoonan pronominia.

Varsinainen kolmannen persoonan pronomini on *hän*, mutta sen asemesta useinkin käytetään demonstratiivipronomini *se*.

Sen yleisen muistutuksen saatamme niiden käytännöstä jo ennakolta tehdä, että *se* ja *hän*, kumpainenkin, merkitsevät sekä elollisia olennoita, että elottomia esineitä. *Se* vastaa latinaisia pronomineja *is, ille, hän* taas pronomineja *sui* (*sibi, se*), *ipse*, harvemmin *ille*, vielä harvemmin *is*.

171. Ensiksikin *hän* sanaa käytetään alistetuissa lausejärjestelmissä, jotka sisältävät päälauseen subjektin sanat tai ajatuksen, tarkoittamaan hallitsevan verbin subjektia; siis se vastaa oratio obliqva'ssa oratio directa'n ensimmäistä persoonaa.

Valikoimalla runsaista esimerkkikokoelmistani otan tähän esimerkkejä, joista samalla myöskin selviää, miten *se* sanaa käytetään persoonistakin puhuen, niitä tarkoittamaan, sekä

oratio obliqva'ssa osottamaan oratio directa'n kolmatta persoonaa.

1) *Että*lause-järjestelmiä, joita hallitsemassa on „verbum sentiendi et dicendi". Näissä siis *hän* sanaa käytetään niinkuin latinan *sui, sibi, se.* Esimm. *Se sano, että kyllä hän tiätää, mitä se* (s. o. joku muu) *tekee* (K.); *Se sano ett'ei hän jaksa hiihtää* (K.); *Se sano, että hän hävittää kaikki paikat, jons'ei hänen anneta huaata* (R.); *Se sano, että hänen nimensä on Matti* (V.); *Ne sanoo, että nyt se on tappanu' heiltä viis lehmää* (V.); *Se sano sille, ett'ei hän kovan kauvan viivy* (Ä.); *Se sano, että hän mestuuttaa ne kumpasenkin* (Ä.); *Se sano, ett'ei hän o' kuullu'* (P.); *Se sannoo, että hän on niin väsyny', ei hän jaksa mennä eemmä* (P.); *Se sano, ett'ei hän tiijä* (Ke.); *Ne sanovat sen niin puhuneen ett'ei hän taija mennä* (M.); *Se sano, että jos hänellä ois tuhannen markkoa, niin hän peäsiś kuninkaan vävyks* (M.); *Se kehu, että se tauti hänessä on semmosta* (K.); *Se kehu, että hän ottaa eron* (V.); *Voaŕ toimitti* (= kertoi, puhui), *että he kävivät Turussa* (Ke.); *Se toimitti, ett'ei hän tohi mennä* (M.); *Ukko väitti, että hänen härkä on* (Ä.); *Se ol' väittäny', että hän syö siinä talossa* (M.); *Se ovelta jo huutaa, ett'ei hän tule* (V.); *Se lupas, ett'ei hän pyyvä mitään* (Ä.); *Se lup(p)oa, että ei hän kahto* (M.); *Se tuomihti, että pois hänen valtakunnastaan pitää mennä* (Ä.); *Se valitti, ett'ei hän tule sen kanssa äntiin* (P.), s. o. toimeen; *Ne poras, että he on niin kovasti laiskoja, ett'ei he viihti työtä tehä* (Ke.); — *Ne kanto, että se on härän heille myiny'* (Ä.); *Se olis tahtonu', että hän kelpais* (Ke.); *Ne meinaa, että heillä on oikeus* (V.); *Se meinas siihen laihin, että kyllä hän jättää* (V.); *Se tuumas, että hän menee ottamaan* (V.); *Rinssessa huamas, että se on sama miäs, joka hänen on pelastanu'* (R.); *Se näki, että hän huamattiin* (K.); *Poika rupes sitä surreen, että kun toiset mennee ihminen rinnalla, niin hänellä on vaan hiiri rinnalla* (R.); *Se pelkäs, että kyllä toi ny' syä hänen* (R.); *Pelkäsivät, että heille tullee kova rankastus, kun he sen sinne jätti* (Ke.); *Ne on tehneet semmosen lupauksen, ett'ei he puhu* (V.). Samoin käytetään *hän* sanaa oratio obliqva'n lauseissa,

joista *että* on pois jäänyt; *Se oli vaan vastannu': ei hän semmosista kirjoista tieðä mitään* (V.); *Ne arveli: ehkä he tulee tässä keinoon* (V.); *Se sano: kyllä hän maksaa* (Ä.); *Ne sano: kyllä hekin koittaa* (Ä.). *Poika sannoo: eihän siitä niin paholaan piä olla, kyllä kän tekkee ja vastaa hengen kanssa* (Ke.); *Se sano: ei hän huoli pit(t)ää varalta* (M.).

Seuraavissa lauseissa tarkoittaa *hän* sana eläimiä: *Elävä puhhuu, että hän kerran näki ton* (R.); *Hiiret sanoo, ett'ei he tiijä* (Ä.); *Hiir sano, että kyllä hän siihen konstin tietää* (P.); *Tämä kala sannoo, ett'ei hän o' kolmeen viikkoon meressä ollukkaan* (Ke.); *Kotkat sannoo: ei he jaksa nyt viijä* (Ke.); *Suś ja ilves pitävät keinoa, että miten he sen sais nähä* (M.).

2) Alistettuja kysymyslause-järjestelmiä; esim. *Emäntä sano, mitä hän suri* (Ke.); *Se toimitti, minkälaiseen kiusaukseen hän joutu* (Ä.); *Se kehu ukolleen, kuinka hyvän kaupan hän tek* (M.); *Se toimitti, kuinka hän kinkerilöillä kävi* (Ke.); *Poika meinas: mitäs hän tässä miksikään tulee* (V.); *Sitten se pelkäs miästänsä, että mitenkäs hän pois pääsee* (R.); *Tuumas, että mihinkä hän tämän lehmän nyt panee syömään* (Ä.); *Se tuumas, että mitä hän tekis* (P.); *Se tuumas, että mikä häntä ny' valasee* (Ke.); *Pojalle tul sitten vasta tuuminki, että mitenkäs hän pois pääsee* (Ke.); *Ne keskustelivat, että kumpi heistä sinne menis* (Ke.); *Se ei muistanu', että kumpaa tietä he men* (Ke.); *Se tek määräpäivän, millonka hän tullee* (Ke.); — *Se sano, että tiäläks, mikä miäs hänen pojjaastan tullee* (R.).

3) Finaalilauseita: *Se teki sen sitä vasten, että hän sen sais* (R.); *Se pyys, että hän sais* (Ke.).

4) Kausaalilauseita; esim. *Se oli vihanen, kun ei hän kelvannu'* (Ke.); *Poika oli siitä surullinen, kun vanhempain poikain puut kaatu suureen rystholliin, ja hänen sinne mettään* (V.); *No se ol mies mielissään, kun hänen tuvastaan tul piru pois* (Ke.); *Poika oli mielihyvällä, että hän sai ihmisen pilkattavasta ja häpeestä pois* (V.); *Se lähti sillä eðellä, että hänen sopi siellä poiketa* (V.).

5) Konsekutiivilauseita, jotka ilmoittavat aiottua seu-

rausta; esim. *Se laitto sen pesuaika(n)sa niin, että hän meń yöllä* (M.); *Se piť semmoset toimet, että hänen valtakunnassaa(n) oľ hyviä hevosia* (Ke.); *Se pyytää kirjoṭṭaa semmosen kirjan, että hän on noussu' kersantiks väjessä* (R.). Sitä vastoin: *Se on niin köyhä, etť ei se jaksa* (Ke.).

6) On muutamia relatiivi- ja temporaalilauseita, joissa *hän* sanaa käytetään kolmannen persoonan pronominina, päälauseen subjektia tarkoittamaan, vaikka ei näissä aivan selvään ilmaannu, että ne sisältävät päälauseen subjektin ajatuksen; esim. *Se meni sinne, jossa hänen äitensä oli* (R.); *Sitte rupesivat omiin askareihinsa, mitä vasten he oli sinne tulleetkin* (R.); *Koira tuntee kumppalinsa, jonka kanssa hän leikittel(l)ee* (M.); — *Kirkkoherra valitti, kun häntä sattu* (R.); *Pappi pääsee kuninkaan työ, koska hänen lystinsä on* (K.).

7) Jos kolmannen persoonan pronomini tarkoittaa saman lauseen subjektia, niin silloin ei tietysti *hän* sanaa käy käyttäminen, niinkuin latinassa *sui, sibi, se*, vaan käytetään sanaa *itse* (*itte', ihte', ite'*); esim. *Se sano, että hän laittaa pukin sarven ihtelleen* (Ke.). Tapauksia kumminkin on, joissa *hän* sana saattaa tarkoittaa oman lauseenkin subjektia, nimittäin, jos se on määräyksenä infinitiivi- tai partisipiaali-järjestelmän verbille. Tämä seikka tietysti tulee siitä, että infinitiivi- ja partisipiaali-järjestelmät ovat käytetyt *että*-lauseiden asemesta. Esim. *Se käski häneltä silmät puhaasta* (K.); *Haasto tulemaan mitä pikemmin, sitä paremmin hänen luoksensa* (V.); *Se kehu olevan hänellä* (K. A.); *Se* (nim. *koira*) *tahtoo aina viskattavan hänelle* (R.).

172. Toiseksi *hän* sanaa käytetään oratio obliqva'ssa vastaamaan oratio directa'n toista persoonaa (= latinan *ille*).

1) Objektisissa *että*lause-järjestelmissä, joita hallitsee „verbum sentiendi et dicendi;“ Esim. *Sitten isä ja äite käski, että heilän* (s. o. poikain, oratio directa'ssa: *teilän*) *pittää viälä nähtäväks, kellä on kaikkien korreempi morsian* (R.); *Isä käski sannoon, että, jos he painimassa voittaa, sitte he saavat vettää meren kurttuun* (R.); *Kirkherra anto viälä toisen termiilin* (sille), *että jos hän varraastas sormuksen* (R.); *Minä sanon, että kyllä hän* (s. o. kuningas) *kivet saa* (Ä.); *Pantiin*

kova uhka päälle, että henki pois, joll'ei hän tie sitä (Ke.); *Se sano sille, että hänen* (or. dir.: *sinun*) *pitää jättää kotiin toinen* (V.); *Se sano sille, että hän tappaa hänen* (R.); *Sano, että ennen hän* (or. d. *sinä*) *ei häntä* (o. d. *minua*) *näe, kun lasvuorella* (Ke.).

2) Alistetuissa kysymyslauseissa; esim. *Kyssyy palvelijoilta, onko he nähny' yhtä hullua poikaa* (R.); *Ne kysy, mistä hänen piti oleman* (R.); *Kyssyy, mistä he ovat* (Ke.); *Me' ja kysy siltä pojjaalta, että paljoko hän tahtoo* (R.); *Ne kysyvät, että koska he sen rahakistun löysi* (R.); *Se tutki sitä pappia, että kuinka paljo hän ryyppeä* (M.).

3) Eksplikatiivisessa lauseessa: *Kuninkaan palvelija rupeś siitä pyytämään hintoa, että hän leipää(n)sä piť siinä höyryssä* (Ke.).

Tavallisinta kuitenkin on, että, kun jonkun sanoja oratio obliqva'n tapaan kerrotaan, toista persoonaa ei ensinkään muuteta, vaan pidetään sinänsä, vaikka kohta ensimmäisen persoonan pronominin sijaan pannaan *hän*. Tämän seikan syynä on luultavasti se, että tällä tavoin tahdotaan välttää sekaantumista, mikä mahdollisesti voisi syntyä siitä, että oratio directa'n sekä 1:stä että 2:sta persoonaa samassa oratio obliqva'n lauseessa tulisi vastaamaan *hän*. Esimm. *Matti san(n)oo, että hän pan(n)ee sen sinun peäś ympärille, ett'ei se halkea, kun hän huutaa* (M.); *Se sano, että totta sinä jo(t)tain meinasit hänelle antoa* (M.); *Ne sano: he olis ottanu' sun rengikseen* (V.); *Ne sano: ei he lähe viemään sua* (Ke.). Asiaan palaamme vielä, kun tarkastamme oratio obliqva'n ominaisuuksia.

173. Muissa tapauksissa yleensä käytetään *se; hän* sitä vastoin on muuten harvinainen. Mutta onpa vielä eräs laji lauseita, jossa *hän* sanaa käytetään, vieläpä tarkoittamaan elottomiakin esineitä. Minun mielestäni ainakaan ei tämmöisessä lauseessa *hän* ole käytetty suorastaan *se* sanan asemesta. Minuun ovat kuulemani esimerkit tehneet sen vaikutuksen, että *hän* sanaa käytettäissä tahdotaan ilmoittaa puheena oleva asia samantekeväksi, semmoiseksi, josta ei väliä pidetä. Jos esim. käskyyn: *Mene pakartuppaan* vas-

tataan: *Kun ma hänneen menen koittamaan* (Ke.), niin sillä ilmoitetaan enemmän, kuin jos sanottaisiin: *kun ma siihen menen koittamaan*, sillä edellinen lause osottaa, että puhuja puolestaan pitää asiata aivan samantekevänä. Tarkastakoonpa lukija itse asiaa esimerkeistä, jotka jaamme seuraaviin jaksoihin:

1) Interrogatiivisia ja relatiivisia lauseita: *Mikäs häntä saalessa on* (K.)? s. o. miks'ei, se on meistä yhdentekevää, kyllä sitä saada sopii; — *Ole ny maahanpanijaisissa kanssa. Mikäs hänessä ollessa on* (R.)? — *Ruvenneeko hänestä yöksi satamaan* (Ä.)? *Kukapa heitä* (tavaroita) *ennää pyytää* (P.)? *Mitä hänestä ujostel(l)ee* (M.)? *Tokko he* (nim. jalat) *oikenee* (M.)? *Onko se rommia, vai mitä hän liänee* (K.)? *Saisko kyytiä? Eikö häntä ny' saa* (R.)? *Eikös häntä* (nim. ruokaa) *mahtane saala* (R.)? *En tiijä, mistä hän* (nim. yskä) *lienee tullut* (Ke.)? *Haasioille ja minkä heitä* (nim. heiniä) *on passattu* (V.); *Totta se nenä syky, vai mikä hänessä on* (V.)? *Mitä tullee kyylistä? Mitä hänestä itte tykkäätte antaa* (R.); *Sai kumminkin leikellyks sen, mitä osas: kaikellaisia kukon kuvia ja kappaleita, mitä hänestä* (verasta) *sai irti* (P.); *Kyllä ne semmosiakin* (nim. satuja) *juttelee, jotka heistä tykkää* (Ke.); *Joitakuita sananlaskuja, mitä heitä on tullu'* (V.). *Kuinka hänen sitte mikin kirjottaa* (Ke.). Samantapaisissa lauseissa *hän* osottaa persoonia; esim. *En tiijä, minkä he valinnevat* (M.); *En tiijä, mistä hän lie' ollu'* (M.); *Oleili, missä hän oli* (Ä.); *Ei niitä paljo menny', mitä heitä jok(k)uu lie' mennyt* (M.); *Kuinka heiðän vuoronsa on* (V.).

2) Kieltäviä lauseita: *Valmistuneekohan niin pian? Ei häntä tiijä* (Ke.); *No ei häntä* (asiaa) *tietäs* (P.); *En minä häntä tiijä* (M.); *En minä hänestä tieðä* (V.); *En minä häntä* (nim. ruokaa) *o' maistanu'* (V.); *En minä ole hänessä paljo liikkunu'* (V.); *En minä häntä* (nim. satua) *liion muista* (V.); *Ei minä heitä* (satuja) *muista* (V.); *Otatko maitoa? Enkä minä hänellä välitä* (Ke.); *En minä hänneen* (nim. rautatientyöhön) *mene* (Ke.); *En minä tiijä heijän tuomistaan* (P.); *Eikä minä viihti hänneen mennä* (Ä.).

3) Lauseita, jotka sisältävät käskyä, kehotusta, toivoa,

myönnytystä, ehtoa; esim. *Se sano, että eikö hän sais mennä olen sissään. No mene hänneen* (Ke.), s. o. minusta samantekevä, mene vaan; *Yks se on, mutta vie hän* (nim. kapine; Ä.); *Velätettään he* (lihat) *kottiin, saalaan heist' eles kaalin höystöö* (R.); *Kun häntä* (nim. tietä) *sais eles vähän paremmaksi* (K.); *Kun hänessä vähä hoania olis* (= jospa siinä kapineessa vähän sitä näköä, haamua olis; M.); *Jos häntä* (kahvia) *pitäs ottoa* (M.); *Jos ma hänen* (kapineen) *yhtä kaikki otan* (V.); *Kyllä se tietää, joll'ei hän hänessä* (nim. ulkopitäjässä) *ole vallan toisellaiseks muuttunu'* (K.); *Lempo häntä näkikään* (imperfekti konsessiivin merkityksessä, ks. 211; Ä.); *Mitenkä sen silmät lentäne'? Hiiś hänen tieś* (M.); *Oliś hänessä kova lykky semmosessa hallan pesässä* (M.); *Poika sano, että ehkäpä hänessä* (nim. huoneessa) *touhuun tullaan* (R.); s. o. toimeen tullaan; *Saisko iltasta? Ehkä häntä ny' kahtotaan* (Ke.).

4) Muutamia muita lauseita (joissa usein on: *kyllä, -pa*); esim. *Kyllä mä hänen* (nim. laulun) *kirjotutan* (Ke.); *Kyllä mä hänen* (nim. kalun) *siellä korjuutan* (Ke.); *Pisti kukkaron taskuunsa, että joutaapa hän olla siällä* (R.); *„Ei tämmösiä kiviä järven rannalla ole". „Ompa heitä, koska ma heitä löysin"* (Ä.); — *Sitte pani turpeen sen päälle, että hän* (turve) *juuri pysy* (P.); *Sen nimi on ennen ollu', häntä vanhemmat toimitti, Ryöppäkoski* (Ä.).

174. Kurun ja Teiskon rajamailla kuulin kerran käytettävän *hän* sanaa puhuttelusanana *Te* sanan asemesta; esim. *Mistä hän on? Hän tuli jo talon sivutte.* Samaan tapaan muutenkin esim. *„Eikö ukko myi härkää(n)sä"* (Ä.)?

175. Kirjakielessä pidetään sääntönä, että kolmannen persoonan pronomini on milt'ei aina ilmiin pantava. Mutta, niinkuin lukija saattaa kielennäytteistäkin nähdä, ei täällä kansan puhe tätä sääntöä noudata. Esim. mainittakoon: *Aamulla taas meni kuunteleen* (V.); *Oli surunen, kun meni, ja istu penkille* (V.); *Sano, että käskevät tänne sen* (Ä.); *Kun löysi avvaimet, niin meni rekkooliin* (R.).

176. Artikkelina tavataan demonstratiivi-pronominia *se* esim. seuraavissa lauseissa: *Se köyhä suutari sano sitte:*

hulluko se viaras on ollu' (K.); *Sen köyhän Matin täti* (K. A.); *Myi sitte sille kauppamiähelle sen lehmän* (R.); *Mutta se pappi epäili, että kyllä se lukkari käy heillä varaastamassa* (V.); *Kaasi kistuun, että se muori kuoli* (V.); *Käski tulla syömään sen miehen kotiinsa* (V.); *Laitto selkää(n)sä sen kirnun* (Ä.); *No se anto sitten sen leivän, ja se mies anto sen pussin* (Ke.); *Missä se äitiś ol'* (M.)? *No se tytär ol' siellä ikävissään, niin ne pyysivät siltä ukolta sitä kupaŕhärkeä, kun se hyvä pelmanni siellä sisällä pelas kauniisti* (M.); *Se poika tuo sen toopin* (Ke.); *Näki, että siellä ol se paimenpoika* (P.).

177. Toisinaan on *se* sana ja substantiivi, jota *se* tarkoittaa, eroitettuna. Tämä seikka on minun ymmärtääkseni syntynyt siten, että puhuja on alkuaan aikonut käyttää vaan *se* pronominia, mutta sitten selvyyden vuoksi liittänyt itse tarkoitetun substantiivin jäljestä päin. Esim. *Se on keisarinnan sisarten syy koko kirjojen vahetus* (R.); *No se oli mies mielissään, kun hänen tuvastaan tul piru pois* (Ke.); *Sitten se tul taas seppä kottii(n)sa* (Ke.), *Se sannoo taas seppä* (Ke.); *Sillä ol kuninkaalla jo entisestään kaks vävyä* (Ä.). Useimmiten on tämän jäljessä seuraavan substantiivin vieressä uudestaan kerrottu *se* sana, tällä kertaa artikkelina; esim. *Ne sano ne isot piiat* — (R.); *Se loppu se eväs* (V.); *Se meni se mies* (V.); *Ne tulee tuonpuutusia ne tuvat* (Ä.); *Se oli se isä(n)sä sen kanssa yötä* (Ä.); *No se tul se ruunu* (Ke.); *Se ol' moninkerron hyötyny' se lammas* (Ke.); *Se lähti sitte se jalopeuran poika* (M.); *Sitten se vietiin pois se härkä* (M.): *Myi sen kolmesta saasta riksistä sen arvon* (Ke.); *Siitä tuli rikas mies siitä lukkarista* (V.). Nämät kaksi viimeistä esimerkkiä vastustavat Lönnbohm'in arvelua*), että toinen *se* muka on adverbin tapainen lauseessa: *Mihi se saihaa se siu piippuis?*

178. Lisäys: Artikkelin tapaisena käytetään toisinaan demonstratiivi-pronominaalia *semmonen*, joka sisältää, että mainittu esine jollakin tavoin on jotakin tunnettua omituista lajia; esim. *Se on semmonen vetikkamies* (P.); *Se talo oli*

*) Ks. Jääsken j. n. e. kielimurteesta, siv. 69.

semmonen huono kölsä (P.); *Se on semmonen velho* (Ä.); *Oli semmonen kaivon teelmäs* (= kehä) *siinä* (V.); *Se oli semmonen huuspaltti* (= pilkkakirves; V.).

Artikkeliseikoissa muuten pyydän saada viitata lukijaa kielennäytteihin.

179. Merkillinen ilmiö on, että sekä *se* että *hän* sanaa käytetään partikkelina.

Niinpä käytetään *se* sanan nominatiivia lauseen ensimmäisen sanan jäljessä vahvistamassa sen sanan merkintöä, jonka jäljessä se käypi; esim. *Korvahan se enimmin maita liikkuu* (Ä., vert. ranskalaista konstruktsioonia: *c'est moi qui* j. n. e.) *Sinä se aina hulluja piät* (Ä.); *Vai toi se siällä Mullissa on* (R.); *Vahva se on tuokin* (V.); *Niinhän se akkain tapa tahtoo olla* (P.); *Ei se raha kaikkia voi* (M.).

Hän sanan nominatiivina on mielestäni pitäminen lauseen ensi sanaan liittyvää partikkelia *-han*, *-hän*, joka jo on itsenäisen luonteensa kadottanut. Merkityskin on joksikin sama kuin *se* sanalla. Tukea tähän arveluuni antaa vielä se seikka, että kerran kuulin *hän* muotoa liitettävän kovavokaalisen sanan jälkeen: *Jos-hän sitte ruvettas keskustelleen* (R.).

Partikkelina myöskin käytetään *se* sanan partitiivi *sitä*, varsinkin jos lauseessa on persoonaton predikaatti; esim. *Täällä leveessä päässä sitä ollaanki* (K.); *Käyväänhän sitä muutenkin kylässä* (Ke.); *Jokohan sitä ny' lähetään* (Ä.)? *Eiköhän sitä mennä veneellä* (Ä.)? *Ei sitä tule tarkatuks muijenkaan ihmisten puhetta* (Ke.); *Pitäskös sitä mentää sinne* (R.)? *Täytyyhän sitä olla murreellinen* (Ke.); *Täytyyhän sitä käyvä* (Ke.): *Täytyyhän sitä yölläin istua* (M.); *Harvon sitä saakaan niin rupista keppiä* (R.); *Kyllä sitä ehtii* (R.); *Kyllä sitä ny' jo taitaa jaksaa* (V.); — *Sitä oli rahaa paremmin* (V.); *Totta sitä sopis olla maatakin* (Ä.); *Sit' on hulttion väkkee enempikin, kun aika miehiä* (Ke.); *Sit' ol' miehiä* (Ke.); *Kyllä sit' on tullukki vettä* (Ke.).

Samaan tapaan on monikon partitiivi *niitä* käytetty lauseissa: *Kolme pispaakan niitä on* (Ke.); *Kyllä niitä on yhenkin nimisiä pittäitä* (Ke.); *Niitä ol' ennen niin kauniita*

lauluja (Ke.); *Niitä on vanhaltaankin semmosia* (Ke.); *Kyllä niitä ol' ennen semmosia* (M.); *Niitä on toisia viisaampia kun toiset* (Ke.); *Kyllä niit' on nähty semmosia* (Ke.).

Niin-ikään käytetään partikkelina *hän* sanan partitiivi *häntä*. Mielestäni tässäkin *häntä* sana ilmaisee että puhuja puolestaan katsoo asian aivan saman tekeväksi, niinkuin *hän* sana niissä esimerkeissä, joita luettelin 173:ssä §:ssä, ja sitä käytetäänkin samanlaisissa lauseissa. Esim. „*Tu' tänne maata*". — „*Saa häntä tulla*" (s. o. minusta saman tekevä, sopii kyllä tulla; R.); „*Tylykkös?*" — „*Saa häntä*" (R.); *Saapa häntä olla yätä* (R.); *Ukko — lähti huomenissa, vai liekkö häntä enemmän aikoa ollut* (puhuja ei huoli aikaa tarkemmin määrätä; M.); *Onki sitte porttiloilta ja katujen kulmista, mistä häntä onki* (P.); *Kuinka häntä olen väsyksissä* (Ke.); *Missä häntä milloinkin on ollut* (P.); *Syä häntä ny voitakin* (s. o. minusta on saman tekevä, vaikka söisit voitakin; R.); *No myy häntä ny' jottain vähä* (s. o. myy jotakin, minusta on sama mitä; R.); *Kanna häntä toikin* (R.); *Viä häntä tuatakin vähän matkaa* (R.); *Mikäpäs sen tietää, kun häntä mennään* (P.); *Jos ei häntä satas kovasti, niin* — (V.); *Kun häntä joulutaan* (R.); *Olen lumppuja kokkoillu, niin kauvan kun häntä pääsee kulkemaan* (R.); *Otin mä häntä mittaa vain* (s. o. vaikka en osannutkaan raatarin työtä, niin en siitä huolinut, vaan otin mittaa yhtä kaikki; P.).

180. Kirjakielessä on sääntönä, että kolmannen persoonan suffiksi saattaa tarkoittaa ainoastaan lauseen loogillista subjektia. Ylimalkaan pitää tämä sääntö täällä ryhtinsä, mutta ei kuitenkaan jyrkimmässä muodossansa.

Aivan yleinen poikkeus on, että tavallisesti lauseen subjektiin saapi liittää kolmannen persoonan suffiksin, joka tarkoittaa jotakin muuta tunnettua, ennen mainittua persoonaa tai esinettä. Seikka on tietysti tullut siitä, ett'ei kukaan saata luulla subjektiin liitetyn suffiksin saattavan tarkoittaa lauseen subjektia, vaan sen täytyy tarkoittaa jotakin muuta sanaa, ja siis epäselvyyttä ei saata syntyä. Esimm. *Veljensä oli kanssa siällä* (= hänen veljensä; K.); *Ei se taila, mutta isänsä taitaa* (K.); *Sitte miähensä* (= akan mies)

rupes torumaan, että mitäs niin teit (R.); *Sitte miähensä nuhteli* (R.); *Sitte kun miähensä tuli kotio taksvärkistä, niin* (akka) *sano miähellensä —* (R.); *Miähensä kulkee ympäri mailmaa* (R.); *Se saattaa kuolla ennenkun rouvansa* (V.): (Asia), *jota ei tietäny' äiti, eikä poika, eikä ystävänsä* (nim. pojan y.; V.); *Äiti(n)sä hoiti sitä* (Ä.); *Kun pastori kouluun meni, niin pappa(n)sa oli saattamassa* (Ä.); *Aamulla kun se nukku se isä(n)sä, niin se oli hiljaa noussu'* (Ä.); *Se sano äiti(n)sä, ett'ei hän siitä huoli* (Ä.); *Poika olis tahtonu' mennä, mutta isä(n)sä kielsi* (P.); *Ne pääsee maatakin myöten, ett'ei muuta ole kun se oma järve(n)sä* (nim. ylimentävä; P.); *Se on pisempi kun se isä(n)sä* (Ke.); *Kai sitte se vaimo(n)sa toru sitä* (M.); *Istuu, jossa morsiamensa oli penkillä* (R.); *Rinssessa hyvin tiäsi, ett'ei pappansa anna sitä myälen* (R.); *Akka havatti, että miähensäkin siällä ussein kävi* (R.).

Että-lauseessa toisinaan suffiksi tarkoittaa hallitsevan verbin subjektia, vaikk'ei sana, johon suffiksi on liitetty, olekkaan subjektina; esim. *Se sano, että kyllä se* (hevonen) *isävainoa(n)sa aikana anto hop(p)eata* (M.); *Näki, että siellä ol kaks sisare(n)sa päätä* (Ke.). Samoin: *Akka sano: kuolemakin kävi tässä ja miehe(n)sä tappo* (M.), s. o. hänen (akan) miehensä. Kumminkin sanotaan tavallisemmin esim. *Se sano, että se on hänen voárvainoa(n)sa hattu* (M.).

On vielä muutamia muunkinlaisia lauseita, joissa kolmannen persoonan suffiksi tarkoittaa objektia, adverbiaalia, vieläpä jotakin edellisessä lauseessa mainittua substantiivia. Useimmiten kumminkin on se sana, jota suffiksi tarkoittaa, likinnä suffiksilla varustettua sanaa; esim. *Minä en ole vielä sitä nähny' päissään* (M.); *Yks väitti, että hän ottaa silmä(n)sä pois ja pannee sen oamulla paikalleen* (Ke.); *Niille vietiin jokkaiselle oma(n)sa* (Ke.); — *Jokkaisen puhe on aina mielestään paras* (Ke.); — *Se on isänsä satulli* (R.); *Se tua pojjaaltaan terveisiä* (nim. *äilelle;* R.). Kirjakielessä kolmannen persoonan suffiksi saattaa tarkoittaa muutamia muitakin lauseen-osia, jotka ovat käytetyt subjektin verosta (loogillisena subjektina). Säännöt ovat täällä asiasta samat kuin E. N. S:n lauseopissa § 36, 1 muist.

181. Joskus käytetään 3:nnen persoonan suffiksia adverbiksi muuttuneesen sanaan liittyneenä muiden persoonain suffiksien asemesta; esim. *Olin vain muuten vaitonaan* (= hervotonna, M.); *Menin niitä nimiään* (= sitä tietä, sillä hyvällä; P.).

182. Muutamissa lausetavoissa käytetään suffiksia omituisesti: esim. *Poika tuumas hetke(n)sä* (= jonkun ajan, juuri sen ajan, minkä hän tuumasi) *sitä asiaa, kuinka se on juur* (Ke.); *Menivät hetke(n)sä* l. *aika(n)sa* (P.).

183. Yleisenä sääntönä Suomen kirjakielessä on, että, jos persoonapronominin genitiivi on substantiivin attributiivina, vastaava suffiksi on substantiiviin liitettävä. Tämä sääntö pitää täälläkin yleensä ryhtinsä.

Yksi yleinen poikkeus tästä säännöstä on sekä kirjakielessä että täällä, että nimittäin suffiksi jääpi pois substantiivista, jonka edellä käy monikon 1:sen tai 2:sen persoonan pronominin genitiivi, kun puheen-alaiset pronominit ilmaisevat puhuttelijan tai puhutellun perhettä, asuntoa, asuntopaikkaa. Sama on täällä sääntö, jos substantiivin edellä, samoin tarkoitetun persoonan perhettä tai asuntopaikkaa merkiten, käypi monikon kolmannen persoonan pronomini *heidän*, kun sitä oratio obliqva'ssa (tai muissa semmoisissa lauseissa, joista yllä olemme puhuneet) käytetään oratio directan 1:sen (ja 2:sen) persoonan asemesta: Esimm. *Meilän isäntä, Meilän talo, meilän kappeli* (K.); *Meilän valtakunnan hallittija* (R.); *Oletteko nähny' meiðän kirkkoo* (V.); *Ei täällä tippaakan meiðän paikalla satanu'* (V.); *Eikö meiðän suðen nahaassa ole häntää* (V.)? *Meijän kylällä* (Ä.); *Meijän puoli oli jo hyvin tapolla* (Ä.); *Minä ja tuo meijän pappi varastimme lehmän* (M.); — *Missä teilän miähet on* (R.); *Nyt on hyvä ruis teijän pellossa* (Ä.); — *Ne sano, että heilän väki on häissä* (K.); *Se sano, että älä siitä huoli, heilän pualissa on semmosta kangasta* (R.); *Ryssä toimitti, että heilän maassa sato monta viikkoo* (R.); *Härkösen miehet sano, ett'ei heiðän isäntä ole kotona* (V.); *Piika kielti, ett'ei heijän talossa ruukata antaa* (P.); *Niin ne sanovat, ett'ei siellä heijän väkkee ollenkaan ollu'* (Ke.); *Ne sanovat, että heijän mäessä ol' hevonen* (M.);

Ne näki, mimmosta rääkkäystä se oli tehny' heijän peuralle (P.); *Ne lupas palkinnon, kun heijän tytär heräs* (M.).

Että tämmöisissä tapauksissa suffiksi jääpi pois, on luonnollista ja ymmärrettävää; sillä jos vertaamme lauseita: *Ei meijän isäntä ole kotona* ja: *Ei Ampialan isäntä ole kotona,* niin huomaamme, että *meijän* sana on käytetty aivan selvästi asunnon nimen verosta. Eräs Hauholainen toverini sanoi hänen kotipaikallansa sanottavan: *Meilä näkyy jo* = meidän talo näkyy jo. Siis on kielitunne käsittänyt genitiivin niin selvästi paikallismerkintöiseksi, että se on sillä, ex analogia, arvellut olevan tuommoisen nominatiivi-muodonkin.

Muuten tämä genitiivi on samaa laatua kuin se, mistä puhutaan 61:nnessa §:ssä.

Muutamia yksityisiä lauseita olen kuullut, joissa suffiksi on pois jätettynä; esim. *Se on vissiin se sotamiäs, joka kuuli meilän puheet* (R.). Keuruulla minulta kysyttiin: *Mitä Teijän kello on?* Multialla kuulin sanottavan joskus Itä-Suomen tapaan: *Meijän kanssa, teijän rinnalla.*

184. Relatiivi-pronomineina käytetään *joka, mikä*; esim. *Se nousi orsille, joss' oli päänreikä* (V.); *Astukse' yl' ortten, mihin tuskin toiset kurkottaan yltty* (M.). *Siinä ne on, mihin ihte panitte* (Ke.); *Kuningas anto, mitä lupas* (K.); *Tiälämpä minä, mitä mä tiälän* (K.); *Sekin* (sormi) *kävi kultaseks sitä myälen, mitä se sisällä oli* (R.). Relatiivi-pronominina, sekä subjektina että objektina myöskin käytetään *kun*; esim. *Mahloton on ihmisjärki selliittään sitä illoo, kun siinä tuli rinssessoille* (R.); *Itki niitä itkuja, kun menny'-vuonna nauro* (M.); *Miks'en minä opeta, kun annat sen tehä, kun minullenkin on tehty* (Ke.). Vrt. 286.

185. Kun refleksiivi-pronominiin on liitetty postpositsiooni, niin täälläkin siirretään toisinaan suffiksi pronominista postpositsiooniin; esim. *Isäntä kaato ihte puolelleen maitoa* (P.); *Puhuttiin, että sen meinanneen niitä ottaa ite alansa* (Ke.). Monikkoa ei refleksiivi-pronominilla ole.

Muistutus: Kun *itse* sana on puheen-alaisena, tahdon saada huomauttaa, että muutamia transitiiviverbejä käytetään refleksiivisinä, vaikka ei *itse* sanaa ole niille objektiksi

ilmiin pantu; esim. *Se pani maata, se pani sellälleen* (R.); *Se heittää sänkyyn pitkäkseen* (Ke.); *Kun olin pukenu', menin kahtomaan* (Ä.).

186. Indefiniitti-pronomineista mainitsemme ensin vain muutamia relatiivi- ja interrogatiivi-pronomineista liiton tai johdon kautta syntyneitä.

1) *jokuu, jokkuu*, jossa taipuvat erikseen *jo-* ja *ku-* vartalot. Mon. partitiivia kumminkin tavataan usein muodossa *jokuja* (K. A., V.). *Joku* sanasta johtunut on partikkeli *joskus*, jota kerran Pihlaisilla kuulin muodossa: *joskussa* l. *jossakussa*; esim. *Niin sanotaan jossakussa.* Muoto siis nähtävästi on inessiivi.

2) *jokuma* (*joku* + *ma*, joka pääte esiintyy sanoissa *tämä, muutama*); esim. *Sill' oli jokumia vanhoja lauluja* (M.); *On niillä lainattuja rahoja jokuma tuhatta ja niin toisin* (ja niin toisin = ja niin edespäin; M.).

3) *-kin*-päätteisiä (*jokin, kukin, mikin*); esim. *Ompa ny' joitain* (Ä.); *Rupesin koitteleen, mihin milläkin pääsis* (Ä.); *En tiijä, kuinka hänen sitte mikin kirjottaa* (Ke.).

187. Kielessämme on useita esimerkkejä siitä, että interrogatiivi- (tai relatiivi-)pronomini semmoisenaan käytetään indefiniittisenä.

Niinpä interrogatiivi-pronominit muuttuvat indefiniittisiksi, jos ne ovat toisillensa vastaisia; esim. *Mikä antaa paremman, mikä huanomman* (R.).

Indefiniitti-pronominiksi myöskin on interrogatiivi-pronomini luultavasti muuttunut semmoisissa lauseissa, joissa, vaikka siis lauseessa onkin kysymyssana, yhtä kaikki on lauseen verbiin kysymyspartikkeli liitetty; esim. *Otteko te mistä päin* (luultavasti = mistäkin päin; Ä.)? *En tiijä, os(s)aiśko tuo kuinka* (= kuinkakin; M.). Ks. enemmän esimm. § 262.

Interrogatiivi- ja relatiivi-pronominit ja-partikkelit myöskin muuttuvat indefiniittisiksi, jos niitä vastaa *-kin*-päätteinen indef. pronomini; esim. *Mikä milläin, kuka kullain koneella* (Ä.); *Kuinka hänen sitte mikin kirjottaa* (Ke.).

Väliin, etenkin konsessiivi- ja konditsionaalilauseissa on interrogatiivi-pronominilla indefiniittinen merkitys; esim.

Et saa villaasta tahas, vaikka mitä sun perässäs tullee (R.); *Pelto käännettiin aina nurriin, vaikka oli minkälainen laiho ja vilja* (R.); *Vaikka sull' olis mitä asiaa, sano vain* (Ä.); *Menen minä, vaikka mikä olkoon* (M.); *Ei, vaikka kuinka luja olkoon* (P.); *Jos mitä puuttuu, sop(p)ii jälleen tänne tulla* (M.); *Salvistaminen merkihtee, jos mikä kohta sattuu tavallista ahtaammalle* (M:lla annettu selitys *salvistaa* sanasta, s. o. sanoilla ahdistaa); *Toisinaan vain mikä renkipoika on* (Ke.). Toisinaan on tämmöisen konsessiivilauseen predikaatti jäänyt pois, ja *vaikka* siten yhteydessä interrogatiivi-pronominin kanssa muodostaa indefiniitti-pronominin; esim. *Oli vaikka miten* (Ä.); *Makso vaikka mitä, viä se Muskooseen* (R.). Samantapainen ellipsi on tapahtunut lauseissa: *Eiköhän ole jos mitä* (Ke.); *Piru oli raskas, niinkun mikä romettu* (suuri painava kappale; P.).

Saman vaikutuksen kuin *vaikka* yllämainituissa esimerkeissä, tekee *hyvänsä, hyvään, hyväänsä,* (= lat. -libet, -vis) esim. *Oli miten hyvänsä* (V.); *Puhukoon mitä hyvään* (Ä.); *Syäkää ny' mitä hyvväänsä* (R.).

188. Vielä indefiniitti-pronomineihin luetaan muutamia pronominin tapaisia adjektiiveja. Niistä luettelemme muutamia:

1) Laskusana *yks*, jota käytetään samassa merkinnössä kuin *eräs;* esim. *Kipuaa yhteen puuhun* (R.); *Tullee sinne rantaan yks arraapialainen laiva* (R.); *Oli yks torppari* (V.); *Johtuvat ulkomailla yhteen satamaan* (V.); *Ol' yks kuninkaań hovi* (M.). *Eräs* sanaa olen kuullut vaan harvoin: *Oli kerran erräässä kappelissa suutari* (R.); *Ol' juoppo pappi er(r)äässä seurakunnassa* (M.); *Eräässä torpassa oli ylpee vaimo* (P.). En saata sanoa, onko se kirjoista tai muualta opittua, vai oliko se kansankieltä. *Yks* sanan käyttämisestä on muuten esimerkkejä kielennäytteissä, joihin pyydän lukijaa viitata.

Yks — toinen käytetään *toinen — toinen* lausetavan asemesta, kun on useammasta kuin kahdesta puhe; esim. *Yks tukko menee yhtäälle, toinen toisaalle* (Ä.); *Joll' on yhlet* (= yhdenlaiset) *pirunkurit, sill' on toisekkin* (R.).

2) *Itse* (täällä: *itte', ihte', ite'*), jota myöskin käytetään

refleksiivi-pronominina. Kun se käypi pääsanansa edessä, niin se aina on taipumaton; esim. *Näin itte kuninkaan* (K.). Kun se on pääsanansa jäljessä, niin on eri murteissa kaksi eri käytäntötapaa huomattavana.

Ruoveden ja Virtain murteessa, jossa pronominilla on muoto *itte'*, on se taipuvainen muissa sijoissa, paitsi genitiivissä ja akkusatiivissa; sana ei tavallisesti saa suffiksia; esim. *Täytyy ittekkin mennä* (K.); *Minun täytyy sinne mennä itte* (R.); *Eikö sen pitäs sitä itte tietää* (V.); — *Näin minä sen itte* (K.); *Näin kuninkaan itte* (R.); *Kohtelin isännän itte* (V.); — *Ei isännällä itteläkkään ole rahhaa* (R.); *Sillä oli uruut ittellä kanssa tämmöset* (V.); *Niillä on ittellä vene* (V.); *Ei sillä itteläkään ole sitä valtaa* (V.); — *Ei suinkaan siltä itteltä menis* (V.); — *Se anto sen sille ittelle* (V.). Jos pronomini on muissa sijoissa, kuin genitiivissä tai akkusatiivissa, kuulee suffiksiakin käytettävän; esim. *Ei isännällä ole rahhaa itteläänkään* (R.); *Ei suinkaan teillä ittellänne haravaa ole* (V.). Yhden ainoan kerran kuulin suffiksia genitiivin kanssa: *Minun on ittenikin asia käylä siällä* (R.).

Keuruun murteessa taas tavallisesti *ihte'*, *ite'* on taipuvainen ja suffiksillinen; esim. *Minun täytyy sinne ihteni mennä* (Ä.); *Mun täytyy ihtenkin* (= ihtenikin) *lähtee* (Ke.); *Sinun täytyy mennä ihteś* (M.); *Se sano, että hänen täytyy sinne ihte(n)sä mennä* (P.); *Ihte(n)sä täytyy oikein hävetä* (Ke.); *Eikös sen käyny' sitte ihte(n)säkkin pahasti* (Ke.); — *Minä näin sepä(n) ihte(n)sä* (Ä.); *Kohtelin maisteri(n) ihte(n)sä* (P.); *Sitten ryssät otti kirkherra(n) ihte(n)sä* (Ke.); *No eihän sitä väitteä tartte, näinhän minä sen ihte(n)sä kirkossa* (M.); *Ne sai sen uko(n) ihte(n)säkkin siihen uskoon* (M.); *Se luul' sen olevan rovasti(n) ihte(n)sä* (M.); — *On tässä itessäänkin* (Ä.); *Siin' on Hyvösessä itessäänkin lisämaita* (Ä.); *Ruukissa on itessään pappi* (Ke.); *Taloss' on itessään* (Ke.); — *Siitä isosta ahvenesta ihtestään tul' seihtemän nelikkota pieniä ahvenia* (M.); — *Poialla oli peli itellään* (Ä.); *Ei sillä o' itelläänkään rahoja* (Ke.); *Ei sillä ole ruokaa itelläänkään* (P.); — *Ei sille itelleen sitä käy sanominen* (M.). Täälläkin kuulee joskus suffiksittomia muotoja ja taipumatonta genitiiviä ja akku-

satiivia; esim. *Niijen täyty ihte elättää hevosiaan* (Ä.); *Minun täytyy ite mennä* (Ke.); *Sitä pittää ihmise(n) ihte korjailla kaike(n) ikä(n)sä* (Ke.); *Niitä ei piisannu' ihte syyvä, kun Juhannuksee(n) asti* (Ä.); — *Kehu sen tohtori(n) ihte puhuneen siellä* (Ä.); *Se kehu sen ihte sen toimittaneen* (Ä.); — *Oli viety jo ihteltäkin* (Ä.).

Kun tämä pronomini asetetaan pääsanansa eteen, on pääsana painollinen; jos se taas on pääsanan jäljessä, niin pronomini saa pääpainon; esim. *Minä näin ite kuninkaan; Minä näin kuninkaan ihte(n)sä* (= minä näin kuninkaan hänen omassa persoonassansa); — *Ei ite isännälläkään ole sitä valtaa* (s. o. ei edes i. o. s. v.); *Ei isännällä itelläänkään ole sitä valtaa* (s. o. ei hänellä omassakaan kädessään ole sitä valtaa, vielä vähemmin hän voi muita valtuuttaa).

3) *Kaikki* sanalla on laskusanain tapaan akkusatiivi yksikössäkin nominatiivimuotoinen; esim. *Söi talin kaikki palasta* (K.); *Mettän piiat tulivat ja sotkivat sen kaikki* (K. A.); *Söikkös sen kaikki* (R.)? *Se söi sen kaikki* (V.); *Annon ajaa kaikki hopeen ja kullan kotiin* (Ä.); *Vei mullan kaikki pois* (P.).

4) *Monias*, kuultu yksi ainoa kerta: *Kun minä sattusin muistamaan monias vanha runo* (M.).

189. Pronomen reciprocum on *toinen* sanan suffiksilliset casus obliqvi joko yksinään tai edellä käyvän *toinen* sanan kanssa. Kirjakielessä sana on silloin monikollinen, kun *toinen* on yksinään käytetty. Täällä sitä vastoin kuulee yksikköä; esim. *Ne rakastivat toistaan* (R.); *Ennen muinon oli kaks mettätalloo Ruattissa liki toistaan* (R.); *Ei tosin me o' ikään toistamme nähny'* (Ä.); *Talot ei ollu' kaukana toisestaan* (P.). Yksiköllisenä käytetään silloin *toinen* sanaa kirjakielessä, kun sen edellä käy välittömästi *toinen* sana. Mutta kuulinpa kerran molemmat rinnakkain käytetyt *toinen* sanat monikollisina: *Se nous sitte ensin pettäätä vasten pystyyn, ja sitte toiset toiste(n)sa olkapäille* (Ke.).

III. Verbin käytännöstä.

Luvusta ja persoonasta.

Aktiivi (persoonallinen muoto) ja passiivi (persoonaton muoto).

190. Aktiivisen (persoonallisen) verbum finitumin luku ja persoona on riippuvainen sen subjektin luvusta ja persoonasta, jolle se on predikaattina. Tämän subjektin ja predikaatin keskinäisen sovun olemme jo yllä esittäneet (ks. 25—30).

191. Vaikka persoonallinen l. aktiivinen verbinmuoto yleensä ilmoittaa persoonankin, joka teon panee toimeen, niin kumminkin käytetään yksikön kolmatta persoonaa persoonattomasti; esim. *Ei niitä löyvä* (M.); *Ei tahðo enää jaksaa* (V.). Persoonattoman tavoin on myöskin usein monikon kolmas persoona käytetty; esim. *Kehuvat sen Ilosen kanssa kuuluutetun* (V.); *Sanovat sen kuolleen* (Ä.).

192. Persoonaton eli n. s. passiivinen muoto tavallisessa merkinnössään ilmoittaa teon, teon tavan ja ajan, tekijää ilmoittamatta. Mutta ilmoittaapa se kumminkin usein persoonaakin, kun sitä nimittäin käytetään, aktiivin monikon ensimmäisen ja kolmannen persoonan verosta.

193. Hyvinkin tavallista on, että passiivi ilmoittaa monikon ensimmäistä persoonaa. Tämä ominaisuus täällä enenee, mitä enemmän itää lähetään. Länsiosissa kuulee vielä useammin käytettävän persoonallista muotoa monikon ensimmäisenä persoonana, idempänä taas on persoonaton muoto tavallisempi.

194. Aivan yleistä on persoonattoman muodon indikatiivin preesensin käyttäminen imperatiivin monikon ensimmäisen persoonan verosta kehotuslauseissa; esim. *Syälään sinun eväs ensin* (K.); *Mennään mun isäni tyhö* (R.); *Mennään vaan mekin* (R.); *Haasti sitte pappi, että syälään yhlessä ny'* (R.); *Mennään nyt* (V.); *Ne sano: „Mennään vain“* (Ä.);

Kastetaan me toinen toisemme (P.); *Tehhään nyt tasajako siitä lammista* (Ke.); *Ne puhuvat keskenään, että mennään me markkinoille* (Ke.).

195. Mutta käytetäänpä passiivia muutenkin mon. 1:sen persoonan asemesta; esim. *Se pit sitä keinoo, että mitenkä se saahaan sieltä pettäästä kässiimme* (Ke.); *Rinssessa sano piialle, että me mennään naimiseen* (R.); *Kyllä me hinnoilla aina sovitaan* (V.); *„Varsin mahottomasti", me sanotaan* (Ä.); *Me maataan siinä* (Ke.); *Lauvantaina me ollaan yhessä* (Ke.); *Me otetaan tuolta mieheltä hevonen* (Ke.); *Sentähen me niin aikasin tullaan työstä, että maata pääsis muihin kylliin* (Ke.); *Eikö me tehlä huvimatkaa* (R.); *Ei me muut tulla ainakaan* (Ä.); *Ei me lähetä* (Ke.); *Ei me kasevia soittajia olla* (M.); — *Me siällä viime vuanna käytiin* (R.); *Me niitä neuvottiin* (R.); *Me sitä vietiin* (Ä.); *Me ymmärrettiin* (Ke.); *Kyllä me tässä ryypättiin* (Ke.); *Me oltiin pappilassa* (Ke.); *Renkipojan kanssa me tanssittiin* (M.); *Me käytiin Häm(m)eenlinnassa* (M.); *Me ei oltukaan* (M.); *Me ei osattu luk(k)ea ollenkaan* (M.); *Ei vielä oikein miehet oltu, kun tunteen tultiin* (Ä.); *Hämeenlinnassa ei oltu kauvan* (Ä.); — *Minkä me päästänee satteen suajaan* (R.); — *Se sano, että mistäs me toisemme tunnettasiin* (M.); — *Yhessä me on oltu aina* (P.); *Me on tällä kurin sotkettu sen huone* (P.); *Paljo me teitä on saatu tehä* (P.); *Me on tässä niin kauva(n) oltu* (Ke.); *Otetaan kuvat, että saalaan lapsillekkin näyttää, kummosia on sillon oltu, kun on vihhiillä oltu* (R.); *Ei me ole vielä kauva(n) oltu* (M.); *Joko me lie kauvanki(n) oltu* (P.); — *En minä olis päässy' irti, vaikk' olis hypätty huomisen päivän* (V.); — *Me oltiin siellä jo kauva(n) oltu, kun se tuli* (M.); *Ei me oltu vielä kauvan pois oltu, kun se tuli* (Ke.).

196. Venäjän Karjalan kielessä ilmaistaan monikon kolmatta persoonaa säännöllisesti vastaavalla passiivimuodolla, esim. *Lapšet pihalla kižatah* *).

Mutta tavataanpa jo täälläkin lauseita, jotka viittaavat

---

*) Ks. *A. Genetz*, Tutkimus Venäjän Karjalan kielestä, Kielioppi 160 §.

siihen, että persoonattomalla muodolla on monikon kolmannen persoonan merkitys. Onpa esim. lauseessa: *Piettiin häät uhalliset ja oltiin ilossaan* (P.), kolmannen persoonan suffiksi liitetty substantiiviin, joka määrää persoonatonta muotoa. Kun kolmatta persoonaa oleva pronomini tai substantiivi on subjektina verbin vieressä ei persoonatonta muotoa kuule käytettävän, mutta kumminkin esim. seuraavissa lauseissa esiintyy joko selvemmin tai hämärämmin mon. kolmannen persoonan merkitys: *Ne ottaa ranstakan kätteensä ja annetaan pojjaalle aika selkäsauna ja sanotaan: Mitä sinä pakkoriski* (= aivan terve) *miäs kerjäät* (R.); *Joka laija väkkee hyppää kahtomaan ja kysytään: mitä maksaa* (Ä.); *Sitte mennään koko laivaväki vettä hakkeen* (R.); — *Menivät sitte kaikki kolme, tultiin tiänhaaraan* (R.); *Sitten tuli ne toiset koirat ja jätettiin hyvästi ja erittiin sitte* (R.); *Ne seilailivat aikansa, sitte mentiin kotio* (V.); *Lähettiin peräkyöriä, ei kumpikaan olis tahtonu' antaa* (Ä.); *Koira oli valmis ja kissa, ja sitte lähettiin* (Ä.); *Ruvettiin huutaan Vanhaa Erkkiä, että opettaan heitä* (Ä.); *Ei ne tunteneet toisia(n)sa, vaikka yhellä sijalla maattiin* (P.); *Päätettiin sitte, ukko ja akka, että* — — — (R.).

197. Persoonallista passiivia varsinaisessa passiivin merkityksessä tapasin vain lauseessa: *Se ei käytetä meijän paikkeilla* (M.). Partisiippeja kylläkin kuulee toisinaan passiivisessa merkinnössä käytettävän. Mutta verbinmuotoina emme kumminkaan saata pitää semmoisia yhtymisiä, joissa *olen* verbi esiintyy eri persoonissa, ja siihen on liitettynä passiivinen partisiippi, vaan meidän tulee käsittää *olen* verbiä kopulaksi ja partisiippia predikaatin sanaksi. Tämmöisistä muutamia esimerkkejä: *Minä olen kuttuttu* (R.); *Sinä olet kuolemaan tuomittu* (P.); *Eikö se nyt ole maksettu* (Ke.); *Se ei o' tehty mäen nennään* (P.); *Kysymykset oli oikein vastatut* (R.); *Minä olisin aikoja tapettu jo* (Ke.); *Ne on jo kaikki myityjä* (Ä.); *Semmosia se hakee, jotk'ei olis haettavia* (V.).

198. Useammin kuin tämmöisiä yhtymiä, joita edellä esitimme, käytetään persoonatonta perfektiä ja pluskvamperfektiä, joissa muodostus-osina on *olen* verbin persoonalli-

sen muodon yksikön kolmas persoona ja persoonattoman muodon partisiippi; esim. *Siit' on viäty tukkia* (R.); *Ne on niin opetettu ne koirat* (V.); *Täällä on hajotettu talot* (V.); *Kavut oli laistu* (= laastu; Ä.); *No sitä vastenhan ne on laitettukin* (Ä.); *Ne on kirjoista otettu* (P.); *Onhan tähän tehty uuvet rapukkin* (Ke.); *Ne on maksettu* (Ke.); *On merkit siellä huomattu* (Ke.); *Siit' on runot tehty* (Ke.); *Ne jotka on luultu — —* (M.); — *Ei sitä o' syöty, eikä sitä o' juotu, mutta se on pantu viinan pantiks* (Ke.); *En minä tiälä, liäkkö sitä mitattu* (R.); — *Ne oli siottu kaikki yhteen* (Ke.); *Ne ol' niin monin kerron paikattu* (Ke.); *Ne ol' pantu moahan* (M.); *Kaikki lahjat kaunihimmat oli annettu hänelle* (Ke.); — *Lehmää ei ollu' myyty* (R.); — — *jot'ei siellä ollu' kuultu eikä nähty* (V.); *Ei naapurista ollu' vietykään heiniä* (P.); *Sieltä ei ollu' myity lehmää* (Ke.); *Ei ollu' käyty kaupungissa* (M.); — *Ne olis jo aikaa tehty* (R.).

Täällä siis ylimalkaan apuverbi liitetään aktiivisena passiivin partisiippiin, vielä silloinkin kun passiivia on käytetty monikon 1:sen persoonan asemesta; esim. *Me on tässä niin kauva(n) oltu* (Ke.): pro *ollaan oltu; Joko me lie kauvanki(n) oltu* (P.); *Kyllä me vielä olis oltu, mutta täyty lähtee* (Ke.). Ks. e. esim. § 195. Samansuuntainen esimerkki on lauseessa: *Ei me taija en(n)eä nähteä* (M.), jossa modaaliverbi on pantu aktiiviin, infinitiivi passiiviin, kun sillä on akt. mon. 1:sen persoonan merkitys. — Vain passiivin indikatiivin pluskvamperfektissä kuulee joskus poikkeusmuotoja. Kun tahdotaan passiivimuodolla ilmaista aktiivin indikatiivin pluskvamperfektin monikon ensimmäistä persoonaa, ei apuverbiä käytetä aktiivimuotoisena vaan passiivisena; esim. *Me oltiin siellä jo kauva(n) oltu* (M.), ei: *me oli — oltu*; *Ei me oltu käyty* (Ä.). Muunkinlaisen persoonattoman pluskvamperfektin kielteisessä muodossa olen välistä kuullut *oltu* muotoa *ollut* muodon asemesta; esim. *Laitto niin kauniita rahavörssiä, ett'ei koko kaupungissa oltu nähty eikä kuultu sen näkösiä eikä sorttisia* (V.); *Ei sitä vielä syöty oltukaan* (Ke.). Samoin: *Ei oltu myitynä lehmeä* (M.). Kun ehdotin lauseen: *Ei sieltä oltu käytykään kaupungissa*, niin se hyväksyttiin K:ssa,

R:ssa, V:ssa, Ke:lla, M:lla, vaikka *ollut* sanottiin tavallisemmaksi (ks. ed. esim.). Eräs Pihlaisten mies väitti, että kun pluskvamperfekti on varsinaisessa pluskvamperfektisessä merkityksessä, sanotaan esim. *Ei ollu' käyty vielä, kun minä tulin*, mutta jos pluskvamperfekti osottaa oratio obliqva'a („kun se on vaan kylänpuhetta, kylältä kuultua"; ks. 213), niin silloin sanotaan: *Eipä sieltä oltu käytykään kaupungissa* (= kuulin, ett'ei jne.). Minä puolestani luulen, että näissä lauseissa pluskvamperfektissä sitä varten käytetään apuverbiä passiivimuodossa, että siten tahdotaan ilmoittaa monikon kolmatta persoonaa (samoin kuin yllä mainitsemissamme esimerkeissä passiivisella apuverbillä ilmaistaan monikon 1:stä persoonaa: *Ei me oltu käyty.*). Siis esim. *Eipä sieltä oltu käytykään kaupungissa* = eipä sieltä olleet käyneetkään kaupungissa; *Ei kaupungissa oltu kuultu eikä nähty sen näkösiä* = eivät kaupungissa ihmiset olleet kuulleet jne.

Kieltosana.

199. Vielä tulee tässä osassa, joka on omistettu luvun ja persoonan tarkastelulle, katsoa kieltosanaa, mitenkä se on säilyttänyt verbintaivutuksensa.

Sen yleisen muistutuksen saatamme ennakolta tehdä, että kieli täällä kieltosanan suhteen jo on rappeutumassa. Oikeita, loogillisia muotoja, joissa kutakin kieltosanan persoonaa oikeassa paikassaan käytetään, tavataan kyllä vielä, mutta samalla on nähtävänä aina suurempi taipumus käyttämään kieltosanan kolmatta persoonaa muiden persoonain asemesta. Selvyyden vuoksi jaamme tarkastelumme eri osiin.

200. Ensimmäinen tapaus on se, jossa kieltosana suorastaan liittyy predikaattiin. Tässä tapauksessa on kieltosana aina ja varmaan taipuvainen ainoastaan imperatiivissa. Mutta indikatiivissa ja konjunktiivissa sitä käytetään usein kolmannessa persoonassa yksikön ensimmäisen sekä monikon ensimmäisen, toisen ja kolmannen persoonan asemesta, jolloin tarvittava persoonapronomini on ilmiin pantava. Kaikissakin persoonissa kumminkin vuorotellen käytetään taipuvaisiakin

muotoja, ja yksikön toisessa persoonassa aina. Myöskin monikon toisessa persoonassa on taipuvainen muoto tavallinen, paitsi kun yhtä persoonaa teiksi puhutellaan. Monikon 1:-sessä taas on kolmannen persoonan muoto melkein yksinomaisesti käytännössä.

Otamme tähän esimerkkejä tämmöisistä tapauksista, joissa *ei* on muiden persoonien asemesta: *a*) Indik. prees. yks. 1 pers.: *Ei minä viälä o' kun tuskin pukin ikänen* (R.); *Ei minä niitä muista* (R.); *Ei minä rupee* (V.); *Ei minä siihen mene* (V.); *Eikä minä viihti häneen mennä* (Ä.); *Eikö-hän minä ole se* (P.)? *Ei minä menekkää(n) ennää* (Ke.); *Ei minä suinkaan tiijä* (Ke.); *Ei minä ymmärrä* (Ke.); *Ei yhtään minä ny' muista* (Ke.); *Ei toisella silmällä minä neä ollenkaan* (M.); — mon. 1 pers.: *Ei me mene* (K.); *Ei me vettä viitti ruveta juamaan* (K.); *Ei me tiälä* (K. A.); *Ei me tunnekkaan ollenkaan* (R.); *Ei me sinne kahleksaan ennätä* (R.); *Ei me saa aamulla kohmeloryyppyä* (R.); *Eiköhän me löylä* (R.); *Ei, rakas lapseni, me ikinä tässä mailmassa kahveeta saa* (R.); *Ei me pääse* (V.); *Ei me saa ääntä* (V.); *Ei me mene kalastamaan* (V.); *Ei me estä sitä ollenkaan* (V.); *Ei me tieðä* (V.); *Ei me sinne mene* (V.); *Me ei saa kiini* (V.); *Miks'ei me mene Selkeelle* (V.); *Ei me sinne mene* (Ä.); *Ei me nyt lähe* (Ke.); *Ei suinkaan me muusta tiijä* (M.). — mon. 2 pers.: *Eikö Te tiälä neuvoo, missä Suulon linna on, tiätä sinne* (R.)? *Eikö Te ruukaa viinaa ryypätä* (V.)? *Eikö Te luule* (V.)? *Eikös Te muista* (Ke.)? — *b*) Indik. impf. yks. 1 pers.: *Ei minä ollu'* — (Ke.); — mon. 1 pers.: *Kun meille semmosen annot, ett'ei me mittään saanu'* (R.); *Me ei tahtonu' ymmärtää* (V.); *Me ei riisunu' hevosia* (Ä.); — mon. 2 pers.: *Eikö Tekään käyny'* (V.); *Ei Te käyny' kahtomassa* (Ä.); — mon. 3 pers.: *Ei ne hurjat menneet* (Ke.); *Ei tohtineet perjantai-iltana kehrätä* (Ä.); *Ne ei tiennyt* (Ke.). — *c*) Indik. perfekti yks. 1 pers.: *Ei minä ole ruvennu'* (V.); — mon. 1 pers.: *Ei me o' oppinu' kylmässä oleenkaan* (R.); *Ei me ole siellä käyny'* (V.); *Ei mẽ o' käyny'* (K.); — mon. 2 pers.: *Eikös Te ole ollu' elämä-ikänne täällä Ähtärissä* (Ä.); — mon. 3 pers.: *Ei torpat ole niitä jaksaneet teeskellä* (Ä.). — *d*)

Indikatiivin pluskvamperfekti: *Ei minä ollu' sitä tehny'* (Ä.); *Ei me sillon vielä ollu' käyny'* (V.). — *e*) Konjunktiivin imperfekti: *Me ei kerkiäis* (V.); *Ei Te imehtelis, jos Te tietäsitte* (Ä.).

Tämmöisten muotojen rinnalla käytetään myöskin, niin kuin sanoimme, persoonallisesti taipuvia muotoja. En katso tarpeelliseksi panna muuta, kuin pari esimerkkiä: *En tiijä, en minä tiijä* (M.); *Me olemme niinkun piänet linnunpojaat, emme me viitti ruveta riiteleen* (K.); *Emme me Tiinaa kualijaks lyä* (R.).

Passiivissa tietysti käytetään aina *ei* muotoa. Mutta kuuleepa joskus kieltosanan passiivin preesensiä *ellään* käytettävän, kun nimittäin passiivin indikatiivin preesensillä on sama merkitys, kuin aktiivin imperatiivin monikon ensimmäisellä persoonalla; esim. *Ellään sitä tehä* (P.); *Ellään poutoa toivota* (Ke.). Huittisissa ja Kauvatsallakin olen kuullut samassa tapauksessa *ällään*, mutta sitä käytetään pääverbin imperatiivi-rungon kanssa esim. *ällään menkö.*

Yleiskatsauksen helpottamiseksi liitän tähän vielä *muutan* verbin kielteisen preesensin ja imperfektin kaavan:

Preesens:

en (minä) l. *ei minä muuta'*
et (sinä) muuta'
ei (se l. *hän) muuta'*
ei me l. *emme (me) muuta'*
ei me muuteta'
ette (te) l. *ei te muuta'*
eivät l. *ei ne* l. *he muuta'*.

Imperfekti:

en (minä) l. *ei minä muuttanu'*
et (sinä) muuttanu'
ei (se l. *hän) muuttanu'*
ei me muuttanu' l. *emme (me) muuttaneet (muuttanu')*
ei me muutettu

ette (te) muuttaneet (muuttanu') l. *ei te muuttanu'*
ei(vät) (ne l. *he) muuttaneet,*
ei ne l. *he muuttanu'.*

201. Kieltosana varsinaisesti on verbin määräys, mutta se saattaa kumminkin, samalla kuin se ilmoittaa persoonan, lähemmin kuulua johonkin substantiiviin, adverbiin tai muuhun semmoiseen.

Tämmöisissäkin kohdissa täkäläiset murteet noudattavat yleistä tapaansa, että nimittäin käyttävät kolmatta persoonaa muiden asemesta. Esim. *Et saa tulla vaatteissa eikä vaatteetoinna, eikä hevosella eikä hevosetoinna, eikä tiätä eikä tiänsivua* (K. A.); *Et soa tulla yöllä eikä päivällä, alasti eikä voate peällä, tietä eikä tienviertä, ei jalan eikä hevosella, ei reellä eikä kärryllä* (M.); *Emme me tappele eikä mitään* (K.); *Kaikissa muissa saat käyvä, mutt'ei tässä kamarissa* (Ke.); *Viijen aikaan minä nousen, ei ennen* (Ke.); *Minä ryyppäsin sitte, ei puoltakaan* (M.); *En minä muista, ei yhtään* (M.); *En minä taija satuja, ei ollenkaan* (Ke.); *En minä jaksa, ei mitään* (Ä.).

Taipuvaisena on kieltoverbi esim. lauseissa: *Sin' et säästä rikasta etkä köyhää* (Ke.); *Rappusille minä panin maata, en sen eemmä* (Ä.).

Epävakaisuus näyttää olevan suuri tässä kohden, milloin kieltosanan yksikön kolmatta persoonaa käytetään muiden asemesta, milloin ei. Eräs Multialainen esim., joka luki ulkoa oppimaansa runoa sanoi ensikerralla lukiessaan:

Elä mene mäkilöille
Eikä aukeille ahoille

ja toisella kertaa:

Elä mene mäkilöille
Eläkä aukeille ahoille.

Ehdottamieni lauseiden johdosta lausuttiin usein vastakkaisia arveluita. Tahdon tässä luetella onkimalla saatuja lauseita, jotka, vaikka ei niihin ole täydelleen luottamista,

kai jotain todistavat: *Älä ole tuhlari ja älä myös ahne* (R.); *Elä ole ahne eläkä tuhlaaja* (Ä., P., Ke.); — — *tuhlar* (M.); *Et saa olla ahne etkä tuhlari* (R.); — — — *eikä tuhlari* (V.); *En ole lukenu' raamattua enkä virsikirjaa* (R.); — — — *enkä virskirjaa* (Ke.); — — — *enkä virśkirjoa* (M.); *En ole ikkään lukenu' raamattua eikä* l. *enkä virsikirjaa* (P.); — *En ole lukenu' raamattua eikä virsikirjaa* (Ä., V.); *Ei minä tunne issää eikä poikaa* (Ke.); *En ole sitä kohlannu' kotona enkä kylässä* (R.); — — — *kohannu'* — — — (Ke.); — — — *tavannu'* — — — (Ä.); — — — *nähny' kotona eikä* — (M.).

202. Yksi kohta vielä ansaitsee eri tarkastelua, nimittäin kieltävä vastaus, jossa kieltosana on tykkänään eroitettu predikaatista.

Tässäkin tapauksessa kieltosanan kolmatta persoonaa melkein aina käytetään muiden asemesta. Esim. 1:sen persoonan asem.: „*Kävittekö kylässä?*“ „*Ei*“ (K.); „*Oletteko sen kirjasta lukenu'?*“ „*Ei suinkaan*“ (R.); — „*Olikkos kotona?*“ „*Eikä*“ (R.); „*Viskasitteko nurkkaan?*“ „*Eikä, kun pöylälle*“ (R.); „*Sinä teit hullun työn*“. „*Eipä niinkään*“ (V.); „*Ettekö muista yhtään?*“ „*Ei*“ (Ke.); „*Olitteko järvellä?*“ „*Ei*“ (Ke.); „*Ettekö ole kuullut?*“ „*Ei*“ (Ke.); „*Ettekö ole tehny'?*“ „*Eikä juuri*“ (M.); „*Kyllä te sen tunnette*“. „*Miks'ei*“ (Ke.); „*Ette saanu' puoltakaan?*“ „*Ei yhtään*“ (M.); „*Oletteko Multialta?*“ „*Ei, en minä ole*“ (Ke.); „*Tapappas mun peätäń*“. „*Ei, hyi, en minä huoli*“ (M.); „*Ei, armollinen maijesteetti, en minä semmosta kirjaa o' kirjottanu'*“ (R.); *Äijä pyytää päästään hyppysijjään pois.* — „*Ei, ennen kun sanot* jne. (Ke.). — 2:sen persoonan asem.: „*Enkö pääse sun vierees?* „*Ei*“ (Ke.); „*Minä panen sinun tuohon kalliolle ny'*“. „*Ei mar niinkään*“ (V.); „*Minä olen sen vissiin nähny'*“. „*No miks'ei*“ (R.); *Janne pyysi, että hän pääsis Enklantiin.* „*Miks'ei*“, *sano laivamiäs* (R.).

Kumminkin on kieltävässä vastauksessakin joskus kieltoverbi taipuvainen; esim. „*Joko olet heinässä ollu'?*“ „*E-én*“ (R.).

203. Suomen kieltosanalla on verbin taivutus ainoastaan verbum finitumissa. Tosin löytyy partisiippimuoto *epä*, mutta sitä ei käytetä verbaalisessa merkityksessä. Puuttu-

via infinitiivi- ja partisiippimuotoja korvataan apuverbillä *olla* ja pääverbin III:nen infinitiivin abessiivilla taikka karitiivi-adjektiiveilla; esim. *Alko semmoset häät, että maailmassa mahtaa olla olemata* (R.); *Lukematon* (= se, joka ei lue, jota ei lueta). Kieltävää partisipiaali-järjestelmää taas kierretään *että*-lauseella, tai asetetaan kielto itse partisipiaali-järjestelmää hallitsevaan verbiin; esim. *Ei se kehunu' tiätävänsä, missä se on* (R.); *Eikö kehunu' olevan* (R.); *Ei se kehunu' joutuva(n)sa* (Ke.); *Ei se kehunu' paneva(n)sa* (Ke.); *Ei sanonu' tuleva(n)sa* (Ä.); *Muari ei kehunu' löytäneensä* (R.).

Mutta tavataanpa kumminkin kieltosanan kolmatta persoonaa joskus sekä infinitiivin että partisipiaali-järjestelmän edellä. Silloin on aina kieltosanan edellä *että* sana. Semmoisia lauseita, joissa infinitiivin edellä käy *ett'ei*, ehkä käynee selittäminen ellipsin kautta syntyneiksi. *) Esim. *Varotti, ettei unohtaa äitee, vaan aina noulattaa sen miältä* (= V. e. *pilä* unohtaa jne.; R.); *Se toimitti sille pojjaalle, että pitäs panna sen punasen pailan päälleen ja pittää se niin, ett'ei koskaan riisua* (= ettei koskaan *pilä* r.; R.); *Minä lupasin, ett'ei enää päästää* (Ä.); — *Niinhän se kuuluuttaa almanakassakin, ett'ei niitä hävittämmään* (= ett'ei niitä, s. o. muinaismuistoja, *piä ruveta* h.; M.); — — *Luuli, ett'ei kuninkaan äkkäävän kuvvaa* (R.); *Olen kuullu' niitten sanovan, ett'ei mittään helvettiä olevankaan* (R.); *Me luulimme, ett'ei tulevan niistä mitään* (V.); *Puhuvat, ett'ei sinne Töysään tulevankaan pysäyspaikkaa* (Ä.); *Sanovat, ett'ei sen syövän* (Ke.); *Tuomari kuuluu epäilevän, ett'ei sen saavan sitä* (Ke.); *Ruusempakki* (Rosenback?) *kehu, ett'ei talonpoikasia miehiä olleen ransporttia ryöstämässä* (Ke.).

204. Kieltävän luonteensa on kieltosana usein menettänyt adverbissa *milt'ei*. Se nimittäin ei monestikaan tee mitään muutosta lauseen verbiin, vaan verbi taipuu myönteisesti; esim. *Se on milt'ei yhtä pieni* (M.); *Kuokka olis milt'ei par(r)eet* (M.); *Kyllä se tulis milt'ei* (Ä.). *Milt'ei* on

---

*) Vrt. *A. Genetz,* Suomen kielen Äänne- ja Muoto-oppi ynnä Runous-oppi § 92, 3 Muist.

näissä asetettu verbin jälkeen. Mutta kuulinpa sanottavan: *Milt'ei vain o' huonompikaan* (Ä.), jossa varmaankin *olen* verbi on kielteisessä muodossa, kun *milt'ei* sana käy edellä. Virroissa sanottiin kerran: *Ei mun jookaan ole laukustani viety, milt'ei minun or raskaampi*, josta ei voi päättää, onko *olen* verbi kielteinen vai myönteinen.

205. Lisäys: Kenenkään suomalaisen kirjailijan ei tehne mieli noudattamaan esimerkkejä näin laveasta kieltoverbin kolmannen persoonan käyttämisestä muiden persoonain asemesta, kuin yllä (199—204) olemme esittäneet. Se mukavuus, mikä voitettaisiin, jos tätä tapaa jossakin eri kohdissa käytettäisiin, olisi joksikin vähäpätöinen, eikä suinkaan saata aina kysyä sitä, mikä on mukavinta, vaan mikä on oikeinta, loogillisinta, kielen luonteen mukaisinta, Suomenkansan enemmistön kieleen ja sukukielten esimerkkiin perustuvata.

Moodeista ja temporeista.

206. Seuraavassa tarkastetaan vaan joitakuita ominaisuuksia moodien ja temporien käytännössä. Huomautan, että käytän samoja nimityksiä, kuin Genetz Muoto-opissaan ja joita itse lauseopissani olen käyttänyt. *)

Indikatiivi.

207. Indikatiivin preesensiä käytetään usein vilkkaassa kertomuksessa; esim. *Sitte tullee villihevonen taas jalopeuraa vastaan ja se kyssyy taas jalopeura: „Oletko sinä vaimon-*

*) Nimittäin: Indikatiivi, konjunktiivi (= konsessiivi ja konditsionaali), imperatiivi (= optatiivi ja imperatiivi). Tekisipä mieli antaa temporeillekin suuremman selvyyden vuoksi uudet nimet seuraavaan tapaan. Aikoja on kolme: preesens, preteriti ja futuuri, kussakin ajassa kolme ajanmuotoa l. temporia: instans (inst. praesentis: *teen, tehnen, tee'*; inst. praeteriti: *tein, tekisin*; inst. futuri = inst. praes.). perfekti (perf. praes. *Olen tehnyt, lienen tehnyt, olkoon tehnyt,* perf. praet. *Olin tehnyt, olisin tehnyt,* perf. fut. = perf. praes.), impendens (imp. praes. *olen, lienen, olkoon tekevä,* imp. praet. *oli, olisi tekevä,* imp. futuri = imp. praes.).

poika?“ *Hevonen sannoo: „en minä ole vaimonpoika* jne.“ (Ke.). Huomattava on, että tätä praesens historicum'ia käytetään kertomuksessa vähän päästä vaihdellen imperfektin kanssa, tapahtuupa vaihde usein samassa lauseessakin; esim. *Vaimonpoika hakkas vuoresta pettäätä. Jalopeura mennee ja kyssyy, että „oletko sinä vaimonpoika*“ (Ke.); *Piru tul' ja hokkee: „opeta*“ jne. (Ke.); *Matti ei puhu mittään, pellaa vain, vaikka piru aina sano: „opeta*“ jne. (Ke.); *Vanhin rinssi löysi koht' yhlestä torpasta semmosen akan, joll' on kakstoista tytärtä* (R.). Enempää esimerkejä en katso tarpeelliseksi panna, vaan pyydän saada viitata kielennäytteihin.

208. Suomenkielen indikatiivin imperfekti näyttää toisinaan vastaavan muiden kielten perfektiä; esim. *Joko sinä ny' siellä kävit* (K.); *Jo söin* (R.); *Jokos te ny' niityn niitte* (V.); *Mutta kyllä minä nyt söin* (V.); *Jo minä nyt ehlin kirkollakin käylä* (R.); *Jokos ny' ennätit syyvä* (Ke.); *Joko se nyt kuoli* (Ke.); *Sekin nyt jo kuali toi senatööri Snellmanni* (R.). Samoin Ätsäriläinen emäntä aamukahvia tuodessaan kysyy: *Nukuitteko?* Vaihdellen perfektin kanssa imperfektiä on käytetty lauseissa: *Te olette kolme vuotta talloo asunu, ja minä kolme vuotta köyttä tein ruumenista* (R.); *Jos täällä on semmosta, joka on viäny* (toisella kertaa: — — — *joka vei*) *minun siipivaatteeni* — — — (R.).

Imperfekti historiallisena temporina osottaa tekoa, joka menneessä ajassa tapahtui, teon kestämisestä lukua pitämättä. Ehkäpä näissäkin yllä olevissa esimerkeissä imperfektillä on tuommoinen momentaaninen merkitys, nim. että se ilmoittaa tekoa, jonka alku ja loppu ajatellaan samaan kohtaan yhtyneeksi, ja jonka kestämistä tai kehittymistä ei lukuun oteta. Vai olisivatko ehkä nämät esimerkit viittauksena siihen, ett'ei indikatiivin imperfekti, enempää kuin konjunktiivinkaan, pysähdy yksin-omaisesti menneen ajan alalle, vaan käypi myöskin nykyaikaan? Siinä tapauksessa tämä imperfekti luultavasti on jäännös ajoilta, jolloin ei kieli vielä ollut muodostanut yhdistettyjä ajanmuotoja, vaan käytti imperfektiä myöskin perfektin ja pluskvamperfektin asemesta.

209. Indikatiivin imperfektiä käytetään kirjakielen konjunktiivin pluskvamperfektin (konditsionaalin perfektin) asemesta konditsionaalilauseessa, mutta konditsionaalilauseen päälauseessa käytetään konjunktiivin menneen ajan temporeita, tavallisesti pluskvamperfektiä, niinkuin kirjakielessäkin; esim. *Jos oli heikompi mies, niin olis hengetönnä* (R.); *Jos oli vielä yks ääni, niin se olis päässy'* (V.); *Jos se teki työtään, niin se olis tehny' pahat* (V.); *Jos minä sen tiesin, niin en sinne olis menny'* (V.); *Se olis saanu', jos vallesmanni oli siellä* (V.); *Ei se olis menny', jos ties* (Ä.); *Jos tuo tie oli, niin se olis väkisinkin ostattanu' sen talon* (Ä.); *Jos rovasti-vainaa eli, niin viivähtäny' olisitte* (Ä.); *Jos se (myrsky) meni Nääsin kohalta, niin se olis hävittäny' sen perustuksia myöten* (Ä.); *Sano, että jos hän sen ties, olis hän sen hakannu'* (Ä.); *Se sano, että jos hän yksin oli, niin kyytiä sielt' olis tultu* (Ä.); *Se sano, et'ei he olis sitä sanonu', jos he sen ties* (Ä.); *Olisin antanu' viilikehlonkin, jos minä tiesin, että sinä noin hyvästi maksat* (P.); *Kyllä minä muistasin, jos se min(n)uun oli sattuva* (M.). Tämmöisiä esimerkkejä en ole R:ssa enkä K:ssa tavannut muuta kuin sen ainoan, joka esimerkeistä on ensimmäisenä, eikä ehdottamiani lauseita ole hyväksyttykään.

Tähän sopii verrata Ranskan ja Saksan kielen käytäntötapoja. Nekään eivät käytä varsinaista konditsionaalia itse konditsionaalilauseessa vaan sen päälauseessa: Esim. *Il n'irait pas, s' il le savait; Er würde nicht gegangen sein, wenn er es gewusst hätte.*

210. Indikatiivin imperfektiä käytetään myöskin joskus imperatiivin muotojen merkinnössä. Selvimpänä tämä käytäntötapa ilmestyy *mahtaa* verbin imperfektissä, jota käytetään verbin infinitiivin kanssa ilmaisemaan imperatiivin preteritiä; esim. *Mahlot tulla sillon kun haaston* (R.); *Mahðot antaa vasikkakin* (V.); *Mahðot mennä tooli hakeen* (V.); *Mahto panna rengin hakemaan* (M.).

211. Mutta onpa indikatiivin imperfektin kolmannella persoonalla konsessiivinenkin merkitys, sama, mikä on imperatiivin kolmannella persoonalla. Ne lauseet, joissa täm-

möistä imperfektiä käytetään, ovat pääasiassa seuraavaa laatua: *a*) lauseita, joissa on verbi kaksi kertaa peräkkäin imperfektissä, ensikerran konsessiivisessa, toisen kerran tavallisessa merkinnössä interrogatiivi- taikka relatiivi-pronominilla tai -partikkelilla alkavassa lauseessa, joka pronomini tai partikkeli luultavasti on indefiniittisessä merkityksessä; esim. *Meni mitä meni, mutta lählen minä* (K.); *Makso mitä makso, viä se Muskooseen* (R.); *Makso mitä makso, mutta järvenrannalta minä ne löysin* (Ä.); *Päätin, että teki mitä teki, mutta menen minä* (Ä.); *Meni mihin meni, mutta kyllä käpälämäkkeen lähtee täytyy* (P.); *Se aattel, että kävi kuinka kävi, mennee hän* (Ke.); *Oli Suomessa missä oli* (Ä.); — *Kuuli jos kuuli, mitä siitä* (R.); — *b*) lauseita, joissa interrogatiivipronomini on muuttunut indefiniitti-pronominiksi, jouduttuansa *vaikka, hyvään* sanojen yhteyteen; esim. *Oli vaikka miten* (Ä.); *Makso vaikka mitä, viä se Muskooseen* (R.); *Ei matkalla ole väliä, meni mistä hyvään* (Ä.); *Oli miten hyvänsä* (V.); — *c*) lauseita, joissa *eli, taikka* yhdistää käsitteitä, jotka puheena olevassa tapauksessa ovat aivan samantekeviä; esim. *Oli se parree eli huanoo* (R.); *Olipa hän lihava eli laiha* (P.); *Ei sillä väliä ole, meni Lehtomäen eli Lampilan kautta* (P.); *Oli monta taikka yks* (V.); — *d*) kysymys- ja huudahduslauseita; esim. *Kukapa niijen kirjat luki* (P.)? *Kuka sitä ymmärsi kysyä* (R.)? *Lempo niitä muisti* (R.); *Lempo häntä näkikään* (Ä.); *Mitenkä sen silmät lentäne'? Hiiś hänen tieś* (M.); *Piru huoli* (Ke.); *Piru pyysi heitä ajatella* (R.); *Perkele sun taivaasees pyysi* (K.); *Tuhat tulimmainen huoli* (Ke.); *Se tuli ja ties sinunkaan nimees* (Ä.); *Musti huali* (R.); *Kissa huali* (R.); *P—ka huoli lehmästä* (Ä.); *Hullu kiitti hummo̲a̲(n)sa, mielpuol' ämme̲ä̲(n)sä* (M.).

Tavataanpa muutamia muitakin indikatiivin muotoja konsessiivisina, nimittäin preesensiä ja perfektiä; esim. *Matkalla ei ole väliä, menee maata eli järvee* (Ä.); *Lempo niitä on pitäny' päässään* (M.); *Perkelekkö näm' on mitannu'* (Ke.)? Ehkäpä on asia ollut niin, että on alkuansa saattanut käyttää kaikkia indikatiivin muotoja konsessiivisina imperatiivin asemesta. Mutta koska imperatiivista menneen ajan tempo-

reja tykkänään puuttuu, on indikatiivin imperfektin käyttäminen tullut välttämättömäksi. Sittemmin on imperfekti enemmän väljentynyt yleiseksi konsessiiviksi, niin ett'ei sillä aina ole puhdasta menneen ajan merkitystä.

212. Lisäys: Indikatiivin käyttämistä imperatiivin asemesta on siinäkin, että monikon ensimmäistä persoonaa ilmoittavan passiivin indikatiivin preesensiä käytetään imperatiivin preesensin monikon ensimmäisen persoonan asemesta; esim. *mennään* = *menkäämme*. Vielä selvempi osotus indikatiivin ja imperatiivin sukulaisuudesta on (ks. § 200 lop.) muoto *ällään menkö*, jossa seuraa indikatiivissa olevaa kieltosanaa imperatiivissa oleva pääsana. Nämät kaikki seikat yhteen pantuina antavat viittausta siihen arveluun, että ehkä imperatiivin preesensin tunnusmerkki *-ka(-ko)* ei ole muuta kuin se *-ka*, joka on oletettava preesensin yleiseksi tunnusmerkiksi ja esiintyy esim. vartalon sulkijana kieltävässä preesensissä (*anta: en anna'*), passiivin preesensissä (*annetta: annetaan*), *k*:na refleksiivisessä päätteessä *-k-sen* (Vepsän mon. kieltävissä muodoissa: *emai and-koi* = emme anna) y. m.*).

213. Indikatiivin perfekti ja pluskvamperfekti kertomuksessa usein osottavat asian muilta kuulluksi, siis ilmoittavat oratio obliqva'a. Perfekti, joka tässä merkinnössä täällä on harvinaisempi, ilmoittaa, että jokin asia kuuluu, sanotaan tapahtuneen niin tai niin, pluskvamperfekti taas, että asia kuului, sanottiin olleen niin tai niin; esim. *Kaheksan aast'-aikoa ne Venäläiset on pitäneet Suomea hallussaan* (Isonvihan aikana; Ke.); *Tästä se on tullu' ja puottanu' sen tuohon* (= kuuluu tulleen jne.; Ke.); — *Niinpä se Norjalainenkin oli sanonu'* (K.); *Se oli vaan vastannu': ei hän semmosista kirjoista tieđä mitään* (V.); *Sano olkikuvolla istutun ja Kaisalle lauletun, ja sitte oli ryypätty* (Ä.); *Tervanen Ampiala alun ol' ollu'* (Ke.); *Niitä ol' ollu' kaks poikoa* (M.); *Vallesmanni ol' sanonu', ett'ei hän anna, ei hänen käy antaminen* (M.).

---

*) Ks. preesens-merkistä *Genetz*, Tutkimus Venäjän Karjalan kielestä, kielioppi § 194, 2 muist., sekä myöskin §§ 186, 193, 194.

Konjunktiivi.

214. Konjunktiivin preesens on *-ne-* päätteellä johdetun verbin preesens. Tämmöisistä johdannaisista ovat kumminkin muut taivutusmuodot kadonneet, paitsi juuri preesens. Mutta *lienen* verbistä tavataan täällä joskus konjunktiivin imperfektin *-isi* päätteellä syntynyt johdannainen („modus eventivus“) esim. *Mitäpäs sillä lieneis semmosta puhumista* (Ke.). Vrt. Kalevalan: *Tuosta sulho suuttuneisi, mies nuori nuristuneisi* (23: 219—20) ja Venäjän Karjalan *tästä hüä lieńis.**) Tavataanpa vielä samaisesta *lienen* verbistä infinitiiviäkin; esim. *Missä se mahtanee liennä* (P.). Mitä muuten asian muoto-opilliseen puoleen tulee, muistutamme, että konjunktiivin preesensin kolmannen persoonan päätteenä usein on aspiratsiooni eikä vokaalin pitennys; esim. *eläne'* = *elänee, mahtane'* = *mahtanee, liene'* = *lienee;* samoin aina *lie'* = *lienee.* Nämät ovatkin luulteni oikeastaan samasta alkumuodosta syntyneet, toinen typistymällä, toinen supistumalla. Sillä jos liitämme oletetun preesensin merkin *-ka* konjunktiivin preesensin johdettuun vartaloon, saamme esim. *liene-kä: lienek, liene'* l. *liene-ä: lienee.*

215. Katsokaamme minkälaisissa lauseissa konjunktiivin nykyajan temporeita on käytetty.

1) Kysymyslauseissa, kun kysymys on esitetty epäillen, epätietoisesti; esim. preesens: *Kuka sen mahtanee saala* (R.)? *Kuka se liä'* (R.)? *Mikä sen tehnee* (P.)? *Mikä kulkijan liänet* (R.)? *Missähän se miäs poikineen liänee* (R.)? *Missä se lieneekään* (Ke.)? *Minkä (mihkä) me päästänee satteen suajaan* (R.)? *Kuinka siinä lienee määrä* (V.)? *Kuinka perästäkin käynee* (R.)? *Miksikä sitä nimitettänee* (V.)? *Miks' eipäs se niitäkään muistane'* (Ke.)? *Mitenkä sen silmät lentäne'* (M.)? *Mitenkähän niin lienee* (M.)? *Minkälaista suomea ne siellä puhunevat* (M.)? *Millonkahan ne keriinnee* (V.)? — *Liäkkö sitä missään* (R.)? *Liekkö siinä perrää* (P.)? *Liäkkö se niin järki suuri* (K. A.)? *„Mihin kylään tämä talo kuuluu?“ „En*

---

*) Ks. *Genetz,* Tutk. Ven. Karj. k., Sanakirja sub voce *liene.*

tiälä, kuulunekko se Riuttasiin“ (K.); *Mahtanekko sale kaatua tonne päin* (R.)? *Mahtanekko toi olla niin vanha* (R.)? *Ruvenneeko hänestä yöksi satamaan* (Ä.)? *Kyllä sen nuotin olen muistanu'*, *mutta muistanenko nyt alkua* (Ke.)? *Tullekko siitä miestä mi(t)ään* (Ke.)? *Mahtanetteko sitäkän muistaa* (R.)? *Lienenkö minä se* (M.)? *Joko ne menne' sieltä vihtomaan* (V.)? *Joko ny' paljo lienee kello* (Ke.)? *Vieläköhän sen isä eläne'* (Ke.)? *Onko Juuse kotona? Eikö se liä'* (K.)? *Eiköpäs lie' noilla torpan miehilläkkään siinä pyyvyksiä* (P.)? *Tokko tämä herra joutanee* (Ä.)? *Tokko tuolla liene' mittään* (Ke.)? *Tokko se vielä osannee* (M.)? — *En tiälä, mitä hän meinannee* (R.); *Ei tiälä, kuinka hän kestänee* (R.); *En tiijä, kuinka se käynee* (Ä.); *Ei tiijä, mitä he nyt tehnee* (P.); *En tiijä, minkä he valinnevat* (M.); *En tiijä, millon se alkanee* (Ke.); *En tiijä, alustako vai lopustako minä muistanen* (M.); — perfekti: *Mikä liä' rouvalle tullu'* (R.)? *Mikä lie' tuuli käyny'* (M.)? *Mitä lie' nähny' siellä* (M.)? *Mistä he niitä liä' saaneet* (R.)? *Minkä ne lie' menny' saunaan* (R.)? *Mihinkä lie' joutuneet ne sakset* (M.)? *Mihkä aikoin lie' appivaariś tullu'* (M.)? *On katteltu toukojen alkuja, kuinka lienevät säilyneet* (V.); *Mitenkä ne* (sadut) *lie' niin uupuneet* (= loppuneet, unehtuneet; V.)? *Miten lienen sanonu'* (P.)? — *Tokko se kärräillä lie' kulkenu'* (Ke.); *Tokko se lie' ilmottanut* (M.)? — *En tiijä, mistä hän lie' ollu'* (M.); *En tiijä, mihinkä ne lie' joutunu'* (P.); — *Kolme vuotta, mitä mä lienen ollu'* (Ke.); *Toinen vei vuohen, mihin lie' vieny'* l. *mihkä lie' vienykkään* (Ke.); *Tuuli vei rinssin, minkä matkan liä' viäny'* (R.); *Rinssi oli siällä viikon päivät, mitä liä' ollut* (R.).

2) Muunlaisissa lauseissa, useimmiten päälauseissa, joissa silloin melkein aina on *ehkä*, *kai'*, *kyllä*, *totta* *-pa*, *-han;* esim. preesens: *Saisko yösijjaa? Ehkä tuota saanee* (Ke.); *Syvää se liene' kai'* (V.); *Kai' sitä lienee* (V.); *Niin se kai' lienee* (V.); *Se kai' se lie'* (Ke.); *Kai' ne vähäsen tainnee* (Ke.); *Kyllä kai' se mahtanee osata* (Ke.); *Vanhoja kai' ne lienee* (Ä.); *Kyllä kai' sitä niin lieneę vain jookin* (Ä.); *Kyllä kaippa se vähin aina muistanekkin sentään* (Ke.); *Niinpä kai' se lienee* (P.); *Kylläpä ne kait lienee* (M.); *Kylläpä se vähin tehnee* (M.); *Kyl-*

lähän se vähitellen tiennee (Ke.); *Ethän vain pappi lienekkään* (V.); *En minä yli kaheksan kymmenen lienekkään* (Ä.); *Ei siinä perää taitane olla* (Ä.); *Meijän tieten sillä lienee joku parikymmentä tuhatta rahoja* (M.); — perfekti: *Totta se kai lie' pettäny' isäntäänsä* (V.); *Kyllähän niitä lie' ennen ollut* (M.); *Sillä tapaa se lienekkin sinne tullut* (V.). Niinkuin esimerkeistä näkyy, en ole Kurusta ja Ruovedestä saanut kirjoittaneeksi tämäntapaisia päälauseita, joissa konjunktiivin nykyajan temporeita käytetään.

Melkein futuurin merkityksessä konjunktiivin preesens on säkeissä:

Vaan jos suuret *suuttunevat*,
— — — — — — — —
(*Vihastuvat* virrestäni,)
Laittanevat lautamiehen
Vieraakseni viipymättä,
Min' en paikalta pakene — (Ä.).

Sentapaisia esimerkkejä on usein Kalevalassa; esim.

Saat sinä olevan onnen,
— — — — — — — —
Kohta *itkenet* ilosta,
Riemusta *remahutellet* (44: 163—66).

Niin-ikään Venäjän Karjalan kielessä. Siitä on todistuksena esim. se seikka, että *lienen* merkitsee samaa kuin *tulen*.

216. Konjunktiivin imperfekti on imperfekti *-isi* päätteellä (alkuansa, niinkuin Vironkieli selvästi näyttää, *-ksi* päätteellä) johdetusta verbistä. Mutta konjunktiivin menneen ajan temporit eivät tavallisesti tarkoita määrättyä menneen ajan kohtaa, vaan ilmoittavat, tätä suhdetta lukuun ottamatta, että sanottu seikka kerran oli mahdollinen, mutta ei ole toteutunut. Tämmöisinä nämät muodot ovat conditionalis praesentis ja praeteriti, aivan samalla tavoin kuin latinan konjunktiivin imperfekti ja pluskvamperfekti.

217. Mutta eivätpä menneen ajan temporit ole tykkänään menettäneet menneen ajan merkintöään. Konjunktiivin imperfektiä nimittäin käytetään finaalisissa lauseissa ilmoittamaan kestävää tekemistä menneessä ajassa; esim. *Janne pyysi, että hän pääsis Enklantiin* (R.); *Meni heinilatoon pyytään lupaa, että sais olla yätä* (K.); *Sitte tuli tuumattavaks uusi keino, mitenkä rinssi hengeltä pois saatasiin* (R.); *Pyysin, että talon väki veis hevosen hakaan* (Ä.); *Se tahto, että sinne menisin* (Ke.); *Sitä vasten se pelaś, että oppiś soittamaan* (M.); *Se murehti, että mitenkä hän sen sais tietää* (P.). Kuuleepa kumminkin joskus pluskvamperfektiä käytettävän yleisenä preteritinä imperfektin verosta: esim. *Pyyti, että minä olisin tullut tänne* (V.); *Se luki ennen kinkeriä, ett'ei pappi olis torunu', mutta toru se sittenkin* (Ke.).

Muutamissa relatiivi- ja temporaalilauseissa, jotka sisältävät aikomusta, käytetään konjunktiivin imperfektiä vaikk'ei päälauseen predikaatti olekkaan menneessä ajassa;*) esim. *Ei näe — — mittään helelmäpuuta, jolla sais nälkänsä virvottaa* (R.); *Tulee hakattavaks semmosta mehtää, josta tulis tukkia* (Ä.). Vrt. Tuo mulle tulinen turkki, päälleni panuinen paita, jonka suojasta *sotisin* ja takoa *tappeleisin* (Kal. 43: 199—202).

218. Nykyänsä moni kirjailija on ruvennut käyttämään konjunktiivin mennyttä aikaa indikatiivin asemesta menneestä ajasta puhuttaissa, kun ilmoitetaan jonkun persoonan ajatusta tai puhetta. Tämmöistä olen täällä huomannut ainoastaan yhdessä sadussa; esim. *Kuningas kylänmuruja hakkeen pani poikansa: Kuka korreempaa kylänmurua tois, se olis hänen miälestään paremmin tykättävä* (R.). Mutta muuten olen kuullut indikatiivia, siitä on esimerkkejä runsaasti. Samassa sadussa, josta äskeinen esimerkki oli otettu, sanotaan esim. *Kuningas käski tuamaan paitaa: kuka korreemman sai, niin se oli sitte hänen miäleensä.* Eräässä toisessa Ruovedestä saadussa sadussa on seuraavat lauseet: *Kuningas käski niitä hakkaamaan puita, ja minnepäin latva kääntyy, sinne piti me-*

*) Ks. *E. N. S.*, Suomen kielen lauseoppi 54, 2), d.

nemän naimaan; Oli semmonen puhe, että pittää viämän kotimaahan, mitä antoa morsiamen kolista oli saatu.

219. Konjunktiivin imperfekti huudahduksessa melkein konsessiivisena on lauseessa: *Olis hänessä kovalykky semmosessa hallan pesässä* (M.)!

Imperatiivi.

220. Imperatiivin kolmannella persoonalla on usein konsessiivinen merkintö, ja sitä voi useissa tapauksissa käyttää konsessiivisen indikatiivin imperfektin kolmannen persoonan asemesta, ja vieläpä muissakin lauseissa, kuin niissä, joissa imperfektiä käy käyttäminen. Kerran kuulin imperatiivin toista persoonaa käytettävän konsessiivisena; esim. *Ole niin isäntä, kus oletkin, mutta älä sentään haukkumaan tule* (R.).

221. Imperatiivin kolmatta persoonaa ei täällä käytetä sivulauseissa, niinkuin Itä-Suomen murteissa. Ainoastaan muutamissa konsessiivisissa lauseissa olen kuullut konsessiivista imperatiivia; esim. *Vaikka mikä olkoon, niin sitä on enempi* (V.); *Minä en soa kok(k)oon, vaikka mikä olkoon* (M.); *Ei, vaikka kuinka luja olkoon* (P.).

Futuuri-(impendens-)ajoista.

222. Suomen kielessä I:nen partisiippi muodostaa apuverbin kanssa perifrastisen konjugatsioonin sekä aktiivissa että passiivissa. Näistä on aktiivinen luettu temporien joukkoon futuurin*) nimellä; passiivisesta taas puhumme muiden samanluontoisten yhtymisten kanssa partisiippiopissa.

Puheen-alaiset temporit täällä ilmoittavat joko aiottua tekemistä tahi tarpeellista, semmoista, mitä jonkun

---

*) Ehkä ainakin näille temporeille sopisi antaa uusi nimi, sillä futuurin nimi on erehdyttäväkin, koska „futuuri“ myöskin merkitsee tulevaa aikaa. Ja silloin kuin sanalla „futuuri“ on se merkitys, on tietysti esim. „menneen ajan futuuri“ oikeastaan contradictio in adjecto.

tulee tehdä. Esimm.: indikatiivin nykyaika: *Mihin se kirja on menevä* (K.)? *Tämä laiva on menevä Tampereelle* (R.); *Oletteko Te·kyyðillä menevä* (V.); *Minne Te otte kulkeva* (Ä.)? *Joka menevä on* (= joka aikoo, jonka tulee mennä), *menee sinne, missä par(r)aat ehot soa* (M.); *Kyllä minä maksan ja olen maksava* (= minun tulee maksaa; V.); *Hän on maksava, sano mulle kahðen kesken* (V.); *Kyllä se on sille tuleva* (V.); *Joll'ette anna minulle niin paljon kun tuleva on, niin — —* (R.); *Kaikki se talonpoialta tuleva on, vaikka sitä kuinka paljo menis* (Ä.); — indikatiivin mennyt aika: *Sitten tul' se kolmas, joka ol' sikopiiaks menevä* (M.); *Kyllä minä muistasin, jos se min(n)uun oli sattuva* (M.); — konjunktiivin mennyt aika: *Kun toiste olisin menevä, en sen kautta menis* (V.); *Jos minä olisin menevä, niin sitä tietä minä menisin* (Ke.). Tavataanpa vielä semmoisiakin yhtymiä, joissa yhdys-osina on apuverbin konjunktiivin pluskvamperfekti ja I:nen partisiippi; esim. *Se olis ny' kans' ollu' menevä* (V.); *Kun se olis ollu' meijän reittiämme tuleva, kyllä siihen olis ajanu' vettä* (Ke.).

Nominaalimuodoista.

Infinitiivi substantiivin kanssa.

223. I:nen ja III:s infinitiivi ei Suomenkielessä sovellu läheskään aina substantiivia määräämään, ylimalkaan ainoastaan semmoisissa puheentavoissa, jotka ilmoittavat tilaisuutta, käskyä, ja lisäämme keinoa, mikä jollakulla on, tai minkä joku saapi tai antaa. Tuommoisen muodon kuin selvänä substantiivina käytetyn IV:nnen infinitiivin genitiivi sopii tietysti aina substantiivin attributiiviksi; esim. *Näille rinsseille tuli naimisen halu* (R.). Seuraavassa mainitsemme esimerkkejä I:sen infinitiivin translatiivimuotojen ja III:nnen infinitiivin illatiivin käyttämisestä substantiivin kanssa. Muotoihin on usein liitetty *että*, mutta nämät lauseet jätämme tässä kohdassa ylipään tarkastamatta, ja puhumme niistä siinä kohden, missä *että* sanaa erikseen tarkkaamme (ks. 279 ja 280).

1) I:sen infinitiivin lyhennetty translatiivi subjektina olevan substantiivin kanssa; esim. *Kai' mun nyt on asia mennä viämään sitä suahon* (R.); *Onko asia mennä meren taakse* (R.); *Kaippa sitte talon on asia ottaa vastaan* (R.); *Taitaa olla asia yöt' olla* (R.); *Oli asia hakee leikkaajaa* (V.); *Kylläh̆än mulla syy on murreissanikin olla* (Ä.); *Nythän meillä pitäs olla valta ilota* (V.); *Täss' on vara valita* (Ke.); *Minulla on meininki tiettää oikein paremman oven* (Ke.); *On puuha uutta kirkkoo ruveta laittaan* (Ke.); *Poialle tuli halu mennä merille* (V.); *Kylläpä niillä aikoa ol' kuleksella* (Ke.); *Nyt on paras aika ottaa miehen* (Ä.); *Sitte tul' Matin vuoro heitteä* (M.); *Kyllä tässäkin on lääniä kulkee* (K.); *Kyllä siellä on pahoja maita mennä jalkapatikassa* (K.); *Ol' sitte kauppa tohtorien tulla kolmen vuojen päästä* (Ke.); *Niill' ei ollu' kynsiä pysyä pystyssä* (M.); *Jolla olis korva kuulla, tarkka aju ajatella* — — — (Ä.). Tahdon erittäin huomauttaa, että kahdessa viimeisessä esimerkissä I:nen infinitiivi liittyy substantiiviin, joka ilmoittaa keinoa, mikä jollakulla on.

2) I:sen infinitiivin lyhennetty translatiivi objektina olevan substantiivin kanssa; esim. *Janne pyytää lupaa kirjottaa kotia* (R.); *Minä pyylän luvan saala kirjottaa* (R.); *Sain luvan käyðä kylässä* (V.); *Minä annon sille luvan mennä kylään* (Ä.); *Se sai luvan tehä asumukse(n)sa meijän mehtään* (Ke.); *Minulle annettiin lupa käyvä Kolehmalla* (P.); *Ne tekivät kaupan kahenkymmenen vuojen päästä olla siellä jokahinen* (Ä.).

3) I:sen infinitiivin täydellisen translatiivin objektina olevan substantiivin kanssa kuulin vain kerran lauseessa: *Sain luvan tehäksen* (Ke.).

4) I:nen infinitiivi adverbiaalina olevan substantiivin kanssa on harvinainen. Kaksi esimerkkiä minulla on muistoon kirjoitettuna, nim. *Minä olin aikeissa myijä tämän talon* (Ke.); *Meiðän ruis olis juuri paraassa lemmessä leikata* (V.).

5) III:nnen infinitiivin illatiivi tai verbivartalosta suoraan johtunut illatiivi on substantiivin kanssa hyvin harvinainen; melkein tekisi mieli selittää tämmöisiä lauseita ellipsin kautta syntyneiksi, siten että pois on jäänyt I inf. *ruveta* t.

m. s. Esim. *Kyllä sen on asia nouseen nyt* (R.); *Sitten on asia itte oleen* (V.); *Taitas olla asia tekkeen kirkkoo* (Ke.); *Niitten ol asia lähteen pakkoon* (Ke.); *Niijen ol' asia sen veran siltoa rustoamaan, että siitä ylite peäś* (Ke.); *Ei sit' o' pakko tekkeen* (Ke.); *Ei ny' o' muuta neuvoo, kun menneen korsteinista alas* (R.). Käytetäänpä muutakin illatiivia samanmoisten substantiivien kanssa; esim. *Se sano, että hänen ol' karkuun asia* (M.); — *Se on luvan naimiseen saanu* (R.).

I:nen infinitiivi (muuten).

224. Tässä mainitsemme vain muutamia esimerkkejä, joissa I:stä infinitiiviä oudommalla tavalla käytetään.

225. I:stä infinitiiviä tavataan joskus myöskin passiivimuodossa, nimittäin: jos edellä käypi passiivinen modaaliverbin muoto; esim. *Ei sitä taijeta käytettää* (Ke.); *Oli osattu niin moalattoa* (M.); *Meitäkin olis taittu perässä ajettaa* (P.); — jos edellä käypi kieltävä aktiivinen modaaliverbi, ja tahdotaan ilmoittaa monikon ensimmäistä persoonaa; esim. *Ei me taija en(n)eä nähteä* (M.); — *pitää* verbin seurassa; esim. *Pitää maksettaa velka pois* (V.); *Piti mentää lihhaa ottamaan* (R.); *Pitäs vuorattaa vanha ovi* (P.); *Se on ny' pitäny' kirjotettaa* (R.). Ks. enemmän esimm. 256, 2. *Tulee* verbin ohessa on sitä käytetty erään Multialaisen talonpojan sepittämässä runossa:

Tuli juhla julkisesti
Pyhitettää(eä) pyhälle
Herra piispa Henrikille.

226. I:stä infinitiiviä käytetään muutamien verbien seurassa, joiden kanssa se ei ole kirjakielessä tavallinen. Niinpä käytetään aivan yleisesti ja tavallisesti *tapaa* verbiä samassa merkityksessä kuin ruotsin *bruka* (= jollakulla on tapana) infinitiivin kanssa; esim. *Niitä aina tapaa tulla* (K.); *Niin tavataan sanoa* (K.); *Pusulla ne tapaa olla* (V.); *Kuninkaan hovi tapas käyðä kattomassa laivoja* (V.); *Niillä tappaa olla völjyssä asseita* (P.); *Niin ne tap(p)aa olla* (M.). Tämän

lausetavan omistamisesta kirjakieleen olisi varmaankin voittoa. Muutamia muita verbiä, joita käytetään I:sen infiniitiivin kanssa on: *osua*; esim. *Osu olla hevoset siinä kans* (K.); *Osu mennä kyökkiin* (R.); *Osu tulla porsasretku tupaan* (Ä.); *Jos se osus olla kaukana, niin* — — (V.); (Mutta: *Osu kulkeen iso parvi susia sivutte*; R.); — *Sattua;* esim. *Sattu taas sammaan saareen mennä* (R.); *Sattu olla huanot ilmat* (R.); *Kun sattuu rahhaa olla* (P.); — *hankkia*, joka I:sen inf:n kanssa merkitsee: *olla tekemäisillään.* Infinitiiviä sen mukaan, mitä minä olen kuullut, käytetään vain *hankkia* verbin menneen ajan temporien kanssa (samoin kuin infinitiiviä käytetään *olen* verbin menneen ajan temporien kanssa: *olin langeta; Olin juuri vähältä muistaa yhen*, Ke.); esim. *Hankin yhteen kasaan painua* (K.); *Hankki kualta vallan* (R.); *Ne hankki minun tappaa siällä* (R.); — *kysyä: Se kyssyy käyväkseen maantien päätä kahtomassa* (Ke.).

227. I:stä infinitiiviä käytetään subjektina *olen* verbille, jota on käytetty adessiivin tai inessiivin kanssa; esim. *Minulla ei o' antaa* (Ke.); *Mulla ei ole maksaa tassuupalkkaa, on tässä köyhytty niin* (Ke.); *Mitä ois antaa* (Ä.)? — *Kyllä siinä rahasummassa oli haaskatakkin Jannelle* (R.).

228. *Olla* verbin konjunktiivin imperfektiä käytetään I:sen infinitiivin kanssa melkein samassa merkityksessä kuin itse infinitiivissä olevan verbin konjunktiivin imperfektiä; esim. *Kyllä tästä tiestä tulis hyväkin, kun sitä olis vain korjata* (= korjaisi, saattaisi korjata; Ä.); *Kun tuolta Kalikasta os tien raivata, niin pääsis suorin matkon* (Ke.); *Olis tätä kaks viikkoa ees syötteä, niin kyllä se hop(p)eata antaś* (M.); *Olis korjata tuota vähän* (V.); *Olis sanoo sille vain, että käyðä täällä* (V.).

229. Passiivin I:sen partisiipin translatiivia vastaa I:nen inflnitiivi muun muassa lauseessa: *Ei siitä olisi leikata* (V.). Vrt. *Rievut viskoi virran vieä.*

230. Infinitiivin translatiivi lyhennettynä, vaikka inf. on suffiksillinen: *Puut tuavat polttaansa* (K. A.).

231. Infinitiivi ainoana verbinä lauseessa: *Raatari asetta*

rupes kahtelemmaan, jolla kissaa rangastakseen (P.).*) Infinitiivi myöskin on usein ainoana verbinä *että* (*jotta*) sanalla alkavassa lauseessa, joista vast'edes puhumme yhdessä jaksossa enemmän (279 ja seurr.). — Yksinään on infinitiivi myöskin lauseessa: *Mitäs siitä ollakkaan* (Ä., M.), joka sadussa usein pistetään kertomukseen väliin, kun tahdotaan kuulijaa valmistaa seuraavaan uuteen tapaukseen.

232. Muutamissa yksityisissä lauseparsissa käytetään I:stä infinitiiviä III:nnen asemesta; esim. *Pa' ny' sauna lämmitä* (R.); *Emäntä toimitti saunan lämmitä* (R.); *Kyllä se kehtoon oli mahtunu' maata* (Ä.).

II:nen infinitiivi.

233. Lauseen predikaatin vahvikkeena käytetään välistä saman verbin II:sen infinitiivin inessiiviä; esim. *Se meń vain mennessään, vei vain viijessään* (M.); *Min' en malttanu' malttaissankaan* (P.).

234. Käyttämättömistä verbeistä johtuneita *-ttain*-päätteisiä II:sen infinitiivin instruktiivimuotoja, joilla tavallisesti on distributiivinen merkitys, käytetään täällä merkitsemään tapaa; esim. *Ole ny' ihmisittäin* (Ke.), s. o. ihmisten tavalla; *hevosittain* (R.), s. o. hevosten tavalla.

III:s infinitiivi (muuten).

235. Kolmannen infinitiivin johtopäätteellä syntyneitä muotoja, joilla usein on puhdas substantiivimerkitys (esim. *On siunaaman aikaa sotaväjessä*, R.), käytetään täälläkin passiivin partisiippina genitiivillä tai suffiksilla ilmaistun agentin seurassa; esim. *Tämä on isäni tekemä* (K.); *Päästä ny', Jumalan luoma, pois* (Ke.); *Äitensä antamalla rahalla* (V.). *Itse* sanan genitiivin asemesta käytetään tässäkin adjektiivia *oma;* esim. *No se antaa se mies sen Kuoleman oman anta-*

---

*) Vrt. *E. N. S.*, Lauseoppi § 56, d), 2 muist. sekä Kal. 43: 115—118, 40: 65—70 y. m.

man toolin ja käskee istumaan siihen toolille (Ke.); *Kuolema ei huomannu' sitä ommaa antamaan*) toolia* (Ke.).

236. III:nnen infinitiivin monikollisia muotoja olen kuullut ainoastaan kaksi infinitiivin merkityksessä, ja huomattava on, että silloin *a*, *ä*, monikon *i*:n edellä muuttuu *o*:ksi, *ö*:ksi, vaikka se substantiivisista *-ma*-päätteisistä sanoista katoaa **). Kuulemani lauseet ovat: *Se on vielä tekemöissään* (M.); *Luku oli juuri osumoillaan* (P.).

237. Yksityisiä esimerkkejä:

Inessiivi: Inessiivi *olen* verbin kanssa merkitsee: olla jotakin tekemäisillään (ks. 113); esim. *Juur olivat ylettymässä* (Ke.); *Jo hirspuuhun oltiin viemässä* (Ke.); — muuten: *Kyllä ehimme makaamassa* (Ä.).

Illatiivi: Illatiivia käytetään *tulen* verbin kanssa ilmoittamaan tekoa, jota toimittamaan joku joutuu; esim. *Kyllä te sen tulette maksamaan* (P.); *En tiijä, millä venneellä me tulemme lähtemään* (Ke.); *Aita pannaan niistä puista, jotka siihen tulee jäämään* (Ä.); *Sinä tulet henkes menettämään, jons'es laita — —* (R.); *Siinä vasta tuli saamaan miehen kiini* (P.); *Nämät tuli ihte pappinsa elättämmään* (P.).

III:nnen infinitiivin illatiivia käytetään myöskin seuraavien verbien kanssa: *alkaa: Alko juamaan* (R.); *Alko soutamaan* (M.); — *sopia: Ei se sovi näkymään* (Ke.); *Se sopi siitä lukkarin sivutte meneen* (V.); — *siitää* (= sietää): *Se ei siitäs puhumaankaan* (P.).

Lähteä verbin kanssa III:nnen infinitiivin illatiivi ilmoittaa tekoa, mitä joku on tekemäisillään: *Souto lähti jäämään sikseen* (R.). Luullakseni tätä käytetään ainoastaan *lähteä* verbin menneen ajan temporien kanssa (vrt. 226 lop.).

Infinitiivin illatiiviinkin saattaa liittää vahvistavia partikkeleja; esim. *Sitä tuli jäämäänkin asti* (Ä.); *Se ol' niinkun kuivaan käsin* (Ke.).

Adessiivi: *Sitä täytyy oikeen toimittamalla toimittoa*

---

*) Huom. muoto-opillinen poikkeus samanlainen kuin sanassa *hyvään = hyvänsä;* vrt. *Genetz,* Muoto-oppi § 62, Muist.

**) Ks. *Genetz,* Äänne-oppi § 20, 3), 1 muist.

(= oikein tarkoin kertoa; M.); — *Sylän rinnassa oli sulamallaan* (R.).

Abessiivilla on usein passiivinen merkitys; esim. *No niiltä unehtu se hattukauppa purkamata* (M.). Samoin siitä johtuneilla karitiiviadjektiiveilla; esim. *Sillon se oli näkemätön, ei sitä nähny' kukkaan* (R.).

IV:s infinitiivi.

238. IV:ttä infinitiiviä käytetään myöskin kieltävissä lauseissa *auttaa* verbin kanssa; Esim. *Ei auta antaminen* (Ke.); *Ei auta moittiminen* (Ke.); *Ei auta pakottaminen* (Ke.). Kerran kuulin IV:nteen infinitiiviin liitettävän suffiksia, nim. lauseessa: *Minun ei käyny' sanomisen, ett'ei* — — (Ke.).

V:s infinitiivi.

239. V:nnestä infinitiivistä, joka oikeastaan on vain III:nnen infinitiivin diminutiivimuoto, kuulin myöskin, paitsi adessiivia, pari kertaa inessiiviä käytettävän, nim. lauseissa: *Se koittaa uimasissaan pittää venneestä kiinni* (Ke.); *Se putos jäihin ja ol siinä uimasissaan* (= uimatilassa; Ke.). Tähän sopii verrata substantiivista syntynyttä muotoa lauseessa *Ole itkumaisissas ja mur(r)eellinen* (M.).

Partisiipeista.

240. Partisiippeja samoinkuin adjektiivejakin käytetään sekä attribuuttina että predikaatinsanana ja predikaatinlisänä. Predikaatinsanana ollessaan ne muodostavat yhdessä apuverbin kanssa verbin yhdistetyt temporit ja kieltosanan kanssa kieltävän imperfektin. Seuraavassa katsomme niitä yhtymisiä, joita tosin ei pidetä varsinaisina temporeina, mutta kumminkin ansaitsevat huomiota.

241. Passiivin I:sen partisiipin nominatiivi muodostaa apuverbin kanssa perifrastisen konjugatsioonin, joka merkitsee tarpeellisuutta, pakollisuutta. Tämä järjestelmä on joko persoonaton tai persoonallinen.

Esimerkkejä edellisestä: *Teilän on paatilla mentävä* (R.); *Siitä on poikettava sinne* (V.); *Mitäs minä sinne menen, kun pois tultava on kumminkin* (Ke.); *Onko noustavamme tonne ylös* (K.); *Nekin on hävitettävä* (R.); *Kyllä ny' heinän kasvua olotettava on* (R.); *Meijän on halkoja hakattava tuolla mehtässä* (Ä.); *Minun on litviikiä tehtävä* (Ä.); *Rupes aattelemaan, että mitä nyt tehtävä on* (P.); *Sieltä on kysyttävä tietä* (Ke.); *Siinä oli meri ylimentävä* (Ä.); *Siältä olis kiärrettävä takasin* (K.); *Mitä siinä nyt olis tehtävä* (V.); *Se olis siltä pyyvettävä* (M.); — *En muista mihin rovastin olis ollu' lähettävä* (M.); *Tälle olis apulainen ollu' pantava* (Ä.). — Selvästi persoonallinen on konjugatsiooni lauseissa: „*Olenko minä teilän juaksutettavanne?*“ *minä sanon* (R.); *Ne on niin tarkat saatavatkin* (= Tarkkaa työtä tarvitaan, ennenkun ne saadaan; V.).

242. Mutta hyvin usein Virtain ja Keuruun murteissa käytetään tämmöisessä järjestelmässä partisiippia essiivissä, siis predikaatinlisänä; esim. *Heikkilään on sitte tultavana* (V.); *Sieltä on takasin tultavana* (P.); *Minun nyt on mentävänä jookin Vuohimäkeen* (Ä.); *Lahen rannalle, jonka ylitc Karalle on mentävänä* (P.); *Siitä on ylite mentävänä* (P.); *On mentävänä Sälliin* (Ke.); *Taitaa olla opeteltavana syömätä olemaan* (P.); *Kyllä on pyyvettävänä sieltä kyvin* (P.); *Huomas, mitä nyt on tehtävänä* (V.); *On lainamakasiinista viljaa haettavana* (Ä.); *Kyllä niitä ootettavana on* (Ä.); *Pantavana niitä on sinne vain ehtimiseen* (Ä.); *Seurakunnan ne on sillat tehtävänä* (Ä.); *Kyllä ne siltä on ostettavana uuvetkin* (Ä.); *Kai ne yhteisesti sillä tehtävänä on* (Ä.); *Niillä on pitkä niemi kierrettävänä* (P.); *Sitte minun on vietävänä voatteet sinne* (M.); *Niillä olis härkä kaupunkiin vietävänä* (P.). Selvästi persoonallinen on järjestelmä lauseessa: *Kyllä te teältä elätettävänä olette* (Ke.).

243. Passiivin I:stä partisiippia käytetään usein *tulen* verbin kanssa predikaatinlisänä; esim. *Mihkä tulee mentäväks* (K.)? *Lehteen tulee mentäväks* (V.); *Tulee mentäväks järven yli* (M.); *Tulee peetä ärrän kans yhteen sovitettavaks* (= kirottavaksi; V.); *Tulee papin vaalua lisättäväks* (Ä.); *Tulee ha-*

kattavaks semmosta mehtää, josta tulis tukkia (Ä.); — *Sano, että hänen tuli rahaa laitettavaks* (V.); *Tuli otettavaks menneenvuotista* (Ä.); *Tottapa sitä tul' lähettäväks* (Ke.); — *Tulis tultavaks Kolehmalle* (P.); — *Olis maantietä tullu' pitemmältä tehtäväks* (Ä.); — *Taitaa ens vuonna jo tulla laitettavaks sitä* (V.). Järjestelmä on persoonallinen esim. seuraavissa lauseissa: *Ei se tule maksettavaks* (V.); *Tuli joki ylitte mentäväks* (R.); *Sitte tuli tuumattavaks uusi keino* (Ke.); *Tulkohan nyt sajepäivä piettäväks* (Ke.).

244. Passiivin II:sta partisiippia käytetään *tulen* ja *saan* verbien ohessa subjektiivisena tai objektiivisena predikaatinsanana partitiivissa; esim. *Se tuli jo naitua* (K.); *Nyt tuli tollaiset työt tehtyä* (R.); *Tuli häät pilettyä* (R.); *Niistä ei taho tulla piettyä lukua* (Ke.); *Siellä ei tullu' käytyä* (M.); — *Akka sai lehmän varraastettua* (R.); *Se sai nojattua* (K.); *Se näki, että sisarensa on jo asian saanu' yvin laitettua* (R.); *Se sai sen itte' tehtyä kaikki* (V.); *Kai' niin saadaan sovitettua* (V.); *Kyllä sitä pahaa pian saa tehtyä* (V.); *Jos et sinä saa varastettua hevosta, niin* — — (M.). Ks. 18.

245. Mutta tavallisemmin käytetään passiivin II:sta partisiippia *tulen* ja *saan* verbien kanssa translatiivissa predikaatinlisänä; esim. *Tuli kuarma pannuks* (R.); — — *kun alkuun tuli matka pannuks* (P.); *Ne tul taituks* (Ke.); *Eikö se tullu' maalle veetyks* (Ä.); *Ei o' tullu' kerrotuks* (P.); *Ei tule pietyks mielessä* (Ke.); *Ei o' koskaan niitä tullu' tarvituks* (Ke.); *Ei niitä tullu' puhutuks* (R.); — *Saikkos huhlan kaaletuks* (R.); *Saikkos härän myijyks* (Ä.); *Sai sellasen työn tehyks* (Ä.); *Se ei saanukkaan oiotuks* (M.).

246. Aktiivin I:sen partisiipin essiiviä suffiksilla varustettuna *olen* verbin kanssa (merkityksessä: *luulla tekevänsä, luulettaa tekevänsä*) käytetään tavallisesti yksiköllisenä; esim. *Sitä oli ketut ajavanaan* (unessa; Ä.); *Se oli nostavan(n)aan* (M.); *Olin olevanani taivaassa* (V.).

247. Passiivin II:sen partisiipin kanssa kuulin kerran suffiksia käytettävän agenttia ilmoittamaan, nim. lauseessa: *Raatari rupes kokkoon kuromaan leikatuitaan* (P.).

248. Passiivin I:nen partisiippi väliin merkitsee sem-

moista, mitä sopii tehdä; esim. *Se oli kolmessa kerrassa asuttava kivimuuri* (Ä.). Vrt. Kal. *Peukalon mahuttava* y. m.

249. On väitetty*), ett'ei temporaalilauseen asemesta silloin saata käyttää passiivin II:sen partisiipin aikaa määräävää partitiivia, kun temporaalilauseessa on objekti, ja subjektia ei saata suffiksilla ilmoittaa. Tätä rajoitusta vastaan kumminkin on esimerkki: *Talonväen oven avattua tuli naapurinpoika* (P.).

Tämän passiivin toisen partisiipin eli, oikeammin sanoen, päätettyä tekemistä merkitsevän substantiivin**) partitiivin ohessa käytetty genitiivi on tavallisesti subjektiivinen; esim. *Talon väen oven avattua* (= kun talon väki oli oven avannut). Mutta kuulinpa pari esimerkkiä, joissa genitiivi oli objektiivinen, nim.: *Rahan saatua* (= rahan saamisen jälkeen; V.); *Kissa sen nähtyä hyppäs pois* (P.).

250. Partisiippia tavataan muutamissa lauseissa adverbiaalina; esim. *Heinäsen näkyvässä on Hyyrymäki* (Ke.); *Poika on pelossaan, että ei hän taija — — mennä niijen näkyviin* (Ke.); *Se on saatuvissa* (Ke); *Se on saatuvilla* (K., Ke.); *Vettä on saatuvalla* (P.); *Se on niillä kuuluvilla* (Ke.), l. *tällä kuuluvilla* (V.); *Saarnan se ponnistaa kuuluvalle* (P.); Semmoisia lauseita kuin: *Se on saatavissa* en kuullut eikä niitä hyväksytty paikkakunnan kieleksi.

251. Partisipiaali-järjestelmä on epäilemättä kielemme vanhimpia luomia, varmaankin se on vanhempi, kuin *että*lause-järjestelmä, jonka asemesta sitä käytetään. Senpätähden partisipiaali-järjestelmä sisältääkin jäännöksiä kielemme vanhemmilta kehityskausilta.

Partisipiaali-järjestelmän subjekti on oikeastaan sen verbin objekti, joka järjestelmää hallitsee. Tähän asti on se seikka, että tämä subjekti monikossakin on *-n*-päätteinen, johtanut tutkijoita siihen päätökseen, että se on genitiivi.

---

*) Ks. *Jahnsson*, Satslära § 72, Anm. 2.

**) Vrt. tähän sitä seikkaa, että *-ma*-päätteistä johdannaista, joka myöskin merkitsee teon tulosta, käytetään passiivin toisen partisiipin verosta. Ks. myöskin *Ahlqvist*, Suomenkielen rakennus § 35.

Mutta *-n*-päätteisiä akkusatiiveja tavataan monikossa muitakin (ks. 33); tämä ilmiö siis ei ole yksin-omainen partisipiaali-järjestelmälle. Ja jos selitämme partisipiaali-järjestelmän kokonaissubjektin genitiiviksi, niin mitenkä sitten selittäisimme sen seikan, että osasubjekti on partitiivissa? Vaikeuksista pääsemme, jos sanomme: partisipiaali-järjestelmän subjekti on hallitsevan verbin joko kokonais- tai osaobjekti, joka muuten noudattaa tavallisia objektisääntöjä, paitsi että se totaalisena aina pannaan *-n*-päätteiseen akkusatiiviin.

Tätä selitystapaa puolustaa sekin seikka, että muutamissa kohdin kirjakielessäkin ynnä myöskin kansanpuheessa vielä laveamminkin käytetään säännöllisiä objektinsijoja partisipiaali-järjestelmän subjektina. Seuraavassa tuomme esiin esimerkkejä.

1) Hallitseva verbi on passiivinen, partisipiaali-järjestelmän subjekti on nominatiivimuotoinen; esim. *Pahemmin ne vanhat malot sanotaan päälle käyvän* (K. A); *Salon äijä kehutaan olevan mainio* (V.); *Se kehutaan pisempi olevan* (V.); *Suuri se kehutaan olevan* (Ä.); *Rovasti kehutaan olevan niin ahne* (P.); *Se sanotaan jumalaton ihminen olevan* (Ke.); *Pieni se sanotaan olevan* (Ke.); — *Sanotaan kahta virstaa pitkät portaat sinne tehyn* (Ke.); *Sillä ne sanotaan ammutun* (Ke.); — *Kun nähtiin rinssi tulevan, niin kyllä pillit soimasta lakkas* (R.); — *Siellä sanottiin olleen juoppo pappi* (Ä.); *Se arveltiin kironneen talon* (Ke.); — *Kehuttiin yks soittaja kiini pannun* (V.); — *On kuultu vanhat ihmiset puhuvan siltä nimeltä* (Ke.).

Kahdessa lauseessa, joissa partisipiaali-järjestelmää hallitsee kieltävä passiiviverbi, kuulin partisipiaali-järjestelmän subjektin nominatiivissa, nim.: *Ei se sanota olevan täysi* (V.); *Ei se sen parempi konsti sanota olevan* (Ke.). Näissä lauseissa passiivi luultavasti on käsitetty varsinaiseksi passiiviksi, jolle partis. järjestelmän subjekti on subjektina, samoin kuin verbeille *kuuluu*, *näkyy* jne. (= *Ei se sen parempi konsti kuulu olevan*).

2) Partisipiaali-järjestelmän subjekti on laskusana; esim. *Kehu menevän viis markkaa kakskymmentä penniä* (Ä.); *Minä*

luulin Kaukasesta viis virstaa olevan kirkolle (Ke.); *Se kehu tulevan siitä neljä virstaa* (Ke.); *Pennirahoja sata kehu olevan* (V.); *Kaks niitä* (s. o. kirkkoveneitä) *kehuvat Keurusselkään hukkuneen* (Ke.); *Kehuvat aittaan olleen kaksi miestä yrittämässä* (V.).

3) Partisipiaali-järjestelmän subjekti on monikollinen, mutta ei genitiivimuotoinen, vaan säännöllinen monikon akkusatiivi; esim. *Kehuvat olevan sielläkin huonot laihot* (V.); *Isossa-Kyrössähän ne sanovat paraat rukiit olevan* (Ä.); *Joka puolella poraa huonot touvot olevan aviisissa* (s. o. sanomalehdissä valitetaan joka puolella h. t. o.; Ä.); *Kyrössä kehu olevan hyvät rukiit* (Ke.); — *Töysässä kehu olevan touvot vallan hyvät* (Ke.); *Köyhyylessä kehuvat ne olevan* (R.); *Miehet kehu olevan rumia* (V.); *Huorikkaita kehu olevan Servian tytöt* (V.); *Minä aattelin lapset olevan täällä kotona* (Ä.); *Viikunat sano niin olevan, ett'ei niitä saata syyvä* (Ä.); *Kehu olevan niitut niinkun poltetut* (Ke.); *Ne kehu taas ne olleen semmosia* (Ke.); *Sanovat makasiinista pois viedyn viljat* (V.).

Neljää ensimmäistä esimerkkiä tarkastaessamme huomaamme, ett'ei niissä sopisikaan käyttää *-n*-päätteistä muotoa merkityksen muuttumatta. Jos muuttaisimme partisipiaali-järjestelmän subjektin predikaatin edelle ensi esimerkissä, niin sopisi kyllä *-n*-päätteistä muotoa käyttää, mutta merkitys samalla muuttuisi: *Kehuvat huonojen laihojen olevan siellä* osottaisi, että nuo laihot jo ovat tunnetut. Näiden esimerkkien johdolla luulen saattavani asettaa säännön: Kun partisipiaali-järjestelmän predikaattina on olemassa oloa (tai olemaan tuloa) merkitsevä verbi, ja subjekti on tuntematon (vrt. 291), niin subjekti on säännöllisessä akkusatiivissa (ks. 4 ensimm. esim.; *Kehui tulevan pitäjään hyvät rukiit*).

4) Lause on kysyväinen; partisipiaali-järjestelmän subjekti ei suorastaan ole partsiaalinen, mutta pannaan kumminkin partitiiviin ollessaan tämmöisen hallitsevan verbin vaatimana; esim. *Oleks nähny' yhtä kulkijanta menevän* (K.); *Oleks tästä nähny' menevän yhtä poikaa* (Ä.); *Olekkos nähnyt tästä menevän kerjäläis-äijää* (P.); *Mies kysy ukolta pitikö nähneen kerjäläis-äijää menevän sitä tietä myöten* (P.).

252. Partisipiaali-järjestelmän predikaatti-osana on partisiippimuodon yksikön *-n*-päätteinen sija, jota olemme sanoneet translatiivi-merkintöiseksi instruktiiviksi (ks. 71). Muoto on lauseessa objektiivisena, joskus subjektiivisena predikaatinlisänä. Käytetäänpä väliin kumminkin predikaattina partisiipin translatiiviakin; esim. *Se viisastel, kun ne sitä kahtovat kuolevaks* (M.); *Raatari kuuli emännän nukkuneeksi* (P.); *Eukko peläästy kohta kaukaa nählessään oven revityksi* (K.); *Puhuttiinko siällä varaastetuks* (K.); — *Ei näy viäläkään tulevaksi* (R.).

Muutamissa paikoin käytetään translatiivia mielemmin kuin *-n*-päätteistä muotoa passiivin II:sesta partisiipista. Täällä sitä vastoin on translatiivin käyttäminen tuiki harvinaista. Eräs Multialainen sanoi semmoisen ehdottamani lauseen kuin: *Se sano veljeänsä lyövyksi* merkitsevän: hän nimitti veljeänsä nimellä *lyöty*. Tämmöisissä lauseissa sattaa passiivin II:sella partisiipilla olla sekä persoonaton merkitys, että varsinainen passiivin merkitys. Edellisessä tapauksessa tietysti ei järjestelmällä ole mitään subjektia eli toisin sanoen: sanomista merkitsevällä verbillä ei ole objektia, vaan jos objektia on, niin se on persoonattoman partisiippimuodon objekti. Esimm. *Emäntä toimitti puhutun* (K.); *Minä kehun varraastetun* (R.); *Minä muistelin sillä kurin tällätyn* (R.); *Sano se tehlyn* (R.); *Kaks kertaa kehu heitetyn* (V.); *Sano olkikuvolla istutun ja Kaisalle lauletun ja sitte oli ryypätty* (Ä.); *Ei olis luullu' sillä ajetun* (Ke.); *Sanottiin piletyn* (K.); *Ei siellä ole mainittu poltetun* (M.); — *Se sano ammutun ihteä(n)sä* (M.); *Sanovat makasiinista pois vieðyn viljat* (V.); *Sanotaan kahta virstaa pitkät portaat sinne tehyn* (Ke.). Subjektiivisena predikaatinlisänä on persoonattomasti käytetty II:nen partisiippi lauseessa: *Näkkyy pilkotun* (Ke.).

Jos taas passiivin II:nen partisiippi on passiivisessa merkityksessä, niin silloin on partisipiaali-järjestelmä aivan samoin muodostettu, kuin aktiivinen (persoonallinen) järjestelmä. Partisipiaali-järjestelmän subjektina eli sanomista merkitsevän verbin objektina on silloin, niinkuin tavallista, akku-

satiivi. Esimm. *Se sano yhen luutnantin ammutun pahaks* (M.); *Nyt sanovat siitä raivatun uuven tien* (Ke.).

Tämä II:sen partisiipin *-n*-päätteinen muoto tietysti on samoin kuin muutkin samanlaiset partisiippimuodot lauseessa joko objektiivisena tai subjektiivisena predikaatinsanana. Väärä mielestäni on se käsitys, että tämmöiset lauseet muka ovat syntyneet *olevan* sanan ellipsin kautta; että siis esim. *Sanoit tehdyn* on syntynyt lauseesta: *Sanoit olevan tehdyn.* Sen osottaa jo merkityskin, sillä: *Sanoit minua ammutun = sanoit, että minua ammuttiin* (*on ammuttu* j. n. e.), mutta: *Sanoit minun olevan ammutun = sanoit, että minä olen ammuttu.* Samoin, jos otamme lauseen: *Sanoit sitä tehdyn*, niin se tietysti = *sanoit, että sitä tehtiin;* tuskinpa kukaan voisi ajatellakkaan, että tämä lause on lyhennys semmoisesta kuin: *sanoit sitä olevan tehdyn.*

Lisäys: Viron kielen partisipiaali-järjestelmässä tavattava partisiipin partitiivi on luultavasti selitettävä objektiiviseksi tai subjektiiviseksi predikaatinsanaksi; esim. *Ma nägin hobuse mööda minewat; Kas sa nägid minu houst mööda jooswat; Ei ma salli sind nenda rääkiwat*; *Ta näib terwe olewat**). Suomenkielen *-n*-päätteistä muotoa myöskin kävisi selittäminen objektiiviseksi predikaatinsanaksi ja siis akkusatiiviksi, mutta tätä selitystä vastustaa se seikka, että *-n*-päätteistä muotoa käytetään subjektiivisenakin predikaatinlisänä, joksi tietysti akkusatiivi ei sovellu (esim. *Mies kuuluu tulevan*).

253. Subjektiivisena predikaatinlisänä kuulin partisiipin yksikön *-n*-päätteistä muotoa käytettävän Virroissa myöskin *luonnistaa* sanan kanssa, joka silloin merkitsee: näyttää, tuntuu; esim. *Ei nyt touvokkaan luonnista tuleentuvan; Se luonnisti olevan pohjassa.*

254. On väitetty **), ettei partisipiaali-järjestelmää käy objektisen *että*-lauseen asemesta käyttäminen, jos objektisen

---

*) Ks. *Krohn,* Viron kieli-oppi § 105 ja *Wiedemann,* Grammatik der Estnischen Sprache §§ 206, 145 y. m.

**) Ks. *Jahnsson,* Satslära § 73, Anm. 3.

että-lauseen predikaatti on persoonaton verbi. Tätä sääntöä vastaan kuulin esimerkin: *Tänäpänä kehu vanha pastori tarvihtevan valan tehä hänen* (Ä.).

Muutamien persoonattomien verbien järjestämisestä.

255. *Täytyy* verbiä järjestetään datiivi-genitiivillä ja tavallisesti I:sen infinitiivin lyhennetyllä translatiivilla. Ainoastaan seuraavat lauseet olen kuullut, joissa on käytetty III:nnen infinitiivin -*n*-päätteistä sijaa (instruktiivia): *Täytyyhän sinnuun viimen taipuman* (Ke.); *Kun minä olen sitä pyynny', niin täytyy sen tuleman* (P.); *Täytyy hioman viikatetta* (P.).

256. *Pitää* verbiä järjestetään useammalla eri tavalla ja sillä on useampia eri merkityksiäkin. Sen alkumerkitys on: *on velvollisuus*, *pakko*, mutta sitä tavataan myös merkityksissä: *on määrä*, *kuuluu* l. *sanotaan*, sekä jotenkin selvänä apuverbinä. Persoonaa ilmaistaan datiivi-genitiivillä, asiaa taas eri tavoilla:

1) I:sen infinitiivin lyhennetyllä translatiivilla. Esimm. *pitää* verbi alkumerkityksessään: *Pittää viijä sen jalopeurain luolaan* (P.); *Jonkun historian pit(t)ää toimittoa* (M.); *Sinun pitää ottaa kanssa tyttären* (Ä.); *Sen pittää sille antaa* (Ke.); *Sun pitää sen maksaa* (V.); *Mikä se asia olis, jota pitäs noitua* (R.); *Sinun olis pitäny' semmosta ettiä* (R.). — Merkityksessä: *on määrä: Piti mennä huamenna Toikolle* (K.); *Sen piti lähtee tänä päivänä pois* (Ä.); *Ei sen pitäny' eritä minusta* (V.); *Pitäs meilänkin sinne mennä* (K.); *Minun pitäs keittää ruakaa* (R.); *Tänne pitäs tulla varkaan* (R.); *Minun pitäs teettää vikatteen* (V.); *Kirkollekko pitäs mennä* (Ke.)? — merkityksessä: *kuuluu, sanotaan: Tualla Pohjanmaan pualessa pitäs olla rukiitten hyviä* (K.); — merkityksessä: *saa, saattaa*: *No nyt pittää ihmeitä nählä* (R.); *No sen pittää tietää, kuinka pettään tyvi likistää hyppysiä* (Ke.); — jonkinlaisena apuverbinä sivulauseissa, varsinkin toisen puhetta tai ajatusta esitettäissä, sekä finaalisissa lauseissa: *Piika kysy, mitä sen piti kulkee* (P.); *Kysy, että mistä heilän piti olla kotosin* (R.); *Se itkee, kun tommosen poijaan piti saareen*

heittää (R.); — *Se tervas kirkon kynnyksen, että kengän piti siihen jäälä* (R.); *Veti nuuskaa honnoonsa, ett'ei pitäny' unen voittaa* (R.); *Pani mielestään niin pitkälle, ett'ei sen pitäny' ylettyä sille lahonneelle kohalle menemään* (Ä.); *Pisti ne piiloon, ett'ei niitä pitäny' kenenkään ennää löytää* (Ke.); *Kuningas pań tyttäre(n)sä semmoseen arestiin, ett'ei sen pitäny' soaha sitä* (M.).

2) Passiivin I:sen infinitiivin lyhennetyllä translatiivilla, kun persoonaa ei ilmaista; Esimm.: *pitää* alkumerkinnössä: *Nua sun koiras pittää pantaa kuulen seinän taa* (R.); *Ne pittää hirtettää* (R.); *Pitää maksettaa velka pois* (V.); *Tämä kirja nyt sisältää, että sinä pitää pantaa vankeuteen* (Ä.); *Se pi(t)tää uuvesta soarnattoa* (Ke.); *Joka aamu piti kolmella tykillä ammuttaa* (Ä.); *Tyttö näytti sen muanan, josta piti tehtää se päivällinen* (R.); — merk.: *on määrä: Piti mentää lihhaa ottamaan* (R.); *Minne piti mentää* (V.)? *Rahasäkki pit tuotaa rannasta ylös* (Ke.); *Pit' joka talosta vieteä lammas* (M.); *Ei pitäny' ilmotettaa sitä* (Ä.); *Ensin ei pitäny' raamattuakaan annettaa* (Ä.); *Pitäskö pappilasta viätää* (R.)? *Vahvemmista laseista kai niitä* (ruutuja) *pitäs leikattaa* (V.); *Pitäskös laivaa tehtää* (V.); *Poialle pitäs häitä piettää* (P.); *Sitä kanssa pitäs ehtittää* (P.); *Pitäs vuorattaa vanha ovi* (P.); *Tänä yönä pitäs varastettaa kuninkaan paras ori tallista* (P.); *Siihen pitäs tehtää kirkko* (Ke.). — merk.: *kuuluu: Se on ny' pitäny' kirjotettaa* (R.); *Siihen on pitäny' hauvattoa* (M.); — apuverbinä, samoinkuin 1:sessä kohdassa: *Se pelkäs, että häntä olis pitänyt tuotaa revittäväks* (Ke.).

3) III:nnen infinitiivin suffiksillisella translatiivilla; näitä muotoja kuulin Ruovedessä yhdeltä ainoalta mieheltä seuraavat: *Sun pittää sanas pitämäkses; Sen pittää tuamakses siältä minulle; Kolme temppua piti tekemäkses.*

4) III:nnen infinitiivin *-n*-päätteisellä sijalla (instruktiivilla); esim. alkumerk.: *Pitää viälä toisena vuanna menemän* (K.); *Sen sun pittää tiätämän* (R.); *Sen pitää viemän pois koko valtakunnasta* (V.); *Kymmenen vuotta sitä pitää sonnittaman* (Ä.); *Sen kukon pit(t)ää laittaman paistiks sille* (M.); *Ei sinun pilä koskaan paitaas riisuman* (R.); *Joutilaita akkoja*

pitäs laskeman hinkaloon hyvän kasan (Ä.); *Niitten olis pitäny' ennen hakeman* (P.); — merk.: *on määrä: Siällä minun piti elämän ja kualeman* (K.); *Niitten piti sitä tervaaman* (R.); *Sen niin kanssa piti muistooni ottaman* (V.); *Sen piti toisen hevosen ostaman* (Ä.); *Minun pitäs viemän vettä* (Ke.); — merk.: *kuuluu: Tämän pitäs teijän kaikki tappaman* (Ä.); — merk.: *saattaa: Se on nyt paikka, kun noin pittää tietämän* (Ä); — apuverbinä samoinkuin 1:ssä ja 2:ssa kohdassa: *Meinas, mistä pittää oleman* (R.); *Kuningas kysy, mitä sen miähen piti puhuman* (R.); *Ne kysy pojjaalta, mistä hänen piti oleman* (R.); *Ei tiänny', missä piti Jannen oleman* (R.); *Kyllähän minäkin tiesin, että nikkarin poika sen pit oleman* (Ke.). Suffiksia liitetään tähän muotoon joskus; esim. *Sen sun pittää tiätämäs* (R.); *Piti menemäni kirkolle* (K.).

5) Passiivin III:nnen infinitiivin -*n*-päätteisellä muodolla, kun persoonaa ei mainita. Muoto ei ole aivan tavallinen. Esim. *Se pittää pantaman kellokkaaksi* (Ä.); *Me piti ilmaan ammuttaman* (R.); *Se lammas, joka piť syötämän, nimitettiin jo vuotta ennen* (Ke.); *Sano, että hän pitäs tunnettaman* (Ä.); *Se sano, että minä pitäs nuijittaman* (Ä.).

6) Aktiivin II:sen partisiipin -*n*-päätteisellä muodolla (instruktiivilla). Silloin *pitää* tavallisesti merkitsee samaa, kuin *sanotaan, kuuluu;* esim. *Sen piti siellä puhuneen semmosta* (P.); *Sen piť pankin itelleen laittaneen* (Ke.); *Keuruun rovastin poikain piť kaivaneen semmosen kanavan* (M.); *Sen pitäs pysyneen yhellä suvulla* (Ä.); *Sen pitäśkin tapahtun(n)een Kuopiossa* (M.). Apuverbin tavoin käytettynä *pitää* tavataan lauseessa: *Mies kysy ukolta, pitikö nähneen kerjäläis-äijää menevän sitä tietä myöten* (P.). Tässä tapauksessa II:nen partisiippi osottaa päätettyä tekemistä, I:nen tai III:s infinitiivi taas kestävää (*Mies kysy ukolta, pitikö hänen nähä* l. *näkemän* = näkeekö hän; *Mies kysy ukolta, pitikö hänen nähneen* = onko hän nähnyt).

7) Passiivin II:sen partisiipin -*n*-päätteisellä muodolla, kun persoonaa ei ilmoiteta. *Pitää* verbi tavallisesti silloin merkitsee samaa kuin: *kuuluu, sanotaan;* esim. *Piti kiusatun* (K.); *Se piti päätetyn koko koulujuttu* (R.); *Sinne piti hae-*

tun, joka jäsentä korjas (V.); *Hop(p)eanappi pit' pannun pyssyyn* (Ke.); *Pitäskö lankku pannun tielle* (P.)? *Semmonen huhu käy, että tähän oiś pitäny' hauvatun* (M.).

257. Verbejä *pitää, täytyy, tarvitsee* ynnä muutamia muita, joiden muassa tavallisesti on datiivi-genitiivi, ei järjestetä aina sillä tavoin, vaan myöskin subjektin sijoilla, nominatiivilla ja partitiivilla. Näistä tärkein ja kirjakielessäkin huomioon otettava on tapaus, kun persoonattomia verbejä seuraa verbi, joka merkitsee olemassa olemista tai olemaan tulemista; esim. *Piippu olla pitää* (Ke.); *Kaikilla pittää olla kultaset hiukset ja kultaset käsivarret* (R.); *Sen siivompia ei piä olla Pihlaisilla eikä Keuruulla* (Ke.); *Ei pitäs olla paholaisia Suamenniämessä ollenkan* (R.); *Puol virstaa pitäs olla siitä* (Ke.); *Kyllä pitäs olla tallella kaikki roskat* (Ke.); *Kyllä siinä paremmat tialot tarvittee olla* (K.); *Neljäs kirkko Kurussa pitäs oleman* (K.); *Mikä kokous siällä piti oleman* (R.)? *Siinä piti olleen seihtemän veljestä* (Ä.); *Ei ne tienneet, että siellä piti olleen sitä rauniota* (Ke.); *Kuus postimiästä pittää seisoo portilla* (R.); — *Mitäs isännälle pittää? Pittää tulla hyvä hevonen ja kaikki hyvät hevosen roskat* (Ke.); *Tästä pittää tulla semmonen ruunu — — se pittää tulla, eli henki pois* (Ke.); *Sinne pitäs tulla yks ukko raamattua sotkemaan* (M.); *Tuuppas oven auki, että piti tulla vilposempaa ilmaa* (V.); *On puhe, ett'ei Töysään pitäs tullakkaan pysäyspaikkaa* (Ä.); *Kyllä tästä ny' köyhyys täytyy tulla, rukiitten pualesta kumminkin* (K.); *Nyt pitäs ilmestyneen isännälle rah(h)oa* (Ke.).

Samoin joskus muutenkin käytetään persoonattomien verbien ohessa nominatiivia ja partiivia, kun niitä seuraa *olla, tulla, jäädä* muussakin kuin olemassa olon ja olemaan tulon merkityksessä, jos tahdotaan ilmoittaa, ett'ei nominaalimuodolla mainittu teko ole esineen oman toiminnan seurauksena; esim. *Isäntä käski, että auringonlaskun aikaan viimestäänkin pitää lehmät kotona olla* (s. o. sinun pitää laittaa lehmät siksi kotia; Ä.); *Pitihän se täällä olla se sormus* (Ä.); *Käski kaivaa maata siitä, missä avvaimet piti oleman* (R.); *Lehmät pitää tulla auringonlaskun aikaan kotiin* (Ä.); *Kyllä siitä täyty jäähä monta muutakin* (nim. monen hakijan täytyi jäädä papin-

vaalisijasta tuomiokapitulin määräyksen johdosta; Ke.); — *Huomenna se pitää olla valmis* (Ä.); *Tosi tuokin piti olla* (V.); *Kyllä se samallainen pitäs olla* (V.); *Mitä pittää noi oleman* (R.); *Ne pitää oleman joka laija väriä* (V.); *Se pit' olleen hyötävämpi kun muut* (Ke.); *Niin minä olen ik(k)ään kuullu', että sen Kaapon tekemä se pit' olleen* (M.); *Se pitäs tulla lujaa* (Ä.); *Piti kengät iltaan tulla valmiiks* (Ä.).

Silloin kuin *pitää* on merkityksessä *kuuluu* tai on apuverbinä, on se toisinaan saanut aivan selvän persoonallisen luonteen, ja saapi subjektin tavallisten persoonallisten verbien tavoin; esim. *Se pit' sen tappaneen* (Ke.); *Se pit' tänne kulkeneen* (Ke.); *Se pitäs korkealle lukeneen* (Ke.); — *Kysy, mitenkä siällä asiat piti olla* (R.); *Se pani minun kanoja paimentaan, ett'ei haukat pitäny' niitä viijä* (P.); *Rinssi ruppee kysymään, kenenkä se lasaretti piti oleman* (R.); *Rinssessa vilkasee, mistä se ääni piti kuuluman* (R.).

Yksityinen lause on: *Ihte täyty hävetä nuoret, niinkun vanhakkin* (Ke.).

IV. Partikkelin käytännöstä.

Post- ja prepositsiooneista.

258. Post- ja prepositsioonien suhteen ei ole mitään erittäin muistutettavaa, vaan niiden käytäntö on sama kuin kirjakielessäkin.

Sanaa *kautta* käytetään täällä partitiivia vaativana prepositsioonina lausetavassa *kautta mäkkee* = viistoon mäkeä myöten; esim. *Tie kulki kautta mäkkee* (P.).

Prepositsiooneista mainittakoon: *lästä;* esim. *Se oli lästä pappilaa* (K.).

Liitännäis-partikkeleista.

259. Liitännäis-partikkeleita *-han*, *-pa*, *-ka* kuulee joskus liitettävän kieltosanaan, vaikka se ei olekkaan lauseen ensimmäisenä sanana. Silloin kieltosana on johonkin muuhun sanaan niin likeisesti yhtynyt, ett'ei niitä eri sanoiksi huomatakkaan; esim. *Ne on niin unehtunu', ett'enhän minä muista en(n)eä mit(t)ään* (M.); *Miks'eipäs se niitäkään muistane* (Ke.)? *Miks'eikä* (Ke.); *Miks'eikäpäs sitä saa* (P.).

260. Kieltosanaa *-ka* liitteellä varustettuna käytetään yleisesti kieltävässä vastauksessa; esim. „*Oletteko tehny'?*" „*Eikä juuri*" (M.); „*Kävikö se poika kirkolla?*" „*Eikä, kun kauppamiehessä*" (V.); „*Onko tää iso torppa?*" „*Eikä tää niin isokan ole*" (R.); „*Olikkos kotona?*" „*Eikä*" (R.); „*Viskasitteko nurkkaan?*" „*Eikä, kun pöylälle*" (R.); „*Saisko ruokaa?*" „*Miks'eikä* l. *Miks'eikäpäs sitä saa*" (P.).

261. Koko tälle murteelle ovat yleisiä semmoiset kysymyslauseet, joissa kysymys-liitännäinen *-ko* on liitetty lauseen verbiin tai muuhun sanaan, vaikka lauseessa jo ennestään on kysyvä pronomini tai pronominaali. Näissä luultavasti kysyvä pronomini tai pronominaali on menettänyt kysyvän luontonsa ja muuttunut indefiniittiseksi: Esim. *Onko ny' mikä sunnuntai* (M.)? *Onkohan sillä mitä asioita* (Ä.)? *Otteko Te mistäpäin* (Ä.)? *Olisko se millä tiellä* (P.); *Näyttikö se kuinka* (= kuinkakin) *elistyvän siällä* (R.)? *Onko tää matka kuinka pitkä* (R.)? *Onko se Kaisa kuninkaan linna kuinka kaukana* (R.)? *Onko sillä kuinka sitä* (V.)? *Onko se kuinka monihankanen* (Ä.)? *Pitäskö Kiipeleen kuinka kauvaks tulla* (P.)? *Tuliko sieltä kuinka venneitä* (Ke.); *En tiijä, os(s)aiśko tuo kuinka* (M.); *En minä voi tietää, oiśko se kuinka paljo pisempi* (M.); *Jokohan nyt on kuinka myöhä* (V.); *Jokos teijän on kuinka heinää tehty* (Ä.)? *Joko se on kuinka vanha mies* (Ke.)? *Onko se kuollu' minkälaiseen tautiin* (Ä.)? *Onko siellä rukiit minkälaiset* (Ä.)? *Onko siellä minkälaiset touvot* (P.)?

Interrogatiivisiin ja relatiivisiinkin sanoihin saattaa *-ko* partikkelin liittää, kun se, jonka kanssa puhutaan, tekee

kysymyksen saadakseen selkoa mitä puhuja tai kysyjä oikeastaan tarkoittaa; esim. *„Siellä oli nyt se mies“*. — *„Jonkako eestä minä olen ollu'“* (Ke.)? *„Sitte sais nähä“*. — *„Mikäkö se olis“* (Ke.).

262. Seuraavassa luettelemme muutamia esimerkkejä *-s* liitteen käyttämisestä.

Tätä *-s* liitännäistä, joka nähtävästi on jäännös toisen persoonan pronominista *sinä*, käytetään puhutellessa ja vilkkaassa kertomuksessa, ja se hävittää loppukonsonantin siitä sanasta, johon se liittyy, jos se nimittäin loppuu konsonanttiin. Sitä liitetään etenkin

1) Imperatiiviin tai imperatiivin asemesta käytettyyn passiivin ind. preesensiin; esim. *Kahtos* (Ä.); *Annas nähä, kuinka nyt käy* (Ä.); *Viäs velikulta minuakin* (R.); *Päästäs, minä käyn pihalla* (R.); *Pelataas nyt korttia* (Ke.).

2) Kysyväisiin ja relatiivisiin pronomineihin ja kysymysliitännäiseen; esim. *Mitäs isännälle pittää* (Ke.)? *Minun täytyy kirjottaa sulle piäni kirjanlappu, jonkas annat sille* (R.); *Sittenkös minä olin sotapukeessa* (Ä.)!

3) Muutamiin konjunktsiooneihin ynnä konjunktsioonien vieressä käytettyyn kieltosanan toiseen persoonaan; esim. *Kyllä sitä siinä on, ettäs päivälläkin valehtelet* (R.); *Miks'ei, kus annat oikeen kätes* (R.); *Muista se, ett'es katto tahas* (R); *Mitä minä niillä teen, kun es hevosia anna* (R.); *Mitä sitte tehlään, kun es olekkaan kentraali* (R.); *Jons'es vaan mene, niin saat selkääs* (R.).

4) Joskus muuten; esim. *Siinäs oikein teit* (Ke.); *Kylläs ruakaa saat* (R.).

263. Kirjakielessä käytetään *-kin* liitännäistä ajatukseltaan myöntävissä, ja *-kaan* liitettä ajatukseltaan kieltävissä lauseissa. Kuuleepa täälläkin semmoisia lauseita, joissa *-kin* on käytetty, kun lause, vaikka tosin muodoltaan kieltäväinen, on ajatukseltaan myöntäväinen; esim. *Eiköhän tämäkin ollu' joukossa* (V.). Mutta usein kuulee myöskin *-kaan* liitännäistä tämmöisissä muodoltaan kieltävissä tai kysyvissä

lauseissa, joissa *-kin* liitännäistä odottaisi; esim. *Eiköhän sinne tommonen härkäkään tule* (R.); *Ekkös korjais minunkaan* (Ä.)? *Eikös Pietarissa olekkaan kalu halpaa* (Ä.); *Eiköpäs sekkään liene maannu' koko päivää* (P.)? *Eiköhän se maha olla nytkään vielä* (P.)? *Miks'ei se niitä muista sellasiakaan* (P.)? *Miks'eipäs se niitäkään juur muistane* (Ke.)? *Missä lienee sekkään* (Ke.)? — *Se tuli ja ties sinunkaan nimees* (Ä.)!

Samaa kuin *edes* merkitsee *-kaan* liite lauseessa: *Ei se sitä niin osannu', että se vähänkään kävis* (Ke.).

Adverbeista.

264. Adverbien joukossa ansaitsevat mainitsemista *-a'*-päätteiset, joissa *a* luultavasti on jonkun johtopäätteen (*-ka?*) jäännös, aspiratsiooni translatiivin päätteen; esim. *Mäkelä on revitty kolmia'* (Ä.); *Vaalu jaettiin kolmia'* (P.); — *Asiat toisa' seulon* (M.).

265. Aivan yleisesti käytetään näissä murteissa, länsiosissa ainakin adverbeja *jookin, jookaan* samassa merkityksessä kuin *ainakin, ainakaan*; esim. *Kyllä se kulku tänne päin vähenee jookin* (R.); *Ei mun jookaan ole laukustani viety* (V.).

266. *Sentähen* (Ke., M.) ja *sentäs* (P.) käytetään täällä samassa merkityksessä kuin Länsisuomen *sentään;* esim. *Ei ne nihki vanhat* (= kovin vanhat) *sentähen ole* (Ke.); *Ei ne ole turki huonoja sentäs* (P.).

267. *Ilman* käytetään yleisesti samassa merkityksessä kuin *muuten;* esim. *Et sinä pääse sinne ilman niin pian, mutta hyppää ton mun harmaani selkään* (R.); *Ei se ilman pala* (Ä.); *Siinä oli meri yli mentävä, kyllä kissa olis ilman päässy' yksinkin* (Ä.); *Mistä siinä puhutaan? Ilman kun ne tek kaikkia yhessä* (M.).

Konjunktsiooneista.

268. Suomen suureksi osaksi vielä tutkimatonta konjunktsiooni-oppia emme yritäkkään täydellisesti esittää. Seu-

raavassa mainitsemme näiden käytännöstä vain muutamia havaintoja.

1. Ja, tai.

269. *Ja* ja *tai* sanoja sopii kieltävässä lauseessa käyttää, kun ne yhdistävät semmoisia käsitteitä, jotka likeisesti kuuluvat toisiinsa, tai joista jälkimmäinen sisältää vaan lisää, jatkoa edelliseen, mitään vastakohtaa esiin tuomatta, eikä kielto tarkoita erittäin jälkimmäistä, vaan molempia käsitteitä yhteensä; esim. *Älä sinä toisten niin tuhlaa ja haaskaa* (R.); *Älä ole juappo ja peluri* (R.); *Minä olen henkeni menettäny', jons'en laita täältä kultasta siltaa ja riljanttiset käsipuut ja kaikki* (R.); *Ei muista en(n)eä runoja ja semmosia* (M.); *Ei äkkinäinen tiijä nimistä ja muista mitään* (Ä.); *Ei ole aina köyhää ja aina rikasta* (K.; käsitteet *köyhä* ja *rikas* tosin ovat vastakohtia, mutta sille tosiasialle, ett'ei ole aina köyhää, ei suinkaan ole vastakohtana se seikka, ett'ei myöskään ole aina rikasta, vaan se on ainoastaan, edellä lausutun ajatuksen lisänä ja jatkona); *Ei ollu' kauvan taloh ja torpah* (K. A.); *Jons'ei se o' pellolla taikka riihessä, niin kyllä se on menny' pois kottoo* (R.).

270. *Tai* käytetään kysymyslauseessa, kun käsitteet, joita *tai* yhdistää, tosin ovat eroitettuja, mutta puheena olevassa tapauksessa samantekeviä, eikä kysymys koskekkaan käsitteiden eroitusta, vaan lauseen predikaattia tai muuta sanaa; *Olekkos hiljan käyny' Tampereella taikka Jyväskylässä* (s. o. jommassa kummassa)? *Oletko käyny' Tampereella vai Jyväskylässä* (s. o. kummassako?)? *Joko olet ollu' lukkarissa taikka pappilassa?*

Yksityinen kysymyslause, jossa *taikka* sanan kuulin, oli: *Se ei muistanu' ottiko se ne sormestaan pois, taikka mihkä se ne pani* (P.).

271. *Ja* käytetään yhdistämään kieltävää lausetta edellä olevaan myöntävään lauseesen, kun tahdotaan antaa kiellolle suurempaa painoa, ja joitakuita sanoja käypi *ja* ja *en* sanojen välillä; esim. *Toinen puoli on tyhjä, ja toisell' ei o' mitään* (V.); *Tänään maksaa 60 markkaa, ja huomenna ei saa*

millään hinnalla (V.); *Oli yksi ihminen kuoletettu ja ripustettu puuhun, ja minä en voinu' sitä kattella* (V.); *Puolitoista tynnyriä kylvin, ja enempää ei tule, kun puolitoista tynnyriä* (Ä.); *Maantien itäpuolella oli niittu, ja siin' ei ollu' aitaa* (Ä.). Väliin käytetään *ja ei* vieläpä joskus *ja eikä* rinnatusten; esim. *Isäntä sano: „mitäpäs minä sinun hengelläs eläsin", ja ei lyönykkään* (Ä.); *Pääs kuninkaan päänpuolelle se mies, ja ei kuollu' kuningas* (Ke.); — *Minä ammun, ja eikä toinen tiä mittään* (R.). Yhdessä ainoassa ongitussa lauseessa oli *ja älä* käytetty, vaikka edellinen lause oli kieltävä, nim. *Älä ole tuhlari ja älä myös niin ahne* (R.).

2. *Eli.*

272. *Eli* käytetään täällä usein yhdistämään käsitteitä, jotka tosin ovat itsessään eroitettuja, mutta puheena olevassa tapauksessa samantekeviä (*eli aeqvalitatis*)*); esim. *Jos joku kavulla eli torilla jotakin myi* — — — (Ä.); *Kaks eli kolme* (Ke.); *Oli se parree eli huanoo* (R.); *Olipa hän lihava eli laiha, tuoss' on omas* (P.); *Ei sillä väliä ole, meni Lehtomäen eli Lampilan kautta* (P.); *Matkalla ei ole väliä, menee maata eli järvee* (Ä.).

273. *Eli, elikkä* käytetään myöskin adverbiaalisesti samassa merkityksessä kuin: muuten, muussa vastakkaisessa tapauksessa, ja se alottaa silloin lauseen; esim. *Töskyä* l. *töskää* (= ruoka-ainetta) *pöytään, eli pöytä pellolle* (Ke.); *Kakase, kakase, eli mahas halkee* (Ä.); *Sen pittää tehä, elikkä henki pois* (Ke.); *Se sano, että oikeuven pittää ne hukuttaa, elikkä hänestä tullee muuten köyhä mies* (Ke.). Koskinen ja Jahnsson lauseopeissaan mainitsevat esimerkkejä, joissa *taikka* on käytetty samanlaisessa merkityksessä: *Mene tiehesi, taikka tulet onnettomaksi* (Koskinen, Satslära § 43, 2); *Kuoleta hyvään aikaan pahat himosi, taikka ne surmaavat sinun* (Jahnsson, Satslära § 80, Anm. 1); *Pojan täy-*

---

*) Vrt. Viron kielen *ehk* sanan käyttämistä. Ks. *Hurt*, Ueber die estnischen Partikeln *ehk* und *või*, § 4.

tyy lukea läksynsä, taikka opettaja kurittaa häntä (ibidem); *Tuliko sade? — Taikka* (ibid.).

3. *Mutta, vaan.*

274. Omituisia esimerkkejä *mutta* sanan käytännöstä ovat: *Ei se tule, mutta kun olis toinen verta miehiä* (= muuten kuin jos l. kun, o. t. v. m.; Ä.); *En minä pääse, mutta kun koira käy kanssa* (Ä.); — *Et sinä pääse ilman niin pian, mutta hyppää ton mun harmaani selkään* (R.); *Ei muu auttanu', mutta häät piettiin* (Ä.). En mene ratkaisemaan, onko ensinmainituissa esimerkeissä *mutta* sama kuin *muuten kuin*, vai onko jokin lause pidettävä pois jääneenä. Kahdessa jälkimmäisessä esimerkissä on *mutta* (eikä *vaan*) käytetty kieltävän lauseen jälkeen nähtävästi sentähden, että ei *mutta* sanalla alkava lause kumoo edellistä (niinkuin tavallisesti *vaan* sanalla alkava lause).

4. *Niin.*

275. Kun temporaalinen, kausaalinen, komparatiivinen, konditsionaalinen tai konsessiivinen sivulause käypi päälauseen edellä, niin päälause tavallisimmin alkaa *niin* sanalla. Esimerkkejä:

1) Sivulause on temporaalinen: *Kun minä siarameni aukasen, niin kaikki merellä hukkuu* (K.); *Kun hän tuli takasin mereltä, niin hän näki Köyhän Matin tulevan vastaansa* (K. A.); *Kun likka meni, niin tuli vastaan ukko* (R.); *Jannen rahat kun loppu, niin naurettiin Jannella taas* (R.); *Kun näkivät muorin toisen laukussa, niin lähtivät juokseen pois* (V.); *Kun se ens' kerran lävväytti tuluksellaan, niin tuli sinne koira* (Ä.); *Kun on tuulinen aika, niin ne kuivaa pikemmin* (Ä.); *Nous ja kahto, ja kun näki, niin käski kuhtua sisälle* (Ä.); *Siellä kun oli niin paha olla, ett'ei tahtonu' viikot vieriä, päivät päättyä, niin otin päähäni, että karata pois* (P.); *Kun parraiks riisu ihte(n)sä, niin nikkar kopistaa oven takana* (Ke.); *Kun ne palasivat, niin se puhu kumppaliloilleen* (Ke.); *Kun se kulkee, niin tul' suś vastaan* (M.); *Sittenkun olivat aikansa juaneet, niin lähtivät pois menneen* (R.); *Sit-*

tenkun hän meni kaupunkiin, niin ihmiset kysy ... (K. A.); *Sittenkun se hiljankin lähti, niin se pyyś os(s)uuttaan renkiä* (Ke.).

2) Sivulause on kausaalinen; esim. *Koska sinä niin ilkee olet, niin kyllä minäkin osaan* (V.).

3) Sivulause on komparatiivinen; esim. *Kun käki helkuttelee tualla puun-oksalla, niin se saarnah* (K. A.).

4) Sivulause on konditsionaalinen; esim. *Jos ottaa päältä mitan, niin se tulee suuri* (V.); *Jos vielä huomenna sanot, niin minä annan sua selkään* (V.); *Jos minua autatte, niin härkä on teijän* (Ä.); *Jons' et näytä kaikkia paikkoja, niin lyän pääs poikki* (R.); *Jons' ei se tule hyvä, niin ei siitä tule mitään* (V.); *Jons' et sano, mikä sull' on, niin tapan sun paikalla* (Ke.); *Kuningas sano, että „jos te oikein laiskoja olette, niin kyllä te teältä elätettävänä olette"* (Ke.); *Kun tulis pouta, niin tulis vilja hyvää* (Ä.).

5) Päälause on konsessiivinen; esim. *Vaikka sulla olis rahhaa kuinka paljo, niin ei se sinusta huoli* (Ke.).

En katso tarpeelliseksi tähän ottaa useampia esimerkkejä, vaikka siihen tietysti kyllä olisi tilaisuutta. Sen sijaan otan muutamia samanlaisia lauseita, joissa jälkilause ei ala *niin* **sanalla:** *Kun pääsevät lähteelle, näkevät siinä alastoman ihmisen* (K.); *Kun heräsin, oli aurinko alaalla* (Ä.); *Kun saunaan pääsi, sano — —* (P.); *Tämä kirja kun mennee papalle, se lukkee ja itkee* (R.); *Mutta nälkäinen kun oli, ahmasi vaan ruokaa* (P.); *Sillä aikaa kun Rikah Matti oli kirkoh, tuli yks ukko kirkosta* (K. A.); *Kun olisitte kotona ollu', olisitte saanu' nählä oikein aika kihlaiset* (R.).

276. *Niin* **käytetään myöskin usein päälauseen jäljessä alkamaan toista päälausetta, joka ilmoittaa jotakin seikkaa, mikä joko ajassa seuraa jäljemmin, tai muuten on edellisessä mainitun seurauksena; esim.** *Kilot oli piäniä, niin ei eukko viänykkään kanssansa, vaan jätti navettaan* (K.); *Menivät vähän matkaa, niin hakkas yks käsiänsä yhteen* (K.); *Sitten lähtivät ja menivät hetken, niin poika otti ja löi peikkoo* (R.); *Sai haulattua isänsä, niin lähti pois menneen* (R.); *Sitte kysy isä äiteltä, että koska makkara syälään, niin äite vastas, että*

kun aika semmonen tullee (R.); *Pääs ikään lehmän työ, niin läi kurikalla ohtaan* (Ä.); *Menin huomenissa, niin lehmät pakkas pahemmin, kun oli oppinu'* (Ä.); *Sitte kulkivat monien valtakuntajen lävite, niin tulivat vuorelle* (P.); *Se peäś katolle, niin Kuuliais-Tapani ampuś sen hop(p)eanapilla, että kajahti* (Ke.); *Miehet keänś kistun suulleen korpit alaspäin, niin sitten lähti kulkemaan ruumis* (Ke.); *Se lähtee tietä myöten, niin tul(l)ee poika vastaan* (M.); — *Paisto päivä, kun mä tulin, niin hattuni suli, sato, niin takkini kastu* (R.); *Pujotin vasemmasta sisään ja oikeesta ulos, niin olin taas paimenen vaatteissa* (Ä.); *Hyppäät vaan nenälle ja huula „karuut'", niin vaunut lähtee menneen* (R.); *Tua minulle parempaa, niin minä annan sinulle paljon rahaa* (K.); *Tapappas mun peätäń, niin minä neuvon sinulle kultavuoren* (M.).

Välistä *niin* pannaan temporaalilauseen asemesta käytetyn passiivin II:sen partisiipin partitiivin jälkeen; esim. *Hetken taottuvaan, niin seppä rupes tutkiin laukkua* (R.); *Sen huomattuvaan, niin tempas sitä lujemmasti kelkan jukosta* (P.).

Anakoluuttisesti on *niin* käytetty esim. seuraavissa lauseissa: *Jolle maalle minä menen, ja sinä tulet kanssa, niin minä tapan sinun kohta* (Ke.); *Kaikki, mitä sinä aattelet, että „jahka tuo mun pussissani", niin se mennee kohta pussiin* (Ke.).

5. *Niinkun.*

277. Omituisella tavalla on *niinkun* käytetty esim. seuraavissa lauseissa: *Erkki rupes hyväileen Tiinaa niinkun hentukseen* (R.); *Menivät niinkun yökulkuun* (V.); *Pappi epäili sitte aina, että kyllä se lukkari käy heillä, niinkun omin lupinsa ottamassa* (V.); *Rupes tunkeen niitä kaupunkilaisten hanhia porti(n) alatte niinkun lahjaks vahtimiehelle* (Ke.).

6. *Että.*

278. ***Että*** **sanan alkuperäisin ja vielä nytkin yleisin merkitys on sen eksplikatiivinen merkitys: se on korrelatiivisen** *se* **sanan relatiivinen vastine. Se on sekä merkityksensä,**

että johtonsakin puolesta verrattava latinan *qvod* sanaan, sillä molemmat ne ovat johtuneet relatiivisesta pronominista (*että* = *jotta*, vrt. *ell'ei* = *joll' ei*, Viron *emblumb* muodoltaan = *jompikumpi*). Konsekutiivinen *että* on aivan selvästi vain eri laji eksplikatiivista, ollen käytettynä *se* sanan muotojen tai johdannaisten, esim. *niin*, *semmoinen* y. m. sanojen selvikkeeksi. Selvästi eksplikatiivinen on myöskin finaalisen *että* sanan merkitys; sekin on vain käytetty *se* sanan selvikkeeksi; esim. *Sitä varten se luki, ett'ei pappi olis torunu'*. *Se* sanan poisjättäminen on kumminkin aivan yleistä, eikä kielemme luonne ylimalkaan vaadikkaan determinatiivista korrelaattia aina ilmiin pantavaksi.

Seuraavassa on aikomuksemme tarkastaa niitä tapauksia, joissa kansankieli viljelee *että* sanaa runsaammalti kuin nykyinen kirjakieli, nimittäin *että* sanaa infinitiivien edellä, missä se useimmiten on ellipsin kautta selitettävä, sekä myöskin partisipiaali-järjestelmän, alistetun kysymyslauseen ja oratio directa'n edellä. Näissä kaikissa tapauksissa *että* sanan eksplikatiivinen merkitys kuultaa aivan selvänä, vaikka kohta *se* sana usein on pois jätetty.

279. Ensinnä puhumme *että* sanasta I:sen infinitiivin edellä. Tämmöisiä lauseita voipi useimmissa tapauksissa selittää ellipsin kautta syntyneiksi. Hyvin selviä esimerkkejä tässä suhteessa ovat seuraavat, joissa infinitiivillä *että*-lauseessa on eri subjektinsa: *Olikin riita, että tulla tien itäpuolelta* (= oli riita, että *piti* tulla *tien*; Ä.); *Johan se kerran oli kysymyksessä, että Jyväskylään tulla kuvernööri* (= että J:kylään *piti* tulla *kuvernööri*; (Ke.); *Ajatteli että 11 rinssiä vielä tulla tyhö* (R.); *Se paikkuutti housujaan, että rahaa jäähä* (= että *piti rahaa* jäähä; Ä.). Esimerkit, jotka tuomme esiin, jaamme selvyyden vuoksi seuraaviin eri tapauksiin.

1) *Että* on käytetty I:sen infinitiivin joko lyhennetyn tai täydellisen translatiivin kanssa finaalilauseen asemesta; esim. *Sitähän varten se on laitettu, että saaha hyppelemmään* (Ä.); *Niin paljon se osti, kun hän tuumas ottaa, että antaa niille miähille* (R.); *Kuningas otti kuvan, että, joka sai kuvan, tulla ja ilmottaa ittensä* (R.); *Ehtoolla kävimme kat-*

tomassa, että kiviä saaða (V.); *Sillä ehðolla se on talonsa myimy' halvasta hinnasta, että saaða syytingin* (V.); *Se kävi ahtaimta solaa, että saaha ne rauvat pois* (Ä.); *Kissa on niin varppeillaan, että mennä* (Ä.); *Eikö olis pieniä* (nim. rahoja), *että särkee* (Ä.); *Emäntä oli menossa kamariin, että maata* (Ä.); — *Minä seurasin poian linnalle, että tievustaakseni, mitä siitä vastahakosesta naimisesta seuraa* (Ä.); *Se potkii, että pois päästäksensä* (Ä.); *Ne se teki sen, että rahaa saahakseen vain* (Ä.); *Rovasti puki ihte(n)sä kerjäläispukuun, että sillä kurin estääkseen muita kerjäläisiä tulemasta* (P.); *Ne ol' oottamassa, että niitä soahakseen piiskata* (M.).

2) *Että* on käytetty I:sen infinitiivin kanssa konsekutiivilauseen asemesta; esim. *Se toimitti sille pojjaalle, että pitäs panna sen punasen pailan päälleen ja pittää se niin ett'ei koskaan riisua* (R.); *Kyllä se semmonen aikomus sillä on, että yrittää* (R.); *Ei nyt semmonen muotti ole, että mennä pihalle* (V.).

3) *Että* käytetty infinitiivin kanssa semmoisen subjektina tai objektina olevan substantiivin jälkeen, jota muuten paljas infinitiivi seuraa; esim. *Kyllä nyt jo aika oliś, että heinässä olla* (M.); *Eikö ole aikaa, että käyðä tupakkia polttaan* (V.); *Ei ole valtaa, että antaa* (Ä.); *Sille tuli käsky, että seihtemän aikaan viimestäänkin olla paikalla* (Ä.); *Kyllä sillä oikee aikomus oli, että naila sen likan* (R.); *Niillä on se tuuma, että ottaa sen papiks* (Ke.); *Ne tul tänne kohta kun se lupa tul, että ampua* (Ke.); *Siitä on se tapa tullu, että ostoa ja myijä herrastuomarin nim(m)eä* (Ke.); — *Kapteini anto luvan, että nosta kaupungille* (V.); *Keisari anto Virolaisille luvan, että räntätä kirjoja* (Ä.); *Kun kerran luvan saa, että laskee, niin kyllä minä lasken* (P.); *Minä sain luvan, että hakata tuon mehtän* (M.); *Se saa lupauksen, että häntä kiklata omakseen* (V.);

4) Infinitiivi *että* sanalla varustettuna on subjektina joko persoonattomalle verbille, tai predikaatinsanalla varustetulle *olen* verbille; esim. *Ei se sovi, että semmosta tehä* (Ke.); — *Jos mahdollista on, että saala toimeen* — (K. A.); *Se on mahðollista, että sitä saaða nauttia* (V.); *Ei se o' mittään*

mahollista, että sitä saaha (Ke); *Se on mahðoton, että sitä mennä maksamaan* (V.); *Ei se ole hyvä, että olla semmosessa kuumassa* (V.); *Kyllä se on parempi, että käyvä Lahella ensin* (P.); *Se on paras, että ottaa siitä pikkusen pois* (V.); *Paha se on, että tappaa omat lapsensa* (R.); *Se on mukavampata, että katella* (Ke.); *Kyllä se lysti olis, että niitä saaha* (Ke.).

5) Infinitiivi *että* sanalla varustettuna on semmoisten käsitteensä suhteen vaillinaisten verbien, tai predikaatinlisällä varustettujen transitiiviverbien objektina, jotka muutenkin vaativat infinitiiviä objektikseen; esim. *Meinasivat, että olla viisaita* (Ä.); *Ne tuumasivat, että eritä* (P.); *Isä tuumas, että viällä tyttären mettään sylänmaahan* (R.); *Pyysivät, että saaha hyvässä talossa joulua pittää* (P.); *Ehtoolla lupas Poukka, että meille tehðä tilit* (V.); *Minä lupasin, ett'ei enää päästää* (Ä.); *Sen pitää tietämän, ett'ei ruveta vastaan* (Ä.); — *Nyt te saatte sen toimeksenne, että hajottaa* (V.).

6) *Että* sanalla varustettua infinitiiviä on vaatimassa joku verbum sentiendi et dicendi tai samaa merkitsevä substantiivin ja verbin yhtymä, jota ei muuten saata infinitiivillä järjestää; esim. *Se sano, että piðättää kolme tuhatta markkaa* (V.); *Olis sanoo sille, että käyðä täällä* (V.); *Minä kiirehin poikia sanomaan, että tulla pian* (Ke.); *Se puhu, että tulla* (V.); *Se puhu, että saaða kirjaa meneen* (V.); *Ne olivat keskenänsä sopineet, että kolmena pänä vain tapella* (Ä.); *Oli kuuluutettu, että yheksä(n) aikana mennä kirkkoon* (Ke.); *Varotti, ett'ei unohtaa äitee, vaan aina noulattaa sen miältä* (R.); — *Lähetti san(n)oa* (= sanaa), *että tulla sinne* (M.); *Tuli sana, että muoria korjata pois* (V.); *Se on Renqvistin oppi, että rukouksella tehä ihte(n)sä valmiiks* (Ke.); *Se puhu, että veneellä tullakse(n)sa* (Ä.).

280. Myöskin III:tta infinitiiviä olen kuullut *että* sanan kanssa käytettävän, kuitenkin ainoastaan sen inessiiviä ja illatiivia.

Inessiiviä kuulin *että* sanan kanssa käytettävän kaksi kertaa, nimittäin lauseissa: *Se oli, että tietämässä* (Ä.); *Ei*

se juassu', että sitä kysymässä (R.). Kummassakin lauseessa on *että* nähtävästi finaalisessa merkinnössä.

Illatiivin kanssa *että* sana on tavallisempi. Selvyyden vuoksi eroitamme tässäkin eri tapauksia.

1) *Että* infinitiivin illatiivin kanssa ilmoittaa tekoa, jota varten joku tulee, menee jne., johon joku ryhtyy, siis *että* on finaalisessa merkinnössä; esim. *Sitä varten se tuli, että suomea oppimaan* (Ke.); *Sitä varten minä lähtinkin, että naimiskauppaa tekemään* (R.); *Yks meni, että kuunteleen* (Ä.); *Tahto vallesmannia hakeen, että köyttään Rahikaista* (Ke.); *Ruvettiin kerran, että tyynyllä lyömään* (Ä.); *Ne on ruvenneet keinoon, että niitä hävittään* (Ä.); *Suotta se siihen reistinkiin rupes, että sinne rihtoomaan* (= yrittämään; Ke.); *Poika tuli sille tuumingille, että ottamaan akkaa* (P.).

2) *Että* infinitiivin illatiivin kanssa ilmoittaa tekoa, johon jotakuta kehotetaan; esim. *Se kehottaa, että antamaan ilmi* (M.); *Sotamiäs kun aamulla lähti matkaan, niin emäntä käski, että palatessaankin poikkeen* (R.); *Minä käskin, että tulemaan tänne* (M.); *Toimitus pyysi, että minun kerämään* (V.); *Pyyttiin, että kirjottamaan* (V.); *Tuomari pyytää, että pellaamaan poikaa* (Ä.); *Pyytää, että ottamaan* (P.); *Mies pyysti kumppalikseen ukkoo, että takaa ajamaan* (P.); *Neuvo kauppamiestä, että menemään puutarhaan* (M.); *Telerahvas, että laittaan pian* (Ä.); *Ruvettiin huutaan Vanhaa Erkkiä, että opettaan keitä* (Ä.); *Niinhän se kuulmuttaa almanakassakin, ett'ei niitä hävittäm(m)ään* (M.); *Taas vietiin lukkarille sana, että korjaamaan muoria* (V.).

3) Infin. illatiivi *että* sanalla varustettuna ilmoittaa tekoa johon joku on omansa, kelvollinen, halullinen; esim. *kyllä se siihen mestar on, että sitä syömään* (Ke.).

4) Infinitiivin illatiivi *että* sanalla varustettuna ilmoittaa tekoa, johon jonkun on pakko; esim. *Mikä tinki vaarin on, että työtä raatamaan* (V.).

291. *Että* sanaa käytetään myöskin hyvin yleisesti partisipiaali-järjestelmän edellä. Tässäkin *että* sanan on selvästi eksplikatiivinen, vaikka *se* sana on milt'ei säännöllisesti pois jäänyt, sillä eihän esim. lause *Se antaa sillä kurilla*

ilmi, että sen ottaneen sältä ole muuta kuin: *Se a. s. k. i. sen, että — sen ottaneen sältä.*

Otamme esimerkkejä: *Sanovat, että tohtorin olevan Helsingissä* (R.); *Ne puhuvat, että sen loppuvan* (V.); *Se sanoo, että sen Pirkkalasta olevan* (V.); *Sano, että sen olevan huonomman* (V.); *Sanon, että pastorin kanssa olevani* (Ä.); *Pastori sano, että minun olevan toisen vuotta kahdeksannella kymmenellä* (Ä.); *Sanovat, että sen olevan vähä eri mieltä* (P.); *Puhuvat, että olevan yhen osan seurakuntaa semmosessa tuumassa* (P.); *Minä kuulin, että tämän kirkkoherran olevan semmosen* (P.); *Se sano, että oleva(n)sa kotona neulomassa* (P.); *Sanovat, että niitä olevan* (Ke.); *Se näk sen pojan, että miehen tulevan* (Ke.); *Sanovat, että sen olevan pienen* (Ke.); *Muutamat arvelevat, että sen olevan jouśpyssyn aineita* (M.); *Sinä kehut, että riihessä olevan puolentoista miestä ja hevosen peän* (M.); *Muistuttel, että vanhan puheen varalla tuleva(n)sa* (M.); — *Sanovat, että Poukan herran pyytäneen* (R.); *Se puhuu, että kaikkien herrajen ampuneen tätä* (V.); *Se jutteli, että semmoset tuumat sillä olleen* (V.); *Aapo puhu, että siellä olleen rokkaa* (= rokkoa; Ä.); *Sano, että Jyväskylästä tuoneen* (P.); *Päätti, että sen koiran vieneen lapsen* (Ke.); *Sanovat, että sen olleen Kiesisessä* (Ke.); *Niin ne puh(h)uu, että ryssäin sen rustanneen* (Ke.); *Puhuttiin, että sen meinanneen ottaa niitä ite alansa* (Ke.); *Ukko tuumaś, että vaitonaa(n) ollee(n)sa* (= hervotonna; M.); — *Kyllähän ne on puhuneet, että sitä tehtävän* (Ke.); *Se meinas, että ens kesänä vihittävän* (Ä.); — *Se sano, että haukutun heitä* (M.); — *Sanovat, ett'ei sen syövän* (Ke.); *Me luulimme, ett'ei tulevan niistä mitään* (V.). Ks. enemmän esimerkkejä semmoisista lauseista, joissa *ett'ei* käy partisipiaalijärjestelmän edellä 203.

Samantapaisia esimm. on Viron kielessä; esim. *Sai kuulda, et seal yks mees elavat*).*

282. *Että* sanaa käytetään myöskin alistetun kysymyslauseen edellä, missä *että* on samaa luontoa, kuin edellisessä tapauksessa. Esimerkit tässäkin puhukoot puolestansa:

---

*) Ks. *Wiedemann*, Gramm. d. Estn. Spr. § 208.

1) Alistettua kysymyslausetta hallitsee „verbum sentiendi et dicendi“: *Se ties siitä, että kahtooko se sinne* (Ke.); *Pyytää, ett'eikö hän sais* (V.); *Piru arvas, että eikö se hänellä varasta* (P.); *Se sannoo, ett'eikö hän sais mennä olen sissään* (Ke.); *Kyssyy, ett'eikö saa koskee* (Ke.); *Yks isäntä rupes tuumaamaan, että mitä vasten vaimot emäntänä pietään* (Ä.); *Ne tievusti sitte ne ryssät, että mistä ne miehet ol' kotosin* (Ke.); *Se tuumas, että mitenkä hän sais siitä tieŏon* (V.); *En minä ossaa toimittaa, että miten se oli* (Ke.); *Mutta kuahari, kun pääsi isännän reestä, kerto, että minkälaisen tapauksen hän näki* (R.); *Isä ihmetteli, että kuinka ne sen leivän niin hyvää tekee* (V.); *Se tuumas, että kuinka hän sen kirnuamuksen sais käymään päinsä muita askareita tehessään* (Ä.); *Se tutki sitä pappia, että kuinka paljo hän ryyppeä* (M.); — *Mutta pojalle tul sitten vasta tuuminki, että mitenkäs hän pois pääsee* (Ke.).

2) Hallitseva verbi on muunlainen: *Akka lähti kattomaan, että mitä siällä on* (R.); *Määräs kuus miästä kattoon, että mistä se on alkunsa saanu'* (R.); *Aamulla meni taas kuunteleen, että mitä ryssät meinaa* (V.); *Se väjy sitte sitä, että keitä ne on, jotka sen sotkee* (K. A.); *Suś ja ilves pit(t)ää keinoa, että miten sen saiś nähä* (M.).

283. Mutta ei siinä kyllä, että *että* sanaa täällä oratio obliqva'ssa käytetään runsaammalti kuin kirjakielessä, vaan sitä käytetään vielä oratio directa'nkin edellä, aivan samoin kuin Unkarin kirjakieli säännöllisesti käyttää *hogy* sanaa. *Että* sanan luonne tässäkin on sama kuin kahdessa edellisessä tapauksessa, siis eksplikatiivinen. Esimm. *Sano, että „mitä pyylät siitä nahaasta?“ Matti vastasi, että „karpion rahaa“* (K. A.); *Ryävärit kysy, että „kuka sinä olet?“ Se sano, että „ryäväri“* (K. A.). *Rinssi kysy, että „kuka sinun on tänne tuanu'“* (R.); *Se kysy, että „minkäs menet?“ Poika vastas, että „mailmalle“* (R.); *„Mitä siältä haetaan?“ Se sano että „rahakistua“* (R.); *Se sano ett' „en minä o' käyny'“* (R.); *Se meinas, „että sinäkö siellä käyskin“* (V.); *Sano, että „tule aamulla“* (Ä.); *„Pappi sannoo ett' „ei ennen piä ruveta pellaamaan, ennenkun minä köytetään tuohon paaluun“* (Ä.); *Piika*

sano, että „mene toiseen talloon“ (P.); *Vgrot päätti keskenään, että „me otetaan tuolta mieheltä hevonen pois“* (Ke.); *Se vastaa sitte, että „minä olen mies“* (M.); *(Mitä se onkii?) Se vastas että „asiata“* (M.); *Se sano niin että „tule syömään sitte* (Ke.);“ — — *jos sanot ni-että „kas niin“* — — (Ke.); — *Se pit sitä keinoo, että mitenkä se saakaan sieltä pettäästä kässümme* (Ke.); — *Ukko nosti akkaa kunnes sai niin ylhäälle, että näki, ett'ei tämä ole minun akkani* (R.).

Nämät esimerkit kai jo riittävät. Enemmän esimerkkejä lukija saattaa saada kielennäytteistä.

284. Joskus käytetään *että* semmoisissa elliptisissä lauseissa, joissa siten ei tule verbiä ollenkaan olemaan, vaan ainoastaan joku substantiivin tai partisiipin sija. Minun kuulemani esimerkit ovat: *Onko veljellänne aina tuuma, että papiks* (R.); *Et sinä sog sitä äntiin,* (s. o. toimeen) *että sitä puuta hakatuks* (M.); *Kun yłoppilas viittas hatulla, että maksetuks, niin ruoska pystyyn puukhollarilta* (M.). Samaa laatua on lause: *„Kyllä se tän talon tavaraa on“*. — *„Sanovat, että kauppamiehen“* (Ä.); — *Poika tuli niin surulliseks, että oikein* (R.).

285. Mutta tavataanpa päinvastaisiakin ilmiöitä, nimittäin, *että* sanan poisjättämistä oratio obliqva'sta, missä kirjakieli sitä käyttää. Asiata valaiskoot seuraavat esimerkit: *Palvelijat sanovat; ei he tiälä* (R.); *Ne sano: kyllä hekin koittaa* (Ä.); *Se sano: hän on ihte kuullu'* (Ä.); *Sano: kyllä hän maksaa palkkaa* (Ä.); *Seppä sannoo: ei hän ruppee tekemään, kun ei hän tiijä ollenkaan* (Ke.); *Poika sannoo: eihän siitä niin pahollaan piä olla; kyllä hän tekkee ja vastaa hengen kanssa* (Ke.); *No, kyllä hän antaa, sano palvelija* (Ke.).

7. *Kun.*

286. *Kun* sanasta minulla ei ole varsinaisia muistoonpanoja; tahdon kumminkin muiden tutkijain varalle tehdä muutamia viittauksia. Sana tavataan täällä aina muodossa *kun*, olipa se sitten komparatiivisessa, temporaalisessa tai muussa merkityksessä. Se on instruktiivi sanasta *kuka*, ja

on siis se, samoin kuin *että*, korrelaattina olevan *se* sanan relatiivisena vastineena. Kun se on komparatiivisessa, kausaalisessa, temporaalisessa, konditsionaalisessa merkityksessä, niin sen vastineena tavallisesti päälauseessa on *niin* (Ks. 275). Mutta saattaapa *kun* sana olla muutenkin relatiivisessa merkinnössä. Näissä tapauksissa saattaisimme *kun* sanalle antaa nimet:

1) *Kun* explicativum; *kun* sana silloin vastaa *että* sanaa, jonka kanssa se johtonsakin puolesta soveltuu yhteen; esim. *Liekkö se siinä, kun on tottunu'* (P.); *Se on siinä kans, kun on hyvä muisti* (V.); *Se itki sitä, kun hän sormukse(n)sa puotti* (M.).

2) *Kun* relativum; tässä tapauksessa *kun* sanaa käytetään subjektina, objektina ja predikaatinsanana; esim. *En minä o' nähny' sitä miästä, kun sinne tuli* (R.); *Se neulo sitä paitaa, kun hän tuumas sulhaselleen antaa* (Ä.); *Se on se* l. *semmonen, kun se on* (V.). Vrt. 184. Että instruktiivi täten on tullut subjektiksi ja objektiksi, näyttää ehkä vähän kummalta, mutta eihän tämä tapaus ole yksinään kielessä (vrt. 13 ja 42).

8. *Jos.*

287. *Jos*, jonka asemesta kieltävissä lauseissa käytetään *jons'en*, harvoin *jols'en* (kenties = *jonas en*, *jollas en*), käytetään täällä ylimalkaan vain konditsionaalisena konjunktsioonina. Alistetussa kysymyslauseessa se on harvinainen esim. *Käski kuulteleen, jos laivalla jo tultas heilän peräsään* (K.).

Omituinen *jos* sanan käytäntö on seuraava. Kun tahdotaan vahvistaa jotakin adjektiivia tai substantiivia, niin se kerrotaan kahdesti ja asetetaan *jos* sana väliin; esim. *Likkanalut, nouskaa ihmisten pellolta pellavan kuituja noukkiin, että paita tehlään korree jos korree* (R.); *Käskettiin kakkoo tuamaan korreeta jos korreeta* (R.); *Pani sinne miehen laiskan jos laiskan* (V.); *Panee silkkilangan hienon jos hienon* (Ä.); *Ritari männystä alas sievään jos sievään* (P.); *Kumartaa nöyrändi jos nöyränä* l. *nöyrästi jos nöyrästi* (Ä.); *Laitettiin hyvästi*

jos' hyväst' (Ä.); — *Tuli nälkä jos nälkä* (Ä.). Tietysti nämät ovat elliptisiä lauseita; ehkä saattaisi selittää esim. lauseen *tuli nälkä jos nälkä* siten, että se merkitsee: tuli nälkä jos kerran oikein nälkä tulla voi.

9. *Saati.*

288. *Saati* sanalla on täällä toisinaan aivan selvä konditsionaali-konjunktsioonin merkitys; esim. *Kyllä se tullu' olis, saati se vaan* (= kunhan, jos) *sanan saanu' olis* (Ä.); *Kun sen oikeen saa alkuun, niin kyllä kelpaa, mutta saati se menee karille, niin* . . . (V.).

Toisinaan käytetään *saati* sanaa yhdessä kieltosanan kanssa ikään kuin kieltosanan vahvikkeena; esim. *Menettekö järvelle? Saat' ei sinne* (s. o. eipähän) *myäs muut mene* (R.); *Saat' eipä ne tiet mene syänmailla suoraan* (Ä.).

10. *Vaikka.*

289. *Vaikka* käytetään omituisesti lauseissa, jotka ovat puoleksi alistettuja kysymyslauseita, puoleksi konsessiivisia, kun alistavana lauseena on kieltäväinen tai kysyväinen lause, jonka predikaattina on verbi *tiedän* tai ehkä joku muu samaa merkitsevä verbi. Semmoisessa lauseessa on samalla lausuttuna, ett'ei puhuja tiedä onko asia niin, mutta samalla myönnetään hyvin mahdolliseksi, että asia niin on. Esimm. *Ei tieđä, vaikka se hakeekin* (V.); *Enpä tiijä, vaikka mä käyn* (Ke.); *Kuka sen tietää, vaikka tullee elake lapselle* (Ke.). Näissä lauseissa on predikaatti indikatiivissa; tavallisemmin se kumminkin pannaan konjunktiivin menneen ajan temporeihin; esim. *Ei tiälä, vaikka olis yhtä paljo* (R.); *Eipä tiijä, vaikka se viimen tulis* (Ä.); *Ei tiijä, vaikka se menis* (P.); *En minä tiijä, vaikka sinä olisit kuinkakin hyvä mies* (P.); *En tiijä, vaikka se olis* (Ke.); *Ei tiijä, vaikka sillä olis* (Ke.); *Ei tiijä, vaikka se muistaskin* (Ke.); *Ei sitä tiijä, vaikka niitä oliś uusia* (M.); *Ei tieđä, vaikk' ei ne vielä sanos* (V.).

Tämä lausetapa olisi mielestäni omistettava kirjakie-

leen. Sen tarpeellisuutta tulin huomaamaan kääntäessäni säettä:

τίς δ᾽οἶδ᾽, εἴ κέ ποτέ σφι βίας ἀποτίσεται ἐλθών.

(Hom. Odyss. III: 216).

Tämä mielestäni on suomeksi tarkimmin käännettävä: Kuka tiesi, *vaikkapa* hän kerran tulisi ja kostaisi heille heidän väkivaltaiset työnsä.

Liitteitä.

1. Sanojen järjestyksestä.

290. Sanojen järjestys on vapaasti liikkuvassa, luonnonraittiissa kansankielessä hyvin vaihtelevainen. Se ei ole jäykistynyt mihinkään järkähtämättömiin kaavoihin, vaan noudattaa etupäässä aistin ja tunteen säätämiä lakeja. Kukaan kirjoittaja, joka tahtoo kirjoitustavasta pitää lukua, ei saata olla sanojen järjestyksestä huolimaton, sillä siinäpä ase, jolla voipi käsitteiden keskinäisiä suhteita hienoimmin osottaa, ajatuksen ilmaisun muodollista puolta kauniimmin somistaa. Tutkija ei saata näissä asioissa sääntöjä säädellä, hän saattaa ainoastaan viitata sitä yleistä suuntaa, mikä kielen ilmiöissä on huomattavana.

291. Se ajatuksellinen subjekti, mikä jo ajatuksessa on ennakolta tunnettuna, ennen olevana, ja jolle uusia määräyksiä omistetaan, se lauseessakin, arvostelman kielellisessä ilmaisumuodossa, on asetettava ennen määräävää predikaattia, Se subjekti taas, mikä vasta vaikutustensa, ominaisuuttensa määräystensä kautta tulee tunnetuksi, on ajatuksessakin jotakin jäljestäpäin olevaa, ja se siis on lauseessakin asetettava sen predikaatin jälkeen, joka ilmoittaa ne ennakolta tunnetut vaikutukset, mitkä tekevät subjektinkin tunnetuksi. Nämät ovat ne ajatuslakeihin perustuvat säännöt, joita kielemme ylimalkaan noudattaa.

Tässä kohden ovat kirjoittajamme tehneet paljon kielipattoja, sitoen kieltämme ruotsinkielen ajatusmuotoihin. Ruotsinkielen vaikutuksesta on ruvettu noudattamaan sitä sään-

töä, jolla ei ole perustusta ajatuksessa eikä kansankielessä, että subjekti on predikaatin jälkeen pantava, kun adverbiaalinen tai objektiivinen lauseen-osa tai kokonainen lause käy predikaatin edellä.

Otamme seuraavassa esimerkkejä, joissa tuntematon subjekti on asetettu predikaatin jälkeen. Runsaista esimerkkikokoelmista on vaali vähän vaikea, mutta me otamme tähän vain muutamia; muuten saan viitata lukijaa kielen näytteihin.

Esimm. *Siit' ajo sitte miäs hevosella* (K.); *Lensi kolme korppia kirkonharjalle* (K.); *Ennen oli äärettömän rikas kauppias* (R.); *Tullee yks ovi vastaan, ja siällä kehrää kaks ämmää* (R.); *Osu kulkeen tiätä rikkaita kauppamiehiä* (R.); *Huutaa yläkerrasta vaimo-ihminen* (R.); *Lentää suuri kultalintu sitte* (R.); *Kerran oli raatali yhlessä torpassa, jossa oli isä, äite ja tytär* (R.); *Oli kerran erräässä kappelissa suutari* (R.); *Sattu karhu kuunteleen* (V.); *Koskesta nousee kaunis röökinä* (V.); *Sattupas tuleen meren seläällä avonainen kallio* (V.); *Oli torppa ennen, joss' oli vanha akka* (Ä.); *Tuli kaupungin syrjässä teinipoikia vastaan* (Ä.); *Se näki, että tulee komeet vaunut* (Ä.); *Meni matkajoukko Turkuun* (Ä.); *Kävi susi rautoin* (Ä.); *Ajaa herra kääsillä* (Ä.); *Siin' oli pien paimenpoika* (P.); *Tuli toissilmänen akka vastaan* (P.); *Nyt on taas tullu' uusi kosioimamies* (P.); *Ol niin laiska mies yhessäkin paikassa* (Ke.); *Tul lampi siellä vastaan ja sen lammin rannalla ol yks tölli* (Ke.); *Samassa lentää hanhiparvi kaupungin ylitte* (Ke.); *Ol' juoppo pappi er(r)äässä seurakunnassa* (M.); *Tul' kaks valkohattuista miestä* (M.); — *Oli yks köyhä suutari* (K.); *Oli yksi torppari* (V.); *Siällä osu olla yks iso laiva* (R.); *Ol' yks kuninkaanhovi, ja ol' taltärenki sillä kuninkaalla* (M.); — *Menivät vähän matkaa yhlessä, istu taas yks miäs tiänsivussa* (K.); *No se menee sivute, niin tullee toas sotamies vastaan* (M.); — *Kun hetki oli juostu, niin tuli pieni, nätti, kaunis linna vastaan* (Ä.); *Kun se enskerran lävväytti tuluksellaan piihin, niin tuli sinne koira* (Ä.).

Onpa sitä vastoin esimerkkejä, että, jos painon vaatimuksesta objekti tai adverbiaali käypi predikaatin edellä tai sivulause päälauseen edellä, silloinkin tunnettu subjekti käypi

predikaatin edellä; esim. *Ne se vei korttierii(n)sa* (Ke.); *Sian ne ol' tappaneet* (M.); *Missä marjat on* (Ä.)? *Kysy, missä Janne on* (R.); *Tässä ruuna on* (Ä.); *Tässä tämä karkujan nyt on* (Ä.); *Täällä sormus on* (Ä.); *Täällä risti on* (Ä.); *Venneeseen ne toisetkin nousivat* (Ke.); *Sialla piru ajo* (V.); *Kirkkoherran kotiin tultua kirkkoherra vannotti renkiä, että „mihin sen tavaran panit“* (Ke.); *Vähän aikaa tyttären kanssa kapistessa tytär rupes ääntelemmään, jonka emäntä kuultuaan kysy: „Mikä sulla on“* (P.); *Hetken taottuvaan, niin seppä rupes tutkiin laukkua* (R.); *Kun hän tuli takasin mereltä, niin hän näki Köyhän Matin tulevan vastaansa* (K. A.); *Kun parraiks riisu ihte(n)sä, niin nikkar kopistaa oven takana* (Ke.); *Kun ne palasivat, niin se puhu kumppaliloilleen* (Ke.); *Kun käki helkuttelee tualla puun-oksalla, niin se saarnah* (K. A.); *Jos minua autatte, niin härkä on teijän* (Ä.); *Tämä kirja kun menee papalle, se lukkee ja itkee* (R.); *Laiva kun pääsi haminaan, murheellinen kuningas menee tiätään, mitä mailmalle kuuluu* (R.).

Samassa suhteessa ovat muutamat verbin määräyk-set, jotka ikäänkuin edustavat subjektia, niinkuin persoonattoman verbin persoona, passiivin objekti, jne., esim. *Kun peäś kot(t)iin, niin sen täyty kohta ruveta työhön* (Ke.); *Mutta kun ne menivät matkaansa, kuninkaan tuli rahaansa ikävä* (K.); — *Siellä sanottiin olleen juoppo pappi* (Ä.); *Kehuvat olevan sielläkin huonot laihot* (V.), vrt. *kehuvat huonojen laihojen olevan siellä* (ks. 251, 3).

292. Mitä taas predikaatin määräyksiin tulee, niin saattaa kyllä usein tapahtua, että ne asetetaan predikaatin jälkeen, vaikka ne ovat tunnettuja, joll'ei niiden erityinen paino vaadi niitä lauseen alkuun pantaviksi, niinkuin juuri esim. lauseissa: *Sian ne ol' tappaneet* (M.); *Venneeseen ne toisetkin nousivat* (Ke.); *Sialla piru ajo* (V.). Vielä toinenkin tapaus on, jolloin tunnettu predikaatin määräys asetetaan predikaatin edelle, ei tosin sen oman painon tähden, vaan subjektin painon lisäämiseksi. Kun nimittäin kaksi tunnettua nominia käypi predikaatin edellä, niin alempana lauseessa olevan nominin äänenpaino tulee selvemmin esiin. Sen tähden, kun subjektilla on erityinen

paino, se pannaan lauseen alkuun ja tunnettu, äskenmainittu predikaatin määräys asetetaan predikaatin eteen, jotta subjektin paino selvemmin tuntuisi; esim. *Minä sen tein* (K.); *Minä neulan pulotan* (K.); *Meilän isäntä paatin teki* (R.), vrt. *Meilän isäntä teki paatin; Emme me Tiinaa kualijaksi lyä. Tiina meille kepinkin anto* (R.); „*Sin' ot hullu.*“ — „*Sinä hullu ot*“ (Ä.); „*Kuka tuvassa on?*“ — „*Isä tuvassa on*“ (R.). Useinpa muutenkin asetetaan tunnettu, äskettäin mainittu predikaatin määräys predikaatin eteen; esim. *Poukar-akka pelas, että niin pian kun ne ens kerta lasketaan pihalle, niin ne vie vuorenpeikko* (Ke.). Saatamme siis yleensä sanoa predikaatin määräyksistä, että ne eivät ole välttämättömästi tuntemattomia, kun ovat predikaatin jälkeen asetettuina, mutta silloin ne ylimalkaan ovat tunnettuja, äskenmainittuja, jos ne käyvät predikaatin edellä.

293. Tunnettu, äskenmainittu predikaatti asetetaan tunnetunkin subjektin edelle silloin kuin sillä on erityinen paino. Tunnettu subjekti asetetaan silloin kohta predikaatin jälkeen; jos taas subjekti on tuntematon, se säästetään useimmiten lopummaksi; esim. „*Tulko se pappi tänne?*“ — „*Tul' pappi tänne ja ol' ison aikoa*“ M.); „*Tulko tänne ollenkaan pappia?*“ — „*Tul' tänne pappi*“ (M.); — *Menen minä sinne* (K.); *Kävin minä siällä* (R.); *Annan minä lapselle* (R.); „*Piläkkös puhees?*“ — „*Pilän minä puheeni*“ (R.); *Tarjoon minä sille viinaa* (V.); *Tiijän minä senkin verran* (Ke.); „*Mitäs sieltä löysit?*“ — „*Löysin minä semmosen elävän*“ (M.); *Kävin minä kirkolla* (M.); *Jopa minä sinulle sanon, että puotat sinä sen* (Ä.); *Se sano, että jo hän luuli, että pääsee se* (Ä.); „*Eikö se ollu' vaalissa?*“ — „*Oli se*“ (P.).

294 Yleiskatsausta luulisin helpottavani siten, että liitän tähän ruotsalaisen käännöksen niistä vivahduksista, joita muutettu sanojen järjestys synnyttää lauseessa, minkä subjektina on *ukko*, predikaattina *on* ja adverbiaalina *tuvassa*:

a) *Ukko on tuvassa* = gubben är i stugan l. i en stuga.
   Tuvassa on ukko = i stugan är en gubbe.
b) *Ukko tuvassa on* = det är gubben, som är i stugan.
   Tuvassa ukko on = det är i stugan, som gubben är.

c) *On ukko tuvassa* = vist är gubben i stugan.
On tuvassa ukko = vist är i stugan en gubbe.

295. Yksi kohta on, jossa kansankielikin näkyy antaneen sijaa vieraan kielen vaikutukselle, nimittäin siinä, että subjekti tavallisesti asetetaan semmoisen predikaatin jälkeen, joka vastaa latinan *inqvit* sanaa, s. o. silloin kuin ensin mainitaan puhujan sanoja ja sitten vasta puhuja.

Mutta onpa vielä esimerkkejä siitä, että tunnettu subjekti silloinkin asetetaan predikaatin eteen. Melkein aina asetetaan persoonapronomini predikaatin eteen; esim. „*Mene sinä paikalle vaan*“, *minä sanon* (K.); „*Olenko minä teilän juaksutettavanne?*“ *minä sanon* (R.); *Kun sitä oikein aattelee, minä meinaan* (K.); „*Varsin mahottomasti*“, *me sanotaan* (Ä.); „*Kyllä nyt on ihminen vasta oikein kurja*“, *se meinas* (R.); „*Mitäs kampsua sulla on?*“ *se meinas rautaseppää* (R.); „*Täällä olen pöylän alla*“, *se sano* (R.); „*Me' vaan, kyllä niitä siellä on*“, *se sano* (V.); „*Minä olen Kuivasmäen Nep(p)aa*“, *se sano* (Ke.); „*Koska sinä olet, perkele, maksanu'?*“ *se tuumaś* (M.).

Mutta substantiivikin asetetaan tässä tapauksessa predikaatin eteen, jos kohta ei eteen niin usein kuin jälkeen. Seuraavat esimerkit olen muistiin kirjoittanut: „*Muista vaan tuala se kohta takasin*“, *isä vainaa sano* (K. A.); „*Väännä kiini*“, *toinen karjas* (R.); „*En minä o' Erkkiä kuullu' enkä nähny'*“ *Tiina sano* (R.); „*Voi mailmaa*“, *Pohjolainen sano* (V.); „*Kyllä mulla raukalla rahaa on*“, *Rasin Matti sano* (V.); „*Vittoja se sieltä karsii*“, *poika sano* (V.); „*Kyllähän minä olen huono*“, *se suutari vaikeella äänellä sano* (V.); „*Kuulkaa*“, *vallesmanni sano — — (Ä.); „Ne rupee kelpaamaan Helsingissä*“, *Martti maisteri sano* (Ä.); „*Pappi on tainnu' mennä pois*“, *poika tuumas* (Ä.); „*Täällä se oli viikon päivät*“, *Epelinki* (Ebeling) *toimitti* (Ä.); „*Se on maksettu*“, *puukhollaŕ sano* (M.); „*Minä olen puolikas*“, *poika sano ihteä(n)sä* (M.); „*Nii(n)hän se on*“, *lautamies tuumaś* (M.); *Sen nimi on ennen ollu', häntä vanhemmat toimitti, Ryöppäkoski* (Ä.).

Kirjakielessämme tulisi tätä tapaa, että subjekti tällöinkin predikaatin eteen asetetaan, ruveta käyttämään, ai-

nakin mitä pronomineihin tulee. Substantiivia sopisi kumminkin tuon tuostakin vaihetuksen vuoksi käyttää predikaatin edessä, etenkin, kun tahdotaan enemmin painoa panna lausuvaan persoonaan.

296. Attribuuttia kuulee välistä asetettavan pääsanan jälkeen, varsinkin sanaa *semmonen;* esim. *Sillä oli uruut ittellä kanssa semmoset* (V.); *Sillä on peli semmonen* (Ä.); *Oli pappi semmonen* (P.); *Kenkkäs kaks toolia sille miehelle semmosta, ett'ei sen miehen päästämätä päässy' siitä pois* (Ke.); *Sinusta ei tule miästä minkäänlaista* (R.); l. *minkäänmoista* (P.); *Sill' on niin hantu* (= toimiala) *suuri* (V.); *Sill' oli kaksi poikaa, varsin uljasta, väkevätä* (Ke.); *Meillä on sauna parempi kun muut huoneet* (Ke.); *On lehtiä siellä korjattavia* (Ke.); *Kyllä siitä pappi tul(l)ee hyvä* (M.); *Ei nyt tuuli käy kova* (Ke.); *Kyllä teällä tuulet käy kovat* (M.); *Täss' olemme kivellä kovalla maannu' monet vualet* (R.); *Piettiin häät uhalliset ja oltiin ilossaan* (P.).

2. Oratio obliqva'sta.

297. Oratio obliqva'a tavallisimmin esitetään objektisella *että* lauseella (partisipiaali-järjestelmällä), josta väliin *että* on pois jätetty (ks. § 285).

Moodi on indikatiivi varsinaisessa kertomuksessa (ks. § 218), konjunktiivi käskyä, toivoa ilmaistaessa (ks. E. N. S., Lauseoppi § 54, d.).

Persoonaa ilmaistaan *hän* pronominilla puhujaa tai puhuteltua tarkoitettaessa (ks. §§ 171 ja 172), *se* pronominilla puheenalaista tarkoitettaessa, *minä* (*me*) pronominilla esittäjää (referenttiä) tarkoitettaessa (esim. *Minä sanon, että kyllä hän kivet saa, mutt'ei se ole mahollista, että minä kuninkaan vävyks;* Ä.).

Nämät ovat lyhyesti kerrottuina säännöllisen oratio obliqva'n säännöt.

298. Mutta eipä oratio obliqva ole läheskään aina tässä säännöllisessä muodossaan; se usein jääpi puoliksi muuttamatta, sisältää directa'n aineksia, ja toisinaan taas

anakoluuttisesti vaihtelehtaa obliqva'sta directa'ksi ja päinvastoin.

Hän pronomini on saanut joksikin varman refleksiivisen luonteen; senpätähden ei sitä oikein tahdota käyttää enää directa'n toisen persoonan asemesta, varsinkin kun kahdesta samassa lauseessa olevasta *hän* sanasta saattaisi sekaannusta syntyä. Siksipä jää toinen persoona hyvin usein muuttumatta, pysyen toisena persoonana. Samoin jääpi se moodi, jolle muuttumatta jäänyt 2:nen persoona on subjektina, muuttumatta, samaksi kuin se on directa'ssa ollut. Esim. *Se sano, että hän sai ne siältä, johkas ne jätit* (R.); *Ne sano: he olis ottanu' sinun rengikseen, mutta sinä näyt olevan pahajalkanen, ei he huoli sinusta* (V.); *Se sano; että mitä sinä hänelle niin rumia kirjoja lähettelet* (V.); *Sano: Jos päästät pois, niin hän neuvoo kolme konstia* (V.); *(Sanovat:) Kyllä saatte nähä, mitä he tekee* (Ä.); *Isäntä kysy: ekkös tahtos paimeneks ruveta, heijän tarvittasiin paimen* (Ä.); *Matti sano, että jos kahtot taas, niin hän lyö pääs poikki* (P.); *Se sano: ei hän huoli sinusta* (P.); *Ne sano, ett'ei he lähe viemään sua* (Ke.); *Mutta ne (kotkat) sannoo: ei he jaksa nyt viijä sinua, mutta kokota niinkauvan kun he huokaa* (Ke.); *(Se sano:) Ettekö lähtis viemään häntä sinne* (Ke.)? *Matti sano, että jos sinä vain kahtot taas, niin hän puristaa sinun niinkun tuon kiven* (M.); *Vetoi, ett'et sinä os(s)aiś hänestä run(n)oa kirjottoa* (M.); — *Toinen pyysi, että tuuppaa häntäkin* (R.); *Hiiret sano: ole ny' yötä, he laittaa hyvän sijan* (V.); *Lukkari sano: tuokaa hänellekin* (V.); *Pyytää, että antakaa hänen kalossi(n)sa* (Ä.); *Se sano: Ota ny' kiikari ja lähe hänen kanssaan* (Ä); *Se vaati, että antakaa hänelle nyt vain* (P.); *Kun ne ryssät tul, niin telläsivät viiś kivääriä sauna(n) ovelle, sanovat, että älkeä lähtekö, muuten he ampuu* (Ke.).

Esimerkkeinä siitä, mitenkä oratio obliqva muuntelehtaa oratio directa'ksi, olkoot seuraavat: *Ne sano: Kyllä heijän olis huonosti käyny', mutta yks vieras herra autto meitä* (Ä.); *Se sano: hajottakaa sievästi tämä vankihuone, rakentakaa hänen linnansa, niinkun se olikin ja hakekaa minun vaimoni kotiin* (Ä.); *Äijä sano, että tästä hänen olvitynnyristään*

joutu hukkaan tappi, ei hän jouva lähtemään, mutta jos te olette tässä — — niin minä — otan sen kiini (P.).

Päinvastaisia esimerkkejä ovat seuraavat, joissa oratio directa vaihtuu obliqva'ksi: *Ensimmäinen sano: missä te minun silmeäń pi'itte, kun hän näkkee yöllä paremmin kun päivällä* (Ke.); *Minä tein semmosen kaupan, ett'en minä eneä mene koko töllöin, kun veĺmies lyömään rupes häntä* (Ke.); *Mitä minun pittää tehä, kun ne vainoo häntä niin* (Ke.); *Yks sano: Minä p-nnan tuon p-leen suuhun, että se on niin paljon heitä narrannu'* (M.).

3. Ellipsistä.

299. Ellipsi on hyvin tavallinen kansan kielessä; sitä käytetään lyhyyden ja vilkkauden saavuttamiseksi. Jo ennen olemme usein puhuneet ellipsistä, tässä vielä otamme joitakuita esimerkkejä

1) predikaatin ellipsistä: *Oris lähti menneen kun Jumalan ilma, että Jussin tukka suarana* (R.); *Se oli hinkannu' niin, että kirkassa pohja* (Ä.); *Jahka tuo mun pussissani* (Ke.); *Pormestari jälessä ja sano — —* (Ä.); *Pelto taas rapakko päällä* (R.); *Silloin niskasta sotamiähet kiini ja putkaan* (R.); *Herra taas ylpeeks* (Ä.); *Se rahat kaikki myäksensä ja karkuun* (R.); *Minä hopeet pois ja kultarahaa pussiin* (Ä.); *Nuarat kun katkes, äijä lattiaan ruuhinensa* (R.); *Jussi perrään aika kyytiä* (R.); *Ne jälessä, ja se pytinkiin* (Ä.); *Minä niitä pussiini hyvän joukon* (Ä.); *Päästäinen noukkaa(n)sa ja kissalle* (Ä.); *Ja se sinne ja hauvin niskaan kiini* (Ä.); *Ukko pormestarin puheille* (Ä.); *No sitten ison kiven päälle kaupungin keskelle takomaan pirua pussiin, joka talosta mies ja vasara* (Ke.); *Minä meinasin puuta penkin alta, niin nikkari vei kappaleen reilestäni kovetolla; minä takasta kekälettä ottaan, niin kokki löi kauhalla silmän pois. Minä uunista lapiota ottaan, niin suutari löi lestikimppunsa* (R.); *Akat suuttu, kun miehet nauramaan* (Ä.).

2) objektin ellipsistä: *Isäntä pyys* (nim. minua) *paimeneks* (Ä.); *Se neuvo koti(n)sa ja käski* (nim. ukkoa) *sinne vie-*

mään (härkää) (Ä.); *Siellä kävi sulhasia sitte ja koittivat nauramaan* (nim. sitä, kuninkaan tytärtä) (P.); *Olkin kärme siinä, se luul' ruoskakseen* (Ke.); *Hänelle uhhaattiin ajjaa pois koko lasareetista* (R.); *Kauppamiäs meni poikainsa tyhö ja haasto Höyhensaarelle lystäilemmään* (R.); *Kaikkihan ne on, vaikka sinä kuolleen kehut* (Ä.); *Epäiltiin tulleen mielenvikaan* (nim. tytön) (V.).

3) attribuutin pääsanan ellipsistä: *Ei ole pitkä* (nim. matka) *ennää kirkolle* (Ke.); *Ei ollu' pitkä sieltä enää kuninkaan linnalle* (Ä.); *Ei siihen ole paljo pittee, kun tuohonkaan talloon* (Ä.).

4) Relatiivilauseen ellipsi: *Se on kulkenu' harva se viikko* (nim. jona ei ole kulkenut; P.).

4. Pleonasmista.

300. Pleonastisista lauseista mainitsen tässä ainoastaan niitä, joissa on lauseen predikaatin edelle liitetty sama muoto verbistä: *ottaa, mennä, tulla;* esim. *Ukko ottaa ja keittää ruaan* (R.); *Kuningas otti ja ne hovista vallan pois karkotti* (R.); *Otti ja löi peikkoo* (R.); *Se otti ja sano* — (R.); *Kyllä minä ne otan ja syän* (R.); *Otti ja löi kirveellä* (V.); *Kyllä se nyt on ottanu' ja tullu' kauniiks* (V.); *Otti ja meni piiloon* (P.); — *Mene ja lyä kepillä* (K. A.); *Me' ja koittele, onko se kuinka hyvä juakseen* (R); *Se meni ja vaihto paremmat tavarat pois* (V.); *Meni ja sano papille* (Ä.); — *Se tulee ja viä sinun* (K. A.); *Ny' se tulee ja tappaa hänen* (V.); — *Sitte otti ja meni ja kulu kengät rikki* (R.); *Kyllä minun pittää ottaman ja menemän ja hautaaman sen* (R.).

II. KIELENNÄYTTEITÄ.

Kulkijan.

(Kurusta).

Oli yks köyhä suutari, jolla ei ollu' muuta kun yks lehmä. Sitten se sano yhlelle kulkijamelle: „Tekiskö viaras niin hyvin ja jäis kotio? Muitten tekis miäli kirkkoon“. Se sano, että kyllä hän jää. Se rupes sitte keittään puuroo kirkkopäivälliseks. Sitten se pani lehmän syämään katon päälle, jossa oli vihantaa heinää, sito köylen lehmän kaulaan ja heitti alas korsteinista sisälle, jossa hän keitti puuroo, sito jalkaansa toisen pään. Mutta se lehmä menikin räs-täälle, ja viaras nousi ylös jalkojaan myälen korsteiniin. Sitte tulee kirkosta väki kotio. Se köyhä suutari sano sitten: „hulluko se viaras on ollu', joka on lehmän jättäny' kuris-tuun ja on menny itte' pois“, ja katkasi sen köylen ja viaras putos päällensä puuropataan; ja sen olikin kova nälkä. Se meni piiloon mettään ja söi puuron ittestänsä.

Kulki taas pitkän matkan syämätä ja joutu yhteen köy-hään tölliin taas, joss'ei ollu' muuta itikkaa kun kukko ja kana. Se jäi niitä paimentaan taas pyhäks. Nukku maata penkille, ja kukko ja kana meni hukkaan. Se lähti meneen pois peloillaan ja meni kirkkolaisia vastaan ja kysy: „joko isäntä tulee?“ — „Jo se tulee juuri perässämme“, sano kirk-kolaiset. Se meni piiloon mettikköön.

Sitte se kulki pitkän matkan, meni yhteen myllyyn. Sen oli kova nälkä, meni torista syämään jyviä. Sinne tuli Karkkulaisia sitte myllyyn ja rupesivat räknäämään raho-jansa laattialla. Se viaras katto torista kans — tori putos. Karkkulaiset peläästyvät ja lähtivät meneen pois, jättivät rahansa siähen. Se sai ne rahat kaikki. Kun se meni myl-lystä pois, se osas niitä Karkkulaisia vastaan taas, ja ne

ottivat kiini sen miähen ja veivät takasin myllyyn. Siäll' oli vanha tervatynnyri, panivat sen sinne tervatynnyriin. Se oli siällä sitte kaks vuarokautta siällä tervatynnyrissä.

Susi kiärti ympäri tervatynnyriä. Se viaras kaivo läven tervatynnyrin kylkeen — sai sulen häntään kiini. Susi veti tervatynnyriä ympäri mettään. Tervatynnyri särky kivistössä, viaras pääsi pois siältä.

Kulki vähän matkaa tiätä myälen, oli miäs, joka piteli polvestansa kiini, tiänsivussa istumassa. Viaras kysy: „mitäs sinä siinä tehet?“ — „Kun minä polveni oikasen, niin minä menen kun ihmisen ajatus“, sano se miäs. Viaras sano: „tule mulle rengiks, minä tartten sellaisen“. — Menivät vähän matkaa yhlessä, istu taas yks miäs tiänsivussa, joka piteli korvastansa kiini. „Mitäs siinä teet?“ kysy se viaras. „Minä kuulen, kuinka heinä kasvaa“, sano se miäs. — „Tule mulle rengiks, minä tartten sellaisen“. Se tuli taas. — Menivät vähän matkaa, oli tiänsivussa, joka piteli siaramistansa kiini. „Mitäs siinä teet?“ kysy viaras. „Kun minä siarameni aukasen, niin kaikki mereltä hukkuu“, se sano. Haasto taas rengiksensä. — Menivät vähän matkaa, niin hakkas yks käsiänsä yhteen tiänsivussa. „Mitäs siinä tehet?“ kysy. „Minä olen hyvä tervaksien särkijä“. — „Tule minulle rengiks, minun kotomaassani on hyvä tervaruuki“.

Sitten ne menivät yhtenä kuninkaan kartanoon. Se viaras oli tuttu kuninkaan kanssa. Kuningas tarjos viinaa. Viaras sano: „huanoopa viinaa kuninkaalla onkin“. Kuningas sano: „tua minulle viilen minuutin sisässä parempaa, niin minä annan sinulle niin paljon rahaa, kun sinä jaksat renkies kanssa kantaa“. Viaras sano sille koukkupolvelle: „oikase ny' polves ja me' tuamaan minun kotooni viinaa“. Sittekun rupesi aika tuleen lyhveksi, niin käski mennä kuuleen sen hyvän kuultelijan, joko viinaa lähellä tulis. Se oli sillon siällä jo. Kuningas anto, mitä lupas. Mutta kun ne menivät matkaansa, kuninkaan tuli rahaansa ikävä, käski sotaväen takaa mennä ajaan ja tuala rahan takasin ja tappaa ne miähet. Viaras arvas kuninkaan miälen ja käski kuulteleen, jos laivalla jo tultas heilän perässään. Renki

kuulteli, sano, että „nyt tullaan lähellä jo“. Sano toiselle rengillensä, että „avaa ny' siarames“. Kaikki merellä hukkuvat. Rengit kanto rahan yhteen saareen, ja kätkivät rahan sinne ja menivät matkaansa, mutta isäntä meni kotiansa, joka viaraana reisas.

Totuus ja Vale.

(Kurusta).

Totuus ja Vale kulki kerran yhlessä. Vale kysy Totuulelta: „mikä miäs sinä olet?“ Totuus sano: „minä olen se totinen Totuus, joka en ikänä taila valhetella. Totuus kysy Valeelta: „mikä miäs sinä olet?“ — „Minä olen se totinen Vales, joka en ikänä taila totta puhua“. Niitten tuli käylessä nälkä. Vale sano Totuulelle: „syälään sinun evääs ensin, syälään minun evääni sitte, ehkä minä olen vähä väkevämpi miäs kantaan“. Söivät Totuulen evään ja se loppu. Vales ei antanukkan Totuulelle ruakaa. „En anna, ennenkus annat toisen silmäs puhaasta“, sano. Ei antanu' viälä sittekään. „En anna, ennenkus annat viälä toisenki silmäs puhaasta“. Heitti sen uuteen kirkkopihaan sitte. Lensi kolme korppia kirkonharjalle. Ensimmäinen sano: „Tiälämpä minä, mitä mä tiälän. Tässä kirkkopihassa on sokee miäs. Kun se ottas kirkon etunurkan alta kolmee korttelia syvästä multaa ja pyhkeilis sillä mullalla, se näkis selvemmin kun ennen“. Laulo toinen korppi: „Tiälämpä minäkin, mitä mä tiälän. Tässä kaupungissa asuu kuningas, jonka tytär sairastaa kualemallansa vaarallista tautia, eikä sitä saa paraneen millään muulla, vaan jos alttarin alta, siitä, josta pappi seisoo, kaivetaan yhtä korttelia syvästä multaa, voilellaan sillä se tytär, niin se paranee“. Kolmas korppi laulo: „Tiälänpä minäkin, mitä mä tiälän. Tässä kaupungissa maksaa yks vesilusikka monta hopeepenninkiä, vaan jos saarnastoolin alta kaivettas suuri kivi, niin ikänä ei tästä kaupungista vesi loppus“.

Totuus kävi kaupungillen, kun ensin oli voilellu' sil-

mänsä, ja pyysi vettä jualaksensa. Sanottiin velen maksavan siinä kaupungissa niin paljon, ett'ei kulkevainen sitä voi ostaa. Totuus meni kuninkaan tyhö, puhu kuninkaan tyttären sairaulesta, laitti voiteet korpin neuvon jälkeen ja neuvo velen piisaamaan kaupunkiin. Kuningas haasti tykönänsä asumaan, vaan Totuus ei tahtonu' sen tählen, että kaupungissa paljo valheteltiin. Kuningas makso kullalla palkan Totuulelle, lahjotti omat vaatteensa sille.

Totuus lähti käveleen taas mailmaan, Joutu samaa Valhetta vastaan, joka muinen hänen kanssaan käveli. Valhe ei tuntenu' Totuutta, vaan Totuus tunsi Valheen. Kohta kun asian kuuli, mistä Totuus rikkaaks tuli, niin käski häneltä silmät puhaasta ja heittää kirkkopihaan. Totuus teki niin. Valhe toivo korppien laulua, ja korpit lensikin laulamaan taas saman kirkonharjulle. Ensimmäinen korppi laulo: „Tiälämpä minä, mitä mä tiälän". — „Mitä sinä tiälät?" — „Tässä kirkkopihassa on sokee miäs". Toinen laulo: „Tiälämpä minä mitä mä tiälän". — „Mitä sinä tiälät?" — „Sen tarttis tappaa". Kolmas laulo: „Tiälämpä minäkin, mitä mä tiälän. Sen tarttis haulata". Kaikki korpit lensi valheen niskaan, repivät sen ja tappovat ja hautasivat samaan kirkkopihaan. Vale kuoli, Totuus elää.

Ansiotyöt.

(Kurusta, Aureessa asuneelta mieheltä).

Oli yks isä ja sillä oli kolme poikaa, yks toistansa vanhempaa. Vanhin poika sano: „kylvättekö ton pellon mulle?" „Kylvän", sano isä. Mutta mettänpiiat tulivat ja sotkivat sen kaikki, sittenkun se oli kylvetty oraille. Keskinen poika sitte taah sano: „kylvättekö sen pellon mulle? Minä menen ja väjyn, ketkä sen sotkee". Mutta uni petti senkin, ei herännykkään ja oli pelto samon niinkun ennenkin sotkettu Jällen sen jälkeinen poika sano samon isällensä, ja se väijy sitte sitä, että keitä ne on, jotka sen sotkee. Sitte tuli

kolme nuarta ihmistä ja ne riisu vaatteensa ja kaikki korunsa siihen sillalle. Se otti sitte yhleltä sormuksen. Ja sitten ne tulivat ja pukivat vaatteensa yllensä. Mutta se yks ei päässykkään lähteen. Poika kysy, että otakkos hänen miähekses, jos hän antaa sulle tän sormuksen takasin, niin se vastah siihen, että „otan“. Ja sittenkun piti mennä kuuluutoksille ja haettiin kuuluutuhkirjaa kuninkaalta, niin kuningah sano: „kyllä minä annan kuuluutuhkirjan, kun teette sen palveluksen, mitä minä teiltä vaalin“. Niin se vastah, että „juu, jos mahlollista on, että saala toimeen“. Niin se sano sitten, että „menet ja kaalat ton mettän pystystä yhlellä sanalla“. Poika tuli siitä mureelliseksi ja meni morsiamensa tykö ja valitti sille, että millä hän voi tehlä semmosen palveluksen. Niin morsian vastasi, että „kyllä niitä semmosia ennenkin nähty on. Mene ja lyä kepillä ailan viäreen ensimmäiseen puuhun ja sano, että 'kaikki mettä kaatukoon'“. Poika teki sen ja löi, niin kaikki mettä kaatu. Kuningah sano, että „toisen palveluksen minä vielä teetän, ennenkun minä annan sen“. Niin poika kysy: „Mikä on se palveluh“. Kuningah vastasi, että „vanhan makasiinin avaimet pitää hakeman“. Poika meni murheelliseks ja meni morsiamensa tykö ja sano: „millä ne löytyy, jotka jo mailman alusta on hukah olleet?“ Morsian asetti hevosen sen eteen, käski istua sen selkään ja sano: „anna mennä, mihkä se itte' menee“, ja käski kurottaan ylimmäiseltä hyllyltä niitä avaimia. Se meni ryävärien lualaan. Siällä makah kolme traakia, ryäväriä. Ne heräh sittekun se lähti sieltä takasin tuleen avaiminensa. Ryävärit löi hevosta, ja hevonen hyppäh, ja se putosi seläästä ja jäi ryävärien lualaan. Hevonen meni kotia. Ryävärit kysy siltä sitte: „Kuka sinä olet?“ Se sano, että „ryäväri“. Ne sano: „onko sulla kultaa ja hopeeta kellarit täynnä?“ Se sano: „ei, mutta hyvin olen eläny'“. — „Mut meill'on kultaa ja hopeeta kellarit täynnä“, sano ryävärit. Se sano, että „pääsihkö viarah kattoon?“ Ne sano: „juu, mikä siinä?“ Siäll' oli sitte kellarin päällä semmonen lakki, joka pimitti ihmisen, että, kun sen pani päähänsä, ei yhtään nähny' ihmistä. Poika sano, että „mitä tol-

lakin tehlään? Ei mun isälläni tommosta riihelläkään ollu'". Ryäväri sano, että „ennen minä antasin kultaa ja hopeeta kellarit täynnä, kun ton lakin". Poika sano, että „saihko viarah päähänsä koittaa?" Ne vastah: „juu, mikä siinä?" Se sitte pimeni niin, ett'ei sitä näkyny', ja lähti siältä pois ja tuli toiseen ryävärienlualaan. Ryävärit siällä taah kysy, että „kuka sinä olet?" Se vastas, että „rosvo". Ne sano: „Onko sulla kultaa ja hopeeta kellarit täynnä?" Se sano: „ei, mutta hyvin olen eläny'". — „Mutta meill'on kultaa ja hopeeta kellarit täynnä", sano ryävärit. Se sano, että „pääsihkö viarah kattoon?" Ne sano: „juu, mikä siinä on?" Ne meni sitte' kattoon ja siäll' oli saapahrajat vanhat. Poika sano, että „mitä noilla tehlään? Ei mun isälläni tommosia karjahkaan ollu'". Se vastasi: „ennen minä annan kellarillisen kultaa ja hopeeta, ennenkun ne' saappaat". Se sano: „saihko viarah jalkaansa koettaa?" Ne vastah: „juu, mikä siinä on?" Ne oli semmoset, että kuu yhlen askeleen astu, niin kulki kolmetuhatta peninkulmaa. Ja niillä se sitten pääsi morsiamensa tykö kotio. Kuningah anto sitte sen kuuluutuhkirjan, että ne pääsi vihiille.

Mestari-varas.

(Ruovedestä).

Yhlellä miähellä oli ikkään poika, joka meni kirkkoherralle kehhuun, että hän on mestari-varraas — totta se olis sitten oikein pyytäny' kirjaa sen päälle, että hän on mestari-varraas. Kirkkoherra sano: „sitten minä sanon sinun mestari-varkaaksi, jos viät yällä mun tallistani parraan hevosen". Kirkkoherra pani sitte hevosten selkään vahlit ja ovipiäleen vahlin, kun hän sen tiäsi, että se yällä varkaisiin tulis. Varraas meni yällä, meni sitten niinkun kirkkoherrana ja sano: „viäläpä on hevoset pysyny' tallella". Se anto sitte miähille ryypyt, mutta se olikin univettä, niin että miähet nukku siitä. Se nosti sitte ne, jotka hevosen selläässä

oli piltusten lailalle ja ne, jokka ovipiäless' oli, saivat olla ololaan. Aamulla, kun kirkkoherra meni, niin ei hevosia ollukkaan. Kirkkoherra sano, että „missä hevoset?“ — „Ptruu, Ptruu, tässä hevoset on“, sano miehet ja heräsivät sitte siähen. No se toi päivällä hevoset takasin, mutta kirkkoherra anto viälä toisen termiilin, että hän varraastas sormuksen rouvan sormista. Sitte varraas kaivo kirkkopihasta ruumiin ja käveli sen kanssa kirkkoherran lasin alla. Kirkkoherra oli tällännyt pyssyn sänkynsä viäreen ja ampu sillä lasista ulos, kun näki varkaan siällä kävelevän. Mutta se ampukin ruumista. No varraas heitti sen siähen ja meni sitte piiloon. Kirkoherra sano, että „kai' mun nyt on asia mennä viämään sitä suahon, en minä sitä pihassani pilä“. Varraas meni sill' aikaa kirkherrana rouvan tyä ja sano: „en muistanukkaan, tänne pitäs tulla varkaan, joka varraastaa sulta sormuksen“, anna se ny' hänen tallelleen, meinas. Kirkherra tuli sitte ruumista kantamasta ja valitti, että hän on väsyksissä, kun hän ny' rötkötti sitä suahon, ja pyysi vasta sitä sormusta rouvaltaan. „Johan sen äsken sait“, sano rouva, „kun sitä ruumista menit viämään“. Kirkherra huomas, että nyt on miäs taas tehnyt tepposet sill'aikaa, että se on perästäkin täyttänyt varkautensa. Se toi sitte taas päivällä sormuksen takasin, näytti, että hän sen sai, mutta ei sitä siltä pitäny'. Se määräs sen sitte kirkkoon varraastaan hoppeepikarin. Kirkherra meni kattomaan sitte yällä, kun se meni kirkkoon varraastaan. Varraas kehu sitte ittensä, että hän on Jumala. No kirkkoherra rupes sitte pyytään, että hyvä Jumala veis hänen taivaaseen. Se pani sen sitte hevosen nahkaan ja lähti sitä viämään taivasta kohlen. Sitten, kun veti perässään kirkon rappuja alas, niin kirkherra valitti, kun häntä sattu, niin varraas sano, että „se on ensimäinen rappu taivaaseen“. Se vei sen sitte pappilaan kirkherran ommaan kanahuaneeseen ja pani kattoon killumaan. Toimitti sitte, että kun päivä tullee, niin täällä ruppee enkelit niin kauniisti laulamaan (kun linnut ruppee peliänsä pitämään), ja hän tullee sitten päästään pois. Kanapiika meni sitte aamulla kattomaan ja pelläästy, kun näki sen siällä

killumassa. Se rupes sitten sitä piäkseen. Kirkherra sano: „älä, hyvä Jumala, minua nyt noin kurriita“.

Hullu akka.

(Ruovedestä).

Akalla oli kaks lehmää, ja se meni lehmiään paimentaan. Sitten se istu mättäälle syämään, kun lehmät laski levolle ja rupesivat märehtiin. Akka rupes torruun lehmiänsä, että „mitä te minua osottelette? Kyllä mä tulen ja lyän te, pirut, kualijaaksi“. Sitten meni ja löi toisen lehmänsä kualijaaks, kun ei lehmät totellu'. Sitten rupes torruun toista lehmäänsä, että „mitä sinä, piru, minua osottelet, taikka mä tulen ja lyän sinunkin kualijaaks, niinkun mä äskenkin toisen löin siihen mättäälle“. Sitten se löi toisenkin kualijaaks ja lähti kotionsa ja sano miähelleen, että „mun lehmäni rupes mua osottelleen, minä löin ne molemmat kualijaaks, kun mä söin“. Sitte miähensä rupes torumaan, että „mitäs niin teit?“ ja käski kylästä hevosta hakemaan. „Velätettään he kottiin, saalaan heist' eles kaalin höystöö“. Äijä lihas lehmänsä ja sualas lihat tiinuun. Sitte akka palasteli lihat ja kanto kaalimaalle joka kaalin lehlen juureen. Sitte kun miähensä tuli kotio taksvärkistä, niin sano miähellensä, että „jo kannon lihat kaalimaalle kaalin höystöks“. Sitten miähensä nuhteli, että „mitäs niitä sinne kannot? Kyllähän ne olis palassakin keitetty niilen kanssa“. Ihmisten koirat rupes kulkeen siällä kaalimaalla ja akan pisti vihaksi. Akka rupes ajjaan niitä koiria takkaa ja sai yhlen niistä kiini, sito sen sitte tynnyrinsä tappiin. Mutta koira veti tapin auki ja kalja meni kaikki maahan. Sitte se pelkäs miästänsä, että mitä se sannoo hänelle, kun kalja maassa on. Tuvan penkillä oli pannin säkki jauhoja; sen akka otti ja vei kaljan peitteeks. Miähensä suuttu niin, kun tuli kotio, että ajo vallan akkansa pois tykköönsä.

Sitten se akka meni yhlen vuaren päälle ja siäll' oli

sitten varkaita sen vuaren lovessa. Akka rupes siällä vettä laskeen ja sano haarolleen: „me' sinä tonne, ja me' sinä tonne“. Varkaat pelläästy vuaren lovessa, aattelivat, että nyt heitä tullaan kiini ottaan, ja lähtivät pois oikaseen. Akka huusi varraasten perrään: „älä juakse, Juuse, kyllä minä sinun tunnen“, kun luuli omaksi miähekseen.

Varkaan nimi oli kans Juuse, lähti juakseen paremmin, luuli tunnettavan. Sitten akka meni kattoon vuaren lovveen, että mitä ne tekivät siällä, ja löysi summarahan siältä. Se otti rahaa siältä niin paljon völjyynsä, kun jakso kantaa, ja vei kotionsa. Sitte sano äijälleen: „siäll' on niin suuri rahakistu, että sen tarttis mennä siältä pois velättään. Se miäs sano, että „me' ny' hakkeen hevonen kylästä, että velätettään se siältä“. Sitte se meni hakkeen hevosta kylästä. Ja kun ne kysyvät kylässä, että mitä siältä haetaan, niin se sano, että „rahakistua“. Sitä kyllää oli varraastettu, ja ne haasto sen äijän käräjiin siitä. Ne luulivat, että se antaa sillä kurilla ilmi, että sen ottaneen siältä. Kun ne lähti menneen käräjille, niin miäs sano akalle, että nyt tullee Aporan sota ja pani tiinun ale akkansa. Sitte pani ohria sen tiinun päälle ja kanoja syämään. Akka luuli tiinun puhkeevan, että nyt tullee Aporan solan kuulat niin tiinun ale, että kyllä ne hänen tappaa. Se otti sitte akkansa pois tiinun alta ja lähtivät taas menemään. Miähellä oli verestä leivottua leipää lakkarissa. Se pani akkansa elellä kulkeen ja heitteli niitä piäniä leivänpalasia maantiälle. Akka sano, että „mistä tätä punasta kakkoo sattaa?“ Miäs sano, että „taivaasta sitä meille sattaa“. Sitten ne menivät lakituppaan, ja ne kysyvät, että koska he sen rahakistun löysi, niin akka sano, että „sillon kun Aporan sota oli, ja taivaasta punasta kakkoo sato“. Laki luki hulluksi ämmän ja käskettiin pois, ett'ei se ollukkaan löytäny', vaan että se vaiehtell.

Kolme veljestä.

(Ruovedestä).

Oli kolme veljestä. Vanhin ja keskinen asuvat talloo. Nuarin teki köyttä ruumenista kolme vuatta. Sai kolme

syltä. Pani kaulaansa ja lähti kävelemmään tiätä myälen. Piru tuli vastaan, ajo vaunussa, kysy: „mitäs sillä köylellä teet?“ Minä hirtän sillä pirut ja perkeleet. „Älä tokikaan. Minä annan nää vaunut sinulle“. — „Mitäs minä niillä teen sitten, kun es hevosia anna“. — „Hyppäät vaan nenälle ja huula: karúut', niin vaunut lähtee menneen, kun liäkki“. Se lähti sitte ja meni kuninkaan linnaan myymään niitä. Kyllä semmottet kalut kelpas. Kysyttiin: „mitä maksaa?“ Se sano: „täytensä kultaa ja hoppeeta“. Kun tuli kuarma pannuks, niin hyppäs nenälle ja sano „karúut'“ ja meni kottiinsa ja purki tavaransa aittaan, ei puhunu' veljilleen mittään. Lähti taas ajjaan toisen kuninkaan tyä. Kylläpä semmosilla roskilla pian joutu. Määräs taas saman siälläkin: täytensä kultaa ja hoppeeta. Sano taas: „karúut'“, meni kottiinsa sitte ja purki taas aittaan tavaransa niinkun ennenkin ja lähti kolmannen tyä. Ne ostettiin siällä taas samalla hinnalla. Se huusi taas „karúut'“ ja meni kottiinsa.

Tuli talvi sitten jo. Purki sitte aittaan vaunut ja tavarat. Meni sitte veljiensä tyä ja sano: että te olette kolme vuotta talloo asunu', ja minä kolme vuotta köyttä tein ruumenista. Tulkaa ny' kattoon, kummalla enempi tavaraa on“. No niillen kävi katteeks ja päättivät tappaa sen pois. Pantiin säkkiin se sitte ja viätiin joelle. Unehtu tuura kottiin. Pulotettiin säkki siihen joelle ja mennään hakkeen tuuraa, että avento saatiin. Siitä osu lukkari sitten kulkemaan, ja se laulo siällä säkissä: „minä menen taivaaseen, minä menen taivaaseen“. Lukkari sano: „viä minuakin“. Se sano, että „avvaa säkin suu“. Se avas sitten auki ja pani lukkarin säkkiin. Tuupattiin sitte lukkari aventoon. Lukkarilla oli hyvä hevonen. Se ajo kottiin lukkarin hyvällä hevosella. Veljet kysy: „Mistä sinä sen hevosen sait?“ Se sano, että „kyllä niitä siäll' on“. Veljet sano, että „viä nyt meitäkin sinne ottamaan“. Tuuppasi sitten ensimmäisen menneen aventoon. Sen pää rupes koliseen jäähän, kun virta vei. Toinen sano: „mitä se siällä tekkee?“ „Se ottaa ny' hevosta kiini jo“. Toinen pyysi että tuuppaa häntäkin pian, että

hänkin sais. Pelkäs, että toinen viä kaikki häneltä. No, se tuuppas. Se sai sitte haltuunsa talon ja tavarat.

Muuttuneet kuninkaanpojat.

(Ruovedestä).

Yhlessä töllissä oli kolme poikaa, ja niitten äite pani sitten rahhaa kerjöämään niitä, kahleksaa tolvaa. Vanhemmat meni maantiätä, mutta nuarempi veli meni mettään piäntä polkua. Vanhemmat pojjaat sano, että „meillä on, kun me pallaamme, mutta mitäs sinulla on?“ Nuarin poika sano: „ei ennen puhuta, kun kotio tullaan“. Sitten nuarempi poika meni sitä tiätä ja löysi siältä pirujen lualan, johka oli kuninkaantytär varraastettu. Poika itki siinä lualan oven takana. Kuninkaan tytär aukasi sen oven ja sano, että „mitä sinä itket?“ Poika sano: „Niin, kun äiteni pani kahleksaa tolvaa rahhaa kerjään“, mutta mistä hän sen saa. Sitten se anto sille hoppeisen taltrikin ja sano: „pilä tota rintas päällä kolme päivää ja kolme yätä. Et saa antaa sitä kellekkään vaikka kuka tulis pyytään, joka ei taila isämeilää lukkee“. Sitte poika piti sitä kovasti, eikä antanu' kellekkään, vaikka kaikella kurilla meinas pirut sitä pois ottaa. Sitten kuninkaan tytär anto sille kahleksan tolvaa lakkariin ja piänen riinillisen kultasia pukkaalia.

Poika lähti menneen kotionsa ja tuli taas yhteen niitten vanhempain veljeinsä kanssa. Sitten ne sano ne vanhemmat veljet, että „meillä on, mutta mitä sinulla on?“ Nuarempi veli sano: „ei puhuta ennen mittään, kun kotonani“. Ne menivät kotionsa ja näyttivät rahansa äilelleen. Sitte äite sano nuaremmalle pojjaalle, että „sinä olet nää vissiin varraastanu'“. Poika sano, että „jols'ette usko, niin minä viän takasin“.

Sitte äite pani ne akkaa ittelleen hakemaan. Taas ne vanhemmat veljet lähti menneen maantiätä ja nuarempi taas sammaa polkua. Poika meni taas pirujen lualan oven taha, ja kuninkaantytär avas sille taas oven. Sitten se anto taas sille hoppeisen taltrikin ja sano, ett' „et saa antaa kelleen, vaikka kuka tulis pyytään, joka ei taila lukkee isämeilää“.

Pirut kiusas sitä poikaa siällä sitte, meinas sen päänkin poikki lyälä, mutt' eivät saaneet. Heittivät sen tuliseen uuniinkin, mutt'ei poika palanu'. Sitte poika sai kuninkaantyttären siältä völjyynsä. Toisilla veljillä oli sitte morsiamet kun rukkaset rinnalla, kun palasivat.

Kuninkaantytär moitti sitte pojjaan kottoo huanoks, sano: „en minä viitti tääll' olla, mennään mun isäni tyhö". Sitten ne menivät kuninkaan tyhö, ja kuningas sano, että hänen on avvaimensa kolmen meren takana, ett'ei hän pääse huaneisiinsa. Sano sille pojjaalle, että „meneppäs sinä hakkeen ne". Sen morsian sano: „et sinä pääse sinne ilman niin pian, mutta hyppää ton mun harmaani selkään. Et saa villaasta tahas yhtään, vaikka mitä sun perässäs tullee".

Poika hyppäs hevosen selkään ja lähti menneen, eikä kattonut tahansa. Mutta sitte pojjaan oli niinkun olis morsian juassu' perässä ja luikannu: „älä jätä, älä jätä". Poika vilkas tahansa, mutta putos sen harmaan selläästä pois eikä ennää päässyt takasin. Poika tuli sitte niin surulliseksi, että oikein, ja mennä juapotteli käylä. Sitte tuli karhu sen tyhö, ja se pelkäs, että kyllä toi ny' syä hänen. Sitte tuli leijona, ja sitte tuli tiiteri.

Poika meni sitte näitten koirainsa kanssa meren rannalle. Sitte tuli merenhaltia siältä meren rannalta sen vastaan, sylki ja sano: „hyi, eipä ristityn verta o' nähty monneen sattaan vuateen, pahaltapa se haiseekin". Poika sano, että „eikö tästä mahtas meren yli päästä?" Se sano, että „miksei, kus annat oikeen kätes ja vasemman jalkas". Sitten se merenhaltia sano, että „nua sun koiras pittää panna kolmen seinän taha". Poika sano, että „miks'ei, kyllä ne saa panna". Sitten ne meni toiselle pualelle merta, ja poika pyysi, että saako hän yhlen tupakkipiipun aikaa, ennenkun käsi ja jalka katkastaan. Polttivat piippunsa. Sitten merenhaltia rupes poikaa repimään, mutta sen koirat tuli kanssa ja repivät haltian liuskoks.

Sitte poika lähti menneen toisen meren rannalle. Siällä tuli kahta julmempi äijä vastaan. Se sano: „hyi, eipä ristityn verta o' nähty monneen sattaan vuateen, pahaltapa se

haiseekin“. Poika kysy taas, että „eikö tästä mahla meren yli päästä“. Se sano, että „miks'ei, kus annat molemmat kätes ja toisen jalkas“. — „Miks'ei“, sano poika, „mutta eikö niitä passais tolla pualen meren antaa?“ — „Miks'ei“, sano, „mutta nua sun koiras pittää pantaa kuulen seinän taa“. — „Saa kyllä panna“, sano poika. Sitten ne menivät toiselle pualen meren, ja poika pyysi, eikö hän sais pualta tuntia aikaa. Sitten se anto puali tuntia aikaa sille. Kun puali tuntia kulu, niin äijä rupes reppiin poikaa. Pojjaan koirat tuli taas ja repivät äijän palasiks, ennenkun äijä sai poikaa vikkuuttaa.

Poika taas lähti koirineen menneen; tulivat punasen meren rannalle, ja siältä tuli taas kahta kauheempi äijä vastaan. Se sylki taas ja sano: „hyi, eipä ristityn verta o' nähty monneen sattaan vuateen, pahaltapa se haiseekin“. Poika sano: „eikö tästä mahtas meren yli päästä“. „Miks'ei“, sano äijä, „mutta sun pittää antaa oikeen kätes ja pääs“. — „Miks'ei, mutta eikö niitä sovi tolla pualen meren antaa“. „Kyllä ne soppii, mutta nua sun koiras pittää pantaa yhlekän seinän taa“, sano äijä. Sitten ne menivät toiselle pualen meren, niin poika sano, että eikö hän sais yhtä tuntia ny' aikaa. Sittekkun se tunti kulu, niin äijä rupes taas poikaa reppiin. Mutta tunnin kuluttua pojjaan koirakkin oli riistäneet ittensä irti ja tulivat poikaa auttamaan. Kun äijä meinas repiä poikaa, niin koirat repi äijän liuskoks.

Sitte poika lähti koirainsa kanssa ja tuli kuninkaan linnaan. Poika oli viipyny' välillä niin kauvan, että siällä pilettiin jo kuninkaan tyttären häitä. Poika meni kans siähen häätuppaan, koirat meni ympärille. Kun kuningas meinas tulla poikaa kattoon, niin koirat rupes muriseen, eiväkkä päästäneet kuningasta liki poikaa. Sittenkun morsian tuli sinne kattoon, niin sen ne päästivät sinne keskelle pojjaan kanssa. Sitte poika meni pihalle ja koirat rupes puhumaan, käskivät päänsä poikki lyämään. Poika sano: „kuinka minä teilän päänne tailan katkasta? Te olette minun niin monesta hengenvaarasta varjellu'“. Mutta ne sano, että jons'et lyä päätämme poikki, niin pääset itte hengestäs.

Poika löi sitte niitten pään poikki, ja ne muuttu kuninkaanpojjiiks. Sitten se morsian rupes tekkeen erroo siitä sulhasestaan, jonka kanssa hän sillon häitä piti, muisti vasta sen pojjaan, joka hänen pirujen lualasta lunasti. Kuningas pani sitte sen pojjaan käymään kolmena pyhänä kirkossa, että „joll'et nuku' siällä, niin saat minun tyttäreni". Sitte oli sepän akka noita ja käski poikansa panneen nuppineulan pojjaan takin kauluriin, että se nukku joka pyhä. En minä sitten sen paremmin tiälä, mutta sain minäkin siittä vähän kattelemapalkkaa, annettiin paperinen takki, voinen hattu ja lasiset kengät. Eik' ollu' mittään hyätyä niistäkään. Paisto päivä, kun mä tulin, niin hattuni suli, sato, niin takkini kastu ja meni rikki. Nousin ailan päälle ja hyppäsin kivelle, niin kenkäni meni rikki, ja sain tulla paljain jalloin kotio.

Kuninkaanpoika ja merenhaltia.

(Ruovedestä).

Kuninkaalla oli kolme poikaa, ja se anto vanhemmalle kulta-aitan, keskiselle hoppeeaitan ja nuaremmalle niiniaitan. Sitte se nuarin poika otti niiniaitan selkäänsä ja lähti menneen meren rannalle. Tuli karhu vastaan ja sano, että „mihkä sinä, veljeni, ny' lasket, aitta selläässä". — „Minä menen meren rannalle ja velän meren kurttuun". — „Viä minuakin". Se sano: „käy kanssani". Sitte tuli susi vastaan ja sano: „mihkäs veljekset ny' niin laskee aitta selläässä?" Poika sano: „me menemme meren rannalle vettään meren kurttuun". Susi sano, „viäkää minuakin". Se sano, että „käy kanssamme". Sitte tuli kettu vastaan ja sano: „mihkäs te ny' niin kolmen miähen menette?" — „Me menemme rannalle köysiä tekkeen, velämme meren yhteen kurttuun". Kettu sano: „viäkää minuakin". Poika sano, että „käy kanssamme". Sitte tuli jänis niitä vastaan ja sano, että „mihkäs te niin neljän miähen kanssa ny' laskette?" — „Menemme vettään meren kurttuun". Se sano: „viäkää minua-

kin“. Poika sano, että „käy kanssamme“. Sitte tuli orava niitten vastaan ja sano, että „mihkäs te ny' niin viilen miähen kanssa laskette?“ — „Menemme vettään meren kurttuun“. Orava sano: „viäkää minuakin. Poika sano: „käy kanssamme“.

Sitte ne meni meren rannalle ja rupesivat tekkeen köysiä. Tuli merenhaltian poika ja sano, että „mitä te ny' niin köysillä tehette, kun kuus miästä köysiä vääntää?“ Se sano, että „me meinaamme vettää meren yhteen kurttuun“. „Minä menen sannoon isälleni“, sano merenhaltian poika. Sitte isä käski sannoon, että jos he painimassa voittaa, sitte he saavat vettää meren kurttuun. Kuninkaanpoika sano, että me' mun vanhemman veljeni kanssa koittaan (karhun kanssa). Karhu kohta kellisti merenhaltian pojjaan alensa, kaato puun juurineen viälä sen pojjaan päälle.

Sitte se merenhaltia sano taas pojjaalleen, kun poika meni kottiin, että „kuinka kävi?“ — „Ne olikin niin väkeviä, että ne hankki minun tappaa siällä“. Sitten merenhaltia käski poikansa kantaa lehmän lihat niitten tyhö, sano, että jos he lihhaa voittaa syämässä, niin sitte he saa vettää meren kurttuun. Poika käski sen sulen kanssa syämään lihhaa ja susi söi lihat kaikki.

Sitte poika meni taas isänsä tyhö. Isä kysy, että „kukas voitti?“ Poika sano, että „ne söi lihat ennenkun minä sain yhtään mittään“. Se merenhaltia sano, että „se, joka valehtelemassa voittaa, se saa vettää meren kurttuun“. Kuninkaan poika taas käski ketun kanssa sen menneen, ja kettu kohta voitti, ei voinu' puhua mittään.

Se meni sitte kotionsa, ja isä kysy, että „kuinkas kävi?“ Se sano, että „ne voitti“. Se käski mennä niitten kanssa kilpaa juakseen. Poika meni ja sano, että „isäni käski tulla kilpaa juakseen teilän kanssanne“. Kuninkaanpoika sano sitte, että „mene ton nuaremman elellisen veljeni kanssa juakseen; mutta se on vähäkuulonen, mene ja kirkase sen korvaan“. Haltian poika meni ja kirkas jäniksen korvaan. Jänis pelläästy, lähti hyppään aika kyytiä, haltian poika jäi paikalleen seisoon.

Merenhaltian poika meni taas isänsä tyhö, ja isä kysy: „kuinkas kävi?“ Poika sano: „ne voitti, en minä päässy' alkuunkaan“. Sitten se sano, että „mene ny' viälä koittaan, kuka ennen puunlatvassa on“. Se tuli ja sano, että „isäni käski tulla koittaan, kuka ennen puunlatvassa on“. Kuninkaan poika käski oravan kanssa mennä, ja orava oli ennen puunlatvassa, ennenkun merenhaltian poika alasiss' oksissa kiinikkään.

Sitte poika meni kotionsa, ja isä kysy, että „kuinkas kävi?“ Poika sano, että „ne oli ennen puunlatvassa, ennenkun mä sain alasiin oksiin kiinikkään“. Merenhaltia sano, että „me' ny' kyssyyn, kuinka paljo ne tahtoo hoppeeta, ett'ei he velä merta ryppyyn“. No poika meni kyssyyn, ja kuninkaan poika otti hatun päästään ja sano, ett'„en muuta tahlo, kun tuon piänen hattunillisen“. Merenhaltian poika meni hakkeen sitte hoppeeta. Ne kaivo sill'aikaa hyvän kuapan maan ale ja piänen läven jättivät siähen. Sitten leikkasivat hatusta pohjan pois ja tälläsivät sen kuapan lävelle. Kun se poika toi tynnyrin niille hoppeeta selläässään ja kaato niitten hattuun, niin hattu jäikin tyhjäks. Se meni isänsä tyhö. Isä kysy, että „joko piisas?“ Poika sano, että hattu jäi vallan tyhjäks, ei yhtään tuntunu'“. Sitten se sano: „kanna ny' niin kauvan, että saat täyteen sen“. Poika kanto sitte viis tynnyriä yhtä mittaa. Kun meni kuuletta hakkeen, niin isä kysy: „joko tuli täyteen?“ „Ei viälä“, sano poika. Isä sano, että „minkäs pirummoinen pää sillä miähellä on, jonka hattu niin paljon vettää?“ Sitte sano: „viä ny' viälä yks tynnyri“. Se vei yhlen tynnyrin. Sitte tuli hattu täyteen, että meni viälä yltäkin. Sitte poika meni kotiansa ja sano, että „nyt tuli täyteen“. Sitten haltia sano, että me' ny' kyssyyn, että arvaako hän ny' heittää meren avonaiseks. — „Paikalla me lählemme pois, kun ma vaan hattuni tyhjennän“, sano poika. Ne ajo kuapasta hoppeen ja lähtivät aittaa kottiin kantaan.

Ne toiset pojjaat haaskas tavaransa, vanhempi ja nuarempi kuninkaan pojjiista, että niitten aitta kävi pian tyhjäks. Nuaremman pojjaan aitta rupes vaan täyttymään, ett'ei

hän ennää vanhemmiten viimeseltä tiänny', mihkä hän olis sitä tavaraansa pannukkaan. Vanhemmat pojjaat joutu maantiänkulkeutteen ja nuarempi joutu isänsä istumelle kuninkaan linnaan.

Erkki ja Tiina Pirun palveluksessa.

(Ruovedestä).

Pirulla oli renki ja sen nimi Erkki, joka oli kaikkiin Pirun komennoihin niin oppinu', ettei Piru sille saanu' mittään tointa, jot'ei se lävässy'. Piru sai Tiina-nimisen piian, ja Erkki rupes sitte hyvväileen Tiinaa niinkun hentukseen. Mutta se piika oli niin outo, ett'ei se tyätä osanut tehlä. Piru käski sen Tiinan hakkaan salan tynnyrin alan huhtaa päivässä. Tiina rupes itkeen ja sano, ett'ei hän sitä saa täytetyks, mutta Erkki sano: „sano vaan, kun lyät puuhun, että 'kirves kaala salan tynnyrin ala huhtaa päivässä', niin huhta kaatuu". Tiina meni ja nauro vaan huhlan viäressä, kun huhta kaatu. Piru kysy sitte, kun Tiina tuli kottiin, että „saikkos huhlan kaaletuks?" Tiina sano, että „sain". Piru huamas sitte, että „jo sua on Erkki neuvonu'". Tiina sano, ett'„ei minä o' Erkkiä nähny' sitte kun työ-orteli määrättiin". Piru pani taas huamenissa sen luamaan salan hevosen perrään sonnan. Tiina itki taas Erkille että mitenkä hän sen jaksaa täyttää. Erkki sano, että „kus ny' menet sontaa luamaan, niin pistä talikkos sontaan ja sano: 'lua talikko salan hevosen perään sontaa'". Piru sano taas Tiinalle, että „tuliko se täytetyks?" Tiina sano että „tuli". Piru sano sitte taas, että „sua on Erkki neuvonu'". Mutta Tiina sano niin ett' „en minä o' Erkkiä kuullu' enkä nähny' sitte, kun työ-orteli määrättiin".

Piru pani sitten Tiinan sisarensa tyhö menneen kirjaa viämään. Mutta Erkki anto Tiinalle tyynyn ja käski antaa tyynyn kärmeille, jokka kivellä makkaa, ja sitten se käski ottaan kengät jallaastaan pois, kun sillalle mennee, ja käski rasvaan portin saranat, joka oli sillalla, ja antaa luuta niille

koirille, jokka haukkuu siinä toisella pualen siltaa, ja taas kepin niille äijille, jokka pihan syrjässä tappelee. Se meni sinne ja vei sen kirjan toiseen talloon pirun sisaren tyhö. Siellä otettiin Tiina vastaan, niinkun viaras ny' otetaan rehellisesti. Sisar pani viaraansa syämään, mutta pani niin huanoja ruakia, ett'ei Tiina niitä jaksanukkaan syälä. Se pani semmosen vasikanpään, joka puhu; sen piti syämän kaikki. Emäntä kysy sitte että „söikkös sen kaikki?“ Tiina sano, että „en minä tiätänykkään, että sitä kaikkia piti syämän“. Emäntä sano, että „sinun pittää syämän sen kaikki“. Tiina pisti vasikanpään pöylän alle. Emäntä kysy taas, että „söikkös sen kaikki?“ „Söin“, sano Tiina. Emäntä sano: „vasikanpää hoi, missäs olet?“ „Täällä olen pöylän alla“, se sano. Se pani sen sitte viälä syämään, mutta mitä Tiina sitä söi, vaan pisti sen povveensa. Emäntä kysy taas, kun Tiina sano sen syäneensä, että „vasikanpää, missä olet?“ „Tääll' olen lihan ja nahhaan välissä“, huusi vasikanpää. Emäntä luuli Tiinan sen sitte syäneen.

Sitte kun se lähti Pirun sisaren tykköö, niin kaks äijää tappeli, niin Pirun sisar huusi: „Äijät lyäkää Tiina kualijaks!“ Äijät sano: „emme me Tiinaa kualijaksi lyä. Tiina meille kepinkin anto. Tässä olemme verissä päin tapelleet monet vualet eikä kukkaan keppiä antanu' mutta Tiinapa kepinkin anto“. Sitten se emäntä taas, kun ne koirat haukku, huusi koirille, että „purkaa Tiina kualijaks!“ mutta koirat vastas: „Emme me Tiinaa kualijaksi pure, Tiinapa luitakin toi. Ei ole kukkaan luitakan tuanu', vaikk' olemme tässä haukkua kollitelleet, mutta Tiinapa luitakin toi“. Sitten emäntä taas käski sillan pulottaan Tiinan kualijaks. Silta sano: „en minä Tiinaa kualijaks pulota, Tiinapa kengäkkin jallaastaan otti. Tässä on rautakorko-kengässä roskattu, eikä kukkaan kenkiä jallaastaan o' ottanu', mutta Tiina kengäkkin otti“. Sitten se taas käski portin lyämään Tiinan kualijaks. Mutta portti sano: „en minä Tiinaa kualijaks lyä. Tiinapa sarananikin rasvas, ei o' kukkaan saranoitanikan rasvannu', mutta Tiina sarananikin rasvas“. Sitte se ämmä huuti taas: „kärmeet, purkaa Tiina kuali-

jaks!“ — „Emme Tiinaa kualijaks pure, Tiina tyynynkin toi. Täss' olemme kivellä kovalla maannu' monet vualet, eik' o' kukkaan tyynyä tuanu', mutta Tiina tyynynkin toi“. Sitte se nyt pääsi takaperin isäntänsä tyhö. Sitte isäntä kehu, että „kyllä sinua on Erkki neuvonu'“. „En minä Erkkiä o' kuullu' enkä nähny'“, Tiina sano, „sitte kun minä sinne pantiin menneen“.

Sitte Piru sano Erkille, että „pa' ny' sauna lämmitä“. Erkki lämmitti sitte sen saunan. Sitte kun sauna tuli lämmitetyks, niin Piru Tiinaa viämään sinne kaappiaksensa. Erkki laitto nuken penkille ikkunan alle, toisen rapulle ja kolmannen lavolle solkkiselle ja lähti itte' menneen pois Tiinansa kanssa ja anto Tiinalle lastun, vesipullon ja kiven. Piru tuli kyssyyn ikkunan alle, että „joko Tiina puhlas on?“ niin nukke sano penkiltä ett' „ei viälä“. Se tuli ja kysy sitte hetken päästä taas, „joko Tiina puhlas on?“ Nukke sano siitä rapulta, että „kyllä kohta“. Se tuli sitte viälä kolmannen kerran kyssyyn, että „eikö se ny' jo ole?“ Kolmas nukke sano solkkiselta, että „Tiina ja Erkki on menny' aikaa“. Sitte Pirulle tuli kova hätä, kun piti mentää lihhaa ottaan, eikä kettään ollu. Erkki taas sano Tiinalle, kun luuli jo sen likelle tulevan, että „sano minulle, jos kuulet kohinan“. Tiina sano: „jo kuuluu kohina“. Erkki sano: „heitä ny' se lastu“. Lastusta tuli semmonen mahloton mettä, ett'ei siitä päässykkään aseita' lävitte. Piru meni hakkeen kottoo kirveitä, ja ne pääsi jo silläkin aikaa pakeneen ison matkaa. Sitten rupes taas kohina kuuluun ja Tiina sano: „jo kohina kuuluu“. Erkki käski kiven heittään maahan, ja tuli suuri vuari. Sitte Piru meni taas hakkeen kankia ja puria, joilla vuarta purattiin. Ne pääsi taas vähän matkaa, mutta rupes jälle' kohina kuuluun. Erkki käski heittään vesipullon sitten ja tuli siitä suuri meri. Piru meinas uila ja ottaa uimisellaan Tiinan ja Erkin kiini. Mutta vesi rupes tippuun Pirun takapualesta ja kettu haukku takana: „jo tippuu, jo tippuu“. „Väännä kiini“ toinen karjas. Kettu väänsikin niin kiini, että Piru tuli vettä täyteen, kun ei vesi lävässy', ja halkes. Siällä se kaikkein suurempi piru on-

kin. — Mutta Erkki vei vaan henttunsa, ei Piru sitä saanukkan kaappia.

Lukkari ja pappi.

(Virroista).

Oli köyhä lukkari ja tuli huonosti aikaan, niin se ruukas aina käyðä pappilassa varaastamassa yhtä ja toista. Pappilassa juhliksi panivat sahtia. Se meinas mennä sillonkin sitä varaastaan, mutta huomas, että pappi tuli sinne, niin se nousi orsille, joss' oli päänreikä. Lukkari meinas päreorsilta kurkistaa, mitä pappi siellä tekee, mutta sattupas päreet luistamaan, että se putos sinne sahtitiinuun. Se peläästy siitä pappi ja lähti hyppään pois, meinas, että nyt tulee piru, kun semmosia kujeita piðetään. Lukkari meni kotionsa sitten aika kyytiä, se muutti vaatteet päälleen ja on siellä. Tuli pappilasta sana, että lukkari saa sahtia, jos tahtoo, siihen on tullu' vika, niinkun hapan, ett' ei se kelpaa juoða heiðän. Mutta lukkari tiesi, mikä siinä vikana oli, ja se kelpas sille hyvin. — Mutta se pappi epäili sitte aina että kyllä se lukkari käy heillä niinkun omin lupinsa ottamassa, niin se tuumas, että mitenkä hän sais siitä tieðon. Sitten se teetti rengillään semmosen arkun, että pantiin muori sinne arkkuun. Se lähti ehtoopuolella viemään arkkua lukkarille, sano, että siinä on särkyviä roskia, ett'ei hän veis tota pahaa tietä, että se sais yötä olla siellä. Sitten se ehtoolla sanoo rouva taas lukkarille, että tarttis keittää puuroo, mutta on vähä jauhoja. Lukkari sano: „Kyllä pappilan laarissa jauhoja on, keitä vaan“. Sitte muori ei malttanukkaan pitää suutaan kiinni, kun sen piti kuunteleman, mitä ne juttelee yän tienoossa. Se meinas vaan, että „sinäkös siellä käykkin niitä aina varaastamasssa“. Lukkari pani rouvan keittään kuumaa velliä ja kaato sinne kistuun, että se muori kuoli. Renki tuli aamulla hakeen sitä kistua sieltä pois. Kattottiin ja nähtiin, että se oli kuollu' sinne. Se oli hauðankaivaja sitte se lukkari ja sille vietiin sana, että nyt on pappilan muori kuollu' äkkiä, että korjaamaan sitä niin-

kun ruumishuoneeseen pois. Se korjas sen. — Mutta toisena yönä se kantokin kovasti jyviä pappilan aitasta ja toi sen muorin sitten sinne aittaan jyvälaariin seisoon, lapion käteen tälläs. Se kaato kaljan sakkaa vielä niihin jyviin, kun ei jaksanu' niitä kaikkia kantaa. Piika menee aamulla aittaan ja sano: että „sinäkös niitä okkin, perkule, käyny varaastamassa, ja on kehuttu lukkarin syyks. Pappilasta tuli taas sana lukkarille, että muoria korjata pois. Se on jyvämakasiinissä, se on vieny' jyviä siitä. Lukkari saa jyvätki viälä, ei niistä huoli pappi semmosista jyvistä. Lukkari meni ja korjas sen pois. — Lukkarin rouva taas toisena ehtoona sano, ett'„ei ole lihaa". Lukkari sano: että „kyllä pappilassa lihaa on". Meni ja tappo sitten viis lehmää toisena yönä. Se vei sen muorin navettaan ovipieleen lehmän taa ja tälläs piilun ojennukseen. Piika menee sitten navettaan ja sanoo: „nyt on muori tappanu' viis lehmää ja kuuðetta vielä meinaa". Sitten taas vietiin lukkarille sana, että korjaamaan muoria ja hautaamaan lehmiä — kuka niitä syö! Mutta lukkari nylki lehmät ja lihat suolas; sai nahkaa ja lihaa, ett'ei ollu' enää sen puute ollenkaan. Se vei sen sitte ruumishuoneeseen sen muorin. — Se oli taas myöhällä ehtoolla kaivamassa hautaa. Siitä kulki kaks laukkuryssää. Ne jutteli sitte, että „pannaan tuonne kirkkopihaan laukkumme, sitä ei löyðä kukaan;" menivät niinkun yökulkuun. Lukkari kuuli sen, niin se meni ja vaihto paremmat tavarat pois ja huonompia pani toiseen laukkuun. Aamulla meni taas kuunteleen, että mitä ryssät meinaa, kun ne ottaa niitä laukkujansa sieltä. Sitten se, jonka oli muori laukussa sano: „ei mun jookaan ole laukustani viety, milt' ei minun o' raskaampi". Sitten ne lähti menemään sinne lukkariin päin. Lukkari sitten, kun oli portailla, niin ryssät kysy: „mitä kauppoja tehðään?" Mutta lukkari sano: „minä olen köyhä, en minä tee mitään kauppaa, mutta menkää tuonne pappilaan, siell' on ruukattu aina ostaa ja tehðä kauppaa". No, ne meni sinne pappilaan sitten ryssät. Siellä mentiin huoneeseen, laskevat reppunsa lattialle ja aukasevat. Kun näkivät muorin toisen laukussa, niin lähtivät juokseen pois ja

jättivät laukkunsa sinne. Tuli taas sana pappilasta, että hakee sitä muoria pois sieltä, se on menny' ryssän laukkuun. Lukkari meni ja haki ja sai ne ryssän tavarat. — Sitte pappi sattu taas kylään meneen, ja sill' oli tammahevonen, ja sillä varsa. Se sopi siitä lukkarin sivutte meneen. Se sano sitte lukkarille, että hän jättäis tän varsan tänne, ettei se itteensä tärvele, kun se hänen perässään tulee. Se jätti sen sinne sitte, niin se otti sen muorin taas ja köytti sen varsan selkään ja köytti semmosen puun vielä muorin käteen olkapäälle ojennukseen, että se olis hyvin peläänny' se varsa. Sitte se päästi varsan irti menemään ja lähti hyppään emänsä perään. Sitten se pappi kattoo taansa ja näkee, että — nyt muori tulee varsan seläässä ja puu olkapäällä! Se tulee taloon sisälle ja sanoo, että nyt se on tappanu' heiltä viis lehmää, nyt se tulee ja tappaa hänen vielä. Sitten varsa kierti pytinkiä, kun pelkäs, seiväs otti aina lasiin, ja siinä meni lasit rikki, kun se hyppäs. Sitte pappi sano lukkarille, että jos sinä saat sen muorin niin, ett'ei se enää ole hänen vaivonaan, niin saat puolen kaikista hänen tavaroistaan. Siitä tuli rikas sitte jo siitä lukkarista, rikkaampi kun papista.

Hiiri morsiamena.

(Virroista).

Yhðellä miehellä oli kolme poikaa. Se pani kirveet kolmen puun juurelle, käski hakkaan poikansa ne kolme puuta poikki, yhðen puun joka ainoan: „minkä päin ne puut kaatuu, sinne menette naimaan“. Vanhempain poikain puut kaatu suureen rystholliin, nuoremman poian puu kaatu mettään. Nuorempi poika meni sitte kattomaan ja sen tuli niin huono mökki vastaan, joss' oli hiiriä vaan. Poika meni kotiinsa sanomaan surullisena: „siellä oli huono mökki, niin huono, joss' oli hiiriä vaan ja emäntähiiren kaulassa oli kulkunen“. Poika oli siitä surullinen, kun vanhempain poikain puut kaatu suureen rystholliin ja hänen sinne mettään.

Isä käski sitte joka ikisen poian mennä koittamaan, kennen morsian saa parempaa lankaa. Nuorempi poika meni sinne mökkiin. Hiiret tulivat ja kysyvät: „Miksi olet niin suruinen?“ — „Sitä vasten kun isäni käski tulla koittamaan, kennen morsian saa parempaa lankaa“. — „Älä sure, ole meillä ny' yötä, me laitamme hyvää ruokaa ja hyvän sijan“. Hiiret tekivät lankaa ja antovat poialle sen langan. Poika vei kotiinsa sen. Se oli niin hyvää ja niitten rysthollin morsiamitten oli niin huonoo, niinkun karvaköyttä. — Isä käski taas mennä koittamaan, kennen morsian saa parempaa kangasta. Poika meni taas sinne mökkiin. Vanhimmat poiat menivät rystholliin. Oli surunen, kun meni, ja istu penkillä. Hiiret kysyvät taas: „Miksi olet niin suruineu?“ — „Sillä kun isäni käski tulla koittamaan, kennen morsian saa parempaa kangasta“. — „Älä sure, poika, ole meillä yötä, me laitamme hyvää ruokaa ja hyvän sijan“. Hiiret tekivät taas niin viiniä kangasta. Rysthollin tyttäret kutovat niin huonoo, se oli kun karvaköyðestä tehtyä. Isä ja poiat ihmeltelivät, kuinka hiiret saa noin viiniä kangasta. — Sitten taas isän työ menivät, ja isä käski taas mennä koittamaan, kennen morsian saa parempaa leipää. Poika meni taas mökkiin. Hiiret taas tulivat ja kysyvät: „Miksi olet niin suruinen?“ Poika vastas: „niin, kun isäni käski tulla koittamaan kennen morsian saa parempaa leipää“. — Älä sure, sulhoni, ole ny' yötä, niin he laittaa hyvää ruokaa ja hyvän sijan. Hiiret leipovat taas niin hyvää leipää, niinkun nisua, mutta toisten poikain morsianten oli niin huonoo, niinkun pettua, se leipä. Veivät taas isän nähðä. Isä ihmetteli ja ne vanhemmat poiat, että kuinka hiiret sen leivän niin hyvää tekee.

Kun vanhempain poikain häitä ruvettiin viettämään, niin nuorempi poika meni pois niistä kokonaan mökkiin niitten hiirien työ. Oli tällätty sitte mökin pihaan lasivaunut, kaks hevosta eðessä. Poika meni vaunuin ja kulkushiiri istu rinnalle. Poika ajo vähän matkaa ja tuli koski välillä vastaan, jota ei ollu' koskaan ennen rookannu. Tuli mies kosken sillalla vastaan, sano poialle: „Miksis olet ottanu' hiiren rinnalles istumaan lasivaunuin“, otti hiiren kiini ja heitti

sen koskeen. Koskesta nousee kaunis röökynä poian rinnalle istumaan. Poika ajo röökynän kanssa häätaloon, jossa vietettiin vanhempain poikain ja rysthollin tyttärien häitä. Rysthollin tyttärien ja vanhempain poikain häät jäi keskitiehen, kun nuorempi poika ja se röökynä menivät sinne. Isäkin ihastu siitä, kun hänen poikansa niin suuren röökynän sai, ja nosti niille lakkiansakin, mutta ei niille rysthollin tyttärille nostanu'. Vanhemmat poiat häpesivät, kun olivat aina pilkanneet, että kuinka sinä hiiren sait. Sitte menivät mökkiin. Se oli muuttunu' sill' aikaa linnaks. Siellä sitte vietettiin nuoremman poian ja röökynän häät.

Taikasormus.

(Ätsäristä).

Oli torppa ennen, joss' oli vanha akka, poika ja kissi ja koira, ja ne oli hyvin köyhät. Sano yhtenä aamuna akka poialleen: „mene marjaan, ett' emme vielä nälkään kuolis“. Poika tarjos leipäpalaa(n)sa, jonka sai eilen, kun kylissä käveli. Se ei huolinu', sano: „kyllä sinä sen tarvihtet syyvä, kun marjaan met“. Poika meni marjaan, kaivo kuivaa leipäpalaa ja itki. Tuli julman pitkä mies vastaan, joka sano: „anna mulle' se leipäpala“. Poika sano: „En annakkaan. Äite on nälkään kuolemassa; minä menen marjaan“. Mies sano: „anna vain, minä annan tuon sormuksen sulle“, näytti kultasormustaan. Se sano: „en annakkaan. Mitäs minä kultasormuksella teen? Ei se syyvä kelpaa“. Mies sano: „eipä tiijä — kahtoppas täss' on ruuvi päällä, ja kun siitä kääntää yhen ympäryksen myötäpäivää, niin tulee kakstoista miestä, ja ne tekee, mitä vain käskee“. Poika otti sormuksen ja anto miehelle leipäpalan ja palas kotiin. Äiti kysy: „missä marjat on?“ Poika sano: „en minä marjaan mennykkän, enkä syöny' sitä leipäpalaakaan. Vaihon tähän sormukseen“. Äiti sano: „mitä me sillä teemme? Ei se syyvä kelpaa“. Poika sano: „eipä tiijä“, ja pyöräytti ruuvia yhen ym-

päryksen myötäpäivää. Tuli kakstoista miestä, jotka kysy: „mitä armollinen maijesteetti käskee?“ Poika sano: „laittakaa ruokaa ja juomaa“. Ja sitä tuli jäämäänkin. Sitten kääntі toisen ympäryksen ruuvia, kun oli syöny'. Tuli taas kakstoista miestä, ja kysyvät: „mitä armollinen maisteetti käskee?“ Poika sano: „laittakaa hyvät huoneet“. No, ne tuli kohta. Sitten se oli vuosia, ett'ei se niillä teettäny' mitään, niin kauvan, että kasvo ihte' mieheks.

Yhtenä iltana sano sitte äijilleen: „huomen-aamuna teijän pitää mennä kuninkaan puheille“. Äiti sano: „mitäs minä sieltä haen?“ Poika sano, että „pyytään, että kuningas antaa tyttäre(n)sä mulle vaimoks“. Äiti sano: „en minä mene; ei se käy päinsä ollenkaan.“ Poika sano, että „teijän pitää mennä, kun minä olen teijän kerran nälän käsistä pelastanu'“. Äijin täyty luvata. — Tuli aamu, ja äiti meni kuninkaan linnaan ja meni kuninkaan kyökkiin. Siellä tunnettiin kohta ja kysyttiin asiaa. Sano kuninkaalle olevan asiaa, ei kellenkään muille. Vietiin kuninkaan työ. Kuningas kysy asiaa. Akka ei vastannu' mitään, itki vain. Kuningas sano: „vaikka sull' olis mitä asiaa, sano vain, kun me olemme kahen täällä vain“. Akka sano: „poika pani pyytämään, että antasitte tyttärenne hänelle vaimoks“. Kuningas rupes nauramaan ja sano: ei se ole nyt ollenkaan mahollista, että hän tyttäre(n)sä antaa torpan poialle. Lakkas nauramasta ja aatteli vähän aikaa. Sano: „yhtäkaikki, jos se tekee, mitä minä käsken, niin minä täytän sen, mitä se pyytää“. Kysy: „mitäs te käskette sitte?“ Kuningas sano: „sen pitää rakentaman yhtä komeen linnan kun tämäkin on, ja sieltä lasisen sillan tänne asti ja kahen puolen siltaa puita kasvamaan ja lintuja niihin laulamaan, ja huomen-aamuna kello kuus sen pitää olla valmis. Äiti sano kuninkaalle hyvästi ja meni kotiin poialleen kertomaan, mitä kuningas käski. Poika sano: „annas nähä, kuinka nyt käy!“ Väänti sormuksen ruuvia yhen ympäryksen myötäpäivää. Tuli kakstoista miestä kysymään: „mitä armollinen maisteetti käskee?“ Poika sano, että „pitää rakentaa yhtä komee linna kun on kuninkaallakin, ja lasinen silta täältä sinne asti, ja kahenpuolen siltaa puita kasvamaan

„jons'et vain tiijä, niin minä tapan sinun“. Hiiri sano: „elä tapa, minä menen ja käsken kaikki hiiret tänne“. Ja niitä tuli niin mahottoman paljo, eikä tienny' kukaan. Ja kissi vannotti niitä, ja hiiret pelkäs, seisovat kahella jalalla. Viimen tuli päästäinen, sano: „minä tiijän“. Kissi kysy: „pääsekkös sinne?“ Päästäinen sano: „pääsen kyllä“. Kissi sano: „mene ja tuo sormus sen sormesta mulle“. Päästäinen meni ja tuli pian takasin ja sano: „en minä saanu'. Ei sen sormess' o' sormusta. Se on sen suussa, ja suu on niin kiini, ett'ei sitä sieltä saa“. Kissa kysy: „tiijäks maitopyttyä?“ Päästäinen sano: „tiijän kyllä“. Kissi sano: „mene ja ryvetä ihtes hyvin maittilaaseen, häntäs varsinkin, ja mene ja vetele sitte häntääs sen huulien yli, niin kyllä se sylkee sormuksen“. Päästäinen teki niin, ja vaimo sylki sormuksen lattiaan. Päästäinen sormuksen noukkaa(n)sa ja toi kissalle. Kissa löi päästäistä kämmenellään ohtaan ja sano: „nyt sinun pitää olla kaikkien hiirten kuningas“. Ja siitämisin ei o' kissi syöny' päästäistä, vaikka tappaa, kun semmosen hyvän työn teki.

Sitten kissa sano koiralle: „ny' mennään kotiin“, ja tultiin meren rantaan. Koira sano: „anna mullen se sormus“. Kissi sano: „en annakkaan; puotat vielä sen“. Koira sano: „jons'et vain anna minulle sormusta, niin en minä ota sua liiou niskaani, kun mä uin“. Kissan täyty antaa. Koira ui sitten taas, ja kissa istu niskassa. Tultiin toiselle puolelle meren rantaa; aurinko juur oli noussu'. Siin' oli petää kaatunu' mereen, ja petään latvassa risan vieressä oli hauki. Koira huomas sen, aatteli: „tuostapa minä eineen otan“. Tavotti sitä suuhu(n)sa, ja sormus putos, eikä saanu' haukiakaan. Kissa sano: „mitäs teit, kun sormuksen puotit!“ Koira sano: „mitäs siehen auttaa, meni se“. Kissa sano, että „jopa minä sinulle sanon, sen loppasuu, että puotat sinä sen“. Tultiin maalle. Kissa lähti juokseen pitkin rantaa, sai ahvenen kiini, rupes siltä tiirastaan sormusta. Ahven sano: „en minä tiijä enkä ole nähnykkään“. Kissa sano: „jons'et vaan tiijä, niin minä tapan sinun“. Ahven sano: „elä tapa, minä menen ja käsken kaikki ahvenet tänne“. Ja niitä tuli sitte

ahvenia niin pakko paljon ja niin suuriakin, eikä tienny' yksikään ahven. Sill' aikaa oli koira lähteny' kans rantaa juokseen, ja sai hauvin kiini ja rupes siltä tiirastaan sormusta. Se ei kehunu' tietävä(n)sä eikä nähne(n)säkkään. Koira sano: „jons'et vain tiijä, niin minä tapan sinun". Hauki sano: „elä tapa, minä menen ja käsken kaikki hauvit tänne". Meni ja toi kaikki hauvit, ja oli niin julman suuriakin. Eikä tienny' yksikään. Viimen tuli yksi vähänen hauki jälestä, joka sano: „kyllä minä nielasin yhen semmosen, joka oli kun pieni vanne". Koira sano: „oksenna sievästi ulos!" Hauki koitti, mutta ei saanut. Kissa kuuli sen, ja se sinne ja hauvin niskaan kiini ja sano: „kakase ulos!" Hauki koitti, mutt' ei saanu'. Kissi sano: „kakase, kakase, eli mahas halkee!" Hauki kakas ja sormus tuli. Kissi otti sormuksen ja sano koiralle: „mene kotiin, kyllä minä nyt tieni tiijän jo". Meni vankihuoneen seinälle naukumaan sitte. Poika sano vahille: „nosta se meijän kissi tuohon akkunalle". Vahti nosti, ja kissa meni sisään. Poika kysy: „tuliko sormus?" Kissa sano: „täällä sormus on". Poika sano: „anna sievästi' sormus!" Kissi anto, ja poika pani sormuksen sormee(n)sa ja pyöräytti kolme ympärystä ruuvia myötäpäivää. Tuli kolmekymmentä kuus miestä, jotka kysy: „Mitä armollinen maisteetti käskee?" Sano: hajottakaa sievästi tämä vankihuone ja rakentakaa hänen linna(n)sa, niinkun se olikin, ja hakekaa minun vaimoni kotiin.

Oli ilta, kun vaimo tuotiin kotiin. Mutta ei enää sormustaan niin huoleti' pitäny', että sen vaimo sai. Aamulla lähti sitte vaimoneen kuninkaan työ ja sano: „tässä tämä karkujan nyt on. En minä o' sitä sormeni päällä ampunu', rankaskaa te, jos tahotte". Kuningas anto tytärtään selkään ja sano vävylleen: „minä näen, että sinä olet jalompi mies kun minä", ja anto hällituksen sille. Ja sitte minä lähin pois, enkä o' saanu' kuulta, elääkö ne, mutta elää kai, jos ei ne ole kuollu'!

Paimen-Jussi.

(Ätsäristä).

Minä kulin ulkomailla ennen piennä poikana, tulin yhteen taloon; olin melkein niinkun kerjäläispoika. Pyysin yösijaa. Se luvattiin. Isäntä kysy: ekkös tahtos paimeneks ruveta, heijän tarvittasiin paimen. Sano: kyllä hän maksaa palkkaakin. Minä lupasin. Isäntä sano: „kyllä minä vien sinun aamulla ja näytän missä sinun pitää aina lehmäin kanssa käyvä“. Vei kahen virstan päähän kuivalle käpykankaalle, joss' ei ollu' kanerviakaan, ja sano: „tässä pitää joka päivä käyvä lehmäin kanssa“. Ja siitä kulki maantie, ja maantien itäpuolella oli niittu, ja siin' ei ollu' aitaa. Isäntä sano: „siehen et saa vain lehmiä päästää“, ja lähti pois.

Minä hetken varjelin, ett'en päästäny' lehmiä siehen, mutta kyllästyn siehen ja aattelin: menköötl Söin ja panin maata. Evästä oli hurstipussissa, jota kannon hankissa kainalon alla. Kun heräsin, oli aurinko alaalla, ja isäntä käski, että auringonlaskun aikaan viimestäänkin pitää lehmät kotona olla. Minä menin lehmiä niitulta ajaan. Yks lehmä oli kuollunna. Minä vein muut kotiin. Isäntä tuli kahtomaan, kysy: „missäs yks lehmä on?“ Minä sanon: „se kuoli niitulle. Sano: „mitä vasten päästit, vaikka minä kiellin?“ Minä sanon: „en minä voinu' varjella“. Isäntä sano: „jos vain vielä päästät huomenna, niin minä tapan sinun“. Minä lupasin, ett'ei päästää, ja menin huomenissa, niin lehmät pakkas pahemmin vain, kun oli oppinu'. Minä aattelin: menköötl ja annon mennä vain. Söin taas ja panin maata, annon lehmät olla siellä. Kun mä heräsin, niin oli taas aurinko alaalla. Minä lähin ajaan lehmiä pois niitulta — oli toinen lehmä kuollu'. Minä aattelin: „mikäs nyt auttaa“; oli tappotuomio minulla, jos vielä päästän. Mutta päätin, että teki mitä teki, mutta menen minä, ja vein lehmät kotiin ja sanon: „kuoli nytkin lehmä. Tässä olen, tehkää mitä tahotte“. Isäntä sano: „mitäpäs minä sinun hengelläs eläsin“, ja ei lyönykkään, ja minä lupasin, että ei enää päästää.

Minä menin kolmantena pänä sitte. Minä aattelin:

„annan minä lehmät nytkin mennä niitulle, mutta en pane maata“, ja kahton, sittekun lehmät meni. Itäpuolelta niitun tuli pieni äijäkääpiö, suuri parta leuvassa, kurikka käessä; pääs ikään lehmän työ, niin löi kurikalla ohtaan. Lehmä kuoli paikalle. Minä juoksemaan ja sanon: „vai' sinä täällä lehmiä tapat?“ ja se pakoon eellä juokseen ja olis minun eksyttäny', mutta oli tyyni ilma, näin, missä heinikko heilu, kun se juoks. Ja kun pääsimme mehtään, niin olin jo niin lähellä, että näin, missä se oli. Kun hetki oli juostu, niin tuli pieni, nätti, kaunis linna vastaan. Se meni linnaan, mutt' ei jounnu' porttia kiini paneen, olin jo niin likellä. Ja siell' oli pytinki. Se juoksi sinne, ja ovet jäi aina auki, ei jounnu' enää kiini paneen, meni siellä kaappiin ja yritti ovea kiini vetää, mutta minä pääsin oven syrjään kiini ja ve'in auki. Otin äijän partaan kiini ja löin lattiaan, että se oli rapana, ja rupesin sitte sitä linnaa kahteleen, mitä sieltä löytäs. Löysin viimen ison avainnipun. Rupesin niillä koitteleen, mihin milläkin pääsis. Pääsin yhteen kellariin sitte. Se oli täynnä hopeerahoja. Minä niitä sieltä eväspussiini hyvän joukon; koittelin sitte avaimia ja pääsin toiseen kellariin. Se oli kultarahoja täynnä. Minä puistin hopeerahat pois ja panin kultarahoja ja rupesin sitte koitteleen avaimia ja pääsin kolmanteen kellariin. Se oli kalliita kiviä täynnä, semmosia, että herneen kokonen kivi maksaa neljäsataa ruplaa. Minä puistin kultarahat pois ja otin niitä. Niiss' oli isommat nyrkin kokosia ja minä panin niitä kymmenkunnan eväspussiini.

Sitte lähin pois ja tulin niitulle, ja ne lehmät oli vironneet, jotka oli kuolleet, kun sain tappajan tapetuks. Ja oli ilta. Lähin ajaan lehmiä kotiin, ja lehmät meni toista tietä, kuninkaan linnan porti(n) eite. Ja minä viskon lehmiä niillä kivillä. Sen, joka putos liki tietä, sen otin, mutta joka jäi kauvaks, se jäi sinne. Kuninkaan linnan portin kohalla viskasin yhen kiven ja se vieris linnan pihaan. Siin' oli kuninkaan tytär, se otti sen kiven ja kysy: „mistä sinä tämmösiä olet saanu'?“ Minä sanon, että „järvenrannalta minä niitä noukin“. Sano: „elä valehtele, ei näitä tämmösiä ki-

viä järvenrannalla ole“. Minä sanon: „ompa heitä, koska ma heitä noukin“. Se sano: „saanko minä tämän pitää?“ Minä sanon: „piä vain, kyllämähän noukin huomenna toisia. Lähin lehmäin jälessä tuleen kotiin vain.

Pääsin kotiin, isäntä tuli kahtoon lehmiä ja sano: „kaikkihan ne on, vaikka sinä kuolleen kehut“. Minä sanon: „kaikki ne onkin nyt, mutta kyllä ne oli kuollunna; en tiijä, mitenkä ne on virvonnu'“. Sitte lähin taas. En puhuu' mitään, mitä mä löynny' olin.

Tuli neljäs päivä. Menin taas karjaan ja annon mennä lehmät niitulle vain — en enää pelänny', kun tappaja oli tapettu — ja menin kellariin ja otin niitä kalliita kiviä enemmän, että niitä oli parikymmentä pussissani, tulin pois sieltä. Tuli ilta, niin lähin lehmiä taas ajaan kotiin, ja lehmät tuli taas siitä kuninkaan linnan porti(n) eite. Kuningas oli portilla ja kysy: „mistä sinä semmosia kiviä olet saanu', kun eilen tänne pihaan vieris?“ Minä sanon järvenrannalta niitä noukkineeni. Kuningas sano: „elä valehtele, ei semmosia kiviä ole järvenrannalla. Semmonen kivi maksaa lähes niin paljo, kun koko valtakunta“. Minä sanon: „on kyllä, ja tänäpänä noukin enemmän, kun eilen“, ja näytin pussiani. Kuningas tuli kahtoon ja sano: „annakkos nämät kivet mulle, niin minä annan tyttäreni sulle“. Minä sanon, että kyllä hän kivet saa, mutt' ei se ole ollenkaan mahollista, että minä kuninkaan vävyks. Kuningas sano: „kun minä kerran kivet otan, niin kyllä sinun pitää ottaa kanssa tyttären“, ja sano: „tule nyt kohta vain“. Minä sanon: „ei, kyllä minä vien lehmät kotiin ja sanon ihteni paimenenvirast' ulos“. No, se anto mukaan, sano, että „tule aamulla“. Minä vein lehmät kotiin ja sanon paimenenvirast' ihteni ulos ja menin aamulla sitte kuninkaan työ. Mutta kuninkaan tytär oli kova, sano, ett'ei hän huoli Paimen-Jussista. Kuningas sano: „kun minä olen kerran luvannu', niin sinun pitää huolia“. Ei muu auttanu', mutta häät piettiin. Mutta se ei sitten piitannu', kun niin vastahakonen oli alkuunkin, minusta mitään. Ja min' en liion paljon ruusaillu'; hurstimekossa ja virsuissa kävelin, niinkuin paimen.

Mutta sitte tuli pian sota. Ja sill' oli kuninkaalla jo entisestään kaks vävyä. Ne oli kentraalit kumpikin. Ja ne sopi sitte niin, että kolmena pänä tapellaan vissillä paikalla, ja joka kolmantena pänä voittaa, sen on molemmat valtakunnat.

Tuli sitten ensimmäinen tappelupäivä. Kentraalit meni aamulla aikasin, minä vielä makasin. Löivät oven päälle ja sanovat: „nouse ylös, Paimen-Jussi, sotaan!“ Minä sanon: „menkää vain, jotk' otte sotamiehiä; en minä olekkaan sotamies“. Minä nousin ylös ja panin vaatteet päälleni, virsut jalkaani. Minä aattelin: „mitä minä ny' meinaan? Ei mull' o' mitään sota-asetta; tekisin ees jotain“. Menin sitte siihen linnaan, jonka mehtästä löysin, aattelin, eikö siell' olis sota-asetta. Rupesin siellä kahteleen ja avaimia taas koitteleen, ja pääsin vankihuoneeseen. Siell' oli yheksän miestä rautakahleissa. Minä kysyn näiltä: „eikö tääll' o' mitään sota-asetta?“ Ne sano: „on kyllä, kun met talliin ja met sen isoimman hevosen oikeasta korvasta sisään ja tut vasemmasta ulos“. Min' en tiennyt talliaan, kysyn avainta. Ne neuvo avaimen sitte. Ja kun menin talliin, niin se hevonen oli niin iso, että tarvihti jommosetkin tikapuut, että pääs sen korvaan. Sen korvan reiät oli niin isot, että solkenaan neljän kontan mahtu niistä menemään. Ja kun minä sieltä olin pujotellu', sittenkös minä olin sotapukeessa! Ja ajon sitte-sinne sotapaikalle, ja meijän puoli oli jo hyvin tapolla. Mutta kun minä jouvun sinne, niin minä löin vihollisia niinkun heinää, ja hevonen tallas viel' enemmän. Ja sittenkun oli vihollinen lyöty, niin minä ajon siihen linnaan, jonka löynny' olin. Panin hevosen talliin ja pujotin vasemmasta sisään ja oikeesta ulos, niin olin taas paimenenvaatteissa. Ja lähin sitte sinne kuninkaan linnaan ja menin niijen kentraalien puheille ja kysyin: „kuinka teijän nyt kävi tänä pänä?“ Ne sano, että kyllä heijän olis huonosti käyny', mutta yks vieras herra autto meitä, ja kehuvat, että se on niin eri(n)-omainen, ett'ei sitä voita kukaan. Minä kysyn: „vieläkö huomenna mette?“ Ne sano: „vielä“.

Aamulla taas menivät aikasin, ja minä makasin, ja taas sanovat: „nouse ylös, Paimen-Jussi, sotaan!“ Minä sanon:

„menkää vain te, jotk' otte sotamiehiä, en minä okkaan sotamies". Minä nousin ja taas panin vaatteet päälleni ja virsut jalkaani ja menin sinne linnaan, jonka löynnyt olin, ja menin talliin ja pujottelin sen ison hevosen korvasta: menin oikeesta sisään ja vasemmesta ulos. Menin sitte vankihuoneeseen ja päästin kolme vankia kahleista. Ne kysy: „mihin nyt, armollinen maijesteetti, mennään?" Minä sanon: „sotaan". Ne sano: „mennään vain". Ottivat sitte kukin hevosen, mutta minä otin sen ison hevosen. Ajettiin sitte sinne sotatanterelle, ja taas oli meijän puoli tapolla; olivat juuri hätääntymässä kun me tulimme. Mutta kun me jouvumme, niin pian ne oli lyöty. Ja sitte ajon taas niijen eellä siihen linnaan, jonka olin löynny', ja pantiin hevoset talliin ja miehet vankihuoneeseen rautakahleisiin. Ja sitte pujottelin hevosen korvista, että menin vasemmasta sisään ja oikeasta ulos, että olin paimenenvaatteissa taas. Sitten lähin ja menin kuninkaan linnaan ja menin taas niitten kentraalien puheille ja kysyn: „kuinka nyt tänä pänä teijän kävi?" Ne sano, että „pahon meijän olis käyny' nytkin, mutta oli sama herra, joka eilenkin ja kolme muuta herraa, jotka autto meitä. Ne on varsin eri(n)-omaisia". Minä sanon: „kyllä hyvä on, että teilläi(n) on apua. Vieläkö huomenna menette?" Ne sano: „menemme, ja huomesen päivän päälle se käykin, joka huomenna voittaa, se on voittanu'. Ne lupas nyt tuuva vasta väkee aimosta". Minä sanon: „ettekös te vie kanssa, kun se niin on tärkee päivä?" Ne sano: kyllä hekin koittaa. No sitte ne kentraalien vaimot ja minun vaimoni sanovat, että he kanssa tulee sivusta kahtoon, ja „jos vaan meijän puoli tappaa, niin me lähemme karkuun, ei me rupee alammaisiks".

Sitte tuli aamu, ja ne taas lähti aikasin sotaan, ja minä makasin. Ne löivät oven päälle ja sanovat: „nous' ylös, Paimen-Jussi, sotaan!" Minä sanon: „menkää vain, jokk' otte sotamiehiä; en minä okkaan sotamies". Nousin ylös ja panin vaatteet päälleni, virsut jalkaani ja lähin taas sinne linnaan, jonka mä löynny' olin, ja pujottelin sen ison hevosen korvista, oikeesta sisään ja vasemmasta ulos, että olin oikein aimo sota-asussa ja päästin sitte ne yheksän vankia

rautakahleista irti. Ne sano: „mihin nyt, armollinen maijesteetti, mennään?“ Minä sanon: „sotaan“. Ne sano: „mennään vaan, ja kyllä saat nähä, mitä me teemme!“ Sitte ajettiin sinne sotatanterelle taas, ja oli meijän puoli hyvin tapolla ja sota kova. Minuakin lyötiin sapelilla käsvarteemi, että verta juoksi mahottomasti. Vaimot kahto minuun, minä juoksin sinne sitte niijen työ. Minun vaimoni sito sitte nestuuki(n)sa haavaan, mutt' ei se tuntenu' minua. Sitte minä ajon taas sotaan, eikä helpotettu, ennenkun oli vihollinen lyöty.

Sitten minä ajon taas niijen miesten eellä sinne linnaan, jonka löynny' olin, panin hevoset talliin ja vein vangit vankihuoneeseen ja panin kahleisiin ja menin sitte ja pujottelin taas vasemmasta korvasta sisään ja oikeasta ulos, että olin paimenenvaatteissa taas. Lähin sitten kuninkaan linnaan. Mutta minua hyvin väsytti ja pyörryttikin, kun oli verta juossu' ja aattelin, ett'en minä mene muitten näkyviin. Linna oli joen rannalla, ja siellä oli lystihuone, joka oli vähä niinkun joen päällä. Menin sinne ja panin penkin ala maata ja nukun seihtemän vuorokautta.

Ne oli voittojuhlaa pitänyt ja hakenu' minua ja löynneet sieltä, ja minun vaimoni oli sen nestuuki(n)sa nähny' ja sanonu': „kun ei tuo vaan olis se, joka teit' on auttanu'“. Toiset sano: „mitä Paimen-Jussi auttaa ketään“, — ja meinanneet herättää minun, mutta minun vaimoni oli sanonu': „antakaa sen kelvottoman maata“, — ja sittenkun minä olin seihtemän vuorokautta nukkunu', niin haava oli parannu' käsivarresta. Minä pääsin, niin ett'ei kukaan havannu' ja menin sinne linnaan, jonka mä löynny' olin, ja pujottelin sen ison hevosen korvista, että oikeesta menin sisään ja vasemmasta ulos ja lähin ajaan kuninkaan linnaan sitten sillä hevosella. Ja kun pääsin linnan pihaan, niin ärjäsin niin paljon kun jakson, että „missä ne on, jotka mua on Paimen-Jussiks haukkunu'? Tulkoot sievää tänne!“ Sieltä tuli kuningas sitte ja ne kaks kentraalia, minun suoverini, ja pääsivät rapuille, niin laskivat kohta sitte polvilleen ja asettivat minun kuninkaaks.

Mutta se minun vaimoni ei tykänny' minusta vielä sit-

tenkään yhtään, kun mä olin Paimen-Jussi. Minä aattelin, että eiköhän se rupee tykkäämään, kun minä näytän, että minulla on omasuttakin. Ja annan ajaa kaikki hopeen ja kullan ja kalliit kivet sinne kuuinkaan linnaan, jota tuli 7,777 kuormaa. Mutta ei se vaimoni tykänny' vielä sittenkään. Minä hyvin sitä pahaksun ja rupesin pahossa mielissäni juomaan ja tein kaikellaista tinkiä. Määräsin, että joka aamu piti kolmella tykillä ammuttaa kello neljä. Yhtenä pänä sitten kun olin humalassa, menin piiloon yhen tykin sisälle ja nukun sinne. Aamulla ammuttiin tykillä, ja lajinki toi minun satoja peninkuulmia Ison-ahon mäelle, joka on Ahopellolta puolitoista virstaa Heinämäkeen päin, ja olin kyynärän pituinen, eikä vaateräpälettä päällä. Sen-aikunen Ahopellon emäntä Liisa, jok' oli Sipilän tyttäriä, oli siellä vanhassa kojissaan ja tuli sieltä kotii(n)sa Ahopellolle, löys minun siitä Ison-ahon mäeltä niin pienenä. Ja sitten on nyt juur tänä kesänä kuuskymmentä aastaikaa. Olis hyvinkin paha mieleni, kun ne tavarat jäi sinne, mutta se lohuttaa, kun se paha vaimo jäi sinne; ja siitä panin niin mieleeni, ett'en enää vaimoo ota.

Härän myyjä.

(Ätsäristä).

Oli ennen ukko, joka vei härkää kaupunkiin myijäkseen. Tuli kaupungin syrjässä teinipoikia vastaan, jotka kysy: „eikö ukko myi härkää?“ „Myin kyllä“, vastasi ukko ja määräs kakskymmentä riksiä. Teinipoiat, toiset ukkoo puhuttamaan, kävelivät kahen puolen sitä, yksi leikkas nuoran poikki ja vei härän piiloon, ja yks nytkytti nuoran päästä, että äijä luuli härän jälessään kävelevän. Äijä viimen havahti, ett'ei härkää olekkaan. Kysy: „mihin minun härkäni joutu?“ Teinipoiat vastas: „ei me tiijä, onko sulla härkää ollukkaan“. Ukko sano: „oli mulla härkä, ja jos se meni, niin minä panen sen maakunnan vahingoksi“. Meni kotii(n)sa.

Ukko otti pajurihärän ja lähti kaupunkiin taas. Tuli herra kavulla vastaan. Kysy: „eikö ukko myi härkää?“ „Myin kyllä kahteentoista riksiin“, vastasi ukko. Herra maksо rahat paikalla ja neuvo koti(n)sa ja sano: „vie härkä sinne', kyllä minäkin pian tulen. Saat vielä viinaryypyn“. Äijä ei vienykkään, vei sivu vain. Tuli toinen herra vastaan, joka kysy samon. Ja äijä myi sille härkä(n)sä samaan hintaan. Se kans neuvo koti(n)sa ja käski sinne viemään. Äijä vei sivu taas samon kun ens kerralla. Tuli kolmas herra vastaan. Äijä myi sille taas härkä(n)sä kahteentoista riksiin. Se neuvo koti(n)sa ja käski sinne viemään. Mutta äijä vei sivu taas.

Tuli ensimmäinen ostaja kotii(n)sa, — härkää ei ollukkaan. Lähti sitä ehtiin, löys sen härkää(n)sä taluttamasta kavulta. Siihen tuli toisetkin härän ostomiehet ja löysivät härän. Mutta ukko väitti, että hänen härkä on. Ukko tämmättiin raastuvan oikeuteen. Ukko pormestarin puheille. Puhu asia(n)sa ja sano: „jos minua autatte, niin härkä on teijän“. Pormestari sano: „ole huoleti vain“. Mentiin oikeuteen. Ne kanto, että se on härän heille myiny', mutt'ei anna. Ne jokainen tahto sitä härkää, ukko neljäntenä. Pormestari teki päätöksen ja sano: „ettekö tiijä lakia: jos joku kavulla eli torilla jotakin myi, niin pian kun hän saa rahan, niin hän on kalustaan vapaa. Kahtokoon se kalu(n)sa perään, joka sen ostanut on“ — ja tuomihti äijälle härän. Äijä lähti härkää pois taluttamaan. Pormestari jälessä ja sano: „eikös härkä o' minun?“ Ukko sano: „ettekös te oikein tuominnu', ja härän minulle määräsitte?“

Mies emäntänä.

(Ätsäristä).

Yks isäntä rupes tuumaamaan, että mitä vasten vaimot emäntänä pietään. Emäntä meni ulitylle ja jätti isännän emännöimään. Isäntä laitto sitte ensin kirnuamaksen ja rupes kirnuamaan. Sille tuli sitte hiki ja se pani tuva(n) oven auki. Sitte sitä rupes janottamaan ja meni kellarista laske-

maan kaljaa. Osu tulla porsasretku tupaan, kun se oli kaljaa laskemassa, hyppäs sitä kirnua vasten pystyyn ja kaas kirnun. Mies hyppäs, kun kuuli jyräyksen, kahtoon, kun kalja oli paraillaan juoksemassa. Lähti sitten sen porsaan jälkeen, sai korennon käteensä ja löi porsaan selän poikki. Sitte muisti rapulla vasta, että hänen on kaljatynnyrin tappi kourassa. Se laitto toisen kirnuumuksen, kun oli vielä pyttyjä; tuumas, että hän pitää salassa sen vahingon. Mutta muisti sitte, että Verkuna on navetassa ja sen pitää laittaa kanssa syömään. Tuumas sitte, että kuinka hän sen kirnuamisen sais käymään päinsä muita askareita tehessään; tuumas, että heiluissaanhan se voille tulee. Laitto sitte selkää(n)sä sen kirnun ja meni laittaan sitä lehmää, mutta muisti, että sille on akat antanu' juomista ennenkun ne sen on syömään laittaneet. Sitten meni ottaan kaivosta vettä, ja oli kirnu selässä. Kirnuamus meni niskan yli kaivoon. Se oli sitte kolmas vastahaka siinä emännöimisessä. Sitten se tuumas, että kyllä hänen nyt täytyy keittää puuron väelle päivällisiks. Sitten se tuumas, että mihinkä hän tämän lehmän nyt panee syömään. Oli siinä tuvassa vanha katto, joka oli hyvin nurmettunu'. Siin' oli kallio sen tuvan seinuvieressä. Se tuumas, että hän vie sen katolle sitä kallioo myöten. Mutta se muisti sitte, että siitä on toinen puoli lahonnu' siitä katosta, niin se tuumas, että jos se menee sille lahonneelle kohalle. Pani sitten köyven lehmän kaulaan ja laski tornista sisään tupaan, pani reiteensä kiini ja mielestään niin pitkälle, ett'ei sen pitäny' ylettyä sille lahonneelle paikalle menemään. Meinas, että hän tuntee sen, kun se rupee menemään sille huonolle kohalle, kun hän puuroo keittää takan eessä. Mutta se yhtäkaikki ylettyki menemään sille lahonneelle kohalle ja putos maahan riippumaan ja veti äijän reijestä torniin. Sitte tuli väki kotiin ja emäntä näki, että nyt lehmä kiikkuu nuora kaulassa tuvan katolta. Emäntä meni ja nappas viikatteella poikki köyven. Lehmä putos kuollunna maahan ja äijä putos puuropata(n)sa päälle. Niin meni kaks kirnuamusta, porsas ja lehmä, ja mieskin tahto

kuolla, ja kaljatynnyri meni mäkeen. Sillon sitte päätettiin, että kyllä vaimot pitää olla emäntänä.

Papin renki.

(Ätsäristä).

Poika oli yhellä papilla renkinä ja sai kolme hopiäyriä palkkaa. Se osti sillä pyssyn ja pelin. Ne meni mehtään papin kans linnustammaan. Sitten se koivunjuurelta ampu teertä, poika. No se heitti pyssy(n)sä koivunjuurelle ja meni lintua hakemaan. Pappi sillä aikaa varasti sen pyssyn siitä koivunjuurelta, ja meni suureen närepuskaan sitte, pappi pyssyn kanssa. Poika tuli teere(n)sä kans, ei ollukkaan pyssyä. Poika tuli murheelliseksi ja rupes surussa pellaamaan. Pappi rupes hyppeleen närepuskassa, ja kiertämään, että iso tie tuli. Poika löyti papin ja vei pyssy(n)sä pois. Pappi tämmyytti poian lakkiin. Sitte tuomari kyssyy: „No minkälainen asia teill' on?“ Se sannoo pappi: „tällä poialla on pyssy semmonen, että kuu sillä ampuu, niin sillä saa kaikki, — ja peli semmonen, että kun pellaa, niin kaikki hyppelee!“ Sitte tuomari sannoo. „No sitä vastenhan ne on laitettukin. Mutta sitte vasta minä uskon, jos minä lähen tästä istumeltani hyppeleen, että sillä on peli semmonen“. Tuomari pyytää, että pellaamaan, poikaa, niin pappi sannoo ett'„ei ennen piä ruveta pellaamaan, ennenkun minä köytetään tuohon paaluun köysillä kiini“. No pappi köytetään köysillä kiini siihen. No sitte poika ruppee pellaamaan. Sitte lähtee kohta tuomari ja lautakunta hyppelemmään. Pappi kans ruppee paalussa hypellä hytkyttämmään ja hinkkaamaan selästä nahkaa pois, kun siinä rynkytti ihtee(n)sä ja sannoo, että „tuo siitä tullee, tuo siitä tullee“. Eikä siitä tullu' sen enempätä mittään poialle.

Taivassalolainen.

(Pihlaisilta).

Kulkuäijä meni yhteen taloon, joka oli rikas talo. Oli emäntä kotona yksin, jolta oli mies kuollu', mutta oli kumminkin jo toinen mies sillä. Kysy ukolta sitte, mistä piti olla kotosin. Ukko sano, että hän on Taivassalosta. Akka huomas, että se on ylitaivaasta. Akka kysy sitte ukolta: otko nähny' hänen miesvainaataan siellä? Äijä sano: kyllä hän on nähny', on kovasti köyhässä olossa. Akka pyyti, että ekkö veis rahaa hänen miehelleen mennessäs. Mies lupas, että „kyllähän sitä siinä menee, kun kerran mentävänä on ihtekki muutenkin". Akka pani summarahan võljyyn, ja mies mielissään lähti astumaan tietä. Tuli isäntä kotiin sitten, kun äijä oli jo lähteny'. Akka sano miehelleen: „täällä kävi vieras, joka sano oleva(n)sa ylitaivaasta". Mies vihastu siitä akkaa(n)sa, laitto hevosen ja lähti miehen jälkeen. Mutta ukko ennätti jo ostaa olvitynnyrin yheltä kaupihtevaiselta ja istu tien vieressä olvitynnyri(n)sä vieressä, josta oli tappi hukassa ja piti sormee(n)sa tapinreiässä. Mies kysy ukolta, pitikö nähneen kerjäläis-äijää menevän sitä tietä myöten eteenpäin. Äijä sano, että „kyllä se meni tästä hiljottain". Mies pyyti kumppalikseen ukkoo, että takaa ajamaan. Äijä sano, että tästä hänen olvitynnyristään joutu hukkaan tappi, ei hän jouva lähtemään: „mutta jos te olette tässä ja piätte sormeenne, ettei olvi mene maahan, niin minä teijän hevosellanne otan sen kiini". Mies piätty siihen ja ukko pääs kärrylle ja meni mennessään kärryneen hevosineen. Eipä äijä enää ollukkaan akalle ylpee, kun ihtekkin teki hullusti.

Kaupantekoa.

(Pihlaisilta).

Eräässä torpassa oli ylpee vaimo, joka aina puhu miehelleen juomisesta. Niill' oli härkä sitten myitävä kaupun-

gissa Heinolan markkinoilla, jotka tavallisesti syksyllä pietään. Mutta akka ei arvannukkaan panna miestään kaupunkiin härän myintiin yksin, kun monasti oli menettäny' siellä kaiken tavara(n)sa mies. Lähtivät yhtenä härkää myimään kaupunkiin. Mutta kaupunkiin tultua portista sisälle mies pyyti vaimoo(n)sa olemaan härän tykönä, että hän käy ottamassa pienen ryypyn rahtyöristä. Akka, joka oli monasti nähny' miehe(n)sä menettävän tavara(n)sa, vaati siltä kelloo kumminkin pois ja mies mielelläänki(n) anto. Sillä aikaa, kun mies oli rahtyörissä, tuli härä(n) ostaja ja kysy härälle hintaa. Akka sano hinnan, joka passaskin paikalle, ett'ei paljo tingitty. Mies teki syyksi, ett'ei hänellä ole rahaa völjyssä, pyyti oleen akan siinä härkineen, niinkauvan kun rahaa olis hakenu' kotoo(n)sa. Mutta akka ei malttanukkaan kokottaa, sano, että „kyllä te sen tulette maksamaan. Mulla on täällä miehen kello, minä annan sen pantiks", ja niin sai mies kellot ja härät. Mies tuli rahtyöristä. Akka sano: „minä myin härän, mutta ei ollu' rahaa ostajalla, niin minä annon sinun kellos pantiks". Mies rupes aattelemaan, että mitä nyt tehtävä on, kun on mennyt koko hynttyy. Mies rupes aattelemaan aatoksiaan ja laitto ongen, jolla onki aina toiseen päivään kaikista pihosta ja aitojen yli, mihkä sai semmoseen paikkaan, ett'ei ihte' nähny' ja hoki aina: „kyllähän nyppää yhestä paikasta, joll'ei toisesta". Kaikki sillä nauro, jotka sitä kahtelivat ja hulluksuvat miestä. Viimen rookas sekin mies näkeen, joka oli härän ja kellon saanu' ja sano: „vielä tuo mies on hullumpi, kun se akka eilen, joka mulle härän ja kellon anto. „Jo nyppäs!" sano mies. Siinä vasta tuli saamaan miehen kiini, että sai roska(n)sa pois.

Matista ja Pirusta.

(Pihlaisilta).

I.

Matti ja Piru menivät nahkoja ostaan, ja Piru sano Matille, että „koitetaanpas nyt, kumpanen meistä enemmän

saa!“ Ne sitte rupes kilpaa kokkoomaan. Matti ei pitäny' kiirettä, anto Pirun koota vain. Pirulla oli jo säkki täynnä, ja Matilla ei ollu' vielä yhtään. Menivät yhteen talloon yöksi, niin Matti kysy: „mitä sinä ny' parraiten pelkäät näin vieraalla maalla?“ Piru sano: „en minä muuta pelkää, kun ritiseväisiä ja ratisevaisia“. Matti kokos kattaita sitte hyvän joukon. Piru arvas, että mitä se ny' meinaa, kun ei sillä ole yhtään, ja niitä pitäs kilpaa koota, ja piti säkki(n)sä suusta kiini illalla kun pani maata. Mutta kun sitten Piru nukku, niin Matti veti puukolla säkinperseen halki ja viskas ne kattaat takkaan. Kun ne rupes kovasti räiskään siellä takassa, niinkun kattaat tekkee, niin Piru lähti juokseen pois ja nahat putos säkistä. Matti pisti nahat säkkii(n)sä ja voitti Pirun siinäkin.

II.

Matti kysy Pirulta aina, että „mitä huomenna tehhään?“ niin Piru kerran vastas, että „hypätään nyt maahan, kumpanen syvemmän kuopan tekkee“. Matti meni sitte yöllä ja kaivo kuopan ja vei mullan kaikki pois, ett'ei siinä näkyny' sitä multaa. Sitte pani asettaen turpeen sen päälle, että hän juuri pysy siinä. Aamulla kun menivät sitte paikalle, niin Piru hyppäs polviaan myöten maahan, mätkäytti. Mutta Matti puotti, hypätä mätkäytti, niin se meni niin syvvään, että vähä päätä näky.

Kolme kuninkaantytärtä ja passaripoika.

(Länsi-Keuruulta).

Kuninkaalla ol kolme tytärtä, ja poukar-akka pelas sillä lailla, että niin pian kun ne ens kerta lasketaan pihalle, niin ne vie vuorenpeikko. Ol korree päivänpaiste ja ihana ilma, niin sitte laskettiin rekoormaahan ne tyttäret ja sotaväki vartioimaan ympär. Mutta ne katos, niinkun kaste, sotaväen keskeltä rekoormaasta. Ja sitten kuuluutettiin joka

kirkossa kaikki valtakunnan väki ja koko sotamahti hakemaan tyttäriä. Mutta niitä ei löytyny' mistään. Sittekun taukosivat hakemasta kaikki, kun ei niitä löytyny', niin ol huononen passarpoika sitte. Se pyys mennäkseen sitte hakkeen kanssa niitä. Ja toiset palvelijat pitivät varalta, kun se passar men hakkeen niitä. Se otti kirveen olalleen ja men vuoreen sitte ja hakkas suuren pettään siellä vuoressa ja halkas sen tyvipään sitte. Tul yks mies sitten sen työ ja kysy: „mitä sinä siitä tiet?“ Se sannoo: „minä hakkaan tässä pärepuuta. Pistäppäs sinä hyppyses tuohon välliin, että mä saan kirvestä muuttaa“. No se pisti hyppyse(n)sä sitte siihen välliin. No sen pittää tietää, kuinka pettään tyvi likistää hyppysiä, kun se nykäs kirvee(n)sä siitä pois. No äijä pyytää päästään hyppysijjään pois. Poika sannoo: „ei ennen, kun sanot, missä kuninkaan tyttäret on“. No mies sannoo: „tuolla ne on vuorenkolossa ja minä neuvon, mitenkäs ne sieltä otat: pane ensin keskimmäinen ja sitte vanhin ja sitte nuorimmainen köyteen“, hän vettää ne ylös.

Poika meni sitten sinne vuorenkolloon. Se otti jokaikiseltä sormuksen sormee(n)sa. Ja vanhimmalla tyttärellä ol vaskesta ruunu, keskimmäisellä ol hoppeesta, nuorimmaisella ol kullasta. Ja sitte kun se mies ol vetäny' ne tyttäret sieltä vuoren kolosta ja meinas poikaa ruveta vettään sieltä, niin vanhat palvelijat tulivat ja katkasivat nuoran poikki, ja poika jäi sinne vuorenkolloon, ja veivät, niinkun he ite' olisivat löytäneet ne tyttäret, ja saivat suuren kunnian sitten siitä.

Mutta pojalle tul sitten vasta tuuminki, että mitenkäs hän pois pääsee. Ja se kahtelee pitkin kolloo ja kuleksellee ja viimen löytää sitte pienen pillin, onnen kepin sitte semmosen. Poika puhelee sitte siihen keppiin; se rupes soimaan. Kohta tullee mies ja kyssyy: „mitäs isännälle pittää?“ Poika sannoo: „ei mittään muuta, kun että mä pääsen täältä pois“. Kohta aukeni sitte semmonen lavia reitti, josta poika pääsi astumaan pois vuoren kolosta.

Ja sitten se poika lähti, men kuparsepä(n) oppiin. Sitten seppä kuhtuttiin huomeniss', kun poika pääsi sen oppiin, kuninkaan työ ja sanottiin, että tästä pittää tulla semmonen

ruunu, kun kuninkaan vanhimmalla tyttärellä ol vuorenkolossa. Se pittää tulla, eli henki pois; maksua saa niin paljon kun tahtoo. Sitte seppä pallaa kottii(n)sa kuninkaan tykköö ja ol kyllä mielpahossaan, kun ei hän ollu' nähny' koskaan, ja työläs on sitä tehä, mitä ei ole nähny'. Mestar tullee kottiin sitte. Oppipoika kyssyy sitte: „mikäs mestarille on tullu', kun se on niin murreellinen?“ Se on ylpee oppipojalle ja sannoo: „sinusta se ei ny' ainakaan parane“. Poika sannoo sitte: „no sanokaa yhtäkaikki“. No se sannoo: „tästä pittää tulla semmonen ruunu, kun kuninkaan vanhimmalla tyttärellä ol vuorenkolossa“. Poika sannoo: eihän siitä niin pahollaan piä olla, kyllä hän tekkee ja hän vastaa hengen kanssa — ja käskee menneen mestari(n)sa maata illalla vaan ja ruppee verstaassa viilata jyristämmään kelpo lailla. Ja sittenkun mestar nukkuu, mennee verstaan taa ja puhelee pilliin. Taas tullee kyssyyn mies: „mitäs isännälle pittää?“ Se sannoo: „se ruunu, joka kuninkaan vanhimmalla tyttärellä ol vuoren kolossa, se pittää tulla juur ja pian“. Se tul sitte. Se ol aamulla verstaan pöyvällä, sittenkun mestar nous ylös. Oppipoika makkaa sitte koira(n) unta, on nukuksissa olevinnaan, vaikkei olekkaan. Kuuntelee, mitä mestar puhhuu. Mestar sannoo: „nythän minä oppipojan sainkin. Minunhan pittää oppipojaksi ruveta sille, ja olkoon se mestarina“. No se käskee sitte pojan lähtee viemään kuninkaan vanhimmalle tyttärelle ruunua, mutta poika ei tohtinut lähteä viemään. Se pelkäs sitä, että kun vanhat palvelijat siellä näkkee hänen, niin tappavat hänen. No mestar sitte lähtee ite viemään. Se ol niinkun sielläkin vuorenkolossa sama ruunu, ja sai palkintoo sitte niin paljo kun tahto.

Poika lähti sitte taas ja men hoppeesepä(n) oppiin. Sitten kuhtuttiin taas huomenissa hoppeeseppä kuninkaan työ, ja se sannoo, että tästä pittää tulla semmonen ruunu, kun kuninkaan keskimmäisellä tyttärell' ol vuorenkolossa. Se sannoo: ei hän ruppee tekemään, kun ei hän tiijä ollenkaan, että minkä sorttinen se on ollukkaan. Siihen pantiin sitten kova pakko sepälle päälle, että sen pittää tekemän

semmosen, kun siellä vuorenkolossakin ol, ja saa maksua niin paljo kun tahtoo vaan. Seppä sitten sannoo, että kyllä minä nämät otan vastaan, mutta ei näistä tule semmonen, kun ei hän tiijä, minkälainen se onkaan. No taas pantiin se kova uhka päälle, että henki pois, joll' ei hän tie sitä. Sitten se tul taas seppä kottii(n)sa ja ol murreellinen, kun semmonen pantiin tekkeen. Poika kyssyy taas, että „mitenkäs mestar on niin surullinen?“ Se sannoo taas seppä: „semmonen hoppeeruunu, kun kuninkaan keskimmäisellä tyttärellä ol vuorenkolossa, niin se pittää tulla näistä aineista, ja joll' ei tule, niin henki pois. Maksua saa, mitä tahtoo“. No poika taas sannoo: „ei siitä niin tartte olla surullinen, kyllä minä vastaan ja tien kanssa“. Poika taas illalla käski mestarin panneen maata ja rupes ite' verstaassa tekemään ruunua. Sittekun mestar nukku, se men pajan taa ja puhel pilliin. No taas tul äijä, joka kyssyy: „mitäs isännälle pittää?“ Se sannoo: „se ruunu, joka kuninkaan keskimmäisellä tyttärellä ol vuorenkolossa, se pittää tulla ja juur pian“. No se tul se ruunu sitten ja pian. Poika taas makkaa aamulla ja ruunu ol pöyvällä, kun mestar tullee verstaaseen. Mestar sannoo taas, että nyt hän vasta oppipojan sai. „Minä olen mestarina ollu' tähä(n) asti, mutta nyt minun pittää kääntyä oppipojaksi“. No mestar pyytää sitten viemään oppipoikaa sitä ruunua kuninkaan keskimmäiselle tyttärelle. Mutta poika pelkäs sitä, että jos ne vanhat palvelijat näkkee hänen, niin ne tappaa hänen, ja ei menny' poika viemään niitä. No mestar lähti ite' sitte. No se ol juur kun siellä vuorenkolossakin, ja sai palkintoo sen, mitä määräs vaan.

Sitten poika lähti taas hoppeesepä(n) opista pois ja sitten men kultasepä(n) oppiin. Kuhtuttiin kultaseppä kuninkaan työ huomenissa ja sanottiin: „tästä kullasta pittää tulla semmonen ruunu, kun kuninkaan nuoremmalla tyttärellä ol vuorenkolossa. Seppä sannoo: ei hän ruppee tekemään, ei se tule kumminkaan semmonen, kun se siellä ol. Kuningas vaatii sitte tekemään ja sannoo: „sen pittää tehä, elikkä henki pois“. No seppä tekkee kovat ja sannoo: ei hän tie, ei sit' o' pakko tekkeen. Seppä otettiin kiini sitte

ja ruvettiin hirspuuhun viemään. Mutta se pääs armolle sitten, että jos hän irti pääsee, niin hän koittaa tehä. Se otti ne aineet ja men kottii(n)sa seppä. Poika kyssyy taas, että „mitenkäs mestar on niin surullinen ja murreissaan?“ Seppä sannoo: „täytyyhän sitä olla murreellinen, kun jo hirspuuhun oltiin viemässä. Näistä aineista pittää tulla semmonen ruunu, kun kuninkaan nuorimmaisella tyttärellä ol vuorenkolossa“. Poika sannoo: „ei siitä niin piä surullinen olla, kyllä niit' on nähty semmosia“. No poika lupas tehä sitte ja sano: kyllä hän vastaa asian. Se illalla taas käskee mestarin mennä maata ja ottaa taas pillii(n)sä ja mennee verstaan taa ja puhelee sillä sitte. Sitten tullee taas ja kyssyy mies: „mitäs isännälle pittää?“ Se sannoo: „Se ruunu, joka kuninkaan nuorimmalla tyttärellä ol vuorenkolossa, se pittää tulla ja pian“. No se tul, se ruunu. Poika pan maata sitten taas ja makas aamuu(n) asti, ja ruunu on tuvan pöyvällä, kun mestar tullee kahtomaan. Se sannoo: „No hyvät ihmiset, sitä komeutta, eihän sitä ole taivaassa eikä maan päällä!“ — ja taas ajelee sitte poikaa ylös sen hyvän työ(n)sä eestä, mitä hän ol yöllä tehny' ja käskee viemään sitten pojan ruunua kuninkaan nuorimmalle tyttärelle. Poika on pelossaan, että ei hän taija viijä, eikä mennä ollenkaan niijen näkyviin, mutta mestar pakotti viemään vain pojan ruunua. Poika tuumaa hetke(n)sä sitä asiaa, että kuinka se on juur. Poika viimen men pajan taa ja puhelee pillii(n)sä, ja tullee äijä taas ja kyssyy: „mitäs isännälle pittää?“ Se sannoo, että „pittää tulla hyvä hevonen ja kaikki hyvät hevosen roskat, kultaset silat pittää olla ja suihtet ja uljaat vaunut“.

Poika lähti viemään sitte ruunua ja ajjaa kuninkaan linnaan sisälle sitte. Ny' säikähti kuningas, että nyt tullee piruja taas viemään hänen tyttäre(n)sä. Mutta poika arvas kanssa niijen tuumingin ja kiiruhti huoneeseen sisälle, ett'ei mittään vaaraa saaneet hänelle tehä, ja men ja laski ruunun kuninkaan nuorimman tyttären päähän ja se ol niinkun siellä vuorenkolossa. Sitte tyttäret sanovat: „eikös tämä ole se meijän vanha paimenpoika, joka meijän sieltä vuorenkolosta löysi?“ Vanhat palvelijat sanovat: että „ei se ole ollenkaan

se poika“, pelkäsivät, että heille tullee kova rankastus, kun he sen sinne jätti. No tyttäret sanovat, että „on kyllä se se“. Taas palvelijat sano, että „ei ole“. Mutta kun poika otti ne sormukset, jotka ol tyttärillä vuoren kolossa ja näytti ne — niiss' ol tyttärien nimet, niissä sormuksissa, — niin vanhat palvelijat otettiin kiini ja muurattiin kivimuuriin. Sitten kuningas siitä hyvästä, kun se löysi ne tyttäret sieltä vuorenkolosta, anto nuorimman tyttäre(n)sä sille ja puolen valtakuntaa, mutta poika olkin niin hupasa tämän mailman tavaralle, semmonen hupuli, ja meni hyvä onne(n)sa ja puolen valtakuntaa, ja nyt ei ole pojalla ennää muuta jälellä, kun kaks kättä, kahen puolen, ja joutu semmoselta ololta sitten kulkemaan ympäri maalimaa, kiitoskaupalla elämään ja emännältä voileipiä tienaamaan. Se ol sen pituinen, se asia.

Taivaasen-menijä.

(Länsi-Keurnulta).

Mies lähti menneen taivaaseen ja kolme leipää evässä. Sitten tul toinen mies tiellä vastaan ja pyytää sitten ja sannoo: „anna mulle yks noista leivistäs“. Se sannoo: „ei auta antaminen, on pitkä matka ja pahhaa tietä, eik' o' kun kolme leipää evässä“. Se sannoo taas: „minä annan nämät kortit sulle, kun annat yhen niistä leivistä mulle, ja kun sinä ruppeet pellaan, niin sinä voitat kaikki, mitä aattelet“. Se anto leivän, ja mies anto kortit. Sitten mennee taas vähän tietä myöjen, ja tullee toinen mies sitte vastaan ja pyytää taas yhtä leipää siltä. Taas se sannoo: „ei auta antamine(n), on pitkä matka ja pahhaa tietä, eik' o' kun kaksi leipää evässä“. Se sitten sannoo: „minä annan tämän pussin sulle, kun annat yhen leivän, ja kaikki mitä sinä aattelet, että 'jahka tuo mun pussissani', niin se mennee kohta pussiin“. No se anto sitten sen leivän, ja se mies anto sen pussin. Sitten sillen tul myöhä sillä tiellä, kun' se kulki. Tul sitten kaupunki vastaan sen, ja ol kaupungin portit kiini. Sitten se pyytää porttia auki, ja siinä samassa lentää han-

hiparvi kaupungin ylitte, niin sannoo sitten, että „jahka tuo mun pussissani“. Se men samalla kohta sen pussiin. Sitten se pyytää porttia auki. No vahtimies on ylpee ja sannoo: „mikä mies sinä olet, kun näin yöllä kulet? Ei nyt ennää mikkään kulkuaika ole“. No se ruppee tunkeen sitten niitä hanhia porti(n) alatte, niinkun lahjaks vahtimiehelle. No se aukasee sitten portin sille. Se pyytää sitte yösijjaa. No sitten sannoo, että „alapäässä pihhaa on pakartupa, kyllä sinne saa mennä, mutta siell' on iso piru poikineen; siell' ei o' muutkaan reisaavaiset saanu' leppoo“. Mies sannoo sitte: „kun mä hänneen menen koittamaan“. No sieltä ryykää piru vasten miehen silmiä ja sannoo: „mitä sinä tänne tulit? Minä tapan sinun, jons'et mene pois“.

No mies sannoo: „elä nyt vielä tapa. Pelataas nyt korttia“. Ne rupes pellaan sitte korttia niillä leivästä saavulla kortilla, ja se voitti pirulta kaikki rahat sitten, se mies. Piru viimen suuttu siihen ja lupas tappaa sen, niin se sannoo sitten: „jahka tuo mun pussissani“. No se men kohta sen pussiin. Se vet pussi(n)sa suun kiini ja pan pää(n)sä ala penkille ja siell' ol piru pussissa sitte. No tullee se vahtimies ja kyssyy että „onkos vieras saanu' yöleppoo täällä?“ Se sannoo: „kyllähän täällä kovalle otti, mutta täällä se on ite' vaari mun pussissani“. No se oli mies mielissään, kun hänen tuvastaan tul piru pois. No sitten ison kiven päälle, kaupungin keskelle, takomaan pirua pussiin, joka talosta mies ja vasara. No, piru pyrähti viimen lentoon pussista ja sannoo: „jolle maalle minä menen, ja sinä tulet sinne, niin minä tapan sinun kohta“. No se lenti yhteen saareen, ja se mies asu siinä kaupungissa kauva(n) aikaa ja se men kalastaan merelle, ja sen venneen vei tuuli sen saaren rannalle, jossa ol se taottu piru, ja piru tullee, ni-että viita lakkoo, miestä tappamaan ja sannoo: „nyt minä sinun rookasin“. No mies sannoo sitte: „elä nyt vielä tapa. Keitetään kalakeittoo viimeseks ruaks täss'“. Piru on kontusillaan kalapaan vieressä ja kahtoo kuinka pata kiehuu ja vilkasee sivulle päin, kun mehtä rupsahti. Sillon mies sivvuu kalapaan laitaan kiini ja heittää pirun silmille kuuman kalapaan menemään.

Piru lähti menemään, niin että viita kaatu eellä taas, ja mies pääsi kottii(n)sa hengenvaarasta.

No se sai akan ja sai lapsia sitten siinä kaupungissa ollessaan ja lähti sitte hakemaan lapsen kummia. Kävelee pitkin tietä myöjen, ja tul miehen vastaan Jumala ja kyssyy: „mitäs haet?“ Se sannoo: „lapsen kummia“. No se sannoo: „ota minä“. Se sannoo taas: „en minä sinusta huoli, sinä piät toiset rikkaampana ja toiset köyhempänä“. Taas kävelee tietä myöjen ja tullee Kuolema vastaan tiellä ja kyssyy mieheltä: „mitä sinä haet?“ Mies sannoo: „lapsen kummia“. Se sannoo: „ota minä“. No mies sannoo: „sinun minä otan, sin' et säästä rikasta etkä köyhää“. No se vei korttierii(n)sa sitte, ja ne ol hyvässä sovinnossa sitten kauva(n) aikaa, ja Kuolema neuvo sitte kaikki konsti(n)sa sille miehelle, mitenkä saa elämään ja mitenkä kuolemaan. No miehestä tul suuri tohtor. Se paranti paljo sairaita sitte ja tahto Kuolemalta riistää valtaa pois, ja Kuolema kenkkäs sitten kaks toolia sille miehelle semmosta, ett'ei sen miehen päästämätä päässy' siitä pois se, joka siihe(n) istu.

Sairastipa sitte kuningas siinä kaupungissa kuolintautia. No se mies vietiin sitten kuninkaan työ ja siinä ol kuninkaassa Kuolema pääpuolella ja mies joutu jalkain puolelle, ja sillon kuol, kun ol Kuolema pääpuolella ja mies jalkain puolella, mutta kun mies ol pääpuolella ja Kuolema jalkain puolella, niin sitte ei kuollu'. Mies tälläs sitten kuninkaan kerinlautain päälle ja pyörittää, pyörittää kerinlautoja ja viimen keikauttaa pystyyn ja pääs kuninkaan pään puolelle se mies, ja ei kuollu' kuningas. Kuolema suuttu viimen siihen mieheen ja sannoo: „minä tapan sinun“. Se sannoo: „elähän nyt vielä tapa, käyväänhän tänne kamariin puhhuun asioita“. No se antaa mies sen kuoleman oman antaman toolin ja käskee istumaan siihen toolille. Kuolema ei huomannu' sitä ommaa antamaan toolia ja istuu siihen. Puhuvat hetke(n) asiaa, ja Kuolema sannoo sitte: „en minä jouva nyt tässä ennää puhumaan, minä tapan sinun nyt“. No se mies sannoo sitte: „no tapa nyt“. Se meinaa nousta sitte toolilta ylös, mutta se ei päässy' siitä ylös. No Kuo-

lema sannoo sitte: „kun sinä päästät minun tästä pois, niin min' en tapa sinua, mutta elä sano koskaan ni-että: 'kas niin, kas niin', sillä sinä kohta kuolet, jos sanot ni-että: 'kas niin'". Mies päästi irti sen sitte siltä toolilta, ja olivat niin hyvät miehet, kun ennenkin.

Mies men taas reisuun sitte parantaan ihmisiä. Ja Kuolema tul ja kirjotti sen kamarin seinään: „kas niin, kas niin". No mies tullee kottiin sitte reisusta ja mennee kamarii(n)sa ja sannoo: „kuka on kirjottanu' mun kamarin seinään: 'kas niin, kas niin'", ja se kuol paikalla. No Kuolema otti ja vei taivaa(n) ovelle ja sannoo: „eikö tänne oteta mahotonta korttipelaria?" Sieltä sanottiin: „Ei tänne oteta". Mutta se vei helveti(n) ovelle sitte ja sannoo: „eikö tänne oteta mahotonta korttipelaria?" Siellä sanottiin: „no saahan tuo olla koittamassa". Siellä pantiin sielu tikkiin sitten kohta, ja se voitti helvetissä kaikki sielut pussii(n)sa, ja taas Kuolema vei taivaa(n) ovelle ja sannoo: „eikö tänne oteta mahotonta korttipelaria, joka voitti helvetistä kaikki sielut?" Siellä sanottiin: „sielut otetaan, mutta miehestä ei huolita". No se laskee sitten yksitellen sieluja pussistaan ylös menemään ja laskee niin kauvan kun yks jäi sinne pussiin ja anto pussin sangan ylös sitten ja sannoo: „jahka minä ite' pussissani". No se men ite' sinne pussii(n)sa, ja ne vetivät ylös miehen pussissa taivaaseen, ja se on siellä huomenna ja tänäpäivänä vielä, ja kolme leipää evässä.

Lasivuori.

(Länsi-Keuruulta).

Kuninkaalla ol passarpoika, se pyys käyväkseen linnustamassa. Kuningas sannoo: „mene vaan ja ota sotamiehiä kanssas". Poika meni sitten ja se tul sieltä linnustamasta. Se kyssyy sitte käyväkseen maantienpäätä kahtomassa. Sieltä tul semmonen närreikkö sen vastaan. Siell' ol koninraato siellä närreikössä, ja se palas siitä sitte takasin kottii(n)sa,

ja sill'aikaa ol vieny' vuorenpeikko kuninkaan tyttären. Se pyytää mennäkseen hakkeen sitte sitä. Se sannoo: „mene vaan ja ota sotamiehiä kanssas". Poika men taas sinne maantienpäähän, ja siellä ol se koninraato, ja sillä koninraavolla ol kotka ja jalopeura ja kusiainen kaheksa(n) aast'-aikaa. Ei ne tohi toinen toiseltaan koskea siihen koninraatoon, vaikka ne toiset ol niin isoja ja kusiainen yksin pien, niin pelkäsivät sitä niin, että jos se yhteen paikkaan pääsee kii', niin ei tiijä, mitä se tekkee. Ne pyysivät pojan tassaamaan sitten sitä, niin se anto jalopeuralle reislihat ja kotkalle kylet ja keskuruumiin. Sano kotkalle: „sulla on pitkä noukka, sinä yltyt syömään kylkiluijen välistä sisuskalut ja rapamahan. Kusiaiselle taas anto päänpuolen. Sano: „sinä olet pien elävä kulkeen luijen välissä, sieramissa ja aivuissa, saat syyvä sieltä aivut ja sieramista räkälihat". Kusiainen sannoo, että „me on tässä niin kauva(n) oltu, minulla ei ole maksaa tassuupalkkaa, mutta jos aattelet, niin oot kolmee vertaa pienempi kun minä". Kotka taas sannoo sitte: „minulla ei o' myös maksaa tassuupalkkaa, mutta jos aattelet, niin olet kolmee vertaa parree lentään kun minä". Jalopeura taas sannoo myös: „minulla ei o' myös maksaa tassuupalkkaa, on tässä köyhytty niin, mutta jos aattelet, niin olet kolmee vertaa väkevämpi, kun minä". Mies lähti menneen sitte taas sitä närreikköö. Tul lampi siellä vastaan, ja sen lammin rannalla ol yks tölli, ja siinä kävi lammissa kolme ihmistä uimassa joka päivä: kaks neitoo ja yks miehinen mies. Ja ne kaks panivat yhteen vaattee(n)sa, ja se yks pan erilleen, ja se men ja otti sen miehisen miehen vaatteet ja men sinne tölliin, huoneeseen, lukon taa. No mies tul tahtoon vaatteitaan pojalta pois. Mutta poika ei antanutkaan. Käski sen talo(n) emännän antaa miehe(n)sä vaatteet sen päälle. Mutta se tahto puettaan sitä poikaa ihtee(n)sä. Mutta kuninkaan passarpoika otti äijän kiini ja lähti viemään kuninkaan työ. Menivät sitte tietä myöjen ja siellä tul tienhaara vastaan. Sill' ol yks sotamiehista passarina, ja se pan sen kyssyyn, kumpi tie oikee on. Mutta passar ei muistanutkaan, kun tul tienhaaraa kysymästä, kumpi

tie ol oikee. Kuninkaan palvelija men ite' kysymään tietä ja jätti pojan piteleen miestä kiini. Mutta poika päästikin karkuun sill'aikaa. Vuorenpeikko sano sitte pojalle: „sano sitten kuninkaan palvelijalle, ett'ei minua nää, ennenkun lasvuorella".

Sitte se pan sen pojan menneen kottiin ja lähti ite' lasvuorta ehtiin ja palas siihen tölliin takasin ja kyssyy siltä akalta: „tiijättekö missä päin lasvuor on?" Akka sano: ei hän suinkaan tiijä, mutta tässä vähässä matkaa on yks tölli, jossa on yks akka, ja sill' on kaks kotkaa, jos ne kotkat tietää. No se men sinne tölliin ja kyssyy siltä akalta: „tiijättekö missäpäin lasvuor on?" Akka sannoo: ei hän tiijä, mutta hänell on kaks kotkaa, jos ne tietää. Mies kyssyy: „viipyykö ne kauvan reisullaan?" Akka sannoo, niettä: viipyy ne vuorokauven ja pari, kuinka kaukana ovat, ja tullee ne niin pian kun hän huutaa pillii(n)sä. Akka huus pillii(n)sä. Toinen tul hyvin pian, mutta toinen viipy vähä enempi aikaa. Akka oli ylpee ja sano: „missä sinä niin kauvan viivyt?" — „Niin kun minä olin lasvuorella asti", sannoo kotka. Kuninkaan palvelija pyytää maksun eestä viemään heitä sinne lasvuorelle. Mutta ne sannoo: ei he jaksa nyt viijä sinua, mutta kokota niin kauvan, kun he huokaa. Kuninkaan palvelija sannoo: ei teijän tarttekkaan, kun eellä menette. Kyllä hän tullee perässä, kun minä olen kolmee vertaa parree lentään kun kotka, — ja ne lähti viemään sitä ja sitte lensivät lasvuoren päälle. Se ol niin yhtä ymmyriäinen, kun lankakerä, että kohta putosivat viereen, kun päälle lentivät. Mutta kuninkaan palvelija nousi vielä uuvestaan päälle kahtomaan ja huomas siitä semmosen reiän, niinkun nuppineulan kannan kokosen, ja aattel, kun min' oon kolmee vertaa pienempi, kun kusiainen, niin minä meen tuosta sisälle, ja siellä ol se kuninkaan tytär, ja sannoo: „hyvää päivää, huora". Se sannoo: „päivää, päivää, mitäpäs sinun on, kun se ite' tullee, niin se tappaa sinun". Palvelija sannoo: eikö hän sais mennä piiloon minkään tänne. Tytär sannoo: „minkäs sinä pääset täällä, se haistaa sinun, kun se tullee tänne". Palvelija sannoo: „enkö minä sais

mennä sängynpohjille olen sissään?“ ja samassa kun palvelija pääs olen sissään, niin vuorenpeikko tullee sisälle ja sannoo: „hyh hyh, ristityn ver haisee“. Kuninkaan tytär sannoo: „ristityn sormi putos, mutta minä heitin sen tulleen“. Se sannoo: „kas siinäs oikein teit“. Sitten se vuorenpeikko laittaa itelleen päivällisruan siinä. Kuninkaan tytär mennee syömään sen kanssa sitten. Vuorenpeikko sannoo: „hyväkspä sinä olet tullu' nyt mulle, kun tulet mun kanssan syömään“. Se sannoo: „täytyyhän sinnuun viimen taipuman“. Se taas heittää sänkyyn pitkäkseen, ja taas memee kuninkaan tytär sen viereen, ja laski se vuorenpeikko kuninkaan tyttären rinnan päälle käte(n)sä, ja sen syän hyppäs. Se pelkäs, että se löytää sen kuninkaan palvelijan sängynpohjilta olen sisästä. Vuorenpeikko kyssyy kuninkaan tyttäreltä: „mikä tuossa noin hyppää?“ Tytär sannoo: siin' on hänen syämme(n)sä. Vuorenpeikko taas sannoo: „jos mun syämmen noin huonossa paikassa olis, niin minä olisin aikoja tapettu“. Tytär kyssyy: „no missäs se on?“ — „Min' en' o' vielä sitä sanonu' muille kellenkään, mutta jos minä sen nyt sullen sanon: kun meressä on raaki, ja raakin sisällä jänis, ja jäniksen sisällä varpunen, niin varpusen sisällä on vasta minun syämmeni“.

Se raaki söi yhen talon karjasta härän joka päivä ja se ol se talo meren rannalla. Kuninkaan palvelija lähti lasvuorelta ja men siihen talloon kauppaamaan paimeneks ihtee(n)sä. Isäntä sannoo: „kyllä tartteekin uuven paimenen ottaa, vanha on tullu' niin huonoks, ett'ei se jaksa ennää käyvä karjassa. Mutta raaki nousee merestä ja se tahtoo aina syyvä yhen härän joka päivä karjasta. Sen pittää sille antaa, kun se tullee pyytämään“. No kyllä hän antaa, sano palvelija. — Raaki tahtoo kuninkaan palvelijalta härkää. Palvelija sannoo: „mitenkäs minä annan, kun ei käsketty“. No se men pois niillä nimiä. Vanha palvelija luki härät illalla ja yks ol lissääntyny', ja isäntä on ylpee ja sannoo: „miks'et antanu' raakille härkää?“ Palvelija sannoo: „mitenkäs minä annon, kun ei se tullu' pyytämään“. — „No jos huomenna tullee ja pyytää, niin anna“. Ja isäntä pan vanhan palvelijan kahto-

maan sitte sallaa. Vanha palvelija rookas juur parraiks mennä, kun tahto kahta härkää ja lupas tappaa sitte sen palvelijan. Mutta palvelija sano, että: „kun mull' olis halstooppi kuninkaallisesta hovista rommia, niin minä tekisin sen saman sinulle“. Vanha palvelija kuul ne puhheet. Se men ja toimitti isännälle. Ja isäntä laitto sen halstoopin kuninkaallisesta hovista rommia kolmanneks päivää. Ja mies men kolmantena päivänä sitte karjaan. Raaki tullee ja tahtoo kolmee kärkää sitte ja luppaa tappaa sitte miehen. Se sannoo: „kun mull' on halstooppi kuninkaallisesta hovista rommia, niin minä teen sen saman sinulle“. Se otti ja sieppas raakin korviin kiini ja paiskas niittuun halki, ja jänis lähti hyppäämään sitte raakin sisältä niittua, niin se aatteli: „kun minä' oon kolmee vertaa parreet lentään kun kotka, niin minä otan sinunkin kiini“, ja sai jäniksen häntään kiini, ja häntä katkes paimenen kouraan, ja siitä jänikset on ruvennu' töpöhäntiä tulleen, ja sitten lähti ajjaan takasin ja sai takajalkoin kiini, ja sillä ne siinä veny niin pitkäks ja hoikaks — ja se samalla paiskas niittuun sen halki. — Sitte sairasti vuorenpeikko kaks päivää ja sangen heikkona. — Ja sitte lähti varpunen jäniksen sisältä lentämään. Se aattel, kun minä oon kolmee vertaa parreet lentään, kun kotka, niin minä otan sinunkin kiini. Ja se lenti varpunen semmoseen tiuhaan viitaan, ja siellä palvelija ol kovalla pitkäin siipie(n)sä kanssa, ennenkun se sai varpusen siellä kiini. Mutta sai viimenkin kiini sen ja pan kaikki niin pieniks palasiks ja tohjoks, että sai vuorenpeikon syämmen sieltä kuolemaan. Ja sitten se lähti ja men takasin lasvuorelle ja vei kuninkaalle tyttären sitte. Siellä piettiin häät sitte ja minä kans olin niissä häissä. Siellä(kin) tuotiin akolle seulalla kahvetta ja miehille pohjattomalla kirkonkellolla viinaa. Ja annettiin, sittenkun minä lähin pois sieltä, sokerista kalossit ja takki päälle. Ja sitten tul yö mulle, ja olin yhessä talossa yötä ja kävin pihalla sitten ja talon lattialla ryvetty kalossit pahaks. Talon väki huomas minun sokeriset kalossin ja joivat aamukahvin kanssa ne minun kalossin, ja minun täyty lähtee pois ilman kalossita. Ja tää asia on sen pitunen.

Jalopeura ja vaimonpoika.

(Länsi-Keuruulta).

Ol vanha jalopeura ja se ol rikas sitte, ja sillä ei ollu' perillistä sitte, ja se tuumaa, että minkä hänen hyvvyyte(n)sä mennee, kun ei hänellä ole perillistä. No se sai viimen sitte hankituks poja(n) itelleen ja se kasvatti sen sitte niin hillimättömästi, ja sano, ett'ei muita sinun tarvihte pelätä, kun vaimonpoikaa, älä tie sille riitaa. Kun se päästi sen ommaan nojjaa(n)sa, niin se lähti kohta sitä vaimonpoikaa hakemaan ja tul suuri muhvelhärkä sitte vastaan ja kyssyy siltä härältä: „oletko sinä vaimonpoika?“ Härkä sannoo: „en minä ole vaimonpoika. Vaimonpoika on toisellainen. Se pannee ikkee(n)sä minun päälleni ja minun täytyy olla hänen sanalle(n)sa kuuliainen ja hänen ruoskaa(n)sa totella“. Sitten tullee villihevonen taas jalopeuraa vastaan ja se kyssyy taas jalopeura: „oletko sinä vaimonpoika?“. Hevonen sannoo: „en minä ole vaimonpoika. Vaimonpoika on toisellainen. Se pannee suihtet minun suuhuni ja tyyrää minun. Minun täytyy olla sen sanalle kuuliainen, minun täytyy laskee polvillen sen etteen, että se pääsee minun selkääni“. Sitten vaimonpoika hakkas vuoresta pettäätä. Jalopeura mennee ja kyssyy, että „oletko sinä vaimonpoika?“ Vaimonpoika sannoo: „en minä ole se“. Ja hakkas suuren pettään vuoressa kummoon ja halkasee tyven sitten ja sannoo: „pistäppäs sinä kyntes tuohon välliin, että mä saan kirvestä muuttaa“. Se nykäs kirvee(n)sä pois ja hyppyset jäi välliin. Vaimonpoika men ja otti metästä närreisiä keppiä ja sillä alko puottaa jalopeuraa selkään ja sannoo, että „tässä on vaimonpoika“. Jalopeura pyytää, että päästä pois, ei hän koskaan hae vaimonpoikaa ennää. No se päästi sitte jalopeuran pois, mutta jalopeuran viha julmistu kahta kauheemmin siitä. Se men ja hak toisia puolelleen vielä. Ja sitte äijä men pettääsen, kun se näk tulevan. No se, joka ennen ruoskan alla ol, pit sitä keinoo, että „mitenkä se saahaan sieltä pettäästä kässiimme, se vaimonpoika“. No se nous sitte ensi pettäätä vasten pystyyn ja sitten toiset toiste(n)sa

olkapäille ja juur olivat ylettymässä vaimonpoikaan kiini pettääsen. Vaimonpoika sannoo: „ahas, missä mun keppin on?“ Sillon se, joka jo ennen ol sen kepin alla, lähti menemään, ja sillon tul toiset pettään juurelle yhteen kassaan, ja vaimonpoika pääs rauhaan. Nyt se loppu.

Kolme tohtoria.

(Itä-Keuruulta).

Kolme tohtoria ol' yhessä kestkievarissa ja heille tul' sitte syyvessään semmonen puhe, että kuka heistä on parempi tohtor. Yks väitti, että hän ottaa silmä(n)sä pois ja pa(n)nee oamulla sen paikalleen, Toinen sano, että „minä leikkoan käteń irti ja panen oamulla paikalleen“. Kolmas sano, että hän ottaa syämme(n)sä irti ja pannee sen toas oamulla paikalleen, kun on yön ollu' ulkohuoneessa. Ne tekivät sitte sen, mitä lupasivat, ja panivat ne suurelle taltrikille, antovat emännälle ja sanovat: „sin' et soa koskea näihin, etkä liikuttoa yhtään, muuten henki pois“. Emäntä vei kellariin ja sulki oven. Isäntä tul' yöllä kyyvistä ja meń kaljoa hak(k)een, ja kissa loikahti sen jälessä ja söi silmän ja syämmen ja käen repi. Emäntä havahti yöllä, kun näk, että isäntä kellarista tul'. Se meń kahtoon ja näk, että kissa ol' syöny' tavarat. Tul' tup(p)aan ja voivotti ja päivitti. Talon hullunseka renki lähti kiukaalta ja kysy: „perkelekkö sull' on?“ Emäntä sano: „mitä se sinusta paranee“. Renki sano: „jons' et sano, mikä sull' on, niin tapan sun paikalla, lasken kirveellä pääs halki“. Emäntä säikähty ja sano, mitä hän suri. Renki sano: „piä suus kii', kyllä siitä tuskasta pääset“. Men ja tappo sitte kissan ja sian, otti kissalta silmän, sialta syämmen ja varkaalta akalta, ruumiilta, käen. Ne pantiin taltrikille. Tohtorit huomenissa pań ne kiini. Ol' sitte kauppa tohtorien tulla kolmen vuojen päästä sam(m)aan kestkievariin, ja tulivat kanssa. No sitte kiittelivät emänteä. Ensimmäinen sano: missä te minun silmeäń piitte, kun hän näk(k)ee yöllä paremmin kun päi-

vällä? Toinen kiitti, että missä hyvä emäntä piti hänen syäntään, kun hänellä oli ennen niin heikko ja huono ruokalysti, ja nyt hän söis vaikka p-aa. Kolmas vähän moitti, sano, että missä te hänen kättään piitte kun ei se muuta tekiś kun varastaiś. Emäntä sano, ett'ei hän ole niitä liikuttanu': „siinä ne oli mihin ihte' panitte".

Kolme laiskuria.

(Itä-Keuruulta).

Kuninkaan linnaan meń kerran kolme miestä, joill'ei ollu' yhtään työkaluja, ei kirvestä, ei piilua, ei rostalin roskia, ei mit(t)ään. Kuningas kysy, että „mitä herroja te olette?" Ne poras, että he on niin kovasti laiskoja, ett'ei he viihti työtä tehä, että mikä heijän et(t)ee(n)sä tul(l)ee. Kuningas sano, että „jos te oikein laiskoja olette, niin kyllä te teältä elätettävänä olette". Vei ne sitte kamariin, ja sänky joka-ikiselle. Kaks ihte' söi arvon, mutta se yks hylky ei syöny' ihte' ollenkaan. Sitä täyty syötteä ja korjata sonta alta, niinkun pahan kersan. Kuningas tietti näille uuven huoneen ja piť ne siellä muutaman vuorokauven ja otti pois lasit ja ovet ja sytytti huoneen valkeaseen. Kaks ryykäś kohta pois, mutta yks ei tullu'. Kun sille sanottiin, että „koita ulos", niin se vastaś, että „jos maisteetti antaa mun laiskuuteń kuolla, niin antakoon". Täyty sitten vet(t)eä rautakeksilöillä sängyn pois; ja mies sai syytingin, mutta toiset pantiin semmoseen työnkouluun, että oppivat työtä tekemään.

Herkmannin pojista.

(Itä-Keuruulta, Ampialan talosta).

Keuruun kirkkoherran Herkmannin pojat oľ semmosia, ett'ei ottanu' niihin luojit, ja ne menivät ja ryöstivät rans-

portin Längelmäellä ja toivat kolme kuormoa sitä kuparra(h)-hoo, niinkun lootulasku sillon oł, pappilaan tänne Keuruulle. Ne tievusti sitte ne ryssät, että mistä ne miehet oł kotosin ja lähti jälkiä myöten Keuruun pappilaan. Ne toivat sitte Turun puolelta noitamiehen, — Kuuliais-Tapani sen nimi oł — joka sai luojin ottamaan. Ne meń sitte pappilaan eikä löytäneekkään niitä kot(t)oa. Tässä talossa (Ampialassa) oł sillon rengin heät*), ja tänne oł tullu' kirkkoherra ja koko hovi. Kun ne tulivat tähän yöllä, niin oł jo yks unennäkijä sanonu', että „tänä yönä tapahtuu onnettom(m)uus". Heäväki usko sen ja menivät saunaan. Mutta kaks Herkmannin poikoa, toinen Koarle-niminen, toisen nim(m)eä en muista, sano vaan, että „joka unia tottelee, se varjoja kiini ottelee", ja jäivät kahen tup(p)aan.

Kun ryssät tuł, niin telläsivät viiś kivääriä sauna(n) ovelle, sanovat, että elkeä lähtekö, muuten he ampuu. Kun ne sitte avaś tuva(n) oven, niin Koarle makas pankolla ja ryssät ampuś sen kohta. Mutta toinen kuuli jalulle ja sieppas sotamieheltä sapelin ja huuti: „tulkoa lyömään hevonkoinoajia!" Se peäś katolle, niin sillon Kuuliais-Tapani ampuś sen hop(p)eanapilla, että kajahti. Se sai ottamaan sen luojin, mutt'ei muut. Sitten ryssät otti kirkherran ihte(n)sä — totta se oli vierashuone, jossa se makaś — poikineen ja tyttärin(n)een vangiks ja pił kaheksan vuotta. Kolmannen pojan ne köytti jalosta kiini' kelkkaan, ja peä loahas moata.

*) Erään toisen kertomuksen mukaan oli kirkkoherra perheinensä „Köyrinjuhlalla". Juhlasta sain seuraavan kertomuksen: „Juhloa piettiin vuorottain Ampialassa ja vuorottain Ruoraskylässä (Multialla) Se lammas, joka pit' syötämän, nimitettiin jo vuotta ennen ja se pit' olleen hyötävämpi kun muut. Ja joskus pit' tapahtun(n)een, että se katos' kohta ja tul' vasta Pyhäjenpäiväks takasin ja ol' niin paljon muista parempi, että se ol' monin kerron hyötyny' se lammas. Sittenkun juhla alko, niin väki kok(k)oontu ruokapöytään uhrieläintä nauttimaan. Sitten se, joka siinä ol' ylimys heijän joukossaan nous' ennenkun alettiin atria ja sano, että „Saltta Kaarama!" (= Kaarina?) O sinä sulonen jeäräpeä, lihas' antamasta ja makkaras' kantamasta. Nyt me ottakaamme!" Sittenkun peästiin syömästä, se nous' toas seisomaan ja sitten se luki: „Tihentisti, rokkaristi, tipusta, tapusta kauhavartta. Amen."

Kun Herkmannin tyttö palaś, niin se toi jo äijänkin völjyssään, ja sen nimi oľ Longi. Siit' on sitte Longi-suku alku(n)sa saanu'. Niit' on vieläkin Longiloita tuolla Vaasan puolessa.

Sill'aikaa kun Herkmanni oľ kaheksan vuotta vankina, niin isäntärenki hävitti kaiken tavaran. Se tuľ isännäks Ruokoselle, pappila jäi asumata, toi pappilan ômasuuvet muassaan ja hautas sen rahan, jonka pojat Längelmäeltä toi Lootuvuoreen. Kirkkoherran kot(t)iin tultua kirkkoherra vannotti renkiä, että „mihin sen tavaran panit?“ mutta se salas sen ja vanno puhtaaks ihte(n)sä. Se kuoľ sitte, mutta kolme vuotta se vielä yski yön-ajat ja karhihti peltoloita. Ne sitte pappiloille kantelivat, ett'ei se kat(t)oa moahan, se on heijän vastuksin(n)aan, että mitähän sille miehelle teh(h)ään? Papit sano, että se pit(t)ää uuvesta soarnattoa. Ja papit soarnaś sitte: „yks meijän ristiveljistämme, joka on jo kolme vuotta ollu' hauvassa, ei ole pysyny' siellä. Ota pois kansan peämies ja hirtä häntä Herran aurinkoa vastaan, että Herran viha väheneiś. Seiso ver(r)äällä ja pain' aitoa!“. Silä konstin se sitte katoś pois karhihtemasta.

Kaksi voroa.[1]

(Itä-Keurnulta).[1]

Niitä oľ kaks vor(r)oa metässä. Siitä ajo mies selkähevosessa ja perässä tuľ vuohi kulkunen kaulassa. Toinen sano, että „minä otan vuohen siltä, ett'ei se tiijä yhtäkän mit(t)ään“. Toinen sano: „minä otan hevosen, ett'ei siitäkään tiijä mies, joka selässä on“. Toinen vei vuohen, mihin lie vienyt, ja sito kulkusen hevosen häntään. Mies kahto taaksensa ja huomas vuohen pois olevan. Sitte tienviereen sito hevose(n)sa puuhun ja lähti hak(k)een sitä vuohta. Toinen viisaś et(t)een päin ja sano: „tässä näky vuohi, se meń tuonne“. Mies lähti sinne' päin, ja toinen voro vei sill'aikoa

hevosen. Kun ei vuohta löytynytkän, niin se viimenkin tul hevostaan kahtomaan, niin ei ollu' sitäkään; se ol jo menny' kanssa.

Mistä herrastuomari nimensä sai?

(Itä-Keuruulta).

Kustaa kolmas vaelti teällä Suomessa ja se ol yhessä kestikievarissa yötä, ja siinä ol jok(k)u muu köyhä matkustaja kanssa. Kuninkaan palvelija keitti keittimessä liharuokoa herralleen. Mutta kun se toinen köyhempi matkustaja näk sen hyvän höyryn, joka nouś siitä keitosta, niin se pań kuivan leipä(n)sä siihen paan peälle, että se kävi hyväks siinä höyryssä. Kuninkaan palvelija rupeś siitä pyytämään hintoa, että hän leipää(n)ssä pit siinä höyryssä, ja niille tul kova kiista sitte keskenään. Sen kuul sitte kestkievarin isäntä ja tul ratkasem(m)aan niitten asiata. Kun se kuulee, minkälainen asia ol, niin se lupaś maksoa sen ja puistaa rahapussia(n)sa kuninkaan palvelijan korvassa ja san(n)oo: „sinä sait nyt kuulla rahan kilinän, niinkun hänkin sai maistoa höyryn tuosta pannusta. Eikös se nyt ole maksettu?“

Palvelija puhu asian kuninkaalle. Kuningas tahto palkita kestkievarin ja nimitti sen herrastuomariks, kun se semmosen painavan asian osaś ratkasta. Se kuuluutettiin kirkossa sitte, että nyt on kuninkaallinen majesteetti suonu' hänelle semmosen nimen.

Ol sitte noapurin isäntä lautamies. Se tul(l)ee sitte tievustam(m)aan, että „mistä sinä semmosen arvon sait?“ Pyytää ostoa sitä. No se ol köyhä mies, myi sen kolmesta saasta riksistä sen arvon. Siitä on sitte se tapa tullu', että ostoa ja myijä herrastuomarin nim(m)eä.

Jalopeura ja mies.

(Multialta).

Jalopeura kasvatti poikoa(n)sa, ja se tul jo isoks. Jalopeura sano pojalleen: „muuta ei sinun tarvihte pelätä kun miestä“. Se lähti sitte se jalopeuranpoika tietä myöten kävelem(m)ään, miestä hak(k)een. Tul pień poika sitä vastaan. Jalopeura kyssyy: „oletko sinä mies?“ Poika vastaś: „en minä ole kun miehen alku“. No, se men(n)ee sitten toas tietä myöten et(t)eenpäin, niin sitten tul(l)ee vanha mies tietä vastaan. Jalopeura kys(s)yy: „oletko sinä mies?“ — „En minä o' kun miehen loppu“. No se men(n)ee sivute', niin tul(l)ee toas sotamies sen vastaan täyvessä sotakalussa. Se kys(s)syy: „oletkos sinä mies?“ Se vastaa sitte, että „minä olen mies“. Jalopeura san(n)oo sitte, että minulle on sanottu, että miestä tul(l)ee kaikkien pelätä. Minä tahtosin koitella miehen kanssa“. No mies san(n)oo: „tottahan sen suvatet, että minä sylen sinun silmilles“ — se ampu kivääristä haulia vasten jalopeuran silmiä. Jalopeura valittain meń pak(k)oon ja sano: „kyllähän se niin on, että miestä tul(l)ee kaikkien pelätä“.

„Raha kaikki voi“.

(Multialta).

Ol yks kuninkaanhovi, ja ol tallirenki sillä kuninkaalla ja kirjotti talli(n) oven peälle, että „raha kaikki voittaa“. Sitten se kuningas näki sen kirjotuksen ja sano, että „mitä sinä niin kirjotat, että raha kaikki voi, ei se raha kaikkia voi“. Se sano, että jos hänellä oiś tuhannen markkoa, niin hän peäsiś kuninkaan vävyks. Sitte kuningas anto sille sen rahasumman, minkä se meäräś. Kuningas pań tyttäre(n)sä semmoseen arestiin, ett'eï sen pitäny' soaha sitä.

Renki meń pois kuninkaanhovista ja meń kuparśseppään ja valatti kuparhärän, iso(n) oikein, niin suuren, että

siihen mahtu ite' ja kolmen viikon eväs. Totta se arvatenkin jätti semmosen suunkin, josta se peäś ite' sinne. Se oľ sitte hyvä pelmanni se renki, joka härän valatti. Se pań isä(n)sä vetelem(m)ään ihtee(n)sä keisarin hov(v)iin. No sitte se tytär oľ siellä ikävissään, niin ne pyysivät siltä ukolta sitä kupaŕhärkeä, kun se hyvä pelmanni siellä sisässä pelaś kauniisti. Sittenkun se taukoś, ja kopisti sen sarveen, niin se rupeś toas soittamaan. No sitten tytär, kun saivat sen kupaŕhärän sinne sen huoneeseen, hyppeľ kovasti, kun se pelaś; se oľ hauskuutta sille. No tytärtä rupeś jo oikeen raukaseen, kun se hyppeľ niin kovasti. Mies meinaś jo tulla härän sisästä pois, mutta palaś takasin, kun kuninkaan tytär heräś. Se soitti toas sen kovemmasti ja se hyppeľ sitten toas ja väsy ja nukku. Sitten se renki meń sen viereen ja se nukku niin sik(k)eästi, että se arvatenkin halaś sitä miele(n)sä muk(k)aan. Sitten se tyttö nouś ja kahteľ peilistä ja kaikista ja meń ja kopisti sitä härkeä ja sano: „sinuss' onkin, härkä, piru. Lähe pian pois sen härän sisästä". No sitten se lähti, ja niistä tuľkin vallan hyvät ystävät. Kun sille tuotiin ruokoa, niin se anto sille miehelekin. Se meń sen härän sis(s)ään aina, kun sinne muita ihmisiä tuľ, kun se sal(l)oa oľ siellä. Sitten se vietiin pois se härkä ja se oľ yhen tovin poissa, tyttö pyyś uuvestaan tuomaan sitä härkeä. Se tuotiin sitte, — Tyttö rupeś käymään sitte paksuks. Täyty antoa kuninkaan tyttäre(n)sä sille tallirengille. Renki sano: „no eikös nyt raha kaikki voi?"

Lehmä vuohesta.

(Multialta).

Ukko meń myimään lehmeä(n)sä kaupunkiin, ja tuľ vastaan yľoppilaisia kolme, ja ne väitöksellään koittivat sitä lehmeä vuoheks san(n)oa. Ukko sano: „mikä helvetin vuohi tämä on; lehmähän tämä on". Mutta ne sai sen ukon ih-

te(n)säkkin viimen siihen uskoon, että vuohi se onkin, ja myi sen vuohesta puolesta riksistä. Ukko kysy: „kukas harjaiset pit(t)ää?“ Yl'oppilaiset sano, että „se, joka rahan soa“. No ukko kyppäś sillä välin kolmessa puojissa ja makso ne ryypyt, mitkä hän meinaś niille antoa harjaisista. Kun ol' juotu, niin se viittaś hatullaan vain puukhollarille ja sano: „eikös se o' maksettu?“ „Se on maksettu“ puukhollaŕ sano. No mentiin toiseen ja kolmanteen, ja aina ol' maksettu, kun se vain huj(j)autti sitä hattua. No ne tul' sitte pitkiin tuumiin, että mikä pirummoinen hattu tämä on: kun sillä vain viittoa, niin kaikki on maksettu. Se sano, että se on hänen voaŕvainoa(n)sa hattu ja se on perinnöks jeäny' hänen isältään, mutta hänen ei passoa sitä myijä. Mutta ne aina vain tinki, niin se viimen anto sen hyvästä hinnasta. Ne osti sen saasta riksistä. No, lähtivät sillä hatulla juomaan, mutta niitten kävi aivan päinvastoin. Kun yl'oppilas viittaś hatulla, että maksetuks, niin ruoska pystyyn puukhollarilta. „Koska sinä olet, perkele, maksanu'?“ se tuumaś. Täyty pussi(n)sa vet(t)eä ja maksoa. Toinen väitti, ett' „et sinä osannut sillä niin viitata, kun minä näin“. Mutta saman vastimen sekin sai, kun koitti toisessa paikassa. Ja niinpä kolmannenkin kävi. Sitte pojat kyllääntyy siihen hattuun ja lähtivät kyytiin sitä pois ukon työ, purkaan koko kauppoa.

Ukko suki hevosta tallissa ja ruokki, niin se pistää kourallisen lanttia hevosen hännän alle. Yl'oppilaat tul' talliin ja sanovat: „hevostakos teällä hoijatte?“ Samassa hevonen nosti hänteään ja lantit putoś lattialle. No, ne rupes siunoamaan: „Herra siunakkoon, rah(h)oahan tul(l)ee, että lotisee“. Se sano, että kyllä se isä vainoa(n)sa aikana auto hop(p)eata, mutta on ollu' huonolla ruilla, niin on vaskeks muuttunu'. Mutta oliś tätä kaks viikkoa ees syötteä, niin kyllä se hop(p)eata antaś“. No niiltä unehtu se hattukauppa purkamata, rupesivat sitä hevosta ostamaan. Se sai sillä toas puol'toista sat(t)oa riksiä sillä kuhallaan. No ehkä sitte jo ol' lehmän hinta maksettu. Pojat syötti kaks viikkoa jonka jaksovat, mutta ei lähe tul(l)een hop(p)eata

eikä kuparia. Ne tul' lopulta katumapeälle ja lähtivät ukkoa hak(k)een hevosen kanssa. Ukko sano akalleen: „pane vettä lämpiämään. Ole itkumaisissas ja mur(r)eellinen ja sano, että minä olen kuollut, että poikain kaupat jeä purkamata“. Ne tul' tup(p)aan sitte ja näkivät sen niinkuin roatona olevan. Akka sano niille: kuolemakin kävi tässä ja miehe(n)sä tappo. Yks' ol' niin rohkea ja sano, että minä p - - n tuon perkeleen suuhun, että se on niin paljon heitä narrannu'. No se meń työhö(n)sä, mutta ukko pisti neulalla. No ne luul', että kuollu' kummittel(l)ee, ja lähtivät pois men(n)een ja ukko sai pit(t)eä raha(n)sa.

Sukkela poika.

(Multialta).

Kuningas ajo er(r)ääsen tal(l)oon riihe(n) ovelle. Mutta se tul' niin likelle, että hevosen peä ol' riihen sisällä, pait' ei hevonen ollu'. Kuningas astu alas ja meń riiheen, jossa ol' talon pień poika. Kuningas kys(s)yy sitte: „ketä teällä riihessä on?“ Poika vastaa: „puolentoista miestä ja hevosen peä“. Sitten kys(s)yy kuningas, että „missä sinun isäś on?“ Se sanoo, että „se on vähällä paljoa pyytämässä“. Se kys(s)yy sitte, että „missäs sinun veljeś on?“ — „Se on mehtässä; ne, jotka se soa kiini, se heittää mehtään, ne, joita se ei soa kiini, ne se tuo kot(t)iin“. Sitte se kys(s)yy, että „missäs sisareś on?“ — „Se on saunassa, itkee niitä itkuja, joita menny'-vuonna nauro“. Sitte se kys(s)yy: „missä äitiś on?“ — „Se leipoo niitä leipiä, joita menny'-vuonna syötiin“. Kuningas san(n)oo, että huomenna sinun pit(t)ää tulla vastoamaan puh(h)eitas minun työni, mutta et soa tulla yöllä eikä päivällä, alasti eikä voate peällä, tietä eikä tienviertä, ei jalan eikä hevosella, ei reellä eikä kärryllä.

Noh, poika men(n)ee sitte hämärissä, havasta ympärillä, aj(j)aen pukilla moantien oj(j)oa kaukalo rekenä. Sit-

ten kuningas san(n)oo, että „sinä kehut, että riihessä olevan puolentoista miestä ja hevosen peän“. — „Kuningas ihte oI täyś mies ja minä olen puolikas“, poika sano ihteä(n)sä. „No sinä sanot, että isäś oI vähällä paljoa pyytämässä. No missä se sitte oI?“ — „Se oI naurista sylkemässä“. No, kuningas kys(s)yy: „no missä veljeś oI, kun sinä sanot, että se on mehtässä, ja jotka se soa kiini, ne se heittää sinne, ja joita se ei soa kiini, ne se tuo kot(t)iin“. — „Se oI voatteistaan täitä tappamassa, ja ne, jotka sai kiini, ne se heitti mehtään, ja ne, joita se ei soanu' kiini, ne se toi kot(t)iin“. Sitten se kysy: „missäs se sisareś oI, kun se itki niitä itkuja, kun se menny'-vuonna nauro?“ — „Se oI pirttisaunassa. Se tek huorin menny'-vuonna ja itkee nyt sitä“. Sitten se toas kys(s)yy, „missä se äitiś oI, kun se niitä leipiä leipo, jotka mennyt-vuonna jo syötiin?“ Se sitten sano, että „menny'-vuonna syötiin leipiä velaks, ja näistä maksetaan, joita äiti nyt leipoo“. — „Oikeen vastattu, sinä kiltti poikaseni; soat puolen minun valtakunnastań ja yhen tyttäristäń“. Sen pitunen se.

Matista ja Pirusta.

(Multialta).

I.

Matti ja Piru tekivät yhteisen halmeen. Sittenkun ne rupeś siihe(n) aitoa laittaan, niin ne rupeś yhessä puita ve(t)-tään. Piru oI latvassa ja Matti tyvessä. Matti sano, että jos sinä vain kahtot taas, niin hän puristaa sinun, niinkun tuon kiven (kun perunan puristi käessään). Matti istu ihte vain tyvellä, veätti Pirulla aitapuut sitten kaikki, kun ei Piru taansa uskaltanu' kahtoa. Sittenkun tulivat halmeelle jak(k)oa tekemään, niin oI puhe, että kumpi veikeämmällä hevosella tul(l)ee, se soa kaikki. Piru ajo sinne pukilla. Matti ajo akallaan, akka takaperin. Piru pelästy ja huuti: „piä kaikki, piä kaikki!“

II.

Matti oĺ Pirun kanssa ongella, ja Pirulla oĺ hop(p)easauva. Matin tek hop(p)easauvoa mieĺ. Se puh(h)uu sitte, että minä heitän sen tuonne pilvenretkaleen peälle. Piru väittelee: „et sinä sitä sinne heitä, et sinä niin jaksa heitteä“. Se san(n)oo: „minä heitän“. Piru san(n)oo: „minä annan sen omakseś, jos sinä sen sinne heität“. Se sano: „kato nyt tarkasti, kun minä heitän sen“. Matti oĺ viskoavan(n)aan pilven peälle sauvoa, mutta puottikiṇ sen sinne lampiin. Matti sano: „nyt se meni“. Piru sano: „nyt sinä sen soat, en minä sillen soa mit(t)ään“. Sillä kurin se sen sai.

III.

Matti ja Piru koittelivat voimijaan: se, joka jeä huonommaks, se joutuu toise(n)sa palvelijaks. Sitte ne lähtivät ensistäänkin huutamaan. Ja kun Piru huuti, niin Matti ei ollu' paljo tälläänkään, rupeś vain vihtoa veäntämään, niin Piru kysy: „mitä sinä sillä tiet?“ Matti sano, että hän pan(n)ee sen sinun peäś ympäŕ, ett'ei se halkea, kun hän huutaa. Piru kielti sitte ja sano: „anna olla, veikkonen, huutamata“, — ja Matti peäś rauhaan. Tuĺ voitolle siinä koitoksessa.

IV.

Sitten Piru kysy Matilta, että „mitäs huomenna te(h)hään, niin Matti sano, että „souvetaan“. Sitten Matti souvatti Pirulla koko päivän ihtee(n)sä että korvat huriś. Sitte tuĺ huomenissa Matin vuoro soutoa. Matti sahas yöllä ve(n)neen perän poikki-vik(k)aan, ja sittenkun Matti alko soutamaan, niin Matti sano, että „souvetaankos voimain muk(k)aan, vai roskain muk(k)aan?“ Piru sano, että „voimajen jälkeen“. Sittenkun Matti nykäś, niin vene katkeś ja Piru kinnahti perän kanssa järveen. Ja niin jäi soutu sikseen, peäś vähällä aina.

V.

Sitten tuĺ viimenen työ tehtäväks. Matti laitto Pirun karvoja oikomaan. Se toi pienen osan ensinnäi ja käski sitä

pienempätä tukkoa ensin oikomaan: hän kok(k)oilee muualta sillä aikoa. Kun Piru koitti karvoja oikoa, niin karvat menivät aina käppyrämpään vain. Se veť hampaijensa välissä, niin se meń kaikki yheks käheräks. Piru kysy: „onko näitä paljo?“ niin Matti näytti Pirulle muita säkkejä (oľ heiniä niissä säkkilöissä). Piru sano, että „kyllä se nyt soa olla tekemätä“, ja heitti Matin rauhaan.

MORDVANKANSAN HÄÄTAPOJA.

KIRJOITTANUT

W. MAINOFF.

SUOMENTANUT

K. H.

Kuvauksia Mordvankansan elämästä.

Häät.

Kesällä v. 1877, Venäjän Keis. maantieteellisen seuran määräyksestä, tutkin minä Mordvankansan oloja, joka kansa noin miljoonan lukuisena nykyjään elää yhdessätoista, Tsna ja Tom virtain välillä olevissa lääneissä. — Volgan varrella asuvat Suomalaiset kuuluvat laveaan Uraali-altailaiseen heimokuntaan, jota tieteellisesti ennen nimitettiin Turanilaiseksi. Nämät heimokunnat ja varsinkin Mordvalaiset, jotka jakaantuvat kahteen alaosastoon, Moksalaisiin ja Ersalaisiin, ovat säilyttäneet sekä pääkallon rakennuksessa, kuin myöskin kasvojen tyypillisissä piirteissä ja ylimalkaan ulkomuodossansa, elossansa ja olossansa suuren joukon luonteellisia omituisuuksia, jotka jyrkästi eroittavat sekä Mordvalaiset, kuin myöskin kaikki Volgan varsilla asuvat Suomalaiset läheisistä venäläisistä ja tatarilaisista heimokunnista.

Minun tutkimusteni tarkoituksena oli, mahdollisuuden mukaan, tutkia Mordvalaiset, sekä antropoloogillisessa että kansatieteellisessä suhteessa; tutkittuani niitten ruumiinrakennuksen, kuvata heidän elämänsä erikoiskohdat, määrätä tämän heimokunnan entiset ja nykyiset asuinsijat ja naapurikansain vaikutuksen siihen. Ja koska kansatieteellinen osasto juuri oli valmistanut tarkan kaavan juriidillisia tutkimuksia varten, niin otin minä myöskin näitä oloja koskevat seikat tutkiakseni. Useitten henkilöitten hyväntahtoisella avulla onnistuin ottamassani toimessa monta vertaa paremmin kuin olin toivonutkaan; en suinkaan tarvinnut surra aineksien puutetta, vaan pikemmin hämmästyä niitten suurta paljoutta. Huomasin esim., että kertomus Mordvalaisten oikeusseikoista yksinään muodostaisi jotensakin lavean teoksen.

Ennenkuin olin päättänyt Mordvankansan juriidillisia oloja koskevan teokseni, joka luultavasti painetaan Ven. K. M. Seuran aikakauskirjoihin, valitsin ennalta julkaistavaksi yhden erikoiskohdan tämän kansan elämästä, nim. avioliiton. Seuraavat sivut sisältävät Mordvankansan katsantotavan avioelämästä, kuin myöskin sen tavan, jolla se panee avioliittonsa toimeen.

I.

Avioliitto lakkaa aviopuolisojen kuolemalla. Vedjava-avioliittojen toimeenpanija. Aviottomuuden harvinaisuus. Taloudellinen etu kiihottajana avioliittoon. Tytöltä vaadittavat ominaisuudet. Neitsyyden puute ei estä avioliittoa. Esteet avioliittoon. Naimisikä. Avioliittoja ei tavata alaikäisten kesken. Järjestys tyttäriä naimisiin annettaissa. Vanhempain siunauksen merkitys. Lisesit. Muut henkilöt toimittavat siunauksen vanhempain kuoltua. Venäläistymisen vaikuttama vanhempain vallan vahvistuminen Mordvalaisten kesken.

Avioelämä lakkaa Mordvankansan käsityksen mukaan molempain puolisojen, ja jo toisenkin kuollessa, ja kansa ei tiedä, yhtyvätkö tässä maailmassa toisiansa rakastavat tuolla taivaassa, vai pysyvätkö ikuisesti erotettuina. Ersalaiset eivät edes tiedä tai oikeammin ovat unhottaneet, minkä jumalan toimena on yhdistää rakastavia sydämmiä ja mikä jumala pitää huolta avioasioista, ja ainoastaan Moksalaiset uskovat, että ämmä Ved'ava eli Vedjnasjr-ava (veden emäntä) kutoo ihmiskohtalon hamppusia aviositeitä ja toimittaa kosioimisia [1]). *„Kato erjasť mazj, tenara mazj, af-erjasť tenara mazj stiŕ gubernijaza. Kelgaze Kato Ivan, af Ivan kegljazj Kato: jakai kabaks, soldatjnŕ ava jakai, kona erjasť veleza. I jakasŕ Kato tsopafnjan leis ivanas-ozadai berega sire ava i kirdjazj sjure i kať-mezama berega veschazj. — „Mezŕ veschazak? akai?“ kiziftasŕ Kato. „Da sjure vajasŕ, Kato-Mazai i ujasŕ kozjvjk!“ kiziftasŕ sireava. „Da eza af erjasť sonŕts?“ kiziftasŕ Kato i maksazj sjure kevde. „Teni af maschtai sodan!“ kiziftasŕ sireava ikischtindaze kafta sjuret marsa. I kelgaze Ivan soldatjnŕ ava sada lama, tenara kelgaze, schto ervejaze. — Kato sintsŕ maksaze Vedŕavanŕdi sjure soldatjnŕ avanŕ, sintsŕ son pavas kadaze i jafjdjaze son vets“*,

[1]) Темник. уѣздъ, Эваслеи, Елена Кузнецова; Кузнецкій уѣздъ, Мордовскій Кемешкерь, Степанида Пятаева; Петровск. уѣздъ, Мечкасы, Ѳедосья Голяшкина.

s. o. „Kato on kaunis tyttö, niin kaunis ettei koko paikkakunnassa semmoista. Kato rakastaa Juhanaa, mutta Juhana ei rakasta Katoa, vaan käypi aina kapakassa ja kylässä asuvan sotamiehen akan luona. Ja läksi Kato hukkumaan virtaan, vaan kah — rannalla istuu vanha akka ja pitää kädessänsä rihmaa ja hakee jotakin rannalta. Mitä sinä akai etsit, kysyi Kato. „Rihmani Kato-mazai kirposi käsistäni veteen ja ui pois!“ sanoi ämmä. — „Eiköhän se ole tämä?“ sanoi Kato ja ojensi rihman kiveltä ämmälle. — „Enpä oikein tunne“, sanoi ämmä ja kutoi kaksi rihmaa yhteen. Ja Juhana rakastui vielä enemmän sotamiehen vaimoon, niin rakastui, että nai hänet. Kato itse oli nim. ojentanut Ved'ava-ämmälle sotamiehen vaimon rihman, itse oli kohtalonsa siten turmellut ja syöksyi virtaan“ [1]).

Ihminen tosin saattaa rukouksillansa taivuttaa Ved'ava-ämmän, heittää hänelle virtaan valmiin rihman, ja silloin saapi olla rauhassa, sillä eukko kyllä tekee tehtävänsä ja kutoo hänen rihmansa hänen armaansa rihman kanssa yhteen. Tytöt, jotka tahtovat pikemmin päästä naimisiin, pojat, jotka haluavat pikemmin saada elämänsä ystävän, lapsettomat perheen äidit, kaikki turvautuvat Ved'ava-ämmän apuun, jolle eivät koskaan unhota heittää virtaan rihmaa ja välisti vieläpä kokonaista vyyhtiä. Ei Ersalainen eikä Moksalainen tiedä mitään siitä, minkälainen kohtalo kohtaa niitä rakastavia, joilta kuolema on riistänyt armaan, ennenkuin ovat ennättäneet mennä naimisiin, emmekä me ole koskaan kuulleet, että aikaiseen kuolleelle nuorukaiselle olisi valittu morsiota tulevaa maailmaa varten. Niinkuin näyttää, niin ylimalkaan sekä avioelo, että halut lakkaavat haudan partaalla, jossa alkaa täydellisesti haluttoman olon elo.

Vaikka Mordvalainen arveleekin jokaisen miehen aikaa myöten pitävän tulla talon isännäksi ja hankkia oma perhe, niin kuitenkin tapahtuu, ehkä saagen harvoin, että mies tekee naimattomuuden lupauksen; sellaisia tapauksia satuimme kohtaamaan kaikkiaan kaksi; kerran mies 45 v. iällä ei ollut

---

[1]) Кузнецкій уѣздъ, Морд. Кемешкерь, Степанида Пятаева.

naimisissa tylsämielisyyden vuoksi. Naimattomia ersalaisia naisia tavataan hyvin usein, koska heillä on tapana ruveta erakko-naisiksi, tai kun terveys-suhteet eivät salli avioliittoa. Aviottomuutta tavataan Moksalaisissa hyvin harvoin ja niihin esimerkkeihin, jotka me satunnaisesti tulimme näkemään, oli vapaaehtoinen aviottomuuden lupaus syynä. Nämä tapaukset huomasimme Temnikovan piirissä Tambovan lääniä ja Petrovan piirissä Saratovan lääniä, siis juuri siellä, jossa Venäjän vaikutus näytti vahvimmalta ja jossa Moksalaiset enimmin olivat venäläistymisen alaisia.

Samoin kuin venäläisessä väestössä, niin mordvalaisessakin huomaa harvoin sellaisia naimisliittoja, jotka perustuisivat yksinomaan keskinäiseen taipumukseen; itse elämän tapa pakottaa mordvalaista ennen kaikkea ajattelemaan hyvän apulaisen hankkimista, jolle huoleti voisi sälyttää kaikki talouden vaivat ja joka hyvällä lapsensynnytys-ky'yllänsä kykenisi hänelle hankkimaan hyviä työmiehiä. Usein — erittäin harvoin Ersa-heimon asumissa ja vielä harvemmin venäläistyneissä paikkakunnissa, tapaa keskinäisestä taipumuksesta syntyneitä avioliittoja; niitä tavataan erittäin silloin kuin toisella tai toisella rakastavista ei ole vanhempia, jotka voisivat pakottaa vastenmieliseen naimiseen. Pakollisten naimisten puolustukseksi kuulee Ersalaisen usein sanovan — „niin määräsivät vanhemmat“ — eikä poika eikä tytär saata, vanhempain lausuttua tahtonsa, olla suostumatta näitten vaaliin, vaikkapa vasten heidän toivojansa valittu henkilö ei olisikaan heidän mielensä mukainen [1]). Hieman toisella tapaa käypi asia Moksalaisten kesken; tosin tämäkin heimo ottaa lukuun asian taloudellisen puolen, mutta avioliittoon vaaditaan myöskin keskinäinen taipumus, ja asian kovalla ollessa myöskin asianomaisten suostumus [2]). Kuitenkaan ei saa

---

[1]) Сарлем, Марья Данилова; Самарскій уѣздъ, с. Семейкино, Антонъ Алексѣевъ, Ардат. уѣздъ Симб. губ., с. Пичкасы Матвѣй Дробышевъ.

[2]) Мамалаи Краснослоб. уѣздъ, Васильчикинъ; Кузнецкій уѣздъ, Кемешкерь, Степанида Пятаева; Темников. уѣздъ, Эваслеи, Елена Кузнецова.

luulla, ettei tämän johdosta Moksalaisten kesken tavattaisi onnetonta yhteisoloa, jonka syynä juuri on aviopuolisojen väliäpitämättömyys, syntynyt vanhempain pakollisesta naittamisesta. Vaan kaikki asian ulkopuolella olevat henkilöt moittivat sellaisia itsevaltiaita vanhempia ja höllätahtoisia lapsia.

Ei löydy mitään yleisesti tunnustettuja ominaisuuksia, jotka sopivaa elämän kumppania hakiessa tekisivät neidon kaikkien haluamaksi; luonnollisesti kukin tulevassa aviotoverissansa hakee sitä, mikä häntä miellyttää: kuka viisautta, kuka kauneutta, kuka sielun ominaisuuksia, kuka rikkautta. Luonnollisesti rikkaan talon tyttö on ennen kaikkea kylän sulhojen toiveitten esine, mutta varallisuus ei ole conditio sine qua non. Erityisen makunsa mukaan mordvalainen tahtoo, että tytöllä olisi paksut jalat, vaan lihavuus naisessa ei koskaan häntä miellytä, erittäinkin koska Mordvan naiset eivät juuri ole lihavia. Eikä sitä pidetä minään onnettomuutena, ettei tyttö voinut varjella itseänsä, sillä avioliitto peittää kaikki. Mordvalainen pitää lapsensynnytystä hyvänä talouden apuna; hänestä on se vaimo rakas, joka antaa hänelle paljon poikia, eikä sekään ole hullumpi, joka antaa tyttäriä, sillä apulaisiahan niistäkin saapi. Jos tyttö mielistyy poikaan, antautuu ja synnyttää lapsen, on hän sillä vaan todistanut kykenevänsä saamaan lapsia, eikä sitä pidetä minään häpeänä, sillä syy on sen, joka „*krandascha ajdjas' — pil'geki kadas'*“ [1]) s. o. ajoi rattailla — jälkiä jättämättä. Enimmäkseen pitää mordvalainen arvossa tytön vahvaa ruumiinrakennusta ja hänen kykyänsä synnyttämään lapsia; „*alaschasa peit — stir'sa kelint pakarht*“ [2]), (s. o. hevosessa hampaita — tytössä leveitä luita) sanoo Moksalainen, ja Ersalainen on sovittanut saman sananlaskun omalle murteellensa, arvellen „*lischmes pevt — tehter's kelev pakaret*“ [3]). Siinä

---

[1]) Инз. уѣздъ, Верхисъ, Николай Мурайкинъ.

[2]) Городищ. уѣздъ, Ичилеи, Дарья Евреинова.

[3]) Ардат. уѣздъ Нижегородской губер. Макангелемъ, Наталья Ревитина.

ei suurta pahaa, jos tyttö ennen häitä tuopi taloon lehtolapsen — siitä tulee vaan talon töihin apumies, eikä se ole olleenkaan tytölle häpeäksi, koska jokainen hänet mielellään ottaa vaimoksensa. „*Traks ardj — vazas' kuďazjrti*“ [1]), lausuu Moksalainen hymyillen (lehmä on laitumella — isäntä saa vasikan); Ersalainen taas on ottanut Venäläisiltä samaa seikkaa tarkoittavan sananlaskun ja lausuu: „olkoonpa härkä kenen tahansa, vaan vasikka on meidän“. Vielä selvemmin osoittaa Mordvalaisen mielipidettä tytön raskauden tilasta kaksi sananlaskua, joista näkyy, että kansa antaa anteeksi ja vieläpä hyväksyykin tytön neitsyyden hukkaamisen, samalla täydellisesti moittien miehen uskottomuutta vaimoansa kohtaan, ei kuitenkaan siveellisyyden vuoksi, vaan sentähden että hän tuhlaa työvoiman vieraassa talossa, eikä kotonansa. „*Stjŕ tijai edne-aljati erjavi, ava — lomanti, lomań — schaberti*“ [2]), s. o. tyttö tekee lapsen isällensä, vaimo miehellensä, vaan mies — vieraalle, sanoo Moksalainen, ja Ersalainen vetää hänen kanssansa samaa virttä, lausuen: „*tehter' tejasa eď — tetjanen erjavi, ava — mirdenen, mirde — schabernen*“ [3]).

Mitä tulee avioliittojen kieltoon, niin kristillisyys on suuresti vaikuttanut Mordvankansan katsantotapaan, vaikk'ei sillä olekkaan sellaista vaikutusvoimaa tämän kansan, kuin Venäjänkansan kesken. Mitä enemmän Mordvanmaa on venäläistynyt, sitä ankarammin se kohtelee avioliittoja sukulaisten kesken; vaan tässäkin kohden koetetaan kiertää papiston kieltoa, ehk'ei jo itse asianhaarojen johdosta voidakkaan rakentaa avioliittoja orpanain lasten välillä. Koko Nischegorodin aluskunta vakuuttaa, että, jollei ole suoraa sukulaisuutta pariskunnan välillä, niin avioliitto niitten kesken on mahdollinen [4]), mutta Mordvalainen arvelee, että läheisten sukulaisten avioliitosta syntyneet lapset tulevat vai-

---

[1]) Кузнец. уѣздъ, Кемешкерь Степанида Пятаева.

[2]) Инз. уѣздъ, Верхисх, Николай Мурзайкинъ.

[3]) Саранскій уѣздъ, Кечкурово, Миронъ Азякаевъ.

[4]) Сарлеи, Нижегор. уѣздъ, Марья Данилова, Княгин. уѣздъ, Ревезень Кириллъ Зайцевъ; Арзам. уѣздъ, Кардавеле, Федоръ Ильиовъ.

vaisiksi [1]); mutta huolimatta kaikista tiedustuksistamme, mistä semmoinen vakuutus olisi syntynyt, me emme mitään saaneet selville, sillä jokapaikassa meille vastattiin: — „vanhat ihmiset niin sanovat; ei se meille ole tapahtunut, mutta siihen aikaan“ . . . Siellä täällä suoraan vastattiin Mordvalaisen lempilauseella: „*ki sodatʒ?*“, s. o. kukapa sen tietää? Ja tosiaankin nähtävästi ei kukaan tiedä, miksi avioliitot läheisten sukulaisten kesken ovat kielletyt, vaan yksinkertaisesti sellainen katsantotapa on otettu Venäläisiltä [2]). Puhtaasti kansallisena voipi pitää ainoastaan tapaa kieltää naimisia eli oikeammin yhtymisiä veljien ja sisarien kesken, jommoisia tapauksia mainittiin myöskin Arsamaskin Ersalaisissa. „*Erjazť brat i sazor. Tetja sajize brat oschos i erjasť tozo kemen jet. Jakaź sazor oschos i rabotaź vejkeze kydazo. Sjń vetschkize, veń-pertʹ udazʹt vejze i sazor tschatsohtjze pes. Sjń pesekst udazʹt, seks i tschatschasʹ pes*“. (Oli kerran veli ja sisar. Isä vei veljen kaupunkiin ja siellä he asuivat 10 vuotta. Tuli sisar kaupunkiin ja teki työtä

[1]) Мамалаево, Краснос. уѣздъ Тихонъ Васильчикинъ; Краснос. уѣздъ Шингарино, Степанъ Атяшкинъ; Город. уѣздъ, Пичилеи, Дарья Еврежнова.

[2]) Erittäin huomattava on Lepehinin lausunto (1 osa, siv. 173) että Mordvankansa, pakanuutensa aikana, salli ottaa niin monta vaimoa, kuin mies jaksoi elättää. Hankalana pidettiin ottaa vaimoksensa kahta sisarta, vaan vaimon kuoltua mies kyllä saattoi naida vainajan sisaren. Tässä tapauksessa toimitettiin kosiminen seuraavalla tavalla: Lanko tulee appensa luo ja anoo kälyänsä vaimokseen. Jollei appi suostu koettaa lanko päästä asiansa perille seuraavalla kujeella: „anna minulle kälyni“, lausuu lanko. „En anna“ vastaa appi. Tältä varalta on lanko ennalta ottanut mukaansa leivän, jonka hän nyt muitten huomaamatta ottaa nuttunsa liepeitten alta ja asettaa pöydälle. Vaan tämän kaiken täytyy tapahtua niin, ettei appi mitään äkkää, sillä muutoin ei tämä sitä sallisi. Kun langon on onnistunut asettaa leipä pöydälle, lausuu hän kiireesti sanat: „tuossa on leipä ja suola — säilytä minulle kälyni“ ja samalla juoksee suin päin ulos tuvasta, sillä jos hän ei pääsisi pakoon, saisi hän ankaran selkäsaunan. Nyt ei saata appi enää kieltää häneltä tytärtään. Tämä tapa tarkoittaa luultavasti sitä, että vaimon kuoleman kautta sukulaisten kesken syntyneen vihollisuuden pitää lakkaaman, niin pian kuin on tuotu rauhan symbooli, suolasilmä-leipä, (s. o. leipä, jonka silmään on pistetty suolaa).

samassa talossa (kuin velikin). He rakastuivat, makasivat yön yhdessä ja sisar synnytti koiran. He makasivat kuin koirat, sen vuoksi syntyikin koira [1]).) Risti-vanhempana olosta syntynyt sukulaisuus, niinkuin yllä on osoitettu, ei kansan käsitteiden mukaan vielä ole ollut esteenä avioon, ja ainoastaan Nischegorodin piirin venäläistyneessä Teryschevskin volostissa, sanottiin meille: jos on risti — ei ole aviota [2]). Ainoastaan veljistyneitten henkilöjen *) lapsia eivät Mordvalaiset naita keskenään ja tätäkin tapaa noudatetaan ainoastaan niissä paikkakunnissa, joissa Venäjän vaikutus on jotensakin iso [3]).

Sekä Ersan että Moksan kansassa saattavat ottolapset mennä naimisiin ottoisänsä kaikkien perheen jäsenten kanssa, koska heidän välillänsä ei ole sukulaisuutta; ottolapsi on vaan käytännöllisistä syistä taloon otettu työmies, eikä hänellä ole mitään yhteyttä sen perheen kanssa, joka hänelle on kodon suonut. — Samaten Mordvalaisten kesken ei saata huomata, että aviokielto ulotettaisiin kaikkiin saman kylän asukkaihin, tai niihin, jotka kantavat samaa sukunimeä. Koska nimi syntyy usein satunnaisesti ensimmäisen silmäänpistävän ominaisuuden mukaan, niin viimemainittu seikka saattaa sattua sangen usein, ehk'ei samaa sukunimeä kantavilla olekkaan mitään sukulaisuutta keskenään. Tosin aviot Mordvalaisten ja Tataarien kesken ovat kielletyt, ja kansa niitä välttää hyvin tarkoin, vaan tähän on syynä ero uskonnossa, eikä suinkaan se seikka, että Mordvalaiset pitäisivät kansallisuuttansa korkeampana; päinvastoin kuulimme joka paikassa kiitettävän Tataarilaisten säästäväisyyttä, toimeliaisuutta, juomattomuutta ja ahkeruutta. Tetyschevskin piirissä asuvat, nimellä: „karatai“ tunnetut Mordvalaiset, hyvin luultavasti

---

[1]) Арзам. уѣздъ, Кардаведе, Федоръ Ильцовъ.

[2]) Сеськино.

*) Veljistyminen Mordvalaisilla tapahtuu siten, että kaksi henkilöä, erotessaan toisistaan, vaihtavat keskenänsä kaulassa kannettavat ristit, jommoisia kaikki kreik. katooliset kaulassansa käyttävät.

Suom. muist.

[3]) Инзар. уѣздъ, Адашево, Федоръ Эртовъ.

vasta kääntyen ristin uskoon (tämän vuosisadan ensimmäisellä neljänneksellä) lakkasivat avioliitoistansa Tataarien kanssa, joitten sukuvaikutus erittäin selvästi näkyy karatajien ulkonaisessakin muodossa, puhumattakaan heidän Tataareilta saamastansa puhekielestä. Naimisliittoja lahkolaisten ja erittäin niitten kanssa, jotka eivät kuulu oikeauskoisiin (dogmaatillisiin) lahkokuntiin, vaan niinkutsuttuihin bukva- eli kirjain-lahkoihin *), haluavat Mordvalaiset hyvin mielellään, siitä yksinkertaisesta syystä, että lahkolaiset elävät hyvin varakkaasti ja kaikessa tapauksessa paljon varakkaammin oikeauskoisia; toiselta puolen lahkolaisetkin sangen mielellään naittavat poikiaan ja tyttäriään Mordvalaisille, sekä sen vuoksi, että Mordvankansa on hyvin taipuvainen proselytismiin, kuin myöskin siksi, että lahkolaiset pitävät arvossa Mordvalaisten työhalua. Me emme ole huomanneet missään, että jonkun kylän kaikki asukkaat kokonaisuudessa olisivat kuuluneet järkeläis-lahkolaisiin (molokanskilaisiin), tai sensualistisiin intolahkoihin (hlistovskilaisiin), vaan sitä vastoin sangen usein tapasimme pappeja hylkiviä (pomorskilaisia) kyläkuntia.

Ylimalkaan Mordvalaiset eivät ole arat kansallisuudestaan, eivätkä kammo naapurejansa; toisen kylän pojat rohkeasti käyvät toiseen iloitsemaan ja myöskin „leikkimään“ tyttöjen kanssa, ja Ersa-heimolla esim. huomaamme sellaisten käyntien tapahtuvan tavantakaa. Vieraan kylän tyttö ei ole keltään kielletty, ja jokainen saa vapaasti kisaella neitojen kanssa, missä vaan haluaa, jos tytöt itse vaan päästävät hänet piiriinsä, ja joutavat oman kylän kavaljeereiltä. Moksa-heimo kummallisella tavalla eroaa tässä suhteessa Ersa-heimosta; näillä nim. vieras poika ei koskaan rohkene mennä kävelemään toisen kylän tyttöjen kanssa, koska sitä pidettäisiin oman kylän poikain loukkauksena, ikäänkuin ne olisivat niin kehnoja, etteivät voisi huvittaa tyttöjä ja näitten täytyisi hakea muualta rakastaja; tähän löytyy myöskin

*) Bukva- eli kirjain-lahkolaiset uskonnollisissa riidoissansa eivät riitele uskonnon pääasioista vaan kaikenlaisista vähäpätöisistä asioista, niinkuin esim. jonkun lauselman kirjaimista y. m. s., josta viimemainitusta he ovat nimensäkin saaneet. *Suom. muist.*

sananlasku: *„son'tstinza pen'schaza iles sjakanes tjat-jaka“* (älä mene omalla lusikalla vieraaseen pataan), joka lausutaan sellaiselle pojalle, joka liian usein eksyy naapurikylään, kuin myöskin sille, joka mielistelee vierasta vaimoa [1]).

Avioliittoon vaadittavasta iästä ja kykeneväisyydestä siihen, on vaikea sanoa mitään varmaa; ja tuskin Mordvalaiset ovat itsekkään varmasti päättäneet iästä ja kasvusta tässä suhteessa; erään sananlaskun mukaan näyttää siltä, ikäänkuin kansan mielestä tämä riippuu kokonaan henkilön ruumiillisesta kehittymisestä; kuitenkin tulee myöskin huomata, että samanlainen puheenparsi käy Venäläistenkin kesken, jotka samoin tuskin koskaan ovat mitään ikää määränneet tässä suhteessa. Kuitenkin, vaikka nähtävästi Mordvankansan käsitteitten mukaan henkilön ruumiillinen kehitys on määrääjänä hänen rupeamiselleen avioelämään, saattaa helposti huomata syntyneen tavan, pitää määrättyjä vuosia riittävinä, niin pojalle kuin tytölle. Niinpä esim. Ersalaiset arvelevat riittäväksi, että sulhanen on saavuttanut 19 vuoden iän ja vieläpä pitävät luvallisena kihlata hänet yhdeksännellätoista vuodella, jotavastoin morsiamen täytyy olla seitsemännellätoista ikävuodella; tämän johdosta sulhanen, samoin kun Venäjän väestössä, on vanhempi morsianta [4]). Moksaheimo katsoi asiaa toiselta kannalta ja sääti, että päinvastoin vaimon tulee olla miestä vanhemman, koska muka mies pikemmin vanhenee. Kuitenkin epäilemme, että se olisi ollut todellinen syy tähän tapaan, koska muutoin tulisi määrätä suurempi ikäero avioon yhtyville. Koska se kuitenkin on olemassa Moksa-heimolla, s. o. vähimmin venäläistyneellä

---

[1]) Мамалаево, Красносл. уѣздъ, Васильчикинъ; Кемешкерь, Кузнецкій уѣздъ Степанида Пятаева; Каратаи, Тютюнск. уѣздъ, Петръ Козымбаевъ.

[2]) Верхисъ, Инз. уѣздъ Николай Мурзайкинъ.

[3]) Городищ. уѣздъ, Катмисъ, Елена Гордѣева и Кардаволе, Арзам. уѣздъ Федоръ Ильцовъ.

[4]) Сарлеи, Данилова; Макателемъ, Ардат. уѣздъ Нижег. губер. Наталья Ревнитина; Семейкино, Самар. уѣздъ Антонъ Мосѣевъ; Лебежайка, Хвалын. уѣздъ Наталья Мосѣева.

haaralla Mordvankansaa, niin saatamme pitää tätä tapaa puhtaasti kansallisena ja otaksua, että luultavasti ennen vaadittu ero vuosissa oli suurempi, ja että iän eron väheneminen on pidettävä muitten, moksalaisia asutuksia ympäröivien kansojen vaikuttamana. Moksa-heimo pitää riittävänä, että sulhanen on saavuttanut 18—19 v., vaan samalla on välttämättömänä ehtona, että morsian olisi 20 ja vieläpä 21 v. vanha; niissä paikoissa, joissa Mordvalaiset ovat kovasti venäläistyneet, niinkuin esim. Schatskan ja Spasskan piireissä, annetaan miehelään 18 v. vanhoja tyttöjä, jolloin heille valitut sulhotkin ovat seitsemännellätoista ja kahdeksannellatoista vuodella. Siten viimeisessäkin tapauksessa, vaikka onkin venäläisen vaikutuksen vuoksi poikettu morsiamen ikävuosissa, on kuitenkin säilytetty kansan tyypillinen tapa kokonaisuudessaan [1]).

Tytön naittamisessa eivät ollenkaan ole mitkään sivuseikat vaikuttamassa, ja Mordvalaisilla ei ollenkaan näy olevan tapana pidättää neitoa kotona määrätty aika, että tämä työllänsä korvaisi sen, minkä hän perheellensä on maksanut. Ainoastaan yhdessä kohden tapahtuu poikkeus tässä asiassa, vaan sekään ei tapahdu kulunkien korvaamiseksi, vaan tyttö pidätetään kotona jonkun Jumalalle tehdyn lupauksen johdosta, jos nim. perhettä on kohdannut joku onnettomuus, esim. rae raiskannut viljan y. m. s. Tätä tapaa seuraa niin Ersa- kuin Moksa-heimokin, huolimatta siitä, että ympärillä asuvat Venäläiset nauravat sellaisia tyttöjä, vakuuttaen muka, että nämät senvuoksi eivät ole päässeet miehelään, kuin joutuivat raesateeseen; tämmöisiä tyttöjä nimitetäänkin „raekuninkaan vaimoiksi“, ja ehkä tämä nimitys onkin saattanut satunnaisesti syntyä, saattaa sillä kuitenkin olla syvä myytillinen merkitys, jota luonnollisesti ne eivät käsitä, jotka katsovat Mordvan oloja vaan pilkalliselta kannalta.

Ei löydy mitään jälkeä siitä, että alaikäisiä olisi yh-

---

[1]) Адашево. Инз. уѣздъ Федоръ Ертовъ; Эваслеи, Темников. уѣздъ, Елена Кузнецова, Мечкасы, Петров. уѣздъ Федосья Голяшкина, Пичилеи Городищ. уѣздъ Дарья Евреинова.

distetty avioliittoon, ja näihinkin aikoihin asti puhtaassa, venäläistymisestä vapaassa Mordvankansan osassa ei löydy mitään, joka antaisi aihetta siihen luuloon, että tämmöistä tapaa muinoin olisi noudatettu. Ja onhan se luonnollistakin: Mordvalainen vielä tänä päivänäkin pitää avioliittoa vaan keinona, jolla saattaa hankkia kelvollisia työmiehiä; avion suorana tarkoituksena pitää hän lasten hankkimisen, ja siis ei menettelisi johdonmukaisesti, jos kihlaisi keskenään tähän toimeen kykenemättömiä. Kuitenkin (esim. Nischegorodin alueella) huomaamme, että vanhemmat välisti kihlaavat alaikäisiäkin [1]), vaan useimmiten tälläinen kihlaus ei velvoita ollenkaan kihlattuja, ja nämä voivat valita itselleen toisia elämän toveria [2]).

Hyvin luultavaa on, että tyttäriä naitettaessa noudatettiin sitä järjestystä, jonka luopi se periaate, että vanhempi tytär talossa on aikaisemmin kykenevä saamaan lapsia, ja siis myös aikaisemmin naitettava. Tämä tapa on kokonaan haihtunut Ersa-heimolta, säilyen ainoastaan siinä osassa tätä heimoa, joka asuu pitkin Pjana [3]) jokea, ja joka erikoisasemansa johdosta enimmin on säilyttänyt luonteelliset tapansa ja piirteensä. Moksa-heimo noudattaa sangen ankarasti naittamisjärjestystä, ja nuorempi tytär ei missään tapauksessa saata mennä naimisiin ennen vanhempaa sisartansa, ehkä olisikin johonkuhun rakastunut, ja vaikkapa vanhemmat muutoin kyllä hyväksyisivät hänen valitsemansa

---

[1]) Сарлеи, Нижегород. уѣздъ, Макателемъ Ардат. уѣздъ, Наталья Ревингина, Кардавеле, Арзам. уѣздъ, Федоръ Ильцовъ.

[2]) Lepehin sanoo (1 osa, sivu 172) Mordvalaisten kihlaavan lapsensa. näitten pieninä ollessa. Kun isät huomaavat lapsensa yhtäikäisiksi, ja yhtävarallisiksi, niin kansankokouksen aikana he antavat toisilleen sarvi-nuuskarasioita ja nuuskaa, lausuen: „nähkää hyvät ihmiset, että me olemme keskenämme sukua“, ja senjälkeen pitävät toisiansa sukulaisinansa, kunnes lapsensa tulevat täyteen ikään. Jos taas, lasten täyteen ikään tultua, morsian sulhasen isälle ei olisi mieleen ja tämä purkaa kaupan, niin silloin morsiamen isä antaa tyttärensä jollekin toiselle. Vaan jos sulhanen ei ole mieleen morsiamen isälle, niin ei tämä kuitenkaan muuten pääse kaupasta irti, kuin maksamalla 6—12 ruplaa.

[3]) Ревезень, Княгин. уѣздъ, Кириллъ Зайцевъ.

sulhasen; erityistä hankaluutta tästä tavasta ei kuitenkaan synny, sentähden että leppein silmin katsellaan tytön raskautta ja synnyttämiä lapsia, jotka avioliitto ottaa omiksensa, vaikkapa ovatkin hankitut ennen häitä [1]).

Ilman vanhempain siunausta tehtyä avioliittoa pidetään järjettömänä, mahdottomana; tavalla tai toisella on heidän siunauksensa saatava, vaikka vaimojen ryöstöt näyttävät todistavan, että vasta myöhemmin mordvalaisissa oloissa tuli tavaksi välttämättömästi hankkia vanhempain suostumus, vaan että ennen tätä suostumusta vaadittiin vaan avioon yhtyvien vapaa tahto. Vieläpä nytkin sekä Ersa- että Moksaheimolla pidetään mahdollisena tulla vihityksi pyytämättä vanhempain siunausta, mutta sen sijaan vihkijäisten jälkeen on välttämätöntä nöyrästi lähestyä vanhempia; vanhemmat puolestaan näön vuoksi suuttuvat, mutta sitten lopuksi täytyy heidän kuitenkin antaa anteeksi syyllisille. Jos taas vanhemmat pitäsivät päänsä, niin Jumala ei siunaisi sellaista avioliittoa. Jollei talossa ole isää eikä äitiä, niin vanhemman veljen tai sisaren täytyy siunata avioliittoon aikovat; kaikessa tapauksessa tulee pyytää lupaa vanhemmalta ihmiseltä, joka luonnollisesti viipymättä antaa suostumuksensa. Jos poika haluaisi ottaa tytön köyhäksi tunnetusta talosta, tahi jos rikas tyttö rakastuisi köyhään, niin siinä tapauksessa vaaditaan ei ainoastaan vanhempain suostumus, vaan koko suyun, joka kyllä esittää esteitä niin epätasaista avioliittoa vastaan, vaan lopuksi kuitenkin antaa suostumuksensa, erittäin jos näkee, ettei vanhemmilla ole mitään tällaista avioliittoa vastaan.

Aivan omituisia ovat niinkutsutut ryöstönaimiset, joita läheiset Venäläiset nimittävät „Samokrutkaksi“ ja Mordvalaiset itse „lises'“. Vaikka hallitus on kuinkakin koettanut poistaa näitä „lises'“, ei kansa kuitenkaan ole tahtonut luopua niistä, ja on sikäli mieltynyt tähän naimistapaan, että

---

[1]) Эваслеи, Темн. уѣздъ, Елена Кузнецова; Мечкасы, Петр. уѣздъ Федосья Голяшкина; Верхисъ, Инзар. уѣздъ Николай Мурзайкинъ; Шингарино, Красносл. уѣздъ, Степанъ Атяшкинъ.

maksaa suhteellisesti summattomat summat saadaksensa papin suostumaan vihkimään „lises'-paria". Noina muinaisina aikoina sulhanen hiipi yöllä äkkiarvaamatta lemmittynsä asunnolle, sieppasi hänet ja vei hevosella kiireimmiten kotia; neitonen luonnollisesti piti puoliansa, vastusti ja huusi apua, häntä vapauttamaan kiiruhtivat sukulaisensa ja ainoastaan taistelemalla saattoi poika viedä morsiamensa. Että asian laita oli tällainen, huomaamme niistä tempuista, joita nykyisissäkin „liseseissä" pidetään välttämättöminä, ehkä ne ovatkin kadottaneet muinaisen merkityksensä ja toimitetaan nykyjään ilman, että osataan selittää niitten tarkoitusta. Nykyjään esim. poika rakastuu neitoon ja he suostuvat menemään vihille; samalla päättävät he keskenään, mainitsevatko aikeensa vanhemmille vai ei, ja enimmissä tapauksissa päättävät asian ennalta ilmoittaa, joka seikka jo osoittaa tavan heikkonemista. Poika itse tai hänen isänsä, jolle kaikessa tapauksessa asia ennalta ilmoitetaan, koska muutoin nuorikoilla vihkimisensä jälkeen ei olisi tulopaikkaa — lähtevät papin luokse keskusteluihin. Tultuaan papin luokse Mordvalainen tavallisesti pyörähtelee paikallaan, rohkenematta suoraan sanoa tulonsa syytä. Jollei pappi ole kiivas, niin asia päättyy helposti ja yksinkertaisesti, vaan jos niin on asianlaita, niin joutuu Mordvalainen pian ovesta ulos ja lähtee hakemaan mukavampaa pappia, jotka ovatkin suotuisammasta mielenlaadustansa laajalta seudussa tunnetut ja elävät kaikessa mukavuudessaan. Kokenut ja luonteva pappi, nähtyään Mordvalaisen vaieten ja nolona seisovan edessään, heti huomaa miksi hän on saapunut, ei ole asiaa ymmärtävinänsä, voidaksensa tehdä mutkia, ja siten korottaaksensa lises'-parin vihkimismaksua. Tavallinen maksu lises'-parin vihkimisestä on: peittää kultarahoilla papin käsi, jolloin kauan keskustellaan siitä, ettei pappi liiaksi sormiaan levittelisi, sillä se temppu enentäisi kultakolikkojen luvun 4:llä tai 5:llä, ja lises' tulisi siten hyvin kalliksi. Nykyjään kauppa tehdään paperirahassa, ja kullassa maksaa ainoastaan se sulhanen, „joka on juossut jokeen tuntematta kahlauspaikkaa", s. o., joka on tuonut morsiaimen kirkolle, ilmoittamatta ennalta

asiaa papille ja ennalta kaupoista suostumatta. Joskus nykyjäänkin tapahtuu, (vaan ennen luultavasti oli asian laita aina niin) että tyttö ei suostu „lises'-liittoon"; vaan se tapahtuu niin ani harvoin, että ne kerrat ovat kaikkien muistossa. Todistuksena siihen, että „lises'" ennen tapahtu iilman tytön suostumusta, on sekin seikka, että tyttö ryöstömatkalla käyttää kaikkia keinoja päästäksensä pojasta irti. Illaksi sulhasen tuvassa on kaikki korjattu ja valmistettu myöhään tulevan, vaan toivotun vieraan vastaanotoksi; papin kanssa on puhuttu, hinnasta sovittu. Noin kello kahdeksitoista yötä 10 tai 15 sulhasen ystävää on saapunut kolmella tai neljällä troikalla (kolmivaljakolla) sulhasen pihaan ja odottaa kukon ensimmäistä laulua, jonka kuultua koko seura lyö hevosiaan ja ajaa karkua; kukon laulu on nim. hyvä merkki: Mastĭr-Paz, Mordvanmaan jumala, Vedĭn-azĭr-avan hedelmälliseksi saattava aviomies on herännyt ja menee vaimonsa luo. Sulhanen auttajinensa ajaa morsiamen kylään; sulhanen menee yksin hakemaan sydänkäpyänsä, tempaa hänet vyötäisistä ja juoksee taakkansa kanssa siihen paikkaan, jonne oli jättänyt toverit ja ratsut; morsian kaiken aikaa nipistää, sylkee, raapii, kutittaa kuljettajaansa, ja mitä enemmän hän vastustaa, sitä armaammaksi hän tulee tulevalle omistajallensa, sitä kovemmin puristaa tämä rintaansa vasten kallista kannelmustansa. Viimein saapuu sulhanen rattaille; ystäviensä auttaessa heittää hän morsiamen päähän huivin, istuttaa hänet rattaille, ja nyt alkaa hurja ajo. Tytön kotona kotoväki ehkä sillä välin käy tapaamassa tyttöä, hakee ja äkkää, että nyt ei asia olekkaan aivan oikein, että nyt on tytär ryöstetty. Alkaa takaa-ajo, kiireimmiten kutsutaan kokoon naapurit ja kylänmiehet, ja mitä parempi tyttö, sitä enemmän saapuu puolustajia; myöskin sulhanen puolestaan, jos tyttö on erittäin hyvä, kokoaa mukaansa enemmän ystäviä. Takaa-ajava joukko joko ei ennätä saavuttaa ryöstäjiä, ja silloin palaa tyhjillään kotia, taikka päinvastoin saavuttaa sulhasen seurueen, ja silloin syntyy jonkinlainen taistelu, joka ei lopu aivan onnellisesti siihen osaaottaville: otsakuhmut, taitetut hampaat ja joskus poikkinaiset kylkiluut ovat san-

gen tavallisia taistelun hedelmiä. Viimein varovainen sulhanen, joka varmasti on laskenut, kuinka paljon hänen tuli miestä mukaansa ottaa, vapautuaksensa vainoojilta, ja todellisestikin viimein päästyään irti, saapuu kirkolle; toverit vartioivat morsiota jossakin piilopaikassa, sulhanen menee hakemaan pappia, vihkiminen toimitetaan ja avioliitto on valmis. Venäjän kasvavan vaikutuksen johdosta aina harvemmin ja harvemmin tapahtuu Ersa-heimossa vaimoryöstöjä; tosin niissä paikoissa, joissa venäläistyminen ei ole päässyt suurempaan voimaan, tapahtuu Ersa-heimollakin vaimoryöstöjä; niinpä esim. Bortsovan kylässä (Nischegorodin piiriä) viimeinen vaimoryöstö toimitettiin v. 1866, Armaniha'ssa (samaa piiriä) v. 1873, sitä vastoin kuin Seskina'n kylässä (samaa piiriä) vielä tiistaina pääsijäisviikon jälkeisellä viikolla v. 1877 vihittiin ryöstetty tyttö, vaan tätä vihkimistä ei toimittanut paikkakunnan pappi; Arsamaskin piirissä, Tschuvahla'ssa mainitsevat neitoryöstön tapahtuneen v. 1874, vaan Knjagininskin piirissä Pjana joella vaimoryöstö on nykyjäänkin tavallista, ja sellaiset naimiset tavallisemmat muita; Samaran läänin Ersalaiset vakuuttavat, että heidän vanhempansa vihittiin lisesin tapaan, mutta että he itse „niinkuin kaikki muutkin kristityt". Tämä lause ilmoittaakin, miksi Ersa-heimo on ruvennut luopumaan tästä kansallisesta tavastaan; Venäläiset nauravat näitä ryöstövaimoja, pitäen heitä jumalattomina, koska eivät ole vihityt „kristin uskon, vaan Mordvan uskon mukaan", ja Ersalaiset puolestansa tahtovat olla kristityitä; kysyttäessä mitä väkeä olette, vastaa hän „Venilaisia" ja kammoo omaa mordvalaista uskoa, johon hän turvautuu vaan viime hädässä. Sitä vastoin Moksa-heimolla avioliitot tavallisesti tapahtuvat vaimoryöstöllä, jolloin useimmiten asiasta ei ole ennalta morsiamen kanssa sovittu, ja tyttö ryöstetään väkivallalla [1]); mitä erotetumpina Mordvalaiset asuvat, mitä vähemmin on naapureina Venäläisiä, sitä useammin tavataan vaimoryöstöjä, jotka ovat niinkin tavallisia, että tämä tapa on levinnyt niittenkin Ersa-heimojen kesken, jotka

[1]) Мамадаево, Красноси. уѣздъ, Тихонъ Васильчиковъ.

asuvat Moksalaisten vieressä, niinkuin esim. Gorodistschenskin piirissä, Pensan läänissä, jossa Mordvankansan molemmat heimohaarat asuvat sekaisin.

Miksi näitä lisesia käytetään, on sangen vaikea sanoa, koska eivät taloudelliset, eivätkä uskonnollisetkaan seikat näy niitä vaativan; lises'-parin vihkimisestä ja paitsi sitä „juominkeihin“ menee myöskin paljon enemmän rahaa, koska nuorikon vanhemmat ovat itsepäisiä ja juovat sangen ahkerasti; paitsi sitä täytyy muistaa, että „lisesit“ nimenomaan ovat vastoin kirkollisia asetuksia, ja nykyjään niitten toimeenpano on erittäin hankalaa, koska sellaisten pappien luku, jotka suostuvat vihkimään tuollaisia pariskuntia, aina enemmän ja enemmän vähenee. Tämän johdosta „lisesien“ alku ja syy on haettava muinaisista oloista ja Mordvankansan entisistä mytoloogillisista käsitteistä.

Liseseilla ei ole minkäänlaisia erityisiä jälki-seurauksia ja koko asia päättyy summattomaan juominkiin, joka sulhasen talossa toimitetaan morsiamen vanhemmille ja sukulaisille. Alussa isä ei ole tahtovinansa mennä sulhasen tupaan, estelee, metelöi ja vaatii takaisin tytärtänsä; kumartaen ja lepytellen tulee hänen vastaansa sulhasen isä, pyytää häntä leppymään, kiittelee miniätänsä, ja sanoo: „sitä parempihan tyttö on, kun ilman muitten apua löysi itsellensä miehen“. Siinä veräjällä nyt juodaan, vähitellen ryöstetyn tytön isä leppyy ja hänet kainaloista kuljetetaan tupaan. Samat temput uudistetaan tytön äidin kanssa, jota tavan vaatimuksen mukaan on mahdoton lepyttää, ja niinpä sulhasen ystävät tahi veljet vievät hänet väkisin tupaan [1]). Kukaan ei muista valituksia ja kellepä sitä valitettaisiin, koska ensimmäinen instanssi ovat ukot, ja nämät eivät ota korviinsakaan moisia valituksia, pitäen lisesia aivan luonnollisena ja tyttärillensä toivottavana. Silloin kuin ei sulhasella eikä morsiamella ole vanhempia, ollen täydellisiä orpoja, he pyytävät — jolleivät aijo laittaa lisesia — jotakin naapuria, joka tavallisesti siu-

---

*) Мамалаево, Краснос. уѣзда Пензенской губерн.; Верхисъ, Инзар. уѣзда Пензенской губерн.; Кемешкерь, Кузнецк. уѣзда Сарат. губерн.

naa heidät ja antaa heille elämän ohjeita. Ersa-heimolla tällainen avioliittoa siunaava naapuri pidetään oman isän arvoisena, samoin myös usein Moksa-heimossa, vaikka tämä heimo poikkeaakin välisti tässä seikassa [1]). Ainoastaan Nischegorodin Ersalaisilla on myös tapana kutsua kokoon perhe- tai sukuneuvostoja ratkaisemaan tämän tai tuon henkilön avioliittoon rupeamisen; ei missään munalla tunneta tällaista menetystapaa ja ylimalkaan epäillään, täyttääkö se tarkoituksensa, koska poika saattaa aina tällaisen tavan voimassa ollessakin panna toimeen lisesin, kunhan vaan kylän pojat eivät kiellä häneltä apuansa tässä asiassa. Viime aikoina kuitenkin, Venäjän vaikutuksesta Mordvan oloihin, on kansan luonteeseen tunkeunut venäläisiä mielipiteitä vanhemman vallasta, joka hyvin luultavasti Mordvankansassa kehittyy täydelliseksi itsevaltaisuudeksi. Jo nykyjäänkin sangen usein, erittäin Nischegorodin alueella Ersa-heimossa, tavataan pakollisia avioliittoja, jotka ovat vanhempien toimeenpanemia, joko suoraan lasten tahtoa vastaan, tahi kysymättä siihen näitten suostumusta; Moksa-heimo tässäkin suhteessa pysyy lujemmin vanhoissa tavoissa, ja varsinaisessa Moksalaisessa väestössä (erittäin Insarilaisilla-, Gorodistschelaisilla- ja Kusnetskilaisilla-Moksalaisilla) tämä tapahtuu aina harvemmin. Lapset luonnollisesti eivät saata tyynesti kantaa tällaista väliäpitämätöntä kohtalonsa määräämistä, vastustavat, kun vanhemmat ilmoittavat päätöksensä, osoittavat kaikella tapaa tyytymättömyyttänsä, vaan eivät rohkene ryhtyä mihinkään totisempaan vastustukseen ja useimmiten lopuksi taipuvat vanhempainsa tahdolle. Poika, jonka vanhemmat naittivat vastenmieliselle morsiamelle, ei saata muuta tehdä kuin osoittaa tyytymättömyyttään ja vihaansa sille, joka häneen on väkisin sidottu; alkaa vaimon pieksäminen ja kiusaaminen, ja lopuksi aviopuolisot katselevat yksi yhtäälle, toinen toisaalle; he eivät kuitenkaan valita kellenkään pakollista avioeloansa,

---

[1]) Kusnetskin ja Gorodistschenskin Moksalaiset eivät tiedä mitään siitä että sellainen, avioparikuntaa siunaava naapuri, olisi varsinaisen isän arvossa pidettävä.

ja eivät, niinkuin joskus Venäläiset, ainoastaan ole valittamatta muille ihmisille, vaan eivät edes papillekaan vihittäessä ilmoita asiaa pakolliseksi. Mitä taas siihen tulee, että joku voisi pakoittaa vasten vanhempien tahtoa, tahi näitten kuoltua, nuorisoa vastenmieliseen avioliittoon, niin Mordvalainen ei saata edes käsittääkään, kuinka se olisi mahdollista, koska ei kukaan voi määrätä avioon aikovien elämäntapaa, vaan on se silloin heidän oma asiansa. Koska Mordvalaisella on aivan toiset mielipiteet maallisissa asioissa kuin venäläisillä talonpojilla, niin hän ei koskaan salli häitten jälkeen muitten sekaantua asioihinsa.

II.

Häitten edellä tapahtuvat keskustelut. — „Pöydällepano“. — Leskien avioliitot. — Kaliman puute, sen sanan oikeassa merkityksessä. — „Pitne“ ja „Korob“. — Palkinto naimisliiton purkamisesta. — Aika, jolloin enimmät häät vietetään.

Ennenkuin nuori väki astuu avioliittoon, keskustelevat vanhukset pitkät ajat asioista, eivätkä nämät keskustelut lakkaa, vaikka avioliitto sillä välin pantaisiinkin toimeen lisesin kautta, ja eroavat ainoastaan siten, että viimemainitussa tapauksessa nämät keskustelut asiain pakosta tapahtuvat vihkimisen jälkeen ja kestävät vähemmän aikaa, koska on pakko tavalla tai toisella asia ratkaista. Myöskin keskustelevat Ersa- ja Moksa-heimot vähän eri tavalla, joka sangen sattuvaisesti kuvaa, kumpaiseen Mordvankansan heimoon keskustelevat kuuluvat. Kirjallisia ehtoja ei ole missään tapauksessa, sekä osaksi keskustelevain opin puutteesta, kuin myöskin senvuoksi, että *„korhtas' ervejanz — korhtas' kulaiz* (s. o. sanoi häitten aikana — sanoi kuolon aikana), s. o. että aviosopimus on yhtä tärkeä ja muuttumaton, kuin kuolevan viimeinen käsky. Ersalainen koettaa ennen kaikkea sopia siitä, mitä „pöydälle“ pannaan; morsiamen vanhemmat luonnollisesti koettavat saada enemmän, vaan kaikki nämät keskustelut päättyvät sovinnollisesti, ja „pöydälle pannaan“ ruunu, rintasolki ja muita naispuvun koristeita; juomingeista ei keskustella ollenkaan, ja viinan määrä kuin

myöskin juominkien runsaat kemut jätetään kokonaan morsiamen vanhempain valtaan, jotka eivät suinkaan tässä suhteessa häpäise itseänsä, vaan olkoonpa tyttönsä mimmoinen tahansa, tekevät minkä suinkin voivat, „juodaksensa hänet“ kunnialla.

Vielä pitkällisempiä ja monimutkaisempia ovat keskustelut myötäjäisistä, ja niissä määrätään kunkin, morsiamen mukanansa tuoman kappaleen aineen hyvyys. Meidän n. s. lunnasrahaa morsiamesta, jota muutamat heimot nimittävät „kaljmaksi“, ei Ersa-heimo tunne, jollei ehkä „pöydälle-pano“ olisi jonkinlainen morsiamesta maksettava lunnasraha.

Jos leski menee uusiin naimisiin, niin hän tavallisesti tulevan miehensä kanssa sopii ensimmäisestä avioliitosta syntyneitten lasten ylläpidosta, kuin myöskin miesvainajansa jälkeen jättämästä omaisuudesta; tavallisesti isäpuoli sitoutuu elättämään hänen lapsensa ja „saattamaan ne tielle ja totuudelle“, ja olemaan ollenkaan koskematta ensimmäisen aviomiehen omaisuuteen, jonka leski jättää lapsillensa, näitten tultua täysiikäisiksi [1]). Vähän toiseen tapaan tapahtuvat nämät keskustelut Moksa-heimossa; täällä sovitaan kaikista pienimmistäkin seikoista, niinkuin: „pöydälle-pano“-lahjoista, juominkien suuruudesta, myöskin välisti myötäjäisistä, joitten antaminen kuitenkaan, niinkuin jotenkin varmalta näyttää, ei kuulu mordvalaisiin oloihin, vaan on lainattu venäläisiltä, erittäin koska myötäjäiset, niinkuin vasta huomaamme, ovat satunnaisia, vanhempain vapaatahtoisia antimia. Leskien tulee välttämättömästi tinkiä ensimmäisen miehensä lapsille „rauhaa ja leipää“ [2]).

Ennen, orjuuden aikoina, jolloin joka ihminen muodosti määrätyn raha-arvon, ei saattanut maksamatta ottaa vaimoa toisesta kylästä; täytyi maksaa tytön omistajalle hyvät rahat, joita kuitenkaan ei maksettu jonkinlaisena kaljmana (huomenlahjana) kyläkunnalle, vaan tämä maksu oli suorastansa

---

[1]) Tarpeetonta on erittäin mainita erityisiä paikkakuntia, joissa näin menetellään, sillä sen saattaa huomata kaikkialla, missä vaan Mordvalaisia asuu.

[2]) Joka paikassa, missä vaan Mordvalaisia asuu.

palkkiona tilanomistajalle siitä tappiosta, jonka hän kärsi kadottamastansa työ- ja synnytysky'ystä. Niissä paikoissa, joissa ei koskaan ole ollut suurempia maatilanomistajia (n. s. pomestschiki), eivät Mordvalaiset tiedä mitään tällaisesta lunastusrahasta, ja senvuoksi täydellä syyllä voimme otaksua, että sen maksaminen ei ole alkuansa mordvalainen tapa, semminkin kun nykyjäänkään ei minkäänlaisia lunnasrahoja makseta. Ersa- samoinkuin Moksa-heimolla, sulhanen tahi oikeammin hänen vanhempansa sitoutuvat maksamaan määrätyn summan, joka, jo nimestänsäkin päättäen, oli jonkinlainen miehen vaimosta maksettava „kalima“; sana „pitne“ s. o. maksu, sekä ersan- että moksankielellä osoittaa samaa kuin kalima, ja tarkoittaa juuri sitä lunnasrahaa, joka sulhasen sukulaisten tuli maksaa morsiamesta. Nämä rahat, 25—100 ruplaan, annetaan Ersa-heimossa morsiamen isän käteen, joka käyttää ne mielen määrin; useimmiten hän pitää ne itse morsiamen koristamis- ja myötäjäispalkkiona [1]). Moksa-heimossa maksetaan „pitne“ suoraan morsiamelle; sillä hän laittaa itsellensä vuoteen, turkin ja arvokkaammat pitovaatteet; kerran huomasimme senkin tavan, että mies maksoi vaimollensa „pitnen“ ensimmäisen yön jälkeen [2]), välittämättä sitä tai tätä tämän neitsyydestä; tässä siis „pitne“ on puhdas maksu yhteiselannosta, uuden työmiehen ja apumiehen hankkimisesta.

Venäläisiltä on Mordvalainen lainannut sanat „pridanja“ ja „korob“, jotka kumpikin merkitsevät aivan samaa, nim. niitä talouskapineita, jotka morsian tuopi mukanaan vanhempiensa kodosta. Korob on välistä hyvinkin suuriarvoinen, erittäin jos siihen kuuluu rahareunuksinen päähine, nelikulmainen rintakoriste *), y. m. s., vaan tässä tapauksessa nuorikko saa niitä vaan käyttää, ja taas puolestansa jättää ne tyttärellensä.

Juomingit ovat kokonaan sulhon sukulaisten toimitetta-

---

[1]) Kaikkialla Ersa-heimolla.

[2]) Кузнецкій уѣздъ Кемешкерь, Степанида Пятаева.

*) Vastaa Karjalassa käytettyä „rekko“ nimistä rintakoristetta.

vat, ja nousevat usein 50—60:een ruplaan; Moksalainen sopii jo ennalta niitten määrästä, ja ne muodostavat ikäänkuin eroittamattoman osan „pitne'ä“, jota ei makseta ainoastaan morsiamen vanhemmille, vaan koko hänen suvullensa (teff). Tämä maksu luonnollisesti ei ole muuta, kuin muisto morsiamen sukulaisille maksettavasta lunnasrahasta [1]).

Eivät kuitenkaan aina naimisliitto ja häät käy esteettömästi kaikkien mielen mukaan; joko asianomaisia ulkopuolella olevat sivuseikat, taikka asianomaisten itsensä asettamat ehdot saattavat lopullisesti toisen tai toisen puolen luopumaan naimiskaupasta. Tappiota kärsineelle maksettavan palkkion suuruuden määrää kokonaan se seikka, kuinka pitkälle, naimiskaupan keskeytyessä, asiassa oli ehditty, niin että jos toinen tahi toinen puoli ei ollut ennättänyt mitään vahinkoa kärsiä, ei palkkion maksaminenkaan saata tulla kysymykseen, ja jos morsiamen tahi perheen kunniaa ei ole häväisty, niin ei sulhasen ole ollenkaan tarvis minkäänlaisia häväistysrahoja maksaa, ja pidetään häväistys vasta silloin tapahtuneena, kuin naiminen on julaistu kylässä ja lähiseuduissa. Ersalaisilla on vanhastansa tapana, että jos vaan toinen puoli on rikkonut naimislupauksensa, niin se velvoittuu maksamaan takaisin „pöytärahat“, ja paitsi sitä korvaamaan kaikki sanansyönnistä syntyneet tappiot; jos myötäjäisiä jo oli ruvettu ostamaan ja neulomaan, niin niistäkin sulhasen täytyy maksaa, joko keskinäisen sopimuksen, tahi naapurien arvion mukaan [2]). Häväistyksestä on maksu monenlainen, aina vanhempain kylässä omistaman aseman mukaan; niinpä esim. volostin starschinasta ei pääse edes 25 ruplalla

---

[1]) Петров. уѣздъ, Мечкасы, Федосья Голяшкина; Инсар. уѣздъ, Верхисъ и Адашево, Николай Мурзайкинъ и Федоръ Эртовъ; Город. уѣздъ, Пичилеи, Дарья Евреинова; Краснослоб. уѣздъ, Мамалаево и Шингарино, Васильчиковъ и Степанъ Атяшкинъ.

[2]) Lepehin vakuuttaa (1 osa siv. 170—177), että, sittenkin kuin isät ovat toisilleen antaneet niinestä punottuja nuuskarasioita, saattaa sulhasen isä kuitenkin luopua lupauksestansa, vaan morsiamen isä ainoastaan maksettuansa sakon. Nykyjään Pjana-joella ei ole mitään tällaista tapaa, eikä myöskään monivaimoisuutta, jonka Lepehin sata vuotta takaperin kertoo siellä vallinneen.

vapaaksi [1]). Moksa-heimo menettelee vähän toisella tapaa naimiskauppaa purkaessa; sillä nim. ei löydy tarkalleen määrättyjä vakinaisia peruutus- ja palkkiorahoja, niinkuin esim. pöytärahojen takaisin maksamista t. m. s. Tämä heimo nim. pitää välttämättömänä, että asianomaiset itse sopivat palkkion määrästä. Jolleivät asianomaiset keskuudessaan saa asiaa sovituksi, on tapana mennä volosti-oikeuteen, joka ratkaisee asian ilman vetoomisoikeutta; useimmassa tapauksesssa oikeus tuomitsee antamaan takaisin saadut kappaleet ja rahat, maksamaan morsion tai sulhasen varustuksiksi tehdyt kulungit, maksamaan erityisen sakon häväistyksestä, joka eräässä meille kerrotussa tapauksessa nousi 5:teen ruplaan [2]). Kerran Kemeschkerissä tapahtui seuraava tapaus: juuri oli sovittu naimisliitosta ja ruvettiin varustautumaan, kun äkkiä sulhanen sairastui ja hänet täytyi viedä hulluhuoneeseen; morsiamen isä rupesi vaatimaan kulunkipalkkiota, asiaa ei saatu sovituksi, vaan mentiin volosti-oikeuteen, joka vapautti sulhasen isän kaikista kulunkimaksuista. Kerran Verhisissä, Insarskin piirissä, sulhanen kuuli, että hänen morsiamensa piti yhteyttä Issa'n kylän välskärin kanssa, ja sen johdosta kieltäytyi naimiskaupasta; asia tuli myöskin volosti-oikeuteen, joka tuomitsi sulhasen maksamaan oikeus- ja muut kulungit, paitsi sitä tyttöä häpäisevän maineen levittämisestä maksamaan tälle 10 ruplaa ja saamaan 10 paria vitsoja volosti-oikeudessa, „että oppisi vastedes olemaan tyttöä häpäisemättä“ [3]). Samana vuonna ja samassa Verhisissä oli morsiamen isä kieltäytynyt antamasta tytärtään eräälle pojalle, koska ihmiset mainitsivat tällä olevan pahantaudin; oikeus pakotti hänet maksamaan sulhaselle kulunkeja 20 rup., häväistyksestä 10 rup., „vaan tauti on hänen omantuntonsa asia“ — niinkuin tuomion sanat kuuluivat [4]).

---

[1]) Сарлеи, Нижегор. уѣздъ, Павелъ Турхановъ; Ревезень, Княгин. уѣздъ, Кириллo Зайцевъ; Семейкино, Самарскій уѣздъ, Антонъ Мосѣевъ; Пичкасы, Ардат. уѣздъ Симбир. губ., Матвѣй Дробышевъ.

[2]) Мамалаево, Краснослоб. уѣздъ.

[3]) Приговоръ 1875 г.

[4]) Kaikki mitä on lausuttu Moksa-heimosta, on huomattava kaikissa käymissäni paikkakunnissa.

Mordvalainen poika ja tyttö menevät naimisiin siihen aikaan, joka pidetään ylimalkaan onnellisena, tai joka muutoin taloudellisille suhteille soveltuu. Mieluimmin Ersa-heimo tekee avioliittoja laskijaisen edellä *(kirjaksch tschi)* ja jälkeen heluntaiaaton, juuri siihen aikaan, kuin veden- ja naimaliittojen jumalattaren Ved'avan juhlaa vietetään; ennen laskijaista etenkin vietetään enimmät häät, koska Ersalainen uskoo jumalattaren, joka vielä ei ole raskaana, tähän aikaan enemmän kuin muulloin pitävän huolta ihmisten kohtaloista; — tähän aikaan juuri saattaakin Mastĭr-Paz Ved'avan hedelmälliseksi; jumalatar täynnä voimaa ja haluja makaa heräämätöntä unta, — hänen luoksensa tulee tukeva maan jumala, näkee hänet makaavana, ja saattaa hänet unessa hedelmälliseksi; tämä on iloinen, että tulee äidiksi — miksi hän siis ei auttaisi niitä naisia, jotka tahtovat seurata hänen esimerkkiänsä, ja täyttää sen kutsumuksen, jonka hän etuoikeutensa nojalla on määrätty täyttämään. Kauan ei tarvitse jumalattaren kantaa sikiötänsä, ja heluntaiaaton jälkeen vietetään taas hänen synnyttämis-juhlaansa — siis taas on sopiva aika tehdä avioliittoja, koska hän itsekin tultuaan äidiksi, mielellään ryhtyy sellaisen vaimon kohtalon ohjaamiseen, joka käypi kutsumustansa täyttämään. Pietarin päivän jälkeen tulee taaskin sopiva ja onnellinen naima-aika, sillä silloin vietetään Velen'-Pazin eli Tschim-Pazi'n, auringon jumalan, maailman luojan, maallisen onnen ja järjestyksen luojan juhlaa; kuka sitten, jollei tämä jumala, pitäisi huolta naivien perheonnen perustamisesta? Tosin Ersalaiset jo ovat ammon aikoja unhottaneet tämän kaiken, ynnä syyt ja perustukset näihin tapoihin, vaan kuitenkin vielä tietävät, että Ved'ava laittelee avioliittoja, että häneltä tulee rukoilla avio-onnea, että häntä rukoillen on edullisinta ja turvallisinta mennä avioliittoon. Näitä naimisliiton kohtia ei voi ollenkaan selittää taloudellisilla syillä, koska tähän aikaan mordvalaisella maanmiehellä on vähimmin rahaa, ja Mikkelinpäivä, tahi joku muu sopiva aika, näyttäisi paremmin soveltuvan avioliittojen teentään [1]). Moksa-heimo tässä kohdassa on ikäänkuin vie-

[1]) Лебежайка, Хвалын. уѣздъ, Наталья Адашева; Ревезень, Княгин.

raantunut mytoloogillisesta muinaisuudestansa, ja häitten ajan tässä heimossa määräävät kokonaan taloudelliset seikat, sillä tämä heimo viettää häänsä lokakuussa, jolloin enimmin on talossa tavaraa; on tälläkin heimolla kuitenkin tapana viettää häänsä laskijaisen edellisellä, niin sanotulla „lihaviikolla“ (siksi nimitetty, koska silloin on lihan syönti sallittu), ja on se valinnut tämän ajan arvattavasti samasta syystä kuin Ersa-heimokin. Yhdestä ainoasta säännöstä pitää Moksa-heimo ankarasti kiinni; ei yksiäkään vihkijäisiä saa toimittaa morsiamen tai sulhasen syntymäpäivänä, sillä muutoin morsian sekä hänen äitinsä saavat siitä synnyttäessään kärsiä [1]).

III.

Juohdemies *) ja puhemies. — Häitten eri kohdat. — Niitten määrä Ersa- ja Moksa-heimossa. — Lisesit. — Mordvalaiset häät 100 v. takaperin.

Paljo on puuhaa mordvalaisessa naimisessa ja häitten laittamisessa, eikä asiaa ymmärtämätön ihminen kykenisikään toimittamaan niitä vanhaan totuttuun tapaan; senpä vuoksi onkin näitten toimeenpano erityisten henkilöitten toimena, jotka jo ennen ovat häitä toimittaneet ja siis kaikki tavat tietävät. Syystäpä asettaakin Mordvalainen sellaiset henkilöt viisauden esikuviksi ja sanoo, osottaessaan jonkun ihmisen järkevyyttä ja elämän taitoa: hän kaasen ja juohdemiehen tavalla tietää, missä kumartaa, missä rukoilla („son ulį koda ervidej i torongandį: sodaza kozo sjukunjams, kozo moljams“).

Itse häissä onpi useampia erikoiskohtia, jotka vastaa-

уѣздъ, К. Зайцевъ; Катмисъ, Городищ. уѣздъ, Елена Гордѣева; Кочкурово, Саран. уѣздъ, Миронъ Азакаевъ.

[1]) Маналан, Красносл. уѣздъ; Каратан, Тетюшск. уѣздъ, Петръ Казимбаевъ; Верхисъ, Инзар. уѣздъ, Николай Мурзайкинъ; Пичилеи, Городищ. уѣздъ, Дарья Евреинова.

*) Juohdemies on sulhasen puolelta häitten toimeenpanija ja järjestäjä. Hänen tulee pitää vaari siitä, että kaikki käypi vanhan tavan mukaan, ja tähän toimeen valitaankin sulhasen läheisin ystävä. Ersalaiset nimittävät häntä uredei, Moksalaiset urvidei.

vat sulhasen tai morsiamen seurueen toimeenpanemia pitoja ja kemuja; näitä erikoiskohtia on Ersa- ja Moksa-heimolla eri määrä, vaikka ne samalla tavalla merkitsevät ja kuvaavat naimisiin menevien henkilöitten oikeuksia kummassakin heimossa. Koska monet temput ovat yhteisiä kaikissa mordvalaisissa häissä, niin kuvaamme tässä samalla kertaa ersalaiset ja moksalaiset häät yhdessä, huomauttaen samalla, missä kohden nämät heimot eroavat toisistaan, ja päinvastoin taas, mitkä eri kohdat, ollen yhteisiä kummallekin heimolle, ovat luettavat ammoisiin aikoihin.

Ennen kaikkea tulee huomata, että tavallinen naimistapa Mordvankansassa on „lises'", ja vaikka se, niinkuin yllä on mainittu, jo alkaakin kadota, on se kuitenkin suuresti Mordvankansan mielenmukaista, ja kansa erittäin vastenmielisesti luopuu tästä muinaisaikaisesta naimistavastansa. Kaikessa tapauksessa, vaikka naiminen syntyisikin lisesin kautta, vietetään häät aivan samaan tapaan, kuin jos naiminen tapahtuisi vanhempien suostumuksesta, sillä erolla vaan, että lises'-häihin tarvitaan paljon suurempi määrä viinaa ja „pure"- (simalla sekoitettua) olutta, koska sulhasen suvun tulee lepyttää morsiamen suku, ja erittäin isä ja äiti. Ennen, ei vallan kauan, niinkuin meille mainittiin ainoastaan 50 v. takaperin, asia sovittiin ilman mitään kemuja, koska lisesit tapahtuivat useimmiten siten, ettei morsian itsekkään ollenkaan aavistanut, että poika oli häneen mieltynyt ja päättänyt tehdä hänet vaimoksensa. Ennen aamukoittoa ratsasti poika toverinensa lemmittynsä luokse, tempasi sydämmensä valtijaan, vei kotiinsa, ja sillä asia päättyikin; pahat ihmiset tosin kertovat, että useimmiten kaunottaret vastenmielisesti vastustivat, vähän vaan raapien ja purren.

Lepehin ja sittemmin Pallas antavat muutamia sangen hauskoja tietoja Mordvankansasta, jotka osoittavat, kuinka sitkeitä ovat muutamat kansan tavat. Koska Lepehin'in, [1]) Pallaan ja Georg'in kertomukset häätavoista ovat sangen

---

[1]) Kirjoitetut Simbirskin läänin, Stavropolin piirin, Tscheremaschna-kylän Ersalaisista, jotka nykyjään ovat kokonaan venäläistyneet.

hauskoja, niin liitämme tähän heidän antamistansa tiedoista lyhyen katsahduksen, joka tekee mahdolliseksi kullekin muodostaa itselleen täydellisen ja tarkan kuvan siitä tavasta, jolla Mordvankansa käsittää avioelon, häät ja vaimon. Jollei naimisliitto ole tapahtunut lisesin kautta, niin Lepehinin mukaan vanhemmat keskustelevat naimisehdoista, ja lapset täydellisesti luottavat heidän toimiinsa. Asia alettiin lähettämällä tytön isän luo sivuhenkilöitä, joiden tuli sivumennen tiedustella, antaisivatko mahdollisesti tyttärensä sille tai sille miehelle? Jos vastaus on myöntäväinen, niin isät ja äidit yhtyvät keskustelemaan myötäjäisistä, juomingeista y. m. s. Kalim (Lepehin ei kuullut sanaa „pitne“ käytettävän) nousi sikäläisessä rahassa 8—10 ruplaan ja enempäänkin, aina sulhasen perheen varallisuuden mukaan. Kun nämät keskustelut on saatu kummankin puolen mielen mukaan soveltumaan, niin sulhasen isä ja äiti käskivät koko morsiamen suvun morsiamen taloon kemuihin (juominkeihin), samalla ottaen maksaaksensa näitten kemujen kaikki kustannukset. Lepehin mainitsee, että sulhanen ja morsian sangen usein eivät tiedä mitään toisistansa ja aijotusta avioliitosta, vaan me rohkenemme otaksua, että arvoisa akadeemiko on erehtynyt, kuvatessansa Tscheremschana joella vietettyjä ersalaisia häitä, sillä tämän paikkakunnan nykyiset asukkaat ovat aikoja sitten unhottaneet koskaan olleensa Mordvalaisia, ja jo hänen aikanansa luultavasti olivat suuresti venäläistyneet, koska joka paikassa, missä vaan tapasimme puhdasta Mordvankansaa, lapset aina tietävät ennen vanhempia naimisaikeistansa ja sopivat keskenänsä, ennenkuin antavat tästä vanhemmillensa tietoa. Lepehinin sanojen mukaan ilmoittavat vanhemmat itse hääpäivänä morsiamelle ja sulhaselle, että nyt meille tulee häät, ja lähtevät käynnillänsä kunnioittamaan morsiamen sukulaisia; morsian tällä välin jo on täydessä koristeessa valmiina vihille. Koko vihkimistoimi tapahtuu vaan siten, että morsiamen isä, otettuaan tytärtään kädestä, ja äiti suola-leivän pöydältä, ojentavat sekä tyttären että leivän sulhasen vanhemmille. Morsian kiittää vanhempiansa heidän huolestaan, itkien muistelee kaikkia

omaisiansa, ja peittää itsensä valkoisella, olkapäiltä vyötäisille ulottuvalla liinalla; hänen veljensä tarttuu hänen käteensä ja viepi hänet isänsä talosta reen tai rattaiden luo. Morsiamen sukulaiset istuvat rattaille ja lähtevät saattamaan morsianta puoliväliin matkaa, jossa sulhasen sukulaiset jo ovat vastassa. Muistona morsioryöstöistä lienee kai sekin määräys, ettei kukaan morsiamen sukulainen saanut olla läsnä häissä. Kun seurue saapui sulhasen taloon, niin sulhasen veli tai läheisin sukulainen kävi morsiamen käteen, ja vietyään hänet tupaan, istutti pöytään. Sitten kutsutaan sulhanen, joka, painettuaan lakkinsa syvälle päähänsä, niin ettei saata nähdä mitään, istuu morsiamen viereen. Sulhasen isä otti sitten pöydälle pannun $1^1/_2$ arssinan piiraan päästä kiinni, ja sen toisella päällä kohotti morsiamen päästä huntua, sanoen: „tuossa sinulle valo, ole onnellinen viljassa, vatsassa ja perheen lisääntymisessä“. Tämän toimen päätettyä sulhasen isä antoi miniällensä uuden nimen nimittäen häntä, Lepehinin sanojen mukaan: „Mezjava'ksi — s. o. vanhimmaksi“, jos hän tuli vanhimman pojan vaimoksi, „Sernjava'ksi — s. o. keskimmäiseksi“, „Veschava'ksi — s. o. nuorimmaksi“, aina heidän miestensä ijän mukaan [1]). Vasta morsiamen saatua nimensä, saattoi sulhanen julkisesti nähdä morsiamensa, ja sitten alkoivatkin pidot, jotka kestivät morsiusparin vanhempain varallisuuden mukaan.

Erittäin hauska on Lepehinin kertoma kosiotapa. Siinä on selvästi paljo venäläistä, vaan samalla myöskin muutamia puhtaasti kansallisia mordvalaisia kohtia. Hääpäivänä, sanoo Lepehin, puetaan morsian punaiseen kumatschi-pukuun, punaiseen paitaan ja punaisiin saappaisiin [2]); kummankin kä-

---

[1]) Suotakoon meidän huomauttaa, että kääntäjä on luultavasti seattanut Lepehinin erehtymään. Mezjava ei merkitse mitään, vaan sana „metschava“, jonka mekin olemme kuulleet, on sama kuin meidän: kyyhkyseni, kanaseni; sana „sirnjava“ merkitsee kultainen, ja „veschava“, eli oikeammin „vetschava“ on sama kuin meidän: armas.

[2]) Huomattava on, ettei punaista väriä sovi ollenkaan pitää venäläisten varsinaisena lempivärinä; se on Mordvalaisten lempi-, vaikk'ei juhlaväri.

den kaikkiin sormiin pannaan monivärisillä kivillä varustetut sormukset, joista riippuu pieniä ketjuja; näihin ketjuihin kiinnitetään, toisiin hopeisia, toisiin vaskisia kopeekoita ja 1/4 kopeekoita, pää peitetään punaisella hunnulla, niin ettei kasvoja näe; hänen eteensä asetetaan penkki, johon asetetaan pyöreä leipä, ämpäri olutta ja astia suoloja; hänen viereensä istuu vanhempi talonpoika pitäen jumalankuvaa, ja tämän edessä pieni kynttilää pitävä poika. Siihen sitten tulevat hänen sukulaisensa ja pistävät päänsä hänen huntunsa alle; jokaista morsiamen tulee itkeä eri tavalla, muistellen hänen, morsiamelle muka osoittamia hyviä töitä, ja lausua mielipahansa siitä, ettei kauemmin saata nauttia heidän hyväntahtoisuuttaan. Itkujen kestäessä peluri soittaa gudok'illa (kolmikielisellä soittimella), vaan läsnäolevat tanssaavat ja laulavat aina väliin loppusäkeinä: voi, voi! Tämän jälkeen kaikille tarjotaan useamman kerran mettä ja olutta, niin että silmät tulevat harmaiksi. Sulhasen puolelta ei kukaan ole läsnä itkijäisissä, paitsi isä ja vanhin veli, kaase ja kaksi juohdemiestä. Kaasen ja toisen juohdemiehen täytyy kaiken aikaa tanssata ja lakkaamatta kestittää vieraita, vaan toisen juohdemiehen pitää seisoa äänetönnä morsiamen edessä, ja pitäen kädessä paljasta miekkaa, huiskia aika ajoin sillä pään päällitse ja lyödä sillä kattoon tahi jakohirteen (maatitsaan). Uunin luona olevalle pöydälle asetetaan morsiamen vuode ja kaikki myötäjäiset. Kun morsian on saanut itkeneeksi kaikki sukulaisensa, „sapeli-juohdemies“ lähtee tuvasta, häntä seuraa morsiamen isä tahi läheisin sukulainen, jumalankuva kädessä, ja heidän jäljessänsä kulkee äiti tahi isoäiti, kynttilä kädessä. Kaksi seuralaista ottaa morsianta vyötäisistä, vaan kolmas (pääjuohdemies) jaloista, ja vievät hänet ulos pihalle. Sillävälin morsian, ikäänkuin osoitteeksi, että hän vastenmielisesti eroaa kodostaan, käy kiinni jakohirteen ja pitää siitä kaikin voimin kiinni; isä, äiti ja sukulaiset koettavat irroittaa hänen käsiänsä ja auttavat kantajia; itse ovessa hän uudestaan käypi kiinni pihtipieleen ja siinä tulee sama taistelu. Kun morsian viedään pihalle, niin sapeli-juohdemies käskee kaikkia seisomaan riviin, ettei kukaan tulisi morsianta vas-

taan; sillä kohtaamista pidetään huonona enteenä. Sillä välin suljetaan tuvan ovet, eikä ketään päästetä tuvasta ulos, ennenkuin morsian on asetettu rekeen tai rattaille, ja peitetty helttureunaisella valkealla vaatteella. Morsiamen edellä ajaa sulhasen isä tai veli, sitten seuraa morsian, kaase ja juohdemies, kaikki yksillä rattailla, morsianta seuraa hänen ystävänsä ja nuoteensa, jotka saattavat hänet puoliväliin. Morsian tuodaan viimein kirkkoon, jossa sulhanen häntä jo odottaa. Vihkimisen jälkeen sulhanen ajaa ensimmäisenä, morsian sitten, ja tämän jälkeen saattoväki. Kun hääjoukko on saapunut kotiin, ottaa sulhanen morsiamen vastaan ja viepi tupaan; vaan ennenkuin he astuvat sisään, asettavat molemmat toisen jalkansa ulko-oven kynnykselle, jossa asetetaan, ensin sulhasen jalalle, kuuma pannu humaloineen; hänen tulee heittää tämä pannu jalaltaan niin kauaksi kuin mahdollista. Sitten asetetaan sama pannu morsiamen jalalle, ja hän uudistaa saman tempun; samalla tietävät ihmiset tarkastavat kuinka kauaksi morsian heitti pannun, ja jos matka on pitkä, niin arvellaan morsiamesta tulevan riitaisen ja itsepäisen vaimon. Tämän toimen jälkeen kaikki tulevat tupaan, istuvat pöytään ja kemut alkavat. Näissä kemuissa ei ole ketään morsiamen sukulaisista läsnä, ja nuorikko pukeutuu neidon pukuun, palmikoitsee hiuksensa ja sitoo ne palmikkonauhalla. Morsiamen isä ja äiti ja muut sukulaiset eivät saa nähdä tytärtänsä, eikä vävyänsä, ennenkuin tytär lähettää heitä hakemaan, ja se tapahtuu välistä vasta puolen vuoden ja vuodenkin kuluttua. Tähän on se syynä, että niinkauan kuin nuorikko ei näe omaisiansa, hän saattaa käyttää neidon pukua, koristeita y. m., vaan nähtyään omaisensa täytyy hänen pukeutua vaimon pukuun. Milkovitsch (Сим. Г. В. 1851 г. № 32) sanoo, että hänen aikanansa (v. 1783) Mordvalaisella harvoin oli monta vaimoa, ehk'ei se vielä varsinaisesti ollut kielletty. Vaimonsa kuoltua Mordvalainen mielellään naipi kälynsä — luultavasti siemenen ylläpitämiseksi —; jos joku saa appi-isältänsä rukkaset, niin asettaa hän salaa pöydälle pienen leivän, sanoen: „hanki minulle kälyni“, jonka tehtyä lähtee juoksemaan; jos hänet saadaan

kiinni, niin saapi hän surkeasti selkäänsä; jos hän taas pääsee pakoon, niin hän vastustamatta saapi kälynsä vaimokseen. Toiset taas, voidaksensa paremmin ja vähimmällä vaaralla panna aikeensa toimeen, tiedustelevat salaisesti, milloin kälynsä kotoaan menee toiseen taloon; käyttäen tätä hyväkseen, kutsuu sen kylän sulhanen starostan tai desjatskin (kylän vanhimman tai kymmenysmiehen) todistajiksi, asettaa heidän nähtemsä leivän portin päälle, ja sitten suuretta vaaratta palaa kotiansa, jonka jälkeen saapikin kälynsä vaimoksi. Milkovitschin mainitsemat häämenot ovat melkein samanlaiset kuin yllämainitut. He kosivat ja naittavat, lausuu Milkovitsch, tyttärensä samalla tapaa kuin Tschuvassit; morsiamen hinta (kalim) on tavallisesti 8—20—30 ruplaa; joku sulhasen sukulainen, kosittuansa neitoa ja sovittuansa kalim'asta morsiamen isän kanssa, määrää keskustelupäivän ja antaa siitä tiedon sulhasen isälle. Sen päivän lähestyessä sulhasen isä lähettää jonkun sukulaisensa ja kaasensa; sillä aikaa morsian tarttuu käsin jakohirteen ripustettuun verkaan, ja ulvoen itkee ystäviensä läsnäollessa. Sulhasen seuran saavuttua, sidotaan morsian ja läsnäolevat tytöt parittain yhteen, ja viedään jonkun sukulaisen taloon, jossa morsiamen ystävät, jotensakin iloisina paljon oluen nauttimisesta, musiikin soidessa tanssivat parittain nuorten miesten kanssa. Koska Mordvankansa naittaa tyttärensä tavallisesti 30—40 vuoden vanhoina ja nämät saavat kasvaa omin päin omassa vallassaan, niin he kainostelematta koettavat palkita kauniimpia nuoria miehiä monilla suuteloilla. Joku morsiamen naissukulaisista, kantaen leipää, suolaa ja olutta, tulee saattojoukkoa vastaan ja viepi sen morsiamen isän luo, jonne sukulaiset kokoontuvat ja jossa ne iloitsevat; siinä myös, maksettua osan kalim'asta, määrätään hääpäivä; sen jälkeen tulee kaase morsiamen luo, tuopi hänelle sulhaselta lahjan ja saapi morsiamelta lahjan; häät vietetään vasta vuoden tai kahden kuluttua, eivätkä sulhanen ja morsian tällä aikaa tapaa koskaan toisiansa. Hääpäivän tultua tulee sama sulhasen seurue ja vastaanotetaan samalla tapaa; morsiamen ystävät laulavat loukkaavia lauluja sulhasen saattoseurasta,

joissa sanotaan, että näitten vaatteet, hevoset ja kaikki kampsut ovat vieraita ja häikäi muilta lainatuita, että he itse ovat niin köyhiä, että nälkään kuolevat; tämä lausutaan niin raa'asti ja halveksivasti, että vanhemmat ja paremmat ihmiset eivät sitä siedä, vaan ruppeevat itkemään, jolloin morsiamen ystävät aina enemmän kenttävat saattoväkeä loukata. Ensimmäisenä sulhasen seurueesta tulee sisään juohdemies ja tuopi loput kaljmasta; sitten tulevat muut saattoseurelaiset tupaan; morsiamen isä ja äiti, istuen pöydän takana, nousevat paikoiltaan, asettavat ylkämiehen seuran istumaan, jonka ohessa ileitaan ja soitetaan; morsian antaa lahjoja sukulaisilleen, ja viimein hänet tuodaan isänsä luo; tämä otettuaan häntä kädestä, viepi hänet tulevan appensa luo, vaan äiti antaa tälle vähän leipää ja suolaa; morsiamen saatua vaatteita ja karjaa, toivotetaan hänelle onnellista elämää ja annetaan leipä matkaan; samalla saattoväki kiittää vanhempia morsiamen kasvatuksesta ja tämä itkien sanoo jäähyväiset vanhemmillensa, ja peitettyään kasvonsa lähtee matkaan. Morsiamen tullessa saattoseuran kanssa sulhasen taloon, tämän isä ja äiti, purinkäännetyissä lakeissa ja turkeissa, kaiken kotoväkensä ja sukunsa kanssa ovat häntä vastassa, ja tuotuaan pihalle pannun, sirottavat siihen humalia, sytyttävät ne ja pakoittavat morsianta potkaisemaan pannua jalallaan, jonka tämä tekeekin; sitten morsiamen vei asettaa hänen jalkojensa alle hattunsa ja rukkasensa; jos morsian potkaisee heikosti, niin arvellaan hänen tulevan lempeäksi, jos taas kovasti, niin että pannu menee murin, niin hänestä tulee vihainen vaimo: tällä aikaa tytöt laulavat morsiamellekin samanlaisia herjauslauluja, sanoen häntä kehnoksi kankuriksi ja kehrääjäksi, ja laiskaksi. Morsiamen tullessa taloon, juohdemies, asettaen nuorikot seisomaan selkä uunia vasten, ja pitäen heidän edessänsä leipää ja suolaa, kaikkien kuullen kyselee heiltä avioliittoasioita, ja nämät taas, vastaten hänelle, vannovat toisillensa ikuista uskollisuutta; senjälkeen ylkäpari istuu pöytään, sulhanen painaa silmillensä lakkinsa, pöydällä seisoo $1^1/_2$ arssinan pituinen piiras, jonka toisen pään sulhasen isä pistää morsiamen hunnun alle ja sanoo: „katso päi-

vää, ole onnellinen leivästä ja vatsasta". Tässä vasta näkee sulhanen isänsä bankkiman morsiamensa kasvot; tämän jälkeen iloitaan ystävien kanssa, tanssitaan, lauletaan, leikitään, vaan ennen kaikkia nautitaan yhtä ja toista. Heidän tanssinsa on aivan omituista lajia ja mukaantuu kanteleen, viulun, säkkipillin ja hevosenkongän kaltaisen huuliharpun soiton mukaan. Kun tulee aika asettaa nuorikot maata, niin morsian koettaa kaikin tavoin vastustaa, hänet asetetaan väkisin niinimatolle ja viedään lattianalaiseen, (kesällä asuttuun) aittaan sulhasen luo, jolle sanotaan: „tuossa susi sinulle lammas". Seuraavana päivänä pistää juohdemies sen leivän, jonka edessä morsiuspari teki valansa, kaikkien vierasten nähden morsiamen poveen. Sitten saattoseuralaiset, otettuaan sen povesta, pistävät siihen vaskisen puolen kopeekan rahan, jonka juohdemies, musiikin soidessa ottaa ulos hampaillaan ja pitää itsellään. Lopuksi katkaistaan leipä neljään osaan, yksi osa annetaan juohdemiehelle, vaan muut jäävät isän taloon; juohdemies, hosuen kirveellä, kysyy jokaiselta läsnäolevalta morsiamen nimeä, ja jos joku sanoo hänen varsinaisen nimensä, niin hän, kohottaen kirveensä korkealle, uhkaa ja käskee nimittää antamallansa uudella nimellä. Senjälkeen sulhasen naissukulaiset pukevat nuorikon tytön vaatteista apin, anopin ja miehen sukulaisten lahjoittamiin vaimon vaatteisiin, ja nuorikot lähestyvät ja kumartavat heitä jalkoihin. — Tästä mordvalaisten häitten kertomuksesta huomaamme, että Lepehinin aikana häissä eroitettiin varsinaisesti neljä eri kohtaa, nim. keskustelut, itkijäiset, itse häät ja häitten jälkeiset kemut. Paitsi sitä ovat huomattavat juohdemiehen tehtävät toimet; hän nim. näkyy valvovan sulhasen parasta vieraassa suvussa, jonka vuoksi hän onkin varustettu aseilla. Paitsi sitä on huomattava humalapannu, joka on pyhitetty hedelmällisyyden jumalalle Ved'avalle, ja joka on ollut kaiken onnen symboolina ja köykäisyydellänsä kuvaa helppoa lasten synnytystä. Myöskin huomaamme, että viimeisen pääkohdan mordvalaisissa häissä Lepehinin aikoihin asti muodostivat häitten jälkeiset kemut, jotka vietettiin noin vuosi jälkeen häitten ja siis ennenmui-

noin osoittivat täydellisen sovinnon syntyä sukujen kesken; ja niinpä onkin: tyttö ryöstettiin, jota osoittaa hänen tarttumisensa jakohirteen ja pihtipieliin, hänen vastustuksensa, ja se seikka, että hänet käsissä kannettiin ulos; vaikka hän vihittiinkin, niin ei kuitenkaan hänen sukulaisensa tunnustaneet hänen avioliittoansa, ja heidän silmissänsä hän pysyi vaan tyttönä, ja vasta, sovittuaan sulhasen ja hänen sukunsa kanssa, tunnustivat morsiamen sukulaiset hänet vaimoksi, ja sitten vasta hän saattoi pukeutua vaimon pukuun.

IV.

Kosiminen — avioliiton ensimmäinen kohta.

Katsokaamme nyt, kuinka nykyjään vietetään mordvalaisia häitä, ja kuinka paljo niissä on jälellä Lepehinin mainitsemia seikkoja. Jollei sulhanen tiedä, kenen hän oikein ottaisi, niin Pensan läänissä kaikkein ensiksi lähetetään puhemiehet „katselemaan“; näitä tyttö kestittää tavan mukaan „pure'lla“; tällä välin puhemiehet tarkastelevat ja arvostelevat morsianta; sulhanen saapi olla läsnä näissä katselmuksissa, vaan ei saa millään lailla ilmaista tulonsa tarkoitusta; jos tyttö on mieleinen, niin puhemiehet keskustelevat hänestä hänen isänsä, vanhemman veljen, enon tai hänen setänsä kanssa, aikoisiko suku antaa hänet naimisiin ja mitä aikovat myötäjäisiksi antaa; ja sitten menevät katselemaan sulhasen kotoa ja kontua, nähdäksensä asuuko hän varakkaasti ja täytyisikö nuorikkojen häitten jälkeen joutua puutteeseen [1]). Herra Barminski [2]) myöskin sanoo, että kosiminen aina tapahtuu nuorikkojen oman vaalin mukaan, ja että vanhemmat eivät voi olla suostumatta avioliittoon. Samaten arkkimandriitti Makarius, puhuen Nischegorodin Moksalaisista, vakuuttaa, että ennen kaikkea pannaan toimeen „svatne“ (kosiminen), joka alkaa siten, että se joka haluaa jonkun tytärtä

---

[1]) Пензен. Губ. вѣдомости 1865 г. № № 39 и 40. „Картины Мордовскаго быта“. Прозина и Инзар. уѣздъ, село Верхисъ. Николай Мурзайкинъ.

[2]) Сарат. Справ. Листокъ 1869 г. № № 53 и 54, ст. Барминскаго.

pojallensa, lähettää tytön vanhempien luo erityisen, yleisesti käytetyn puhemiehen, joka pyytää lupaa sulhasen isälle tulla taloon ja alkaa hyvä asia („*uschjdan tev tseber*“). Sen jälkeen sulhasen isä tulee morsiamen isän luo ja hänet asetetaan istumaan etupenkille aivan jakohirren alle; nyt alkavat alkukeskustelut lunnasrahoista, morsiamen vaatteista ja hankittavasta viina- ja pure-määrästä; yhtäpäätä tässä määrätään varsinaisten keskustelujen ja häitten aika, ja sitten asetetaan pöydälle kynttilä ja rukoillaan jumalaa, niinkuin ainakin asian alussa tulee tehdä; sitten rukoillaan myöskin vanhalla tavalla, kumartamalla ja kohottamalla kädet ylös, että Jurtasjrava, Kudjasjrava ja kuolleet esi-isät siunaisivat avioon yhtyviä; näille rukoiltaville uhrataan leipää ja suolaa, jotka asetetaan kynnyksen alle, mordvalaisten penaattien tavalliseen olopaikkaan [1]).

Fuksin todistuksen mukaan (Matka Kasanista Mordvan maahan v. 1839 painettu: Жур. М. В. Д. Ч. 1839 г. XXXIV), kun sulhasen isä aikoo naittaa poikansa, menee hän ystävän kanssa valitsemansa tytön isän luo ja esittää asiansa. Jos vanhemmat suostuvat, niin he heti menevät tyttärensä luo, vievät hänet toiseen tupaan tahi aittaan, kertovat hänelle tarjouksen ja kysyvät, haluaako hän mennä naimisiin. Vaikenemista pidetään myöntymyksenä, ja isä ilmoittaa asian kosijoille. Arkangelin pappi kertoo Saratovan läänin Mordvalaisista (Сарат. Губ. Вѣд. 1845 г. № 52, eikä 32, niinkuin G. Jakuschkin ilmoittaa), että Julovskaja Maza nimisessä kylässä, isä lähettää jonkun sukulaisen morsiamen isän taloon pyytämään tytärtä pojallensa, vaan itse ei mene tekemään tarjousta. Simbirskin läänissä, herra Orloffin [2]) sanojen mukaan, kosivat Napoljnin kylän Mordvalaiset seuraavalla tavalla. Sulhasen kasvattaja, (niinkuin isää ja äitiäkin „juomingeissa“ nimitetään) tavallisesti otti puusauvan ja puoliskan pyöreätä leipää ja tuli morsiamen taloon; sauvallaan hän

---

[1]) Этнограф. замѣтки о Мордвѣ Мокшанахъ въ Нижегород. губерніи, рукопись хран. въ Архивѣ Имп. Русскаго Географическаго общества, папка „Инородцы“.

[2]) Мат. для Ист. и Стат. Симб. губ. 1866 г. вып. II.

löi tuvan oveen ja auaisteman sen, heitti osan paistettua leipää tupaan ja sitten juoksi pois kylästä. Heti lähdettiin tuvasta ajamaan häntä takaa ja jos saatiin kiinni, lyötiin armottomasti. Vasn jos hän onnäkti juosta kylästä kylän piirin ulkopuolelle, niin morsiamen sukulaisilla ei olut oikeutta ahdistaa häntä piirin ulkopuolella, vaan päinvastoin sopivat hänen kanssansa, suostuivat kosintaan ja joivat viinaa. Aika on poistanut tämänkin tavan, ja nykyjään kosivat Mordvalaiset samalla lailla kuin Venäläiset. Kun Mordvalainen aikoo naittaa poikaansa tai sukulaistansa, lähettää hän morsiamen taloon puhemiehen tai kokeneen kaasen, joka tullen taloon, ilmoittaa sulhasen sukulaisten toivon ja kiittää koko heidän sukuansa. Jos morsiamen perheen vanhin miesjäsen suostuu tähän, ja jollei morsiamella ole mitään vastaan, niin puhemies menee sulhasen taloon ja ilmoittaa morsiamen vanhempain suostumuksen. Sitten puhemies ja sulhasen isä, otettuaan viinaa ja leipää, menevät morsiamen taloon ja kestittävät sen asukkaita. Morsiamen äiti aina tämän aikaa on vihainen ja toruu miestä, sanoen: „*stukaparo*, kirottu juoppo! aina vaan tahdot viinaa! enpä tahtoisi antaa pois tyttöä ennen aikaa!“ Isä kärsii tyynesti herjaukset, koska tietää, kuinka suuri apu on äidillä tyttärestä, ja ilmoittaa vaan protestaan, millä ehdoilla hän suostuu antamaan tyttärensä, s. o., hän alkaa nyt kalima-keskustelut. Joskus on morsian ottanut kalima-rahana 100 rup. assig., ja hänen sukulaisilleen on sulhasen isän täytynyt maksaa kolmekin ämpäriä viinaa. Tässä tulee huomata, että myötäjäisiä määrättäessä sulhasen sukulaiset, peläten kaupanrikkomista, eivät saa vastustaa tarjottuja ehtoja. Jos morsiamen isä vastustaa morsiamen talossa, niin tämä tapahtuu vasta silloin, kuin sopimus jo on tehty, nim. silloin vasta, kuin sulhasen isä ja äiti vaativat niitä kapineita, jotka oli luvattu antaa morsiamen mukaan. Ja tälläkin sulhasen suku enimmäksensä ei täytä myötäjäisehtoja, ja aina kehnosti pyytää armoa ja vähennystä. Saadaksensa korvausta sulhasen suvun petoksesta, morsiamen kasvattajat (vanhemmat) usein vaativat rahan asemesta vaatteita morsiamelle, niinkuin turkkeja valmistetuista nahoista,

kauktanoita, työtakkeja, päähuntuja, võitä, pieksuja y. m. s. Jolleivät sulhasen sukulaiset anna morsiamelle vaadittuja vaatteita, niin täytyy heidän ottaa hänet paljaassa paidassa. Siis yllämainitusta saattaa huomata, että Simbirskin läänissä kosiminen ja sopimuskeskustelut tapahtuvat samalla kertaa, vaikka, ovatkin olemassa niinkuin vasta huomaamme, erityiset „juominkeja“ vastaavat kemut.

P. J. Melnikoff [1]) mainitsee, että Teryschevskin Mordvalaisilla sulhasen isä ja äiti ennen kosintaa laskevat häihin vaadittavat menot, ja sitten lähettävät jonkun sukulaisensa kosimaan pojalle morsianta. Morsion vanhemmat suostuvat ja vaativat juominkia: ämpärin viinaa, pyöreän leivän ja ruplan rahaa.

Toisessa kirjoituksessaan [2]), sama kirjailija mainitsee moksalaisista häistä, että jo ennen kosimista sulhasen isä ja äiti ensin uhraavat kotona Jurtasi̯rava'lle ja Kudjavasi̯rava'lle. Ensimmäinen on kaikkien taloon kuuluvien rakennusten, jälkimmäinen asuinkartanon jumala. Moksa-heimo paistaa erityisillä tempuilla taikinasta kaikenlaisten kotieläinten kuvia, rukoillen samalla yllämainittuja jumalattaria ja vainaita esivanhempia, ja asettaa nämät kuvaleivokset kartanon kynnyksen ja ulkoportin alle. Uhrattuansa tällä tapaa, sulhasen isä leikkaa, uhraamisen aikana pöydälle asetetusta leivästä kannikan, jonka hän, koverrettuaan sydämmen pois, täyttää medellä. Synkkänä puoliyön aikana, salaa kaikilta, vielä viime aikoinakin, ratsasti hän morsiamen talolle, asetti mesikannikan veräjän patsaalle, ja lyöden ikkunaan piiskan päällä, huusi: „*Setja! men Veschnjak Mazakan' sti̯rtsen' kodajt tsvorazeti Urati veschan! sevk ortan' stolbasta kschizen' med' marta i ozandt!*“ P. I. Melnikoff arvelee, että tämä merkitsi: „Setja! minä Veschnjak Mazakoff kosin sinun tytärtäsi Kodai'ta pojalleni Uru'lle! Ota veräjäsi patsaasta mesileipä ja rukoile!“; vaan meidän mielestämme tähän kaavaan kirjoitettaessa on tullut muutamia virheitä kasus- ja verbi-

---

[1]) Симб. Губ. Вѣд. 1851 г. № 25.
[2]) Симб. Губ. Вѣд. 1851 г. № 26.

muodoissa. Sanottuaan nämät sanat, Veschnjak laukkaa kotia huimaa vauhtia. Setja nousee kiireesti, pukeutuu ja saṭuloittuaan hevoset, lapsineen ja sukulaisineen lähtee ajaman takaa Veschnjak'ia. Paha tämän perii, jos hänet tiellä saadaan kiinni; hänet püskaṭaan puoliknolijaaksi ja kannikka heitetään yasten silmiä, eikä häistä tule mitään. Jollei häntä taas saavuteta, niin ajetaan kosijan kotiin, koputetaan ja kysytään, onko isäntä kotona. Hänen täytyy näyttäytyä ikkunasta, osoitteeksi että hän todellakin on päässyt pakoon vainoojiltansa, sillä muuṭoin otaksutaan, että Veschnjak on piiloittunut johonkin tielle, päästäksensä selkäsaunasta, ja silloin Setja heittää kannikan hänen ikkunaansa, naimiskiellon osoitteeksi. Vaan jos sulhasen isä ilmestyy ikkunaan, niin ei ole mahdollista vastustaa kosimista ja kieltää tyttöä. Setja palaa kotia ja rukoilee Jurtasiravaa ja Kudjasiravaa ja esi-isiänsä ja uhraa heille tuon hääkannikan, jota nimitetään osondam-pal'iksi.

Me itse, tutkiessamme Mordvankansan elämää, olemme aina huomanneet, että jollei naiminen tapahdu lisesin kautta, nuorikko itse aina panee avioliiton toimeen ja ilmoittaa asian vanhemmille; sitten kävi kosiminen tavalliseen tapaan, s. o. sulhasen vanhemmat läksivät katsomaan tyttöä, sopimaan kulungeista, lunnasrahoista ja muusta sellaisesta; sitten vuoroṣtansa morsiamen vanhemmat tulivat tarkastamaan sulhasen eloa ja oloa, jolloin päätettiin milloin asia julkisesti päätetään, ṣ. o. milloin juomingit pidetään. Kosittaessa rukoillaan niinkuin ark. Makarius yllä on kertonut, ja itse rukousta nimitetään *„moljan ervenjan simama“*, s. o. hääjuopumuksen rukoukseksi. Sekä Ersa- että Moksa-heimossa sulhasen isä ja äiti lähtevät poikansa valitseman tytön kotiin arkivaatteissa, ja samalla koittavat kaiken mokomin, ettei kukaan arvaisi heidän tulonsa syytä; jos he kohtaisivat matkallansa jonkun, joka sanoisi heille: „kyllä tiedän minne te menette“, eli „te menette pojallanne kosimaan“, niin parasta on palata kotia ja valita toinen päivä kosimiseen, koska muka saatana on tällaisen vastaantulijan tielle toimittanut. Kun vanhemmat tulevat tupaan, niin heitä siellä otetaan vas-

taan, ikäänkuin ei ollenkaan aavistettaisi heidän tulonsa syytä, vaikka muutoinkin kohdellaan sydämmellisesti ja kunnioituksella. Kautta rantojen antaa sulhasen isä tietää, ettei olisi hullumpaa, jos tulisivat sukulaisiksi. Tuskin on saatu siten tietää tulon tarkoitus, kun sulhasen vanhemmat sijoitetaan tuvan arvollisimpaan paikkaan, joka on, ei niinkuin Venäläisillä etunurkassa, vaan etupenkillä aivan jakohirren alla. Kauan hierotaan kauppaa ja tingitään jonni joutavista seikoista; tässä määrätään myöskin päivä juomingeille n. s. „proksimme“, (sanasta „siman“ juoda, sanan „simama“ asemesta). Kun kaikesta on sovittu, kutsutaan tytär tupaan ja hän kestittää tulevaa appeansa ja anoppiansa viinalla ja pure'lla; ennen sitä kuitenkin rukoillaan siunausta aletulle asialle. Muutamissa paikoin rukoillaan jumalankuvia, mutta usein pistetään vaan vahakynttilä pöytään ja rukoillaan kotoisia penaatteja, sanomalla: „*Jurtazirjava matuschka! Kudjazirava kormilitsa! kulat! blagoslovas't min tev! iolmatnendi maksas't pavas, kozema lama tsoratnen!*“ s. o. suomeksi: emo Jurtasirava! imettäjä Kudjasirava! vainaat esi-isät! siunatkaa aikomustamme! antakaa nuorikoille onnea, rikkautta ja paljon lapsia! Ikäänkuin uhriksi näille hyville varjelijahengille, leikkaa morsiamen isä kolmella veitsen sivalluksella „osondampal'in“ eli jumalan palan, ja, suolattuaan sen, asettaa sen kynnyksen alle, joissa Mordvalaisten mielestä heidän varjelus-jumalansa oleskelevat.

V.

Juomingit — avioliiton toinen kohta.

Avioliiton toisena kohtana on pidettävä „käden-lyönti“ eli juomingit („proksimme“). Prosin mainitsee, että juominkeihin kuuluvat välttämättömästi suolaiset lahnat ja blinit [1]), joka onkin luonnollista, kun muistamme, että kalaa aina on pidetty hedelmällisyyden symboolina, ja että blini kuvaa muodollansa aurinkoa, joka jo on tullut auringon jumalan sijaan, jonka huolena oli, Mordvan uskonnon mukaan, ihmis-

[1]) Пенз. Губ. Вѣд. 1865 г. № № 39 и 40.

lasten avioliittojen tekemisen. Bugulminskin piirissä kosiminen ja juomingit ovat jo sulaneet yhteen, luultavasti talonpoikien ahtaan asunnon vaikutuksesta, sillä varmaan ovat arvelleet olevan paljon hyödyllisempää pitää molemmat kemut samalla kertaa, säästääkseen edes matkamaan rupiaan. Bugulminskin Mordvalaisella sulhasen isä ja äiti, ja myös heidän läheiset sukulaisensa menevät morsiamen taloon, ja tultuansa tupaan, suoraan kysyvät, suostuvatko vanhemmat antamaan tyttärensä heidän pojallensa, ja vaativat suoraa vastausta, jota ennen eivät edes istu lavitsalle. Sillä välin sulhon talosta tulleet vaimot asettavat pöydälle leivän, suolan ja viinan, jonka määrän määrää sekä sulhasen talon varallisuus, kuin myöskin avioliiton edullisuus sulhaselle. Kunnes morsiamen isä ei ole lausunut suostumustansa, ei kukaan kajoo tavaroihin, vaan niin pian kuin isä istuu pöytään ja siten osoittaa suostuvansa kosimiseen, istuvat myöskin kaikki läsnäolijat pöytään, ja sulhasen sukulaiset alkavat kestittää morsiamen vanhempia. Jolleivät morsiamen isä ja äiti suostu esitykseen, pysyvät sulhasen suvun tuomat leipä ja viina pöydällä kolme päivää, jotka nähtävästi annetaan arveluajaksi. Jos taas suostuvat, niin morsiamen isä lähtee heti kutsumaan sukulaisia ja naapureita kosioviinalle. Kun kutsutut tulevat hänen tupaansa, tulee morsiankin ja istuu piiloon johonkin nurkkaan, niin ettei häntä voi nähdä. Siinä nyt sovitaan kaljmasta, s. o. viina- ja rahamäärästä (viinaa ostetaan 3—5 ämpäriä, ja rahaa maksetaan 20—30 ruplaan). Lopullisesti sovittuansa, morsiamen isä ottaa sulhasen isää, äitiä ja sulhasta itseään kädestä ja viepi morsiamen luo, jonka näkemisestä maksetaan eri raha; tällä rahalla kestitetään morsiamen ystäviä, jotka ennen maksua peittävät hänet uteliailta, eivätkä salli kenenkään nähdä häntä. Kun on morsianta katseltu, kysytään häneltä, suostuuko hän menemään naimisiin sille tai sille miehelle. Useimmiten hän suostuu, koska jo aikoja ennen on sopinut sulhasen kanssa, ja lahjoittaa läsnäoleville kuin myöskin sulhaselle omatekoisia pyyhinliinoja, toiselle paremman, toiselle huonomman, aina sen mukaan kuinka läheistä sukua lahjan saaja on sulhaselle;

appi lahjoittaa morsiamelle rahaa [1]). Ark. Makarius sanoo, että hänen aikanansa Nischegorodin Eräsaisilla oli tapana kosia kaksi tai kolme vuotta ennen häitä, ja että kaiken tämän aikana morsian ei tee mitään perheellensä, vaan valmistaa itsellensä vaan myötäjäisiä. Kosittaessa tulevan apen täytyy itsensä tarjota hänelle lasi viinaa, vaan varsinaiset juomingit tapahtuvat tavallisella tavalla, kolme päivää ennen häitä [2]). Sama tutkija mainitsee Nischegorodin Mokšalaisten keskustelevan kaljasta ennen varsinaisia „juominkeja“; kaljaa nousee 60—70—100 ruplaan ass. ja kolmeen ämpäriin viinaa, ja morsiamelle itsellensä tinguistaan tavallisesti uusi lammasnahkainen turkki, musta verkakauhtana ja saappaat. Sulhasen isä kaikkein ensiksi katsuu omat sukulaisensa luoksensa kotia ja pitää perherukouksen kotokiukaan varjelijajumalille; uhrataan „osondam-pal“ ja kynnyksen alle kaadetaan myös vähän viinaa; sitten otetaan varojen mukaan leipää, suolaa, mettä ja viinaa ja lähdetään miehissä morsiamen taloon; täällä taas rukoillaan Kudjasjiravaa, Ved'avaa ja Schkaita, lyödään kättä, ja sulhasen isä maksaa osan kalima-rahoja. Sitten alkaa kestittäminen, jota kestää niinkauan kuin tuotu viina ja ruokavarat riittävät, kauaksi puoliyön jälkeen. Erittäin on huomattava ark. Makarion lausunto, että juomingit ovat häitten pääkohta, sillä niitten jälkeen sulhanen käy joka yö makaamassa morsiamensa luona [3]). Herra Mordoftseff mainitsee myöskin Saratovin läänissä pidettävän „juominkeja“ [4]); niissä myöskin sovitaan lunnasrahasta, jonka määrä vaihtelee tytön ijän mukaan; 20—25 v. vanhasta morsiamesta maksetaan 75—100 ruplaa, ja tulee vielä huomata, että ennen 20 ikävuotta ei kukaan naita tytärtään, eikä tämä itsekkään siihen suostuisi.

Tschistopoljskin piirissä, Kasanin lääniä, tulee sulhanen,

---

[1]) Самарскія Губ. Вѣдомости 1866 года, № 26 ст. Кронтовскаго.

[2]) Арх. Макарія этн. замѣтки о Мордвѣ Эрзянахъ въ Нижегор. губерніи. Архивъ Имп. Географ. Общ. папка „Инородцы“.

[3]) Ibidem, рукопись арх. Макарія. Этн. зам. о. Мордвѣ Мокшанахъ въ Нижегор. губерніи.

[4]) Памят. книжка Саратов. губ. 1858 г.

kylästä, niin sulhanen ei mene sinne, vaan ainoastaan hänen isänsä, eikä missään tapauksessa saa sulhanen ennen vihkimistä nähdä morsianta. Juomingeissa sulhanen istuu nurkkaan, eikä kaiken aikaa puhu sanaakaan. Hänen isänsä, rukoiltuaan jumalaa, tarjoo kokoontuneille morsiamen sukulaisille viinaa ja olutta. Sitten alkaa „pöydällepano". Tässä tehdään varsinaisesti kauppaa: morsiamen isä vaatii aika hinnan, sitten alentaa ja viimein sovitaan. Tätä pöytärahaa maksetaan morsiamelle 20—40 rupl. ass., eikä koskaan enemmän. Tämän maksun jälkeen tulee toinen n. k. kruunuraha, joka nousee 60 ruplaan. Sitten sovitaan turkista, pitkästä kostolista.*), polvien alle ulottuvasta karkeakankaisesta takista, huiveista y. m. lahjeista. Lopuksi morsiamen isä vaatii „piirakaisia", joitten mukana sulhasen isän täytyy tuoda ämpäri viinaa, pienempi tynnyri olutta, tytöille kakku, johon on peistettu päärynä, ja lopa keitettyä lihaa. Morsian ei ole läsnä juomingeissa. Nämät kemut, joita nimitetään „*ozoritje piregi*" s. o. pyhäin piirasten pidoiksi, ovat, eikein asiaa katsoen, välttämätön osa juominkeja, vaan eivät ole erityinen, itsenäinen kohta häitten vietossa. Määrättynä „piiraspäivänä" tulevat sulhasen sukulaiset hänen taloonsa, juovat aikalailla viinaa ja olutta ja sitten ajavat pitkässä jonossa morsiamen taloon. Sulhanen ei ole tässä läsnä. Rattaille asetetaan viinaa, olutta ja pyhät piiraat, jotka ovat melkein uunin suuruisia, ilman mitään sisällystä eli sydäntä, kukin $1^1/_2$ arssinaa pitkä ja puoli arssinaa leveä. Samoille rattaille asetetaan 5 vehnäleivosta ja tytöille annettava päärynäkakku. Kun rattaat ovat saapuneet taloon, kaikki morsiamen sukulaiset tulevat kadulle ottamaan vieraita vastaan, ja taitettuaan pyhät piiraat, asettavat palat jauhoiseen altaaseen, ja sitten seitsemän miestä vie ne miehissä tupaan. Leivos kannetaan käsillä, ja asetetaan pöydälle. Kun kerran piiraat ovat otetut vastaan, niin mordvalaisen tavan mukaan

---

*) Kostoli on valkoinen paidan kalttainen liinapuku; sitä käyttävät myöskin miehet, jolloin se paraiten vastaa Hämäläisten mekkoa. (Vertaa Lönnr. sanak.). *Suom. muist.*

tyttö ei mitenkään enää saata valita toista miestä, vaikkapa mitä tahansa tapahtuisi. Morsiamen isä ja äiti eivät enää sano tytärtään omaksensa, vaan nimittävät häntä „*iha*“, s. o. sulhasen suvun omaksi. Tuotua piiraat tupaan, sytytetään kyrttilät jumalain kuvien eteen, ja kaikki rupeevat rukoilemaan ja sitten syömään ja juomaan, laulamaan, soittamaan tuohesta kierrettyä luikkua, vaan ei tanssaamaan. Sillä välin sulhasen sukulaiset menevät pihalle ja ottavat rattailta tyttöjen kakun; sulhasen veli tai läheisin sukulainen nostaa sen korkealle, tytöt piirittävät hänet ja nauraen ja huutaen koettavat saada heille tuotua lahjaansa. Kun sulhasen sukulaiset alkavat lähteä kotia, alkavat tytöt laulaa laulua sulhasen isälle tai puhemiehelle: „Tässä ovat ahnaat apet, *ketsch' ede sumurado kalmakei uzeletnje*; pellon ovat penkoneet kavioillansa odottavat, satuloidut, suitsetetut ratsut. Ratsujen selässä istuvat punaisissa lakeissa ja pukinnahkaisissa safjaanisaappaissa“. Sitten tytöt alkavat ahdistaa sulhasen isää sanoen: „appi, appi, sinä kehuit, kovin kehuit, itseäsi avaraksi: sulla muka kaksi kartanoa, vaan eipä olekkaan kuin yksi, tässä kartanossa yksi aitta, tässä aitassa yksi laari, tässä laarissa yksi kori; kili-kali *) padassa ei ole jauhoa hituakaan; jauho ei ole jauhettu (minä kuulin ruis ei ole ruohoista puhdistettu), vesikin on suolla, taikinapytty on vielä lehmuksella, härkin on vielä männyssä, liitelevät kyhkyset riihillä **) lentelivät, kokosivat tuolta jyvän, täältä toisen ja kantoivat apen kartanoon, jauhoivat hiilien välissä, kylvivät luudan lävitse, luudassa olutta keittivät, piiraita paistoivat ja meille tänne toivat: kehnon kehnot ovat piiraat, pennin arvoiset ovat kakut. Syökää, suimikaa meidän piiraita, meidän piiraat ovat kuin Muuromin ***) vehnäleivokset, vaan teidän piiraanne kuin akkojen hiilihangot“. Kun sulhasen isä on tullut porstuaan, niin tytöt eivät anna hänelle tietä, piirittävät hä-

---

*) tarkoittaa sitä ääntä, joka syntyy, kun sormella koputetaan tyhjää saviastiaa. *Suom. muist.*

**) Nimittäin toisten talojen riihillä, joista tuovat armojyviä taloon. *Suom. muist.*

***) Venäl. paikan nimi. *Suom. muist.*

net, pudistavat liepeistä, pyörittävät ja laulavat taaskin aivan venäläistä pilkallista appilaulua. Pyhäin piirasten kolmantena päivänä sulhasen isä tulee yksin morsiamen luoksi, viinaa ½ schtoffia ja oluttynnöri mukana; siinä määrätään hääpäivä. — P. I. Melnikoffin sanojen mukaan [1]), vielä viime aikoinakin Nischegorodin Moksalaisilla, „*Injata*“ (julkisten rukousten uhripappi) ja *Imbaba* (naispappi) määräsivät sen hinnan, joka sulhasen isän piti morsiamen isälle morsiamesta maksaa. Paitsi näitten pappien määräämää hintaa, sai morsiamen isä sulhasen isältä sovitun määrän viinaa, olutta ja lihaa.

Me puolestamme, tehtyjen tarkastusten nojalla, saatamme täydellisesti vakuuttaa ylläolevien tietojen olevan aivan oikeita ja lisäämme vaan muutamia kohtia, joita yllä mainitut tutkijat eivät ole huomanneet, koska heillä ei ole ollut kansatieteellisen osaston valmistamia kaavakysymyksiä, eikä minkäänlaista asianomaista ohjelmaa. Sekä Ersa- että Moksa-heimo pitää aina „juomingit“, jotka Mordvankansa melkeinpä vaan pitää kosimisen ja häitten pääkohtana; kaikesta voimme otaksua, että proksimme lopullisesti vahvisti naimaliiton, koska proksimme-kemuissa kaikki eri kohdat näyttävät vahvistavan tätä arveluamme. Tavallisesti sulhasen isä, ja tämän kuoltua hänen vanhin poikansa, jota ersankielellä nimitetään *atjai* ja moksankielellä *aljai*, kokoaa läheiset sukulaiset tupaansa ja ilmoittaa heille, mihin toimeen hän heidän apuansa tarvitsisi; ei kukaan kutsutuista sukulaisista saata kieltäytyä tarjotusta kunniasta, sillä kielto tässä tapauksessa osoittaisi täydellistä vihollisuutta; ja vaikkapa joku kutsutuista olisi vihoissaan sulhasen isälle, niin hänen siinäkin tapauksessa, juurtuneen tavan mukaan, täytyy suostua esitykseen, koska tämmöinen tarjous osoittaa tarjoojan haluavan sovintoa ja tunnustavan vikansa; senpä vuoksi onkin Ersalaisilla sananlasku [2]), joka tarkoittaa ankaria riitaveljiä: „*scholnascht mik proksimme*“, s. o. „he olivat

---

[1]) Симб. Губ. Вѣд. 1851 г. № 26.

[2]) Ардат. уѣздъ Нижегор. губ. с. Макателемъ, Наталья Ревнигина.

riidassa juominkeihin asti“, koska silloin väkisinkin täytyy sopia. Kun kaikki kutsutut saapuvat, niin sulhasen isä, jolla on kunniapaikka jakohirren alla, ilmoittaa heille, että asia on aljettava rukouksella; niinpä tavallisesti rukoillaan Tschimpazia, joka on auringon jumala ja naimisliiton hyvä henki. „*Tschipas* (välisti virheellisesti *Tsipaz* ja *Otets-Paz*) *batjuschka! blagoslovĭmak paroteve! maksamak utschaska! maksamak ejkakschne lama* [1]), s. o. isä auringon jumala! siunaa hyvä asia! anna onnea! anna paljon lapsia!“ Tällä tavalla rukoiltuansa ja uhrattuansa tavalliset uhrit, joista piakkoin tulee tarkemmin puhe, lähtevät kaikki tuvasta ja menevät valitun morsiamen taloon. Jos morsian ja hänen vanhempansa ovat taipuvaisia ehdotukseen, niin he, saatuansa ennalta tietää kosijoitten tulevan sopimaan kaupoista, ajavat hevosen portista tulevia vastaan [2]) taikka kohtaavat vieraita kumartaen ja kantaen käsissään leipää ja suola-astiaa [3]). Huomattava on, että Mordvalaiset entisinä aikoina uhrasivat hevosen Tschimpaz'ille ja Schkaille). Sitten kaikki tulevat tupaan, jolloin morsiamen suku astuu ensin sisään, osoitteeksi, että tulijat ovat tervetulleet; sulhasen isä tahi vanhin hänen talostansa asetetaan taaskin jakohirren alle, kunniapaikkaan, ja sitten kaikesta tarkoin sovittua, ruvetaan lyömään kättä. Käden lyönti tapahtui entiseen aikaan seuraavaan tapaan: tulevat appi-isät tarttuivat vasemmalla kädellä jakohirteen ja antoivat toisillensa kättä, lausuen kaavasanat: „*ked koschkek*“, s. o. „kuivaos käsi“, vaan nykyjään yksinkertaisesti lyövät kättä, tarttumatta jakohirteen, vaikka yhdessä moksalaisessa kylässä tämä tapa onkin täydellisesti säilynyt [4]). Leivän ja suolakupin, joilla mentiin vieraita vastaan, asettaa morsiamen äiti pöydälle; morsiamen isä aukaisee veitsellä suolakupin ja, pitäen veistä päänsä päällä, lausuu yllämainitun rukouksen, lisäten siihen nimen Schkai: „*Schkai! Otsju*

---

[1]) Ардам. уѣздъ, Кардавеле, Федоръ Ильцовъ.

[2]) Княгин. уѣздъ, Ревезень, Кириллo Зайцевъ; Кузнец. уѣздъ Кемешкерь, Степанида Пятаева.

[3]) Kaikkialla Mordvalaisten asumissa paikkakunnissa.

[4]) Городищ. уѣздъ, Пичилеи, Дарья Евреинова.

— *Sschkai* (eli *Paz! Tschipaz!) jurtaziṛava matuschka! kudjaziṛava kormilitsa! kulat! blagoslovas't min tev! iolmatnendi maksas't pavas, kozema, lama tsoratnen* (eli *jurtava, kudjava! kuloschne, blagoslovamiz min teve! tsoratnenen maksamiz utschaska, schupav tschi, ejkakschne lama!)* [1]). Kaikki läsnäolijat kumartavat tyynesti ulko-ovella, kurottaen kätensä päänsä päälle. Sen jälkeen morsiamen isä ojentaa sulhasen isälle veitsen, vaan itse ottaa ja tarjoo hänelle leivän, joka on kaiken aikaa ollut pöydällä; sulhasen isä kolmella sivalluksella leikkaa leivästä „osondam-palin“ ja ojentaa sen veitsen kärjessä sulhaselle, jonka tulee ensimmäisenä ottaa se käteensä; sen jälkeen sulhanen antaa osondam-palim morsiamen isälle, joka, pannen siihen suolaa suolakupista, veitsellä, eikä suinkaan käsillään, viepi sen kynnyksen alle. Leipä jaetaan sitsen läsnäolevien kesken ja sulhasen tulee siitä ensiksi maistaa. Tämän toimen ajatus on aivan selvä; koko sen symboolinen paino on siinä, että morsiamen isä ojentaa veitsen sulhasen isälle, toisin sanoen, antaa hänelle oikeuden „pistää veitsi“ (leipään), jonka oikeuden sitten saapi sulhanen, niinkuin sen siitäkin huomaa, että hän ensimmäisenä ottaa leivän ja maistaa; talon jumalat eivät salli lahjoitta, verotta vieraan nauttia varjelemansa talon tavaraa ja senpä vuoksi morsiamen isä kantaakin heille kynnyksen alle osondam-palin eli uhrin. Kun yllämainitut toimet ovat päätetyt, alkaa lahjominen; — morsiamen tulee osoittaa, ettei hän ole hienosorminen, vaan ahkera ja että hänestä tulee ainakin hyvä työmies, jollei miehensä apu. Tuleva appi saapi häneltä tavallisesti „mordvalaisella neuleella“ ommellun, s. o. joko punaisella kokonansa tahi punaisella ja sinisellä kirjaellun pyyhkimen; sulhanen saapi häneltä paidan, joka hänen tulee ensi kerran pukea päällensä hääpäivänä ja joka sen vuoksi kantaa nimeä „*uschotka*“ (uudispaita eli alkaja) [2]). Luonnollisesti sulhanen ja hänen sukulaisensakin antavat morsiamelle lahjoja varojensa mukaan; nykyjään annetaan enim-

---

[1]) Katso ylempänä olevaa sanasanaista käännöstä.

[2]) Moksalaisten emme kuulleet tätä nimitystä käyttävän.

mäkseen rahaa, vaan muutamissa paikoissa on nykyjäänkin tapana, että sulhasen isä lahjoittaa tulevalle miniällensä hevosen, joka ennenmuinoin muka tapettiin, silloinkuin nuorikot menivät maata [1]). Sulhanen antaa lahjaksi näkinkenkiä, rahakappaleita ja metallisia korttirahoja (ransk. jeton), ja, jolleivät varat kannata, sotamiehen puvun nappeja. Sulhasen sukulaisten tulee, mennessään morsiamen taloon, ottaa mukaansa piiraita ja viinaa, jotka asetetaan pöydälle; kun piiraat ja viina on asetettu pöydälle, kaikki läsnäolevat istuvat isäntien käskystä pöytään ja kemut alkavat. Kemut kestävät tuotujen tavarojen ja vierasten nautinnon-halun mukaan, sillä isännät usein päihtyneinä itse haettavat viinaa lisää ja rientävät valmistamaan jotakin syötävää. Jos naiminen tapahtuu lisesin kautta, niin pidetään kuitenkin täydelliset juomingit, eikä silloin ole muuta eroa kuin, että sopimus ja juomingit tapahtuvat samalla kertaa.

VI.

Nuode- eli neitopidot — häitten kolmas kohta.

Häitten kolmannen kohdan muodostavat niin kutsutut „nuodepidot“ (ersankielellä: „*tehtern'enj pir*“ ja Moksan murteella: „*stirnen pir*“). Moksa-heimo viettää kuitenkin harvoin näitä pitoja ja luultavasti on Mordvankansa lainannut tämän tavan Venäläisiltä, koska Ersa-heimolla oikeastansa ei ole mitään nuodepitoja, sen sanan oikeassa merkityksessä, vaan suorastansa laitellaan juominkien ja häitten väliaikana kaikenlaisia kemuja, joihin morsiamen kotona kokoontuvat morsiamen ystävät, ja sulhasen luo hänen ystävänsä ja toverinsa; yhdet sellaiset morsiamen luona pidetyt kemut saavat nimekseen „nuode- eli neitopidot“. Ne pidetään niin lähellä häitä kuin mahdollista. Moksa-heimossa pitää morsian myöskin pitoja, joissa ystävänsä laulavat ja auttavat häntä ompelemaan alus- ja päällysvaatteita; näitä pitoja nimitetään

---

[1]) Темник уѣздъ Эваслеи Елена Кузнецова; Городищ. уѣздъ, Катмисъ, Елена Гордѣева; Корсунск. уѣздъ, Пермисъ, Марья Гудкова; Кузнецкій уѣздъ, Кемешкерь, Степанида Пятаева.

„posobljama“ [1]), jonka sanan merkitys osoittaa näitten kokousten käytännöllistä puolta, eikä mitään muinaista seikkaa, joka niihin olisi aihetta antanut. Prosin kertoo Pensan läänin Mordvalaisten, ja niistä erittäin Gorodistschenskin piirin Ersalaisten, viettävän, nuodepitoja, vaikka mainitseekin sivumennen, että juominkien ja häitten väliaikana morsiamen luo tulevat hänen toverinsa auttamaan häntä työssä ja huvittamaan häntä lauluilla [2]). Herra Martinoff, kuvauksessaan Nischegorodin Ersalaisista, kertoo, että hääpäivän aattona morsian lähtee tuttujen ja ystävien luo kutsumaan ne luoksensa blinille, mutta näillä pidoilla ei ole ollenkaan samaa luonnetta, kuin venäläisten talonpoikain pitämillä nuodepidoilla, koska niissä ovat läsnä ei vaan morsiamen ystävät, vaan ylimalkaan myöskin hänen vanhempainsa tutut. Kun morsian palaa kotia, niin häntä ei päästetä kaukaan aikaan sisään ja vaaditaan pääsömaksua; viimein, kauan keskusteltua, auaistaan ovet ja hän pääsee tupaan. Palattuansa kotia, valitsee hän yhden läsnäolevista vaimoista ja pyytää viemään sulhaselle paidan; tästä lahjasta sulhanen antaa akalle lahjan [3]). Herra Krontovski, joka on tarkastanut Bugulminskin piirin Mordvalaisia, mainitsee näillä olevan tapana koota morsiamen luo tämän ystäviä auttamaan ompelemaan myötäjäisiä [4]). Hän mainitsee myöskin erään huomattavan seikan, joka tapahtuu samoihin aikoihin, kuin nuodepidotkin; morsian lähtee ennen häitä kahden veljensä kanssa ottamaan jäähyväisiä sukulaisiltansa; itse ei hän millään muotoa saa nousta rattailta ja mennä taloloihin sisään; veljet ottavat sisartaan kainaloista ja kantavat tupaan; hän itse kaiken tämän aikaa itkee ja muistelee neidon vapauden kadottamista ja sitä kiitollisuutta, jota hän tuntee sukulaisiansa kohtaan, heidän huolistansa, rakkaudestansa ja hyväntahtoisuudestansa. Kun morsian on päättänyt kaikki valitusvirtensä, ottavat veljet

---

[1]) „posobljama“ tulee venäläisestä verbistä пособлять: auttaa.
Suom. muist.

[2]) „Пенз. Губ. Вѣд.“ 1865 г. № № 39 и 40 ст. Прозина.

[3]) Нижегород. Губ. Вѣд.“ 1865 г. № 24 ст. Мартынова.

[4]) „Самарск. Губ. Вѣд.“ 1866 г. № 26 ст. Кронтовскаго.

taas hänet kainaloista ja vievät pois tuvasta; morsian pitää kaiken aikaa käsivarret ristissä rinnoilla, osoitteeksi, että hän tottelee pakosta, vaan että hän itse ei suinkaan lähtisi [1]). Meillä on herra Barminskin kertomus Saratovin läänin Ersalaisista, jossa mainitaan, että ennen häitä morsiamen ystävät kokoontuvat hänen luoksensa iloitsemaan ja auttamaan myötäjäisten valmistuksessa. Kaiken iltaa ystävät laulavat kiitoslauluja morsiamesta ja päinvastoin kaikin tavoin lauluissansa moittivat sulhasta, hänen vanhempiansa kuin myöskin morsiamen vanhempia siitä, että nämät riistävät heiltä toverin. Kaiken aikaa kuin lauletaan, istuu morsian uunin nurkassa, kasvot uuniin päin, vikisee ja valittaa onnettomuuttansa, sitä, kuinka pahat ihmiset ryöstävät hänen neidon vapautensa ja jättävät hänet vieraille ihmisille [2]). Ark. Makarius kertoo Nischegorodin Moksalaisista, että hääaattona sulhasen isä, käyden tuttujensa ja sukulaistensa luona, kutsuu niitä samana päivänä pitoihin luoksensa; samoin morsiamen isä lähtee hääpäivän aattoaamulla tyttärensä ystävien ja sukulaistensa luo, ja kutsuu heidät illaksi pitoihin luoksensa. Morsiamen ystävät tulevat tahallansa aikaisemmin, sillä morsian lähtee heidän kanssansa sukulaistensa luokse itkemään kohdakkoin kadotettavaansa vapautta [3]). Sama kirjailija ei kuitenkaan mainitse mitään siitä, pitääkö Nischegorodin Ersa-heimo nuodepitoja, vaikka mainitseekin, että kaiken aikaa, juomingeista häihin asti, morsian ei tee mitään kotonsa ja sukunsa hyödyksi, vaan yhdessä ystäviensä kanssa tekee työtä itsellensä, valmistaen alus- ja päällysvaatteita. Kolme päivää ennen häitä tuleva appi tulee morsiamen taloon ja tuo mukanansa „pure'a“ (simansekaista olutta); hän antaa ensimmäisen kauhallisen morsiamelle, joka juopi kauhan tyhjäksi, olkoon siinä paljo tai vähä, ja joka sitten rupeaa

---

[1]) Ibidem.

[2]) „Саратов. Справоч. Листок.“ 1869 года № № 53 и 54 ст. Барминскаго.

[3]) Рукоп. архивъ Имп. Р. Г. Общества папка „Инородцы“, рукоп. „Этнограф. замѣтки о Мордвѣ Мокшанахъ въ Нижег. губерніи“, арх. Макарія.

vikisemään, itkemään ja sanomaan jäähyväisiä läsnäoleville. Hääpäivän aattona morsian menee sulhasen kotiin ja viepi hänelle lahjoja; sulhanen ei saa olla läsnä, vaan hänen täytyy mennä pois kotoa [1]), joko naapuriin tai saunaan [2]). Herra Mordoftseff mainitsee Saratovin läänissä pidettävän nuodepitoja, ja että morsiamen ystävät lauluissansa moittivat morsiamen vanhempia siitä, että nämä riistävät heiltä toverin, vaan että morsian itse itkee ja lukee vapauden valitusvirsiä [3]).

Fuksin kertomuksen mukaan (Жур. Мин. Вн. Дѣлъ 1839 г. XXXIV) Kasanin läänissä, kuulutettu tyttö ennen häitä joka päivä kokoaa ystävänsä ja itkee niitten kanssa, vaan sulhanen toverinensa iloitsee viimeisenä päivänä; morsiamen voivotukset ja itkut ovat oikein surkeita kuulla. Arkangelilaisen kertomuksen mukaan [4]), annetaan tytölle kokonainen vuosi aikaa valmistaa itsellensä vaatteita ja talon tarpeita; ommellessa hän itkeę omaisiansa, ystäviä ei kutsuta auttamaan; siis täälläkään oikeastaan ei pidetä nuodepitoja. Morsiamen luvut ja valitukset ovat sangen monipuoleiset ja tässä mainitsemme vaan muutamia, antaaksemme edes jonkun käsityksen näistä tilapäisistä, omatekoisista virsistä. Kääntyen isänsä ja äitinsä puoleen, vaikeroi morsian seuraavaan tapaan: „*Tjatjakaj sovamajt! ili avakaj sovamajt! vesť suskamks kschiń'sta, vesť koppardama pojlanksa! Tjatjakaj! ali lama mon kschi jartsań'? Tjatjakaj! tschjem ervеń' molime kutschamada, toń' putań' kudazat kulaliń' pishenene lutschi kulaleń' avazińʼ akscha lavtsinents marta, tjusha vajnents marta, akscha pulanes aschkadamań', od kotfkasa veľ teliman' ravsha modas putaliman'!*“, s. o. „armas isäni! söitpä

---

[1]) Vidéman sanoo kuitenkin morsiamen sangen usein, yöksi ennen häitä, menevän makaamaan sulhasensa viereen ja siten siis tekevän tarpeettomaksi sulhaselle piiloutua morsiamelta; vaan asian laita onkin niin, että sulhanen kätkeekin itsensä vieraitten vuoksi, ja se ei liikuta muita, kuinka hän kahden kesken morsiamen kanssa on.

[2]) О Мордвѣ—Эрзянахъ въ Ниж. губ. арх. Макарія въ рукоп. архив. Имп. Р. Г. Общества, папка „Инородцы“.

[3]) Памятн. кн. Сарат. губ. 1858 года, ст. Мордовцева.

[4]) Сарат. Губ. Вѣд. 1845 г. № 52.

sinä minut niinkuin leipäpalan, nielasit niinkuin vesitilkan; vai söinkö minä isäni liiaksi leipää, kun minut nyt miehelle annat; mieluummin olisin kuollut kodossasi, äidin valkosella rintamaidolla ja keltaisella voiheralla elätettynä lapsosena; valkoisiin kääreihin kääreytyisin, uuteen palttinaan peittyisin, mustaan multaan vajoaisin". Kääntyen veljensä puoleen itkee hän seuraavaan tapaan: „*kormiletskoi ljaljakaj, tjat kashiafta langazan, lischnjai valne mon tań'deť izeń' merginďiń' ezim prjasa ulents vastaneze, a schiralanksa tschesteze; a teni lomanindi maksamasť koda seljme vaniz' ertsama karman, kischnis' putsaze pil'ginenin', ftalu sotsaze kednenin'*", s. o. „armas veljeni, älä suutu minuun onnettomaan! enhän ole koskaan sinulle liikaa sanaa sanonut, olihan minulla aina etusija (nim. ruokapöydässä), vaan leipä ja suola pöydällä olivat sinun; mutta nyt jätätte minut vieraille ihmisille — kuinka minä siellä avosilmin voin syödä leipää ja suolaa (miksi en kuole)? Kahleisiin taotaan minun nopsat jalkani, selän taakse sidotaan valkoiset kätöseni". Sisaren puoleen käännytään myöskin ja nimitetään häntä vaan nimellä „*patjanei*".

Herra Orloff kertoo [1]), että Simbirskin läänissä kutsuu sulhasen kotoväki hääpäivän aattona luoksensa neitosia. Puettuansa päällensä parhaimmat vaatteet, ottavat tytöt kepit käteensä. Siisteyden vuoksi ovat nämät kepit päästä peitetyt huivilla ja koristetut nauhoilla. Koristettuansa sirosti huivit, tulevat neidot sulhasen kotiin. Täällä he, asettuen riviin perheen vanhimpien jäsenten eteen, laulavat: „siunaa ukko hopeahapsi, siunaa äitimummo, siunaa meidät kutsumaan vieraita kotia. Teidän talonne päällä hopeaketjusta riippuva kello on ruvennut soimaan; kellon ääni on kuulunut talonne ympäriltä; tämä kello ennustaa teille onnea". Ukko määrää keitä sukulaisia tulee kutsua pitoihin ja viimein, siunattuansa heidät venäjäksi, lausuu: „Menkää Herran haltuun!" Neidot menevät pois. Jokaisen, jota he käyvät kutsumassa, pitää lahjoittaa heille jotakin. Päätettyänsä kutsut, palaa-

---

[1]) Мат. для Ист. и Стат. Симб. губ. 1866 г., вып. II, село Напольное.

vat neitoset takaisin sulhasen taloon ja laulavat: „kyllä nyt olemme käyneet! mikä ihmeen iso suku! paljon saimme vaivaa nähdä, vyötäisiin vedessä, polviin loassa laahasimme“. Siihen välistä sulhasen kasvattaja (äiti) laulaa: „armaat siskoni! paljon te vaivaa kyllä näitte, vaan oletteko kaikissa sukulaisissa käyneet, ja kaikki kutsuneet?“ Neidot vastaavat: „kaikissa sukulaisissa olemme olleet, kaikki he käskivät sanoa terveisiä ja lupasivat saapua teille“. Tämän toimen päätettyä, neitoset syövät vähän ja juovat olutta. Vähän levättyänsä neidot lähtevät lämmittämään saunaa sulhaselle ja ennen lähtöänsä anovat laulaen taaskin perheen vanhimmalta jäseneltä siunausta, sanoen: „siunaa ukko hopeahapsi lämmittämään onneksi oiva sauna!“ Ukko vastaa venäjäksi: „menkää Herran haltuun“. Sillä välin tuovat naiset niistä taloista, joita neidot ovat häihin käskeneet, sulhasen taloon kaikenlaista, niinkuin: ryyniä, voita, munia, lihaa y. m. Sulhasen äiti ottaa heidät ystävällisesti vastaan, antaa ryypyn viinaa ja panee istumaan pöytään. Niin pian kuin kaikki kutsutut naiset ovat saapuneet sulhasen kotiin, niin perheen vanhin naishenkilö panee pöydälle arssinan pituisen piiraan, johon on pantu sisukseksi: ensin kerros puuroa, sen päälle munakakkua, uunissa kovennettua piimää ja sitten taas munaa ja puuroa. Päältä tämä piiras voidellaan munalla ja koristeeksi painetaan siihen kuvia juomalasilla, sinettisormuksilla ja lusikoilla. Kun tämä piiras tuodaan pöydälle rupeevat naiset rukoilemaan, laulaen: „anna Jumala onnea tällä hetkellä, varjele Luoja ilkeältä ihmiseltä, anna Jumala sulhaselle runsas viljan ja karjan kasvu“. Tämän jälkeen piiras leikataan pitkin ja poikin neliöihin, ja vaimot rupeavat syömään, juomaan ja iloitsemaan. Teryschevskin Ersalaisilla on tavallisesti, niinkuin P. I. Melnikoff kertoo [1]), vihkijäisaattona „itkupäivä“. Jo tämän päivän aattoiltana kokoontuvat morsiamen sukulaiset tämän luokse: toiset heistä lämmittävät hänelle saunaa, toiset laittavat hänen hiuksensa palmikolle, vaan morsian itse istuu ja itkee katkerasti. Sau-

[1]) Симб. Губ. Вѣд. 1851 г. № 25.

nasta tultua, jossa ystävät pesevät morsianta, ja purettuansa hänen palmikkonsa, syövät kaikki yhdessä illallista ja laulavat hääjauluja; miehiä tässä ei ole läsnä. Neidot ja morsian eivät makaa koko yönä, vaan laulaen neulovat pyhkimiin punaista paperia. Nämät pyhkimet ovat morsiamen lahjoja. Varhain aamulla, ennen koittoa, menee morsian isänsä ja äitinsä luo ja anoo polvillansa heidän hyvää siunaustansa. Saatuaan siunauksen, lähtee morsian takaportista pellolle ja, kumarrettuaan syvään viidesti itään päin, rupee lukemaan: „siunaa minua isä, siunaa minua äiti, siunaa minua kostea maaemo, siunaa minua taivas ja maa. Nyt käyn pyytämään hyvää siunausta“. Sitten hän menee kotiinsa, istuu keskelle tupaa ja itkee, ystävänsä ympäröivät hänet, laulavat lauluja ja itkevät. Sen jälkeen tytöt vievät morsiamen kainaloista naapuritaloon (Arsamaskin piirissä kantavat miehet morsianta huopapeitolla). Tultuaan portista ulos, morsian taaskin kumartaa syvään viidesti ja, katsellen alkavaa aamukoittoa, lukee: „emo aamukoitto, siunaa minua punaisella päivälläsi, kirkkaalla kuullasi ja kirkkailla tähdilläsi“. „Mulle koitto koittelee — isä pois mun ajelee, päivä kaunis kohoaa, vapautein katoaa“. Morsiamen lukujen jälkeen kaikki menevät naapuritupaan, ja kun päivä on täydellisesti noussut, palaa morsian ystävinensä kotia. Äiti ottaa heidät vastaan, istuttaa pöytään ja tarjoo bliniä. Sitten morsian ystävinensä menee sukulaisiinsa (vanhimman luo ensin j. n. e.) syömään bliniä, ja sitten kunkin ystävänsä luo. Täällä, paitsi bliniä, annetaan viinaa, olutta ja munakakkua. Kadulla ystävät kuljettavat morsianta kainaloista ja hän taas lukee, kuinka hänet on annettu kauas kuuluisaan taloon. Morsiamen ystävät vastaavat äidin puolesta, että äiti tulee katsomaan lastansa ja tuopi hänelle kalatschin (vehnäleivoksen). Käytyänsä kaikissa sukulaisissa, palaavat kaikki, morsian ja ystävät, aina päivän vielä yläällä ollessa, morsiamen kotiin, pukemaan häntä „suureen siunaukseen“ kaikkine mordvalaisine temppuineen, niin kutsuttuun: *kutazo*'on, jota nykyjään käytetäänkin vaan häätilaisuuksissa. Neidot kuljettavat morsianta kainaloista, äiti tulee heitä vastaan, asettaa pöydälle

leivän, suola-astian, padan puuroa, munakakun ja yhden paistetun munan ja sytyttää kynttilän jumalan kuvien eteen, joille hän tekee kolme lattiaan ulottuvaa kumarrusta. Morsian tulee itkien pöydän luo, isä tarjoo hänelle „pure-olutta“ kauhasta, joka ei saa olla täynnä, ja lausuu: „kas tässä lapseni työstäsi, ota ja juo mikäli vaan tahdot“. Morsian itkien valittaa, ettei hänelle annettu täyttä kauhaa, kiittää työtänsä ja nöyryyttänsä ja pyytää kestittää ystäviänsä, jotka hänen kanssansa „kävivät blinillä ja kannattivat häntä valkoisista kätösistä“. Morsian ei juo äidin tarjoomaa olutta, sanoen, että juoda hänen oluttansa on sama, kuin „raastaa omaa sydäntänsä“. Isä sillä välin käypi pöydälle ja, likistäen kätensä rinnalleen, rupee itkemään; ystävät ottavat morsianta kainaloista ja vievät isän luo. Vaikka morsian lukeekin tässä kohdassa lukunsa venäjäksi, niin kuitenkin sopii otaksua, että muutamat kohdat luvuissa ovat puhtaasti mordvalaisia, koska niitä voipi kohdata jokaisessa epillisessä ja lyyrillisessä, tapoja kuvaavassa, mordvalaisessa laulussa. „Seis isäni, seis, ällös minua pelätkö, seis armas aurinkoni — ällös minua kauhistuko! Minä tulen luoksesi — pyytämään siunaustasi. En taloasi tahdo, en asialleni sinua lähetä: anna minulle hyvä siunauksesi, mennessäni vieraaseen väkeen, siunaa minut vieraan isän — emon luo. Katsoppas isäseni aukealle kedolle, etummaisesta ikkunasta armasta aurinkoa. Aukealla kedolla kaunis koivu kasvaa, taivaalla armas aurinko paistaa, kirjolehdet tuulessa liikkuvat, tuulesta, myrskystä maahan kaatuvat. Seis isä, seis, älä katso aurinkoa armahaista, tähystele kaunokaista! eipä oikein aurinko paista, eipä oikein koivu, valkokuori kasva! lapsesi seisoo edessäsi. Eivät kirjolehdet liiku tuulesta, eivät vihurista maahan karise — lapsesi kasvoilta kuumat kyyneleet varisee. Seis isä, seis! älä mua pelkää armahani, älä kauhistu isokultani! Leivästäsi, suolastasi, juomastasi, ruoastasi, opistasi kultajalkoihisi lankean, suutelen kätesi hopean: enkä sääli koristeita, enkä juhlapukimia, enkä juhla-kutazo'a. Jalkoihisi vaivun sulle, siunaukses anna mulle, käsiäsi suutelen, itseän' en säästele. Siunaa minut isäni, vieraan kanssa elämään, vieraan töitä

tekemään". Näitten lukujen jälkeen *) morsian lankee isänsä jalkoihin, laskee päänsä hänen polvillensa ja suutelee hänen käsiänsä. Sitten tulee uudet luvut: „lämpöiselle sydämmellesi lapsesi painaos, säästä mua isä ja siunatkos! Rohkenisinko isäni asettaa valkeat käteni mahtavalle olallesi? Rohkenenko kasvattajani painaa pääsi rinnalleni?" Isä ottaa jumalan kuvan hyllyltä, asettaa sen tyttärensä pään päälle ja lausuu: „Jumala sinua siunaa, ja minäkin siunaan". Morsian, likistäen jumalan kuvaa ja suudeltuaan isäänsä, alkaa taas itkeä ja lukea: „nyt menen isäni, luokse armaan äitini! Hajotkaatte, siirtykäätte, hyvät ystävät ja naapurit, nyt menen uuni-emon luo: sanovat emo-uunin luona emojen seisovan". Äiti seisoo todellakin uunin luona ja vastaa tyttärelleen seuraavilla luvuilla: „tule lapseni, tule kyyhkyni! tule hempukkani, tule kunnes vielä saat noudattaa omaa tahtoasi; emo-uunin luona emosi seisoo, tule, sua syleilen, syömmelleni painelen". Sitten morsian kertoo yllämainitut äidin luvut. Kun äiti on siunannut morsiamen, ottavat ystävät tämän kainaloista ja vievät naapuritaloon, ja kadulla morsian lukee: „ei tarvinnut mua isoni, suuttui minuun emoni, siunasivat vieraissa elämään, vieraita töitä tekemään". Naapuritalossa riisuvat ystävät morsiamen, ja väsyneinä, yöt ja päivät käytyänsä ja laulettuansa, käyvät kaikki maata.

Niinkuin yllä olen jo maininnut, ei Moksa-heimo vietä neitopitoja erityisinä, tavan vaatimina kemuina, ja tutkinnoissani aina huomasin, että ylimalkaan kaiken aikaa juominkien ja häitten välillä, morsiamen ystävät kokoontuvat hänen luoksensa ja auttavat ompelemaan alus- ja päällysvaatteita; siellä ja täällä [1]) näihin neulojaisiin tullaan ilman kutsua, tai kutsutaan tuttuja ja sukulaisia, aviomiehiä ja naisia ja nuoria miehiä [2]), ja sitten pidetään neitopidot muutamissa paikka-

*) Venäläisessä muodossa ainakin ovat nämät luvut vaillinaisia loppusoinnuiltaan, runomitasta ei ole puhettakaan. Suomennoksessa on koetettu säilyttää niille sama muoto. *Suom. muist.*

[1]) Петр. уѣздъ Мечкасье, Федосья Голяшкина, Кузнец. уѣздъ Кеменкерь, Степанида Пятаева.

[2]) Красносл. уѣздъ Мамалаево и Шингарино, Васильчикинъ и Степанъ Атяшкинъ; Инзар. уѣздъ, Верхис, Николай Мурзайкинъ.

kunnissa samaan tapaan kuin Ersa-heimollakin. Ersa-heimo nim. pitääkin neitopitoja erityisenä, välttämättömänä, vanhan tavan vaatimana hääjuhlana, jota myöskin osoittavat neitopitojen monet erityiset, symbooliset toimet; kuitenkaan, niinkuin yllämainitusta saattaa huomata, ei Ersa-heimo aivan aina pidä neitopitoja erityisenä tärkeänä kohtana häistä, vaan pitää niitä ainoastaan n. k. „posobljama'na", s. o. anttajaisina [1]). Siellä, missä neitopidot eivät ole kadottaneet symboolista uskonnollista merkitystänsä, aljetaan ne varhain aamulla, hääaattona; heti noustuansa ja puettuansa itsensä yksinkertaisimpiin, aivan koristamattomiin vaatteisiin, sellaisiin, jotka kuuluvat välttämättömään jokapäiväiseen mordvalaiseen naispukuun, lähtee morsian ystäviensä luo, joita hän kutsuu kotiinsa auttamaan valmistuksissa ja lievittämään hänen suruansa. Silloinkin kuin neitopitoihin kutsutaan myöskin miesväkeä, käypi morsian itse kutsumassa; jos neitopidot ovat vaan tavallinen „posobljama", niin kutsuminen tapahtuu tavallisesti juominkien jälkeisenä päivänä. Ystävät eivät ole tietävinään, että hän menee miehelään, kyselevät, eivätkä lupaa millään ehdolla ilmoittaa asiaa pahaasuovalle, ilkeälle ihmiselle; samalla kukin ystävyytensä merkiksi pukee morsiamen päälle jotakin omista koristeistaan; morsian tosin antaa takaisin sittemmin nämät koristeet ja helut, vaan kuitenkin, mitä enemmän hänen päällensä ripustetaan, sitä suurempi kunnia, sillä suuri koristemäärä osoittaa, että hän on osannut hankkia paljon ystäviä. Tetyschkin piirissä on tapana, että morsian sulhasen läsnäollessa riisuu nämät koristeet ja antaa takasin ystävillensä, ja sulhasen tulee puolestansa antaa näille lahjoja, etenkin makeisia, vaan myöskin rahaa. Rahaa 3—5 kop. lahjoittaa sulhanen morsiamen ystäville Kusnetskin ja Ardatovskin piireissä Simbirskin lääniä [2]). Koska Tataareilla ei ole mitään tällaista tapaa, niin ei suinkaan voi otaksua, että Tetyschkin karatait olisivat

---

[1]) Ардат. (Нижегород) уѣздъ, Макателемъ, Наталья Ревингина и Самар. уѣздъ, Семейкино, Антонъ Мосѣевъ.

[2]) Кемешкерь, Степ. Пятаева и Пичкасы, Матвей Дробышевъ.

näiltä tämän tavan lainanneet. Ystävät eivät mene yhdessä morsiamen kanssa hänen kotiinsa, vaan kukin laittautuu pikemmiten valmiiksi ja menee suoraan morsiamen tupaan, jonne he asettuvat ja vahtaavat porstuasta, milloin morsian, päätettyään käyntinsä, lähestyy kotoansa. Niin pian kuin he huomaavat hänen lähestyvän, sulkevat he ovet, eivätkä päästä häntä kotia, sillä hän menee naimisiin — on siis pettänyt heidät, ja sen vuoksi morsiamen ja neitojen välillä tapahtuu seuraava keskustelu: „*Ki ton uljat?*“ — „*Tehter' Kato*“. — „*Af uljat ton Kato tehter', ton uljat Katava*“ [1]). — „*Af uljan Katava*“. „*Af sodatadiz, proksimmize, kulovtomize Katonok*“, s. o. „Kuka sinä olet?“ — „Kaisa neito“. — „Et sinä ole Kaisa neito, vaan Kaisa akka“. — „Minä en ole Kaisa akka“. — Me emme tunne sinua, „meidän Kaisa on juotu ja viety“. Sittenkuin on täten paljo keskusteltu, ja morsian monasti vakuuttanut, että hän todellakin on heidän onneton Kaisa ystävänsä, jonka pahat ihmiset tahtovat väkisin erottaa ystävistänsä, nämät viimein heltyvät ja aukaisevat oven. Morsian heti tupaan päästyänsä, menee arkullensa ja ottaa sieltä omatekoisen paidan ja lähettää sen jonkun ämmän kanssa sulhasellensa. Sulhasen täytyy hääpäivänä pukea tämä paita yllensä ja samalla lahjoittaa tuojalle jotakin, etenkin rahaa. Iltapuolella alkaa työ ja morsiamen ylistäminen. Morsian istuu penkille, kasvot uuniin päin, ei kajoo ollenkaan työhön, vaan hyrähtää aika ajoin itkuun ja luvuilla vastaa, ettei hän ansaitse niitä kiitoksia, joilla ystävänsä häntä niin ylöllisesti ylistävät, ja että hän ilman ystäviänsä varmaan näivettyy murheeseen. Ystävät samalla aikaa kiittävät hänen ruumiillista ja hengellistä kauneuttansa ja kaikin tavoin kehuvat hänen täydellisyyttänsä. Antaaksemme edes jonkun käsityksen kuinka näissä lauluissa morsianta ylistellään, painatamme tähän alle erään Ersa-heimossa hyvin levinneen laulun, jonka satuimme kuulemaan

---

[1]) Tämä morsiamen ystävien lause suoraan osoittaa, että morsian juominkien jälkeen todella on tullut vaimoksi, ja että juomingit siis ovat pidettävät häitten pääkohtana.

Lukojanovskin piirissä [1]). Muutamissa paikoissa täytyy morsiamen, neitopidoiksi määrättynä päivänä, lähteä jäähyväisille sukulaisiinsa ja tuttaviinsa; hän ei ole yksin, vaan häntä seuraa joko veljensä tahi läheisin sukua oleva poika, useimmiten kaksi sukulaista nuorta miestä. Morsiamen jalat ovat niin kääritty, että hän tuskin voi liikkua. Hän on puettu arkipukuun, sillä, vaikka häät eivät enää osoitakkaan väkivaltaista ryöstöä vanhempien kotoa, niin kuitenkin kansassa on säilynyt muisto entisestä väkivaltaisesta tavasta, ja siis jo itse naimisaate ei enää salli olla juhlapuvussa ja ilovaatteissa. Lähtiessänsä vanhempiensa kotoa, pitää morsiamen kolmasti niiata maahan sanoen: „*mastĭr! mastĭr! kirdjamak! varma! varma! uskamak!* [2]) (s. o. maa! maa! pidä minua! tuuli! tuuli! kanna minua!) — Sen jälkeen hän ottaa kynnyksen alta näpillänsä multaa ja pistää poveensa. Painaen pään rinnoillensa, lähtee morsian nyt tuttujen ja sukulaistensa luo, sanoo kaikille jäähyväiset ja kiittää nauttimas-

[1]) Ревезень, Трофимъ Авиловъ.

„Katonok vadre, koda utse“,
„Katonok mazĭ, koda tschi“,
„Katonok prja, koda pansh“,
„Katonok potetne, koda pandotne“,
„Katonok pilgetne, koda tumotne“,
„Katonok kedetne, koda ejkakschon′“,
„Katonok sere, koda kuz“,
„Koda kuz a menĭ es-prjanzo“,
„Koda kuz a sivĭ es-prjanzo“.

s. o. Meidän Katri on lempeä kuin vuona,
Meidän Katri on hyvä kuin aurinko,
Meidän Katrin pää on kuin kukka,
Meidän Katrin rinnat kuin kummut.
Meidän Katrin jalat kuin tammet,
Meidän Katrin kädet pienet kuin lapsen,
Meidän Katrin vartalo kuin lehmus,
Samoin kuin lehmus se ei taivu,
Samoin kuin lehmus se ei taitu.

[2]) Кузнец. уѣздъ, Кеметкерь, Пятаева.

tansa hyväntahtoisuudesta; hän ilmoittaa heille menevänsä naimisiin ja itkee katkerasti osaansa, joka pakoittaa hänet jättämään heidät ja alkamaan uutta orjan elämää; sitten saattajat ottavat häntä kainaloista ja kiiruun kautta kuljettavat hänet ulos tuvasta; sitten mennään toiseen taloon ja tehdään siellä samalla lailla. Näitten saattajain tarkoitusta emme tällä haavaa täydellisesti käsitä, ehkä muutamissa paikkakunnissa [1]) säilynyt tapa, valita morsiamen saattajiksi sulhasen veljiä eli läheisiä sukulaisia, antaakin aihetta siihen luuloon, että morsiamen uloskuljettaminen osoittaa Mordvankansan vanhassa naimistavassa olevaa väkivaltaisuutta. Illaksi tulee morsiamen vanhempain tupaan hänen tuleva appensa ja tuopi mukanansa „pure-olutta“; hän kestittää morsiamen vanhempia tällä juomalla, juottaen sitä omenapuisesta kauhasta, joka ennen aikaan oli tärkeä kapine rukouksissa ja uhreissa; ensimmäisen kauhallisen hän tarjoo morsiamelle, jonka tulee juoda kaikki tyynni. Tuleva appi ojentaa hänelle kauhan seuraavilla sanoilla: *„koda pure uli tseker-tsebersta erjak! Koda pure uli taza-tazasta Keltschak! Koda pure reskaftai-reskaftak ozal! Koda pure uli mani uľht mani! Koda komle uli koze topatnen-uľht koze shabatnen! Koda pure uli koze komleń-uľht koze kiľdemeń!“*, s. o. niinkuin „pure“ on hyvää, — olkoon elämäsikin hyvä! Kuin „pure“ on vahva — olkoon rakkautesi vahva. Niinkuin „pure“ voittaa — voita murhe. Niinkuin „pure“ on puhdasta — ollos puhdas. Niinkuin humala on rikas lehdistä — ollos sinä rikas lapsista! Niinkuin „pure“ on rikas humalasta — ollos sinä rikas karjasta. Lausuttuaan tämän pyhän kaavan, tuleva appi kastelee sormensa pure'en ja heittää sitä morsiamen päälle; sitten ojentaa hän morsiamelle kauhan, joka tämän tulee juoden tyhjentää yhtäpäätä. Tämän toimen päätyttyä, tytöt istuvat lavitsoille ja ryhtyvät työhön, taikka työn puutteessa laulavat ja juttelevat.

---

[1]) Нижегор. губ. Ардат. уѣздъ, Макателенъ, Наталья Ревингина и Арзамаскій уѣздъ, Кардавеле, Федоръ Ильцоцъ.

VII.

Vihkijäiset — hääkemujen neljäs kohta.

Viimein tulee hääpäivä, siis se osa häistä, jota nykyjään ehkä, kristin uskon ankaresta vaikutuksesta, pidetään pääkohtana häämenoissa. Kaikki häätoimet ja tavat ainoomaa muistuttavat ennen käytettyä väkivaltaista tapaa, nim. sulhasen vaimoryöstöä. Tosin itse häät jo ovat saaneet kotoisen juhlan ja ennalta tunnetun tapauksen muodon, ja nykyjään ainoastaan muistetaan joskus olleen tavallista salata hääpäivää; vaan kuitenkin joka askeleella, jokaisessa morsiamen sanassa, näkyy hänen vastenmielisyytensä avioliittoon, ja vanhemmat useimmiten eivät saa olla läsnä vihkijäisissä ja häissä, joka tapa arvattavasti on muisto siitä, että he ennen eivät saattaneet ottaa osaa häämenoihin, koska naiminen tapahtui ryöstöllä, heidän tietämättänsä, ja useimmiten heidän tahtoansa vastaan. Meillä on herra Prosinin kertomus Geroditschenskin piiristä, Pensan läänistä [1]), jossa hän mainitsee, että morsian viedään vihille valkean peiton alla, ja samalla huomauttaa, ettei valkoisella värillä tässä ole mitään merkitystä, vaan valitaan tämä väri ainoastaan siksi, ettei Mordvalainen rahasta kirjavaa; se vaan on tärkeää, että morsiamen täytyy olla peitettynä, ja se taas tapahtuu siksi, ettei kukaan häntä näkisi, tuntisi ja riistäisi. Jo ennen lähtöä morsiamen talosta täytyy sulhasen antaa lahja kaikille morsiamen kumppaneille, s. o. maksaa lunastusraha morsiamesta; sillä aikaa kuin sulhanen ja morsiamen kumppanit hierovat kauppaa, istuu morsian kaiken aikaa uunin patsaan ääressä, vaikeroi ja ottaa jäähyväisiä kodoltansa, vanhemmiltansa, kumppaneiltansa, ja lausuu viimein jäähyväiset neidon vapaudelle. Bugulminskin piirissä Samaran lääniä, herra Krontovskin kertomuksen mukaan, lähtevät sulhasen sukulaiset varhain hääaamuna kahdella hevosella sulhasen luo ja valmistavat kunniakuomin morsiamelle; kuomin päällys laitetaan valkoisesta palttinasta ja pohjalle pannaan heiniä tahi höyhenpolstari. Varustettuansa kuomin ja

---

[1]) „Пензен. губ. Вѣд. 1865 г., № № 39 и 40.

ratsut, lähtevät kaikki tupaan, jossa isä sytyttää kynttilät jumalankuvien eteen ja kehoittaa läsnäolevia rukoilemaan tulevalle perheellensä onnea; hän mainitsee useamman kerran edellämainitun rukouskaavan, sitten ottaa jumalankuvan ja leivän ja siunaa sulhasen. Saattoseuralaiset sillä välin asettuvat uunin viereen ja porstuan konttooreihin, joista, sulhasen äidin osoituksen mukaan, ottavat leivän, uunipiimällä täytetyn piiraan, viinaa, olutta, ja lähtevät sulhasen vanhempain kanssa morsiamen kotiin. Tässä tilaisuudessa ajavat ensimmäisillä rattailla (reellä) sulhasen isä ja äiti, seuraavalla juohdemiehet, sitä seuraavalla läheisimmät sulhasen sukulaiset ja toverit j. n. e. Niin pian kuin morsiamen talosta huomataan ensimmäinen pari, rientävät siellä olevat sulkemaan portteja, estääksensä talosta sellaista väkeä, joka tulee riistämään heiltä heidän kallista aarrettansa. Vanhemmat ja juohdemiehet nousevat rattailta (reestä) ja lähestyvät porttia. „Keitä olette?“ kysytään heiltä portin takaa. „Hyvää väkeä vaan ja tultiin oikealle asialle: auaiskaa!“ Porttia kuitenkaan ei heti auaista, vaan käytetään tätä keinona, jolla kiskotaan sulhasen vanhemmilta viinaa; kauan keskustellaan, ja tavallisesti schtoffista viinaa auaistaan portit ja päästetään sulhasen saattojoukko sisään. Sulhasen äiti ja saattoväki heti alkaa asetella ruokia tuvan kunniapaikkaan, ja pannen pöydälle kaikki, mitä ovat mukanansa tuoneet, kestittävät morsiamen kaikkia sukulaisia; tämän jälkeen morsiamen sukulaiset käskevät sulhasen sukulaisia luokseen, ja nyt mennään tuvasta tupaan, jolloin sulhasen äiti on velvollinen jokaiseen tupaan jättämään pyöreän leivän, joka luonnollisesti vaan esittää morsiamesta maksettavaa lunnasrahaa.

Sillä aikaa kuin sulhasen vanhemmat käyvät morsiamen sukulaisissa, puetaan morsianta vihille; pukemista kestää niin kauan kuin mahdollista, ja morsiamen pitää nimenomaan vastustaa, nipistää ja purra. Kaikkein viimeiseksi pannaan hänen päällensä säkin tapaan ommeltu valkoinen viitta *), jonka alta näkyy monivärisesti kirjaeltu paita; pää-

*) Viitta (ven. schnschapan) on valkoisesta sarasta tehty päällysvaate. *Suom. muist.*

hän pannaan punainen villahuivi, ja käsim valkoisesta läkkilevystä tahi keltaisesta tai punaisesta vaskesta laitetut rannerenkaat. Kun morsian vihdoinkin on puettu, tuodaan hänet tupaan, asetetaan keskelle lattiaa jakohirren alle, luetaan paikkakunnallinen ja samalla joskus myös kristillinen rukous, ja sitten siunataan morsian junnalankuvalla ja pyöreällä leivällä. Siunauksen toimitettua, morsiamen veljet, mutta useimmiten sulhasen seuralaiset, ottavat morsianta kainaloista ja vievät ulos rattaille (rekeen); hän ei käy istumaan, vaan hänen pitää seisoa, ja häntä tukevat neito-ystävänsä. Kun on saavuttu kylän rajalle, niin joukkoa johtava juohdemies huutaa: „seis!“; kaikki pysähtyvät, nousevat rattailta tai reestä ja tulevat juohdemiehen rattaille, sillä he kyllä jo tietävät hänen tämän varalta jo ennalta varustaneen ryypättävää ja haukattavaa. Sillä aikaa kuin juomahaluiset ryyppäävät, jakaa morsian ystävillensä kodistansa otettuja lahjoja; nämä lahjat ovat enimmäkseen huivia, ja niitä jakaen itkee morsian kaiken aikaa, ja valittaa laulaen sitä murhetta, joka hänet on vallannut ystävistään erotessaan. Joka neidolle täytyy hänen lukea eli laulaa eri tavalla. Viimein lähestyvät sulhasen seuralaiset ja nostavat hänet rattailta; morsian heittäytyy hevosten jalkoihin ja pyytää heitä unhottamaan sen pahan, jonka hän heille mahdollisesti on tehnyt, kun ei ole heitä ehkä kylliksi säästänyt; sitten hän lahjoittaa hevosille huivia ja nauhoja, jotka heti palmikoidaan näitten harjoihin ja otsatukkaan. Lopetettuansa hevosluvut, rientää morsian veljiensä rattaille, vaan sulhasen seuralaiset tarttuvat hänen kainaloihinsa ja vievät hänet tulevan anoppinsa luo; morsian huutaa, taistelee, raapii, vaan luonnollisesti ei pääse irti; kaikki rientävät rattaillensa ja kiitävät täyttä vauhtia kirkkoon. Kirkkomatkalla koettaa morsian vielä yhtä kujetta, vaikka anopin tuleekin häntä siitä kaikella tavalla estää; hän nim. tempaa päästä hunnun ja heittää sen tielle. Hänen veljensä pysäyttävät äkkiä hevosensa, hyppäävät maahan, tempaavat huivin ja antavat sen takaisin vasta saatuansa puoli schtoffia viinaa mieheen; tässä tavassa on viivytteleminen pääasia ja muistuttaa sitä aikaa,

jolloin kaikki viipyminen saattoi toimittaa ryöstäjät takaa-ajajain käsiin ja jolloin huivin lunnasmaksu oli väkivaltaisen ryöstön todellisena lunnasrahana. Jos aneppi on sukkela, niin ei morsiamen omaistukkaan riisua ja heittää huiviansa; ylimalkaan heti kuin tapa on täytetty, morsian tempaa päästänsä muutamia hiuksia ja lähettää ne äidillensä. Viimein tullaan kirkkoon kylliksensä odottaneen papin luo ja toimitetaan vihkijäiset venäjän-uskonnon mukaan. Kun pappi, vihittyänsä, kehoittaa nuorikoita suutelemaan, niin nuorikko koettaa vastustaa ja lyöpi sulhasta vasten kasvoja; siihen joutuu appi apuun, pitää kiinni nuorikkoa harteista ja siten auttaa poikaansa tämän ensimmäisessä taistelussa vaimon kanssa. Nuori aviomies pyytää näön vuoksi vaimoansa istumaan viereensä, ja tämä kieltää; silloin hän ottaa hänet syliinsä, istuttaa viereensä ja ajaa minkä hevoset vaan pääsevät. Morsiamen kumppanit ja sulhasen kylän neidot kohtaavat nuorikkoja talon portissa herjauslauluilla ja laulavat nuoren miehen kaikista kulissintakaisista salaisuuksista. Näillä lauluilla ei kuitenkaan tahdota loukata sulhasta, sillä niitten poisjättämistä pidettäisiin päin vastoin loukkauksena sulhaselle, sillä silloinhan ei hänellä olisikkaan ennen häitä tehtyjä syntejä, toisin sanoen, kukaan ei siis viitsinyt edes katsellakkaan häntä, eikä lempiä tuota kurjakohtaloista miestä.

Nuori aviomies sillä välin nousee sukkelaan rattailta ja juoksee suin päin kammioaittaan *), johon vanhat akat ovat jo ajoissa valmistaneet aviovuoteen. Saattoseuralaiset kantavat käsissänsä nuorikon tupaan, eikä nuorikko enää vastusta kantajia; appi tulee häntä vastaan jumalankuva käsissä, ja nuoren aviomiehen läheisin naissukulainen peittää nuorikon päästä jalkoihin humalalla; kantajat koettavat kantaa häntä niin, että hän tulee kokonaan humaliin. Kun nuorikko on tuotu tupaan, asetetaan hänet vasten uunia lä-

---

*) Kammioaitta on tuvan sivuun kyhätty pieni huone, jonka seinät ovat punotut aivan ohkaisista puista ja peitetyt savikerroksella. Se vastaa meidän tupakamariamme ja on rakennettu toiselle puolelle porstuaa; rakennusaineitten puutteesta on se tehty yllämainituista aineista. *Suom. muist.*

helle ystäviänsä, jotka yhä vaan herjaavat hänen miestänsä ja vakuuttavat hänellä toisen jalan olevan lyhemmän toista, sanovat häntä kierokyrkiseksi, hampaattomaksi j. n. e. Nuorikon rinnalla istuvat hänen veljensä taikka, niitten puutteessa, hänen kylänsä pojat. Viimein sulhasen sukulaiset huomaavat syyn neitojen loppumattomiin herjauslauluihin, tuovat heille viinaa, vaan pääasiassa kestittävät nuorikon veljiä, jotka samalla myöskin saavat melkoisia lahjoja. Tätä vaan tarvittiinkin: nuorikon veljet nyt kohta ajavat tuuppaamalla tytöt pois tuvasta. Ystäviensä karkoitettua, otetaan morsianta kainaloista ja viedään uunin luo tutustumaan sen kanssa ja tulemaan sen kanssa hyväksi ystäväksi; nuorikko kumartaa uunia ja pyytää sitä, ettei se tahraisi, vaan rakastaisi ja tottelisi häntä. Sitten hän istuu kiukaalle ja hänelle ojennetaan lapsi. Anoppi antaa hänelle lasin pureolutta, jonka nuorikko juopi kerrassansa, ja sitten taas antaa puolestansa lapsen anopille. Tämän tavan tarkoitus on selvä itsestänsä. Sitten nuorikko taas viedään kammioaittaan miehensä luo, joka sillä välin on mennyt sinne, ja joka ei saa näyttää itseänsä sieltä ennen aikaa. Morsian ei mene suinkaan mielellään kammioaittaan, vaan päin vastoin koettaa kaikin tavoin kiskoa itseänsä irti kantajistansa; mutta tässä ei hänestä suuresti välitetä, vaan tuupataan tupakammioon ja suljetaan ovi. Muutaman minutin kuluttua saapuu sinne kaase ja tuo mukanansa viinaa ja pannun, jossa on munakakkua; sitten hän itse syöttää ja juottaa nuorikkoja. Sen jälkeen jätetään nuorikot kahden kesken puoleksi tunniksi; tämän ajan kuluttua nostetaan ne vuoteelta ja tuodaan ilolla aitasta tupaan, jossa kaikki vieraat heitä malttamattomasti odottavat. Nuori aviomies tarjoaa kumarrellen kaikille viinaa, ja nuorikko jakaa kaikille läsnäoleville enimmäksensä omatekoisia lahjoja. Lahjoja jakaessansa kumartaa hän kaikkia jalkoihin eikä nosta päätänsä lattiasta, ennenkuin vieras, juotuansa ja pyyhittyänsä suunsa hänen lahjallansa, asettaa kätensä hänen päänsä päälle; samalla vieraat pitävät velvollisuutenaan varojensa mukaan lahjoittaa jotakin morsiamelle, esim. rahaa, ja joskus, jos ovat läheistä sukua tai

muutoin pitävät morsiamesta, karjaa ja mehiläispesiä. Häitten jälkeen asuvat nuorikot koko viikon yhdessä, vaan sitten lähtee vaimo vierailemaan vanhempiensa luo. Koko vuoden pitää hän vaan iloista elämää, ei ryhdy talouden toimiin eikä tahri käsiänsä työllä; koko viikon jälkeen häitten tupruaa savu patsaana nuorikkojen tuvasta ja toiset pidot lyövät kättä toisille. Juohdemieheksi valitaan useimmiten sukkelanpuoleinen mies, ja tämän toimena on alinomainen lörpöttäminen ja sukkeluuksien sommitteleminen; tätä tointa nimitetään: „*kaschtan*“. Juohdemiehelle annetaankin useampi ryyppy ja moni makupala, ja koko kylä häntä kyllinkin kunnioittaa [1]). Nischegorodin läänissä sanoo herra Martinoff ennen häitä morsiamen luona laitettavan syömingit ja juomingit, vaan morsiamen itsensä samaan aikaan ajavan sulhasen luo ja tiellä jakavan kaikille vastaantulijoille omatekoisia lahjoja. Kun hän lähestyy sulhasen tupaa, rientää juohdemies hänen luokseen, ottaa hänet syliinsä ja viepi tupaan. Sulhanen sillä välin juoksee taaksensa katsomatta suoraan kirkkoon, jossa sitten pariskunta vihitään; sitten hän taas jättää nuorikon ja juoksujalassa kiitää kotiin, jossa hän kesällä piiloutuu kellariin ja talvella kammioaittaan. Keskelle sulhasen talon pihaa asetetaan, ennen hääjoukon kirkosta saapumista, rikkauden symboolit, puuro ja pure-olut, vaan morsiamen päälle heitetään humalia ja hän puetaan nurinkäännettyyn turkkiin; tämä kaikki tehdään rikkauden ja varallisuuden osoitteeksi [2]).

Krasnoslobotskin piirissä, Pensan lääniä, on Moksalaisilla tapana viedä morsian heti aviovuoteelta jokeen; morsiamen jälessä kulkee pitkä saattojoukko: hänen kaksi entistä kumppaniansa kantavat hänen edessänsä tyhjää saavia; näitä seuraa ämmä, pyöreä leipä kädessä, sitten ystävät kauhoilla, ja viimein koko joukko tyttöjä. Nuorikon pään päällä on koko joukko pyyhkimiä; hän nojautuu kahteen kumppaniinsa ja kaiken matkaa kumartaa kaikelle neljälle haaralle;

---

[1]) „Самар. Губ. Вѣд.“ 1866 г. № 26.

[2]) „Нижегор. Губерн. Вѣдом.“ 1865 г. № 24.

kaiken matkaa polkua kastellaan kauhasta vierteellä (braga), „että uusi elämä hänestä maistuisi makealta“. Joelle tultua lausutaan tavan mukainen rukous, kaadetaan saaviin vettä, ja palataan kotia samassa järjestyksessä, kuin oli tultukin. Tuvassa sitten riisutaan nuorikolta pyyhkimet ja lyödään leivällä päähän, jollóin anoppi antaa hänelle hänen ansioitansa vastaavan nimen. Tämän jälkeen nuorikko vyötetään ja pakotetaan menemään uunin luo paistamaan blinä, joita hän tarjoo vieraille; nämät syövät ja kiittävät nuoren emännän taitoa ja hänen työnsä joutuisuutta [1]).

Kun hääjoukko lähtee kirkkoon, niin juohdemies pysähdyttää sen matkalla ja kiertää veitsi kädessä häävaen kolmeen kertaan, luultavasti karkoittaaksensa häävaestä pahan hengen. Saratovin läänissä, ja siis samoilla Moksalaisilla, on häämenoissansa yhtä ja toista, joka on sangen tärkeää, ollen jäännöksenä muinaisista tavoista taikka kuvauksena niistä suhteista, joihin puolisot avioelämässänsä joutuvat. Hääpäivänä juohdemies ja sukulaiset kokoontuvat sulhasen kotiin ja ajavat täältä hakemaan morsianta; morsian sillä välin jo pukeutuu juhlapukuun: hän puetaan parhaimpaan „panar'iin“ (paitaan) ja viittaan (schuschpanin); ylen ympäri ripustetaan helmiä ja heluja (kerran punnitessamme painoivat nämät riippuvat koristeet 23 naulaa). Pukeutuneena istuu hän kasvot uuniin päin ja alkaa itkuilla ja huvailla sanoa jäähyväisiä kodillensa ja kaikille siinä oleville kapineille; morsiamen itkiessä pukevat naiset hänen kaulaansa palan palttinaa, huivia, helmiä ja sormuksia. Sillä väin viedään morsiamen tavarat vähitellen niille rattaille, joilla hänen on määrä mennä; juohdemies, punanen huivi — puhtauden symbooli heitettynä olan taakse — auttaa tavaroita asetettaessa, vaan sitten ottaa käteensä miekan tai viikatteen ja tunkeutuu morsiamen kuomin perälle.[1] Tuskin on ennätetty puolen virstaa kotoa, niin juohdemies seisattaa hevoset ja kulkee paljas sapeli kädessä kuomin ympäri, ajaen pois pahaa henkeä. Puolen tunnin kuluttua pysähdytään

---

[1]) „Москов. Универс. Извѣстія“ 1868 г., № 4, ст. Ирикѣрова.

taaskin, ja aina samalla tapaa, kunnes on saavuttu sulhasen asunnolle. Täällä ottaa morsianta vastaan talon vanhin (mies), seisattaa hänet ovella ja tekee kirveellä loven oven pihtipieleen, siten merkiten uuden perheeseen tulevan jäsenen. Koko ensimmäisenä aviovuotena nimitetään morsianta „odirava“, s. o. nuoreksi emännäksi (tekijä on väärin kirjoittanut „oderva“), tahi „vetschova“, s. o. armaaksi, ja hän käypi paljain päin; vasta tämän ajan jälkeen käyttää hän päähinettä (sorokkaa) ja saapi nimekseen „parava“, s. o. hyvä akka, tahi „mazava“, s. o. kaunis akka; samalla kertaa häntä vanhempi edellä oleva miniä myöskin saapi toisen nimen ja sanotaan „sirjava“ (tekijä on väärin kirjoittanut „sirova“), s. o. vanhaksi, tahi „pokschava“, s. o. suureksi, vanhimmaksi [1]). Eräs tuntematon tekijä kertoo, että Temnikovskin Moksalaiset [2]) myöskin peittävät morsianta punaisella päähuivilla, etteivät pahat ihmiset häntä pilaisi, ja ettei paha henki sekaantuisi häihin.

Simbirskin läänissä vietetään häitä seuraavaan tapaan: sulhasen saattoseura, juohdemies etunenässä, tulee jo illalla morsiamen kylään ja talvella asettuu erityiseen vuokrattuun taloon, vaan kesällä kylän rajan taakse, ulkoleiriin. Varhain aamulla tulevat he morsiamen taloon ja koputtavat; luonnollisesti heille avataan vasta tavallisen pääsömaksun jälkeen; kaikki sitten tulevat tupaan, syövät ja juovat; morsian istuu kaiken tämän aikaa nurkassa, peitettynä punaisella huivilla. Viimein morsiamelle annetaan merkki, että hänen tulee sanoa jäähyväiset omaisillensa; niin pian kuin hän, jäähyväiset sanottuansa, taas tulee kynnykselle, otetaan hänet kainaloista ja raastetaan rattaille; sitten mennään kirkkoon vihille. Kun vihkimisen jälkeen on saavuttu sulhasen tupaan, juohdemies nostaa morsion rattaitten korin akselin sokkanaulasta irti; tällä toimella on luonnollisesti symboolinen merkityksensä ja kuvaa miehen saamaa valtaa häitten jälkeen. Sitten juohdemies heittää nuorikkojen päälle hu-

[1]) „Сарат. Справ. Листокъ 1869 г., № № 53 и 54, ст. Барминскаго.

[2]) „Донъ, 1868 г., № № 39, 40, 45 и 46. Поѣздка въ Тамбовскую губернію.

malia, toivottaen, että he olisivat yhtä rikkaat kaikesta, kuin humala on lehdistä. Hääkemujen kestäessä juohdemies ja kaase vievät nuorikot häävuoteelle, joka on valmistettuna tupakarsinaan tai aittaan, ja sulkevat heidät sinne lukon taakse; juohdemies juoksee usein oville ja kuuntelee; kun hän huomaa, että nuorikot jo aikovat nousta ylös, kutsuu hän kaasen ja juoksee suin päin aukaisemaan ovea.

Nuorikot pukeutuvat ja tulevat vieraitten luo. Sitten juohdemies asettaa nuorikon uunin suulle ja lyöpi häntä pyöreällä leivällä päähän useamman kerran, ja siinä samassa antaa hänelle uuden nimen, jonka tämä pitää koko elämänsä [1]).

Yhtä tarkka ja erittäin hauska kertomus Nischegorodin Moksalaisten häistä on meillä mordvalaisten olojen arvoisan tutkijan ark. Makariuksen käsikirjoituksissa; vertaillessamme Makariuksen antamia tutkimuksia, huomasimme Moksalaisten jokapaikassa viettävän häitänsä juuri niin, kuin hän on kertonut Nischegorodin läänissä niitä vietettävän. Hänen kertomuksensa mukaan sulhasen isä ja sukulaiset hääpäivänä muodostavat juohtokansan, jossa sulhasen lanko toimittaa juohtomiehen osaa ja täti puhemiehen osaa. Kemuttuansa vähän kotona, rukoillaan jumalankuvilta onnea ja rikkautta nuorikoille, pidetään perherukous ja leikataan „osondam-pal“; sitten siunataan sulhanen jumalankuvalla ja pyöreällä leivällä, josta on leikattu tuo „jumalan pala“, ja senjälkeen menee koko saattoseura morsiamen kotiin, mutta ilman sulhasta, joka täten vähään aikaan ei saa nähdä toivojensa esinettä. Vähän matkaa kotoa juohdemies seisattaa saattojoukon ja nousee rattailtansa; hän ottaa käteensä jumalankuvan ja kulkee sen kanssa kolmasti hääjoukon ympäri, kulkien aina vasten päivää; sen jälkeen hän asettuu saattojoukon eteen, piirtää veitsellä edestakaisin maata, lausuen manauksia pahaa henkeä ja ilkeätä ihmistä vastaan. Kun joukko saapuu morsiamen talolle, tulee morsiamen isä tuvasta ja sulkee portit, jotka auaistaan vasta sen jälkeen, kuin kaikki morsiamen sukulaiset ovat saaneet lahjoja, jotka

---

[1]) „Памят. Книга Симбир. Губерніи“, 1869 г., ст Луновскаго.

ovat arvoltansa aina sen mukaan, kuinka läheistä sukua lahjan saajat ovat morsiamelle. Päästyänsä talon kartanolle, nousevat vanhemmat ja seuralaiset rattailta ja lähtevät porstuaan, vaan täällä heidät uudestaan pidätetään ja vaaditaan uutta lunastusrahaa; maksettuansa 30—50 kopeekkaan, pääsevät sulhasen seuralaiset taas menemään, vaan porstuan päähän tultuansa huomaavat he taas tuvan ovet suljetuiksi, ja taaskin täytyy heidän maksaa 15—20 kopeekkaan, että morsiamen vanhemmat aukaisisivat oven ja päästäisivät kiusatun saattoseuran tupaan. Sekä porstuan että tuvan ovella maksettu vero lankee morsiamen isälle. Tultuansa tupaan ja rukoiltuansa jumalan kuvia, sulhasen isä asettaa pöydälle tätä tilaisuutta varten paistetun puudan painoisen leivän, ennen sovitun määrän viinaa, 2—3 sianpaistia, padan puuroa, ja noin 100 bliniä. Emäntä heti korjaa kaiken tämän ja asettaa altaaseen. Sen jälkeen kaikki nousevat seisomaan, ja sitten pidetään perherukous ja leikataan „osondampal“, joka viedään kynnyksen alle. Rukouksen jälkeen sulhasen isä antaa morsiamen isälle lunnasrahat, ja kaikki istuvat pöytään. Samaan aikaan tuodaan tupaan suuri seiväs, jonka toinen pää pistetään jakohirren ja katon väliin, ja jonka toiseen päähän ripustetuan ne lahjat, jotka morsian antaa läsnäoleville. Kun kaikki on valmisna, ilmestyy morsian esiripun takaa ja rupee lukemaan ja valittamaan onnettomuuttansa. Sitten hän itkien lahjoittaa isälle ja äidille, apille ja änopille paitoja, vaan muille huivia ja muita, enimmäkseen omatekoisia lahjoja, aina mielenlaatunsa ja sukulaisuutensa mukaan. Lahjoittamisen aikana hän ei ole täydessä puvussa, vaan ainoastaan valkoisessa paidassa, ilman vyötä, päässä huivi, jonka päät ovat sitomatta taaksepäin heitetyt. Morsian ei saa vastalahjoja, koska hänen lahjojensa tarkoituksena on vaan osoittaa, kuinka ahkera tyttö nyt annetaan toiseen taloon, ja minkä aarteen vanhemmat nyt hänessä kadottavat. Annettuansa lahjoja kaikille niille, joille tapa vaatii antamaan, menee morsian taas uutimen taa, kotoväen osastoon, mutta hänen asemestansa tulee sen takaa, morsiamen vaatteissa ja nurinkäännetyssä turkissa, vanha akka, joka tans-

saa läsnäolevien edessä, vääntelee ja kääntelee ja laskettelee kaikenlaisia sukkeluuksia; täten hän saattaa luonnollisesti läsnäolevat nauramaan, jota hän tahtoikin, sillä hän ilmoittaa toivovansa, että morsian, ilmestyessänsä, kaiken elämänsä herättäisi ihmisissä iloa, että kaikki hänen ympärillänsä nauraisi ja että hän itse hymyilisi ja nauraisi kaiken elämänsä. Tämän toivon lausuttuansa menee akka pois. Sillä välin puetaan morsianta esiripun takana; paitsi paitaa (panaria), puetaan hänen päällensä kolme päällystakkia (schuschpania), ja viimeistä niistä ei vyötetä; tytöt käyttävät hyväkseen tätä tilaisuutta ja kantavat vieraille tupsuja, joita he myövät niille, jotka haluavat koristaa lakkejansa. Kun morsian on puettu, tuodaan hänet tupaan, hän on peitetty punaisella silkkihuivilla, ja hänet asetetaan istumaan sulhasen kaasen ja oman kaasensa väliin. Kaikki nousevat paikoiltaan ja rukoilevat uudestaan „synnyttäjää“ (s. o. vedjuasir-avaa), jota pyydetään siunaamaan tulevaa vaimoa, helpottamaan hänen synnyttämistänsä ja antamaan hänelle paljon jälkeläisiä. Sen jälkeen isä ja äiti siunaavat tytärtänsä ja toivottavat hänelle onnea. Rukouksen ja siunauksen aikana palaa kynnyksellä suuri kynttilä, kuva „maailman kynttilästä“ tahi, niinkuin sitä sanotaan, *saltan-schatatolts*, jota niinkuin satuimme kuulemaan, ei sammuteta ennen häämenojen loppua; ark. Makarius ei ottanut huomioon tätä seikkaa. Saattoväki sillä välin viepi ulos morsiamen olkapäillänsä ja istuttaa hänet tätä tarkoitusta varten rakennettuun kuomiin, joka on peitetty valkoisella, monenlaisilla kuvilla ommellulla palttinalla, ja sitten lähetetään hakemaan sulhasta. Hänet tuodaan kahdella hevosella; hän itse on makaavassa asennossa ja peitetty vuodalla, ja hänen päänsä kohdalla kannattaa juohdemies hänen lakkiansa. Me emme tahdo nimenomaan väittää, vaan arvelemme kuitenkin, että viimeksi mainittu tapa saattaa osoittaa naimisen ja vaimon ryöstön saattaneen tapahtua välillisesti, jonkun muun henkilön kautta, jolloin sulhasen ei tarvinnut itsensä olla läsnä, vaan antoi tälle välihenkilölle vaan lakkinsa, valtuusvoiman osoitteeksi. Rattaitten (reen) ympärillä, joissa onnetonta sulhasta kulje-

tetaan, ajavat neidot hänen omasta suvustansa ja laulavat lauluja, joissa koetetaan osoittaa, että morsiamen suku on huonompi sulhasen sukua: morsiamen suku syöpi kuin koirat, sulhasen suku herroiksi. Vihkimisen jälkeen tulee sulhasen äiti nuorikoita sulhasen tuvan kynnyksellä vastaan ja asettaa nuorikon jalalle sytytetyn humalapannun; morsiamen pitää kolme kertaa peräkkäin potkaista tätä pannua, jolloin tarkastetaan millä tavoin hän sen tekee: jos hän potkaisee sen hiljaa ja tyyneesti, niin hänellä on hyvä ja hiljainen luonne; jos taas hän potkaisee kuumaa pannua jalaltaan tuimasti ja jyrkästi, niin hänestä tulee itsepäinen, jäykkä ja kiivas mies; jos pannu putoo pohjallensa, niin nuorikot elävät vastedes onnellisesti, vaan jos päinvastoin pannu kerran kin menee nurin, niin eivät he saata tulla onnellisiksi. Tässä anoppi antaa miniällensä uuden nimen, ja nimittää häntä joko „*Vetschai*“ (rakkaaksi), tahi „*Masai*“ (kauniiksi), tahi „*Pavai*“ (onnelliseksi), tahi „*Tozai*“ (terveeksi), tahi jollakin muulla nimellä, jonka hän parhaana pitää. Sitten hän ottaa morsianta kädestä ja vie uunin luo, josta hän ottaa leivän, ja lyöden sillä morsianta päähän, lausuu: „*Mazaiks lemente' ternete*“ (tekijä on väärin kirjoittanut *mazaiks lemenets putsam'* — sillä se ei merkitse mitään Moksankielellä), s. o. „kutsun sinua nimeltäsi kauniiksi“. Sitten anoppi ottaa miniätänsä kädestä ja viepi uunin kiukaalle; miniä asettaa kätensä kiukaalle, kämmenet alaspäin, ja anoppi itse ruokkii häntä kaikenlaisilla ruo'illa ja vieläpä niin, ettei morsiamen itsensä tarvitse tehdä ainoatakaan liikettä. „Samoin kuin ei uunikaan lähde ulos tuvasta“, lausuu anoppi, „älä sinäkään lähde“.

Tässä lakkaavat jyrkästi arvoisan tutkijan ilmoittamat havainnot, ja hän siirtyy suoraan kertomaan häitten jälkeisiä pitoja, alkaen kertomuksensa niin sanotuilla „*garni*- eli vallasvierasten kemuista“, joiksi nimitetään morsiamen vanhempain vierailemista nuorikkojen luona. Täällä nuoran sivumiehen isä kestittää kaikkia läsnäolevia viinalla, ja nuorikko itse pure-oluella; nuorikko, tarjotessaan, kumartaa kutakin jalkoihin, eikä nouse lattiasta, ennenkuin vieras on juonut,

nostanut hänet ylös, toivottanut onnea ja nautitun juoman palkkioksi antanut tavallisen lahjan, nim. rahaa 20 kopeekkaa, päähineen, huivin, palan palttinaa tahi villavaatetta jalkarievuiksi. Kolmantena päivänä jälkeen häitten, nuorikkojen isät ja äidit lähtevät vierailemaan sukulaisiin, vaan nuorikko itse toimittaa rukoukset Vedjaziravalle ja Baljaziravalle, uhraten näille suojeleville jumalattarille. Kuusi viikkoa jälkeen häitten käypi nuorikko ilman päähinettä, vaan tämän ajan kuluttua, anoppi tai joku muu vanhin vaimo talossa panee hänen päähänsä päähineen seuraavalla aivan omituisella tavalla: rukoiltuansa määrättyyn tapaan samaa naisten varjelijajumalaa, nousee talon vanhin vaimo katolle, aukaisee katossa olevan savureijän ja antaa siitä nuorikolle päähineen, sanoen: *„babanike sjan' prjasist, putnez' tet' ge putnima margez'“*, s. o. esi-isiesi vaimot sellaista päässänsä pitivät ja sinun käyttää käskivät. Tulee huomata, että arvoisa tekijä ei ole oikein kertonut noita vanhimman vaimon sanoja, sillä tämä sanoo seuraavat sanat: *„babinke se preasa tutnjaz'-tet'putnjama mer'gast“*, s. o. esi-isiesi akat sellaista käyttivät ja sinulle pukea käskivät. Tekijä vakuuttaa, että kaikki nämät toimet tapahtuivat myöskin liseseissä, koska lopuksi aina asia annettiin anteeksi, ja siis sukulaisiksi muuttuneitten kesken alkoi sovintoaika; sama kirjailija mainitsee myöskin Nischegorodin Ersalaisten pitävän pitoja sulhasen kotona, ja vasta tämän kotoisen juhlan jälkeen sulhasen saattojoukon lähtevän hakemaan morsianta. Myöskin Ersalaisilla jääpi sulhanen kotia, ja hänen täytyy salaa ja jalkaisin rientää kirkkoon. Morsiamen vanhemmat tulevat hääjoukkoa vastaan leipä ja suola kädessä, eikä vihollisella tavalla, niinkuin Moksa-heimolla. Kaikki tämä osoittaa melkoista muutosta kansan avioliiton käsitteissä ja on luultavasti syntynyt vahvasta venäläisyyden vaikutuksesta. Tekijä sanoo sekä saattojoukon että vanhempain kumartavan veräjää ja sitten lähtevän kirkkoon, jolloin morsian kaiken aikaa ajaa seisoen rattailla, kasvot takaperin, sanoen siten jäähyväiset rakkaille seuduille; kirkolla saattoseuralaiset nostavat morsiamen rattailta ja kantavat käsillänsä kirkkoon; samalla tavalla vie-

dään hän myöskin vihkimisen jälkeen sulhasen kotiin. Nischegorodin Ersalaiset antavat nuorikolle nimen vasta kolmantena päivänä jälkeen häitten.

Herra Mordoftseff, kuvaellessansa Saratovan läänin mordvalaisia häitä, mainitsee, paitsi miehistä juohdemiestä, löytyvän myöskin nais-juohdemiehen; vaan me luulemme hänen nais-juohdemiehenä pitäneen kaasea, joka on sekä morsiamella että sulhasella. Aamulla morsian istuu uunin luo ja itkee vapautensa katoamista; joku läheinen nais-sukulaisensa ripustaa tällä aikaa hänen kaulaansa kahmalollisen palttinoita, pyyhkimiä ja huivia ja antaa hänen käteensä puisen juomalasin ja vierteellä täytetyn leilin; morsian menee kunkin sukulaisen luo, tarjoo jokaiselle vierrettä eli pureolutta ja lahjoittaa miehille palttinoita ja pyyhkimiä, mutta naisille vaskisia sormuksia, rannerenkaita ja huivia. Sen jälkeen viedään morsiamen tavarat rattaille (rekeen), ja taodaan tuvasta morsian, jonka pää on peitetty punaisella huivilla. Juohdemies asettuu morsiamen kuomiin, sapeli kädessä ja punainen liina hihalla. Kun on päästy vähän matkaa talosta, pysäyttää juohdemies hääjoukon ja piirtää miekallansa heidän ympärillensä kehän. Vähän ajan kuluttua uudestaan pysähdytään ja piirretään kehä. Häitten jälkeen kaikki lähtevät sulhasen kotiin, ja nuorikon tullessa tupaan, leikkaa talon vanhin mies oven pieleen loven kirveellä, merkiten siten uuden jäsenen tulon perheeseen. Koko vuoden nuorikko käy paljain päin, vaan vuoden kuluttua toimitetaan päähineen pukeminen, niinkuin ark. Makarius on kertonut [1]).

Fuks kertoo Tschistopolskin Mordvalaisilla sulhasen hääpäivänä saattojoukkonsa kanssa lähtevän morsiamen luo. Morsiamen sukulaiset ja häämenoihin valitut henkilöt, istuen ennen sulhasen tuloa pöydän ääressä, jättävät kunniapaikkansa sulhaselle ja hänen saatttoseurallensa, ja itse istuvat oven suuhun. Kun kaikki ovat asettuneet paikoilleen, niin veljet tai niitten puutteessa läheisimmästi sukulaiset nuoret

---

[1]) Пам. книжка Саратов. губ. 1858 г, ст. Мордовцева.

[2]) Ж. М. В. Д., 1839 г., 34.

miehet asettavat kätensä ristiin ja sitten, asettaen morsiamen keskeensä kätten päälle niinkuin kantotuolille, kantavat häntä ympäri koko talon ja pihan, vievät jokaiseen komeroon ja aittaan ja myöskin navettaan karjan luo. Morsio raukan täytyy joka paikassa ja joka nurkassa katkerasti itkeä. Sellaisen tavattoman matkustuksen jälkeen tuodaan morsian taas tupaan. Sulhanen nousee paikaltaan, ottaa häntä kädestä ja viepi kuomiin, jossa morsiamen kaase on jo häntä kauan odottanut, peljäten sulhasen kaasen ennättävän sinne ennen istua. Sulhanen istuu juohdemiehen kanssa etulaudalle ja ottaa ohjakset käteensä, käärien ne nenäliinaan. Päästyä portista, käännetään morsiamen kuomi ja kaikki ajoneuvot takaisin porttiin päin; morsiamen isä ja äiti astuvat ulos, kantaen viinaa ja olutta, jota he itkien kaikille tarjoovat. Ajoneuvojen kääntäminen porttiin päin muistuttaa luonnollisesti kadonnutta tapaa, rukoilla Kardas-sjarkoa. Kun saavutaan sulhasen kotiin, pysähdytään taas perteille, joista sulhasen isä ja äiti astuvat ulos, tuoden tarjottavaa. Viimein ajetaan talon kartanolle, sulhasen kaase ottaa morsiamen kuomista; juohdemies ottaa sulhasen kuomista ja sitten ne viedään erityiseen valmistettuun huoneeseen, jossa luetaan heille rukouksia ja anotaan nuorikoille jumalan siunausta, onnea, rikkautta, paljon karjaa ja viljaa ja viljalta lapsia. Rukouksen jälkeen nuorikot kumartavat maahan; rukouksen lukija laskeutuu polvillensa, asettaa molemmat kätensä nuorikkojen pään päälle, ja nyt on vihkiminen päätetty. Sulhasen kaase nostaa nuorikon ylös ja juohdemies nostaa hänen miehensä; sitten viedään sulhasmies tupaan ja nuorikko kammioaittaan; täällä riisutaan häneltä tytön vaatteet ja hän puetaan vaimon pukuun; sen jälkeen tuodaan mies, ja jätetään nuorikot kahden kesken. Jonkun ajan kuluttua tuodaan nuorikot tupaan, joka on valmistettu hääkemuihin. Nyt nuorikko alkaa jakaa lahjoja apelle, anopille ja kaikille sukulaisille, asettuen polvillensa jokaisen eteen; hänellä on kädessä kuppi olutta, johon kukin särpättyänsä laskee mielenmääräisen rahamäärän. Häitä kestää 3—4 päivää ja joskus koko viikkokin, aina vihittävien varallisuuden mukaan. Koska

enimmät mordvalaiset häät vietetään heinäkuun alussa ennen heinän tekoa, niin nuorikko, oltuansa muutaman päivän miehensä kanssa, palajaa koko työajaksi isänsä luo, eikä tule takaisin miehensä luo, ennenkuin isänsä luona on ruiskin puitu. Miehensä käypi usein hänen luonaan. Kulkuset, aisakellot ja kaikenlaiset helisevät helut ovat rikkaitten häitten merkki. Myöskin kristityillä Mordvalaisilla on vielä tapana kantaa morsianta käsillä kaikissa nurkissa.

Saratovin läänissä, yllämainitun Arkangelilaisen kertomuksen mukaan [1]), kokoontuu, sitten kuin vihkimispäivä on määrätty, sulhasen kotiin tavallisesti seurue, nimittäin juohdemies ja saattoväki, ja morsiamen kotona kokoonnutaan myöskin ja valmistaudutaan vihkijäisiin. Sittenkuin sulhasen saattojoukko on valmis, ja morsian puettu häävaatteisiin, saavat he siunauksen vanhemmiltansa. Niin pian kuin isä ottaa kuvasäiliöstä jumalankuvan, alkaa morsian vaikeroida, lausuen: „*Temak basla vadanda mon', tjatjakaj, erems' aschtims'; a baslavadanda mak, rovsha modas!*“, s. o. „älä siunaa minua isäni elämään ja olemaan, vaan siunaa minut maan mustaan multaan!“ Tähän vastaa isä siunaten tytärtään: „*sjrnen' stir'nej! erjak schumbrasta kultsjnik atjavirsitsin'; a mirditsjn' sembeda lama i kultsa nak kel'k kjk!*“, s. o. „kulta tyttäreni, elä onnellisesti, tottele appea ja anoppia, vaan ennen kaikkia tottele ja rakasta miestäsi“. Jumalankuva, jolla siunataan, jääpi vanhempien taloon ja tyttärelle annetaan mukaan suola-leipä, ja hänet laitetaan matkaan yhdellä hevosparilla, kahden kaasen ja yhden kuljettajan kanssa. Samoin sulhanenkin, saatuansa isänsä siunauksen, lähtee saattoväkensä kanssa kirkkoon. Vihkimisen jälkeen juohtoväki sulhasen ja morsiamen kanssa tulee sulhasen kotiin, jossa isä ja äiti ottavat nuorikkoja leivällä ja suolalla vastaan ja portissa pefttävät heitä humalilla, vaan portailla ruiskuttavat puhtaaseen veteen kastetulla luudalla. Sitten kuin nuorikot on väliksi aikaa jätetty tupaan, viedään heidät aittaan ja ruokitaan siellä samasta lusikasta munakakulla, joka on hedelmällisyy-

---

[1]) „Сарат. Г. В.“ 1845 г., № 52.

den symbooli. Heidän tultua aitasta, annetaan kummankin käteen vesileili ja heidän ympärillään alkaa ensin hääväki ja sitten kaaśe tanssata, sitten kuin viimemainittu on auaissut nuorikon solkisiteen (sjulgama) ja heittänyt sen kauas luotaan, jonka jälkeen hän tervehtii nuorikkoa seuraavilla sanoilla: *Ade ervene, otsju kschiń panima, psi lamiń pidima!* s. o. mene miniä leipomaan isoa leipää ja keittämään kuumaa kaalia! Nuorikon soljen aukaiseminen osoittaa kuvannollisesti neitsyyden poistamista. Sen jälkeen tuodaan nuorikot tupaan ja pakotetaan tarjoomaan kaikille vierettä; nuorikko tarjoo sitä kaikille, vaan miehensä seisoo hänen vieressänsä, ja sitten he, tarjottuaan kullekin vieraalle, makaavat niin kauan hänen jaloissansa, kunnes vieras on juonut pohjaan asti. Sitten nuorikot viedään taaskin aittaan ja jätetään makaamaan aamuun asti. Aamulla nuorikko, nousten ennen muita, itkee ja lausuu kaikille omaisillensa seuraavaan tapaan: „*Pora stems lepe vastasta, tuidan kukus kukaj, a ke luvs kolgi; tiń tutada eś kudazant, a moń katsamasť loman kutś; azamasť jalganeń di avantsti kytschaza gorjaniń moń-deń af ul'ht korhtań jalgajne!*“, s. o. „jo on aika oppia nousemaan pehmoisesta vuoteesta; keväinen käki kukkuu ja valkonen koivu juoksuttaa mahlajaa; te käytte kotia, vaan minut jätätte tänne ihmisten luo; antakaa minun kulkuseni äidilleni, että hän antaisi ne ystävilleni; minä en enää saa ystäviäni puhutella“. Simbirskin läänissä sanoo herra Orloff [1]) hääpäivän aattona sulhasen saattojoukon tulevan tämän taloon, tuoden mukanansa kaikenlaista, niinkuin leipää, porsaita, lampaan- ja sian-lihaa j. n. e. Etteivät pahat ihmiset voisi tuottaa sulhaselle onnettomuutta, pitää kunkin vieraan pistää neula nuttunsa alle. Saattojoukosta valitaan *uredei* (juohdemies) ja *poksch-kudo* (ala-juohdemies). Juohdemiehen velvollisuus on kuljettaa sulhasta kainaloista ja varjella häntä pilaantumasta; ala-juohdemiehen toimena on jakaa määrättyyn aikaan rahoja morsiamen kumppaneille ja morsianta vihille valmistavalle naiselle. Ennenkuin lähdetään

[1]) „Мат-для ист. и стат. Симб. губ.“ 1868 г., вып. II.

morsiamen talcon hakemaan morsianta, laulaa sulhasen kaasse: „te 77 saattomiestä, puhtaat kuin päähkinät, hyvät kuin herneet, tulkaa lähemmäksi minua, asettukaa ympärilleni! meitä jo aikoja odottaa morsian, hänen silmänsä ovat kartanolla ja kätensä vaan jäivät akkunalle; hänen sileät hiuksensa ovat meitä ikävöiden tulleet epäjärjestykseen, hänen valkoinen paitansa on mustunut". Saattojoukon mukaan panevat sulhasen kasvattajat morsiamen talcon vietäväksi osan sovittua viinamäärää, leivän ja kaksi piirasta, joista toinen on pitkä (toi-brjaka), ja toinen pyöreä, seulan suuruinen (luonj-ksche). Viimemainittu piiras (luonj-ksche) täytetään kerroksittain puurolla, munalla, uunipiimällä, perunalla y. m. Sisustan viimeiselle kerrokselle asetetaan kolme munaa ja piiraan päällyskuoreen tehdään taikinasta ankka. Kaasen tulee morsiamen talossa varastaa tämä ankka tai ainakin maksusta palkata morsiamen ystäviä se varastamaan. Viimein saattojoukko lähtee liikkeelle, rukoillen ja tehden ristinmerkkejä. Sulhasen kotiin jääneet sukulaiset pitävät pitoja kaiken yötä. Sillä välin täytyy morsiamen kotonansa, jos häät on määrätty pidettäviksi pyhäpäivänä, nousta lauantaina puoliyön aikaan ylös ja itkeä. Hän todellakin nousee aamukoitolla, menee pihalle ja lausuu: *„Avaj-paz tschangoť, paz tschangoť, verj-nischke-paz, sjarko, poksch poksitjaj, poksch babaj, blagoslovamjsť! Maksado monem' moskowskaj bajatscha vojgel, ascho kenav silveď!"* (nämät luvut ovat väärin kirjoitetut ja sen vuoksi mahdottomat kääntää). Sen jälkeen hän tulee tupaan, jossa hän itkee ja lukee, mutta aivan toiseen tapaan: „ennen kävelin minä tuvassa kauniisti enkä edes yskinyt, vaan nyt minä rupeen huutamaan. Kadonnut on kainouteni. Jo alan kadottaa muistoni ja järkeni..". Tämän jälkeen hän lähestyy isäänsä ja äitiänsä, itkee ja lukee heidän edessänsä ja luvuissansa mainitsee vanhempiensa näkemiä kasvatusvaivoja; lopuksi hän kiittää vanhempiansa ja sanoo: „Ette te enää, isoni ja emoni ole näkevät vaivaa minusta". Tyttären lukuihin ja kyyneleihin vastaa äiti myös kyynelillä ja tämänlaisilla luvuilla: „nyt menet, armas tyttäreni, vieraan ison ja emon luo. Et loukuta minulle enää hamppua, et kudo kirjavaa, etkä pese paitoja".

Päivän koitolla morsian lähtee jonkun sukulaisensa taloon ja, seisoen tämän portailla, lukee: „enoni tai veljeni! päästä minut, armaani, hetkeksi lämmittelemään. Pääni päällä käy ukkospilvi, kastelee valkoisen, kauniin paitani, kastelee myöskin silkkisen liinani. Peitä minut, rakkaani ukkosen hattaroilta. En ole enää isoni mieleen — hän on minut kotoansa karkoittanut“. Selvää on, että nämät luvut osoittavat muinaista tapaa, hakea sukulaisiltansa apua sulhasen väkivaltaa vastaan. Sukulainen tavallisesti päästää hänet taloonsa ja kestittää blinillä ja munakakulla; tämä osoittaa, että sukulaisissa vieraileminen aikanansa osoitti avun hakemista väkivaltaa vastaan, eikä tavallista vierailemista. Oltuansa jonkun aikaa toisen eli toisen sukulaisen luona, morsian palajaa takaisin isänsä luo, tulee tupaan, itkee ja lukee: „Kävinpä minä enoni luona, hankin itselleni turvapaikan ukkospilveltä ja sain suojan. Nyt, jos sade kastelee valkoisen paitani ja silkkihuivini, on minulla paikka, jossa ne kuivaan“. Tämän jälkeen panee hän maata ja lepää; sillä aikaa morsiamen naissukulaiset valmistavat vieraille puuroa ja talkkunaa. Kun morsian nousee, annetaan hänelle puuroa. Ikäänkuin todellakin häntä nykyiset ja vastaiset huolet ankarasti ahdistaisivat, tekeytyy hän järjettömäksi ja luvuissaan ilmoittaa haluavansa kuolemaa: „ei pitäisi teidän tällä lailla kuljettaa puuroa! puuro pitäisi panna kuivalle vadille, peittää valkoisella liinalla ja vati ottaa vasempaan käteen [1]). Isäni luo tulivat enot ja veljet ja kuusin kirvehin kirstua laittavat. Te kuulitte heidän kirveittensä iskut; kuolemani muistoa tahdotte te puurolla viettää“. Näitten lukujen jälkeen ottaa hän lusikan ja maistaa vähän puuroa. Maistettuansa hän itkien kiittää puuron laittajia ja lausuu: „jospa minä tästä puurosta halkeaisin kuin muna, repeäisin kuin kolmikuteinen nuora. Minä söin vieraan omen“, tarkoittaen tällä lauseella sitä, että hän, syötyänsä puuroa, joka on hedelmällisyyden symbooli, söi tulevan olennon alkuaineen eli siemenen. Tämän jälkeen hän taas panee maata ja lepää; eninen iltaa vai-

[1]) Kuolleen muistopuuroa syötäessä noudatettavat temput.

mot purkavat morsiamen palmikon ja kampaavat häntä. Hajahapsin tulee hän isänsä luo seuraavilla luvuilla ja itkuilla: „Siunaa, isäni, viimeisen kerran saunassa herroiksi (s. o. muitten kylvettämänä) kylpemään; nyt olen vapaa, vaan kauan en enää olekkaan. Tahtoisinpa minä, ettäs kutsuisit ukot tekemään minulle ruumisarkkua ja nuoret miehet kaivamaan minulle seitsensylisen haudan“. Samalla, kääntyen äitinsä puoleen, antaa hän hänelle palmikossansa tavallisesti kantamansa tupsun ja itkee seuraavaan tapaan: „ota sinä, äitini, tämä tupsu; se on minun asemestani pesevä paitasi, kutova palttinasi ja loukuttava hamppusi. Vaan nyt siunaa minut, äitini, kylpemään saunassa herroiksi viimeisen kerran; nyt olen vapaa, vaan enpä kauan enää olekkaan. Tahtoisinpa emoni, että saunan jälkeen kutsuisit vanhat ämmät pesemään minua kuin ruumista, ja kutsu myöskin nuoret neulomaan minulle hikiliina“. Tähän tapaan luettuansa, suutelee hän isäänsä ja äitiänsä ja, kumarrettuaan heitä lattiaan asti, menee saunaan peseytymään. Palattuansa saunasta, syöpi hän illallista ystäviensä kanssa ja panee maata. Hääpäivän edellisellä yöllä saapuu sulhanen saattojoukkonsa kanssa. Tultuansa asettuvat he kaikki pihalle, piiraat käteen. Morsiamen kumppanit tulevat heitä vastaan. Ikäänkuin kostaaksensa sulhaselle sitä, että hän aikoo heiltä ryöstää parhaimman kumppanin, alkavat neidot laulaen herjata häntä: „sinä ontto otsa! mikä sulhanen sinä olet! ethän osaa pieksujakaan punoa etkä rahaakaan lukea, sinä, roisto, käyt ilkeitten akkojen luona ja jätät kenkäsi sinne. Missä olet tähän asti viipynyt? Etkö ole löytänyt jalkimiasi? Eipä morsian olekkaan sellainen! aseta hänen toiselle puolellensa tynnöri hirssiä ja toiselle puolelle tynnöri valmuja, mutta lue kaikki jyvät“. Kääntyen hänen seuralaistensa puoleen, huutavat neidot: „Te ratsastavat petturit. Teillä on ratsupuku ja takkiturkeissanne (lyhyissä turkeissa) on kahdet taskut, ja taskussa te pidätte kätenne“. Tämän jälkeen tuvasta tulee morsiamen perheen vanhin jäsen, kantaen jumalankuvaa, ja talon emäntä, kantaen suola-leipää. Kääntyen sulhasen ja hänen saattoväkensä puoleen, lausuvat he: „olkaa terve-

tulleet, käykää sisään, käykää sisään". Morsiamen kumppanit samalla rientävät tupaan, heitä seuraa isäntä ja emäntä ja sitten saattoväki. Morsiamen kumppanit istuvat pöytään. Kaase asettaa pöydälle kanapiiraan, kaataa varustettuun vatiin voisesta taikinasta laitettuja pähkinöitä, ja näillä makeisilla kestittää neitoja. Rahojen jakaja poksch-kudo asettaa pöydälle noin 20 kop pientä vaskirahaa, sovitun määrän viinaa ja olutta ja, jos pöydälle mahtuu, asettaa hän myöskin leivän ja kaksi yllämainittua piirasta. Neidot ottavat pöydältä rahat, jakavat keskenänsä pähkinät, juovat viinan, ja lumottuna rahalla, viinalla ja pähkinöillä, ovat jo valmiit luopumaan kumppanistansa morsiamesta ja nousevat pois pöydästä. Heidän sijaansa istuvat sulhanen, kaase ja ystävä pöytään. Sillä aikaa morsian, istuen erityisessä osassa tupaa, lausuu: „ovatpa Baschkiirilaiset ja Nogajit*) tulleet! Tupa on niitä täynnä; enpä saata niitten kanssa puhua enkä tunne heidän kieltänsä... Armas veljeni! ota sinä pyssysi ja ammu heitä jalkoihin... Kuinka sydämmestäni haluaisin, että seitsemänkymmentäseitsemän veistä pistelisi sitä, joka istuu pöytään paikalleni; toivosinpa, että siellä, jossa jalkani olivat, olisi koko koura neuloja, jotka pistelisivät sitä, joka istuu paikallani". Sittenkuin hän on täydellisesti lausunut inhonsa sulhaselle, vievät sukulaisensa hänet kahdella hevosella sinne, jossa hän päivää ennen anoi turvapaikkaa ukkosen pilveltä; oikeastansa vievät he hänet sen vuoksi pois, ettei joku vanhempien luona häntä vahingoittaisi. Lähestyen tämän sukulaisen taloa, lausuu morsian vaikeroiden: „laske, enoni, kuivaamaan paitaani ja kastunutta silkkiliinaani. Rikkojen kanssa heittivät isä ja äiti minutkin talosta pellolle". Tultuansa tupaan, syöpi hän aamiaista. Kohta morsiamen jälkeen myöskin saattojoukko alkaa varustautua sinne. Sillä välin menee sulhanen juohdemiehen kanssa, peläten jonkun häntä vahingoittavan, morsiamen kotoa saunaan, tahi johonkin muuhun piilopaikkaan. Saattojoukko saapuu nyt tuon sukulaisen luo. Täällä taaskin kaase lahjoittaa morsiamelle helmiä,

*) Heimonimiä. *Suom. muist.*

nauhoja y. m. s., pistää hänen poveensa voisesta taikinasta tehtyjä pähkinöitä ja tarjoo hänelle kakun ja lasin olutta. Tähän morsian vastaa: „älä tarjoo, rouvani, en minä ansaitse sinun tarjoustasi. Etkös näe, että käteni ovat kuin oljenkorret; eiväthän ne voi pitää sinun lasiasi. Voinko minä, väsynyt raukka, juoda sinun oluttasi? Kunhan vaan sinun oluestasi en kadottaisi järkeäni ja muistoani". Kaasen jälkeen lähestyy kukin saattoseuralainen morsianta ja tarjoo lasin olutta, jonka pohjalle kukin morsiuslahjaksi laskee pienen rahan. Morsian ottaa lasit, maistaa vähän kustakin ja antaa ne kumppaneillensa. Kumppanit juovat loput [1]) ja antavat pohjalla olevat rahat morsiamelle. Samaan aikaan rahanjakaja antaa vähän rahaa niille vaimoille, joitten tulee pukea morsian vihille. Syötyänsä aamiaisen suojaa suovan sukulaisen talossa, saattoseuralaiset palajavat takaisin morsiamen taloon, vaan morsian kumppaniensa kanssa jääpi sukulaisensa luo. Kohta saattoseuralaisten lähdettyä, kaksi vaimoa alkaa pukea morsianta vihille. Hänen päällensä puetaan kolme panaria (paitaa), pää peitetään silkkisellä huivilla, hänen päällensä pannaan paras puku, vyötetään punaisella vyöllä, taakse sidotaan takakoriste (karks), rinnalle ripustetaan helmiä ja ristejä ja poveen pistetään kakkuja ja saippuaa. Kohta tulee juohdemies häntä hakemaan kahdella hevosella ja kulkuset aisoissa, ja vie hänet vanhempien kotiin. Saavuttuansa kotitaloonsa, asettuu morsian portaille ja lausuu: „tulkaa minua, isäni ja äitini, vastaan, minut on puettu ja pingoitettu; näetkö, isäni, neidon vapaus on jäänyt vaan minun pääni päälle; minä olen melkein kokonaan pukeutunut vaimon pukuun, minun on sekä ahdas että raskas olla!" Tultuansa tupaan, hän istuu porstuan konttooriin ja vaikeroi siellä. Sillä välin ne naiset, jotka ovat pukeneet morsianta, alkavat antaa sulhaselle lahjoja; tuoden vadilla punaisen, puodista ostetun liinan, laulavat he: „jos on mieleesi, niin ota, jollei ole — älä ota". Sulhanen ottaa lahjan ja vaieten pistää sen poveensa. Myöskin saattoseuralaisille lahjoitetaan

---

[1]) Ennustaa naimisiin joutumista.

kumatschilla reunustettuja palttinahuiveja; kaaset ripustavat päähineeseen pyhkimen, jonka pää on ommeltu kumatschilla; lahjojen annon jälkeen sulhanen lähestyy morsianta ja aikoo ottaa häntä kädestä; morsian sysää hänet pois lausuen: „hiisi sinut vieköön — älä koske kättäni! sinä kuljeksit rinkitansseissa, hait hyvää tyttöä, kuinkas nyt minut puolikuolleen otat?“ Samalla morsiamen vanhemmat sekä risti-isät ja ristiäiti, otettuaan jumalankuvan, leivän ja suolan käteensä, asettuvat riviin ja käskevät sulhasta ja morsianta rukoilemaan ja sanomaan heille jäähyväisiä; morsian, kääntyen vanhempiensa puoleen, lausuu: „älkää siunatko minua elämään orjana maailmassa, vaan mieluummin vajoomaan maan mustaan multaan. Elämä on kuoloa huonompi! parempi olisi mun kuolla kuin elää“. Siunauksen jälkeen sulhanen ottaa morsianta kädestä ja molemmat lähtevät tuvasta; saattoseuralaiset lähtevät heidän jälessänsä. Pihalla morsian istuu sukulaisinensa erikseen sulhasesta ja tämän sukulaisista eri rattaille tahi rekeen. Kun kaikki ovat asettuneet paikoilleen, lähdetään kirkkoon. Lähellä kirkkoaitaa hääjoukko pysähtyy. Morsian nousee seisomaan rattaissa tai reessä, pukee päälleensä rutskan (schuschpanin) ja lausuu: „katsokaa nyt kaikki minua, kuka vaan tahtoo! katselkaa nyt pukuani ja älkää pahastuko, jollei se teitä miellytä; enpä ollutkaan mikään kankuri enkä värttinän vääntäjä, vaan vietin aikani leikeissä ja rinkitansseissa“. Noustuansa rattailta, kumartaa hän hevosiansa jalkoihin ja kiittää heitä, sanoen: „kiitos teille, hyvät ratsut, että olette minut näin painavan perille tuoneet“. Sitte hän lahjoittaa hevosille vaskirahoja, huivia ja kakkuja. Huivit hän tunkee suitsien alle, vaan kakut ja rahat pistää hän heidän jalkojensa viereen. Täällä ajaksi loppuvat hänen, enimmäksensä teeskennellyt, valituksensa ja lukunsa. Vihkimisen aikana morsian on aivan hiljaa eikä vuodata kyyneltäkään. Mordvan naiset tarkastavat häntä vihkimisen aikana, erittäinkin silloin, kuin hän astuu palttinapalalle, jonka kaase on ajoissa jo levittänyt. Jos hän astuu tälle matolle ennen sulhasta, niin arvellaan hänen aikovan ottaa vallan mieheltään, ja päin vastoin. Mordvalaiset

vaativat usein pappeja saattamaan kotia nuorikoita, joilla silloin on ruunut päässä; jos kirkon palvelijat siihen suostuvat, niin pihalla „lukuja“ ei enää pidetä. Jo ennen papiston tuloa, nuorikkojen vanhemmat, risti-isä ja ristiäiti, jumalankuvat, leipä ja suola kädessä, asettuvat riviin lähelle portaita. Nuorikkojen tultua, siunaavat he heitä ja vaieten suutelevat. Samalla sukulaiset peittävät nuorikkoja humalilla. Jos nuorikot tulevat kirkosta ilman papistoa, niin kaase laulaa sulhasen pihalla: „tulkaa, sukulaiset, vastaan, minä tuon teille kauniin nuorikon! Katsokaa, hänen rinnallansa oleva hopea (nim. tinaristit) painaa häntä eteenpäin, vaan vaski (karks) viepi taaksepäin“. Silloin kuin papit eivät seuraa nuorikkoja kotiin, siunaavat Mordvalaiset nuorikkoja jumalankuvilla. Sulhasen vanha äiti tulee joskus nuorikkoja vastaan nurin kännetyssä lakissa ja turkissa, osoittaen sillä onnea ja aviollista hedelmällisyyttä. Sen jälkeen nuorikot tulevat tupaan ja istuvat suoraan pöytään. Pöydän ääressä ruvetaan heti nuorikkoa pukemaan vaimon pukuun, sidotaan hänen hiuksensa palmikolle ja pannaan hänen päähänsä päähine. Sulhaselle ojennetaan lapsi ja hän, suudeltuaan sitä ja lahjoitettuaan sille jotakin, antaa sen vaimolleen. Nuorikko ottaa lapsen hymyillen vastaan, suutelee ja lahjoittaa sille jotakin. Tämän tavan merkitys on itsestänsä selvä. Tarjottuansa nuorikoille, ystäville ja kaaselle viinaa, vievät vanhemmat nuorikot eri huoneeseen, peläten noitien pahaa vaikutusta. Kaase, saatettuansa nuorikot, palaa takaisin ja laulaa: „hyvä on mersiamen suku! eikö joku ole riidellyt? He tulivat meitä vastaan ja saattoivat meidät hyvin ja hyvän lahjan mulle antoivat, silkkiloimisen ja pumpulikuteisen liinan“. Iloissaan hän juoksee ympäri tupaa ja jakaa pähkinöitä. Osoitellen nyt luonj-ksche-piiraasta varastettua ankkaa lausuu hän: „enpä jättänyt apeille sulhasen onnea; häärin ja pyörin ja viimein varastin“. Sitten miehet ja naiset laulavat ja tanssivat. Juuri hääpäivän illalla tulevat nuorikkojen kotiin vallasvieraat *), joita kestitetään niinkuin muita-

*) Vallasvieraita ovat nuorikkojen vanhemmat, läheiset sukulai-

kin kutsuttuja vieraita. Häämenuihinsa Mordvalainen ei osta makeisia. Toisena päivänä vallasvieraat menevät sinne, jossa nuorikot majailevat, ja heitä siellä kestitetään; jätettyänsä nuorikot kahden kesken, vallasvieraat tulevat takaisin, juovat, tanssivat ja laulavat. Kohdakkoin saapuvat nuorikot heidän luoksensa. Kaase jakaa nuorikon antamia lahjoja. Juohdemies tarjoo sulhasen sukulaisille lasin olutta; kaase antaa lahjoja, ja nuorikot kumartavat maahan asti. Toisena hääpäivänä vallasvieraat lähtevät kotia, ja sulhasen sukulaiset saattavat heitä laulaen ja tanssien, ja antavat heille mukaan piiraita. Noin viisi päivää vihkijäisten jälkeen tulee nuorikkojen kotiin urvidei (juohdemies) ja kaksi tahi kolme nuorikon sukulaisista. Sulhasen vanhemmat taaskin kokoovat sukulaisensa, jotka tuovat pitoihin varoja; kun nämät on asetettu pöydälle, pidetään perherukous sanoilla: „anna, hyvä Jumala, että kaikki sukulaiset ja naapurit rakastaisivat nuorikkoa, suo hänen onneksensa karjan karttua ja viljan varttua“. Sitten piiraat leikataan neljään osaan ja kaikki syövät ja juovat. Vähän aikaa kemuttuansa ajavat kaikki kotiansa ja vievät nuorikon mukaansa vierailemaan. Jäähyväisiä sanottaessa mies määrää, minkä ajan nuorikko saapi viipyä vanhempiensa kotona. Jonkun päivän kuluttua sulhasen omaiset ottavat nuorikon kotia luoksensa.

Herra P. R. kertoo [1]) Pensan Moksalaisten peittävän morsiamen paksulla palttinaraidilla, johon on neulottu ristiä ja nelöitä, ja tämän häävaatteen alla viedään nuorikot kotiin. Sulhasen äiti, tullen heitä vastaan portailla tai portissa, ruiskuttaa heidän päällensä vettä luudalla. Juohdemies antaa nuorikolle määrättyyn aikaan jonkinlaisia nimiä, niinkuin mazai, pavai y. m. Näillä nimillä nimittää nuorikkoa ainoastaan oma perheväki. Hääkemujen kestäessä täytyy nuorikkojen, olkoonpa vieraita sitten kuinka paljo tahansa, tarjotessaan ensi kerran kullekin viinaa tai olutta, välttämättö-

---

set ynnä korkea-arvoiset henkilöt ylimalkaan. Niitä ei kutsuta häihin, vaan ne saapuvat sinne kutsumatta, joko sukulaisuutensa tai yhteiskunnallisen asemansa nojalla. *Suom. muist.*

[1]) „Пенз. Губ. Вѣдомости“, 1847 г. № 25.

mästi kamartaa jalkoihin asti ja maata maassa siihen saakka, kunnes vieras on juonut pohjaan asti, vaikkapa vieras olisikin vaan viiden vuotias lapsi. Vihkijäisten toisena päivänä puetaan nuorikko taas ja viedään toisten tyttöjen kanssa joelle hakemaan suurella saavilla vettä; sen ohessa lauletaan ja palatessa huuhdellaan toisiansa tällä saavivedellä. Kun on palattu takaisin häätaloon, soitetaan säkkipillillä ja viululla ja lauletaan lauluja. Kemujen jälkeen nuorikot, läheisten sukulaisten ja vierasten kanssa, tulevat miehissä kadulle. Sivulla astuu joku nuorimies ja soittaa torvella ja muut tanssivat. Nuorikon palmikkoon sidotaan niininen häntä ja sitten mennään miehissä tuttaviin ja pidetään pitoja koko päivä.

P. I. Melnikoff kertoo Tetyschevskin Mordvalaisissa (Ersalaisissa), kaikkien miesten ja naisten, hääpäivän aamuna, pukeutuvan täyteen mordvalaiseen juhlapukuun. Kauhtanan päälle pukevat miehet valkean viitan (schuschpanin), vyöttävät sen punatupsuisella, lanteille laskeutuvalla vyöllä, rinnoilleen solmivat siteet, ja vyöhön, selkänsä taakse, ripustavat pyyhkimen, jossa on villaiset heltut ja punasen, keltasen ja sinisen väriset tupsut. Naisista on morsian yksin puettu täyteen juhlapukuun. Ensin puetaan morsian paitaan, jossa ei ole, niinkuin aina Venäläisten naisten paidoissa, kauluria (linning); tämän paidan päälle puetaan toinen „poloskopaika“, ja tämän päälle leveähihainen „supopurja“, johon lanteitten kohdalle on neulottu punasella villalla ristejä; hihoihin on myöskin neulottu 3—4—5 riviä kaikenlaisia kaavoja. Hiukset palmikoitaan 25 palmikkoon, ja jokainen palmikko punotaan kolmisäikeiseksi; myöskin punotaan kuhunkin palmikkoon sininen villanyöri; nämät nyörit ulottuvat lattiaan asti ja ne sidotaan palmikkojen päitten kohdalta yhteen. Paitsi sitä, niskaan sidotaan monivärinen villainen häntä, johon on koristukseksi ripustettu helmiä, rahoja ja käärmeenpään muotoisia näkinkenkiä: tätä nimitetään „seralki“ ja „laka“; paitsi sitä hännässä riippuu punaisesta villasta kudottu n. s. „polovango“. Morsiamen päähän pannaan kraunu, jonka muo-

---

[1]) „Смб. Губ. Вѣд.“, 1851 г. № 25.

dostaa hopearahoilla ja helmillä koristettu kumatschi-reunus n. s. „kumbo“. Kruunun yläosaa, joka laitetaan ylimalkaan päähineen tapaan, nimitetään „venjalz“, — ja sitä ympäröivät hopeavanteet. Kruunusta riippuvat silkkiset tupsut, jotka laskeutuvat selälle ja oikealle olalle. Morsiamen korviin ripustetaan hopeaiset „pletni“ (korvarenkaat), rinnalle ripustetaan „tsokofki“, jotka ovat pienillä tiukusilla varustettuja rahoja, kaulaan ripustetaan rinnalle laskeutuva helminauha (tschafki) ja siihen vaskikampa, helmiä ja rahoja. Kaikkien näitten mordvalaiseen juhlapukuun kuuluvien koristeitten päälle heitetään silkillä ommeltu „dudjaschnik“, ja tupsupäisellä villavyöllä sidotaan villaisista ja silkkisistä nyöreistä tehdyt „vaketeri“, jotka verhoten koko ruumiin, ulottuvat kantapäihin asti. Käsissä on vaskiset renkaat aina kyynärpäihin asti ja sormessa kymmenenkin sormusta. Jalkoihin puetaan „sebostri“ (valkoiset neulomuksilla varustetut jalkarievut) ja ne sidotaan nahkahihnoilla kiinni. Niitten päälle puetaan pieksut, joitten hännät ovat taaksepäin. Sillä aikaa kuin morsianta puetaan, kokoontuvat hänen isänsä taloon kaikki hänen isänsä sukulaiset. Ikkunalle sytytetään kynttilä, pöydälle asetetaan leipää, suolaa, lihaa, puuroa, munakakkua, rukoillaan Jumalaa, juodaan viinaa ja olutta ja syödään päivällistä. Tähän aikaan saapuu sulhanenkin ja hänen saattoseuransa. Sulhasen äiti, kruunu päässä ja schtatol (pyhä kynttilä) kädessä, ajaa ensimmäisenä, hänen ympärillään ratsastaa muutamia miehiä valkeissa kostuleissa, vyötettyinä valkoisella (anopin lahjoittamalla) palttinalla; sulhasen isä ajaa toisena; ennenkuin hän lähtiessänsä kotoansa istuu rattaille, kumartaa hän maahan itäänpäin ja heittää kukkarostansa kourallisittain rahoja neljälle suunnalle; hänen jälkeensä ajaa sulhanen ja saattoseura. Ennenkuin joukko lähtee liikkeelle, kiertävät edellä ajavat ratsumiehet myötä päivää sen kolmeen kertaan; toinen näistä ratsumiehistä puhaltaa tuohiluikkua. Tiukujen ja kulkusten kilistessä ja huilun soinnuttomasti soidessa, ratsumiesten huutaessa ja piiskoja läiskyttäessä, saapuu joukko morsiamen kylään. Perille päästyänsä eroaa sulhanen saattoseurasta ja lähtee kirk-

kóon, vaan muut ajavat morsiamen kotiin; täällä ratsumiehet taaskin ajavat kolmasti hääjoukon ympäri. Talon isäntä — morsiamen isä — sulkee portit. Ratsumiehet soittaen huilua pyytävät häntä aukaisemaan. Silloin hän aukaisee portit ja ottaa vieraita vastaan, kantaen suola-leipää ja kauhallisen olutta. Tuvassa alkavat pidot, vaan sulhasen äiti ei ota niihin osaa; hän menee naapuritaloon, jossa morsian juhlapuvussa kumppaninensa odottaa. Morsian, nähden tulevan anoppinsa (avavka'n), alkaa lukea: „katsokaa, neidot, katsokaa, ystävät, eikö ukkonen jyrise, eikö salama säihky ankaralla sateella ja valkoisilla rakeilla“. Anoppi tultuansa tupaan vastaa: „älä pelkää minua, älä kauhistu minua, ei ukkonen käy, eikä salama säihky, eikä rakeita sada, — sinun avavka'si tuopi saattoseuraa. Oletko kaunis ja korea? Oletko kelpo ja järjestystä rakastava? Minä sinun avavka'si tulin sinua katsomaan ja tuon koko joukon mukanani“. Morsian vastaa: „terve tullut, anoppi, terve tullut, saapunut vieras! Astu tiheämmin, puhu harvemmin, älä rutista minun, äläkä kumppanieni vaatteita, vaan mene Moskovan puotiin ostamaan kallista tavaraa, Moskovan tavara on neulottu silkillä ja kullalla“. Anoppi ottaa kauhalla olutta ja tarjoo oikealla kädellä morsiamelle, lausuen: „ota minulta kauha vierettä, ota oikeasta kädestäni! Ojenna oikea kätösesi — ota minulta humaltava vierre!“ Tähän morsian vastaa: „oikealla en ota — anna vasemmalla, niin otan“. „Minä en vasempaan anna“, vastaa anoppi. Morsian miettii, ojentaa oikean kätensä ja lausuu: „noh, anna, olkoon menneeksi; minä otan, oikealla kätöselläni otan“. Morsian ottaa kauhan oikealla kädellään ja maistaa kolmasti vierettä; se osoittaa hänen taipuvaisuuttansa ja anoppinsa tottelemista. Anoppi samalla sanoo saapuneille saattoseuralaisille: „Jumalalle kiitos, totteli minua ja lupasi asua kanssani ja totella minua“. Huilu alkaa soida ja seuralaiset alkavat tanssia morsiamen edessä. Tanssattuansa he palajavat anopin kanssa morsiamen isän taloon, jonne sulhasen isä ja morsiamen perhe ja saattoseuralaiset jäävät. Anoppi astuen tupaan kumartaa isännälle, sanoen: „kiitos, hyvä sukulaiseni, hyvin olette tyttären koris-

taneet, täytteen mordvalaiseen juhlapukuun — kirjavaan pukuun pukeneet; kyllä hän taloani vastaa“. Sitten lausuu hän miehellensä: „eivätpä rahamme ole hukkaan joutuneet — hyvin ovat sukulaisemme tyttären pukeneet; korvissa on renkaat, päässä kruunu“. Morsiamen veljet tahi sukulaiset, neljä luvultaan, lähtevät naapuritaloon hakemaan morsianta. Heidän täytyy kantaa hänet sieltä. Nähdessänsä heidät, pyytää morsian heitä puolustamaan häntä, vaan veljet lausuvat hänet jo juoneensa ja vanhempien hänet jo myyneen. Kaksi veljeä ottaa hänet kainaloista ja toiset kaksi selästä; rakkahin kumppani kannattaa jalkoja. Morsian kiertää oikean kätensä vanhimman veljen kaulaan ja sitten hänet viedään pää edellä. Kun morsian tuodaan tupaan, tiedustelee hän isältänsä, mitä väkeä tuolla kotopihalla on ja anoo taaskin isänsä siunausta. Isä leikkaa kannikan leivästä (kotschemka), suolaa sen ja siunaa tytärtään kotschemka'lla, schtatolilla ja jumalankuvalla. Morsian antaa jumalankuvan juohdemiehelle (urvidei-johtajalle), vaan leivän ja schtatolin kätkee poveensa. Sitten äiti siunaa häntä mordvalaisella kruunulla, ja risti-isä jumalankuvalla. Siunauksen jälkeen antaa morsian itkien ja nyyhkien lahjoja saattoseuralaisille; muutamille kostoleja, toisille hihoja (anapatski), toisille neulomuksilla kirjailtuja hihojen reunoja, toisia taas vyöttää hän palttinalla. Ommeltujen kaavojen mukaan ovat neulomukset nimeltään: „hmugordi, kajaksj, voshapri, kriulki, suksj, muschki“ j. n. e. Lahjoittamisen jälkeen puetaan morsian „poponjahaan“, hihoilla varustettuun ja silkillä ommeltuun peitteeseen; tämä poponjaha heitetään pään yli ja siten peitetään sillä koko morsian. Neidot ottavat häntä kainaloista, vievät ulos ja panevat rattaille (Vetschkusovo Arsam. piiriä). Ratsumiehet, kiertäen myötäpäivää kolmasti saattojoukon, palajavat takaisin. Morsian ajaa anopin kanssa ensimmäisenä; morsian itkee, anoppi lohduttaa häntä; morsian lupaa totella, olla ahkera ja kunnioittaa appea ja anoppia. Kirkolla morsian nousee seisomaan ja anoo esi-isien siunausta. Sitten kaase nostaa morsiamen rattailta ja morsian kumartaa maahan hevosille ja esi-isille. Päästä jalkoihin poponjahalla peitetyn morsiamen vispi puhemies sit-

ten kirkolle. Urvidei-johtaja seisoo ovella, puettuna täyteen mordvalaiseen juhlapukuun ja viepi hänet kirkkoon. Vihkimisen ajan anoppi, seisoen rattailla, jakaa kaikelle kansalle punaisia munia — hedelmällisyyden symbooleja. Niin pian kuin vihkiminen on päättynyt, peitetään nuorikko taas heti poponjahalla, tuodaan kirkosta ja istutetaan anopin, juohdemiehen ja kaasen kanssa yksille rattaille. Heti vihkimisen jälkeen peitetään morsian jo kirkossa poponjahalla; sulhanen menee syrjään, hiipii salaa pois kirkosta, rientää ensimmäisille tapaamillensa rattaille, ajaa täyttä laukkaa kylään ja kätkeytyy jonkun naapurin luo, heinäin tahi kanahäkin narkkaan; talvisin taas hän suin päin juoksee jonkun naapurin luo, suoraa päätä uuniin tahi lauteille nurkkaan. Saattojoukko ajaa sulhasen taloon. Edessä kuljettaa juohdemies nuorikkoa; talon kohdalla tulevat ratsumiehet heitä vastaan ja kiertävät heidät ennen mainitulla tavalla; kun saattojoukko saapuu portille, käskee morsian urvideita pysähtymään, sytyttämään isän siunauksen — schtatolin, että hän „omalla valolla tulisi vieraaseen taloon“. Schtatol sytytetään, ja pitäen sitä kädessään, astuu nuorikko taloon. Joku sulhasen naissukulainen, täydessä mordvalaisessa juhlapuvussa, jonka päälle on puettu nurinkäännetty turkki, päässä kruunu, johon on kiinnitetty miehen lakki, tulee morsianta vastaan, ja pitäen kädessänsä humalilla täytettyä hattua, kolmasti heittää kourallisen humalia morsiamen päälle; saattoseuralaiset koettavat saada heitetyt humalat hattuihinsa, ja nuorikko pyytää varoittamaan vaatteitansa ja viemään itsensä heti tupaan. Nuorikko kuljetetaan ympäri koko saattoseuran ja urvideilla on kädessä nuorikon antama, sytytetty schtatol. Sitten nuorikko pyytää urvideilta lupaa anoa vieraan isän ja äidin siunausta. Portailla hänet siunaa appi ja anoppi; sitten urvidei, schtatol kädessä, tuopi tupaan nuorikon, joka tervehtää läsnäolevia, kumartaa pöydän luona neljälle suunnalle ja lupaa apelle palkita kaikki hänen kalunkinsa, tehdä taloon työtä j. n. e. Nuorikko viedään aitaan riisumaan. Tullessansa ulos tuvasta lausuu hän: „mene, savu; mene itään, etsi, savu, karjaa, ruokaa, tavaraa, viljaa“. Aitassa

riisutaan häneltä koko juhlapuku, hän palaa tupaan valkoisessa kostolissa ja polaskopaikassa (ihopaidassa), vyö vyöllä ja kruunu päässä; rannerenkaat ja sormukset jäävät myös käsiin. Peitettynä poponjahalla, viedään hän emo-uunin luo. Appi antaa hänelle olutta ja hän, kumartaen syvään, tarjoo sitä ensin apelle: sitten tämä vuorooṇsa tarjoo sitä hänelle; sen jälkeen tarjoo morsian olutta anopille ja kaikille vieraille. Samalla aikaa lyödään halolla aittaan ja siten karkoitetaan sieltä pahoja henkiä. Oluen tarjoomisen jälkeen anoppi hakee voita ja voitelee nuorikon hiukset, että tämä tulisi leppeäksi. Sitten seuraavat „ruokkijaiset“. Anoppi seisoo uunin luona ja pitää kämmenillänsä piiras-, liha-, muna- ja leipäpaloja; nuorikko kumartaen ottaa kämmeniltä suullaan nämät palat ja syö. Sen jälkeen kun nuorikko on „syötetty kotia“, saapuvat hänen sukulaisensa, ja sitten kaikki istuvat syömään päivällistä; nuorikko ennen päivällistä tarjoo kaikille viinaa kupista ja olutta ämpäristä ja vieraat juovat suullaan suoraan, koskematta käsin astiaan. Päivällisen jälkeen ruvetaan laulamaan, soittamaan tuohihuilua ja tanssaamaan. Sulhasmies kaiken tämän aikaa, syömättä, juomatta, makaa heinässä tai naapurinsa uunilla. Kun vieraat ovat lähteneet kotiansa, aletaan illalla häntä hakea, löydetään ja viedään aittaan, jossa nuorikko häntä jo odottaa. Hänet työnnetään aittaan ja sanotaan: „tuossa sinulle susi!“ Aamusilla, vanhan mordvalaisen tavan mukaan, lyödään halolla aitan oveen ja huudetaan: „tottukaa toisiinne, tottukaa toisiinne“. Aamulla sulhasmies, syvästi kumartaen, tarjoo apellensa olutta; tämä lahjoittaa hänelle rahaa lakiksi, ainakin 50 kop. Sen jälkeen sulhanen tarjoo olutta kaikille vieraille ja saapi lahjaksi munia ja renikoita. Nuorikko, osaksi puettuna juhlavaatteisiin antaa lahjoja miehensä sukulaisille, ja sitten anoppi viepi hänet „näyttämään vettä“; nuorikko ottaa ämpärin ja menee anoppinsa kanssa hakemaan vettä. Hän kumartaa nöyrästi jokaista vastaan tulevaa, anoppi osoittaa hänelle vettä, hän ammentaa, kantaa kotia ja asettaa uunin viereiselle lavitsalle; anoppi kiittää häntä tottelevai-

suudestaan. Häitten jälkeiset kemut kestävät kauan, aina kummankin suvun varallisuuden mukaan.

P. I. Melnikoff kertoo, että Nischegorodin Moksalaisissa [1]) isällä oli tapana, päästäessänsä morsiamen kotoansa, siunaukseksi antaa hänelle schtatoli — Saltanin pystykierteinen, näkinkengän kaltainen eli spiraalinmuotoinen kynttilä, joka on Moksa-heimon varsinainen palladiumi. Morsian tuli sulhasen taloon omalla valollansa ja tällä sytytetyllä schtatolilla. Sulhasen äiti tahi, jos hän on kuollut, läheisin naissukulainen tuli kotonsa ovella morsianta vastaan ja asetti tämän oikealle jalalle sytytetyn humalapannun; morsian potkasi kolmasti tämän pannun jalaltaan. Jos pannu vieri hiljaan, niin se osoitti morsiamesta tulevan hiljaisen miniän; jos taas se putosi meluten, niin se oli merkki päinvastaiseen; jos pannu kaatui pohja ylöspäin, niin arveltiin nuorikkojen elämän tulevan onnettomaksi, vaan jollei pannu mennyt nurin eivätkä humalat siitä pudonneet, ennustettiin heille onnellista tulevaisuutta. Pitäen kädessänsä schtatolia, astui morsian taloon ja sulhanen otti hänet vastaan. Täällä Imbaba toimitti rukoukset ja uhrit Jurtasiravalle, Kudjasiravalle ja esi-isille ja sitten sammutti morsiamen schtatolin, pistäen sen viina- tahi olut-lasiin, jolla toimella kuvannollisesti osoitetaan fallos'in tulevaa sammuttamista rakkauden lähteessä ja Saltanin soihdun sammuttamista vedenemon kohdussa. Sekä schtatolia sytytettäessä että sammutettaessa huudettiin avuksi Saltan'ia ja rukoiltiin häntä varjelemaan nuorikkoa kaikesta onnettomuudesta, paholaisista ja pahoista noidista. Morsian säilytti itse kynttilänsä, ja se pantiin hänen mukaansa hautaan. Sitten seurasi nimenanto ja ruokkijaiset. Imbaba toi nuorikon uunin luo, ja siellä anoppi asetti hänen päänsä päälle leivän ja Imbaba piti sitä kiinni, ettei se putoaisi. Anoppi otti toisen leivän, löi sillä ensimmäistä leipää useamman kerran ja lausui kovasti: „*Mazaiks lemetsen' putsan*", s. o. nimitän sinua Mazai'ksi. Tätä nimeä kantoi nuorikko häittensä jälkeen, mutta piti samalla

---

[1]) „Сынъ Г. В." 1851 г., № 26.

neitonimensäkin, johon liitettiin „sana „ava“, joka merkitsee vaimo, esim. nimestä Vasinj syntyi Mazai Väsinjava, nimestä Lamaka — Mazai Lamakava. Sen jälkeen anoppi asetti kämmenilleen lihaa, leipää, suolaa ja rahaa, asettui kiukaan luo, Imbaba kaanatti hänen käsiänsä ja nuorikko, kumartaen, söi suoraan anopin kämmeniltä. Toisena häänpäivänä nuorikko uhrasi Banjatsjrava'lle ja Vedjasjrava'lle, asettaen ensimmäiselle saunan lavitsan alle, ja jälkimmäiselle heittäen jokeen — rahaa, palttinaa, leipää ja suolaa. Koska Vedjasjrava oli samalla myös lapsensynnytyksen jumalatar, niin nuorikot rukoilivat häneltä lapsia; paitsi sitä he kumpikin, salaa kaikilta, myöskin omaisiltansa, menivät joelle ja heittivät Vedjasjravalle uhriksi leipää, suolaa, lihaa, palttinaa; osan ruoka-aineita nuorikot söivät itse, istuen syleillen joen rannalla, ja rukoilivat hyväntahtoista Vedjasjravaa. Nuorikko ei saanut koskaan, kaiken elämänsä aikana, näyttää paljaita jalkojansa apelle ja anopille. Tämänpä vuoksi vaimot nykyjäänkin tekevät työtä kengissä, sillä pelkäävät loukata esi-isiänsä.

22:ssa eri paikassa tekemämme tiedustukset täydellisesti todistivat ark. Makariuksen oikein kertoneen häämenot, vaan me emme ainoastaan tutkineet, oliko hän kertonut asiat oikein, vaan samalla koetimme saada selville häitten erikoiskohtien tarkoitusta, ja samalla koetimme saada kertojat sanasta sanaan kertomaan ne rukoukset ja manaukset, joista Makarius ja muut tutkijat ovat vaan sivumennen maininneet. Muun muassa huomasimme Ersalaisten sangen usein unhottaneen monet temput, vaan samalla myöskin säilyttäneen monta häätapaa, jotka Moksalaiset ovat auttamattomasti kadottaneet, ja päin vastoin. Siten me emme voineet saada täydellistä kuvaa mordvalaisista häistä, ja tässä täytyy siis meidän vasten tahtoamme esittää sekä ersalaiset että moksalaiset häät, jättäen lukijan itsensä huomattavaksi, mikä niissä on yhteistä, ja mitkä kohdat vaan ovat säilyneet Mordvanhansan toisessa tai toisessa heimossa. Ersalaiset varustavat morsiamen ajoneuvot jo häitten aattoiltana; kuormapuut peitetään palttinalla, johon, jos sulhanen on varakas, neulo-

taan kaikenlaisia kirjavia kuvioita, joitten luku riippuu talon vaimojen monilukuisuudesta ja heidän neulomaky'ystänsä. Me satuimme näkemään Arsamaskin piirissä [1]) kuomikaton, johon oli ommeltu 36 riviä sangen merkillisiä kuvioita, joitten ompelemiseen neljä naista tarvitsi 14 kuukautta. Illalla valmistetaan sulhasen talossa myöskin sekä morsiamen taloon vietävät, kuin myöskin sulhasen kotona pidettävissä pidoissa tarvittavat ruokavarat. Luonnollisesti ei kukaan käy maatą sinä yönä, ja muutamissa paikoissa ajetaan sulhanen nimen omaan pois kotoa [2]) — toiset sanovat sen vuoksi muka, ettei hän häiritsisi, vaan toiset sanovat sen tapahtuvan vanhan tavan mukaan, jolloin sulhasen tuli tarkastaa, kuinka hän mukavammin ryöstäisi neidon. Saattoseuralaiset kokoontuvat jo ajoissa sulhasen luo, varustavat kaikki tarvekalut, siivoovat hevoset, siivoovat talon, pihan ja talon eteisen kadun, koristavat nauhoilla rattaitansa j. n. e. Viimein sulhasen isä, ja isän kuoltua vanhin talossa, antaa merkin lähtöön. Jo ennalta on tätä tilaisuutta varten varustettu paksu kynttilä ja muutamia ohkaisempia. Isä sytyttää pienet kynttilät jumalankuvien eteen, vaan kynnykselle pystyttää suuren, ensin auaistuansa porstuan oven; tätä kynttilää Ersalaiset nimittävät: *„kudoń kschtatol“* (talon kynttilä) ja jokaisessa talossa on sellainen kynttilä perherukouksia varten. Isä ensin kääntyy jumalankuvien puoleen ja pyytää Jumalaa siunaamaan sulhasta, ja sitten, kääntyen kynnykselle päin, lausuu: *„Tschim-Paz! tetejnok! valdovtomįk tsiorat! valdovtomįk seľmetzo vanovlize paro i aparo! tejemįk erjamozo ulevel valdo! tejemįk sedejzo ulevel pisi avasťten! tejemįk sedej avasť ulevel pisi sonenze! maksok sonenze lamo eedętnen i schupalgadmo!“* s. o. „Tschim-Paz! Isämme, valaise poikaasi! valaise hänen silmänsä näkemään hyvää ja pahaa! tee hänen elämänsä onnelliseksi! tee sydämmensä rakkaaksi vaimollensa, tee hänen vaimonsa sydän rakkaaksi hänelle! anna hänelle paljon lapsia ja rikkautta!“ Sen jälkeen antaa sulhanen isällensä

[1]) Селеніе Кардавеле у крестьянина Ивана Ныжова.

[2]) Пензен. губер. Городищ. уѣздъ, Катлинъ и Симбир. губер. Корсунск. уѣздъ, с. Пермисъ.

leivän ja veitsen; isä leikkaa siitä kolmella sivalluksella palasen, viepi sen kynnykselle ja asettaa kynttilän viereen. Sitten hän siunaa poikaansa leivällä ja jumalankuvalla ja osoittaa nyt olevan ajan lähteä. Me emme koskaan kuulleet, että äiti siunaisi poikaansa, emmekä Mordvankansan elämässä juuri ollenkaan tavanneet mitään seikkaa, joka olisi osoittanut vaimolla olevan kotonansa jonkun erikoisaseman miehensä rinnalla, tahi, että hän koskaan, niinkuin Venäjänkansan elämässä, miehensä kuoltua ilmestyisi talolaisten leskihaltijana. Kun vanhemmat ovat siunanneet poikaansa uuteen elantotapaan, nousevat kaikki rattaille ja ajavat morsiamen luo. Tässä huomautamme, ettei morsiamen ollessa samasta kylästä, minkäänlaisissa ajoissa, ei sulhaselta morsiamen luo, eikä morsiamelta sulhasen luo ajettaessa, koskaan ajeta lyhintä tietä, vaan tahallansa kierretään sivuteitä, poiketaan tahallansa metsään tai johonkin pelloille; tämä muistuttaa sitä aikaa, jolloin Mordvalaiset eivät asuneet kylissä, vaan erillään olevissa taloissa, tahi jolloin kylät olivat niin pienet, että täytyi hakea itsellensä vaimoa kaukaa, koska oman kylän väen kanssa jo ennalta oltiin sukulaisia, tai koska muutoin oma asunto oli kaukana muista. Vähän matkan päässä kotoa saattoseura pysähtyy, ja juohdemies, huiskien sapelilla tai kirveellä, kulkee joukon ympäri, jonka jälkeen taas ajetaan eteenpäin. Välisti on juohdemies sivullä päin hakkaavinansa jotakin pensasta tai turvetta pois tieltään, joka tapa luonnollisesti muistuttaa niitä aikoja, jolloin sulhasen todellakin täytyi raivata itselleen tietä, päästäksensä muitten huomaamatta armaansa luo. Heti kun morsiamen talossa on huomattu saattoseuran tulevan, riennetään sulkemaan portit. „Kuka siellä“, kysytään pihalta. — „Kauppiaita“, vastaa sulhasen väki. — „Mitä tavaraa tahdotte?“ — „Elävää tavaraa“. — „Me emme pidä kauppaa“. — „Me otamme väkisin“. — „Koettakaa!“ — Sulhasen seuralaiset koettavat auaista portteja, vaan vähän aikaa turhaan koetettuansa, alkavat he keskustella, ja maksettuansa 20—30 kop., pääsevät he sisään. Siellä ja täällä tätä kauppaa hierotaan myöskin porstuan ja tuvan ovilla, vaan nykyjään,

kaikkien köyhtymisen vuoksi, Mordvalaiset itse säälivät joka kopeekkaa ja ovat siis poistaneet nämät maksut. Kuulimmepa mainittavan, kuinka eräissä häissä [1]) morsiamen ja sulhasen vanhemmat ennalta tarkoin sopivat vähimmistäkin maksuista ja lunnasrahoista. Tultuansa tupaan, sulhasen äiti ja muut vaimot heti laittavat pöydälle syötävää ja juotavaa, kaikki syövät ja juovat seisoallaan eikä kukaan suinkaan istu. Sillä aikaa kuin muut syövät, lähtevät sulhasen vanhemmat [2]) morsiamen sukulaisiin käskemään näitä häihin. Samaan aikaan morsiamen ystävät pukevat morsiamen hääpukuun; ponarin (paidan) tulee olla aivan uuden, ei kertaakaan vielä käytetyn, ja siinä pitää oleman niin monta riviä neulomuksia, kuin aika ja morsiamen varat sallivat; päähän pannaan useimmiten kuitenkin valkoinen huivi, vaikkapa yhdessä ja toisessa paikkakunnassa [3]) siksi käytetäänkin puodista ostettua kiseja-huivia. Morsiamen jalat kääritään niin moneen kertaan ja niin vahvasti palttinalla ja verka- tahi nauhasiteillä, että hän tuskin pääsee paikaltansa. Sitoessansa näitä nauhoja, neidot ennustavat: kukin kumppani kääräisee nauhan yhteen kertaan jalan ympäri, ja se, jonka osaksi tulee nauhan pään kiinnittäminen, varmaan seuraavana vuonna joutuu naimisiin. Morsiamen käsiin puetaan vaskiset rannerenkaat ja sormiin samanlaiset sormukset. Kun morsian on viimmeinkin valmis, ottavat kumppanit hänet kainaloihinsa ja vievät tupaan; heti kun hän on astunut tupaan, lankee hän vanhempiensa jalkoihin ja pyytää heiltä anteeksi ja anoo heidän siunaustansa. Vaikka kuinkakin koetimme, emme mitenkään voineet saada selville, mitä morsiamen on anteeksi anottava, ja sen vuoksi arvelemme morsiamen tässä vaan menettelevän vanhan tavan mukaan, joka tapa nykyjään on kadottanut kaiken merkityksen. Ennen aikaan, kun naiminen tapahtui lisesin kautta, oli anteeksi anominen sangen luonnollista, sillä nykyjäänkin, kun naiminen tapahtuu lisesin kautta, anoo morsian, juuri ennen siunausta, vanhemmil-

[1]) Петров. уѣздъ, Мечнасы, отъ Ѳедосьи Галяшкиной.

[2]) Самарск. уѣздъ, Семейкино; Городищ. уѣздъ, Кашмисъ.

[3]) Нижег. уѣздъ, Самарск. уѣздъ.

tansa anteeksi omavaltaisuuttansa, sillä eroituksella vaan, että tässä tapauksessa siunaus tapahtuu ennen hää-kemuja ja sulhasen kotona. Morsiamen isä ottaa pyöreän leivän, jolla sulhasen vanhemmat jo ovat siunanneet sulhasta ja jonka nämä tätä tarkoitusta varten ovat tuoneet mukanansa, siunaa sillä tytärtänsä, pitäen leipää tämän pään päällä, ja lausuu: „*Koda ksches' uli valanja-erjamot ulazo valanja! Koda ksches' uli koze videkstnen'-erjak koze! Koda ksche raschtį uli-erjak raschti! Ulazo ksches' kschet! Ved'ava' kultsonįmiz! milostem ulįmiz!*“ s. o. „yhtä siloinen kuin tämä leipä, olkoon elämäsi siloinen! Niinkuin tämä leipä on rikas jyvistä — ollos rikas! Samoin kuin tämä leipä on hedelmällinen, ollos sinä hedelmällinen! Olkoon tämä leipä sinun leipäsi. Ved'ava, kuule meitä! armahda meitä!“ [1]). Tähän leipään, jolla morsianta siunataan, on sulhanen kotonaan kovertanut reijän alakuoreen; ei kukaan osannut selittää, miksi tämä tapahtui, ehkä voimmekin täydesti otaksua sillä olevan symboolisen merkityksensä. Viimein morsian otetaan kainaloista ja kannetaan tuvasta; toisissa paikkakunnissa [2]) kantavat morsianta jotkut sulhasen läheiset sukulaiset, toisissa taas kantavat häntä hänen oman sukunsa miehet, jolloin hän kuitenkin aina vastustaa kantajia, nipistää, raapii, tarttuu milloin mihinkin y. m. s. [3]). Sanotaan ennen olleen tapana morsiamella kolmasti käydä kiinni oven pihtipieleen, ja vasta kolmannella kerralla lähestyi häntä juohdemies sapelin kanssa ja löi sapelilla pihtipieleen, juuri sen paikan viereen, johon morsian oli tarttunut. Silloin morsian ei enää vastustanut ja hänet vietiin rattaille. Nykyjään morsian kuitenkin kolmasti peräkkäin tarttuu, milloin jakohirteen, milloin tuvan oven, milloin taas porstuan oven pihtipieleen; juohdemies ja sulhasen sukulaiset irroittavat hänen kätensä ja koettavat kuljettaa häntä niin, ettei hän enää voisi tarttua mihinkään eikä häiritä heitä kannossaan. Kuitenkin sukkelampi neito

---

[1]) Ардат. Нижегород. Макатилемъ, Наталья Ревинчина.

[2]) Ардат. уѣздъ Нижегор. губер. и Арзам. уѣздъ той же губерніи.

[3]) Нижегор. уѣздъ, Сарлеи, Дарья Данилова.

osaa useammastikin kuin kolmasti tarttua milloin mihinkin, ja koettaa kaikin voimin vastustaa poisviemistänsä tuvasta, sillä kumppaninsa sitä enemmän ylistävät häntä kiitoslauluissansa, mitä enemmän hän on vastustanut, ja sen mukaan kiittelevät hänen sukkeluuttansa ja rakkauttansa vanhempiensa kotiin. Viimein on morsian tuotu tuvasta, kaikki pysähtyvät ja kumartavat veräjää, niinkuin vakuuttavat Mordvalaisten venäläiset naapurit; vaan asia onkin sillä lailla, että Mordvalaisten käsityksen mukaan talon suojelija-jumala asuu juuri portissa tai keskellä pihaa, ja häntä juuri Mordvalainen rukoilee varjelemaan vastakin naimisiin menevää, siis sitä joka lähtee hänen välittömän valtansa piirin ulkopuolelle. „*Kardas-sjarko! kormilets! Jurtin-paz! Ilja sez't son' stenze, koda son sezi! Ul't son' senzetodei i tozo koda teze!*“ s. o. „Kardas-sjarko, elättäjä! Talon jumalá, älä luovu hänestä lähtevästä (tonjstenze), ole hänen luonansa aina, samoin kuin täälläkin!“ Luultavasti tämä tapa onkin antanut aihetta Venäjän talonpojissa levinneisiin lauluihin, joissa kuvaillaan veräjän rukoilemista ja hääoluen maahan kaatamista. Morsian ei istu rattaillansa, vaan seisoo kaiken aikaa, jolloin häntä kumppaninsa kaikin tavoin tukevat. Sillä tavalla saapuu saattoseura kylän rajalle, jossa juohdemies antaa merkin ja kaikki pysähtyvät, nousevat rattailta ja menevät juohdemiehen luo, joka jo on ennättänyt ottaa esiin varustamansa viinaleilin, ja nyt tarjoo sitä saattoseuralaisille. Sillä aikaa kuin muut juovat, jakaa morsian kumppaneillensa lahjoja, jotka hän on kotoansa kiireissänsä ottanut mukaansa, ja antaa toiselle huivin, toiselle rannerenkaan, ja ylistää itkien kumppaniensa ominaisuuksia; toiselle sanoo hän, ettei ole koskaan suuttunut häneen, toista taas kiittää siitä, että tämä on aina elämän vaikeissa kohdissa tullut hänen avuksensa j. n. e. Kun lahjat ovat annetut ja viina juotu, nousee morsian läsnä olevien avulla rattailta, heittäytyy hevosten jalkoihin ja pyytää heitä, etteivät he liiaksi rientäisi viemään häntä pois vieraisiin ihmisiin. Hän lupaa pitää hyvän huolen heistä, jos vaan veisivät hänet takaisin vanhempiensa luo, punoo heidän otsatukkaansa ja harjaansa nauhoja

ja lupaa aina vastakin koristaa heitä. Kun hän ei saa vastausta hevosilta, koettaa hän riistää itsensä irti seuralaisistansa, vaan silloin luonnollisesti sulhasen seuralaiset ottavat hänet kiinni ja vievät kiiruun kautta rattaille; morsian alkaa asianomaisesti itkeä, riipoa, vieläpä tapellakin, vaan sulhasen seuralaiset pitävät häntä lujasti kiinni, ja turvallisuuden vuoksi asettavat hänet istumaan tulevan anoppinsa viereen, joka kaiken aikaa nyt tähdystää häntä, sillä morsian koettaa kaikin tavoin pettää anoppinsa. Morsiamen viimeinen kuje on päähineen, huivin tahi vyön heittäminen tielle; tällä tavoin koetti morsian ennen aikaan osoittaa takaa-ajaville mitä tietä hänet oli viety, sittemmin koetti hän sillä pidättää ryöstäjiä edes vähän aikaa. Nykyjään tätä tapaa, joka enää on paljas muisto vaan yllämainitusta, noudatetaan ainoastaan siksi, että morsiamen sukulaiset voisivat tuon kappaleen lunnaiksi vaatia sulhaselta liian viinatuopin. Niin pian kuin morsian, pettäen tulevan anoppinsa huomion, on heittänyt huivinsa tielle, hyppäävät hänen tätä vartoovat veljensä hevosiltansa maahan, tempaavat sen ja vasta pitkän riidan jälkeen antavat sulhaselle, jonka tulee se lunastaa. Välistä, ehkä harvoin, anoppi saa sen estetyksi, ja silloin sulhanen kestittää äitiänsä viinalla kaikkien nähden, kiitelläksensä hänen sukkeluuttaan. Kun morsian huomaa, että hänen tavalla tai toisella täytyy tyytyä kohtaloonsa, leikkaa hän tai useimmiten repäisee päästänsä hiustupsun ja lähettää sen juohdemiehen kanssa muistoksi äidillensä. Sitten joukko lähtee uudestaan liikkeelle ja saapuu onnellisesti ja pysähtymättä kirkkoon, jossa vihkiminen tapahtuu Venäjän uskonopin mukaan, ainoastaan sillä erolla, että muutamissa paikkakunnissa [1]) sulhanen ja morsiamen juohdemies asettavat „*kudʒin'schtatoltsʒin*“. Sulhanen asettaa sen pääenkelin Gabrielin kuvan eteen, joka kuva esittää kuinka Gabriel syöksee saatanan. Morsiamen juohdemies asettaa omansa pyhän neitsyMaarian kuvan eteen; nämät schtatoltsit palavat kaiken ai-

[1]) Корсун. уѣздъ, Перлинъ, Марья Гудкова; Ардат. уѣздъ Симб. губ. Пичкасы, Матвей Дробышевъ.

kaa kuin vihkiminen kestää, vaan sen jälkeen joutuvat isäntien takavarikkoon ja viedään kotiin, sillä niitä poltetaan kodoissa niin kauan kuin hääkemuja kestää. Viimein vihkiminen päättyy ja pappi kehoittaa nuorikkoja suutelemaan; nuorikko vastustaa tätä ensimmäistä suutelemista ja koettaa kaikin tavoin pitää puoltansa, välistä lyöden ja nipistäen sulhasta. Vaan kaikki tämä tapahtuu vaan „tavan vuoksi“, sillä jos hän vastustelematta sallisi miehensä suudella itseänsä ensi kerran muitten nähden, niin ei hän saisi edes ruokarauhaakaan. Taistelun kestäessä tulee appi poikansa avuksi, pitää miniätä harteista, ja isänsä avulla voipi sulhanen viimeinkin suudella vaimoansa. Appi lausuu samalla täytyvänsä kiittää miniäänsä siitä rohkeudesta, jolla tämä on pitänyt puoliansa, vaan että nyt hänen poikansa ei ole enää miniälle vieras ja ettei miniän pidä suuttua häneen siitä, että hän auttoi poikaansa tämän ensi taistelussa; vasta hän ei häntä ole auttava, koska varmaankaan ei mitään taistelua enää synny. Tämän puheen jälkeen sulhanen pyytää nuorikkoa paluumatkalla istumaan viereensä, vaan hän tietää jo ennalta, että nuorikko ei saa siihen suostua ja että hänen väkisin täytyy viedä vaimonsa rattaille; niinpä hän tekeekin ja koko saattoväki rientää täyttä vauhtia sulhasen asunnolle. Kun seura on saapumassa portille, sulkevat neidot portit ja alkavat laulaa sulhasesta herjauslauluja: niissä kerrotaan sulhasesta sellaisiakin seikkoja, joita hän ei ikänään ole saattanut kellenkään kertoa. Jokainen vähinkin epäiltävä ja vähäpätöisinkin seikka kerrotaan nyt mitä laveimmin ja tarkimmin, ja enimmin tarkkaavat tytöt näissä lauluissansa nuorten miesten „retkiä“ ja luettelevat lauluissansa tarkoin niitten nimetkin, jotka sulhaselle ovat hänen voittolaakerinsa laittaneet. Sulhanen on todellakin aivan tytyväinen kaikkiin näihin juttuihin, sillä hänen voittojensa luetteleminen on hänelle kunniaksi, ja jollei häntä soimattaisi rakkauden retkistä, niin hän pitäisi sen loukkauksena, sillä se osoittaisi hänen olevan sellaisen pökkelön, etteivät tytöt ennen häitä tahtoneet hänestä tietääkään. Ennenkuin tytöt ennättävät oikein ruveta laulamaankaan ja kaikkien tarkatessa laulua,

hyppää sulhanen kenenkään huomaamatta rattailta, hiipii äkkiä pienestä portista sisään ja juoksee vanhan tavan mukaan kammioaittaan kätkeytymään. Tästä alkaen ovat Ersalaisten häätavat aivan semmoiset, jommoisiksi herra Krontovski on yllä ne kertonut.

Vähän toisella tapaa käypi asia Moksa-heimolla. Saattojoukon valmistaminen tapahtuu näilläkin sulhasen kotona. Kuomin valmistamisen maksaa kokonaan sulhanen ja sen suuremmasta tai vähemmästä koristamisesta sovitaan jo „keskusteluissa“. Jolleivät sulhasen vanhemmat täytä kaikkia sopimuksen ehtoja, niin asia annetaan oikeuteen ja oikeus tuomitsee maksamaan nuorikolle hänelle määrättyjen, vaan suorittamattomien koristeitten arvon, sen arvion mukaan, jonka asian-ymmärtävät arviomiehet määräävät [1]). Useimmiten sulhasen nuorin setä, eno tai vanhin veli tai myöskin kotivävy ovat juohdemiehenä ja täti kaasena. Aamulla, 7—8 välillä, kaikki häämenoihin osaaottavat sulhasen sukulaiset kokoontuvat hänen kotiinsa ja istuvat pöytään vähän suurustamaan; sulhasen isä nousee paikaltaan, kohottaa päänsä yli pyöreää leipää, jonka päälle on pantu suolakuppi ja munakakku ja lausuu: „*Otsju Schkai! Verde Schkai! Kulitet schari kschi i schari al! Valdak ton tsora! Valdak son seľmet, vanazaε tseber i ozal! tijak son erjaf uleza valda! tijak son sedi uleza pisi avandi! tijak avaṅ sedi uleza pisi teinza! Min maksasį tet kschi i ton maksak teinza kschi. Min tet maksasį sarasin sioraton maksak teinza lomatneṅ siora! Maksak teinza pavas, koze i lama shabatnen!*“, s. o. „Suuri Schkai! Korkea Schkai! Tässä on sinulle pyöreä leipä ja pyöreä muna! Valaise poikaasi! Valaise hänen silmänsä näkemään hyvän ja pahan! Tee hänen elämänsä valoisaksi! Saata hänen sydämmensä lämpöiseksi vaimoansa kohtaan! Saata vaimon sydän lämpöiseksi häntä kohtaan! Me annamme sinulle leivän, — sinä anna hänelle leipä! me annamme sinulle kanan siemenen — anna sinä hänelle ihmisen siemen! anna

---

[1]) Краснослоб. Шингарино, рѣшеніе волостного суда 1876 г. № 39 мая 16.

hänelle onnea, rikkautta ja paljon lapsia!“ — Lausuttuansa tämän rukouksen, ottaa isä veitsen ja ojentaa sen sulhaselle, jota kehoittaa leikkaamaan ensi kerran elämässään „osondam-palia“; sulhanen leikkaa kolmella sivalluksella uhripalan, puraisee siitä hieman, antaa sukulaistensa haukata ja heittää loput palavaan uuniin, johon n. s. myöhemmän sijoituksen kautta, taivaallisen tulen jumala on ottanut asuntonsa. Sen jälkeen isä ottaa pyöreän leivän ja jumalankuvan ja siunaa poikaansa, jonka pitää suudella kuvaa, leipää, suolaa ja munakakkua. Isä toivottaa hänelle onnea uuteen elämään ja antaa hänelle joitakuita yleisiä neuvoja, kuinka hänen tulee käyttäytyä tulevan vaimonsa, tämän sukulaisten ja omien sukulaistensa kanssa; sen jälkeen annetaan lähtömerkki. Kaikki istuvat rattaillensa, vaan sulhanen jää kotia, sillä hänen ei ole muitten nähden sallittu olla morsiamensa lähellä, vaan hänen täytyy kätkeytyä, muistuttaen tällä tavoin niitä aikoja, jolloin tämmöinen kätkeytyminen oli välttämätöntä. Kun juohdemies on antanut merkin, lähtee joukko liikkeelle; sen jälkeen juohdemies, ennalta jo aistuaan portit ja heitettyään katolle puisen lukon tahi salvan, kumartaa kolmasti kumpaakin portin pylvästä, lausuen: „*koda tin lihtamast', stane tin suvaftamas't*“, s. o. „niinkuin meidät päästitte ulos, niin päästäkää myös sisään“. Sen jälkeen juohdemies, paljas sapeli kädessä, (sapelin puutteessa käytetään myöskin teroitettua viikatetta, jonka toinen pää on kahvan tapaan käänitty riepuihin) kulkee kolmasti joukon ympäri, lukien manauksia pahaa suopien varalta; hän piirtää neljään paikkaan sulhasen isän puumerkin, johon sitten liittää sulhasen oman merkin, että hyvät henget tästä merkistä huomaisivat, ketä heidän tulee auttaa. Niin että, jos isän merkkinä oli kaari, niin siihen liitetään pieni kello, ja siis piirretään kaari pienellä, ylhäältä alas lähtevällä viivalla („*ion'ks*“ ja „*ion'ks*“ ynnä „*kolokola*“). Viimein saattojoukko saapuu morsiamen talolle; morsiamen isä on jo kaukaa nähnyt heidän lähestyvän ja rientänyt sulkemaan portit; välisti tapahtuu, ettei morsiamen isä huomaakkaan sulhasen saattoseuran tuloa eikä ehdi sulkea porttia; silloin ei tule nau-

rusta loppua ja sukkeluuksia satamalla sataa huolimattomien päälle. Luonnollisesti puhe alkaa kysymyksillä, keitä ollaan ja mitä tahdotaan, ja viimein nämä keskustelut päättyvät siten, että aina sovitaan mistä hinnasta portit auaistaan; tässä asia päättyy 30—35 kopeekkaan, vaan tuskin sulhasen seuralaiset ovat päässeet portaille ja pistäneet päänsä ovesta sisään, niin heiltä vaaditaan uutta, vieläpä kaksinkertaista maksua. Sulhasen väki ei saa mitään tinkineeksi pois kerran sovitusta maksusta, sillä portissa heidän täytyy maksaa ainakin puolentuopin hinta, porstuan ovella tuopin ja viimein tuvan ovella vaaditaan heiltä puolentoista tuopin hinta. Kaikki nämät rahat lankeevat morsiamen isälle, joka juopi ne häitten jälkeen, joko yksin tai puhemiehen kanssa. Sulhasen isä, jo noustessaan rattailta, ottaa mukaansa puudan painoisen leivän, josta hän kotona oli leikannut osondam-palin, puuroa, leipää, 100 ja välistä 200 bliniä, 2—3 sianpaistia, noin 50 munakakkua ja keskusteluissa sovitun määrän viinaa. Kaikki nämät varat asetetaan pöydälle ja joutuvat talon emännän omiksi, joilla morsiamen, eikä sulhasen, vanhemmat kestittävät vieraita. Munakakut asetetaan päällekkäin altaaseen, taikka pistetään ohkaiseen keppiin, joka pistetään uunin komeroon, („*sjopama*“, sanasta „*sjopan*“-kätkeä: saks. Ofen-nische). Kun nämä varat on pantu talteen, asettuvat apet morsiamen kanssa jakohirren alle ja saattoseuralaiset heidän ympärilleen. Morsiamen isä pitää perherukouksen, vaan ei leikkaa enää uhripalaa, mutta ainoastaan suutelee leipää ja jumalankuvia. Kaikki läsnäolevat tekevät samoin ja tätä kestää, sen mukaan kuinka paljo on vieraita, noin tunnin verran. Tämän toimen jälkeen kaikki uudestaan istuvat pöytään ja lavitsoille, haukkaavat tuotuja varoja ja ryyppäävät päälle. Tässä sulhasen isä maksaa morsiamesta jo keskusteluissa ennalta sovitut lunnasrahat. Morsiamen äiti ja kaase tuovat tupaan pitkän seipään, jonka toinen pää pistetään jakohirren ja katon väliin ja toinen pää lasketaan niin alas maahan, että siihen hyvin ulottuu käsin tarttumaan; tähän tankoon ripustetaan morsiamen valmistamat lahjat, niinkuin palttinapaloja, pyyhkimiä, kokonaisia paitoja, hameita

ja huiveja; kaikkien näitten kapineitten tulee olla morsiamen valmistamia, sillä kaiken aikaa kun niitä ripustetaan, kiittävät morsiamen kumppanit laulaen morsiamen kulta-käsiä ja ahkeruutta, kuinka hän osajaisi ommella sadallekin hengelle, ja ettei sulhanen kannata näin hyvää työntekijää, kun ei ole antanut heille edes olueksi; morsianta oli auttamassa Vedin-asir-ava, joka rakastaa häntä, eikä kiellä häneltä turvaansa: „kun morsian kehräsi, niin ämmäkin (jumalatar) kehräsi, kun morsian kutoi, niin ämmäkin kutoi, kun morsian neuloi, niin ämmäkin neuloi“. („*Kuli kischtindas', toza taschta kischtindas'; kuli kodas'; kuli stas' potmista toza sire stas' potmista; kuli stas', toza sirestas'*“); „löytäköönpä sulhanen itselleen toisen sellaisen työmiehen — hakekoon vaan — ei hän kumminkaan löydä: häntä (nim. morsianta) ämmä rakastaa, häntä ämmä auttaa“. Muut häämenot ovat aivan samat kuin ne, jotka ark. Makarius kuvaa meille kertomuksessaan Nischegorodin läänin Moksalaisista, sillä erolla vaan, että arvoisa tekijä ei ole ottanut kylliksi tarkkaa vaaria muutamista yksityisseikoista, jotka kuitenkin ovat sangen tärkeitä. Niinpä esim., kun morsian lähtee kirkosta, niin juohdemies, juuri ennen lähtöä kotiin, lähestyy niitä rattaita, joilla morsian istuu, ja äkkiä nostaa rattaiden korin akselin keskessä olevasta sokkanaulasta, ja lausuu nuorikolle: „Ei voi lähteä!“ vaan samalla saapuu sulhanen luo ja sanoo: „jollei olisi sokkanaulaa, niin ei voisi lähteä, vaan kun pistit sokkanaulaan, niin et ikinä irroita“; samalla hän helposti lyö juohdemiestä selkään, ettei tämä nostaisi nuorikkoa sokkanaulasta. Tämän tavan symboolinen merkitys on kaikille selvää ja turhaa lienee siitä pitemmältä puhua. Heti kun juohdemies ja kaase ovat nostaneet nuorikot aviovuoteelta, ruvetaan nuorikkoa varustamaan „virralle“. Ainoastaan Tetyschevskin karataeilla ja Schingarinin kylässä, Krosnoslobotskin piiriä, emme huomanneet tätä tapaa. Sitä vastoin kaikissa Moksalaisten asumissa paikkakunnissa tätä tapaa aina noudatettiin. Ensimmäisenä saavin kanssa kulkevat morsiamen entiset kumppanit, heidän jälessänsä kulkee vanhin ämmä, kantaen päänsä päällä pyöreätä leipää, jonka päällä on suuri munakakku.

Ämmän jälessä kulkee juohdemies ja kaase, kantaen käsissänsä vierteellä täytettyjä kauhoja ja ämpäriä; heitä seuraa paljaassa paidassa, vyöttä ja avopäin nuorikko; kaiken matkaa, tuvasta rantaan, juohdemies ja kaase kastelevat tietä pure-oluella. Nuorikon pään päälle on pantu suuri läjä pyhkimiä (jotka kuvaavat Mordvalaisissa ja muutamissa muissakin kansoissa virtoja ja jokia); käsissänsä hän pitää tapettua tai elävää kanaa, uhrataksensa sen Vedin-asjr-avalle. Kun kaikki ovat saapuneet rannalle, hukuttaa morsian kanan veteen, heittää virtaan pyöreän leivän ja munakakun, vaan akka kovaan ja selvästi lausuu seuraavan rukouksen: „*Vedjn-azjr-ava! dedekai! ton uli mani-tijak son mazi! musʹkak son urmada i ozalda! maksak teinza lama schatschjmatnen tschastlivai! maksak teinza vanama shabatnenʹ sonʹ shabatnenʹ! Ulʹht teinza dedjakskelgak stjrʹze*“, s. o. „veden emäntä! äiti! sinä olet puhdas, tee hänet puhtaaksi! pese hänet taudista ja pahuudesta; salli hänen useasti onnellisesti synnyttää! salli hänen nähdä lastensa lapset! ole hänelle äiti — rakasta tytärtäsi!“ — Tämän rukouksen jälkeen nuorikko joko kokonaan menee jokeen, taikka ruiskutetaan häntä vedellä, ja sitten kaadetaan loput pure-oluesta jokeen ja mennään entisessä järjestyksessä kotia. Siellä uudestaan tehdään niinkuin ark. Makarius on kirjoituksessaan maininnut, s. o. anoppi antaa nuorikolle uuden nimen, vyöttäen hänet ja lyöden häntä pyhällä leivällä päähän; sitten viepi anoppi nuorikon uunin luo, syöttää häntä kämmeniltänsä, lausuen: „*Koda pena-kud kudsta af-menai-toda i ton kudsta tjat-mena!*“, s. o. „samoin kuin ei uuni lähde tuvasta, älä sinäkään lähde kotoa“. Kolmantena hääpäivänä pidetään rukoukset Banazjravalle ja Kudazjravalle, jolloin nuorikko ensin mainitulle uhraa uuden tammisen kiulun ja toisen kunniaksi koristaa oven ja uunin palttinalla ja pyhkimillä. Pidot kestävät nuorikkojen vanhempien varojen mukaan, viikon ja enemmänkin; jos kyläläisensä heitä kunnioittavat, niin kutsuvat he nuorikot luoksensa ja välistä kuluu koko kuukausi, ennenkuin kylä asettuu oloillensa häitten jälkeen.

VIII.

Ennen häitä tapahtuva häväistys ja sen vaikutus avioelämään. — Häämenojen maksut. — Lahjat ja niitten määrä. — Häihin osaa ottavat. — Neitsyyden merkitys. — Myötäjäiset ja niitten vaikutus aviopuolisoihin. — Kansan mielipiteet avioerosta ja siitä syntyvistä suhteista. — Leskien avioliitot ja kansan mietteet niistä.

Keskustelujen jälkeen ja usein tavaten toisiansa, eivät morsian ja sulhanen aina kestä kiusausta, poika saa tytön luottamaan lempeensä, käyttää hyväkseen hänen herkkäuskoisuuttansa ja sen jälken aikoo jättää hänet. Sekä Ersa- että Moksa-heimo ovat yhtä ankaria tässä suhteessa ja arvelevat sellaisen pojan rangaistuksensa ansainneen. Kumpikin heimo on sellaisesta petoksesta määrännyt suuren sakon, jollei poika muuta mieltään ja häillä korjaa huonoa käytöstänsä, jolloin hän luonnollisesti pääsee kaikesta sakosta. Moksalaiset eivät voineet mainita meille yhtään esimerkkiä sellaisesta moitittavasta tapauksesta, vaan Ersa-heimossa kuulimme niin joskus tapahtuneen. Muutoin välisti joku toinen korjaa onnettomuuden avioliitolla, sillä mordvalaiset sulhaset eivät suuresti välitä tytön neitsyydestä.

Niinkuin yllä olevasta huomaamme, ei ole mikään helppo asia panna toimeen mordvalaisia häitä ja vielä kalliimmaksi käypi asia rikkaalle talolle, erittäin jos morsiankin on rikkaasta kodosta. Saamiemme tietojen mukaan maksavat keskinkertaiset häät sulhaselle 80:kin ruplaa ja morsiamelle 25:kin. Sekä Ersa- että Moksa-heimossa saattaa kulungit keskinkertaisista häistä laskea yhtä isoiksi, sillä ehkä Moksaheimolla ei morsian vaadikkaan sulhaselta lahjoja, niin sen sijaan sulhasen täytyy pitää komeammat kemut. Ersa-heimolla sulhanen lahjoittaa tavallisesti morsiamen sukulaisille palttinaa ja paitoja noin 10 ruplan edestä, eikä juuri saa suurenarvoisia vastalahjoja.

Yllämainitusta hääkertomuksesta voimme nähdä, että päähenkilöt häissä paitsi morsianta ja sulhasta ja heidän vanhempiansa, ovat juohdemies ja kaase, joitten toimena on valvoa, että kaikki käypi vanhan tavan mukaan; häitten lo-

puttua, loppuvat heidänkin toimensa ja kaikki suhteensa nuorikkoihin. Vanhempien jälkeen on heillä ensi sija häissä ja muutamissa tapauksissa pidetään heitä vielä suuremmassakin arvossa kuin vanhempia.

Tytön neitsyys ei ole ollenkaan avioliiton conditio sine qua non; sekä Ersa- että Moksa-heimo eivät juuri ollenkaan välitä siitä, sillä poika ja tyttö rakastuvat ja yhtyvät usein aikaa ennen häitä. Niissä paikkakunnissa, joissa pitkällinen ja voimakas venäläisyys on ollut vaikuttamassa, on Ersa-heimokin ruvennut seuraamaan tässäkin suhteessa venäläistä katsantotapaa. Koska neitsyys ei kuulu välttämättömästi asiaan, niin sen kadottaminen, ei tytölle eikä hänen vanhemmillensa, tuotakkaan minkäänlaisia hankalia seurauksia. Mordvalaisten mielestä tulee kunnollisen sulhasmiehen välttämättömästi salata nuorikkonsa neitsyyden puutteen, emmekä missään ole tavanneet Venäjän talonpojissa tavallista neitsyyden ylistelemistä, emmekä sitä raakaa ja sydämmetöntä kostoa, jota nuorikon vanhemmat saavat neitsyyden puutteessa kokea, jolloin Venäjän talonpojat antavat äidille seulan, tai reikäisen padan tai asettavat porstuaan tyhjän kannettoman astian, jossa käytetään kaljaa y. m. s. Kuitenkin muutamissa paikkakunnissa [1]), joissa alinomainen yhteys Venäläisten kanssa on päässyt vaikuttamaan Mordvalaisten tapoihin, kuulimme vieraitten alkavan särkeä astioita ja kaikkea mitä eteen osui, jos sulhanen huomasi nuorikkonsa neitsyyden olleen tallella; sellaista vierasten käytöstä pitävät vanhemmat suuressa arvossa ja erityisenä kunnianosoituksena. Kuitenkin on huomattava, että näissäkin aivan venäläistyneissä paikkakunnissa, neitsyyden puuttuessa, eivät vieraat ryhdy yhtään mihinkään, eivätkä he saakkaan koko asiasta mitään tietää, jollei sulhasmies, juotuansa, humalapäissänsä sitä ilmoita.

Myötäjäisiä, sanan oikeassa merkityksessä ei Mordvalaisilla ole, jos nimittäin tällä sanalla tarkoitamme tyttären

[1]) Нижегор. уѣзда, с. Сарлеи, Марья Данилова, и Самарскій уѣздъ, с. Семейкино Антонъ Мосѣевъ.

„myötä“ talosta annettuja tavaroita; vaan kuitenkin on jotakin, joka vastaa meidän korob'ia ja jota Ersa-heimo nimittää *„parjke“* ja Moksa-heimo *„pargine“* tahi *„parga“*. Ersa-heimolla säästää parjke'a niin morsian kuin myöskin kaikki hänen omaisensa, jotka kaiken mokomin koettavat saada morsiamen myötäjäisiä suuremmiksi [1]); päin vastoin Moksa-heimolla on myötäjäisten kokoaminen ainoastaan morsiamen huolena, vaan hän saattaa kuitenkin käyttää tähän tarkoitukseen kaikki, minkä hän saa lahjaksi perheeltänsä, kuin myöskin kaikki sivuansionsa [2]). Morsian itse ja hänen kumppaninsa neulovat ja valmistavat kaikki, mitä myötäjäisiin kuuluu, eikä vaan yksistänsä nuodepidoissa vaan ylimalkaan „auttajaisissa“, joihin kokoontuvat varsinaisesti ne neidot, joitten on vuoro mennä naimisiin. Joskus Ersa-heimolla [3]) morsiamen isä antaa hänelle myötäjäisiksi milloin vasikan, milloin 2—3 lammasta, vaan tämä lahja ei ole ollenkaan pakollista ja pikemmin on pidettävä vaan tavallisena häälahjana, koska välistä häissä vieraatkin lahjoittavat morsiamelle talouden perustamiseksi, kuka vasikan, kuka lampaan ja toiset kaksikin. Moksa-heimolla välistä morsiamen isä jo keskusteluissa mainitsee tästä lahjasta, vaan ei silloinkaan nämä myötäjäiset ole mitään välttämätöntä, vaan pikemmin ovat pidettävät myöskin häälahjana. Selvää on, että koska Mordvalaisilla ei ole mitään käsitystä varsinaisista myötäjäisistä, niin ei koskaan saatakkaan löytyä minkäänlaisia keskusteluja niistä ja vielä vähemmin kirjallisia sopimuksia, venäläisten naimakirjain tapaan tehtyjä. Sekä Ersa- että Moksa-heimo tuopi korobin sulhasen taloon samalla kertaa kuin morsiamen, eikä mitään riitaa synny korobin rikkaudesta ja siihen kuuluvien kapineitten paljoudesta, eikä saatakkaan syntyä, koska perhe välistä ei tiedäkkään, mitä tyttären korobiin kuuluu, silloin nim. kun tämän valmistaminen on ollut hänen omana toimenansa. Kaikessa tapauksessa, sekä jäl-

---

[1]) Kaikissa Ersa-heimon asumissa paikkakunnissa.

[2]) Краснослоб. уѣздъ, с. Мамалаи, Васильчикинъ.

[3]) Арзам. уѣздъ, с. Кардавеле, Федоръ Ильцовъ и Ард. уѣздъ Симбир. губ., село Пичкасы, Матвей Дробышевъ.

keen että ennen häitä, korob on morsiamen ja sittemmin vaimon yksityinen omaisuus, johon ei kellään ole oikeutta koskea, vaikka tosin välistä onkin tapauksia, jolloin mies itsevaltijaana kodossansa loukkaa korobin pyhyyttä ja vaimonsa omistusoikeutta. Sellaista miestä pidetään epärehellisenä ja jos asia joutuisi ukkojen tuomittavaksi, niin mies tuomittaisiin antamaan vaimolle takaisin sen, minkä häneltä on ottanut, ja vieläpä vitsoilla se paremmin painettaisiin hänen mieleensä [1]). Kun vaimo kuolee, niin korob Ersa-heimolla lankee kokonaan hänen miehellensä, vaikkapa vaimo jättäisikin jälkeensä lapsia ja tyttäriä, joille korobi-kalut vastedes kyllä kelpaisivat. Aivan toisin taas katsoo asiaa Moksaheimo, ja seu katsantotapa onkin pidettävä vanhempana ja siis enemmän koko Mordvankansaa kuvaavana; tämä heimo nim. ottaa lukuun, missä tilassa vaimo kuoli: jos vaimo kuollessansa jätti jälkeensä tyttären, niin äidin korob lankee kokonaan tälle, vaan jos äiti kuoli lapsetonna tai jos hän jätti vaan pojan jälkeensä, niin korob lankee hänen miehellensä, ja tämä saattaa menetellä sen kanssa niinkuin hän parhaaksi katsoo. Ei koskaan vaimon kuoltua jätetä korobia vaimon sukulaisille.

Erve-tsindshirt [2]), sanoo Moksalainen (häät ovat kahle); vaan Ersalainen sanoo: „*svaďba tschavaz-kijak a amaschti asho tschavams*“ [3]), s. o. „häät ovat takoneet yhteen, ei kukaan voi katkoa auki“. Näillä kahdella sananlaskulla osoittaa Mordvalainen täydellisesti mahdottomuuden purkaa avioliittoa, eikä olekkaan yhtään tapausta, jossa asia olisi mennyt niin pitkälle, että puoli tai toinen olisi itsepäisesti koettanut saada avioeroa. Kysyessäni sekä Ersalaisilta että Moksalaisilta vaimoilta ja miehiltä, mitä tulee tehdä, jos puolisojen on aivan mahdotonta elää yhdessä, vastasivat he minulle, että tulee kärsiä äärimmäiseen asti, ja vasta sitten kuin ei mitenkään voi rakentaa huonoakaan rauhaa, erota

---

[1]) Рѣшеніе волостного суда 1875 года, 19 іюня № 41, въ Макателенскомъ волостномъ правленіи, Ардат. уѣзда Нижегород. губерніи.

[2]) Кузнец. уѣздъ, с. Кемешкеръ, Степанида Пятаева.

[3]) Ард. уѣздъ. Нижегор. губер., с. Макателемъ, Натавья Ревинчина.

toisistansa. Muutoin kaikkialla tällaiset eroamiset olivat tuiki harvat. Jos joskus puolisot eroaisivat, niin on mies velvollinen antamaan vaimollensa eläkkeen; lapsista sopivat silloin puolisot keskenänsä, tai, jollei sellaista sopimusta voi syntyä, ratkaisevat ukot asian ilman vetoomisoikeutta; ukot tavallisesti tuomitsevat lapset sille puolisolle, joka näyttää parhaiten voivansa heitä elättää ja tukea heidän tulevaisuutensa. Korsunskin piirissä, Permiskyläässä, kerrottiin meille sellainen tapaus. Mies ja vaimo, joilla oli kolme lasta, aikoivat erota; mies oli juoppo, mutta oli perinyt veljensä kuoltua tämänkin maanosuuden; ukot päättivät jättää miehelle yhden lapsen ja äidille kaksi, koska äiti todisti, että paikkakunnan tilanhaltijat olivat luvanneet ottaa hänet palvelukseensa ja maksaa kahdeksan ruplaa kuussa, joka summa täydellisesti turvasi lasten toimeentulon; äiti oli hyvin tytyväinen tähän päätökseen, vaan isä ei, mutta ei hän kuitenkaan mihinkään valittanut. Asioita näin ajatellen, ei luonnollisesti saata tulla kysymykseenkään, että isä maksaisi äidille apurahoja lasten elatukseksi tai päin vastoin. Mordvalainen pitää avioeroa viimeisenä keinona, onnettomuutena, ja silloin vasta myönnettävänä, jopa toivottavanakin, kun yhdessä eloa ei enää ole mahdollista ajatellakaan; kansan mielestä on parasta erota synnistä, sillä muutoin tulee vaan murhia ja muita rikoksia.

Lesken täytyy ainakin kuusi viikkoa omistaa miesvainajallensa, vaan sen jälkeen saapi hän Ersa-heimolla ajatella uutta naimista; Moksa-heimo on ankarampi tässä asiassa ja määrää leskelle vuoden odotusaikaa. Päin vastoin on taas Ersa-heimo ankarampi lesken olopaikan suhteen ja pakottaa hänet asumaan appensa luona, kunnes hän menee uudestaan naimisiin, taikka koko elämänsä, jos hän aikoo ainiaksi jäädä leskeksi. Moksa-heimo velvoittaa lesken vaan tavallisella tavalla muistamaan miesvainajatansa, ja sitten jättää hänelle täyden vallan, joko jäädä appensa tykö, tai palata vanhempiensa luo [1]).

---

[1]) Темник. уѣздъ, Эваслеи, Елена Кузнецова; Городищ. уѣздъ, Пичилеи, Дарья Евреинова; Кузнец. уѣздъ, Кемешкеръ, Степанида Пятаева;

Mordvalainen ei pidä ollenkaan moitittavana uuteen avioliittoon rupeamista, vaikka ensimmäisestä avioliitosta syntyneitten lasten kohtalo pidättääkin leskiä usein uusista avioliitoista. Jos lesken uusi sulhanen on hyvä ihminen, ja leski on täydellisesti vakuutettu, ettei hänen tuleva miehensä ole sortava orpoja, niin ei kukaan eikä mikään estä häntä avioliitosta. Mordvankansalla ei ole mitään arveluja, että leski muka tulevassa maailmassa kohtaisi ensimmäisen miehensä, eikä sitä naapurit pidä minäkään häpeänä, että nuori nainen on uudestaan rakastunut ja menee uuteen avioliittoon, sen sijaan kuin viettäisi miehen kanssa aviotonta elämää; ja niinpä tavataankin Mordvankansassa sangen usein uusia avioliittoja.

Тетюшск. уѣздъ, Каратаи, Петръ Козьмбаевъ, и Красноскоб. уѣздъ Шингарино, Степанъ Атяшкинъ.

Mordvankielisissä kappaleissa olevista kirjaimista merkitsee:

i venäläistä ы-ääntä.
e „ э- „
ju „ ю- „
ja „ я- „
sh „ ж- „

Apostrofi kirjaimen yläreunassa vastaa venäläistä ь-kirjainta ja osoittaa konsonantin pehmeämmin lausumista.

Suomalaisen

Kirjallisuuden Seuran

KESKUSTELEMUKSET

vv. 1881—1883.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran keskustelemukset v. 1881—1882.

Välikokous Maaliskuun 28 p:nä 1881.

1 §. Oikaistavaksi luettiin pöytäkirjat Seuran varsinaisesta kokouksesta tämän Maaliskuun 2:lta p:ltä sekä vuosikokouksesta saman kuun 16:lta.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen a) Dresdenin kirjastolta: J. G. Th. Græsse, Zeitschrift f. Museologie u. Antiquitätenkunde. Zweiter Jahrgang; H. B. Geinitz, Nachträge zur Dyas. I.; P. E. Richter, Verzeichniss der Periodica im Besitze d. Bibl. zu Dresden; Bericht üb. die Verwalt. d. Sammlungen f. Kunst u. Wissensch. zu Dresden in den Jahren 1878 u. 1879; Schnorr v. Carolsfeld, Archiv f. Litteraturgeschichte. IX. Band. 1—4 Heft; P. E. Richter, Verzeichn. d. neuen Werke der Bibliothek zu Dresden 1879. b) Pastori J. Vahl'ilta: Slaegtebog over Afkommet af Christiern Nielsen; Almindelig Kirketidende. N:is 1—6 1881; Missions Verdenskort ja Beskrivelse til missionskortet; N:is 260, 261, 265 ja 269 „Foreningen til gudelige Smaaskrifters udbredelse“ nimisen seuran toimituksista; Ingeborg, a pious little girl; Anvisning til daglig Bibellaesning for 1881. c) Amerikan Suomalainen Almanakka vuodelle 1881.

3 §. Vuosikokouksen pöytäkirjan 10:nnessä §:ssä tehdyn kirjallisen ehdotuksen johdosta käytiin Asetusten mukaiseen äänestyk-

seen, joka päättyi niin, että kirjeenvaihtaja-jäseniksi yksimielisesti kutsuttiin professorit Gustav Retzius Tukholmassa, Leo Meyer Tartossa, Zsigmond Simonyi Budapestissä, Emilio Teza Pisassa, Jules Oppert Parisissa, Max Müller Oxfordissa ja William Dwight Whitney New-Hawenissa, Vapaaherra W. J. A. von Tettau Erfurtissa, Kollegionsihteeri Wladimir Mainoff ja Pastori Jaakko Hurt Pietarissa, joille siis tavanmukainen kutsumuskirje oli toimitettava.

4 §. Luettiin hra D. E. D. Europæuksen sisäänjättämä, näin kuuluva kirjallinen ehdotus, joka Asetusten mukaan pantiin pöydälle tulevaksi kertaa:

„Herra Professori Lorenz Diefenbach, tunnettu tiedekeinollisesti verrannollinen kieltentutkia, Darmstadtissa, syntynyt suuriherttuakunnassa Hessenissä v. 1806, ansaitsee etenkin uusimpain kielentutkinnollisten ja kansatieteellisten teostensa puolesta tulla melkein ennen kaikkia muita siihen kirjeenvaihtojäsenten lukuun otettavaksi, jonka herra professori Donner Kirjallisuuden Seuran viimein menneessä vuosijuhlassa Seuralle luki ja senkautta Seuran mainituiksi jäseniksi ehdoitteli. Herra professori Diefenbachin meille suomalaisille tärkein, mennä vuonna 1880 painettu, teos on *Völkerkunde Osteuropa's*, toisen siteen toinen puolisko. Se sisältää kansaistieteellisen ja verrannollisesti kielitieteellisen kertomuksen koko suomalais-ugrilaisesta kielikunnasta ja sitten armenialaisista, mustalaisista, kaukasialaisista kansoista j. m. Hänen parahiten käytettyinä aineinansa suomalais-ugrilaisella alalla ovat Wilh. Thomsen ja Nikolai Anderson sekä sanaston alalla sitten myöskin hra Donner. Minun aivan ensimäistä myöhempiä tähän kuuluvia teoksiani hän ei näytä tuntevan, paitsi mitä aikakausilehdessä *Zeitschrift für Ethnologie* on ollut painettu. Suomalais-ugrilaisen alkuperäisen kantakunnan sukulaisuuden indo-europpalaisen kanssa hän tunnustaa kieltämättömäksi.

Köyrimmästi
D. E. D. Europæus."

5 §. Seuran hra Esimies suotavaksi lausui, että muistettaisiin jäseniksi ehdotella niitä arvollisia kotimaan miehiä, joita ei vielä oltu Seuraan kutsuttu, itse puolestaan jäseniksi esitellen hroja kanslianeuvos, professori Wilhelm Lagusta ja lehtori Kaarlo Gustav Göös'iä.

6 §. Puheeksi otettiin se lause, jonka erinäinen Seuran asettama komitea oli valmistanut kirjallista omistus-oikeutta koskevassa asiassa ja joka kokouksessa tämän kuun 2:na p:nä oli kuultavaksi luettu, ja päätettiin, että siinä esiin tuodut neljä pääkohtaa kuuluisivat näin: 1:o, että suomalaiselle kirjailijalle annetaan Ruotsissa ja Norjassa sekä ruotsalaiselle ja norjalaiselle kirjailijalle Suomessa sama suojelus jälkipainamista vastaan kuin kunkin maan omille kansalaisille. 2:o, että kääntämisen suhteen suomen ja ruotsin kielten sekä ruotsin ja norjan kielten välillä annetaan kaikissa näissä maissa alkuperäisen teoksen kirjailijalle sama suojelus kuin jälkipainamisen suhteen. 3:o, että kaiken muun kääntämisen suhteen viiden vuoden suojelus säädetään. 4:o, että näytelmän tekijälle on kaikissa näissä maissa annettava hänen teoksensa näyttelemisen suhteen sama suojelus kuin kunkin maan omille kansalaisille. Ensimäiseen kohtaan tuli lisätä näin kuuluva muistutus: Kirjailijan tuotteeksi ymmärtää Seura kaikki senlaatuiset teokset, jotka Armollisessa Asetuksessa Maalisk. 15 p. 1880, sen § 2, luetellaan. Ja oli tämän mukaan vastaus Keisarilliselle Senatille toimitettava.

7 §. Kilpasuomennoksena Seuralle tullutta Platonin Phaidonin käännöstä valittiin hrat professori F. Perander, F. J. Petersen ja Th. Rein sekä allekirjoittanut tarkastamaan.

8 §. Ilmoitettiin, että kilpasuomennos Gogol'in „Kuolleista sieluista“ oli Seuralle tullut sekä ennen tehtyä päätöstä myöten aluksi Runoustoimikunnan tarkastettavaksi lähetetty.

9 §. Hra tohtori P. A. Karsten oli Seuran kustannettavaksi tarinnut kirjoittamansa „Suomen Sieniön“, ja päätti Seura aluksi pyytää hra tohtori J. A. Palmén'ilta tarkempia tietoja käsikirjoituksen laadusta.

10 §. Seuran hra Esimiehelle lähetetyssä kirjeessä oli nykyisen Taideteollisuuden näyttelyn toimikunta kysynyt, josko Seura olisi halullinen toimittamaan tämän näyttelyn suomenkielistä luetteloa, ja päätti Seura, asiasta keskusteltuaan, vastata, ettei se voinut ehdotettuun toimeen ruveta.

11 §. Ilmoitettiin, että „Kreikan Kielioppi“ sekä „Romeo ja Julia“, jotka jo vuosikertomuksessa valmistuneiksi mainittiin, olivat kirjakaupassa ilmestyneet.

12 §. Hra yliopettaja K. J. Lindeqvist oli pyytänyt tiede-

miehille jaettavaksensa saada kahdeksan kappaletta kirjoittamaansa Kreikan kielioppia, vaan koska Seuran oli tapa kirjantekiöille lahjoittaa ainoastaan pari kappaletta itsekunkin teosta, päätettiin asiasta keskustella vielä tulevalla kertaa.

13 §. Ilmoitettiin, että Seura oli saanut Lönnrotin Sanakirjan lisävihkoa varten vastaan-ottaa sanakokoelmia hroilta tohtoreilta K. R. Ehrströmiltä ja W. Kilpiseltä sekä ylioppilas A. Räihältä.

14 §. Samoin ilmoitettiin J. Kyllöseltä Puolangolta kokoelma satuja tulleeksi, joka oli lähetetty Runoustoimikunnan arvosteltavaksi.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

F. W. Rothsten.

Huhtikuun 6 p:nä 1881.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Samassa kokouksessa tehdyn kirjallisen esityksen johdosta käytiin Asetusten määräämään äänestykseen, joka päättyi niin, että hra professori Lorenz Diefenbach yksimielisesti Seuran kirjeenvaihto-jäseneksi kutsuttiin.

3 §. Seuran tiedoksi saatettiin, että sadunkeräyksen matkarahaa määrä-ajan kuluessa kaikkiansa kymmenen miestä oli kirjallisesti hakenut, nim.. „Ihannetaiteen opettaja“ F. Öde, Kansakoulunopettajat O. M. Brummer, E. A. Hintikka, S. Hirvonen, H. Jääskeläinen ja H. Ronkainen, Ylioppilas A. Lampinen, Ylioppilas-kokelaat T. Lehtinen ja V. Lähde sekä käsityöläinen K. F. Ahlqvist, joitten lisäksi allekirjoittanut mainitsi ylioppilas K. M. Olanderin käyneen suullisesti itseään halulliseksi hakijaksi ilmoittamassa. Nyt tulleet anomuskirjat päätti Seura lähettää Runoustoimikunnan tutkittavaksi, ja tuli toimikunnan ensi kokouksessa tehdä Seuralle tarkempi ehdotus asiassa.

4 §. Samoin kuin kahtena edellisenä vuonna Seura nytkin lauseopillisia tutkimuksia varten käytettäväksi sääsi kolmensadan (300) markan matkarahan, joka oli ennen tulevaa Toukokuun kokousta haettavaksi julistettava samalla tapaa kuin viime vuonna oli tapahtunut.

5 §. Luettiin hra kirjakauppias G. W. Edlundilta tullut kir-

joitus, jossa hän arveli, että Seuran ei enään sopisi koulukirjallisuutta kustantaa sekä että kirjakauppiailla oli haittaa siitä 20 %:n hinnan-alennuksesta, jonka Seura suorassa myynnissä ostajalle viime vuosina on suonut. Tämän johdosta muistutettiin, mitä edelliseen kohtaan koski, että Seura jo itsestään aikaa oli lausunut aikomuksensa olevan yhä enemmän luopua koulukirjallisuuden toimittamisesta, ja päätettiin, että jälkimäisen kohdan suhteen sama valiokunta kirjoitusta tutkisi, jonka Seura ennen oli asettanut muutamia kirjanmyyntinsä asianhaaroja miettimään ja jonka jäsenet olivat hrat kamreerit A. Boeham ja J. Enlund sekä tohtori A. A. Granfelt ja maisteri V. Löfgren.

6 §. Edellisessä asiassa pidetyn keskustelun johdosta sai sihteeri käskyn Maisteri A. J. Melalta kuulustella, kuinka pitkälle hänen suomennoksensa Huxley'n teoksesta „Ihmisruumiin rakennuksesta" oli ehtinyt, sekä siitä Seuralle tiedon ensi tilaisuudessa antaa.

7 §. Hra Lehtori J. Krohn luki Runoustoimikunnan puolesta näin kuuluvan lauseen, johon Seura yhdistyi, päättäen siinä tehdyn ehdotuksen mukaan ylioppilas J. Mustakalliolle lisäpalkkioksi hänen satukokoelmastansa antaa sataviisikymmentä (150) markkaa sekä hra J. Kyllöselle lahjoittaa kirjoja noin 30 markan arvosta:

„Ylioppilas J. Mustakallio, jonka Suom. Kirj. Seuran antamalla matkarahalla varustettuna oli määrä kerätä satuja Kajaanin kulmalta, on tuonut kanssansa 40 satua ja tarinaa Sotkamosta ja Paltamosta, 50 Kuhmosta ja Kiannalta sekä 50 Vuokkiniemeltä ja Kontokilta Venäjän Karjalassa. Sen lisäksi on Seura häneltä saanut vahvanlaisen vihkollisen taikatemppuja, toisen pienemmän arvoituksia ynnä viimein sangen hauskan ja valaisevan selityksen siitä, millä tavalla Suomen talonpoika satujansa kertoo. Nämät keräelmät ovat ylimalkaan sujuvasti, kauniisti ja täydellisesti kerrotut, niiden paperille panossa on, niin paljon kuin ilman pikakirjoitusta mahdollista, pidetty vaaria paikkakunnan murteesta (huomattava on kuitenkin, että Länsi-Suomessa paljon kulkeneet Venäjän Karjalaiset nähtävästi usein itse ovat kertoessaan mukauttaneet puheensa enemmän kirja-suomen tapaiseksi). Paitsi usiampain satujen yleistä arvoa semmoisinaan, on vielä erittäin mainittava, että joukossa on pari meidän mythologiallemme sekä Kalevalan tutkimukselle tärkeää.

Kaikkeen tähän nähden katsoo Runoustoimikunta olevan syytä

siihen, että Seura vielä antaisi herra Mustakalliolle 150 markan suuruisen lisäpalkkion.

Herra J. Kyllösen keräelmä, joka myös samassa on ollut tutkittavana, ei sisällä enempää kuin 9 satua, joista pari Puolangosta, muut Venäjän Karjalasta. Nämät eivät ole enimmäksi osaksi oikein taitavilta kertojilta saadut taikka myös vähemmällä taidolla paperille pannut. Aineeltansa ovat ne myös kaikki, niinkuin niissä löytyvät monet venäläiset sanat todistavat, vähemmin sulatettuja suomennoksia venäläisistä. Yhtähyvin ei arvele Runoustoimikunta niidenkään olevan arvoa vailla, joista syystä ehdoittaisi kerääjälle palkinnoksi muutamia Seuran kirjoja noin 30 markan hintaan asti.

Runoustoimikunnan puolesta:
J. Krohn."

8 §. Seuran nähtäväksi eslin tuotiin se suomenkielinen kutsumuskirja ja programmi ynnä ulkomaan oppineille aiottu franskankielinen „Invitation", joka pidettävää 50:vuotista juhlaa varten oli kirjapainon kautta valmiiksi laitettu.

9 §. Allekirjoittanut Seuran tiedoksi saatti, että kand. A. O. Heikel omaa ilmoitustansa myöten oli aloittanut Karjalan matkansa kertomusta, jonka suorittamisessa hän toivoi saavansa apua tohtori A. Genetziltä ja jonka hän muutoin luuli niin valmistuvan, että se saataisiin Seuran kesäjuhlaksi painetuksi, ja päätti Seura, että professorit J. R. Aspelin ja O. Donner sekä Maisteri A. A. Borenius ynnä allekirjoittanut teosta tarkastaisivat ja ensi aluksi miettisivät, missä määrässä sen painattaminen kävisi laatuun yhdessä sen kanssa julkaistavien kuvien puolesta.

10 §. Puheeksi otettiin se tapa, jolla tohtori E. G. Palménin tekeillä oleva kertomus Seuran 50:vuotisesta toimesta painettaisiin, jossa kohdin allekirjoittanut esiin toi Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainon ehdotuksen erinäisillä kuvilla taikka vaan typografillisesti koristetun painoksen suhteen, ja arveli Seura, että teos olisi painettava Suomi-kirjaan otettavaksi, niin että kahdeksansadan (800) kappaleen ylipainos siitä teetettäisiin, koska itse Suomikirjaa painettaisiin 200 kappaletta.

11 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että Seuran kirjeenvaihtajajäseneltä pastori J. Vahl'ilta kirje oli tullut, jossa hän lausui kiitollisuuttansa lahjaksi saaduista kirjoista.

12 §. Lisäksi ilmoitti allekirjoittanut 1:ksi, että Lönnrotin Sanakirjan lisävihkoa varten oli sanakokoelma tullut pastori E. Andelinilta Koskelta; 2:ksi, että kirjastonhoitajan ilmoitusta myöten kirjeenvaihtaja-jäseniä varten käytetyt diplomit olivat loppuneet; sekä 3:ksi, että yliopettaja Lindeqvist oli peruuttanut sen pyynnön muutamien Kreikan Kielioppinsa kappalten lahjaksi saamisesta, joka edellisessä kokouksessa oli esiin tuotu.

13 §. Seuran jäseneksi esitteli allekirjoittanut hra filosofian kandidatin Aksel Olai Heikelin.

14 §. Luettiin Seuran valitsemilta tilintarkastajilta tullut, näin kuuluva kertomus, jonka johdosta täydellinen tilinvapaus menneeltä tilivuodelta suotiin rahavartialle, kamreeri A. Boehmille:

„Allekirjoittoneet, jotka Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuosikokouksessa viime Maaliskuun 16 p:nä valittiin Seuran tilikirjain sekä raha- ja kirjavarain tarkastajiksi, olemme nyt suorittaneet tilikirjain tutkimisen ja havainneet ne oikeiksi sekä kiitettävällä tarkkuudella ja huolella pidetyiksi. Niin-ikään olemme tarkastaneet Seuran rahavarat ja nähneet ne hyvin edullisella ja luotettavalla tavalla sijoitetuksi.

Tämän tarkastuksemme nojalla saamme kunnian ehdoittaa, että Seuran rahavartialle, Maisteri A. Boehmille suotaisiin täydellinen tilinvapaus äsken päättyneeltä tilivuodelta. Helsingissä 4 p. Huhtikuuta 1881.

A. V. Helander. K. F. Wahlström.“

15 §. Luettiin rahavartialta tullut, näin kuuluva kuukaustili:

Kassatili Huhtikuun 6 päivänä 1881.

Vastattavaa.

Säästövarat edellisestä kassatilistä.

1881. Maalisk. 17 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 79: 15.

Tuloja.

Maalisk. 18 p. Uusi Suometar, kirjalaatikosta 1: 50. — 28 p. G. L. Söderström, Porvoossa, myydyistä kirjoista 97 m. — H. Salonius, Jämsässä, d:o 2: 80. — Ch. Heickell, Raahessa, d:o 31: 02. —

Clouberg & C:o, Wiipurissa, d:o 940 m. — Conrad Freese, Waasassa, d:o 587: 73. — 30 p. A. & A. Antell, Mikkelissä, d:o 140: 51 . . . 1,800: 56.

Huhtik. 18 p. Lainannut Blombergin Rahastosta 1,600 m. — D:o Collanin d:o 1,900 . . . . . 3,500: —

Yhteensä *Smk.* 5,379: 71.

Vastaavata.

Menoja.

1881. Maalisk. 18 p. K. Björn, arkistoa varten ostettuja halkoja 12: 20. — J. Krohn, kirjallinen palkinto 2,000 m. — C. J. Lindeqvist, Kreikan kieliopin toimituspalkkaa 200 m. — Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino, kuverttejä y. m. 46: 63. — Maalisk. 19 p. Paavo Cajander, „Romeon ja Julian“ suomennoksesta 750 m. — C. G. Svan, Englantilais-Suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 140 m. — 28 p. J. C. Frenckell & Pojan kirjapaino- ja kirjakustantajatoimi, paperista 11 m. — 29 p. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino, Kreikan Kieliopin ja „Romeon ja Julian“ painokustannuksia 1,500 m. — Huhtik. 1 p. J. A. Hahnsson, Ruotsalais-Suomalaisen Sanakirjan toimituspalkkaa 500 m. — 2 p. Suomen Kaupunkien irtaimen tavaran paloapuyhtiö, J. A. Hahnssonin sanakirjallisten manuskriptien vakuutuksesta 40: 50. — 5 p. A. E. Favorin, Kreikan Kieliopin y. m. nitomisesta 114: 25 p. 5,314: 58.

Säästövarat tulevaan kassatiliin.

1881. Huhtik. 6 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 65: 13.

Yhteensä *Smk.* 5,379: 71.

Helsingissä, Huhtikuun 6 päivänä 1881.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rohtsten.

Välikokous Huhtikuun 21 p:nä 1881.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen a) Kuninkaalliselta kirjastolta Tukholmasta: Årsberättelse för år 1880. b) Seminarin-rehtorilta G. V. Bucht'ilta: ruotsin- ja suomenkielinen Maantieteen oppikirja Ruotsin kansakouluja varten. c) Suomen lääkäriseuralta: Handlingar. 1880. 22:dra Bandet. N:o 5 & 6. d) Suomen lääkintähallitukselta: Berättelse om Medicinalverket i Finland år 1879. e) Herroilta K. K. Sjöros'ilta ja K. W. Sulinilta: Sveriges Rikes Lag med tillägg etc. Tredje upplagan.

3 §. Luettiin hra tohtori W. S. Schildt'iltä Jyväskylästä tullut näin kuuluva kirje:

„Sòmalaisen Kirjallisûden Seuralle!

Seuran læhettæmæstæ kutsumisesta minulle 50-vòtisên muistojuhlân sân nøyrimmæsti kittê. Ja kyllæ se olisi toki rattosa ja mèluinen silloin sèllæ olla pêkaupunnissa; tètymættømissæ kuitenni on pêsyni ja tuloni sinne. Jyvæskylæn kaupunnissa 17 p. Huhtikûta 1881.

Kunnioittavaisûdella
W. S. Schildt".

4 §. Luettiin Runoustoimikunnalta tullut näin kuuluva lause, jonka johdosta päätettiin ylioppilas A. Lampiselle antaa sadunkeräystä varten säätty matkaraha ja muutoin määrättiin viimevuotinen matka-ohje hänen noudatettavakseen:

„Tutkittuansa Suom. Kirj. Seuralle tulleet kymmenen matkarahan hakemusta satujen kokoilemista varten, on Runoustoimikunta katsonut ylioppilas A. Lampisen näistä tässä tarjona olevista sopivimmaksi. Hän on äsken Savo-Karj. Osakunnalta saanut koheituspalkinnon pienestä novellista ja sillä osoittanut hyvää kykyänsä; myös sanoo hän osaavansa hiukan pikakirjoitusta.

Siinä tapauksessa kuitenkin että Suom. Kirj. Seura hyväksyisi ylioppilas *K. Olander'in* suullisesti oikealla ajalla ilmoitetun, vaan

kirjallisesti myöhästyneen hakemuksen, tahtoisi Runoustoimikunta vielä mielummin puolustaa tätä hakijaa, hänen tunnetun tarkkuutensa tähden. Olander myöskin on harjoittanut hiukan pikakirjoitusta.

Edellinen näistä ehdolle pannuista tahtoisi kerätä satuja Saimaan ja Päijänteen väliseltä alalta, joka murre onkin hänen kotimurrettansa lähinnä. Jälkimmäinen puolestansa valitsisi Etelä-Hämeen, jonka kansaan hän itsekin kuuluu.

Runoustoimikunnan puolesta:
J. Krohn."

5 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että määrä-ajan kuluttua hra K. Alleniukselta Pälkäneeltä vielä oli tullut sadunkeräyksen matkarahan anomus, jota ei enään käynyt lukuun ottaminen.

6 §. Luettiin Keisarillisen Senatin sivili-toimistolta tullut, näin kuuluva kirje:

CIVIL-EXPEDITIONEN
i
Kejserliga Senaten
för
FINLAND.

Till Finska Litteratur-sällskapet.

Helsingfors, den 22 Mars 1881.

N:o 182.

I anledning af väckt fråga om vidtagande af särskilda åtgärder till befrämjande af finska språkets användande i skrift vid landets samtliga domstolar, embetsverk och öfriga myndigheter, får Civil-Expeditionen, enligt Kejserliga Senatens beslut, härigenom anhålla att blifva underrättad, huruvida och under hvilka vilkor Litteratursällskapet ville åtaga sig att, med anlitande af sakkunniga personer, åvägabringa författandet af en ny såvidt möjligt fullständig ordlista öfver finska lag- och tekniska termer, för hvilket ändamål ett anslag af allmänna medel kan disponeras.

Albert Nykopp.

Carl Estlander.

Tämän johdosta syntyneessä keskustelussa pitivät Seuran jäsenet samaa mieltä siinä, että Seuran tulisi myöntyväisesti vastata hallituksen kysymykseen, kuitenkin sillä rajoituksella, että Seura olisi valmis vaan laki- ja ylimalkain virkakielen sanoja ynnä lauselmia sisältävän luettelon toimittamiseen, jommoisen hankintaan Seura jo oli ryhtynytkin. Tämän ohessa arveltiin, että aluksi valtiovaroista pyydettäisiin 5,000:n markan summa sekä että Seuralta valmistustöihin tähän asti menneet rahat uuteen tiliin siirrettäisiin. Puheeksi tuli myöskin erinäisen n. k. ehdotuskappaleen painattaminen, jota allekirjoittanut esitteli, sekä vastaluettelo suomesta ruotsiksi, jonka tarpeellisuutta hra maisteri Ahlman Seuralle huomautti. Päätettiin, että ennen lakisanain luetteloa varten asetettu komitea tulevaksi kertaa Seuran eteen toisi tarkemman ehdotuksen, vastauksen muotoon kirjoitettuna. Hra tirehtööri C. G. Borgin sijaan, joka oli ilmoittanut itsensä olevan huonon terveytensä vuoksi tointansa mainitussa komiteassa jatkamasta, valittiin maisteri Ahlman ja olivat siis komitean esimiehenä professori J. Forsman sekä jäseninä maisterit A. Almberg, maisteri F. Ahlman ja allekirjoittanut. Että komitea, niinkuin ennenkin, tutkisi, mitä lähteitä kentiesi tuli entisten lisäksi käyttää, piti Seura itsestään selvänä asiana.

7 §. Sen komitean puolesta, jolta Seura viime kokouksessa oli päättänyt pyytää ehdoitusta hra kandidati A. V. Heikel'in matkakertomuksen ohessa julkaistavien etnografillisten kuvien suhteen, lausui prof. O. Donner, että, jos hra Heikelin kotiin tuomista 300:sta kuvasta 210 lukuun otettaisiin, nämät saataisiin 2,800:n markan hinnalla kuvatuksi 58:aan lehteen (nim. 42 väritöntä à 40 m. ja 16 värillistä à 70 m.), jonka suuruiseen vihkoen olisi liitettävä lyhyt kuvattujen esineitten luettelo, 200:n markan maksava. Kaikkiansa siis 3,000:n markan kustannus, 500:n kappaleen painoksesta lukien. Jos nykyisen kokoelman täytteeksi vielä yksi samanlainen hankittaisiin, luuli komitea, että Kalevalassa mainitut esineet saataisiin jotenkin täydellisesti kuvatuksi, jonka vuoksi komitea ehdotteli puheenalaista kokoelmaa julkaistavaksi, ja päätti Seura ottaa asian uudestaan puheeksi tulevassa kokouksessa.

8 §. Esimies muistutti uudestaan Suomen kielen ystäväin kutsumisesta Seuran yhteyteen ja esitteli Seuran jäseniksi hrat Hovioikeuden notariuksen Ernesti Emil Forsmanin sekä Filosofiankandi-

datin Eino Sakari Koskisen. Lisäksi esiteltiin Seuran jäseniksi hrat Hovioikeuden-neuvos Magnus Alopaeus ja Arkkitehti Jooseppi Stenbäck.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Toukokuun 4 p:nä 1881.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Luettiin hroilta L. Diefenbach'ilta, J. A. Friis'iltä, J. Hurt'ilta, W. Mainoff'ilta, L. Meyer'iltä, Max Müller'iltä, J. Oppert'ilta, J. Szinnyei'iltä, Vapaaherra W. J. A. von Tettau'lta ja F. J. Wiedemann'ilta osittain viisikymmenvuotiseen juhlaan osittain kirjeenvaihtojäseneksi kutsumisen johdosta tulleet, näin kuuluvat kirjeet, joista paitsi muuta havaittiin, että oli vaan hrojen Hurtin ja Mainoff'in tänne tulosta toivo.

„Darmstadt, 74 Dieburger Strasse, 15 April 1881.

Der hochverehrten Societät

beeile ich mich meinen tiefgefühlten Dank für die mir erwiesene Ehre auszusprechen! Ich bin stolz darauf, dass Sie mich zu Ihren Strebensgenossen zählen, aber zugleich beschämt durch Ihre Überschätzung meiner praktischen Kenntniss Ihrer edeln Sprache. Ich bin nämlich leider nicht im Stande, finnische Texte vollständig zu verstehen, wie z. B. die gütigst übersandten Statuten. Mein hohes Alter (natus 1806) verbietet mir den Besuch Ihrer Versammlungen, aber in dem Reste meines Lebens wird meine wärmste Sympathie Ihrer ruhmreichen Thätigkeit zugewandt bleiben. Sollte ich noch meinen Wunsch ausführen können: ein Heft Nachträge zu meiner „Völkerkunde Osteuropas" abzufassen, so werde ich es Ihnen selbstverständlich zusenden.

Der Fortdauer Ihrer Gewogenheit empfiehlt sich verehrungsvoll

D:r Lorenz Diefenbach."

„Hr professor Y. Koskinen!

Jeg takker for Literaturselskabets ærede Inbydelse til dets Jubilæum den 30:te Juni, men jeg beklager at maatte meddele,

at jeg desværre ikke kan have den Ære at komme og deltage i samme.

Ærbödigst
J. A. Friis.“

Christiania 20:de Apr. 1881.

„Peterburis, $\frac{1}{2}\frac{5}{7}$ Iüri kuu päewal 1881.

Auustatud

Soome Kirjallisuuden Seuralle Helsingis.

Auus Selts on mind hilja aja eest omaks liikmeks walinud ja olen mina diploomi selle üle kätte saanud, ühtlasi ka kutsumile kirja Seltsi 50-aastalile juubeli-peule tulewal suwel. Ma tänan Seltsi selle auustawa walimile ja kutsumile eest südamest ja olen, nii palju kui minu jõud ja aeg kannab, walmis, Seltsi sihtisid edendama, saan ka, kui Jumal terwist kinnitab, juubelile tulema.

Senni on meie poolt Eestimaalt läbikäimist Soome wendadega wähe olnud, — uuem Eesti elu on alles hilja aja eest ärganud —, aga Soome waimu ja uurimise elust oleme ka kaugelt jõudu mõõda osa wõtnud ja wendade õitsewast edenemisest rõõmustanud. Andku Jumal, et meie Eestlased ka ükskord järgi jõuaksime. Seks wõib wennalik sõbrus ja läbikäimine palju awitada ja wilja kanda. Elagu siis, õitsegu, kaswagu armastus ja ühendus Soomlaste ja Eestlaste wahel!

Südameliku tänu ja auustamilega

J. Hurt,
Eesti kirikuõpetaja Peterburis.“

„*Monsieur le Président!*

Vous comprendrez bien avec quels sentiments j'ai reçu l'honneur que m'a fait la Société Finnoise Litteraire en m'adjugeant une place parmi ses membres illustres qui ont tant fait pour eclaircir les ténèbres qui enveloppent tout ce qui concerne le monde ouralo-altaïen; cette place pour moi est tout ce qu'il y a de plus honorifique, car je ne suis encore qu'un simple disciple de ceux de Vos compatriotes qui ont élevé le grand édifice de la finnologie.

J'ai crû toujours qu'un savant russe ne pourrait jamais comprendre le temps prèhistorique et même historique de la Russie ne connaissant pas ceux qui ont à moitié mélé leur sang au sang Slave et qui produisirent l'élément „Grand-russe", comme on l'appelle. Les Grandrussiens ne sont que des métis de Slaves et de Finnois, comme on le remarque en étudiant la langue et la religion de nos ancêtres. Voici la cause pourquoi je me suis adonné à l'étude des peuples Finnois ou plutôt Ouralo-altaïens.

Voulant de mon coté être tant soit peu util à notre respectable Société j'aurai soin de Vous envoyer les epreuves de mon livre „Resultats des travaux anthropologiques parmi les Mordvines-Erzä". Faites, Monsieur le Président, de ces feuilles d'épreuve ce que Vous voudrez, mais j'ai pensé qu'il Vous serait agréable n'attendant pas l'apparition du livre avoir l'ouvrage qui n'a pas encore parû en russe.

A mon grand regret ce n'est pas en finnois que je Vous ècris, car à part quelques mots de même racine avec le Mordvine je ne connais pas cette noble langue; je ne voulais pas employer ni l'allemand, ni le suédois et j'ai pensé qu'il n'y a que le français qui peut être employé entre nous jusqu'au moment où je pourrai Vous parler en Votre langue maternelle. Il va sans dire que je ferai tout mon possible pour venir à Helsingfors pour le 30 juin. L'honneur que m'a fait la Société par mon élection m'oblige de la remercier personellement.

En Vous remerciant, Monsieur le Président, encore une fois de l'honneur que m'a fait la Société je Vous prie de vouloir bien agréer les plus humbles respects de Votre collégue (si j'ose m'appeller ainsi) dévoué

Vladimir Maïnof."

„An die Hochansehnliche Finnische Litterärische Gesellschaft zu Helsingfors.

Für die ausgezeichnete Ehre, die mir durch die Ernennung zum correspondirenden Mitgliede der Hochansehnlichen Finnischen Litterärischen Gesellschaft zu Theil geworden ist, sage ich meinen tiefgefühlten ganz ergebensten Dank und gebe die Versicherung,

dass ich das übersandte Diplom als einen für mein ganzes Leben werthvollen Schatz mit Stolz aufbewahren werde. Zugleich spreche ich meinen wärmsten Dank aus für die sehr ehrenvolle Einladung zu dem am letzten Juni dieses Jahres in Helsingfors zu feiernden fünfzigjährigen Stiftungsfest der Finnischen Litterärischen Gesellschaft, das persönlich mitzufeiern mir aber leider nicht möglich sein wird. Ich hoffe indess, dass die hiesige gelehrte estnische Gesellschaft, deren Præsident zu sein ich zur Zeit die Ehre habe, und die zugleich mit mir mit jener ehrenvollen Einladung ausgezeichnet worden ist, bei Ihrem Jubelfest um den Ausgang des Junimonats nicht unvertreten bleiben wird.

Seit dem ich vor nun fast sechzehn Jahren in die hiesige Welt berufen worden bin und mir die bis dahin völlig fremden Laute der estnischen Sprache täglich ins Ohr klingen, habe ich, wenn auch durch meine Berufsstudien nach einer ganz anderen Seite gezogen, dieser schönen Sprache ein lebhaftes Interesse zugewandt und auch manchen wissenschaftlichen Streifzug in ihr Gebiet unternommen. Das aber hat mich noch weiter in den Norden gewiesen, wo das dem Estnischen nächstverwandte Finnische seine noch weit volleren und reicheren und desshalb auch belehrenderen Wortformen erklingen lässt, die wieder und wieder anziehen und fesseln. Leider aber bleibt mir bei all solchen Neigungen und immer tiefere Belehrung schaffenden Studien auf den Gebieten der ewig reichen und unerschöpflichen Sprachenwelt doch immer eine grosse Ungewandtheit im lebendigen Gebrauch aller fremden Sprache eigen, ja ich fühle, dass diese Ungewandtheit bei allem eindringenderem grammatischen Studium immer nur zunimmt. So kann ich auch den innigen Dank für die von der Hochansehnlichen Finnischen Litterärischen Gesellschaft mir erwiesene hohe Auszeichnung nur in meiner deutschen Muttersprache einigermassen zum Ausdruck bringen.

Mit der ausgezeichnetsten Hochachtung
in dankbarster Ergebenheit

Leo Meijer.“

Dorpat, den 17. (5.) April 1881.

7, NORHAM GARDENS,
OXFORD.

16 April 1881.

Sir!

May I ask you to convey to the President and Members of the Literary Society of Finland my sincere thanks for the honour they have been pleased to confer on me. Though I have never succeded in mastering the difficulties of your language, I have read with interest and advantage the works of several illustrious Members of your Society Castrén, Lönnrot, my old friend Kellgren, Donner, and others, and I look upon their labours as of the highest value both to the student of the Science of Language and to the Comparative Mythologist. Nowhere have Wolf's Homeric theories (to which my father devoted his first work, Wilhelm Müller's Homerische Vorschule) received such unexpected and yet irrefragable confirmation as through the discovery of your beautiful Kalewala, a poem which need fear no comparison with the other great Epic Poems of the world.

It would have been the greatest pleasure to me, if I had been able to be present at your 50:th Anniversary, but I have already made my arrangements for the summer, and am not able now to alter them.

Believe me, Sir,

With sincere regard a. gratitude
Your obedient Servant
F. Max. Müller.

„St. Cloud (Seine et Oise)
7 rue d'Orléans
le 16 avril 1881.

Monsieur le Président!

C'est avec les sentiments d'une profonde reconnaissance que j'ai reçu le diplôme de membre honoraire de la Société de Littérature de Finlande dont l'illustre compagnie que vous présidez avec tout d'éclat, a bien voulu m'honorer. La joyeuse surprise que m'a

causée cette distinction se mêle au regret de ne pas pouvoir m'associer personnellement au grand fait de la célébration de l'existence demi-séculaire de la société. Sans des empêchements sérieux, j'amais tenu à me rendre en Finlande, dont j'ai étudié la langue, il y a trente-six ans, sous les auspices de mon savant maître Schott, où j'ai toujours eu des amis et dont le souvenir m'est particulièrement cher par la mémoire que je garde à un de mes meilleurs élèves, trop tôt arraché à son pays et à la science.

Je vous prie, Monsieur le président, de vous faire l'organe de ma gratitude auprès de la société, et d'agréer l'expression de mes sentiments respectueux, en me disant votre nouveau confrère.

Jules Oppert,
membre de l'Institut de France,
professeur au Collège de France."

„*Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran esimiehelle, kunn. hra prof. Y. Koskiselle*

Helsingissä.

Minä pyydän Teitä lausumaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle nöyrimmät kiitokseni siitä kunniasta, jota se osoitti minulle, valitsemalla minut kirjeenvaihtaja-jäsenekseen. Tätä kunniaa minä tahdon ansaita sillä, että Suomen kielen tutkijana koetan edistää Seuran tarkoitusta.

Budapestissä, 16:nä p:nä Huhtikuuta, 1881.

Kunnioituksella
Tohtori J. Szinnyei."

„Erfurt, 14 April 1881.

Die Ehre, welche die Gesellschaft für finnische Litteratur mir durch die am 16. v. M. erfolgte Aufnahme in die Zahl ihrer Mitglieder hat zu theil werden lassen, hat mich in gleichem Grade überraschen wie erfreuen müssen. — Ich habe unmöglich annehmen können: dass eine Kunde von meiner Beschäftigung mit der Litteratur Finlands, die noch so wenig gereifte Früchte getragen, ihren Weg bis dorthin finden und sogar von einem Kreise von

Gelehrten, denen vor allen die Welt die genauere Kenntniss von jenem namentlich ausserhalb Finlands Grenzen bis jetzt noch viel zu wenig beachtet gebliebenen Gebiete des Wissens verdankt, ihr Aufmerksamkeit und wohlwollende Beurtheilung gewidmet werden würde. Wenn ich aber sehr wohl fühle: dass ich die mir zu theil gewordene Auszeichnung nicht sowohl dem, was ich geleistet, als dem, was ich erstrebt und dem innigen Interesse, was ich der Vergangenheit Finlands und dessen Leistungen auf dem Gebiete der Dichtkunst gewidmet, zu danken habe, so muss ich jene um so höher schätzen und mit um so grösserer Dankbarkeit annehmen.

Dass es mir meine Verhältnisse nicht gestatten: die hochgeschätzte Einladung zu dem dort in den Tagen vom 30. Juni bis 2. Juli c. abzuhaltenden Congresse Folge zu geben, bedaure ich um so inniger, in je höherem Grade die Gegenstände, welche dabei zur Behandlung gelangen werden, Interesse für mich haben.

W. J. A. Freiherr v. Tettau."

„An die finnische Litteraturgesellschaft in Helsingfors.

Die Gesellschaft hat die Güte gehabt, zu der im nächsten Sommer Statt findenden Jubelfeier ihres fünfundzwanzigjährigen Bestehens auch an mich eine Einladung ergehen zu lassen.

Wenn ich das beigelegte Festprogramm und das darin in Aussicht gestellte so viele Höchstinteressante überblicke, so thut es mir wohl recht bitter leid, dass ich an dieser schönen Feier nicht Theil nehmen kann. Mein durch das Alter geschwächtes Gehör vermag nicht mehr Vorträgen und Discussionen zu folgen, und ich würde verurtheilt sein ein ganz untheilnehmender Gast zu sein. Ich hoffe, dass das in den Zusammmenkünften Verhandelte später wird veröffentlicht werden und so auch den nicht dabei Gewesenen zugänglich sein. Unterdessen sage ich der Gesellschaft meinen wärmsten Dank für die mir erwiesene Freundlichkeit, und ich werde, wenn auch nicht leiblich, so doch gewiss im Geiste bei ihrem Jubelfeste sein. St. Petersburg d. $\frac{3}{15}$ April 1881.

Akademiker Dr. F. J. Wiedemann."

3 §. Luettiin Seuran rahavartian, hra kamreeri A. Boehmin tekemä, näin kuuluva kulunki-arvio, jonka ohessa päätettiin yliopiston vahtimestarille J. Paleniukselle antaa kaksikymmentä (20) markkaa vähäiseksi palkkioksi hänen vaivan-näöstään Seuran kokouksia varten.

Kulunki-arvio tilivuodelta 1881—1882.

Tuloja.

	Smk.	pi.
Apurahaa Hänen Keisarillisen Majesteettinsä käsikassasta	1,200:	—
Valtioapua	10,000:	—
Myydyistä kirjoista	10,000:	—
Jäsenrahoja	500:	—
Korkorahoja Rabben Rahastosta	1,000:	—
D:o Blombergin d:o	2,900:	—
d:o Sirénin d:o	225:	—
d:o Kellgrenin d:o	200:	—
d:o Scheningin d:o	125:	—
d:o Yleisestä kassasta	50:	—
Kaikellaista	200:	—
Smk.	26,400:	—
Vajausta	4,000:	—
Yhteensä Smk.	30,400:	—

Menoja.

Ennakkomaksoja sanakirjallisista töistä	7,000:	—
Loppukustannukset Suomalais-latinaisesta sanakirjasta	1,700:	—
Suomi XIV (loppukustannukset)	300:	—
„ XV	1,200:	—
„ XVI (Palménin kertomus y. m.)	1,500:	—
Satujen keräysrahoja	450:	—
Lauseopillisia tutkimuksia	300:	—
Kirjallinen palkinto	2,000:	—
Kilpasuomennoksia	2,000:	—
Grube III	2,000:	—

Kalevalan toisinnot	600: —
„Romeo ja Julia“	1,400: —
Kreikan kielioppi	2,900: —
Virkamiesten palkkoja	2,800: —
Arkiston huoneenhyyryä	800: —
Kassakreditivi-korkoa	900: —
Kaikellaisia maksettavia	2,550: —
Yhteensä *Smk.*	30,400: —

4 §. Kuultavaksi luettiin asian-omaisen komitean tekemä, näin kuuluva vastauksen ehdotus Keisarillisen Senatin Sivili-Toimituskunnalta Seuralle tulleesen, edellisessä kokouksessa esiteltyyn kirjeesen, jonka ehdotuksen Seura hyväksi katsoi, päättäen siihen lisätä, että mitä nimen-omaan „teknillisiin termeihin“ tuli, Seuran tiedoksi oli saatettu, että par'aikaa toisella taholla oltiin semmoisten luetteloa hankkeissa, ja että Seura oli altis, jos sen apua pyydettäisiin, tätä yritystä vointinsa mukaan edistämään:

Keisarillisen Suomen Senatin Sivili-Toimituskunnalle.

Sivili-Toimituskunnalta Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle tulleen kirjoituksen johdosta viime Maaliskuun 22:lta p:ltä pyytää Suomalaisen Kirjallisuuden Seura saada tämän kautta nöyrimmästi ilmoittaa, että Seura, joka jo ennen tätä on ryhtynyt toimiin uuden, laajennetun laitoksen aikaansaamiseksi siitä „Ruotsalais-suomalaisesta luettelosta tavallisista virka- ja lakisanoista“, joka Seuran Toimitusten 40:nä osana v. 1866 Helsingissä ilmestyi, on valmis ryhtymään Sivili-Toimituskunnan ehdottamaan toimeen, sikäli kuin asia koskee vaan laki- ja ylimalkain virkakieleen kuuluvien sanojen ynnä lauseparsien luetteloa. Mitä nimen-omaan „teknillisiin termeihin“ tulee, Seuran tiedoksi on saatettu, että paraikaa toisella taholla ollaan semmoisten luetteloa hankkeissa, ja on Seura altis, jos sen apua pyydetään, tätä yritystä vointinsa mukaan edistämään.

Jos Sivili-Toimituskunta vastamainittua rajoitusta hyväksyy ja Seuralle siis raha-apua yhteisistä varoista suodaan, on Seuran aikomus aloittamaansa hanketta jatkaa seuraavalla tavalla. Niitten lähteitten lisäksi, jotka ennen ovat käytettäväksi määrätyt, nimittäin

herrojen K. K. Sjöros'in ja K. W. Sulin'in toimittama n. k. Suomalainen Lakiteos, Suomen Suuriruhtinakunnan Perustuslait, Suomen Suuriruhtinanmaan Asetuskokous vuodesta 1860 alkain sekä etevimmät Asetukset vanhemmilta ajoilta, Vekseli-Asetus, 1848 vuoden Ohjesääntö maanmittauksesta, 1872 ja 1877—78 vuosien Valtiopäiväin keskustelemukset, 1862 vuoden Valiokunnan pöytäkirjat, Uuden rikoslain ehdotus ynnä herra J. Forsmanin Muistutukset siihen, Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston Ohjelma, Suomenmaan Valtiokalenteri, Bonsdorff'in Kameralin registeri, Asian-ajaja eli lainopillinen käsikirja Suomen kansalle (Viipurissa 1847), J. Ph. Palmén'in Lainopillinen käsikirja, Pöytäkirjan-suomennoksia vihkonen (Turussa 1864), A. E. Strålman'in Virkakirjoitusten malleja, J. Forsman'in kirjoitus Pakkotilasta kriminaali-oikeudessa ja hänen tekemänsä lisäykset ylempänä mainittuun lakisanain luetteloon vuodelta 1866, J. K. Svanljung'in Uusi käsikirja lainopissa ja F. Ahlman'in Svenskt-Finskt Lexikon, otetaan nyt lukuun muutamia uusia, joista mainittakoon asevelvollisuutta ja metsänhoitoa koskevat asetukset. Keräämistyö päättynee ensi kesän kuluessa. Syntynyt ainekokoelma tulee ehkä tarve erikseen painattaa, kuitenkin vaan hyvin vähäisessä kappalemäärässä, jonka kustannukset eivät suureksi nouse. Ainekokoelma jaettaisiin ilmaiseksi semmoisille tuomareille ja muille virkamiehille, joilta tehollista apua sopii odottaa. Lopullinen suoritus jätetään erinäiselle, täällä Helsingissä kokoontuvalle komitealle, jonka jäseniksi Seura valitsee tarpeellisen määrän asian-ymmärtäviä miehiä. Kuinka suureksi luettelo kasvaa, on vaikea edeltäpäin tarkoin laskea, niinkuin myöskin, minkä ajan suoritustyö vie ja mitä kustannuksia koko yritys vaatii. Tähän katsoen Seura nöyrimmästi pyytää, että työn jatkamiseksi Seuralle valtiovaroista aluksi annettaisiin kolmetuhatta (3,000) markkaa, joilla myöskin Seuralla jo olleet menot korvattaisiin, sekä että Seura sittemmin samoin valtiovaroista saisi nostaa rahoja, sitä myöten kuin asianhaarat tarpeelliseksi osottavat. Valmistunut teos ilmestyy Seuran Toimitusten joukossa, kuitenkin niin, että Seura on valmis hallituksen käytettäväksi jättämään niin monta kappalettä, kuin hallitus katsoo hyväksi määrätä. Helsingissä 4 p. Toukok. 1881.

(Allekirjoitus.)

5 §. Yhteydessä edellisen asian kanssa Seura päätti, että Viipurin hrojen lakimiesten tarkastettavina olevat sanakokoelmat palautettaisiin ja lopullista keräämistyötä kaikin tavoin joudutettaisiin, jonka lisäksi ennen asetetun komitean tuli niin pian kuin mahdollista ajatella sekä Seuralle ehdotella koottujen sanojen järjestäjää ja aluksi painettavan, n. k. ainekokoelman suorittajaa. Lausuttiin myöskin sitä ajatusta, että niitten lisäksi, joille mainittu ainekokoelma ilmaiseksi jaettaisiin, halulliset pyydettyänsä saisivat sen Seuralta, mutta kirjakauppaan sitä ei laskettaisi.

6 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että lauseopillisia tutkimuksia varten säättyä matkarahaa määrä-ajan kuluessa neljä miestä oli hakenut, nimittäin hrat tohtori F. Polén, ylioppilaat K. Jaakkola ja J. Sjöros sekä lyseiläinen E. N. Setälä, ja oli tohtori Polén hakemuskirjansa ohessa Seuralle lähettänyt alun viime kesänä Seuran kustannuksella tehdyistä tutkimuksistaan sekä hra Sjöros samoin noin 70 kappaletta sisältävän alun satukeräelmistään, joista loppu ennen nykyisen Toukokuun loppua Seuralle saapuisi. Nämät kuultuansa Seura päätti Kielitieteellisen Osakunnan tutkittavaksi lähettää nyt tulleet hakemuskirjat, ja oli Osakunnan velvollisuus ensi tilaisuudessa Seuran eteen tuoda tarkempi ehdotus.

7 §. Luettiin hra maisteri A. A. Boreniukselta tullut, Agricolan muistopatsaan pystyttämistä koskeva, näin kuuluva kirje, johon oli liitetty asian tähänsaakkaista menoa ja nykyistä kantaa tarkasti osottava vihko „asiakirjoja“.

„*Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.*

Niin kuin sanomalehdissä on mainittu, on Suomalaisen Kirjallisuuden Seura vuosikokouksessaan tämän vuoden Maaliskuun 16 p:nä yksimielisesti päättänyt pitää huolta siitä, että kauan valmisteltu tuuma, suomalaisen kirjallisuuden perustajalle Mikael Agricolalle pystyttää muistopatsas, vihdoinkin tulee toteutumaan.

Ehdotus semmoisen muistopatsaan pystyttämiseksi lausuttiin julkisesti ensikerta Kuopion hiippakunnan pappeinkokouksessa v. 1864 Elok. 28 p:nä, ja kokous sen hyväksyi yksimielisesti, kehoittaen tuomiokapitulia ryhtymään rahojen keräämistä varten tarpeellisiin toimiin. (Ks. tähän liitettyjen asiakirjojen 1 n:oa). Samaan

päätökseen yhtyi Turunkin hiippakunnan papisto, joka kokoontui vähän toista viikkoa myöhemmin (2). Porvoon hiippakunnan papisto piti kokousta vasta v. 1866, vaan jo sitä ennen, v. 1865 Syysk. 13 p:nä kirjoitti sen hallitukselle Turun tuomiokapituli, ilmoittaen kahdessa muussa hiippakunnassa tehtyä päätöstä ja että Turun tuomiokapitulin pyynnöstä oli saatu suostumus muistopatsaan pystyttämiseksi ynnä siihen perustuva lupa rahankeräyksiin, jonka vuoksi Turun tuomiokapituli ehdotti, että kaikki kolme hiippakunnanhallitusta ryhtyisivät tarpeellisia rahavaroja kokoelemaan, vaan että rahojen hoitaminen sekä „kansallispäätöksen aikaansaaminen muistopatsaan laadun sekä muiden asianhaarojen suhteen jätettäisiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle“ (3, 4). Nämä ehdotukset hyväksyi Porvoonkin tuomiokapituli täydellisesti ja puolestaan samoin Kuopionkin (7, 11), ja kaikissa kolmessa hiippakunnassa on sitten papiston toimesta koottu rahoja, joista Kuopion hiippakunnassa 1875 v:n alkuun asti kootut varat, yhteensä 1,200 m. 15 p., on annettu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran haltuun, vaan Turun ja Porvoon hiippakunnissa koottuja tätä nykyä vielä talletetaan Turussa *).

Koska näistä tiedoista siis näkyy, että Suomen papistokin on pitänyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran asiana Suomen kansan puolesta pystyttää Mikael Agricolan muistopatsas samoin kuin ennen Porthaninkin, ja — vähentämättä sen suuren miehen ansioita, jonka jäntevästä toimesta Suomen yliopisto ja samoin moni muukin maallemme tärkeä ja hyödyllinen laitos sai alkunsa — kuitenkin Suomen kansan kunnian asia on, ennen kaikkia muita muistaa ja kunnioittaa sitä miestä, joka tyhjästä sille loi omankielisen kirjallisuuden, ja koska ei sopivampaa tilaisuutta voi tarjoutua tämmöisen

---

*) Kirjallisuuden Seuran hallussa olevat varat ovat sen jälkeen koroilla kasvaneet, joten niiden summa viime vuosikokouksessa ilmoitettiin olevan 1,550 m. 05 p. — Porvoon hiippakunnassa oli 1868 v:n loppuun saakka koottu 1,020 m. 81 p. sekä 119 rpl. 80 kop. eli silloisen kursin mukaan yhteensä noin 1,434 m. 12 p., ja samaan aikaan oli Turun hiippakunnassa kerätty 1,232 m. 34 p. (9. — Molempia summia silloin talletettiin yhdyspankin juoksevalla tilillä Turussa). Erään Valvojassa luettavan tiedon mukaan (135 s.) on Turun tuomiokapitulin huostassa tätä nykyä 14,500 m. — Kolmas kassa Agricolan muistopatsasta varten on Wiipurin Kirjallisuus-Seuralla, (yksityisen miehen perustama? ja) tätä nykyä 650 m:n suuruinen.

kansallispäätöksen tekemiseen ja toteuttamiseen kuin Seuran 50-vuotisessa juhlassa, niin uskaltaa allekirjoittanut ehdottaa, että Seura, jos sitä katsotaan tarpeelliseksi, mitä pikemmin kääntyisi Suomen kenraalikuvernöörin puoleen ja, viitaten yllä mainittuun Turun tuomiokapitulille annettuun suostumukseen, pyytäisi itselleen lupaa samaa tarkoitusta varten kerätä rahoja, joten Seuralla sitten olisi täysi vapaus jäntevästi ruveta toimeenpanemaan kansallisyritystä, joka Seuran puolensadanvuotiselle juhlalle tulisi antamaan mitä syvimmän ja kauniimman merkityksen.

Porvoossa v. 1881 Toukok 1 p:nä.

A. A. Borenius."

Asiakirjoja, jotka koskevat Agricolan muistopatsasta.

1. Protokoll, fördt vid Synodal mötet i Kuopio den 24—28 Augusti 1864. — Kuopio, 1865. 4:o. — 183 s. (D. 28 Aug. e. m.).

„Mötet önskade att få såsom sitt enhälliga beslut i protokollet antecknad den vid något tillfälle under mötet framkastade frågan om åstadkommande af ett national monument åt Biskop *Agricola*; och öfverlemnades åt Domkapitlet att, sedan nådigt tillstånd härtill blifvit utverkadt, genom Cirkulär anmana presterskapet till insamlande af medel för sagda ändamål".

2. Protokoll, fördt vid prestmötet i Åbo den 6—8 September 1864. — Åbo, 1865. 8:o. — 176 s. (Torsd. d. 8 Sept. e. m.).

„På af herr erkebiskopen härå gjord framställning, huruvida icke erkestiftets presterskap ville instämma i det vid nyligen afslutade synodalmötet i Kuopio stift fattade beslut om insamlande af medel till åstadkommande af en värdig minnesvård åt Michaël Agricola, hvilken genom öfverflyttning på finskt tungomål af en betydlig [del] af Guds eget goda, i den heliga skrift förvarade välsignelserika ord onekligen mera genomgripande än någon annan finsk man bidragit till reformationens framgång inom Finlands landamären och uti Finska folkets hjertan samt derigenom äfven till den finska bildningens fortgående utveckling; biföll clerus synoda-

lis enhälligt härtill samt beslöt att till domkapitlet härstädes öfverlemna utverkandet af öfverhetlig tillåtelse till medlens insamlande och nedsättande af en komité till desammas förvaltning samt att vidtaga öfriga för ändamålets ernående behöfliga åtgärder".

3. Afskrift. Öfversättning.

GENERALGUVERNÖREN
ÖFVER
STORFURSTENDÖMET
FINLAND.

Till Domkapitlet i Åbo.

Helsingfors $^{1}/_{13}$ *April 1865.*
N:o 886.

Domkapitlet har under den 15 Februari innevarande år, jemte tillkännagifvande att Åbo stifts presterskap vid allmänt möte i sistlidne September månad beslutit uppresande af ett monument för biskop Mikaël Agricola, en af de verksammaste befordrare af lutherska lärans utbredning i Finland, anhållit om tillåtelse till allmän insamling i Storfurstendömet af välvilliga gåfvor för detta ändamål.

På underdånig framställning härom, har Hans Majestät Kejsaren täckts i nåder bifalla till uppresandet af ifrågavarande minnesvård för biskop Agricola.

Om denna allernådigaste tillåtelse har jag äran underrätta domkapitlet samt tillika meddela det jag, i grund af 2:dra punkten i nådiga förordningen af d. 4 Juli 1849, tillåter öppnandet af ofvanberörde subskription och vidtagandet af öfriga på domkapitlet ankommande åtgärder i afseende å det ifrågakomna beslutets bringande i verkställighet, med vilkor att, i enlighet med gällande författningar, ritning till monumentet i sinom tid varder till nådig stadfästelse anmäld, jemte underrättelse på hvilket ställe minnesvården skall uppresas.

General af Infanteriet Baron Rokassowsky.

In fidem versionis:
And. John Hornborg.
Translator.

Afskriftens riktighet bestyrker, Åbo domkapitel d. 13 Sept. 1865.
A. G. Dahl,
Konsist. Notarie.

4. DOMKAPITLET
I
ABO ERKESTIFT.

Till Domkapitlet i Borgå stift.

Åbo, den 13 Sept. 1865.

N:o 598.

Jemte det domkapitlet har äran till högvördiga domkapitlet öfverlemna styrkt afskrift af Hans Exellens' Generalguvernörens öfver Finland den 13 sistlidne april till domkapitlet öfverlåtna skrifvelse, angående i nåder meddelad tillåtelse till uppresande af en minnesvård åt biskop Michaël Agricola, får domkapitlet vänligen anhålla det behagade högvördiga domkapitlet, med anledning af prästerskapets i Kuopio och Åbo stift vid sednast hållna synodalmöten träffade öfverenskommelser, vidtaga på högvördiga domkapitlet ankommande åtgärder till ändamålets vinnande, hvarhos domkapitlet bort meddela, att domkapitlet för sin del anser något annat för närvarande icke kunna tillgöras, än att hvarje stiftsstyrelse för sig, på sätt lämpligast synes, går i författning om sammanbringande af erforderliga penningemedel till åstadkommande af en minnesvård, som blir den om fosterlandet så högt förtjente mannen fullt värdig, och att åt framtiden öfverlemnas att efter de insamlade medlens belopp afgöra öfver minnesvårdens art och beskaffenhet och och hvad dermed kan hafva gemenskap. Dock tror domkapitlet sig böra föreslå att medlens förvaltning och ledningen af de förhandlingar, som i framtiden kunna befinnas nödiga för tillvägabringande af ett nationalbeslut om beskaffenheten af minnesstoden och hvad dermed sammanhänger, öfverlemnas åt Finska Litteratursällskapet i Helsingfors. Och anhåller domkapitlet att i sinom tid blifva benäget underrättadt, huruvida denna uppfattning af ärendets behandling vunnit högvördiga domkapitlets godkännande, eller om andra åtgärder för sakens befrämjande kunna befinnas mera ändamålsenliga.

Edvard Bergenheim.

Torsten T. Renvall.	Fr. W. G. Hjelt.	Wilh. Neovius.
J. A. Lindelöf.	Karl K. Tigerstedt.	C. J. Arrhenius.

A. G. Dahl.

Muist. Jälkimmäisen pääkirjoituksen (Turun tuomiokapitulin kirjeen) ylireunaan on kirjoitettu seuraavat muistutukset:

Ankom den 2 Oktober 1863. Prod. den 4 Okt. 1865.
N:o 957.

5. Porvoon tuomiokapitulin protokollakirja 1865 v:lta, Lokak. 4 p:ltä. 15 § (627, 628 s.).

„Uti skrifvelse af den 13 nyssvikne September har domkapitlet i Åbo hit öfversändt styrkt afskrift af H. Ex. Generalguvernörens öfver Finland den 13 sistlidne April aflåtne skrifvelse angående förunnadt nådigt tillstånd till uppförande af en minnesvård åt Biskop Michaël Agricola samt derjemte anhållit att domkapitlet måtte — — — — ansåges mera ändamålsenliga. (Vrt. yllä oleva kirje).

Detta ärende tog domkapitlet under öfvervägande ooh gillade för sin del i alla afseenden domkapitlets i Åbo i förestående måtto uttalade åsigt samt beslöt att åt sistsagde domkapitel öfverlemna att i öfverensstämmele dermed i saken förfara, äfvensom domkapitlet beslöt att uti cirkulärbref af denne dag uppmana Herrar pastorer och kuramgerenter i stiftet att på sätt enhvar finner lämpligast och ändamålsenligast inom sina församlingar verkställa insamling af välvilliga bidrag till en erforderlig fond för den afsedda minnesvårdens uppresande i sinom tid sedan nödiga medel dertill hunnit sammanbringas och böra de inflytande medlen lika med de allmänna kollekterna af pastorerne och kuramgerenterne levereras till kontraktsprostarne, af hvilka desamma sedermera på en gång för hela kontraktet skola jemte behöriga förteckningar och verificationer till domkapitlet insändas, hvarom allt domkapitlet i Åbo uti afgående bref skall erhålla underrättelse“.

6. Circulär. N:o 294. Till Presterskapet i Borgå stift. Borgå, 1865. 4:o.

1:o. Sedan, till följe af presterskapets i Kuopio och Åbo stift vid sednast hållna synodalmöten i saken fattade beslut, Hans Kejserliga Majestäts nådiga tillstånd utverkats och vunnits för uppresande af en minnesvård åt den om fosterlandet så högt förtjente Biskop Michaël Agricola, och Hans Excellens General-Guvernören

öfver Finland, enligt härom till domkapitlet i Åbo aflåten skrifvelse af den $^{1}/_{13}$ April innevarande år, jemväl lemnat bifall till öppnande af allmän subskription inom landet för insamlande af medel till berörde ändamål, så har, med förmälan härom, domkapitlet härigenom velat uppmana stiftets Herrar Pastorer och Kuramgerenter, att, — — — till domkapitlet insändas. (Pois jätetty osa on yhtä pitävä edellisen päätöksen kanssa).

— — — — Borgå domkapitel den 4 Oktober 1865.

Frans Ludv. Schauman.

D. Lindh. A. F. Borenius. Aug. Lindfors.
Otto Nordström. J. E. Strömborg. Aug. Wilh. Frosterus.
C. E. Grönlund.

Adolf Boman.

7. Circulär. N:o 117. Till vördiga presterskapet i Kuopio stift. — Kuopio, 1865. 4:o.

1. Sedan presterskapet i Åbo och Kuopio stift vid sednast hållna synodalmöten öfverenskommit om åtgärders vidtagande i afseende å uppresande af en minnesvård åt den om fosterlandet så högt förtjente biskop Michaël Agricola, samt till följe af domkapitlets i Åbo hos Hans Exellens General-Guvernören öfver Finland i ärendet gjorda framställning, utverkats ej mindre Hans Majestäts Kejsarens nådiga tillåtelse till minnesvårdens uppresande, än Hans Excellens General-Guvernörens tillstånd till öppnande af allmän subskription inom landet för insamlande af medel till vinnande af ändamålet, så har domkapitlet härmedelst skolat uppmana stiftets presterskap att vid tjenliga tillfällen under en följd af år verkställa insamling af ifrågavarande medel, hvilka tillika med öfriga kollekter böra genom Kontraktsprostarne till domkapitlet årligen insändas. — — — —

Kuopio domkapitel, den 1 November 1865.

Rob. Val. Frosterus.

A. G. Borg. Joach. Zitting. P. A. Aschan.
H. G. Perander. J. K. Lampén. L. M. Runeberg.
A. Helander.

Oskar Molander.

8. Circulärbref till presterskapet i Åbo erkestift. Åbo, 1866. 4:o — — — —

§ 3. Sedan erkestiftets vid sednaste synodalmöte här samlade presterskap enhälligt instämt i presterskapets i Kuopio stift vid enahanda möte fattade beslut om insamlande af medel för åstadkommande af en värdig minnesvård åt den om fosterlandet så högt förtjente biskopen Michaël Agricola, och Hans Exellens General-Guvernören öfver Finland, på domkapitlets framställning, ej mindre utverkat Hans Majestät Kejsarens nådiga tillåtelse till uppresande af en sådan minnesvård, än meddelat tillstånd till öppnande af allmän subskription inom landet för insamlande af dertill erforderliga medel, får domkapitlet, med biläggande af erforderligt antal subskriptionslistor, härigenom anmoda presterskapet i stiftet att under en följd af år, vid lämpliga tillfällen, verkställa insamling af penningebidrag till omförmälda ändamål, och de inflytande medlen årligen, jemte remisserne af öfverhetligen anbefallda årliga kollekter, genom prosteexpeditionerne till domkapitlet insända.

— — — — Åbo den 24 Januari 1866.

På domkapitlets vägnar:

Edvard Bergenheim.

Anton Gabriel Dahl.

9. Circulär. N:o 319. Till presterskapet i Borgå stift. Borgå 1869. 4:o — — — —

5:o. Sedan Domkapitlet under den 11 sistlidne November till Domkapitlet i Åbo öfversändt de inom Borgå stift insamlade bidrag till bildande af en fond för uppresande af en minnesvård åt biskopen Michaël Agricola, har nästbemälde Domkapitel uti skrifvelse af den 17 nyssvikne Februari tillkännagifvit att sagde bidrag, uppgående till 1,020 mark 81 penni finskt mynt och 119 rubel 80 kopek ryskt mynt, likasom ock de i Åbo stift hittills influtna enahanda medel, utgörande 1,232 mark 34 penni, tillsvidare blifvit på depositionsräkning insatte i föreningsbankens dervarande kontor; hvarutom samma Domkapitel, med fästadt afseende deråt att genom de för omförmäldt ändamål verkställda insamlingarne, sanno-

likt till följd af det ekonomiska betryck, hvaraf fosterlandet de sednare åren lidit, såväl i Borgå som i Åbo och troligen äfven i Kuopio stift ett i förhållande till behofvet högst ringa belopp blifvit sammanbragt, tillika hemställt, huruvida icke Domkapitlet funne tjenligt att, på sätt i Åbo stift skett *), låta uppmaning utgå till presterskapet att än vidare under nästföljande fyra à fem år fortfara med insamlingen samt att först efter sagde tids förlopp, de insamlade medlen, såsom föreslaget blifvit, öfverlemnades till Finska Litteratursällskapets vidare förfogande för ändamålets vinnande; och har Domkapitlet med anledning häraf velat uppmana stiftets presterskap att, i enlighet med Domkapitlets i Åbo förberörde framställning, fortfarande under en följd af år verkställa insamling af bidrag till ifrågakomna minnesvårdsfond, samt att årligen, jemte andra ingående medel, leverera de inflytande bidragen till kontraktsprostarne, från hvilka desamma sedermera hit införväntas.

— — — — Borgå Domkapitel den 10 Mars 1869.

Frans Ludv. Schauman.

A. F. Borenius. Aug. Lindfors. Otto Nordström.

J. E. Strömborg. C. E. Grönlund.

Adolf Boman.

10. CIRCULÄR.

N:o 139.

Kuopio, 1869.

Till vördiga presterskapet i Kuopio stift.

4:o. — — — — — — — — — — — — — — —

4. Enär, i anseende till det svåra ekonomiska betryck hvari församlingarne isynnerhet i detta stift under de sednare åren befunnit sig, de med högöfverhetligt tillstånd verkställda insamlingarne till bildande af en fond för uppresande af en minnestod åt biskopen Michael Agricola icke kunnat lemna något gynsamt resultat, får Domkapitlet härmedelst uppmana rev. Clerus att än vidare

*) Kehoitus on kenties tapahtunut keräyslistojen muodossa, koska ei sitä näy kiertokirjeissä.

fortfara med insamlandet af medel för ofvan antydda ändamål och de influtna medlen årligen till Domkapitlet insända.

Kuopio Domkapitel, den 31 Mars 1869.

Rob. Val. Frosterus.

P. A. Aschan. H. G. Perander. J. K. Lampén.
L. M. Runeberg. And. Helander.
Oskar Molander.

11. DOMKAPITLET I KUOPIO STIFT.

Kuopio, den 28 Januari 1875.

Till Finska Litteratursällskapet i Helsingfors.

N:o 55.

I anledning af presterskapets beslut att medelst anställda insamlingar af bidrag bilda en fond för uppresande af [en] minnesstod åt biskopen Michael Agricola, hvartill öfverhetligt tillstånd förunnats, har en dylik insamling pågått jemväl inom Kuopio stift. De sålunda sammanskjutna medlen, uppgående till ettusen tvåhundra finska mark femton penni, har Domkapitlet, i enlighet med ett af Domkapitlet i Åbo framkastadt förslag, att sagde medel skulle öfverlemnas till Litteratursällskapets vidare förfogande för ändamålets vinnande, äran härjemte öfversända.

Rob. Val. Frosterus.

A. G. Borg. E. J. Andelin.
Karl Kiljander. Karl Stenberg.

(Suomi. II jakso. 12 osa .274, 275 s.).

12. Protokoll, fördt vid Prestmötet i Borgå den 15—21 September 1880. Borgå, 1881. 8:o. — 141 s.

„Nittiondeandra frågan:

Borde icke den redan påbörjade, men genom nödåren afbrutna insamlingen af medel för resande af en minnesvård åt Mikael Agricola genom presterskapets försorg på nytt upptagas? (Helsingfors prosteri).

Kyrkoherden *Lyra* upplyste att frågan blifvit väckt vid Hel-

singfors prosteris kontraktemöte med anledning deraf att ifvern för åstadkommandet af en minnesstod för denne minnesvärde man och grundläggare af den finska literaturen på senare tider tyckts afsvalna och råka i glömska. Det hade visserligen väckts förslag om att använda de för detta ändamål insamlade medel till det ifrågasatta konviktet för teologiestuderande, och det kunde ju icke bestridas, att icke ett lämpligt inrättadt herberge för teologiestuderande kunde vara ett välsignelserikare minne än en stod; men då medlen blifvit särskildt insamlade för en minnesstod, torde det icke gå för sig att förändra användningen af desamma. För sin del ville derföre talaren förorda, att presterskapet åter skulle egna frågan sin uppmärksamhet och pro mensura virium söka få den löst.

Mötet beslöt att besvara frågan *jakande*.

13. Sama kirja. 36 s. (d. 16 Sept. e. m.):

„Hvad konviktet beträffade, ville biskopen upplysningsvis meddela att han genom korrespondens med erkebiskopen fått erfara att under domkapitlens i Åbo och Kuopio förvaltning funnos fonder af ganska betydligt belopp, mellan 200,000 och 300,000 mark, de s. k. Agricola- och Bäckska fonderna, hvaraf erkebiskopen ansett åtminstone någon del kunna för nu ifrågavarande ändamål användas".

121 s. (d. 20 Sept. e. m.):

Till Clerus Synodalis i Borgå stift.

Den af det nu församlade Prestmötet nedsatta komité för afgifvande af äskadt utlåtande angående verkställbarheten af en af Herr Professor Råbergh *) väckt fråga om inrättande af ett konvikt för teologie studerande, har äran härhos till mötet afgifva följande utlåtande:

Hvad fonden för Agricolas minnesstod beträffar, anser komitén, att denna fond rimligtvis icke kan användas för annat ändamål, än det för hvilket den blifvit samlad.

Wilh. Fredrikson. J. V. Johnsson.
K. J. G. Sirelius. A. W. Lyra.
E. V. Pettersson.

*) „Tidskrift för teologi och kyrka" nimisessä aikakauskirjassa.

Että edellä olevat asiakirjat ja erittäinkin 3—5, joiden käsikirjallisia alkukirjoja säilytetään Porvoon tuomiokapitulin arkistossa, on tarkoin kopioitu, todistaa Porvoossa v. 1881, Toukok. 1 p:nä.

O. J. Cantell. A. A. Borenius.

Päätettiin, että aluksi Wiipurin Kirjallisuus-Seuralta kysyttäisiin, mitä ajatusta se tässä asiassa piti ja mihin toimiin se oli ryhtynyt tai aikoi ryhtyä, sekä että vastauksen tultua kysymys uudestaan esiin otettaisiin.

8 §. Keskusteltavaksi otettiin niitten etnografillisten kuvausten painattaminen, jotka hra kand. A. O. Heikel Seuran kustantamalta retkeltä viime vuonna oli kotiin tuonut, ja yhdistyi Seura, nykyiseen kulunki-arvioonsa katsoen, siihen ajatukseen, että hra Heikel saisi näitten kuvausten julkaisemiseksi ruveta kauppoihin Tiedeseuran kanssa, kuitenkin vaan sillä ehdolla, että originali-kuvia Seuran omina pidettäisiin, ja oli vastedes Seuralle tieto asian menosta annettava.

9 §. Runoustoimikunnan puolesta hra lehtori B. F. Godenhjelm ilmoitti toimikunnan sen verran tarkastaneen lehtori Suomalaisen käännöstä Gogol'in „Kuolleista sieluista“, että toimikunta arveli sen kelpaavan kilpasuomennoksena tutkittavaksi, ja valitsi Seura lisä-arvostelioiksi hrat prof. F. Peranderin ja maisteri V. Löfgrenin.

10 §. Hra pastori E. Törmälä oli Seuran arvosteltavaksi ja kustannettavaksi lähettänyt alun kirjoittamastansa „Heprean kieliopista“, ja päätti Seura pyytää hra professori K. A. R. Tötterman'ia sitä suosiollisesti tutkimaan.

11 §. Allekirjoittanut ilmoitti kysyttyänsä saaneen hra maisteri A. J. Melalta sen kirjallisen vastauksen, että hänen oli aikomus saattaa käännöksensä Huxley'n teoksesta päätökseen ensi kesänä, niin että se *viimeistään* Elokuun lopulla valmistuisi ja siis voisi painosta ilmestyä ennen joulua.

12 §. Luettiin eräs hra G. Carbergilta Porvoosta tullut, toisen kirjakaupan asettamista Tampereelle koskeva kirje, ja arveltiin tämän johdosta, että Seuran ehkä olisi syytä luopua jäsenyydestänsä Suomen kustantaja-yhdistyksessä, mutta päätettiin ottaa asia uudestansa esiin piakkoin pidettävässä välikokouksessa.

13 §. Viime Huhtikuun 6:na p:nä pidetyssä kokouksessa oli Seuran eteen tuotu erās hra kirjakauppias G. W. Edlund'ilta tullut kirjoitus, jonka johdosta nyt Seuran kuultavaksi luettiin seuraavat mietteet:

„Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.

Viime Huhtikuun 6 päivänä pidetyssä kokouksessa määräsi Seura meidät allekirjoittaneet ja Tohtori A. A. Granfeltin, joka eri lausunnon antaa, Herra Kirjakauppias G. W. Edlundilta Seuralle samana päivänä tullutta kirjoitusta tutkimaan sekä Seuralle ehdottelemaan mitä varsinkin sen jälkimäiseen osaan tulisi vastata. Tämän meille uskotun toimen johdosta saamme kunnian antaa seuraavan lausunnon:

1. Herra Edlund katsoo tarpeettomaksi että Seura kustannettavakseen on ottanut Huxleyn kirjan „Menniskokroppens byggnad och förrättningar“, koska jo vuonna 1879 ilmestyi hänen kustantamansa *Bock, Ihmisruumis, sen rakennus, elo ja hoito 25 kuvalla.*

Ryhtymättä päättämään onko hänen luuloonsa syytä vai ei, saamme vaan muistuttaa, että Seura kokouksessansa 3 päivänä Helmikuuta 1875 eli jo neljä vuotta ennen kuin tuo Herra Edlundin kirja ilmestyi päätti ottaa kustantaakseen Huxleyn teoksen ja että Maisteri A. J. Mela samassa kokouksessa lupasi sen suomentamiseen ryhtyä. Teos on hänellä vielä tekeillä.

2. Herra Edlund moittii Seuraa siitä, että Seura on ryhtynyt oppikirjojen kustantamiseen, siten muka häiriten yksityisten tuumia ja toimia tällä alalla. Seuralle meidän ei tarvitse selittää, että Seura ainoastaan silloin on ryhtynyt oppikirjojen kustantamiseen kuin ei kukaan muu ole siihen ruvennut, tahi kuin joku kirja uudella tieteen-alalla on välttämättömän tarpeelliseksi katsottu ja Seuran on ollut valvominen että tiedesanat siinä tulisivat kunnollisesti sepitetyksi.

3. Että Seura kolme vuotta sitten ryhtyi siihen toimeen, että niille, jotka suorastaan Seuran täkäläisestä kirjavarastosta rahalla ostavat sen teoksia, annetaan 20 % hinnan-alennus, moititaan myöskin herra Edlundin kirjeessä. Hän arvelee että tämä on tehty joko siitä syystä että Seura on koroittanut teoksiensa myymähinnan taikka

tahtoo saattaa kirjakauppiaat rappiolle, kun Seura niille myöntää ainoastaan 15 % myymäpalkkaa.

Tietysti ei moisia syitä ole ollut olemassa. On vaan tahdottu hankkia vähävaraisille ostajille, varsinkin köyhille koululapsille, hieman helpoitusta näiden kirjanostossa, Seuran kärsimättä mitään vahinkoa.

Kun kirjat kirjakauppiaiden kautta myydään, menee niiden hinnasta pois:

1. Kirjakauppiaiden 15 % myymäpalkka.

2. Korontappio, mikä tulee Seuralle kun kirjakauppiaat vaan kerran vuoteensa maksavat Seuran saatavat myydyistä kirjoista.

3. Korontappio, kun tili myydyistä kirjoista tulee vasta useamman vuoden päästä.

4. Lähetyskustannukset niistä kirjoista, jotka kirjakauppiaille lähetetään myytäväksi, ja lähetyskustannukset niistä kirjoista, jotka kirjakauppiaat lähettävät takaisin Seuralle, Seuran pyynnöstä tahi muusta syystä. Suoranaisessa kaupassa kirjavarastosta semmoiset kustannukset eivät tule kysymykseen. Kaikki nämät vähennykset nousnevat kyllä 20 %.

Paitsi sitä on koko asia, kirjakauppiaiden toimeentuloon katsoen, varsin vähäpätöinen. Ne 5 %, joista nyt on puhe ollut, ovat kolmena viime tilivuotena nousseet ainoastaan 267 markkaan 46 penniin, sillä kirjavarastosta mainittuna aikana myytyjen kirjain kirjakauppa-hinta nousee 5,349 markkaan 20 penniin. Jaettu maamme 45 kirjakauppiaan kesken ei tämän kolmivuotisen voiton osuus olisi suuren suuri.

Meidän mielestä on parasta että Seura vanhoillaan pysyy köyhän lukijakuntansa etua ja oman kirjallisuutensa leviämistä valvoen.

Helsingissä, Toukokuun 4 p. 1881.

A. Boehm. J. Enlund. V. Löfgren".

„Vaikka kyllä myönnän ettei asialla suurta käytännöllistä merkitystä ole, arvelen kuitenkin että hra Edlundilla oli jonkunmoinen syy muistutukseensa seuran proceenttimääräystä vastaan. Kirjakauppiaat ovat meidän yksityismyyjät ja heillä on oikeus vaatia sitä etua kuin yksityismyyjillä yleensä maailmassa on, että saisivat myydä „tehtaanhintoihin"; ne näyttäyät muuten yksinkertaisten silmissä ilkeiltä

koronkiskojilta. Etu Seuraa hinnanalennuksesta on muuten tähän asti melkein yksinomaisesti langennut Helsingin asukasten hyödyksi, maaseuduilla ovat köyhät koululaiset aina suorittaneet kirjakaupassansa täyden hinnan, enkä puolestani huomaa syytä Helsinkiläisiä pueltaa enemmän kuin muitakaan. Kaitenkaan en tahdo tätä hinnanalennusta kokonaan kieltää pois, mutta soisin sen siten rajoitettavaksi, että se myönnettäisiin ainoastaan tukuttain ostajoille, ainoastaan niille, jotka kerrassaan ostavat jonkun määrätyn minimisumman edestä, taikka jonkun määrätyn joukon samaa kirjaa. Silloin olisivat koulun johtajat yhä vieläkin tilaisuudessa hankkimaan sitä helpoitusta oppilailleen, joka komitean lausunnon mukaan on ollut miltei tärkein etu nykyisessä järjestyksessä ja jota tähän asti tosin joskus on käytetty, vaikkei niin usein kuin sitä olisi odottanut. Muuten yhdistyn komitean lausuntoon. Helsingissä 4 p. Toukokuuta 1881. A. A. Granfelt."

Arveltiin, että 20 %:n hinnan-alennus oli annettava vaan kuin vähintäänkin 50:n markan edestä tai 10 kappaletta samaa teosta puhtaalla rahalla ostettiin, mutta jätettiin lopullinen päätös tulevaksi kertaa.

14 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että Suomi-kirjan toisen jakson XIV osa oli kirjakaupassa ilmestynyt.

15 §. Seuran jäseniksi esiteltiin hra Tehtaan-isäntä Emil Lindsay von Julin, hrat Apteekari Gustav Fredrik Ignatius, Merikoulun johtaja Johan Reinhold Ignatius ja Pastori Viktor Wilhelm Krogell, hrat Filos. maisterit Oskar Fredrik Borg ja Teodor Waldemar Erich, Filos. kand. Antti Helander, Hovioikeuden ylim. viskaali John Leonhard Lindström, Tapikapteeni Kaarle Olsoni, Filos. maist. John Engelbert Sargren, Hovioikeuden-neuvos Johan Erik Stadigh, Varapastori Gustav Ferdinand Stenström ja Kruununvouti Ferdinand Westerling.

16 §. Luettiin hra rahavartian antama, näin kuuluva tili:

Kassatili Toukokuun 4 päivänä 1881.

Vastattavaa.

Säästövarat edellisestä kassatilistä.

1881. Huhtik. 7 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 65: 13.

Tuloja.

Huhtik. 7 p. G. W. Edlund, Helsingissä, myydyistä kirjoista 2,265 m. — Waseniusen kirjakauppa, d:o d:o 560 m. — Wickström & C:o, d:o d:o 305: 96. — P. Cajander, Torniossa, d:o 75: 47. — Emil Hagelbergin kirjakauppa, Tampereella, d:o 485: 70. — O. Palander, Porissa, d:o 586: 11. — A. A. Granfelt, Helsingissä, d:o 134: 74. — 16 p. Wilhelm Weman, Kotkassa, d:o 65: 70. — J. C. Lagerspetz, Wiipurissa, d:o 332: 15. — 19 p. Charlotta Face, Kokkolassa, d:o 31: 70. — A. R. Borg, jäsenrahansa 24 m. — 27 p. H. Nybergh, d:o 24 m. . . . . 4,890: 53.

Yhteensä *Smk.* 4,955: 66.

Vastaavata.

Menoja.

1881. Huhtik. 8 p. K. Björn, postikulutuksista 11: 80. — A. A. Granfelt, „Pilkkakirveen“ ja „Uskon Elämän“ tilaus 5 m. — Sama, lähetyskustannuksista y. m. 53: 42. — 13 p. J. Mustakallio, lisäpalkkio hänen satukokoelmastaan 150 m. — Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino, loput Kreikan kieliopin ja „Romeon ja Julian“ painokustannuksista 1,669 m. — 19 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 67 m. — 20 p. d:o d:o 50 m. — 21 p. J. E. Lindqvist, nitomistyöstä 99: 40. — 22 p. Morgonbladet, ilmoituksista 16: 80. — Toukok. 2 p. A. Lampinen, matkaraha satukeräystä varten 300 m. . . . . 2,422: 42.

Säästövarat tulevaan kassatiliin.

1881. Toukok. 4 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa. . . . . 2,533: 24.

Yhteensä *Smk.* 4,955: 66.

Helsingissä, Toukokuun 4 päivänä 1881.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Välikokous Toukokuun 18 p. 1881.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Seuran tiedoksi saatettiin, että Seura alamaisella kiitollisuudella oli saanut vastaan-ottaa toisen kolmanneksen, 400 m., siitä apurahasta, joka Hänen Keisarillisen Majesteettinsa suomalaisesta käsikassasta Seuralle vuotiseesti suodaan, sekä että kuitti siitä asianomaisille toimitettaisiin.

3 §. Lahjaksi ilmoitettiin sen ohessa tulleen a) Viron oppineelta seuralta: Verhandlungen. Zehnter Band. 4 Heft.; Sitzungsberichte. 1880. b) Hra pastori J. Vahl'ilta: Almindelig Kirketidende. 1881. N:is 7 & 8. c) Kansanvalistusseuran toimituksia. N:is XXVIII, viides vihko, ja XXIX, molemmat myöskin ruotsiksi. d) Suomen lääkäriseuralta: Handlingar. 1881. 23:dje Bandet. N:o 1. e) Suomen tilastolliselta virastolta: Suomenmaan Virallinen Tilasto. I, 4. Myöskin ruotsiksi. f) hra G. W. Edlundilta: Biografinen nimikirja. 5 vihko.

4 §. Luettiin hra prof. G. Retzinkselta tullut, näin kuuluva kirje, jonka ohessa Esimies ilmoitti hra pastori J. Vahl'in kirjallisesti kiittäneen juhlaan kutsumisesta sekä hra E. Beauvois'n antaneen jonkunlaista, vaikka epävarmaa toivoa tänne tulostansa kesällä:

„Stockholm d. 7 Maj 1881.

H. Herr F. W. Rothsten, sekreterare f. Finska Literatursällskapet.

För den stora heder mig tilldelats genom val till korresp. ledamot af det Finska Literatursällskapet ber jag härmed genom Eder, dess sekreterare, få till Sällskapet frambära min ödmjuka och vördsamma tacksägelse.

På samma gång får jag äfven framföra min vördsamma tack för inbjudning till det vetenskapliga möte, som i sommar kommer att till firande af Sällskapets halfsekelsfest hållas i Helsingfors. Det skulle varit mig synnerligen angenämt att få närvara därvid och åhöra de intressanta diskussionerna i de många vigtiga frågorna som då komma att debatteras. Tyvärr är jag dock genom maktpåliggande arbeten, som binda mig fast vid hemmet, förhindrad att infinna mig vid ifrågavarande möte; men jag stannar i alla hän-

delser i förbindelse för inbjudningen, för hvilken jag därför ber att få uttrycka min ödmjuka och upprigtiga tacksamhet.

Med utmärkt högaktning
Gustaf Retzius."

5 §. Luettiin tohtori J. A. Palménilta tullut, t:ri P. A. Karstenin teosta Suomen sienistä koskeva, näin kuuluva lause:

„Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura on jättänyt allekirjoittaneen tarkastettavaksi tohtori P. A. Karstenin tekemän teoksen nimellä *„Suomen sieniö"*. En ole katsonut voivani itse arvostella tätä teosta, eikä oikein luotettavaa asiantuntijaa meidän maassamme löytynekään, koska tohtori Karsten tiettävästi on ainoa, joka meillä on ryhtynyt tähän aineesen. Mahdollisuuden mukaan voidakseni tässä kohden palvella Seuraa olen kuitenkin kysynyt neuvoa muutamilta kasviopin tutkijoilta, prof. Th. Sælanilta ja J. P. Norrliniilta, maisteri A. J. Melalta ja doc. E. Vainiolta, ja saan sen nojassa antaa seuraavan lausunnon.

Yleisesti on tunnustettu, että t:ri Karsten on tarkka ja etevä tutkija, eikä ole epäileminenkään, että tämäkin teos on huolellisesti tehty. Vaan tarkastettavaksi lähetetty osa, joka sisältää lakkisienien lahkoa, osoittaa ett'ei tämä käsikirjoitus sisällä ylen paljoa tieteellisesti uutta, jos kohta pieniä lisiä monessa kohden ilmaantuu. Tekijä on nimittäin jo ennen suurimmaksi osaksi selittänyt Suomen sieniön teoksissa *Mycologia fennica* (josta esillä oleva teos on *editio altera* tekijän oman ilmoituksen mukaan) 1871—1879, ja *Rysslands, Finlands och den Skandinaviska halföns hattsvampar*, 1879. Jos luokat Schizomycetes ja Fungi imperfecti tulevat suomalaiseen teokseen lisään, niinkuin hän esipuheessaan lupaa, niin tämä osa sitä vastoin olisi tieteellisesti uutta. Kokonaisuudessaankin tohtori Karstenin teos tulisi suurempaa kasviopillista arvoa saamaan, jos tekijä tahtoisi täydellisemmin mainita kaikki ne paikat, missä jokainen laji on tavattu, niinkuin nykyään on sääntönä kasvistoa tahi eläimistöä esitellessä.

Mitä teoksen kieleen tulee ovat hrt A. J. Mela ja E. Vainio

havainneet, että tekijä, pääasiassa noudattamalla Lönnrotin sepittämää terminologiaa, on huolellisesti käyttänyt suomen kieltä, vaikka kyllä joku lopullinen tarkastus saattaisi olla hyödyllinen, ennen kuin teos lasketaan painoon.

Kosk'en tunne Seuran nykyistä rahallista asemaa enkä myös millaisia vaatimuksia Seura panee tämmöisiin teoksiin, ottaaksensa ne toimituksissaan julaistavaksi, niin en rohkene mitään varsinaista lausuntoa antaa siitä onko tarjottu teos Seuran kustannuksella painettava. Pyydän vaan lopulta saada mainita, että t:ri Karstenin Mycologia täyttää noin 1,000 painettua sivua, josta voipi päättää, että tämä suomalainen sieniö täydellisenä tulisi käsittämään noin 60 painettua arkkia. Tarkastettavaksi lähetetty osa täyttäisi painettua noin 24 arkkia.

Helsingissä, 18 p. Toukok. 1881.

J. A. Palmén."

Asiasta keskusteltuaan Seura, vaikka kyllä piti mainitun teoksen ilmestymistä suotavana, kuitenkin tuli siihen päätökseen, ettei nykyisen rahallisen tilan vuoksi käynyt sen painattamiseen ryhtyminen, josta sihteerin tuli tekiälle tieto antaa.

6 §. Kielitieteellisen Osakunnan puolesta ilmoitti lehtori J. Krohn, että Osakunta hakemuskirjoja tutkittuansa oli päättänyt lauseopillisen matkarahan saajaksi ehdotella lyseiläistä E. N. Setälää, jonka oli määrä oleskella koillisessa Satakunnassa, sekä muitten hakiain suhteen arvellut, että heitä muistutettaisiin Seuran ennen tehdystä päätöksestä todellisen arvon mukaan palkita lauseopillisia tutkimuksia, jos niitä Suomi-kirjassa julkaistaisiin, ja päätti Seura, että puheen-alainen matkaraha hra Setälälle annettaisiin.

7 §. Puheeksi otettiin se rajoitus 20 % hinnan alennuksessa, josta viime kokouksessa oli keskusteltu, mutta jätettiin asia toistaiseksi, kunnes mielipiteet kokemuksen kautta vakaantuisivat.

8 §. Samoin uudestaan puheeksi otettiin kysymys Seuran jäsenyydestä Suomen kustantaja-yhdistyksessä, ja päätti Seura kirjastonhoitajansa tohtori A. A. Granfeltin kautta piakkoin pidettävässä yhdistyksen kokouksessa ilmoittaa, ettei Seura saattanut hyväksyä sitä tapaa, jolla yhdistys meillä rajoitti kirjakauppiasten lukumäärää ja melkein monopoliksi saatti kirjakauppa-oikeuden, sekä että

Seura, jollei tätä menetystapaa muutettaisi, aikoi yhdistyksestä luopua. Tämän ohessa päätettiin puoltosanan kautta mainitussa tilaisuudessa edistää hra G. Carbergin pääsemistä kirjakauppiaaksi Tampereelle.

9 §. Luettiin hra ylioppilas J. Mustakalliolta tullut, muutamia sadunkeräykselle ja kielentutkimukselle tärkeitä paikkoja huomauttava, näin kuuluva kirje:

„*K. K. Suom. Kirjall. Seura!*

Kun ei matkakertomusta ole vaadittu, enkä sitä ole omasta puolestanikaan tehnyt sen satujen keräysmatkan johdosta, jonka viimme keväänä Suom. Kirj. Seuran stipendiatina tein, ei ole myöskään, luullakseni, tullut arv. Seuran jäsenten tietoon kuinka paljo minun satu y. m. kokoelmani ulkopuolelle jäi. Pyydän sen vuoksi nöyrimmästi saada tässä huomauttaa aivan lyhyesti niistä asioista, joista jotakin toista pitäisi pitää ennen kuin aika jo on myöhäistä. Tämän teen sitä mielummin kun tiedän miten kallis koko kansamme kieli ja suuri hengen voima on niin hyvin arv. Suomal. Kirj. Seuralle kuin meille kaikille sen etua harrastaville.

Mitä satuihin tulee, on niitä vielä kansan suussa koko joukko.

Etenkin olisi Venäjän Karjalasta satuja paljo saatavana. Sen tulin jo huomaamaan käydessäni parissa kolmessa rajakylässä siellä. Matkani ei ulottunut edes Vuokkiniemen kirkollekaan, jossa sokea Oksentei ukko olisi kuulema monet kontit täyteen satuja *runoillut*. Ilman sitä mainittiin häntä maan kuuluksi runoilijaksikin. Tämän ukon maine kaikui luullakseni ympäri Karjalaa. Vaan satujen kerääjä tulisi epäilemättä saamaan joka kylästä satoja satuja. Itkuvirsiä lauleli miltei joka akka. Runoja ja lauluja vielä muisteltiin. Lyhyesti: Venäjän Karjalasta saisimme vielä odottamattoman paljon kultaa ja hopeaa kansallisaarreaittaamme.

Jos käännymme sieltä Suomen puolelle, on muistettava, että allekirjoittaneelta jäi vielä Kianta, Hyrynsalmi ja Ristijärvi miltei koskematta. Etenkin Kiannan pohjoispuoli ja Kuusamo sekä niiden läntiset naapuripitäjät ovat satujen puolesta kokoojalle otolliset. Paitse tätä olisi Särkisniemi, Piippola, Kärsämäki ja Pyhäjärvi, lyhyesti Pohjois-Pohjanmaan koko itäinen raja tutkittava. Jos nyt niinkin

sattuisi, ettei erinomaisempia satuja näistä viimeksi mainituista pitäjistä saataisikaan, on nämä pitäjät kuitenkin monessa suhteessa ylen tärkeät. Puhumattakaan vanhoista tavoista y. m. asioista, joita niistä epäilemättä voisi koota, tahdon tässä vaan huomauttaa näiden pitäjien kielimurteesta. Ylimalkain on näissä pitäjissä Savokarjalainen ja Hämäläinen kieli sattunut yhteen ja joko sulanut soinnulliseksi ja kauniiksi kokonaisuudeksi (esim. Pyhäjärven kirkonkylä) tai pysynyt vielä meidän päiviin saakka erikoisasemassa, jossa se mitä kummallisimmasti on kulkenut omaa suuntaansa (esim. Piippolan pit. Tavaskengän kylä, jossa vielä Venäjän-Karjalainen kielimurre on selvästi eroitettavana). Kun tähän lisäämme kielen rikkauden (esim. sana hulikka = maitopytty, jota sanaa ei luullakseni käytetä kovin monessa paikassa, vaan joka Pyhjärven mäkikylissä on tavallinen, puhumatta monesta muusta sanasta), niin tästä kaikesta tulemme jo hämärästi ymmärtämään miten tärkeitä nämä seudut kielellisessä suhteessa ovat. Tätä samaa tulevat enemmän näitä seutuja tuntevat henkilöt heti sanomaan ja jätän siis asian ymmärtävien punnittavaksi onko mihinkään toimiin ryhdyttävä näiden asian haarojen johdosta, joita olen tässä luetellut lyhyesti ja ryhtymättä pitempiin ja todistavaisempiin selityksiin. Helsingissä 19 p. huhtikuuta 1881.

Kunnioittamalla

Joos. Mustakallio."

10 §. Seuran painatettavaksi oli hra metsäpäällysmies T. Hohti lähettänyt erään sepittämänsä sotamarssin, jonka suhteen Seura ei kuitenkaan arvellut voivansa mihinkään toimeen ruveta.

11 §. Allekirjoittanut ilmoitti Seuran saaneen Helsingin suomenkielisen alkeisopiston konventilta vastaan-ottaa eri osista maasta talteen kirjoitettuja murteen-näytteitä, josta lahjasta Seura päätti antajia kirjallisesti kiittää, ja oli itse kokoelma lähetettävä Kielitieteellisen Osakunnan katsottavaksi.

12 §. Samoin ilmoitti allekirjoittanut kirkkoherra K. Collanin Seuralle lahjaksi lähettäneen kokoelman sanoja Lönnrotin Sanakirjan lisävihkoa varten.

13 §. Päätettiin, että ylioppilas A. O. F. Lönnbohmilta tulleeksi ilmoitettu Virolais-Suomalaisen Sanakirjan näyte lähetettäisiin

Kielitieteellisen Osakunnan tutkittavaksi sekä lukkari J. F. Gutzénilta Pulkkilasta tullut runokokoelma Runoustoimikunnan arvosteltavaksi.

14 §. Pyydettiin, että rahavartia, hra kamreeri A. Boehm Seuran kustannuksella hankkisi soveliaan lippaan, jossa Kalevalan toisintojen kopiot Yliopiston kirjastossa saataisiin tallettaa.

15 §. Allekirjoittanut muistutti tarpeellisesta toimesta, mitä n. k. Gruben kertomusten kolmannen osan uuteen laitokseen tuli, ja lupasi herra Esimies, jos suinkin mahdollista, ensi kesän kuluessa pitää asiasta huolta, johon Seura mielihyvällä suostui.

16 §. Seuran jäseniksi esiteltiin hrat Filosofian maisteri Rudolf Immanuel Erenius, kollegiinsihteeri Fredrik Wilhelm Jalander, Kauppias Fredrik Wilhelm Palmroos Tampereella ja Maalarimestari Anton Wuorinen myöskin Tampereella.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothstein.

Kesäkuun 1:nä p:nä 1881.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* Norjasta: Folkevennen. Ny raekke. Fjerde Bind. 5:te & 6:te Hefte; H. Rasch, Iagttagelser angaaende Östersøvlen. *b)* Tarton yliopistolta: luetteloita Luennoista ja „Personalista“ lukuvuodelta 1880—1881; Vorschriften f. die Studirenden der Kaiserl. Univ. Dorpat; A. Enmann, Ueber die Quellen der Sicilischen Geschichte bei Pompeius Trogus; D:o Untersuchungen ueber die Quellen des Pompeius Trogus; R. Hausmann, Studien zur Geschichte des Königs Stephan von Polen. Erster Theil; Th. Hrabarowicz, Grundlage u. Grundbegriffe des Strafrechts. *c)* Smithsonian Institution'ilta: Report 1878. *d)* Vuorihallitukselta: Karttalehdet N:is 3 ja 4 Suomenmaan geologillisesta tutkimuksesta selityksineen.

3 §. Seuran hra Esimies ilmoitti professori E. Tezalta Italiasta saaneensa kirjeen, jossa tämä kiitti kirjeenvaihto-jäseneksi ja juhlaan kutsumisestaan.

4 §. Luettiin Keisarillisen Senatin Sivili-toimituskunnalta tullut, uutta Lakisanain luetteloa koskeva, näin kuuluva kirje:

CIVIL-EXPEDITIONEN
i
KEJSERLIGA SENATEN
för
FINLAND.

Till Finska Litteratursällskapet.

Helsingfors, den 10 Maj 1881.

N:o 358.

Sedan Kejserliga Senaten, i anledning af väckt fråga om vidtagande af särskilda åtgärder till befrämjande af finska språkets användande i skrift vid landets samtliga domstolar, embetsverk och öfriga myndigheter, uti skrifvelse från Civil-Expeditionen af den 22 sistlidne Mars, hos Litteratursällskapet anhållit om underrättelse huruvida och under hvilka vilkor Litteratursällskapet ville åtaga sig att, med anlitande af sakkunnige personer, åvägabringa författandet af en ny, såvidt möjligt fullständig ordlista öfver finska lag- och tekniska termer, för hvilket ändamål ett anslag af allmänna medel kunde disponeras, har Litteratursällskapet, uti skrifvelse af den 4 innevarande Maj, anmält att Litteratursällskapet, som redan härförinnan vidtagit åtgärder för åstadkommande af en ny, utvidgad upplaga af „Ruotsalais-suomalainen luettelo tavallisista virka- ja lakisanoista“, hvilken såsom fyrationde delen af Sällskapets förhandlingar år 1866 utkom i Helsingfors, vore benäget att ombesörja utförandet af ifrågavarande uppdrag, såvidt angår lagtermer och öfverhufvud en förteckning öfver till kurialstilen hörande ord och talesätt, samt att beträffande ordlistan öfver tekniska termer, Litteratursällskapet hade sig bekant det man på annat håll vore sysselsatt med utarbetandet af en dylik förteckning, hvilket företag Litteratursällskapet likväl, derest dess medverkan dertill erfordrades, vore villigt att befordra. Och jemte det Litteratursällskapet angifvit ej mindre den begränsning med hänsyn till tillgängliga källor, inom hvilken Litteratursällskapet allaredan påbegynt och jemväl vore sinnadt att vidare fullfölja utarbetandet af förteckningen öfver lagtermer, än tiden inom hvilken samlandet af material kunde slutföras, samt huru och på hvad sätt Litteratursällskapet ansett den vidare fortgången af arbetet böra bedrifvas intilldess verket fullständigt kunde bland Litteratursällskapets handlingar utgifvas, och

deraf sedermera till Styrelsens förfogande af Litteratursällskapet ställas så många exemplar, som styrelsen funne godt bestämma, har Litteratursällskapet i anseende till svårigheten att på förhand närmare bestämma icke allenast arbetets omfång utan ock den tid ordnandet deraf kräfde och hvilka kostnader företaget i sin helhet erfordrade, hemställt att för arbetets fortsättande till en början ett anslag af allmänna medel till belopp af tretusen mark, hvarmed äfven Litteratursällskapets för ändamålet redan hafda utgifter kunde betäckas, skulle beviljas samt Litteratursällskapet berättigas att framdeles i mån af behof uteaf statsmedel uppbära vidare bidrag för arbetets fortsättande och slutförande.

Vid i dag skedd föredragning af detta ärende har Kejserliga Senaten, med godkännande af den plan Litteratursällskapet för utarbetandet af en ordlista öfver lagtermer på finska språket angifvit, funnit godt bevilja Litteratursällskapet ett bidrag af allmänna medel till det af Litteratursällskapet ansökta belopp, tretusen mark, hvilket, samt att Litteratursällskapet äger göra anmälan å Finans-Expeditionens i Kejserliga Senaten Kamrerarekontor i afseende å medlens lyftande, Civil-Expeditionen, enligt Kejserliga Senatens beslut, får Litteratursällskapet till svar härigenom meddela, jemte anhållan att Litteratursällskapet, då ytterligare bidrag för ifrågakomna ändamål erfordras, måtte med särskild framställning i ämnet till Expeditionen inkomma.

Albert Nykopp.

N:o $\frac{15}{325}$ B. D. C. E. 1881. Carl Estlander.

Tämän ohessa ilmoitettiin, että mainittua luetteloa varten asetetun komitean oli aikomus tässä kokouksessa Seuralle ehdotella aluksi painettavan ainekokoelman suorittajaa, mutta allekirjoittanut ehdotti vasta saatujen tietojen johdosta, että asia otettaisiin esiin piakkoin pidettävässä välikokouksessa, johon ehdotukseen Seura suostui.

5 §. Juhlakomitean puolesta hra Esimies ehdotti ja Seura valitsi 50-vuotista juhlaa varten asetettuin 1:ksi Kielitieteellisen osaston esimieheksi prof. A. Ahlqvistin, vara-esimiehiksi prof. O. Donnerin ja tohtori A. Genetzin, 2:ksi Kieliopillisen osaston esimieheksi lehtori J. Krohnin, vara-esimiehiksi tohtorit J. G. Geitlinin ja A. W. Jahnssonin sekä lehtori A. Bergrothin, 3:ksi Historiallisen

osaston esimieheksi Seuran Esimiehen, prof. Yrjö Keskisen, vara-esimiehiksi prof. J. R. Aspelinin ja tohtori K. F. Ignatius'en. Samoin ehdotettiin ja valittiin Kielitieteellisen osaston sihteeriksi Fil. mag. W. Perkka ja Historiallisen osaston Fil. kand. J. W. Ruuth, mutta Kieliopillisen osaston suhteen tuli tämän osaston ensi kokouksessa Seuralle tehdä tarpeellinen ehdotus.

6 §. Lisäksi hra Esimies ilmoitti, että Seuran kesäjuhlaa varten ei ollut korjaustöitten vuoksi tilaisuus käyttää yliopiston juhlasalia, vaan oli juhlakomitea ajatellut Helsingin ruotsalaisen normalikoulun lokalia, ja katsoi Seura tämän hyväksi.

7 §. Tohtori E. G. Palménin kertomuksessa julkaistavia, Seuran taloutta koskevia tilastollisia tietoja varten valtuutettiin rahavartia, hra kamreeri A. Boehm Seuran kustannuksella palkkaamaan tarpeellinen apumies, ja tuli hrojen Palméwin ja Boehmin keskenänsä päättää, millä tavalla puheenalaiset tiedot soveliaimmin toimitettaisiin.

8 §. Allekirjoittanut ilmoitti Kielitieteellisen Osakunnan arvelleen, että hrojen E. N. Setälän ja J. Sjöros'in sisäänjättämät lauseopilliset tutkimus-ohjelmat sopisi julkaista lehtori J. Krohnin tekeillä olevassa uudessa kielitieteellisessä aikakauskirjassa ja katsoi Seura tämän hyväksi.

9 §. Kielitieteellisen Osakunnan puolesta ilmoitti lehtori J. Krohn, että Osakunta oli silmäillyt ja arvolliseksi katsoi sitä murteen-näytetten kokoelmaa, jonka Seura nykyisin oli saanut Helsingin suomalaisen alkeis-opiston konventilta vastaan-ottaa, ja päätti Seura vastalahjaksi mainitulle konventille antaa kappaleen Lönnrotin Sanakirjaa.

10 §. Asian-omaisen komitean puolesta lehtori Krohn lisäksi ilmoitti, että Kalevalan toisintojen säilyttämiseksi hankittava lipas nyt oli valmistunut, ja päätettiin, että tähän lippaasen Yliopiston kirjastoon talteen pantaisiin mainittuin toisintojen alkukirjoitukset sekä lippaan avain jätettäisiin Seuran kirjastonhoitajan haltuun. Toisintojen kopiat sen sijaan olivat säilytettävät Seuran kirjastossa, ja sai kirjastonhoitaja tarpeen vaatiessa niitä lainaksi antaa.

11 §. Allekirjoittanut Seuran tiedoksi saatti 1:ksi, että Ylioppilas J. Sjöros nyt oli sisäänjättänyt kaikkiansa 20:tä kappaletta sisältävän satukokoelmansa, jonka lisäksi hän ennen pitkää oli Seu-

ralle toimittava erinäisen matkakertomuksen, ja päätettiin, että nämät kirjoitukset syksyn tullen Runoustoimikunnan tarkastettavaksi lähetettäisiin; 2:ksi, että Seura Orimattilan miehiltä J. E. Nurmiselta ja K. H. Tuiskuselta oli saanut lahjaksi vastaanottaa vähäisen kansan suusta kerätyn satukokoelman; sekä 3:ksi, että tohtori H. Reinholm oli Seuralle lahjoittanut sanakokoelman Lönnrotin Sanakirjan lisävihkoa varten.

12 §. Hra tohtori H. Reinholm huomautti Seuralle, kuinka tarpeellista oli pitää huolta juhlaan tulevien vieraitten majoituksesta, ja katsottiin tätä asiaa, jonka suhteen jo oli muutamiin toimiin ryhdyttykin, varsin tärkeäksi.

13 §. Seuran jäseniksi esiteltiin hrat Filos. kand. Henrik Melander, Filos. tohtori Werner Nikolai Tavaststjerna, Fil. Mag. Karl Emil Fabian Brummer ja Otto Collin sekä Opettaja Hämeenlinnan normaalilyseossa Emil Genetz.

14 §. Seuran rahavartia, hra kamreeri A. Boehm luki näin kuuluvan kassatilin:

Kassatili Kesäkuun 1 päivänä 1881.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä.

Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . 2,533: 24.

Tuloja.

1881. Toukok. 5 p. A. A. Granfelt, myydyistä kirjoista 273: 40. — H. Aschehoug & C:o, d:o 44: 29. — J. I. Wallenius, d:o 408: 30. — V. Weurlander, d:o 1,000 m. — K. R. Auranen, d:o 6: 80. — 9 p. Weilin & Göös, d:o 936: 24. — 11 p. J. C. Lagerspetz, d:o 121: 82. — Hammarénin kirjakauppa, d:o 65: 60. — 14 p. A. A. Granfelt, d:o 100 m. — Magnus Alopæus, jäsenrahansa 24 m. — 18 p. A. O. Heikel, d:o 24 m. — Emil Lindsay von Julin, d:o 24 m. — A. A. Granfelt, myydyistä kirjoista 100 m. — 19 p. Apurahaa

Hänen Keisarillisen Majesteettinsä käsikassasta 400 m. — Erik Stadigh, jäsenrahansa 24 m. — Ernesti Forsman, d:o 24 m. — J. R. Ignatius, d:o 24 m. — 20 p. Korkoa lahjoitusmaiden obligationeista 258: 75. — C. J. Nyman, myydyistä kirjoista 160 m. — 25 p. Gust. Ignatius, jäsenrahansa 24 m. — 28 p. F. W. Palmroos, d:o 24 m. — Kesäk. 1 p. F. W. Jalander, d:o 24 m. — A. A. Granfelt, myydyistä kirjoista 197: 20. — A. W. Edgren, d:o 600 m. — J. Th. Åkerman, d:o 301 m. . . . . 5,189: 40.

Yhteensä *Smk* 7,722: 64.

Vastaavata.

Menoja.

1881. Toukok. 6 p. J. Palenius, palkkio hänen vaivannäöstänsä Seuran kokouksia varten 20 m. — 9 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 126 m. — G. A. Uggelberg, hänen eläkerahansa 200 m. — 14 p. Uusi Suometar, ilmoituksista 45: 03. — C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 110 m. — Loput Suomikirjan 14 osan painokustannuksista y. m. 326: 40. — 19 p. Suomen Pankki, makso raha-arkun talletuksesta kahdelta viime vuodelta 72 m. — 20 p. D:o kassakreditiivi-tilin differenssi-korko 873: 44. — 21 p. E. N. Setälä, matkaraha lauseopillisia tutkimuksia varten 300 m. — 25 p. Suomen kaupunkien irtaimen tavaran paloapuyhtiö, palovakuutusraha kirjavarastosta 120 m. — K. M. Olander, Kalevalan käsikirjoitusten kopioimisesta 94: 75. — 27 p. Otto Fr. Wenäläinen, d:o 24 m. — A. J. Myllynen, d:o 16: 50. — 28 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 154 m. — 30 p. Hedvig Lang, hyyryä 200 m.

— G. W. Sohlberg, läkkipelttinen lipas 30 m.
— Kesäk. 1 p. A. Boehm, palkkaansa 100 m.
— F. W. Rothsten, d:o 200 m. — K. Björn, d:o 125 m. — A. A. Granfelt, d:o 200 m. — D:o, lisäpalkkiota kirjamyynnistä, à konto 75 m. — Neitsyt Emilia Rönnlund, arkiston huoneitten korjuussa pidosta 40 m. . . . . 3,452: 12.
Toukok. 6 p. Pantu Kassakred.-tiliin Suomen Pankissa 1,700: —

Säästövarat tulevaan kassatiliin.

1881. Kesäk. 1 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 2,570: 52.

Yhteensä *Smk.* 7,722: 64.

Helsingissä, Kesäk. 1 päivänä 1881.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rohtsten.

Välikokous Kesäkuun 11 p:nä 1881.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Lähjaksi ilmoitettiin tulleen a) Saksasta, Anzeiger f. Kunde d. deutschen Vorzeit. Vuosikerta 1880. b) Ruotsista: Bidrag till Sveriges officiela Statistik. Statistiska Centralbyråns berättelse för år 1879.

3 §. Luettiin seuraavat, Agricolan muistopatsaan asiaa koskevat, Viipurin Kirjallisuus-Seuralta ja Maisteri A. A. Boreniukselta tulleet kirjeet:

„VIIPURIN
KIRJALLISUUS-SEURA.

Kesäkuun 2 p. 1881.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle Helsingissä.

Kirj. Seuran kirjeen johdosta saa Viipurin Kirj. Seura ilmoittaa, ettei Seura yksin ole tahtonut ryhtyä mihinkään toimiin Agri-

colan muistopatsasta koskevassa asiassa, koska Seura katsoo suotavaksi, että molemmat Kirj. Seurat yhtyvät tämän isänmaallisen hankkeen toteuttamiseen, jolloin luonnollisesti johtaja-virka lankee Kirjallisuuden Seuralle Helsingissä.

Viipurin Seuran Agricola-kassassa oli 1· p. Tammik. 1881 650 m. 8 p. Seuran oma taloudellinen tila on senlainen, ett'ei sen varoja moneen aikaan riitä muuhun kuin jo aloitettujen kirjallisten tointen päättämiseen, vaan toivottavaa on, että Viipurin kaupungin hallitukselta voidaan saada tehokasta apua Agricolan muistopatsaan tänne pystyttämiseksi.

Viipurin Seura jättää muuten Kirj. Seuran määrättäväksi millä keinoin riittäviä varoja muistopatsaan aikaansaamiseen voitaisiin koota, sekä toimen papiston jo kokoamien rahojen hankkimiseksi Viipuriin pystytettävälle Agricola-patsaalle. Näyttää sopivimmalta että Helsinki ratkaisee Turun ja Viipurin riidan, — tietysti meidän hyväksemme!

Käskystä
A. Bergroth."

„Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.

Seuran toukokuun kokouksessa oli allekirjoittaneella kunnia esiin tuoda muutamia tietoja, jotka koskivat Mikael Agricolan muistopatsasta varten tehtyjä rahankeräyksiä. Silloin annetut tiedot kuitenkin sietävät täydennystä, jonka täten pyydän saada lisätä.

Milloin ajatus muistopatsaalla kunnioittaa suomenkielisen kirjallisuuden isää ensin lienee syntynyt, on vaikea sanoa. Se oli yhtä luonnollinen kuin se, että Suomen kansa muistopatsaalla kunnioittaisi historiansa perustajaa. Kunnia ensimmäisestä tehokkaasta toimesta tämän ajatuksen toteuttamiseksi on kuitenkin Viipurin kaupunkilaisten oma.

Ilmoituksen mukaan, jonka Viipurin Kirjallisuus-Seuran esimies, hovioikeuden notaari D. W. Åkerman, hyväntahtoisesti minulle on antanut, sekä samoin „Otavassa" luettavan esityksen mukaan sai Viipurin Kirjallisuus-Seura *v. 1862 maaliskuun 4 p:nä* silloin hajoovalta luku-yhdistykseltä herra C. Helanderin kautta vastaan ottaa 200 markkaa käytettäväksi Viipurin kaupunkiin pystytettävän M. Ag-

ricolan muistopatsaan kantarahastoksi. Lahjoituskirjan oli maaliskuun 1 p:nä allekirjoittanut seuraavat 20 henkeä:

R. Lydecken	V:m Wahl	A. Sonni
Robert Mallenius	Edv. Lindeqvist	J. F. Albrecht
N. Tschernichin	J. Pelenkin	Jac. Woronoff
Ab. Peldonen	G. V. Degerman	A. Keldan
W. Ferd. Lange	Herm. Lydecken	Wilh. Hamann
R. Ahrenius	Carl Wiik	Carl Helander.
G. Backman	Walter Hoving	

Yllä mainittu pääoma on sen jälkeen osaksi pienempäin lahjoitusten, osaksi korkojen kautta kasvanut, niin että sitä tämän vuoden alussa yhteensä oli 650 markkaa.

Porvoossa v. 1881 Kesäkuun 10 p:nä.

Kunnioituksella

A. A. Borenius."

Nämät kuultuansa läsnä-oliat arvelivat, että kokouksen harvalukuisuuden vuoksi tuli tarkempi keskustelu ja päätös asiasta lykätä tuonnemmaksi, mutta että lähestyvän juhlakokouksen kolmantena päivänä sopisi ottaa esiin kysymys mainitun muistopatsaan vastaisesta paikasta sekä Seuran toimesta patsaan aikaansaamiseksi.

4 §. Yhdessä tämän kanssa Seuran hra Esimies ehdotti ja Seura katsoi hyväksi, että juhlakokouksen kolmantena päivänä keskusteltaisiin, millä tapaa ulkopuolella Helsinkiä olevat Seuran jäsenet olisivat tilaisuudessa ottaa osaa Seuran virkamiesten vaaliin.

5 §. Lakisanain luetteloa varten asetetun komitean puolesta ilmoitti allekirjoittanut, että komitea pyysi saada ainekokoelman suorittajaksi ehdotella filosofian kandidaatia Jonas Castrénia, joka oli luvannut tulevan Syyskuun alusta heti tähän toimeen ryhtyä ja lausunut sitä toivoa, että aineen keräämistyö, myöskin mitä äskettäin määrättyihin lisälähteisin koski, siksi päättyisi. Tämän ehdotuksen katsoi Seura hyväksi ja sai sihteeri käskyn kuulustella hra Castrénin maksun-ehtoja sekä niistä antaa Seuralle tiedon Syyskuun kokouksessa.

6 §. Yhdessä edellisen kanssa ilmoitti allekirjoittanut, että lakisanain kokoelmat Viipurista olivat palanneet sekä viety kesäksi talteen Seuran arkistoon.

7 §. Juhlakomitean ehdotuksesta Seura päätti, että ne juhlakokouksen osan-ottajat, jotka ennen tehtyä määräystä myöten viidellä markalla lunastivat itselleen pääsölipun, ilmaiseksi saisivat itsekukin kappaleen tohtori E. G. Palménin tekeillä olevaa kertomusta, josta kappale ilmaiseksi oli annettava myöskin niille, jotka olivat pääsölipun ostamisesta vapautetut, nimittäin Seuran perustajat, kunniajäsenet ja kirjeenvaihtaja-jäsenet sekä lähetyskunnat.

8 §. Kieliopillisen osaston puolesta ilmoitti allekirjoittanut, että osasto sihteerikseen oli pyytänyt filos. kandidaatia Kaarlo Forsmania, jolta ei kuitenkaan oltu ehditty vastausta saamaan.

9 §. Tehdyn kysymyksen johdosta annettiin Seuran virkamiehille valta yhdessä määrätä tohtori E. G. Palménin tekeillä olevan kertomuksen hinta.

10 §. Lukkari J. F. Gutzénilta Seuralle tulleesta runokokoelmasta luettiin näin kuuluva Runoustoimikunnan antama lause, jonka johdosta teos oli lähettäjälle takaisin jätettävä:

„J. F. Gutzén'in Seuralle lähetetty runokokoelma ei osoita mitään suurempaa runollista taitoa tai kykyä, jonka tähden sen palkitsemisesta ei voi olla puhetta.

Runoustoimikunnan puolesta:
B. F. Godenhjelm."

11 §. Vihannin lukkari M. Havisto oli Seuran kustannettavaksi tarinnut sepittämänsä Harmonia-opin, jota tarjousta Seura ei arvellut voivansa vastaan-ottaa, koska teos oli liiaksi ulkopuolella Seuran varsinaista toimi-alaa.

12 §. Seuran jäseniksi esiteltiin hrat konttoristi Fredrik Hellén ja Maisteri Herman Hellén, filos. kandidaati Otto Julius Cantell, ylioppilaat August Johan Hjelt ja Johan Wilhelm Messman.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Pöytäkirja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran juhlakokouksessa Kesäkuun 30:nä — Heinäkuun 2:na 1881.

Yhteinen kokous Tuorstaina Kesäkuun 30 p:nä.

1 §. Määrätyssä paikassa, Helsingin ruotsalaisen normaalikoulun tätä tilaisuutta varten koristetussa juhlasalissa, alkoi kokous

k:lo 11:ltä e. pp. neliäänisesti veisatulla virrellä „Jumala ompi linnamme“, jonka jälkeen Seuran hra Esimies, professori Yrjö Koskinen piti alkajaispuheen, joka niinkuin muutkin sittemmin pidetyt puheet ja kirjallisesti tai suullisesti esiin tuodut onnentoivotukset oli painettava siihen Suomikirjan-osaan, joka Seuran ennen tehtyä päätöstä myöten sisältäisi Tohtori E. G. Palménin kertomuksen ynnä juhlakokouksen esitelmät ja keskustelut.

2 §. Pietarin maatieteellisen seuran puolesta lausui nyt hra W. Mainoff ruaskaksi, Eesti Kirjameeste Seltsin lähetyskunnan puolesta hra pastori Jürgmann vireksi ja Tarton Yliopiston virosmielisten ylioppilaiden puolesta hra ylioppilas A. Mõtus suomeksi onnentoivotuksensa, joihin kaikkiin Esimies kiittäen Seuran puolesta vastasi. Pastori Jürgman liitti puheesensa lahjaksi kultaisilla kirjaimilla painetun, Seuralle omistetun kirjan, nimeltä: Eesti luuletused. Kokku korjanud M. I. Eisen. Eesti Kirjameeste Seltsi toimetused N:o 46.

3 §. Sitten lukivat lähetyskuntain johtajina ja Seuralle jättivät kukin kirjallisen onnentoivotuksen hrat professori A. Ahlqvist Yliopiston, professori O. Hjelt Flora- ja Fauna-seuran, valtioneuvos L. Lindelöf Tiedeseuran, dosentti F. Gustafsson Pedagogillisen yhdistyksen, tohtori K. F. Ignatius Muinaismuisto-yhdistyksen, prof. J. R. Aspelin Suomen Historiallisen Seuran ja Seminarin johtaja K. G. Leinberg Jyväskylän seminarin puolesta, joitten lisäksi hra hovioikeuden-viskaali D. W. Åkerman lähetyskunnan esimiehenä Viipurin Kirjallisuus-Seuran puolesta suullisesti lausui onnentoivotuksensa, järjestyksessä seuraten hra Lindelöfiä. Kaikkiin näihinkin Esimies Seuran puolesta kiittäen vastasi.

4 §. Julki luettiin ne onnentoivotuskirjeet, joita „Die gelehrte estnische Gesellschaft“ Tartosta, „Die estländische literärische Gesellschaft“ Räävelistä ja „Amerikan Suomalaisen Kirjallisuuden Seura“ Calumetista olivat Seuralle lähettäneet.

5 §. Esimies ilmoitti, että juhlaan kutsutuista kunniajäsenistä hrat kenraali O. Furuhjelm ja salaneuvos H. Molander olivat Esimiehelle lähettäneet sen tiedon, että olivat estetyt itse kokoukseen saapuville tulemasta, jonka vuoksi kirjallisesti lausuivat onnentoivotuksensa.

6 §. Tämän ohessa Esimies läsnä-olevien tiedoksi saatti, että

yksi Seuran kuuniajäsenistä oli „Seuran määrättävään tarkoitukseen“ käytettäväksi lahjoittanut Viisisataa (500) Suomen markkaa, samalla pyytäen, että hänen nimensä „huomion välttämiseksi“ jätettäisiin ilmoittamatta.

7 §. Lisäksi ilmoitti Esimies ulkomaisten kirjeenvaihtaja-jäsenten herrojen F. Kreutzwald'in ja E. Beauvois'n kirjallisesti lähettäneen Seuralle onnentoivotuksensa.

8 §. Luettiin Kuopiosta, Waasasta ja Keuruulta tulleet telegrammit, jotka olivat yhteen jaksoon muitten juhlaan tulleitten telegrammien kanssa julkaistavat tämän pöytäkirjan ensimäisessä §:ssä mainitussa Suomi-kirjan osassa.

9 §. Vähäisen loma-ajan perästä piti tohtori E. Aspelin esitelmän „Pohjolasta ja Kalevalasta“ sekä tohtori K. F. Ignatius „Suomensuvun tilastosta“.

10 §. Luettiin pari Vironmaalta tullutta telegrammia ja määrättiin, että seuraavina päivinä keskustelut alkaisivat edellä puolen päivää k:lo 10:ltä sekä iltapuolella pidettäisiin 5:stä 8:aan. Perjantaina tuli esiin kielitieteelliset ja kieliopilliset kysymykset, Lauantaina aamupuolella samoin historialliset ja muinaistieteelliset, jonka lisäksi iltapuolella keskusteltaisiin Seuran asioista yleensä, nim. Esimiehen ehdotuksesta muun muassa, mihin suuntaan Seuran toimi tulevaisuudessa olisi ohjattava, miltä tapaa ulkopuolla Helsinkiä asuvat jäsenet voisivat tähän toimeen vaikuttaa, esm. osaa ottamalla virkamiesten vaaliin, sekä missä määrässä katsottiin tarpeelliseksi vastedes tämmöisiä yleisiä kokouksia pitää. Samoin oli Seuran ennen tehtyä päätöstä myöten Lauantaina iltapuolella keskusteltava Agricolan muistopatsaan paikasta ja illalla juhla-kokous päätettävä. Nyt läsnä-oliat, kun olivat kaikista näistä suostuneet ja tiedon saaneet, erosivat, yhteisissä juhlapäivällisissä Kaivopuistossa jälleen toisiaan tavatakseusa.

Yhteinen kokous Lauantaina iltapuolella Heinäkuun 2:na.

11 §. Edellisessä §:ssä mainitun määräyksen mukaan olivat juhlaa varten asetetut eri osastot Perjantaina ja tämän päivän aamupuolella tehtäviänsä suorittaneet seuraavalla tavalla, kuin eri sih-

teorien pöytäkirjat tarkemmin osottavat, ja kokoontuivat nyt osanottajat yhteiseen kokoukseen, jolloin Seuran Esimies ensiksi ilmoitti kahden esitelmän jääneen puuttuvan ajan vuoksi lukematta, nimittäin hra G. Grotenfeltin, joka koski muinaistutkimuksen päätöksiä Suomalaisten elämänlaadusta Pakanuuden ajan lopulla, ja hra A. O. F. Lönnbohmin, joka selitti Stahlin, viron kirjakielen perustajan kantaa, sekä sitten kandidaati J. W. Runthin sihteerinä ollessa lyhentämällä julki luki hra prof. K. Hällströmin esitelmän Suomalaisten asemasta antropologillisissa tutkimuksissa. Hra Runthin perästä allekirjoittanut taas istui pöytäkirjan ääreen.

12 §. Tässä yhäällä 10:nnessä §:ssä luetelluista asioista Seuran Esimies nyt suoritettavaksi asetti kysymyksen Agricolalle pystytettävän muistopatsaan paikasta, jolloin vilkkaan keskustelun perästä pidetyssä äänestyksessä viisineljättä (35) antoi etusijan Wiipurin ja kolmetoista (13) Turun kaupungille.

13 §. Tämän jälkeen puheeksi otettiin se pääsuunta, johon Seuran toimi tulevaisuudessa ehkä olisi ohjattava, ja lausui prof. J. R. Aspelin suotavaksi, että Seura, tointansa tieteellisellä alalla laventain, muodostaisi tiede-akademian Suomen heimojen tutkimista varten elikkä ylimalkain sovittaisi niin, että tutkimus näitten heimojen alalla saisi jotakin kannatusta ja vasta alkavat tutkijat tarpeellista apua. Akademian syntymistä katsoivat myöskin hrat A. A. Borenius, A. O. F. Lönnbohm ja Harry Jannsen suotavaksi, jonka ohessa muutamia muita mietteitä lausuttiin, ja oli Seuran Esimiehen mielestä keskustelun päätös se, että Seuran olisi aika ajatella jotakin uutta suunnitelmaa.

14 §. Sitten Esimies keskusteltavaksi asetti kysymyksen ulkopuolla Helsinkiä asuvien jäsenten suuremmasta osan-otosta Seuran toimiin, varsinkin virkamiesten vaaliin, jolloin prof. J. R. Danielsson huomautti, että tämmöistä osan-ottoa vähäisenkin erimielisyyden syntyessä helposti voitaisiin käyttää kaikenlaisten juonten harjottamiseksi, ja läsnä-oliat yhdistyivät siihen ajatukseen, ettei mitään muutosta Seuran Asetuksissa tässä kohdin tehtäisi, semminkin kuin vasta mainitut jäsenet tässä tilaisuudessa erittäin kysyttyinä eivät muutosta vastinest.

15 §. Siihen kysymykseen, josko läsnä-oliat katsoivat tämänlaisia yhteisiä kokouksia tarpeellisiksi ja hyödyllisiksi, vastattiin

myöntämällä, ja sopisi Seuran siis jonkun vuoden kuluttua panna toimeen kokous nykyiseen tapaan. Prof. Danielsson muistutti Kalevalan v. 1885 palaavasta viidennestä kymmenennestä vuosipäivästä ja arveli muutoin suotavaksi, että asian-omaisia tiedemiehiä hyvään aikaan puhuteltaisiin. Tohtori A. W. Jahnsson luuli, että kokous olisi pidettävä joko vähän varemmin kesällä, kuin nyt, taikka myös Elokuun lopulla, jota vastaan maisteri Borenius esitti saman ajan, kuin nytkin, olevan Virosta taleville vieraille sovelaimman.

16 §. Luettiin Eesti Kirjameeste Seltsin ja muitten Viron Seurojen lähettiläiltä Pietarista, herroilta W. Schott'ilta Berlinistä, W. Thomsen'ilta Kööpenhaminasta ja W. D. Whitney'ltä New-Havenista tulleet kirjoitukset, sekä herra Grenzstein'in, Turun tuomiokapitulin y. m. lähettämät telegrammit.

17 §. Lopuksi Seuran Esimies lausui sydämmellisiä kiitoksia kaikille, jotka tavalla tai toisella olivat juhlaan osaa ottaneet ja sen viettämistä mahdolliseksi tehneet. Esimies piti sitä toivoa, että Seura aina pysyisi sen kansallisen hengen pohjalla, joka sitä tähän asti oli johdattanut, ja päätti puheensa niillä sanoilla, että jos innolla huudettaisiin: eläköön Suomalaisen Kirjallisuuden Seura! vielä suuremmalla innolla huudettaisiin: eläköön Suomen maa ja kansa! Tähän toivotukseen yhdistyivät kaikki läsnä-oliat ja oli niin Seuran juhlakokous päättynyt.

18 §. Ennenkuin läsnä-oliat erosivat ja heidän puolestansa pyysi herra hovioikeuden-viskaali D. W. Åkerman saada kiittää Kirjallisuuden Seuraa juhlaan kutsumisesta, Seuran Esimiestä hänen innokkaasta ja taitavasta johdostansa, muita juhlan aikaansaattamisessa osallisia heidän toimestansa, päättäen eläköön-huudolla Seuran Esimiehelle ja kaikille sen työntekiöille, johon saapuvilla oliat yhdistyivät.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

F. W. Rothsten.

Syyskuun 14:nä p:nä 1881.

1 §. Oikaistavaksi luettiin pöytäkirjat kokouksesta viime Kesäkuun 11:ltä p:ltä sekä Kesäkuun 30:nä—Heinäkuun 2:na vietetystä juhlakokouksesta, ja arveltiin, mitä jälkimäiseen koski, että

13:ssa §:ssä, jossa puhuttiin Seuran vastaisesta toimesta, sopisi vähän laajemmalta mainita, mitä eri mielipiteitä lausuttiin.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* professori W. D. Whitney'ltä: Index verborum to the published text of the Atharva-Veda; Logical consistency in views of language. *b)* prof. G. Stephens'iltä: On an Ebony Pax bearing the legend of St. Veronica; On the dialect of the first book printed in Swedish. *c)* hra E. Beauvois'lta: La Magie chez les Finnois (premier article), vihko aikakauskirjasta „Revue de l'histoire des Religions". *d)* hra prof. P. Hunfalvy'lta: Die Ungern oder Magyaren von Paul Hunfalvy. *e)* hra Gotthard von Hansen'ilta: Geschichtsblätter des revalschen Gouvernements-Gymnasiums. *f)* Norjasta: Folkevennen. 1881. Ny række. Femte Bind. 1—3 Hefte; Yngvar Nielsen, Norges Historie efter 1814. Förste Binds förste Hefte. *g)* hra G. W. Buchi'lta: T:ri Martti Lutheruksen Wähä Katkismus vastaavan ruotsinkielisen tekstin kanssa. *h)* Wiipurin Kirjallisuus-Seuralta: Vegan matka, toinen vihko. *i)* Suomenmaan tilastolliselta virastolta: Suomenmaan virallinen tilasto. VI. Väkiluvuntilastoa. 6. Myöskin ruotsiksi. *j)* Suomen lakimiesten seuralta: Tidskrift. 1881. Andra h. *k)* Suomen lääkäriseuralta: Handlingar. 1881. 23:dje Bandet. N:o 2 & 3. *l)* Vuorihallitukselta: Ruotsinkielinen kertomus vuorityöstä Suomessa v. 1879. *m)* Kansanvalistus-seuralta: Toimituksia. XXX ja XXXI. Suomeksi ja ruotsiksi. *n)* hra J. Mustakalliolta: Virolaista lukemista, 1.

3 §. Kuultavaksi luettiin seuraava kohta Hovioikeuden varanotarinkeen Elis Holm vainajan testamentista, josta kopia oli Seuralle viime Elokuun 17:sä p:nä kollegin-asessorin M. E. Ekroos'in lähettämänä tullut:

„Finska Litteratursällskapet, som arbetat och verkat så mycket, eger redan betydliga fonder, men har ock deraf behof, jag vill derföre ännu öka tillgångarne med att bestämma tvåtusen (2,000) mark till en fond, och skall räntan efter Sällskapets bepröfvande äfven medverka till befordrandet af Sällskapets ändamål, om möjligt samverkande med och understödande Folkupplysningssällskapet".

Tämän kuultuansa Seura päätti kirjallisesti sihteerin kautta kääntyä Pernajan kihlakunnan kruununvoudin, herra Johan Bry-

nolf Rosendahl'in puoleen ja pyytää häntä palkkiota vastaan rupeamaan Seuran asian-ajajaksi mainitun testamentin valvonnassa.

4 §. Puheeksi otettiin kesällä vietetyn juhlakokouksen johdosta toimitettavat kertomukset, jolloin allekirjoittanut muistutti, että ennen tehtyä päätöstä myöten juhlakokouksen esitelmät sekä keskustelut olivat erinäisessä Suomi-kirjan osassa painettavat, ja ehdotti, että myöskin lyhyt kertomus itse juhlasta sekä Seuralle siinä tulleet sähkösanomat, adressit ynnä muut onnentoivotukset samassa vihossa julkaistaisiin, niin että syntyisi täydellinen *juhlakertomus*, joka yhdessä tohtori E. G. Palménin kertomuksen kanssa muodostuisi Suomi-kirjan 15:nnen osan. Lisäksi muistutti allekirjoittanut, että t:ri Palménin kertomuksesta oli päätetty toimittaa „franskankielinen laitos, joka lyhyellä juhlakertomuksella lisättynä levitettäisiin ulkomaille", ja josta siis nyt tuli huolta pitää. Nämät kuultuansa Seura, mitä suomenkieliseen kertomukseen tuli, arveli, että sitä ylimalkain sopisi ehdotetulla tavalla toimittaa ja siitä kenties ottaa 100:n kappaleen ylipainos, mutta että tarkempi päätös oli tehtävä vasta sitten kuin erinäisten juhlakokouksen osastojen pöytäkirjat olivat sisääntulleet ja niin nähty, kuinka laveaksi kertomus oli kasvava. Mitä franskankieliseen kertomukseen tuli, pyysi Seura, että juhlaa varten asetettu komitea suosiollisesti ottaisi sitä tarkemmin miettiäkseensä.

5 §. Seuran käskyn mukaan oli allekirjoittanut filosofiankandidaatilta J. Castrénilta kuulustellut, millä ehdoilla hän ottaisi Lakisanain luettelon ainekokoelmaa painosta toimittaaksensa, ja ilmoitti nyt, että hra Castrén ei ollut saattanut tässä kohdin mitään varmaa vastausta antaa, koska hänen oli vaikea edeltäpäin laskea, paljonko aikaa työhön menisi. Tämän kuultuansa Seura päätti pyytää, että hra Castrén niin pian, kuin mahdollista oli, antaisi Seuralle tiedon siitä, mitä vaivaa työ vaati ja mitä hän aikoi Seuralta palkkioksi pyytää.

6 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että t:ri E. G. Palménin kirjoittama kertomus Seuran viisikymmenvuotisesta toimesta oli aikanansa kesällä ilmestynyt ja sen myyntihinnaksi määrätty 2 m. 50 penniä. Puheeksi otettiin sen vuoksi tekiän maksu, ja määräsi Seura t:ri Palménille hänen työnsä palkkioksi Kahdeksansataa (800) markkaa.

7 §. Lisäksi ilmoitti allekirjoittanut, että ylioppilas J. Sjöros kesällä oli Seuralle lähettänyt sadunkeräykseensä kuuluvan matkakertomuksen, ja päätettiin syntyneen keskustelun johdosta Runoustoimikunnalta, jolle se itse satukokoelman kanssa oli lähetettävä, kysyä, katsoisiko Toimikunta Seuran satukokoelmain kopioimista tarpeelliseksi taikka niitten painattamista soramoisimman suotavaksi.

8 §. Seuran jäseniksi esiteltiin professori August Fredrik Sundell, Filos. Maisterit Yrjö Wilhelm Walle ja Kaarle Henrik Wettersten, Pastori August Edvard Helin, Hovioikeuden kanneviskaali Daniel Woldemar Åkerman, Kauppias Johan Wilhelm Söderlund Raumalta, Lyseon opettaja Nikodemus Hauvonen, Kansakoulun opettaja Matti Kauppinen, Ylioppilaat Otto Hjalmar Appelgren, Kaarle Johan Waldemar Breitholtz, Gustav Grotenfelt ja Kaarle Werner Palander.

9 §. Seuran rahavartia, hra kamreeri A. Boehm luki näin kuuluvan kassatilin:

Kassatili Syyskuun 14 p. 1881.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1881. Kesäk. 2 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa. . . . . 2,570: 52.

Tuloja.

1881. Kesäk. 4 p. Valtioapua 2,500 m. — 7 p. A. Wuorinen, jäsenrahansa 24 m. — 10 p. J. E. Sargren, d:o 24 m. — Osk. Fr. Borg, d:o 24 m. — 27 p. Uno von Schrove, d:o 24 m. — 30 p. Aksel Laurell, d:o 24 m. — Lahja Seuralle nimeänsä ilmoittamattomalta 500 m. — M. A. Wahlforss, myydyistä kirjoista 87: 83. — Heinäk. 1 p. Myydyistä pääsylipuista juhlakokoukseen 477 m. — D:o d:o juhlapäivällisiin 1,820 m. — D:o 159 kapp. E. G. Palménin „Suom. Kirj. Seuran viisikymmenvuotinen toimi“ 318 m. — D:o 6 d:o 14: 50. — 7 p. Saatu Senatilta

Seuran huolen kautta toimitettavaa suomalaisia lakitermejä koskevaa teosta varten 3,000 m. — 13 p. Korkeäppuja (234 Thaleria) 868: 40. — 16 p. Herman Hellén, jäsenrahasa 24 m. — Elok. 1 p. John Lindström, d:o 24 m. — 12 p. Niklas Hedvall, d:o 24 m. — 21 p. G. W. Wilén, myydyistä kirjoista 84 m. . . . . 9,861: 73.

Yhteensä Smk. 12,432: 25.

Vastaavata.

Menoja.

1881. Kesäk. 3 p. A. H. Kalljo, ennakkopalkkio Lönnrotin sanakirjan lisävihkon suorittamisesta 100 m. — C. G. Svan, englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 136: 50. — 18 p. E. Kjöllerfelt & Kump., Englantilais-suomalaisen sanakirjan manuskriptien vakuutuksesta 10 m. — Georg Aug. Boehm, Seuran tuloista ja menoista vuosina 1831—1881 tehdystä taulusta 112 m. — 22 p. A. Almberg, viisikymmenenvuotisen juhlan kustannuksia varten 300 m. — C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 84 m. — 30 p. J. A. Hahnsson, ruotsalais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 500 m. — Heinäk. 1 p. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino, painokustannuksista E. G. Palménin kertomuksesta Seuran viisikymmenvuotisesta toimesta 779: 50. — 2 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 228 m. — E. G. Palmén, ennakkopalkkio hänen kertomuksestaan Seuran viisikymmen-vuotisesta toimesta 300 m. — Heinäk. 4 p. K. Björn, postikulutuksista 84: 17. — Hufvudstadsbladet, ilmoituksista 21: 60. — A. Almberg, juhlakustannuksia varten 100 m. — Vailinki syntynyt monien lipunmyyjien tähden 15: 75. — Hjalmar Appel-

gren, pikkukustannuksista juhlaa varten 7: 20. — 5 p. K. H. Bockström, kasvien kantamisesta juhlasaliin 16 m. — 7 p. Palménin kertomuksen nitomisesta 54: 40. — 9 p. K. Kämp, juhlapäivällisistä 2,060 m. — 13 p. A. Almberg, juhlakustannuksia varten 57 m. — 15 p. Helsingfors Dagblad, ilmoituksista 36: 20. — Morgonbladet, d:o 44: 10. — 25 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 196 m. — Elok. 5 p. D:o d:o 126 m. — 7 p. Pikkukustannuksista ajalta $\frac{1}{3}$81—$\frac{7}{8}$81 34: 64. — 10 p. J. C. Frenckellin & Pojan Kirjapaino, paperista 11 m. — Elok. 13 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 154 m. — 24 p. D:o d:o 126 m. — Syysk. 1 p. F. W. Rothsten, palkkaansa 200 m. — A. Boehm, d:o 100 m. — K. Björn, d:o 125 m. — Hedvig Lang, hyyryä 200 m. — A. H. Kallio, ennakkopalkkio Lönnrotin sanakirjan lisävihkon suorittamisesta 100 m. . . . . 6,419: 06.

1881. Kesäk. 2 p. Pantu sisään Kassakreditivi-tilille Suomen pankissa 1,100 m. — 4 p. D:o d:o 2,500 m. — Elok. 5 p. D.o d:o 1,500 m. . . . . 5,100: —

Siirtovarat tulevaan kassatiliin:

1881. Syysk. 14 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 913: 19.

Yhteensä *Smk.* 12,432: 25.

Helsingissä, Syyskuun 14 päivänä 1881.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Lokakuun 5:nä p:nä 1881.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Ilmoitettiin, että Seura alamaisella kiitollisuudella oli saanut vastaan-ottaa kolmannen kolmanneksen, 400 m., siitä apu-

rahasta, joka hänen Keisarillisen Majesteettinsa suomalaisesta käsikassasta on vuosittain Seuralle suotu, sekä että kuitti siitä oli asianomaisille lähetetty.

3 §. Lahjaksi ilmoitettiin sen ohessa Wiipurin Kirjallisuus-Seuralta tulleen „Vegàn matka“. Kolmas vihko.

4 §. Edellisessä kokouksessa puheena olleitten juhlakertomusten suhteen ilmoitti 1:ksi Seuran herra Esimies, että, mitä franskankieliseen kertomukseen tuli, juhlakomitea, jonka jäsenet vielä olivat olleet hajalla, ensi tilaisuudessa mietteensä siitä lausuisi; 2:ksi allekirjoittanut, että eri osastojen pöytäkirjoista tietoa saatuansa hän luuli suomenkielisestä karttuvan noin 25 arkin kokoisen teoksen, jonka vuoksi se ehkä olisi itsepäällään julkaistava, ja ehdotti, että osittain korrehtuurin-lukua varten, osittain redaktioniin koskevain seikkain, esim. muinaistieteellisten karttojen painattamisen, suullisesti annettuin lausetten tarkastamisen jms. vuoksi Seura pyytäisi juhlakomiteaa suosiollisesti ottamaan haltuunsa myöskin tätä suomenkielistä juhlakertomusta sekä sitä itse valitsemansa soveliaan miehen kautta toimittamaan, suotavaksi arvellen, että kertomus jotenkin pian valmistuisi. Nämät kuultuansa Seura asetti erinäisen toimikunnan, jonka tuli miettiä, millä tavalla usein mainittu kertomus mukavimmin suoritettaisiin sekä julkaistaisiin, joko yhteydessä tohtori Palménin kertomuksen ja Suomi-kirjan kanssa vaiko ei, ja jolla oli valta soveliaalle miehelle uskoa tarpeellisen työn toimi. Komitean tuli vastedes antaa Seuralle tieto päätöksestään, ja valittiin sen jäseniksi hra Esimies, professorit J. R. Aspelin ja O. Donner, tohtori E. G. Palmén sekä allekirjoittanut.

5 §. Allekirjoittanut ilmoitti maisteri J. A. Hahnssonin Ruotsalais-suomalaisen sanakirjan työn nyt niin edistyneen, että sopi painattamista ajatella, ja katsoi Seura hyväksi, että tällä kertaa viidentuhannen (5,000) kappaleen painos otettaisiin sekä että teosta vihottain ulos-annettaisiin, 10 paino-arkkia vihossa. Ensimmäisiä vihkoja tuli painattaa joku satamäärä enemmän kuin sitten seuraavia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainon antamaa kustannuslaskua, jonka mukaan 5,000 kappaletta arkilta maksaisi Kaksisataa-kolmekymmentäseitsemän (237) markkaa, nim. Sataseitsemäntoista (117) m. paino ja latominen sekä Satakaksikymmentä (120) m. paperi, hyväksyttiin, mutta oli tästä, niinkuin kirjain-

ten laadustakin lopullinen päätös piakkoin pidettävässä välikokouksessa tehtävä. Sitä toimikuntaa, joka keväällä v. 1880 oli asetettu puheen-alaista sanakirjaa tarkastamaan ja jonka jäseninä olivat professori F. J. Petersen, lehtori B. F. Godenhjelm sekä allekirjoittanut, pyydettiin vastedeskin sitä silmällä pitämään sekä Seuralle havaintonsa ilmoittamaan.

6 §. Muistutettiin, että Seura juhlakokouksessaan oli nimensä ilmoittamattomalta saanut lahjaksi vastaan-ottaa viisisataa markkaa käytettäväksi Seuran itse määrättävään tarkoitukseen, ja oli Seura tuonnempana tarkemman määräyksen tämän suhteen tekevä.

7 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että herra kruununvouti J. B. Rosendahl kirjallisesti oli ilmoittanut olevansa altis rupeamaan Seuran asian-ajajaksi hovioikeuden notariuksen E. Holm vainajan testamentin valvonnassa, sekä että valtuuskirja Seuran puolesta oli sitä varten hänelle jo lähetetty, jonka toimen Seura hyväksi katsoi.

8 §. Seuran kuultavaksi luettiin hra E. N. Setälältä tullut kirje, jossa hän paitsi muuta ilmoitti Seuran antamilla matkarahoilla viime kesänä kulkeneensa koillisessa Satakunnassa ja pyysi, että hänen sallittaisiin jättää tutkimustensa lopullinen suoritus tulevan kesän alkupuoleen, johon Seura suostui. Kirjeesen liittyi kokoelma sanoja Lönnrotin Sanakirjan lisävihkoa varten.

9 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että maisteri C. G. Svan oli tekeillään olevan sanakirjan korrehtuurinlu'un apulaiseksi pyytänyt saada herra A. W. Odenvallia, ja katsoi Seura tämän hyväksi.

10 §. Seuran rahavartia, herra kamreeri A. Boehm, luki näin kuuluvan tilin:

Kassatili Lokakuun 5 päivänä 1881.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1881. Syyskuun 15 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa. . . . . 913: 19.

Tuloja.

1881. Syysk. 17 p. J. F. Grönroos, myydyistä kirjoista 6: 80. — Weilin & Göös, d:o 59 m. — H. F. Helminen, d:o 201: 26. — A. A. Granfelt, d:o

334: 88. — 20 p. G. W. Walle, jäsenrahansa 24 m. — 24 p. Valtioapua 2,500 m. — 26 p. A. E. Helin, jäsenrahansa 24 m. — 27 p. Korkolippu (Scheningin Rahaston) 66: 75. — 28 p. N. Hauvonen, jäsenrahansa 24 m. — Lokak. 3 p. Hänen Keisarillisen Majesteettinsä apurahaa, kolmas kolmannes 400 m. . . . . 3,640: 69.

Yhteensä *Smk.* 4,553: 88.

Vastaavata.

Menoja.

1881. Syysk. 17 p. E. G. Palmén, loput palkkiota hänen kirjoittamastansa kertomuksesta Seuran 50-vuotisesta toimesta 500 m. — A. A. Granfelt, lähetyskustannuksista 110: 31. — D:o palkkaansa 200 m. — D:o, lisämaksua kirjamyynnistä, à konto 75 m. — 20 p. K. Björn, arkistoa varten ostetuista haloista 50 m. — 23 p. Lång & Ståhlberg, paperista 32 m. — 26 p. E. Kjöllerfeldt & C:o, uuden kupongilehden hankkimisesta Scheningin rahaston 1,000 ruplan obligationille 6: 77. — J. A. Hahnsson, Ruotsalais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 500 m. — Lokak. 1 p. Karl Lydén, poiminut lakikieleen kuuluvia sanoja ja lauseparsia „Lakisanain Luetteloa“ varten 40 m. — 3 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 91 m. — 4 p. K. Björn, postikulutuksista 8: 75 p. . . . . 1,613: 83.

Syysk. 24 p. Pantu sisään Kassakreditivi-tilille Suomen Pankissa . . . . . 2,500: —

Siirtovarat tulevaan kassatiliin:

1881. Lokak. 5 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa. . . . . 440: 05.

Yhteensä *Smk.* 4,553: 88.

Helsingissä, Lokakuun 5 päivänä 1881.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi
F. W. Rothsten.

Välikokous Lokakuun 19:nä p:nä 1881.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* hra E. Beauvois'lta: La magie chez les Finnois ja Courier du Nord (yksi vihko). *b)* hra J. Budenz'ilta: Magyar-Ugor Szótár. V. Füzet. *c)* Suomen lakimiesten seuralta: Tidskrift. 1881. Tredje Häftet.

3 §. Luettiin kirjeenvaihtaja-jäseneksi kutsutulta Budapestin yliopiston professorilta Zs. Simonyi'lta tullut, näin kuuluva kirje:

„*Korkeasti kunnioitettu Herra Esimies!*

Vasta nyt tulen kiitoksia antamaan siitä kunniasta, jolla Kunn. Kirjallisuuden Seura minua on ilahuttanut. Koska vaatimatoin tieteellinen vaikutukseni ei liene vielä tätä kunniaa ansainnut: niin katson sitä oppineen Seuran myötätuntoisuuden osoitteeksi Unkarin kielentutkinnon suhteen. Vastaanottakaa suosiollisesti minun kiitokseni sekä lupaukseni, että tiet. Seuran voittama suosio on minua kehoittava yhä ahkerampaan vaikutustoimeen ugrilaisen, ja siten myöskin suomalaisen kielentutkinnon alalla.

Suurimmalla kunnioituksella
nöyrin palvelianne
Simonyi Zs.
Filosofian T:ri, Professori
Budapest'in Yliopistossa,
Unk. Tiet. Akatemian jäsen.

Budapest'issa, Syyskuun 28 päivänä 1881."

4 §. Esiin-otettiin jo edellisessä kokouksessa puheeksi tullut Ruotsalais-suomalaisen sanakirjan painatus-asia, ja päätti Seura, että mainittu sanakirja painettaisiin kanslianeuvos Lönnrotin Suomalais-ruotsalaisen sanakirjan kokoiseksi semmoisilla kirjaimilla ja samanlaiselle paperille, kuin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainosta saatu näytelehti osotti. Painoksen suuruuden puolesta pysyi Seura viime kokouksen päätöksessä. Niin myöskin teoksen ilmestymis-tavan puolesta, ja oli 10-arkkisen vihon myynti-hinta, joka nyt arviolta laskettiin kahdeksi markaksi, vastedes tarkemmin määrättävä. Kirjapainolle oli Seura maksava 5,000:sta kappaleesta ar-

kilta kaikkiansa Kolmesataa-neljä (304) markkaa, nim. Sataneljäkymmentä-neljä (144) m. painosta ja latomisesta sekä satakuusikymmentä (160) m. paperista.

5 §. Mitä Seuran juhlakertomuksiin tuli, joista myöskin viime kokouksessa oli puhe ollut, ilmoitettiin asian-omaisten komiteain puolesta 1:ksi, että suomenkielistä oli ajateltu yhdessä tohtori Palménin kertomuksen kanssa Suomi-kirjassa julkaistavaksi, että siitä oli määrä ottaa kolmensadan (300) kappaleen ylipainos sekä että hra ylioppilas G. Grotenfelt oli ottanut sen toimittaaksensa; 2:ksi, että franskankielisestä huoli oli uskottu tohtori E. G. Palménille. Se oli sisältävä tohtori Palménin kertomuksen Seuran toimesta, sieltä täältä vähän lyhennettynä, sekä yhteensä pari arkkia referaateja juhlakokouksessa pidetyistä esitelmistä.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Marraskuun 2:na p:nä 1881.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* Münchenistä: Münchenin Tiede-akademian Sitzungsberichte d. philos.-philolog. u. histor. Classe. 1881. Bd. II. Heft I & II. b) Suomen Tiedeseuralta: Öfversigt af förhandlingar. XXIII. 1880—1881; Bidrag, H. 35 & 36. c) Suomen lääkäriseuralta: Handlingar. 1881. 23:dje Bandet. N:o 4. *d)* Kansanvalistus-Seuralta: Kalenteri 1882.

3 §. Yhdessä edellisen kanssa lehtori A. Almberg esiin toi professori J. Budenz'in lahjoittaman, sidotun kappaleen „Magyar-Ugor Összehasonlító szótár“ nimistä sanakirjaa, jonka tekiä oli toivonut saavansa valmiiksi jo Seuran viisikymmen-vuotiseksi juhlaksi, ja otti lehtori Almberg Seuran pyynnöstä lahjan-antajalle toimittaaksensa Seuran sydämmellisiä kiitoksia.

4 §. Asian-omaisten tutkijakuntain puolesta luki herra lehtori B. F. Godenhjelm seuraavat lauseet nimimerkki Samuli S:n suomennoksesta „Kuolleista sieluista“ sekä herra J. Sjörosilta tulleesta satukokoelmasta:

„Runoustoimikunta on yhdessä sen tutkijakunnan kanssa, jonka Suom. Kirjallisuuden Seura on asettanut erittäin tätä asiaa varten,

tarkastanut herra Samuli S:n tekemän suomennoksen Nikolai Gogol'in teoksesta „Kuolleet Sielut“, joka suomennos on kilpakäännöksenä Seuralle annettu, ja huomannut sen erinomaisella taidolla tehdyksi. Suomennos on sujuva ja noudattaa tarkasti alkuteoksen esitystapaa; kieli on hyvää ja luontevaa. Arvosteliakunta sentähden pyytää saadaksensa ehdottaa sitä palkittavaksi; vaan koska Gogol'in puheenaoleva teos, vaikka nerollinen ja tyystin kuvaileva Venäjän omituisia oloja, ei kuitenkaan liene luettava niiden klassillisten teosten joukkoon, joita Seuran kilpapalkinnot etupäässä tarkoittavat, ei arvostelijakunta ole rohjennut sille ehdottaa täyttä palkintoa, vaan on katsonut kohtuulliseksi, että Seura sille määräisi 600 markkaa.

Arvostelijakunta.“

„Runoustoimikunta on tarkastaessaan herra J. Sjöros'in keräämiä satuja ja matkakertomusta nähnyt kokoilijan suorittaneen tehtävänsä erinomaisella tarkkuudella, samalla kuin hän on kirjoittanut muistoon sangen monilukuisen satukokoelman, jonka tähden Runoustoimikunnan mielestä herra Sjöros'ille olisi erityinen palkinto annettava.“

Ja päätti Seura, yksimielisenä siitä, että lehtori K. G. Suomalaiselle palkinto oli annettava, tulevassa kokouksessa tehdä lopullisen päätöksen tämän palkinnon suuruudesta, sekä mitä herra Sjöros'iin koski, antaa hänelle Sataviisikymmentä (150) markkaa lisäpalkkioksi hänen keräelmästänsä.

5 §. Puheeksi otettiin hankkeissa oleva uusi Lakisanain luettelo, jolloin prof. Jaakko Forsman sitä varten asetetun komitean esimiehenä luki seuraavan lausunnon:

„Koska keräystyö uutta lakisanain luetteloa varten nyt on päätetty, on ryhtyminen sen ainekokoelman painattamiseen, jonka Seura luettelon lopullista suorittamista varten katsoi tarpeelliseksi toimeen-panna. Kun komitea on ottanut mietittäväksi miten tämä ainekokoelma olisi parhaiten aikaan-saatava, on komitea havainnut erästä kohtaa, jota se nyt nöyrimmästi pyytää saada Seuralle huomauttaa.

Koska sanain ja lauseiden kerääjiä on ollut useampia, jotka ovat poimineet eri lähteistä, saattaa sama ruotsalainen sana vastaa-

vine merkityksineen suomeksi olla useampain kuin yhden kerääjän antama, ja sentähden löytyä useammissa niissä lipuissa, joihin erinäiset sanat poimiessa ovat kirjoitetut, jonka tähden nämät liput välttämättömästi kaipaavat seulomista, ennenkuin ne voidaan latojan käteen antaa. Niinikään on jonkunlainen karsimistyö itse sanojen suomalaisiin merkityksiin nähden tarpeen, ennenkuin ainekokoelman painattamiseen ryhdytään. Komitea sentähden ehdottaa:

että nyt heti ruvettaisiin järjestämis- eli reduktioni-toimeen ainekokoelmaa varten ja että tämä työ uskottaisiin filos. kandidaatti Jonas Castrénille, joka on ollut poimimistoimessakin johtajana, ja

että samalla ryhdyttäisiin ainekokoelman painattamiseen sikäli kuin järjestäjältä ehtii painattamiseen valmista ainetta tulla."

Tätä lausetta Seura puolestansa hyväksyi, samalla määräten, että Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainon antaman näytelehden ja kustannus-ehdotuksen mukaan n. k. ainekokoelmaa painettaisiin Kolmesataa-viisikymmentä (350) kappaletta, nim. 200 kpl. royalipaperille ja 150 liimatulle painopaperille. Valmiiksi tultuaan tämä ainekokoelma oli jaettava semmoisille miehille, joilta lisiä ja muuta apua siihen sopi odottaa, jonka ohessa halullisten olisi tilaisuus sitä pyytäessään Seuralta ilmaiseksi saada.

6 §. Luettiin herra kruununvouti B. Rosendahlilta tullut, hovioikeuden-notariuksen E. Holm vainajan testamenttia koskeva, näin kuuluva kirje:

„Lovisa 25 p. Lokakuuta 1881.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Sihtieri, Herra F. W. Rothsten Helsingissä.

Arvoisan kirjeenne johdosta tämän kuun 21 p:ltä saan kunnian Teille ilmoittaa, että minä viime syyskäräjillä Pernon käräjäkunnassa tämän kuun 8 p:nä Kirjallisuuden Seuran puolesta valvoin Holm vainajan testamentin. Pöytäkirjan otteen lähetän Teille niin pian kun sen saan Tuomarilta.

Suurimmalla kunnioituksella:

Brynolf Rosendahl."

7 §. Koska Seuran nyk. vara-esimies, lehtori J. Krohn oli kivulloisuuden vuoksi kaupungista lähtevä, mutta vara-esimiehen läsnä-oloa paitsi muuta eri tapauksissa vaadittiin kassanhoitoa varten, valitsi Seura hänen sijaisekseen professori Jaakko Forsmanin.

8 §. Seuran rahavartia, hra kamreeri A. Boehm luki näin kuuluvan kassatilin, jonka ohessa hän ilmoitti Seuran kassakreditiivi-velan nyt tekevän S. M. 10,700: —:

Kassatili Marraskuun 2 päivänä 1881.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1881. Lokak. 6 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 440: 05.

Tuloja.

Lokak. 6 p. J. W. Söderlund, jäsenrahansa 24 m. — 11 p. A. A. Granfelt, myydyistä kirjoista 327 m. — 13 p. A. J. Hjelt, jäsenrahansa 24 m. — 15 p. G. Grotenfelt, d:o 24 m. — 25 G. W. Wilén, myydyistä kirjoista 4: 80. — 28 p. Korkolippuja, Suomen Hypoteekki-Yhdistyksen ulkomaisen lainan 676: 54. — D:o d:o kotimaisen d:o 262: 50. — D:o Valtion 1874 vuoden rautatie-lainan 50: 12. — 31 p. Matti Kauppinen, jäsenrahansa 25 m.

Marrask. 1 p. Korkolippuja, Lahjoitusmaiden lainan 258: 75. . . . . 1,676: 71.

Yhteensä *Smk.* 2,116: 76.

Vastaavata.

Menoja.

1881. Lokak. 6 p. A. Lilius, lakisanoista Lakisanain Luetteloa varten 150 m. — 7 p. J. E. Lindqvist, paperilaatikoista 14: 05. — 8 p. K. Ny-

man, lakisanoista Lakisanain Luettelon varten 150 m. — 11 p. Restitutioni C. J. Nymanille Tohmajärvellä liika-maksosta 48: 45. — 15 p. Morgonbladet, ilmoituksista 32: 94. — Uusi Suometar, d:o 53: 58. — 22 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 154 m. — Emilia Rönnlund, arkiston huoneitten korjuussa pidosta ja lämmityksestä 20 m. — 29 p. K. Ervast, Suomalais-saksalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 800 m. . . . . 1,423: 02.

Siirtovarat tulevaan kassatiliin:

1881. Marrask. 2 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 693: 74.

Yhteensä *Smk.* 2,116: 76.

Helsingissä, marraskuun 2 päivänä 1881.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

F. W. Rothsten.

Joulukuun 7:nä p:nä 1881.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* Unkarin Tiede-akademialta: Almanach 1881; Értesitö $1879^{7}/_{8}$. $1880^{1}/_{8}$; Évkönyvek, XVI, 5; Közlemények (Nyelvtudomanyi). XV, 3. XVI, 1; Értekezések a nyelvés szép tudoman. köreböl. 1879. $VIII^{5}/_{10}$. 1880. $IX^{1}/_{2}$; Liter. Berichte aus Ungarn. 1880. 1—4; Ungarische Revue. 1881. 1—4; Codex Cumanicus; Régi Magyar Költök Tára. II. III; Nyelvemléktár. VII. VIII. *b)* Eesti Kirjameeste Seltsiltä: Jakob Körw, Eesti-rahva muiste-jutud ja wanad-köned, ensi vihko. *c)* Wiron oppineitten seuralta: Archiv f. die Gesch. Liv-, Est- und Curlands. B. VIII. *d)* Nordiske Oldskrift-Selskab'ilta: Aerboeger. 1880. III & IV. *e)* Wiipurin Kirjallisuus-seuralta: Vegan matka. Neljäs vihko. *f)* Suomen historialliselta Seuralta: Historiallinen arkisto. VII. *g)* hra

G. W. Edlundilta: Biografinen Nimikirja. 6 vihko. *h)* hra S. V. Hellgreniltä venäjänkieliset käännökset Kalevalan Kullervo- ja Aino-runoista, joista jälkimäinen Seuralle omistettu 50-vuotisen juhlan muistoksi.

3 §. Edellisessä kokouksessa oli Seura yksimielisesti päättänyt lehtori K. G. Suomalaiselle antaa kilpapalkinnon hänen suomennoksestaan Gogol'in „Kuolleista sieluista", ja määrättiin nyt tämä palkinto tuhannen (1,000) markan suuruiseksi.

4 §. Runoustoimikunnan puolesta luki hra tohtori E. Aspelin näin kuuluvan mietteen, jonka Seura puolestaan hyväksi katsoi ja jonka ehdottamaa satujen käsikirjoitusten kopioimistointa tohtori Aspelin Seuran pyynnöstä suosiollisesti otti toistaiseksi valvoakseen:

„Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.

Viime Syyskuun kokouksessa tehtiin ehdotus, että Seura, samalla tavoin kuin se nykyään kopioittaa sen hallussa olevat runokokoelmat, myös päättäisi kopioittaa satukokoelmansa. Runoustoimikunnan puolesta on minulla kunnia täten esiintuoda toimikunnan miete ehdotuksen johdosta.

Katsoen siihen, että Seura Joulukuun kokouksessa 1879 päätti ryhtyä toimiin, joiden päämääränä olisi uuden ja entistä täydellisemmän satukokoelman aikaan saaminen, sekä myös sen jälkeen keräysretkien kustantamisella on edistänyt asiata, tahtoo toimikunta puolustaa satujen kopioittamista varsinkin sen nojalla, että kopioiminen on välttämätöin valmistustyö uuden satukokoelman toimittamiseen. Alkuperäisiä muistoonpanoja ei käy kirjapainoon lähettää, jota paitse satujen järjestäminen on monta vertaa vaikeampi, jos saman tarinan toisinnot ovat eri vihoista etsittävät taikka jos ne ovat kirjoitetut eri lehdille, jotka mukavasti ja vähitellen voi ryhmitellä. Toiseksi voipi ehdotuksen puolustukseksi huomauttaa siitä, että häviön vaara on satukokoelmia yhtä lähellä kuin runotoisintojakin, niin kauan kuin ne ovat kopioimatta ja siis säilytettynä ainoastaan yhdessä paikassa.

Kun toimikunta näillä perusteilla yksimielisesti kehoittaa Seuraa hyväksymään puheena olevan ehdotuksen, tekee se sen sitä kernaammin, koska asia ei vaadi erittäin suuria kustannuksia. Sadut

ovat näet yleiseen paljon selvemmin kirjoitetut kuin useimmat runojen muistoon panot, niin että puhtaaksikirjoittamisen hintaa ei tarvitse määrätä tavallista korkeammaksi. Toimikunta ehdottelee sen vuoksi, että Seura määräisi asiata varten yhteensä 600 markkaa, jaettuina kahteen tai kolmeen vuoteen. Sillä voitaisiin epäilemättä saada enimmät muistoonpanot kopioiduiksi. Työ olisi aloitettava niillä vihoilla (mainitsen erittäin Cajanin kirjoittamia), jotka aikojen kuluessa ovat niin kärsineet, että niitä vaivoin pitäisi lainattaman arkistosta, jos nimittäin on varominen, ettei irtanaisia lehtiä tietämättömiin katoa. Helsingissä 7 p. Joulukuuta 1881.

Eliel Aspelin."

5 §. Seuran kirjaston- ja arkistonhoitaja, tohtori Granfelt lausui käytöllisistä syistä suotavaksi, että Seura ryhtyisi kirjastonsa järjestämistoimiin, ja päätti Seura pyytää, että professori S. Elmgren ja tohtori V. Vasenius hyväntahtoisesti ottaisivat yhdessä kirjastonhoitajan kanssa asiasta neuvotellakseen sekä Seuralle mieltänsä siinä kohdin lausuakseen.

6 §. Seuran rahavartia, kamreeri Boehm ehdotti, että Seura, koska Satujen neljäs vihko oli melkein loppuun myyty, ajattelisi helppohintaisen, selityksillä varustetun painoksen toimittamista tähän asti julkaisemistaan saduista, ja päätti Seura ottaa esiin tämän asian ensi keväänä.

7 §. Luettiin näin kuuluva kassatili viime kuukaudelta, jonka ohessa ilmoitettiin kassakreditiivi-velan tekevän *Smk.* 9,500.

Kassatili Joulukuun 7 päivänä 1881.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1881. Marrask. 2 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 693: 74.

Tuloja.

Marrask. 2 p. O. J. Cantell, jäsenrahansa 24 m. — J. Bergdahl, myydyistä kirjoista 30 m. — A. A. Granfelt, d:o 21: 52. — 5 p. K. J. W. Breit-

holtz, jäsenrahansa 24 m. — 9 p. H. Melander, d:o 24 m. — 16 p. K. H. Wettersten, d:o 24 m. — 28 p. D. W. Åkerman, d:o 24 m. — Jouluk. 5 p. Valtioapua 2,500 m. — 6 p. Alb. Cammermeyer, myydyistä kirjoista 3: 20. . . . 2,674: 72.

Yhteensä *Smk.* 3,368: 46.

Vastaavata.

Menoja.

1881. Marrask. 2 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 126 m. — 5 p. Helsingfors Dagblad, ilmoituksista 15: 90. — A. Lilius, lakisanoista Lakisanain Luetteloa varten 175 m. — 12 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 105 m. — A. W. Odenvall, ennakkopalkkiota hänen korrehtuurilu'un avustaan Engl. suomalaisessa sanakirjassa 60 m. — 14 p. J. Sjöros, lisäpalkkio hänen satukokoelmastaan 150 m. — 30 p. F. W. Rothsten, palkkaansa 200 m. — K. Björn, d:o 125 m. — Jouluk. 1 p. A. Boehm, d:o 100 m. — 2 p. Hedvig Lang, hyyryä 200 m. — 3 p. C. G. Svan, Engl. suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 98 m. — 6 p. A. A. Granfelt, palkkaansa 200 m. — D:o, lisäpalkkaansa, à konto 75 m. . . . . 1,629: 90.

5 p. Pantu sisään kassakreditivi-tilille Suomen pankkiin . . . . . 1,200: —

Siirtovarat tulevaan kassatiliin:

1881. Jouluk. 7 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa. . . . . 538: 56.

Yhteensä *Smk.* 3,368: 46.

Helsingissä, Joulukuun 7 päivänä 1881.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Tammikuun 11:nä p:nä 1882.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* Kristianian Yliopistolta: Die Flexion des Pāli etc. von Alf Torp, Sophus Bugge'n toimittama yliopiston programmi; Foreningen till Norske fortidsmindesmerkers bevaring. Aarsberetning for 1879, johon liittyy „Norske Bygninger fra Fortider", 11:s vihko; L. B. Stenersen, Myntfundet fra Graeslid i Thydalen. *b)* Folkevænnen. 1881. Ny raekke. Femte Bind. 4:de & 5:te Hefte. c) hra Pastori J. Vahl'ilta: Slaegtebog over afkommet af Christiern Nielsen, Andet Hefte. *d)* hra T:ri J. Szinnyeiltä: A Vepsz Nyelvröl. *e)* Suomen Lakimies-seuralta: Tidskrift. 1881. Fjerde Häftet. *f)* Kansanvalistus-seuralta: Toimituksia. N:o XXXII suomeksi ja ruotsiksi. *g)* Wiipurin Kirjallisuus-Seuralta: Vegan matka. Viides vihko.

3 §. Luettiin ylioppilas A. Lampiselta tullut kirje, jossa hän ilmoitti toivovansa saada viime kesänä kerätyt sadut järjestetyiksi ja Seuralle lähetetyiksi nykyisen vuoden aluksi.

4 §. Samoin luettiin hra prof. K. A. R. Töttermanilta tullut kirje, jossa hän ilmoitti olevansa sairauden vuoksi estettynä siitä pastori E. Törmälän „Heprean kïeli-opin" tarkastuksesta, johon Seura oli häntä pyytänyt, ja päätti Seura tämän kuultuansa antaa mainitun teoksen herrojen filos. kandidaatein S. E. Stenij'in ja S. Mannisen arvosteltavaksi.

5 §. Allekirjoittanut ilmoitti lehtori K. G. Suomalaisen kirjallisesti pyytäneen saada lausua Seuralle kiitoksiansa hänelle annetusta kilpapalkinnosta.

6 §. Seuran hra Esimiehen kautta Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainon nykyinen johtaja, maisteri V. Löfgren, oli pyytänyt, että Seura suosiollisesti uudistaisi mainitun kirjapainon kanssa ennen tehdyn kontrahtinsa, ja päätti Seura, että kontrahti pitennettäisiin kymmeneksi (10) vuodeksi, jos se sisältäisi määräyksen ~~välipuheen uudistamisesta~~ siinä tapauksessa, että kirjapaino joutuisi nykyisiltä omistajilta muitten haltuun, mutta muutoin vaan viideksi (5) vuodeksi, ja oli kontrahti Seuran puolesta Esimiehen ja sihteerin allekirjoitettava.

7 §. Luettiin viime vuosikokouksessa valituilta herroilta ti-

lintarkastajilta tullut, näin kuuluva kertomus, jonka johdosta täysi tilinvapaus suotiin Seuran kirjavarojen ja kirjaston hoitajalle, tohtori A. Granfeltille:

„Allekirjoittaneet, jotka Suomalaisen Kirjallisuuden Seura viime vuosikokouksessa Maaliskuun 16 p:nä 1881 valitsi silloin päättyneen tilivuoden tilikirjain tarkastajiksi, saavat nyt kirjavarojen tilikirjain tarkastuksestansa lausua että mainitut tilikirjat ovat havaitut oikeiksi ja huolella pidetyiksi.

Tämän johdosta ehdotamme täydellistä tilinvapautta puheenalaiselta vuodelta kirjavarain hoitajalle Tohtori A. A. Granfeltille. Helsingissä Tammikuun 11 p:nä 1882.

A. V. Helander. K. F. Wahlström.“

8 §. Päätettiin, että kopioittavien satujen alkukirjoitukset pidettäisiin tallella samassa arkussa yliopiston kirjastossa, kuin Kalevalankin, mutta kopiat olivat säilytettävät Seuran arkistossa.

9 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että kilpasuomennoksena Seuralle oli tullut käännös Goethen „Egmontista“, ja oli tämä aluksi lähetettävä Runoustoimikunnan arvosteltavaksi, sekä että ylioppilas A. O. F. Lönnbohm'ilta oli lahjaksi tullut kokoelma sanoja Lönnrotin Sanakirjan lisävihkoa varten.

10 §. Seuran arkistonhoitajan, tohtori A. Granfeltin ehdotuksesta päätettiin, että osa helppohintaisen Kalevalan jälillä olevista kappaleista sidottaisiin korukansiin suomalaiseen kuosiin, ja jätettiin huolenpito tästä asiasta arkistonhoitajalle.

11 §. Seuran jäseniksi esiteltiin hrat kirkkoherra Konstantin Siitonen ja filosofian kandidaati Emil Johannes Buddén.

12 §. Estettynä itse kokoukseen tulemasta oli Seuran rahavartia, kamreeri A. Boehm sisäänjättänyt näin kuuluvan kuukaustilin, joka luettiin ja josta havaittiin, että Seuran kassakreditiivi-velka nyt teki S. M. 10,500:

Kassatili Tammikuun 11 päivänä 1882.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1881. Jouluk. 8 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 538: 56.

Tuloja.

Jouluk. 14 p. Werner Palander, jäsenrahansa 24 m. — 19 p. J. Stenbäck, d:o 24 m.
1882. Tammik. 4 p. Korkoa (1863 vuoden Valtiolainan kupongeja) 709: 75 . . . . . 757: 75.
1881. Jouluk. 12 p. Nostettu Kassakreditivi-tililtä Suomen Pankissa 500 m. — 19 p. d:o d:o 500 m. 1,000: —.

Yhteensä Smk 2,296: 31.

Vastaavata.

Menoja.

1881. Jouluk. 8 p. Kaarlo Forsman, Seuran Viisikymmen-vuotisessa juhlassa toimitetuista kieliopillisen osaston pöytäkirjoista 120 m. — K. Suomalainen, kilpapalkinto Gogolin „Kuolleitten Sieluin“ suomennoksesta 1,000 m. — 10 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 184 m. — 12 p. J. A. Hahnsson, Ruotsalais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 500 m. — 14 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 77 m. — 19 p. d:o d:o 100 m. — 23 p. d:o d:o 80 m.
1882. Tammik. 2 p. K. Björn, postikulutuksista 8: 10. — C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 84 m. — 7 p. d:o d:o 84 m. 2,237: 10.

Säästövarat tulevaan kassatiliin:

1882. Tammik. 11 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 59: 21.

Yhteensä Smk 2,296: 31.

Helsingissä, Tammikuun 11 päivänä 1882.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Helmikuun 1:nä p:nä 1882.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* hra tohtori J. Szinnyei'ltä: Az ezer tó országa. *b)* „Kolmed vanemad" Wirosta hra koulu-opettaja J. M. Sommerilta, joka Seuralle lähetetyssä kirjeessä ilmoitti tänne toimittaneensa 100 kappaletta mainittua kirjaa Wiron kielen ystäville jaettavaksi ja jolle arkistonhoitaja sen vuoksi sai käskyn Seuran puolesta myöskin lahjaksi lähettää jonkun soveliaan kirjan Seuran varastosta. *c)* hra rusthollari Maunulalta Urjalasta: Ilolaulu Jesuxesta Matthias Salámniuxelda. *d)* Katalog öfver Finska Vetenskaps-societetens bibliothek.

3 §. Puheeksi otettiin se uusi Latinais-Suomalaisen Sanakirjan laitos, jonka toimittamiseen allekirjoittanut Seuran kehoituksesta oli ryhtynyt, ja ilmoitti allekirjoittanut työn nyt joutuneen niin pitkälle, että sen painattamiseen tänä keväänä sopi käydä, sekä ehdotti Seuralle, 1:ksi, että, vaikka alkuansa oli aiottu painattaa tämä teos Ahlmanin sanakirjan kokoiseksi, jonka mukaan myöskin toimittajan palkka oli määrätty, se kuitenkin painettaisiin Lönnrotin sanakirjan kokoiseksi samoin kuin nykyisin oli päätetty Hahnssonin Sanakirjan tehdä. Kirjapainon ilmoitusta myöten Lönnrotin ja Ahlmanin sanakirjain paino-arkin suhde oli kuin 40 : 54. Ehdotus perustui osittain siihen, että pääjohdoksi määrätty Heinichen'in sanakirja suuruutensa puolesta (70 arkkia) oli juuri Lönnrotin kaltainen (I: 70 a., II: 68 a.), jonka kokoiseksi siis myös uusi Latinais-Suomalainen sanakirja vähintäänkin oli tuleva, ja olisi mukavampi saada se yhteen suurempaan kuin kahteen vähempään nidokseen; osittain siihen, että ainakin *paino*kustannukset Lönnrotin Sanakirjan koolla kävivät vähemmiksi, niin että jos esm. 3,000 kpl. à 80 arkkia Lönnrotin teoksen kokoa painettaisiin, hinta olisi neljättä tuhatta markkaa huokeampi kuin vastaavasta Ahlmanin kokoisesta arkkimäärästä. 2:ksi, että korrehtuurin-apulaiseksi otettaisiin pankin kirjanpitäjä M. Tavaststjerna, joka oli työstänsä pyytänyt saman makson kuin Lönnrotin Sanakirjassa elikkä Kolmekymmentäkaksi (32) markkaa arkilta. 3:ksi, että teos painettaisiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa samanlaisilla kirjaimilla ja paperilla kuin Hahnssonin Sanakirja. Kirjapainon pyytämä hinta

oli 1,000:sta kpleesta Lönnrotin Sanakirjan kokoiselta arkilta kaikkiansa 158 m., nim. 126 m. latomisesta ja painamisesta sekä 32 m. paperista. Jos Kolmetuhatta (3,000) kappaletta otettaisiin, niinkuin allekirjoittanut puolestansa ehdotti, tekisivät painokustannukset arkilta kaikkiansa 238 m., nim. 142 m. latomisesta ja painamisesta sekä 96 m. paperista. Tästä kappaleluvusta oli muun muassa tarkempi määräys tehtävä ja päätti Seura uudestaan ottaa esiin koko näin ehdotetun asian sekä lopullisesti ratkaista sen tulevassa kokouksessa.

4 §. Seura antoi allekirjoittaneelle käskyn tulevaksi kertaa kuulustella, pitkällekö oli franskankielisen juhlakertomuksen työssä ehditty.

5 §. Seppä H. Meriläisen toimittamasta, Seuralle lähetetystä taikatemppujen keräelmästä luettiin Runoustoimikunnalta tullut lause, jonka johdosta Seura päätti 1:ksi, että Meriläiselle rahallisten kustannusten ja työn palkkioksi Seuran kassasta maksettaisiin Kolmesataa (300) markkaa; 2:ksi, että pyydettäisiin hra tohtori E. Aspelin'ia suosiollisesti, tutkimaan kävisikö puheenalaisesta keräelmästä ilman erinäistä vaivaa soveliasta referaatia Suomi-kirjaan saaminen, jossa tapauksessa se olisi tässä julkaistava; ja oli mainittu Runoustoimikunnan lause näin kuuluva:

„Se runsas taikatemppujen kokoelma, jonka Seppä H. Meriläinen on Seuralle lähettänyt, täyttää 57 kirjoitettua arkkia ja sisältää paljon tietoja, jotka saattavat olla kansan tapojen ja muinaisuuden tutkijalle hyödyksi. Koska taikatemppujen tärkeyttä ei sovi katsoa niin suureksi, että nämä muistoonpanot semmoisinaan ansaitsisivat painattamista, ja ne silloin kumminkin vaatisivat jonkunlaista seulomista ja järjestämistä, arvelee Runoustoimikunta paraaksi, että mainittu kokoelma pannaan Seuran arkistoon talteen tutkijain käytettäväksi. Vaan kun kokoilija on Seuran kehoituksesta ryhtynyt keräystoimeen ja nähtävästi on pannut siihen paljon työtä ja aikaa, vieläpä sitä varten tehnyt kustannuksiakin, pyytää Runoustoimikunta saada ehdotella, että Seura jollakin tavalla palkitsee hänen vaivansa, samalla kuin ilmoitamme, että 350 markkaa meidän mielestämme olisi kohtuullinen palkintomäärä.

Runoustoimikunnan puolesta:
B. F. Godenhjelm.“

6 §. Allekirjoittanut Seuran tiedoksi saatti 1:ksi, että viime kokouksessa tulleeksi ilmoitetun kilpasuomennoksen lisäksi nyt oli tullut toinen (ei kuitenkaan vielä kokonainen) Goethe'n „Egmontista", ja oli tämäkin Runoustoimikunnan tarkastettavaksi lähetettävä, sekä 2:ksi, että herra J. Kyllöseltä Puolangolta oli Seuralle lahjaksi tullut kokoelma kansan satuja.

7 §. Seuran rahavartia, herra kamreeri A. Boehm luki näin kuuluvan kassatilin, ilmoittaen sen ohessa, että kassakreditivi-velka nyt teki 13,000 m.:

Kassatili Helmikuun 1 päivänä 1882.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1882. Tammik. 12 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 59: 21.

Tuloja.

Tammik. 12 p. Pohjoismaiden Osakepankki, korkoa juoksevalla tilillä olleista rahoista 37: 98. — 13 p. A. F. Sundell, jäsenrahansa 24 m. — 26 p. Korkorahoja (1863 vuoden valtiolainan) 158: 65. — Helmik. 1 p. Hjalmar Appelgren, jäsenrahansa 24 m. . . . . 244: 63.

Tammik. 12 p. Nostettu Kassakreditivi-tililtä Suomen Pankissa 1,000 m. — 13 p. D:o d:o 1,500 m. . 2,500: —

Yhteensä *Smk.* 2,803: 84.

Vastaavata.

Menoja.

1882. Tammik. 12 p. Sanomalehti-tilauksista 134: 74. — 13 p. Joh. Gabr. Geitlin, Suomalais-latinaisen sanakirjan toimituspalkkaa 1,500 m. — 14 p. G. A. Uggelberg, hänen eläkerahansa 200 m. — 16 p. G. W. Edlundin kirjakauppa, kirjoista 161: 75. — 24 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalai-

sen sanakirjan toimituspalkkaa 112 m. — 26 p.
A. E. Favorin, nitomistyöstä 227: 25. — 31 p.
C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 100 m. . . . . 2,435: 74.

Säästövarat tulevaan kassatiliin:

1882. Helmik. 1 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 323: 17. — Rahaa kassassa 44: 93. 368: 10.

Yhteensä Smk. 2,803: 84.

Helsingissä, Helmikuun 1 päivänä 1882.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Maaliskuun 1:nä p:nä 1882.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin Seuran saaneen alamaisella kiitolisuudella vastaan-ottaa ensimmäisen tämänvuotisen kolmanneksen, 400 m., siitä apurahasta, joka Hänen Keisarillisen Majesteettinsa suomalaisesta käsikassasta Seuralle on vuotuisesti suotu, sekä kuitin siitä olevan asian-omaisille lähetetyn.

3 §. Lahjaksi ilmoitettiin myöskin tulleen *a)* Ulmin ja Oberschwabin muinaismuistoseuralta: Würtembergische Vierteljahrshefte f. Landesgeschichte. 1881. I—IV. *b)* hra M. Tönnisson'ilta Virosta: Vaimulikud maasikad. I jagu; Ennemuistesed Luuletused. Esimene anne; Rahva Tähtraamat 1882.

4 §. Ratkaistavaksi otettiin viime kokouksessa esiin tuotu Latinais-Suomalaisen Sanakirjan painatus-asia, ja hyväksi katsoi Seura silloin tehdyn ehdotuksen, jonka mukaan Kolmetuhatta (3,000) kappaletta Lönnrotin Sanakirjan ko'olla painettaisiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa ja kustannuslasku kokonaisuudessaan oli näin kuuluva: 80 arkkia, paino ja paperi à 238 m. = 19,040 m.; 80 d:o, korrehtuurinluku à 32 m. = 2,560 m.; 108 d:o, toimituspalkka à 200 m. = 21,600 m.; sitomis- ja muut kustannukset = 800 m.; yhteensä 44,000 m.

5 §. Keskusteltavaksi otettiin tämänvuotinen sadunkeräys matkarahoineen, ja koska ennen tehtyä päätöstä myöten osa Pohjanmaata ja Etelä-Häme nyt olivat matka-alueina lukuun otettavat, päätti Seura aluksi kirjallisesti ylioppilas J. Mustakalliolta kuulustella, missä määrässä hän olisi halullinen keräyksiänsä Pohjanmaalla jatkamaan, sekä hänen vastauksensa johdosta ensi Huhtikuun kokouksessa ratkaista asian. Lehtori J. Krohn huomautti Etelä-Hämeen ja Länsi-Suomen tärkeyttä puheen-alaisessa suhteessa, ne kun ovat tuoneet esiin Kalevalan aineita sadun muodossa, ja samaa ajatusta Etelä-Hämeen satujen arvosta lausui kirjallisesti tohtori E. Aspelin.

6 §. Luettiin tohtori E. Aspelinilta tullut, näin kuuluva kirjallinen lause, jonka johdosta Seura päätti häneltä kysyä, voisiko hän itse ryhtyä ehdottamaansa seppä H. Meriläisen kokoelman suorittamiseen Suomi-kirjaa varten:

„Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.

Koska Suomalaisen Kirjallisuuden Seura on antanut minulle toimeksi tehdä ehdotus siitä tavasta, jolla Meriläisen taikatemppukokoelma olisi toimitettava painettavaksi, on minulla kunnia asiasta lausua seuraavat mietteeni.

Puheena oleva kokoelma, joka tulee etupäässä hyödyttämään tarun tutkimusta ja kansain sielutiedettä eli n. s. Völkerpsykologiaa ja joka laveuteensa nähden epäilemättä voittaa useimmat aineensa puolesta samallaiset muilla kansoilla, on minun mielestäni pidettävä materiaalikokoelmana mainituita tieteitä varten ja semmoisena painoon toimitettava. Varsinaista tieteellistä toimittamista, joka tarkoittaisi aineksien arvostelemista tieteen kannalta, siis ei tulisi kysymykseen; tarkoituksena pitäisi vain oleman saada kokoelma niin järjestetyksi ja muuten toimitetuksi, että sen käyttäminen olisi tutkijoille mahdollisuuden mukaan mukava ja helppo.

Näiden perusteiden nojalla minä ehdottelen, että taikatemput järjestetään sen mukaan mitä kullakin tempulla tarkoitetaan. Mutta koska taikatemppujen tarkoitusperät yleensä ovat samoja kuin loitsurunojen, olisi järjestys Lönnrotin toimittamassa loitsurunojen kokoelmassa otettava ohjeeksi. Siten voisi ensimäinen ryhmä sisältää ne temput, joilla yritetään tulla loitsijaksi, tulla näkymättömäksi y.

m., jotka koskevat itse loitsijan voimaa ja tavallaan vastaavat Loitsijan perustussanoja mainitussa kokoelmassa, toinen ryhmä sisältäisi päästö- ja parannustemppuja, joilla pyydetään parantaa kaikenlaisia kipuja ja vammoja, kolmas ryhmä kaikenlaisia muita taikoja. Viittaamisen helpoittamiseksi olisivat taiat numeroittavat alusta loppuun yhdessä jaksossa. Vihdoin olisi kokoelma varustettava täydellisellä luettelolla, joka käsittäisi taikojen tarkoitusperät, tarunomaiset taikka muut nimet, sekä ne kaikellaiset ainekset, joita taikojen toimeen panemiseen käytetään.

Kokoelman toimittaminen esiteltyyn tapaan ei olisi itsessään kovin vaikea tahi työläs, mutta työlääksi se tulee sen kautta, että muistoon panija on aivan harjaantumatoin kirjailijana. Toimittajan täytyy sen vuoksi välttämättömästi ja varsinkin lauserakennukseen nähden melkein uudestaan kirjoittaa kertomuksen joka tempusta. Tehtävän vaikeutta ei kuitenkaan pitäisi pidettämän esteenä työn toimeenpanemiselle; sillä jos taikatemput toimitettaisiin ja järjestettäisiin minun ehdotukseni mukaan, niin syntyisi siten sangen arvokas täydennys loitsurunoihin.

Helsingissä 1 p. Maaliskuuta 1882.

Eliel Aspelin.“

7 §. Luettiin herra D. E. D. Europæukselta tullut, hänen kirjoitustaan „Suomalais-ungarilaisten kansain muinaisista olopaikoista“ Suomi-kirjan Toisen Jakson 7:nnessä ja 8:nnessa osassa koskeva kirjoitus, jonka johdosta päätettiin, että sihteerin tuli hra Europæukselle antaa asian-omainen pöytäkirjan ote.

8 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että ingeniöri G. Bergroth oli tarjounut Seuran kustannettavaksi Ruotsin professorin Åkermanin teoksen tai muitten hyvien apuneuvojen johdolla kirjoittamaan tieteellistä teosta raudan metallurgiiasta, ja oli Seura ehdotettuun toimeen taipuvainen, päättäen ingeniöri Bergroth'ilta pyytää tarkempaa aiotun teoksen suunnitelmaa, jossa paitsi muuta sen ko'osta ja lähteistä selkoa tehtäisiin, jonka ohessa työnteon ehdot olivat ilmoitettavat.

9 §. Ilmoitettiin, että Maisteri P. Cajander oli Seuralle lähettänyt tekemänsä suomennoksen Shakespeare'n „Venetian kauppiaasta“, ja päätettiin, että jos Runoustoimikunta tarkastettuaan antaisi siitä hyväksyvän lauseen, niinkuin sopi varmana pitää, se pai-

nettaisiin samoilla ehdoilla niin tekiän kuin kirjapainonkin suhteen, kuin ennen julkaistut osat „Shakespeare'n dramoista“.

10 §. Suomi-kirjassa julkaistavaksi oli ylioppilas K. Jaakkola sisäänjättänyt tekemänsä kirjoituksen „Vieraskielisten sanojen ja nimien kirjoittamisesta Suomen kielessä“, ja päätettiin lähettää se Yleisen Tutkijakunnan tarkastettavaksi.

11 §. Päätettiin, että painosta piakkoin valmistuva suomenkielinen juhlakertomus, jonka kustannukset etupäässä muinaistieteellisten kuvien ja karttojen vuoksi nousivat lähes 2,000:teen markkaan, kirjakaupassa maksaisi Viisi (5) m. kappaleelta, sekä että Suomi-kirjan Toisen Jakson 15:s osa, joka käsitti tohtori E. G. Palmén'in kirjoittaman ynnä vastamainitun kertomuksen, niin-ikään maksaisi Seitsemän (7) markkaa 50 penniä.

12 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että tohtori E. G. Palmén'in antamaa tietoa myöten Seuran franskankielistä juhlakertomusta saataisiin ruveta ensi Huhtikuulla painamaan.

13 §. Luettiin herra E. Stenij'ltä tullut, Pastori E. Törmälän „Heprean kielioppia“ koskeva, näin kuuluva lause, johon filosofian kandidaati S. Mannisen samaa ajatusta esiin tuova kirjoitus oli liitetty ja jonka johdosta Seura päätti, että vastamainittu kielioppi oli tekiällensä takaisin lähetettävä:

„*Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.*

Kirjoituksessa Tammikuun 13 päivältä kunnioitti Suomalaisen Kirjallisuuden Seura kandidaati S. Mannista ja allekirjoittanutta antamalla meille toimeksi arvostella pastori E. Törmälän „Heprean kieliopin“ alkua. Tämän työn olemme nyt, parhaan taitomme mukaan tehneet, kumpikin erikseen, siitä syystä että kandidaati Mannisen oli matkustaminen maalle. Pyydän Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle täten saada takaisin laittaa yllämainitun käsikirjoituksen.

Herra E. T:n kirjoitusta tutkiessani olen minä puolestani tullut siihen päätökseen, ettei sitä ollenkaan sovi pitää omantakeisena teoksena, jota kumminkin päällekirjoitus tavallaan ilmoittaa. Tekijä on kääntänyt tärkeimmät säännöt Geitlinin hyvin tunnetusta kieliopista, ja siten tehnyt kielioppinsa niin lyhyeksi, ettei se mielestäni

riitä vasta-alkajallekaan, etenkin kun nämä meidän oloissamme ovat ylippilaita ja sentähden syystä vaativat tieteellisempää alku-opetustakin. Samainen lyhyys on paitse sitä tuottanut esitykseen monta vikaakin, sekä ylimalkaan tehnyt sen epäselväksi. Tämän lisäksi täytynee minun mainita, ettei Herra E. T. näy ollenkaan ottaneen tutkiakseen uudempia ulkomailla ilmestyneitä Heprean kielioppia koskevia teoksia, eikä edes meilläkin jo löytyviä uusia, ajanmukaisia Latinan ja Kreikan kielioppeja, joista hän epäilemättä olisi oppinut paljon uutta, hänelle tuntematonta, teokselleen hyödyksi.

Katson tarpeettomaksi tässä luetella ne viat ja erehdykset, jotka kirjoitusta tutkiessani olen luullut siinä löytäneeni, semminkin kun Kirjallisuuden Seura ei ole sitä meiltä vaatinut. — Helsingissä 11 p. Helmikuuta 1882.

Syvimmällä kunnioituksella:

Edvard Stenij."

14 §. Herra kruununvouti B. Rosendahl ilmoitettiin Seuralle lähettäneen hovioikeuden-notariuksen E. Holm vainajan testamenttia koskevan kihlakunnan-oikeuden pöytäkirjan otteen, josta päätös nyt julki luettiin, ja sai sihteeri käskyn jonkun lakimiehen neuvon mukaan toimeen panna siinä annetun määräyksen, jonka ohessa Seuran kiitollisuutta oli asian-ajajalle hänen altiudestansa lausuttava samalla kuin hänen ilmoittamansa varsin vähäiset rahalliset vaatimukset suoritettiin.

15 §. Koska erinäisistä syistä sopi otaksua, että maisteri C. G. Svan'in tekeillä oleva Englantilais-Suomalainen Sanakirja saisi enemmän ostajia, kuin mitä alkuansa oli arveltu, päätettiin lisätä painettava kappalemäärä kahteentuhanteen (2,000) taikka, jos tätä sanakirjaa varten asetettu komitea niin hyväksi katsoi, kahteen tuhanteenviiteensataan (2,500).

16 §. Hra kenraali A. A. Järnefelt huomautti Seuralle Suomalais-franskalaisen Sanakirjan tarpeellisuutta, ja lupasi Seura ottaa asian keskusteltavakseen.

17 §. Luettiin Seuran rahavartialta, kamreeri A. Boehm'iltä tullut, näin kuuluva tili:

Kassatili Maaliskuun 1 päivänä 1882.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1882. Helmik. 2 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 323: 17. — Rahaa kassassa 44: 93 368: 10.

Tuloja.

Helmikuun 2 p. Korkolippuja (Hypoteekki-Yhdistyksen 5 % lainan) 262: 50. — 4 p. Hänen Keisarillisen Majesteettinsa apurahaa 400 m. — 5 p. E. J. Buddén, jäsenrahansa 25 m. — 7 p. Konstantin Siitonen, d:o 24 m. — 16 p. Korkolippuja (Hypoteekki-Yhdistyksen 4½ % lainan) 676: 54. — 24 p. Ottilia von Fieandt, Savonlinnassa, myydyistä kirjoista 92 m. — K. J. Moberg, Käkisalmessa, d:o 38 m. — 28 p. A. & A. Antell, Mikkelissä, d:o 159: 96. — Betty Streng, Heinolassa, d:o 15 m. . . . . 1,693: —.

Yhteensä *Smk.* 2,061: 10.

Vastaavata.

Menoja.

1882. Helmik. 2 p. C. H. Nummelin kuvien piirtämisestä 237: 54. — 3 p. H. Meriläinen, hänen keräilemistään ja Seuralle lähettämistään taikatemppujen selityksistä 300 m. — 4 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 80 m. — 7 p. Uusi Suometar, ilmoituksista 6: 36. — D:o d:o (⅛ 81) 46: 97. — 10 p. Eliel Aspelin, tarinoiden puhtaaksi kirjoittamista varten 100 m. — 11 p. D:o runojen d:o 150 m. — 15 p. Lång & Ståhlberg, kirjekoteloista 21: 45. — 17 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 70 m.

Maalisk. 1 p. F. W. Rothsten, palkkaansa 200 m. — K. Björn, d:o 125 m. — A. Boehm, d:o 100 m. — Hedvig Lang, hyyryä 200 m. — A. Meurman, koonnut sanoja „Lakisanain Luetteloa“ varten 50 m. . . . . 1,687: 32.

Säästövarat tulevaan kassatiliin:

1882. Maalisk. 1 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 373: 78.

Yhteensä *Smk.* 2,061: 10.

Helsingissä, Maaliskuun 1 päivänä 1882.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Vuosikokouksessa 16:na p:nä Maaliskuuta 1882.

1 §. Seuran hra Esimies, professori Yrjö Koskinen, alotti kokouksen seuraavalla puheella:

„Kunnioitettavat Suom. Kirj. Seuran jäsenet! Tämmöisinä hetkinä, jolloin päivän valtiolliset ja yhteiskunnalliset kysymykset täyttävät kaikkien ajatuksia ja näiden kysymysten riveihin astuu monta sellaistakin seikkaa, jotka koskevat kansallisen sivistyksen itse ydintä Suomenmaassa, — tämmöisinä hetkinä saattaa tuntua verrattain vähä-arvoiselta se hiljainen ja jokapäiväinen työnteko, joka on Suom. Kirj. Seuran tehtävänä. Tällä seuralla ei ole mitään valtiollisia tarkoituksia, eikä mitään niin-sanoakseni puoluekantaa, koska isänmaallinen tarkoitus ja kansallinen työnteko ei missään maassa eikä missään kansassa ole puolue-asiaksi katsottava. Kirj. Seuralla ei ole muuta tarkoitusta kuin se mikä sen kilvessä luetaan: „Pysy Suomessa pyhänä“, eikä se muuta kunniaa ja oikeutta itsellensä pyydä kuin saadaksensa uutteruudellaan valmistaa alaa sille yhteiskunnalliselle uudistukselle, joka tekeillä on. Tämä on, niin sopii sanoa, varsin vaatimaton virka, joka suurten valtiotointen rinnalla ei voi herättää paljon huomiota.

Ja kuitenkin on meidän kunnia tänään nähdä keskuudessamme suuri joukko niitä miehiä, jotka par'aikaa kansan edusmiehinä valvovat isänmaan korkeimpia etuja. Heidän läsnä-olonsa todistaa meille, että kansalaiset yhä edelleen erinomaisella suosiollansa kannattavat Seuran harrastuksia, että heidän mielestänsä sekin työnteko, jota Kirj. Seura toimittaa, on luettava isänmaan tärkeimpien asiain joukkoon.

Eikä ole vaikea käsittää syytä, miksi Seuran toimia niin suurella rakkaudella seurataan. Kuluneen puolen vuosisadan aikana, jonka riemu-juhlaa viime kesänä vietettiin, on epäilemättä tämä Seura mahtavammin kuin mikään muu laitos maassamme vaikuttanut kansallisen elämän vahvistamiseen ja virkistämiseen. Se suuri yhteiskunnallinen parannus-puuha, joka nyky-aikana on tekeillä, kansallisen kielen asettaminen luonnolliseen asemaansa virkakunnissa, kouluissa ja yleisessä sivistyksessä, tämä nyky-aian polttava kysymys on epäilemättä Seuran työn kautta saanut varsinaisen pohjansa. Hyvin luonnollinen on siis sekin ajatus, että yhä edelleenkin Seuran toimi siinä kohden tulee olemaan tärkeä ja voimallinen, ja otaksua täytyy, että se luottamus, jota Suomalaisen Kirjallisuuden Seura niin ilahuttavassa määrässä nauttii, ainakin osittain perustuu siihen toivoon, että yhteiskunnallisten epäkohtain poistaminen riippuu Seuran ahkerasta työnteosta.

Tässä ajatuksessa on tietysti paljonkin perää; mutta vaara on lähellä, että näitä toiveita saatetaan liioitella. Ei mikään valmis virkakieli, ei mikään riittävä ja kaikkiin tieteiden aloihin ulottuva koulukirjallisuus, ei mikään yleistä sivistystä kannattava perhe- ja seura-kieli, puhumattakaan kansallis-kirjallisuuden korkeimmista nerontuotteista, voi syntyä yksinäisen seuran työ-ahjosta; sillä ne muodostuvat ainoastaan koko kansallisen elämän voimallisesta yhteis-vaikutuksesta. Jos siis kansan silmät kääntyisivät Suom. Kirj. Seuran puoleen, laskien ikäänkuin sen helmoihin kaikki tulevaisuuden tehtävät siinä kohden, niin tämä olisi kunnia ja luottamus, jota Seura ei voisi hartaimmallakaan halullaan vastaan-ottaa ja täyttää.

Vaan siinä ollaan epäilemättä oikeassa, että se valmistava työ, jota Seura toimittaa, kuitenkin on kallis-arvoinen. Kansallisen tulevaisuuden Sampoa ei kukaan muu voi luoda kuin itse kansallishenki; mutta Seura siihen koettaa raaka-ainetta takoa, kehittämällä

kielen taipuvaisuutta yhä täydellisempään määrään. Ja muistamista on, että kielen viljelys on myöskin hengen viljelystä. Jo muodollisessa rakennuksessaan on kieli syntyessään ollut hedelmänä kansan omasta ajatus-työstä vuosisatojen kuluessa, todistuksena kansan syntyperäisestä henkisestä ky'ystä. Tämä kyky on sitten kansanrunoudessa etsinyt itsellensä ensimäistä vaikutus-alaansa. Kansanrunoudessa on kansallishenki ensi kerran ilmestynyt itse-tajuntaan heränneenä; tieto itsestään ja muusta maailmasta on sillä silloin äsken heränneenä, ja se käyttää nuoria voimiansa ensi aluksi rakentamaan mielikuvituksen ihania tuulentupia. Mutta aika tulee, jolloin kansallishenki ei enää voi tytyä nuoruuden kisoihin, vaan kaipaa varsinaista tiedon perustusta elämänsä toimille. Silloin syntyy varsinainen kirjallisuus, kansallinen tiede ja kansallinen taiderunous. Näkö-ala laajenee joka haaralle ja kielikin vaurastuu kirjallisuuden kautta käsittämään kansan karttuneita sivistys-tarpeita. Kielen viljelys ja kirjallisuuden kehitys on siis samaa kuin kansallisen näkö-alan laventaminen ja sen vuoksi sopii sanoa, että kielen viljelys on kansallisen edistyksen pohjana. Sillä kieli ei ole mitään kuollutta kuorta; se on aatteiden ulkonainen puoli, ja kielen viljelys on aina myöskin aatteiden viljelystä. Mutta aatteet ovat aina maailmassa pitäneet johtaja-viran kansojen ja ihmiskunnan historiassa. Vasta se syvässä liikkuva aatteellinen työ, josta ei aina edes tiedetä „mistä se tulee ja mihin se menee“, vasta tämä sisällinen kypsyttämis-toimi muodostaa ulkonaiset teot ja tapaukset. Senpä tähden jokaisen kansan tulee arvoa antaa kansalliselle kirjallisuudelle. Tämän kirjallisuuden rikkaus tai köyhyys osoittaa kansallisen tietoisuuden laveutta tai ahtautta. Tämän kirjallisuuden kehittäminen on kansallisen näkö-piirin laventaminen.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ei voi kehua yksin edustavansa suomalaista kirjallisuutta. Päin vastoin sopii sanoa, että pääasiallisesti raaka-aineen valmistus on Seuran tehtävänä. Ja kuitenkin kuinka äärettömän tärkeä on juuri tämäkin tehtävä. Sanakirjat ja sanaluettelot, kieliopit ja koulukirjat eivät vielä ole kansallis-kirjallisuutta korkeammassa merkityksessä; mutta ne ovat kansallis-kirjallisuuden ja kansallisen sivistyksen välttämättömänä pohjana, ja ne vastivat henkistä kykyäkin, jonka suuruutta harvoin osataan täysin määrin käsittää, sitten kuin valmiit hedelmät ovat

nautittavina. Kunnia siis Suom. Kirj. Seuralle, joka toimellansa tämän välttämättömän alustus-työn suorittaa. Ja kunnia niille miehille, jotka Seuran palveluksessa uupumatta toimivat tämän alhaisen, ja kuitenkin suuren tehtävän hyväksi.

Etevimpänä tässä taistelija-rivissä seisoo Seuran nyk. sihteeri, itse uutterimpana työmiehenä, mutta sen ohessa kaikkien muiden johtajana ja päämiehenä. Mitä Seura on kuluneen vaikutus-vuoden aikana toimeen-saanut ja mitä on par'aikaa tehtävänä, sitä juuri hän on omiansa meille selvittämään. Minä pyydän Seuran hra sihteeriä meille esittämään kertomuksen Seuran kuluneesta vaikutus-vuodesta."

2 §. Esimiehen kehoituksesta luki allekirjoittanut seuraavan vuosikertomuksen:

„*Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuosikertomus Maaliskuun 16:na p:nä 1882.*

Sen vanhan tavan mukaan, joka on säätänyt, että Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuosikertomuksessa ennen kaikkia luetelaan, mitä teoksia on valmistunut, mitä valmistumallansa tai muutoin odotettavissa, mainittakoon aluksi, että nyt päättyvänä yhdentenä kuudetta tilivuonna Seuran kustannuksella on

Painosta ilmestynyt:

1) Suomi-kirjan Toisen Jakson 14:s osa, ainehistona „Tutkimus Wenäjän Karjalan kielestä. Kielennäytteitä, Sanakirja ja Kielioppi. Tehnyt Arvid Genetz"; „Tutkimus kielimurteesta Tornion seuduilla. Kirjoittanut Paavo Salonius"; ja „Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran keskustelemukset vv. 1879—1881".

2) Suomi-kirjan Toisen Jakson 15:s osa, ainehistona „Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran viisikymmenvuotinen toimi ynnä suomalaisuuden edistys vv. 1831—1881. Kertoi E. G. Palmén"; ja „Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran viisikymmenvuotinen juhla Kesäkuun 30—Heinäkuun 2 pp. 1881", joista kirjoituksista jälkimäinen ei ainoastaan kerro yhteisen juhlakokouksen asioita, vaan myös sisältää erinäisten, juhlaa varten asetettuin osastojen, kieli-opillisen, kielitieteellisen ja historiallisen suulliset keskustelut ynnä kirjalliset

esitelmät, niinmuodoin täydellisesti juhlan menoa kuvaten. Molemmat kirjoitukset ovat ylipainoksena myöskin erikseen julkaistut.

Painossa on par'aikaa:

1) Tohtori J. G. Geitlinin Suomalais-Latinainen Sanakirja. 49:s puoli-arkki, U-kirjain, latojan käsissä. Ilmestynee kesäksi täysivalmiina.

2) Suomi-kirjan Toisen Jakson 16:s osa, jonka ensimäisestä kirjoituksesta, Tohtori A. Genetz'in laatimasta Annuksen murteen tutkimuksesta, 5 arkkia on valmiina.

3) Maisteri C. G. Swanin Englantilais-Suomalainen sanakirja. 3 koko-arkkia painettu; 9:s puoli-arkki ladottavana.

4) Maisteri J. A. Hahnsson'in Ruotsalais-Suomalainen sanakirja, josta nyt 2 koko-arkkia on valmiina ja 6:s puoli-arkki latojan käsissä. Aikomus on vihottain antaa ulos tätä teosta ja ilmestynee ensi vihko tulevan kesän kuluessa.

5) Lakisanaluettelon ainekokoelma, josta 15:s puoli-arkki on valmiiksi ladottu ja joka ennen Toukokuun kuluttua lienee kokonaan valmiina.

Niinkuin Seuran arvoisat jäsenet muistavat, uuden Lakisanaluettelon toimeen käytiin syksyllä v. 1879 sillä tapaa, että Suomalaisesta Lakiteoksesta, Asetuskokouksesta, valtiopäiväin keskusteluista ja muista soveliaista lähteistä ruvettiin keräämään tähän kuuluvaa ainetta, jota valmistustyötä herrat filosofian kandidaatit J. Castrén ja L. Kivekäs Seuran pyynnöstä ottivat eri miesten avulla toimittaaksensa. Muutamat Wiipurin hrat laki- ja virkamiehet suostuivat heti suosiollista apua tekemään, luvaten muun muassa kerääntyviä sanoja vähitellen tarkastaa ja niinmuodoin lopputyötä jouduttaa ja helpottaa. Oli pari muutakin kansalaista, jotka yritykseen osaa ottivat, esimerkiksi Kihlakunnantuomari G. J. Järnefelt ja Kunnallisneuvos A. Meurman. Näin alotettu poimimis- ja muu valmistus-toimi oli keväällä vuosi tästä loppumallansa, kun Keisarillisen Senatin Sivili-toimikunnalta tuli kirje, jossa kysyttiin, josko ja millä ehdoilla Seura ottaisi asian-ymmärtäjäin avulla aikaansaattaaksensa uutta luetteloa, niin täydellistä kuin suinkin mahdollista, suomalaisista laki- ja teknillisistä termeistä, ja ilmoitettiin, että tämmöiseen tarpeesen kävisi yhteisiä varoja saaminen. Vastauksessaan

Seura, ilmoittaen itseään valmiiksi tämmöisen luettelon toimittamiseen, mitä laki- ja ylimalkain virka-kieleen koski, paitsi muuta ehdoitti, että aluksi painettaisiin, kuitenkin vaan vähäisessä kappalemäärässä, n. k. ainekokoelma, joka ilmaiseksi jaettaisiin semmoisille virkamiehille ja muille kansalaisille, joilta tehokasta apua sopi odottaa, mutta että luettelon lopullinen suoritus jätettäisiin erinäiselle, täällä Helsingissä kokoontuvalle komitealle, jonka jäseniksi Seura oli valitseva tarpeellisen määrän soveliaita miehiä. Mitä kustannuksia koko tämä uuden lakisana-luettelon hanke oli vaativa, sitä Seuran ei käynyt edeltäpäin laskeminen, jonka vuoksi Seura aluksi valtio-varoista anoi 3,000 markkaa. Tähän anomukseen ja ylipään Seuran ehdotuksiin myöntyi Keisarillinen Senati. Kun siis keräystyö viime syksyn alussa päättyi, ruvettiin viipymättä kokoontuneen sanavaraston järjestämiseen ja painattamiseen ja ryhtyi kandidaati Castrén Seuran pyynnöstä tähänkin toimeen, joka, niinkuin ylhäällä viitattiin, Kesäkuuksi päättynee. Jollei suomalaista lakikieltä likeltä koskeva nykyisillä valtiopäivillä tehty ehdotus asiaa muuta, tulee Seuran viimeistäänkin Huhtikuulla ruveta miettimään, kuinka ylhäällä mainittu komitea soveliaimmin kokoon pantaisiin, montako jäsentä siihen tarvitaan, kutka siihen valitaan jne. Arvattavasti luettelo heti valmiiksi tultuansa on komitean jäsenille toimitettava, että heidän on tilaisuus tehtäväänsä täydellisesti perehtyä ennen tänne kokoon tultuansa. Sillä tapaa lopullinen työ käynee jotenkin hyvin ja verrattain lyhyellä aikaa.

Lakitieteen puolella lienee muutoin uusi suomenkielisen lakiteoksen painos Seuran ensimäisiä toimitettavia. N. k. „Suomalainen lakiteos“ on jo lähes pari vuotta ollut kokonaan loppuun myytynä. Sitä kysytään yhä ja tarve on sitä suurempi, kuin myöskin itse 1734 vuoden lakikirja suomeksi ei enää ole kirjakaupassa saatavana. Koska lisäksi viime painos herrojen Sjöros'in ja Sulin'in saman-aineisesta ruotsalaisesta teoksesta on äskettäin ulos tullut, sopii suomalaisen hyvin ilmestyä tuoreempana ja nykyisten valtiopäivän päätösten kautta täydennettynä tuotteena. Tärkeintä tietysti on, että uutta laitosta kielen puolesta tarkastetaan ja se niin yksityisten sanojen kuin puheenparttenkin puolesta saatetaan yhtämukaiseksi vasta syntyvän lakisana-luettelon kanssa, jonka laatua toiselta puolen juuri näin saadaan tutkia ja kokea. Varmaan on Seura

samalla haavaa kääntävä huomionsa Lakiteokseen, kuin Lakisanain luettelon loppusuoritukseenkin. Että Seura jo ennen tätä on Lakiteoksen asiaa ajatellut, vaikka varsinainen toimi osittain juuri ruotsinkielisen teoksen vuoksi on viivähtänyt, sitä tuskin tarvinnee muistuttaa.

Tekeillä on:

1) Huxley'n teos Ihmisruumiin rakennuksesta, Filos. maisterilla A. J. Melalla suomennettavana ja mukailtavana. Tekiä luuli ehtivänsä työnsä perille jo viime vuoden Elokuulla, mutta muut kirjalliset toimet ovat häntä yhä häirinneet. Kuitenkin toivoo hän nyt saavansa kaikki valmiiksi ennen tämän vuoden loppua.

2) Kolmas, kokonaan uudistettu Suomen Kasvion laitos myöskin Maisteri A. J. Melalla.

3) Uusi Latinais-Suomalaisen Sanakirjan laitos allekirjoittaneella. Painaminen on päätetty tänä keväänä alotettavaksi.

4) Uusi Kantelettaren laitos Seuran kunnia-esimiehellä, herra kanslianeuvos E. Lönnrot'illa.

5) Suomalais-Saksalainen Sanakirja yliopettaja K. Ervastilla, joka työssänsä on ehtinyt melkein K-kirjaimeen, niin että työn painamiseen ehkä käy syksyllä ryhtyminen.

6) Yleinen kirjallishistoria tohtori K. Bergbom'illa.

7) Uusi, ajanmukainen Satujen ja Tarinain laitos, jota vähitellen valmistellaan entisen keräystoimen jatkamisella.

8) Lisävihko Kanslianeuvos E. Lönnrot'in Suomalais-Ruotsalaiseen Sanakirjaan Ylioppilas A. H. Kalliolla, joka toivoo ensi syksynä pääsevänsä työn loppupuoleen.

9) Tohtori E. G. Palmén'in johdolla toimitettava franskankielinen kertomus Seuran viisikymmenvuotisesta toimesta ja viimekesäisestä juhlasta. Saadaan Huhtikuulla panna painoon ja valmistuu siis kesäksi.

10) Uusi laitos n. k. Gruben Kertomusten III:nnesta osasta Seuran herra Esimiehellä.

Näiden ohessa ei saa unhottaa, että Seura erinäisen komitean asettamalla ja vuotuisen rahamäärän säätämällä tämän edellisestä tilivuodesta alkain valmistelee *Kalevalan toisintojen* julkaisemista.

Niinmuodoin on nykyisenä tilivuonna 2 teosta painosta valmistunut, 5 on painossa ja 10 à 11 tekeillä.

Tulevaisuuden toimista on jo uusi Suomalaisen lakiteoksen painos mainittu. — Ingeniöri G. Bergroth on tarjoutunut Seuran kustannettavaksi kirjoittamaan tieteellisen teoksen raudan metallurgiasta, jota Seura on luvannut ajatella, tekiältä pyytäin tarkempia tietoja teoksen suunnitelmasta ja työn ehdoista. — Vast'ikään on Seuralle huomautettu Suomalais-franskalaisen sanakirjan tarpeellisuutta ja Seura asian tähdelle pannut. — Jos ensi tilaisuudessa joku siihen katsoen, että Hämeenlinna tätä nykyä on kuin sanakirjojemme varsinainen paja ja väekkään suomenkielisen opistonsa vuoksi muutoin semmoista yritystä varten erittäin luonnikas paikka, ehdottelisi, että siellä nyt koetettaisiin synnyttää tuota päivästä päivään yhä enemmän kaivattua Suomen kielen synonymiikiä sekä että tämä työ uskottaisiin sille miehelle, joka Suomalais-Latinaisen Sanakirjan toimittajana on ennen muita tähän oivallisesti valmis-tunut, niin se olisi jotenkin luonnollinen asia ja Seuran vaikea siksensä heittää, koska ei todellakaan usein niin monta edullista asianhaaraa, kuin tällä kertaa, toisiinsa yhdy. — Lähimmän tulevaisuuden suhteen mainittakoon lopullisesti, että on aikomus tänä keväänä keskustella uudesta, helppohintaisesta ja selityksillä varustettavasta vanhan Satukokoelman painoksesta. — Jos silmä tuonnemmaksi luodaan, lienee erittäin mainittava, että viime kesäisessä juhlakokouksessa puhe oli yhteisen juhlan viettämisestä v. 1885 Kalevalan ilmestymisen muistoksi. Jos Seura tämmöistä juhlanpitoa päättää, tulisi kaiketi aikanansa ajatella, mitä Seuran kävisi itse Kalevalaa varten, sen kaunistamiseksi, selittämiseksi tai muuksi asianmukaiseksi varustamiseksi tekeminen. Kentiesi olisi syytä jatkaa sitä etnograafillisten kuvien hanketta, johon Seura tämän edellisenä tilivuonna nimen-omaan Kalevalan tähden ryhtyi, matkarahoiksi filosofian kandidaatille A. O. Heikel'ille määräten 600 markkaa. Tältä tutkimusretkeltään Karjalasta herra Heikel kotiin toi noin 300, kaikenlaisia huonekaluja, työkapineita, pukuja jms. esittelevää kuvaa. Nämät kuvat ynnä selittävän kertomuksen kanssa oli Seuran aikomus julkaista 50:vuotiseksi juhlakseen. Mutta kun asian-omaisen komitean laskua myöten painokustannukset nousivat suuriläntäisiksi ja komitea arveli teoksen täydentämistä toisen tut-

kimusretken kautta tarpeelliseksi, päätti Seura jättää kuvien painattamisen siksensä. Tavalla tai toisella Seuran kuitenkin lienee melkein täytymys käyttää myöskin taiteen apua Kalevalaa varten. Mitä tieteen apuun tulee, jos uutta Kalevalan painosta ajatellaan, tarvitsisi siinä tuoda runsaassa määrässä esiin asianselityksiä, tapojen kuvauksia jms., eikä saisi tyytyä pelkkiin sananselityksiin, jommoisia nykyinen helppohintainen laitos parhaasta päästä lukijalle tarjoo. Tämmöistä hanketta varten pitäisi aikanansa kelvollista suorittajaa puhutella. Sopii tietysti muunlaatuisiinkin toimiin Kalevalan vuoksi ryhtyä, esim. panna toimeen se retki n. k. „itkujen" keräämiseksi Inkerinmaalle, jota varten Seura kaksi vuotta takaperin määräsi 1,000 markkaa matkarahaksi, taikka vielä kustantaa yleistä runonkeräystä m. m. Pää-asia on, että asiaa aikanansa muistetaan.

Sisääntulleista käsikirjoituksista puhuaksemme, Seuran nyt on ollut tilaisuus ensi kerta proosallisesta elikkä suorasanaisesta käännöksestä antaa yksi niistä korkeintaan 1,000:teen markkaan nousevista kilpapalkinnoista, joita Seura v. 1870 sen-aikuisen esimiehensä, senatori J. V. Snellman'in, ehdotuksesta klassillisia, malliksi kelpaavia, suomennoksia varten sääsi. Lehtori K. G. Suomalainen on nimittäin käännöksestään Gogol'in „Kuolleista sieluista" saanut palkinnoksi 1,000 m. Vastamainituista palkinnoista kilpailee muutoin par'aikaa kaksi asian-omaisen tutkijakunnan käsissä olevaa Goethe'n „Egmont'in" suomennosta. — „Kaunokirjallisella alalla on Seura lisäksi nykyisin saanut maisteri P. Cajander'ilta vastaan ottaa arvokkaan lisäyksen hänen alottamaansa Shakespearen-suomennosten sarjaan, nimittäin „Venetian Kauppiaan", joka on päätetty painoon panna, heti kun Runoustoimikunta siitä on lauseensa antanut. — Hedelmänä v. 1880 Seuran kustannuksella tehdystä retkestä on ylioppilas J. Sjöros sisäänjättänyt ynnä matkakertomuksen kanssa runsaan satukokoelman, joka tutkiessa havaittiin niin hyvin suoritetuksi, että Seura siitä lisäpalkkioksi antoi 150 m. Samallaisen lisäpalkkion Seura on antanut ylioppilas J. Mustakalliolta tämän edellisenä tilivuonna tulleesta satukeräelmästä. Herra J. Kyllöselle, joka myöskin on kansan suusta talteen kirjoittanut ja tänne lähettänyt joukon satuja, on Seura kiitollisuuden osotteeksi lahjoittanut kirjoja 30:n markan arvosta. — Sotkamon pitäjäläiseltä, seppä H.

Meriläiseltä Seura viime tilivuoden lopulla sai vastaan-ottaa sangen lavean kokoelman selityksiä Pohjanmaalla tavallisista taikatempuista, ja on nyt 300:lla markalla palkinnut hänen rahan-menonsa ja vaivannäkönsä. Päätös on äskettäin tehty tämän kokoelman soveliaasta järjestämisestä ja suorittamisesta Suomi-kirjaa varten tohtori E. Aspelin'in laatiman suunnitelman mukaan, ja on Seura pyytänyt tohtori Aspelinia tähän työhön ryhtymään. Suomi-kirjassa julkaistavaksi on myöskin ylioppilas K. Jaakkola nykyisin sisäänjättänyt kirjoituksen „Vieraskielisten sanojen ja nimien kirjoittamisesta Suomen kielessä". — Helsingin suomalaisen alkeisopiston konventilta Seuran on ollut ilo saada hyvin toimitettu kokoelma kielen-näytteitä eri osista maastamme, ja on Seura tästä kirjallisesti kiitollisuuttansa lausunut sekä konventille lahjoittanut kappaleen Lönnrot'in Sanakirjaa. — Mainittujen käsikirjoitusten lisäksi on satukokoelmia tullut seuraavilta kansalaisilta, nimittäin J. Kyllöseltä Puolangolta, J. E. Nurmiselta ja K. H. Tuiskuselta Orimattilasta sekä sanakokoelmia herroilta pastori E. Andelin'ilta, kirkkoherra K. Collan'ilta, tohtoreilta K. R. Ehrström'iltä, W. Kilpiseltä ja H. Reinholm'ilta, ylioppilailta A. O. F. Lönnbohm'ilta ja A. Räihältä sekä lyceiläiseltä E. N. Setälältä. — Käsikirjoitukset, mitä ei suorastaan julkaista, pidetään tallella Seuran arkistossa. — Häviämisen vaaran poistamiseksi Seura kuitenkin tänä tilivuonna on päättänyt, että satujen käsikirjoitukset ovat kopioittavat, samoin kuin ennen tehtyä päätöstä myöten Kalevalankin, ja on tohtori E. Aspelin Seuran pyynnöstä suosiollisesti ottanut edellistä tointa johdattaaksensa. Niin Satujen kuin Kalevalankin alkukirjoitukset talletetaan tästälähin Yliopiston kirjastossa, samalla kuin jäljennökset ovat Seuran arkistossa tutkijain tarjona.

Matkarahoja Seura tänä tilivuonna on antanut kaksi, toisen, 300 mrk., ylioppilas A. Lampiselle sadunkeräystä varten Saimaan ja Päijänteen välisillä seuduilla, toisen, samoin 300 mrk., lyceiläiselle E. N. Setälälle lauseopillisia tutkimuksia varten koillisessa Satakunnassa. Edellisen matkustajan on määrä näihin aikoihin, jälkimäisen ensi kesänä Seuralle jättää toimensa kirjallinen tuote. Tulevana tilivuonna on aikomus jatkaa sadunkeräystä Etelä-Hämeessä taikka Oulunjärven ympäristöillä.

Lahjaksi Seura samalla syvällä alamaisella kiitollisuudella,

kuin ennenkin, on saanut vastaan-ottaa sen apurahan, 1,200 mrk., joka Hänen Keisarillisen Majesteettinsa suomalaisesta käsikassasta jo kauan on Seuralle vuosittain suotu hyödyllisten kirjain toimittamiseksi. — Lisäksi Seuran oli ilo juhlakokouksessaan viime kesänä saada nimensä ilmoittamattomalta vastaan-ottaa 500 mrk. käytettäväksi Seuran itse määrättävällä tavalla. — Sydämmellisellä kiitollisuudella tulee tämän ohessa mainita, että hovioikeuden notarius E. Holm vainaja par'aikaa valvottavana olevan testamentin kautta on Seuralle määrännyt 2,000 mrk. seisovaksi rahastoksi, jonka korkoja Seura saa tarkoitustensa edistämiseksi käyttää, jos mahdollista, yksissä neuvoin Kansanvalistus-seuran kanssa. Siitä altiudesta ja ystävällisestä hyvänsuonnista, jolla herra kruununvouti B. Rosendahl ilman mitään palkkiota on Seuraa mainitun testamentin asiassa palvellut, on Seura hänelle suuressa kiitollisuuden velassa.

Manalaan menneistä Seuran jäsenistä johtuu etupäässä mieleemme Johan Vilhelm Snellman, joka oli Seuran esimiehenä vv. 1870—1874 ja v. 1876 kutsuttiin Seuran kunniajäseneksi. Hänen ehdotuksestaan Seura ryhtyi T:ri K. F. Ignatius'en toimittaman Suomen Maatieteen hankkeisin ja sääsi vuotuisia kilpapalkintoja täysi-arvoisia, etevistä vieraskielisistä teoksista toimitettuja suomennoksia varten. Tuonelaan ovat kansalaisten kaipaukseksi myöskin menneet Tohtorit Torsti Gustav Aminoff ja Kaarle Robert Ehrström, provastit Anders Andelin, Aleksanteri Ferdinand Borenius, Johan Kristian Lampén ja Konstantin Modeen, hovioikeuden neuvos Gregorius Gummerus m. m.

Kirjeenvaihtaja-jäseniksi on Seura kutsunut herrat professorit Lorenz Diefenbach'in Darmstadt'issa, Wladimir Mainoffin Pietarissa, Leo Meyer'in Tartossa, Max Müller'in Oxfordissa, Jules Oppert'in Parisissa, Gustav Retziuksen Tukholmassa, Zsigmond Simonyi'n Budapestissä, Emilio Teza'n Piisassa ja William Dwigth Whitney'n New-Havenissa, pastori Jaakko Hurtin Pietarissa ja Vapaaherra W. J. A. von Tettau'n Erfurtissa.

Varsinaisiksi jäseniksi ovat seuraavat 37 kansalaista jäsenmakson suorittamalla ruvenneet:

Alopæus, Magnus, hovioikeuden-neuvos; Appelgren, Otto Hjalmar, ylioppilas; Borg, Oskar Fredrik, filos. maisteri; Borg, Otto Rudolf, samoin; Breitholtz, Kaarle Joh. Waldemar, ylioppilas; Bud-

dén, Emil Johan, filosofian kandidaati; Cantell, Otto Julius, filosofian kandidaati; Forsman, Ernesti Emil, hovioikeuden notarius; Grotenfelt, Gustav, ylioppilas; Hauvonen, Nikodemus, lyseon-opettaja; Hedvall, Niklas, kollegin-asessori; Heikel, Aksel Olavi, filos. kandidaati; Helin, August Edvard, pastori; Hellén, Herman, filos. maisteri; Hjelt, August Johan, ylioppilas; Ignatius, Gustav Fredrik, apteekari; Ignatius, Johan Reinhold, merikoulun-johtaja; Jalander, Fredrik Wilhelm, kollegin-sihteeri; Julin, Emil Lindsay von, tehtaanisäntä; Kauppinen, Matti, kansakoulun-opettaja; Laurell, Aksel Fredrik, yli-inspehtori; Lindström, John Leonhard, hovioikeuden viskaali; Melander, Henrik, filosofian kandidaati; Nybergh, Henrik, kirkkoherra; Palander, Kaarlo Werner, ylioppilas; Palmroos, Fredrik Wilhelm, kauppias; Sargren, John Engelbert, filos. maisteri; Schrowe, Uno von, ylioppilas; Siitonen, Konstantin, kirkkoherra; Stadigh, Johan Erik, hovioikeuden-neuvos; Stenbäck, Jooseppi, arkkitehti; Sundell, August Fredrik, professori; Söderlund, Johan Wilhelm, kauppias; Walle, Georg Wilhelm, filosofian maisteri; Wettersten, Kaarlo Henrik, samoin; Vuorinen, Anton, tehtailia; Åkerman, Daniel Woldemar, hovioikeuden-viskaali.

Helsingissä, 16 p. Maalisk. 1882.

F. W. Rothsten.

3 §. Samoin luki rahavartia, hra kamreeri A. Boehm, seuraavat tilit:

Summittainen tili

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran yleisestä kassasta vuodelta 1881—1882.

Vastattavaa.

Siirtovarat vuodelta 1880—1881:

Seuran juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 79: 15.

Tuloja.

Apurahaa Hänen Majesteettinsa Keisarin käsikassasta 1,200 m. — Valtioapua 10,000 m. — Senatin

apurahaa Lakisanain Luetteloa varten 3,000 m. — Myydyistä kirjoista 15,725: 17. — Jäsenrahoja 890 m. — Korkorahoja Rabben Rahastosta 1,000 m. — D:o Blombergin d:o 2,529: 93. — D:o Sirénin d:o 222 m. — D:o Kellgrenin d:o 181: 50. — D:o Scheningin d:o 66: 75. — D:o Seuran omista varoista 37: 98. — Kaikellaisia tuloja 501: 50. — Pääsylipuista juhlaan y. m. 2,297 m. . . . . 37,651: 83.

Siirtovelka vuoteen 1882—1883.

Kassakreditivi-tililtä Suomen pankissa nostetuista . . 13,000: —

Yhteensä *Smk.* 50,730: 98.

Vastaavata.

Siirtovelka vuodelta 1880—1881.

Kassakreditivi-tililtä Suomen Pankissa nostetuista . . 20,000: —

Menoja.

Kirjantekiäin palkkioita ja korrehtuurin lu'usta 15,111: 79. — Kirjanpainatus- ja nitomiskustannuksia 4,824: 20. — Matkarahoja 900 m. — Virkamiesten ja palvelijain palkkoja, arkiston huoneenhyyryä ja lämmitystä 3,851: 03. — Sanomalehtien tilaamista 222: 78. — Lähetyskustannuksia ja postikulutuksia 583: 03. — Kassakreditivi-tilin Suomen Pankissa differenssi-korkoa 873: 44. — Takaisin lähetetty liika-makso myydyistä kirjoista 48: 45. — Kaikellaisia maksuja 1,096: 02. — Juhla-menoja 2,704: 82. . 30,215: 56.

Siirtovarat vuoteen 1882—1883.

Seuran juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 515: 19. — Rahaa kassassa 23 p. . . . . 515: 42.

Yhteensä *Smk.* 50,730: 98.

Helsingissä, Maaliskuun 16 päivänä 1882.

A. Boehm.

Yhteenveto

kaikista Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralla kassassaan ja rahastoissaan olevista varoista 16 päivänä Maalisk. 1882.

1. *Seuran yleinen kassa.*

Pohjoismaiden Osakepankissa juoksevalla tilillä 515:
19. — Rahaa kassassa 23 p. . . . . 515: 42.

2. *Rabben Rahasto.*

Seuran Obligationikontolla, à 5 % . . . . . 20,000: —

3. *Blombergin Rahasto.*

Seuran Obligationikontolla 57,842 m. — Rahaa kassassa, tallella Seuran juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 2,158 m. . . . . 60,000: —

4. *Sirénin Rahasto.*

Seuran Obligationikontolla, à 5 % . . . . . 4,440: —

5. *Kellgrenin Rahasto.*

Seuran Obligationikontolla, à 5 % 3,630 m. — Rahaa kassassa, tallella Seuran juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 370 m. . . . . 4,000: —

6. *Collanin Rahasto.*

Suomen Valtion 1863 vuoden $4^1/_2$ % Thalerin Obligationeissa 7,000 m. — Suomen Lahjoitusmaiden lunastuslainan $4^1/_2$ % Obligationeissa vuodelta 1872 190 m. — Rahaa kassassa, tallella Seuran juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 1,492: 77. . . . . 8,682: 77.

7. *Scheningin Rahasto.*

1,000 Hopea-ruplaa Wenäjän Riikin Pankin 5 % piletissä, à 250 . . . . . 2,500: —

8. *Stenbergin Rahasto.*

Suomen Hypoteekki-Yhdistyksen 5 % obligationeissa 10,000: —

9. *Seuran Obligationi-kontto.*

Useammanlaisissa Suomen Valtion ja Hypoteekki-Yhdistyksen obligationeissa *Smk.* 86,671: 84.
Rahaa kassassa, tallella Seuran juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 1: 16.

Smk. 86,673: —

Yllämainittujen Rahastojen N:ot 2—5, sisäänpanot tälle kontolle . . . 85,912: —

Jääpi . . . . . 761: — 761: —.

Yhteensä *Smk.* 110,899: 19.

Tästä summasta vedetään pois Yleisen Kassan velka Kassakreditivi-tililtä Suomen Pankissa nostetuista . . . . . 13,000: —

Jääpi siis *Smk.* 97,899: 19.

Paitsi sitä talletetaan Seuran huostassa:

10. *Agricolan Muistopatsas-Rahasto.*

Suomen Lahjoitusmaiden lunastuslainan 4½ % Obligationeissa 1,235 m. — 4½ % Talletus-rätingillä Pohjoismaiden Osakepankissa 300 m. — Rahaa kassassa, tallella Seuran juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 87: 05. . 1,622: 05.

Helsingissä, Maaliskuun 16 päivänä 1882.

A. Boehm.

Jonka ohessa rahavartia sisäänjätti näin kuuluvan kassatilin vasta kuluneelta puolelta kuukaudelta:

Kassatili Maaliskuun 16 p. 1882.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . 373: 78.

Tuloja.

1882. **Maalisk. 4 p. Anton Lindeberg, myydyistä kirjoista 356: 66. — 9 p. Alma Nordman, d:o 61: 65. — 11 p. Valtioapua 2,500 m. — A. A. Granfelt, myydyistä kirjoista 916: 07. — A. Schlüter, d:o 280 m. — A. Hamberg, d:o 9: 36. — A. W. Grönholm, d:o 831: 10. — Conrad Freese, d:o 194: 22. — A. Elfving, d:o 89: 78. — Ch. Backman, d:o 2: 55. — C. W. Alopæus, d:o 229: 79. . . . . 5,471: 18.**
16 p. Korkorahoja Blombergin Rahastosta 2,529: 93. — D:o Rabben d:o 1,000 m. — D:o Sirénin d:o 222 m. — D:o Kellgrenin d:o 181: 50. . . 3,933: 43.

Yhteensä *Smk.* 9,778: 39.

Vastaavata.

Menoja.

1882. **Maalisk. 3 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 94: 50. — B. Rosendahl, hänen kustannuksistaan E. Holmin testamentti-asiassa 7 m. — 10 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 245 m. — 11 p. A. A. Granfelt, palkkaansa 200 m. — Loput A. A. Granfeltin lisäpalkkiota kirjamyynnistä 183: 83. — Sanomalehtien tilaaminen 76: 25. — D:o d:o 6: 79. — Ilmoituksista Valvojaan 32 m. — D:o Kansanvalistusseuran Kalenteriin 20 m. — Hjorth & C:o, paperista 24: 60. — Lämpömittari 2: 50. — Lähetyskustannuksia y. m. 64: 75. — 14 p. E. Holm vainajan testamentin valvomis-kustannuksia 94: 80. — J. A. Hahnsson, Ruotsalais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 500 m. — 16 p. Pikkukustannuksista ajalta $^{8}/_{8}81$—$^{16}/_{3}82$ 28: 45. . . 1,580: 47.**
— Maksettiin velka Blombergin Rahastolle 1,600 m. — D:o d:o Collanin d:o 1,900 m. . . . . 3,500: —

— Suoritettiin yhden vuoden korko: Blombergin Rahastolle 2,779 m. — Rabben d:o 1,000 m. — Sirénin d:o 222 m. — Kellgrenin d:o 181: 50 . 4,182: 50.

Siirtovarat tulevaan kassatiliin:

Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 515: 19.
— Rahaa kassassa 23 p. . . . . 515: 42.

Ymf. 9,778: 39.

Helsingissä, Maaliskuun 16 päivänä 1882.

A. Boehm.

4 §. Lisäksi kirjaston ja kirjavarojen hoitaja, hra tohtori A. A. Granfelt kuultavaksi luki seuraavan tilin ja kertomuksen:

Vuosikertomus Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjavaroista.

Viime vuonna tulleiden tilien mukaan oli 1880 vuoden kuluessa:
Kirjakaupassa myytyjen kirjojen brutto-arvo . 16,441: 69.
Puhtaasta rahasta Seuran arkistossa myyt. sam. 2,286: 05.
Alennettuun hintaan myyt. Suomi-kirjojen sam. 3,927: —

Ymf. 22,654: 74.

Tähän vastaa:
Kirjakauppiaille myymäpalkkio ja kust. korvaus 2,926: 77.
Hinnan vähennys suorassa myynnissä. . . . 435: 60.
Myytyjen Suomi-kirjojen hinnan-alennus . . . 3,164: 80.
Saldo rahanvartialle annettu . . . . . 16,127: 57.

Ymf. 22,654: 74.

Seuran myymättömän kirjavaraston brutto-arvo oli 1881 vuoden alussa kaikkiansa 196,502: 74.

Kirjavaraston muutokset arkistossa v. 1881.

Tammikuun alussa kirjoja Seuran varahuoneessa . . 151,400: 70.
Uusia kirjoja:
Lindeqvist, Kreikan kielioppi 1000 k. 4000: —

Shakespearen dramoja II .	1000 k.	3000: —	
Suomi II 14 osa	200 „	600: —	
Palmén, Suom. Kirj. S:n 50 v. toimi	800 „	2000: —	
Kansia	3 „	1: 50	9,601: 50.
Kirjakaupasta palautettu			1,307: 10.
		Smk.	162,309: 30.

Vastaavata:

Kirjakauppaan levitetty	13,743: 70.
Puhtaasta rahasta myyty	2,694: 30.
Samaten erittäin tiliin otettu	228: —
Ilmaiseksi levitetty	632: 40.
Varahuoneessa jäljellä	145,010: 90.
Smk.	162,309: 30.

Helsingissä 16 Maaliskuuta 1882.

A. A. Granfelt.

Vuosikertomus kirjaston ja käsikirjoituskokoelman muutoksista v. 1881—1882.

Seuran kirjasto on viime vuoden kuluessa seuraavalla tavalla lisääntynyt: *Unkarin tiede-akatemia* on sitä varten lähettänyt 36 nidosta, *Tarton yliopisto* 9, *Norjan kansanvalistusseura* 9, *Dresdenin kuninkaallinen kirjasto* 6, *Ulnin taide- ja muinaismuistoyhdistys* 4, *Kristianian yliopisto* 4, *Wiron oppinut seura* 3, *Münchenin tiedeakatemia* 2, *Eesti kirjameeste selts*, *Germanisches Museum*, *Kyöpenhaminan Oldschriftseura*, *Ruotsin tilastollinen virasto*, *Tukholman kuninkaallinen kirjasto*, *Smithsonian institution Washingtonissa* ja *Amerikan suomalaisen Kirjallisuuden Seura* kukin 1; samoin hra past. *J. Whael* 9 nidosta, Hra *E. Beauvois* 3, Hra *M. Tönnisson* 3, *W. D. Whitney*, *G. Stephens*, *J. Szinnyei*, *G. W. Bucht* kukin 2 ja herrat *J. Budens*, *P. Humfalvy*, *Gr. Hansen*, *J. Kõre* ja *J. M. Sommer* kukin 1.

Kotimaalla on *Kansanvalistus-seura* lahjoittanut 11 vihkoa, *Lääkäriseura* 5, *Wiipurin kirjallisuus-seura*, *Tiede-seura* ja *Tilastolli-*

nen virasto kukin 4, *Lakimiesten seura* ja *Vuorihallitus* molemmat 3, *Taideteollisuus-näyttelyn* toimikunta 2 ja *Historiallinen seura* 1. Samaten ovat lahjoittaneet Hra *G. W. Edlund*, *D. Europæus* ja *E. V. Hellgren* kukin 3 vihkoa ja hrat *Sjöroos* ja *Sulin* 1 vihko. Kun tähän lisäksi luetaan 4 seuran omia kustantamia kirjoja ja seuran arkistoon tilatut sanomalehdet on seuran kirjakokoelma kaikkiansa vuoden kuluessa lisääntynyt 202 numerolla.

Tämän lisäksi on seuran käsikirjoituskokoelma vuoden kuluessa lisääntynyt 17 numerolla, osaksi *H. Meriläisen*, *J. Kyllösen*, *A. Räihän*, *Helsingin suomalaisen alkeisopiston konventin*, *J. E. Nurmisen* ja *K. H. Tuiskusen* lahjoittamia osaksi seuran matka-apua nauttivien kertomuksia sekä muutamia muita seuralle tulleita kirjoituksia. Helsingissä 16 Maaliskuuta 1882.

A. A. Granfelt.

5 §. Lahjaksi ilmoitettiin hra Zs. Simonyi'lta tulleen: Középiskolai Tankönyvek Tára, 3 vihkoa; Tanulmányok etc. 3 vihkoa; A Hangátvetésről; Az Ugor Módalakok; A Régi Nyelvemlékek Olvasásáról; Antibarbarus; A Visszaható Igealakok Jelentéseiről; Magyar Nyelvemlékek; Mutatvány a Nyslotörténeti szótárból.

6 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että Wenäjän kielen opettaja Hämeenlinnan normaalilyceissä, Maisteri E. W. Palander oli kirjallisesti käskenyt kysyä, josko Seura olisi halullinen kustannettavakseen ottamaan hänen tekeillään olevaa Suomalais-Venäläistä sanakirjaa, jonka laadinnassa hän oli ehtinyt E-kirjaimen loppuun ja jonka hän toivoi ainakin neljän vuoden päästä saavansa kokonaan valmiiksi, ja päätti Seura, että asia ensi kokouksessa puheeksi otettaisiin.

7 §. Käytiin virkamiehiä tulevaksi tilivuodeksi valitsemaan, jolloin lehtori J. Krohn ilmoitti itsensä muitten karttuneitten tehtävien vuoksi vara-esimiehen virasta luopuvan ja vaali päättyi seuraavalla tavalla:

Esimieheksi valittiin professori Yrjö Koskinen (19 ääntä 19:stä); Vara-esimieheksi lehtori J. Krohn (9); Sihteeriksi allekirjoittanut (19); Rahavartiaksi kamreeri A. Boehm (18); Arkiston ja kirjaston hoitajaksi tohtori A. A. Granfelt (18); Yleiseen tutkijakuntaan: professorit Jaakko Forsman (19), Y. Koskinen (18) ja F. J. Petersen

(18), lehtori B. F. Godenhjelm (19) ja allekirjoittanut (18); Historiallisen Osakunnan Toimikuntaan: professorit S. G. Elmgren (19) ja Yrjö Koskinen (19) sekä tohtori K. F. Ignatius (19); Kielitieteellisen Osakunnan Toimikuntaan: professori O. Donner (18), lehtori J. Krohn (18) ja allekirjoittanut (19); Runoustoimikuntaan: tohtori K. Bergbom (19), professori O. Donner (16), lehtorit B. F. Godenhjelm (18) ja J. Krohn (16) sekä asessori K. Slöör (16); Tilintarkastajiksi kamreerit A. Helander ja F. Wahlström.

8 §. Kun tapahtuneen vaalin jälkeen lehtori Krohn ilmoitti pysyvänsä luopumis-aikomuksessaan, astui professori Jaakko Forsman, joka häntä lähinnä oli saanut suurimman ääniluvun (7), Seuran pyynnöstä vara-esimiehen virkaan.

9 §. Seuran jäseniksi esitteli hra tohtori J. W. Calamnius Maisteri Elis Adolf Blomstedtin, Tuomiokapitulin sihteerin Karl August Herckman'in, Lyceon lehtorin Johannes Schwartzbergin ja Pankin kasöörin Jakob Richard Steniuksen.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

F. W. Rothsten.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran keskustelemukset v. 1882—1883.

Huhtikuun 5:nä p:nä 1882.

1 §. Oikaistavaksi luettiin pöytäkirjat Seuran kokouksista menneen Maaliskuun 1:nä ja 16:na p:nä.

2 §. Seuran hra Esimies ilmoitti, että Englantilais-suomalaista sanakirjaa varten asetettu komitea oli määrännyt Kaksituhattaviisisataa (2,500) kappaletta mainittua kirjaa painettavaksi.

3 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* Dresdenistä: Archiv f. Literaturgeschichte, Bd. X, 1—4; Mittheilungen aus d. mineralog. Museum, Heft 4; A. B. Meyer, Bilderschriften des Ostindischen Archipels; Zeitschr. f. Museologie, Bd. 3; Mittheil. aus d. K. öffentl. Bibliothek 1876—1880; Richter, Verz. d. neuen Werke d. K. öff. Bibliothek 1880. *b)* Anzeiger f. Kunde d. deutschen Vorzeit. Achtundzwanzigster Jahrgang. *c)* Nordiske Oldskrift-Selskab'ilta: Aarboeger. 1880. II. 1881. I—III. Tillaeg 1879, 1880; Mémoires des antiquaires du Nord. 1880. *d)* Riian historialliselta seuralta: Mittheil. aus d. livländischen Geschichte. Dreizehnten Bandes erstes Heft. *e)* hra E. Beauvois'lta: La Magie chez les Finnois (Second article). *f)* Suomenmaan Virallinen Tilasto. VI, 7. Myöskin ruotsiksi. *g)* hra G. W. Edlund'ilta: Biografinen Nimikirja. 7 vihko. *h)* Suomen lääkäriseuralta: Handlingar. 1881. 23:dje Bandet. N:o 5 & 6. *i)* hra tohtori O. Rancken'ilta: Folkdikter af Maria Berg eller Pali-Maja.

4 §. Seuran painatettavaksi hra D. E. D. Europæus sisään-jätti käsikirjoituksen, nimeltä „Maadjarilaiset eli Unkarilaiset pääauttajina Wenäjän vallan mahtavuuden synnyttämisessä“, ja oli tämä lähetettävä Historiallisen Osakunnan tutkittavaksi.

5 §. Keskusteltavaksi otettiin kokouksessa viime Maaliskuun 1:nä p:nä esiin tullut sadunkeräyksen asia, jolloin allekirjoittanut Seuran tiedoksi saatti, että ylioppilas J. Mustakallio kirjallisesti oli ilmoittanut itsensä olevan estettynä keräysmatkalle ensi kesänä lähtemästä sekä että ylioppilas K. Krohn oli tarjounut keräiliän toimeen Kajaanin seuduille, samalla sisään-jättäen näyte-vihon pikakirjoituksen avulla Wenäjän Karjalassa koottuja satuja, ja Seura päätti 1:ksi, että ylioppilas Krohnille Kajaanin seutuja varten matkaraha annettaisiin, jos asian-omainen tutkijakunta hänen kokoelmastaan hyväksyvän lauseen antaisi, sekä 2:ksi, että Etelä-Hämettä varten kolmensadan (300) markan suuruinen matkaraha ilmoitettaisiin haettavaksi ennen tulevaa Toukokuun kokousta, entisen ilmoitustavan käyttämällä sillä eroituksella, että paikkakunnan murretta mainittaisiin noudatettavaksi „varsinkin lauseopin kannalta“.

6 §. Yhdessä edellisen asian kanssa otettiin lauseopillisia tutkimuksia varten määrättävä matkaraha puheeksi, mutta jätettiin päätös tässä kohdin tulevaksi syksyksi.

7 §. Seuran kustannettavaksi taritusta Suomalais-Wenäläisestä sanakirjasta ilmoitti allekirjoittanut lehtori E. W. Palanderilta pyytäneensä tarkempia tietoja, mutta vastauksen vielä olevan tänne saapumatta, ja päätettiin ottaa asia uudestaan esiin, kun pyydetyt tiedot olivat tulleet sekä selkoa saatu toisesta samanlaisesta sanakirjallisesta työstä, johon filos. kandidaati S. Hellgren, niinkuin Seuralle nyt kerrottiin, oli ryhtynyt.

8 §. Mitä Suomalais-franskalaiseen sanakirjaan tuli, jonka kustantamista Seura myöskin oli luvannut ajatella, ilmoitti hra Esimies tietävänsä, että tämmöistä yksityinen henkilö jo oli ruvennut laatimaan, mutta ei tahtonut käydä kauppoihin Seuran kanssa, ennenkuin työ oli niin edistynyt, että kävisi painattamista ajatteleminen, ja päätti Seura lykätä asian tuonnemmaksi.

9 §. Seuran Esimies muistutti piakkoin lähestyvästä kunnia-esimiehen kanslianeuvos E. Lönnrotin syntymäpäivästä ja sovittiin

niin, että hra Esimies Uudessa Suomettaressa ilmoittaisi, milloin ja missä Seuran jäsenten tuli kunnia-terveisiä varten kokoontua.

10 §. Lisäksi Esimies ilmoitti, että hänelle ja Seuralle oli tullut sähkösanoma Eesti kirjameeste seltsin esimiehen, kirjailia Kaarlo Robert Jakobssonin nykyisin tapahtuneesta kuolemasta sekä kutsumus „Seuran toimikunnalle“ hänen hautajaisiinsa, ja oli Esimies sananlennättimellä omasta ja Seuran puolesta lausunut myötätuntoisuutta vainajan leskelle ynnä ystäville.

11 §. Hra apukamreeri J. Enlund esiin toi sen kysymyksen, että, koska Seura erinäisillä kilpapalkinnoilla kehoittaa klassillisten käännösten toimittamiseen, eikö olisi syytä asettaa kilpapalkintoja myöskin alkuperäisiä teoksia varten, ja päätti Seura asiaa tulevassa kokouksessa miettiä. Keskustelussa lausuttiin muun muassa sitä ajatusta, että palkintoja ehkä sopisi määrä-ajoin säätää ja esimerkiksi v. 1885 jakaa ensimmäiset.

12 §. Julki luettiin seuraava, neiti Fanny Churbergin ja hänen veljensä Filosofian Maisterin Waldemar Churbergin allekirjoittama kirjoitus:

„Koska nykyisin kuoleman kautta pois mennyt rakas veljemme Torsten Churberg lausui viimeisen tahtonsa olevan, että hänen jälkeen jääneestä omaisuudestansa kymmenentuhatta (10,000) markkaa annettaisiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle Helsingissä seisovaksi rahastoksi, jonka vuotuiset korot Seura saisi oman määräyksensä mukaan käyttää, saamme täten kunnian Seuralle jättää tähän suljetut arvopaperit, nimittäin: 5 kappalta Suomen Valtio-Rautatien-Lainaobligationeja vuodelta 1874 à 1,500 RM. kukin eli yhteensä Suomen rahassa nykyisen kurssin mukaan 9,248 markkaa ja 30 penniä, sekä puhtaassa rahassa 751 markkaa ja 70 penniä, eli kaikkiansa 10,000 Suomen markkaa.

Helsingissä, Maaliskuun 21 päivänä 1882.

Fanny Churberg. Waldemar Churberg.“

Ja päätti Seura tämän kuultuansa sekä kirjoituksen mainitsemat arvopaperit ja rahat ilmoituksen mukaisiksi havaittuansa 1:ksi, että lahjoitettu summa oli „Torsten Churbergin rahaston“ nimellä seisovana rahastona pidettävä sillä tapaa, kuin kirjoituksessa mää-

rättiin, sekä 2:ksi, että Esimiehen ja sihteerin kautta toimitettavassa kirjeessä Seuran kiitollisuutta lausuttaisiin jalomielisen vainajan sisarelle ja veljelle. Jonka jälkeen Seuran rahavartia, kamreeri A. Boehm hoimiinsa otti Seuralle tulleen tavaran.

13 §. Runoustoimikunnan puolesta luki hra lehtori B. F. Godenhjelm näin kuuluvan lauseen maisteri P. Cajanderin suomennoksesta Shakespearen „Venetian kauppiaasta“, joka siis viipymättä oli painoon pantava:

„Maisteri P. Cajanderin suomennoksen Shakespeare'n „Venetian kauppiaasta“ on Runoustoimikunta ottanut tarkastettavaksi, jonka johdosta toimikunta pyytää saada Seuralle ilmoittaa, että se on havainnut mainitun käännöksen yhtä suurella taidolla suoritetuksi, kuin herra Cajander'in edellisetkin suomennokset Shakespeare'n teoksista, ja että toimikunta siis mielihyvällä ehdottaa sitä painettavaksi.

Helsingissä, Huhtikuun 5 p. 1882.

Runoustoimikunnan puolesta:

B. F. Godenhjelm.“

14 §. Seuran käskystä oli allekirjoittanut puhutellut tohtori E. Aspelinia seppä H. Meriläisen kokoelman suorittamisesta Suomikirjaa varten ja ilmoitti nyt saaneensa sen vastauksen, että tohtori Aspelin puuttuvan ajan vuoksi ei saattanut tähän työhön käydä, jonka vuoksi asia oli jätettävä siksi kuin sovelias mies saataisiin.

15 §. Yhdessä edellisen kanssa päätettiin, että seppä Meriläiselle hänen kysymyksensä johdosta vastattaisiin, että Seura vielä vastaan-ottaisi häneltä samanlaisia taikatemppujen selityksiä kuin ennenkin ja olisi niistä jonkunlaisen palkinnon antava sitä myöten kuin ne tutkiessa havaittiin ansaitsevan. Jonka ohessa tuli hra A. Kannista, joka Seuran lunastettavaksi oli tarjonnut erästä toimittamaansa loitsujen jms. kokoelmaa, kehoittaa lähettämään kokoelmansa tänne Seuran arvosteltavaksi.

16 §. Hra kandidaati A. O. Heikel'in kysyttyä suostui Seura siihen, että osa Seuran etnograafillisista kuvapiirroksista saataisiin yhteydessä ylioppilaskunnan näyttely-esineitten kanssa lähettää Moskovaan, joka hra Heikelin ilmoitusta myöten voi tapahtua ilman mitään eri kustannusta. Kuitenkin tuli kaikin tavoin tarkkaa huolta

pitää, ettei mitään katoisi, ja pyysi Seura arkistonhoitajaansa tässä kohdin yhdessä hra Heikelin kanssa Seuran asiaa valvomaan.

17 §. Päätettiin, että Seuran franskankielistä juhlakertomusta painettaisiin viisisataa (500) kappaletta.

18 §. Hra G. Grotenfeltille määrättiin Seuran suomenkielisen juhlakertomuksen suorittamisesta ja korrehtuurin lu'usta maksuksi neljäsataa (400) markkaa.

19 §. Ilmoitettiin, että Seura oli saanut vastaan-ottaa kilpasuomennoksen Tacitin Agricolasta, ja päätettiin pyytää hra professori F. J. Peterseniä suosiollisesti sitä tarkastamaan.

20 §. Ilmoitettiin, että herra ylioppilas A. O. F. Lönnbohm'ilta oli Seuralle lahjaksi tullut kokoelma outoja sanoja sekä kiertokoulu-opettajalta N. Karjalaiselta Kajaanista kokoelma loitsuja ja satuja.

21 §. Luettiin viime vuosikokouksessa valituilta herroilta tilintarkastajilta tullut, näin kuuluva kertomus, jonka johdosta täysi tilinvapaus suotiin rahavartialle, kamreeri A. Boehm'ille:

„Allekirjoittaneet, jotka Suomalaisen Kirjallisuuden Seura viime vuosikokouksessaan Maaliskuun 16 p:nä 1882 valitsi silloin päättyneen tilivuoden tilikirjain tarkastajiksi, saavat kunnian tarkastuksestaan antaa seuraavan kertomuksen:

Rahavartian tilikirjat, jotka tällä erällä tarkastimme, olemme havainneet kaikin puolin oikeiksi ja huolella pidetyiksi, niinkuin itse rahavaratkin kirjain kanssa yhtäpitäviksi. Tämän johdosta ehdotamme täydellistä tilinvapautta puheenalaiselta vuodelta rahavartialle, maisteri A. Boehm'ille. Helsingissä Huhtikuun 5 p:nä 1882.

A. V. Helander. K. F. Wahlström.“

22 §. Seuran jäseniksi esiteltiin hra Filosofian kandidaati Emil Hougberg ja hänen rouvansa Anna Hougberg.

23 §. Seuran rahavartia, kamreeri Boehm luki näin kuuluvan kuukaustilin:

Kassatili Huhtikuun 5 päivänä 1882.

Vastattavaa.

Säästövarat edellisestä kassatilistä:

1882. Maalisk. 17 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 515: 19. — Rahaa kassassa 23 p. . . . . 515: 42.

Tuloja.

Maalisk. 22 p. Emilia Pelkonen, myydyistä kirjoista 45: 16. — F. W. Illberg, d:o 56 m. — 29 p. K. Montin, d:o 140: 38. — Ch. Heickell, d:o 23: 33. — A. A. Granfelt, d:o 312 m. — O. Palander, d:o 385 m.

Huhtik. 3 p. Pehr Cajander, d:o 39: 77. — 5 p. Korkolippuja (Rmk. 40½) 50: 32 . . . . . 1,051: 96.

Maalisk. 17 p. Lainannut Blombergin Rahastosta . . 1,000: —

Yhteensä *Smk.* 2,567: 38.

Vastaavata.

Menoja.

1882. Maalisk. 17 p. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino, luettelojen painattamisesta y. m. 138 m. — D:o, Suomikirjan painattamisesta y. m. 1,309: 50. — Wilhelm Brandstake, Muinaislöytö-kartoista 552 m. — C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 140 m. — 23 p. Gust. Ad. Niska, nitomistyöstä 101 m.

Huhtik. 1 p. K. Björn, postikulutuksista 8: 25. — C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 240 m. — Suomen Pankki, rahalippaan talletuksesta 36 m. . . . . 2,524: 75.

Säästövarat tulevaan kassatiliin.

1882. Huhtik. 5 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 42: 63.

Yhteensä *Smk.* 2,567: 38.

Helsingissä, Huhtikuun 5 päivänä 1882.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Toukokuun 3:na p:nä 1882.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* hra E. Beauvois'lta: Bulletin critique de la Mythologie Scandinave; Courier du Nord, sivv. 614—620; La vendette dans le nouveau monde. *b)* Viron oppineitten seuran „Sitzungsberichte“ 1881; C. Schirren: Nachtrag zu Band XIII Heft I d. Mittheil. d. Ges. f. Geschichte u. Alterthumskunde der Ostsee-Provinzen Russlands. *c)* Suomen Vuorihallituksen kertomus vuodelta 1880. *d)* Suomen lääkintöviraston kertomus vuodelta 1880. *e)* Suomen lääkäriseuran „Förhandlingar“ kokouksessa Syyskuulla 1881. *f)* Wiipurin kirjallisuus-seuralta: Vegan matka. Kuudes vihko.

3 §. Herra Esimies ilmoitti, että muutamat Savo-Karjalais-osakunnan jäsenet olivat kuvilla varustetun Kalevalan aikaansaamiseksi perustaneet erinäisen, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran hoidettavaksi aijotun, noin 1,300:n markan suuruisen rahaston, jonka hra kanslianeuvos E. Lönnrot viime syntymäpäivänänsä oli sallinut, tehdyn anomuksen johdosta, nimensä mukaan nimitettäväksi, sekä että hra laamanni G. A. Wetterhoff'ilta tähän rahastoon oli lahjaksi tullut Neljäsataa-viisikymmentä (450) markkaa, niinkuin myöskin Kansanvalistus-seuran haara-osastolta Tampereelta Satakahdeksantoista (118) markkaa.

4 §. Luettiin Seuran rahavartian, kamreeri A. Boehmin sekä allekirjoittaneen tekemä, näin kuuluva nykyisen tilivuoden kulunkiarvio, jonka ohessa Seura päätti yliopiston päävahtimestarille J.

Paleniukselle vähäiseksi palkkioksi Seuran kokouksia varten nähdystä vaivasta antaa Viisikolmatta (25) markkaa.

Tilivuoden 1882—1883 Kulunki-arvio.

Tuloja.

	Smk.	pi.
Apurahaa Hänen Majesteettinsä Keisarin käsikassasta	1,200:	—
Valtioapua	10,000:	—
Myydyistä kirjoista	11,000:	—
Korkoja	4,550:	—
Jäsenrahoja	500:	—
Kaikellaisia tuloja	200:	—
	27,450:	—
Vajausta	1,000:	—
Yhteensä Smk.	28,450:	—

Menoja.

Suomi, XV vihko, loppukustannukset	2,250:	—
Suomi, XVI vihko	1,500:	—
Sanakirjallisista töistä	12,000:	—
Satujen keräysrahoja	600:	—
Kilpasuomennoksia	2,000:	—
Kalevalan toisinnot	600:	—
Satujen kopioiminen	200:	—
Venetian Kauppias	1,400:	—
Palménin ranskankielinen kertomus	1,500:	—
Virkamiesten ja vahtimestarin palkkoja	2,900:	—
Arkiston huoneenhyyryä	800:	—
Kassakreditivi-korkoa	700:	—
Kaikellaisia	2,000:	—
Yhteensä Smk.	28,450:	—

5 §. Yhdessä edellisen kanssa allekirjoittanut ilmoitti tohtori E. G. Palménin lausuneen sitä toivoa, että franskankielisen juhlakertomuksen painattamiseen kävisi kahden viikon perästä ryhtyminen sillä ehdolla, että kääntämistyötä painamisen rinnalla kesällä

saataisiin jatkaa; sekä filosofian maisterin A. J. Melan luvanneen ensi kesänä laittaa Huxley'n teoksen Ihmisruumiin rakennuksesta suomennetuksi, ja päätti Seura, mitä jälkimäiseen asiaan tuli, että Huxley'n kirjan hanke siksensä jätettäisiin, jollei suomennostyö niin edistyisi, että ennen tulevan Syyskuun loppua saataisiin painattamiseen ryhtyä sekä työn lopullinen päättyminen varmaksi havaittaisiin.

6 §. Esiin otettiin Suomalais-Wenäläisen Sanakirjan asia, jolloin allekirjoittanut 1:ksi Seuran tiedoksi saatti, että filosofian kandidaati S. Hellgren oli ilmoittanut tämmöistä sanakirjaa varten pari kuukautta takaperin sisäänjättäneensä anomuksen vuotisesta valtioavusta, jota anomusta yliopiston konsistorio kysyttynä oli puoltanut, sekä aikovansa työhön ryhtyä, jos puheen-alainen apu hänelle suotaisiin, ja 2:ksi lehtori E. W. Palanderin kirjeitten johdolla antoi tarpeellisia tietoja hänen alottamansa teoksen suunnitelmasta ja ehdoista, ja Seura päätti, ettei tätä nykyä mihinkään toimeen ryhdyttäisi, vaan odotettaisiin, kunnes saatiin nähdä, mihinpäin asianhaarat kääntyisivät.

7 §. Seuralle ilmoitettiin, että Etelä-Hämeessä toimitettavaa sadunkeräystä varten avonaiseksi julistettua matkarahaa olivat määrä-ajan kuluessa hakeneet ylioppilas F. E. Richter, ylioppilaskokelas F. O. Rapola ja lyceiläinen V. Salminen, joka viimemainittu oli anomuskirjaansa liittänyt paitsi muuta kokoelman „Satuja y. m. Kuhmalahdelta“, ja päätti Seura lähettää näin tulleet kirjoitukset Runoustoimikunnan tutkittavaksi.

8 §. Yhdessä edellisen kanssa Seura päätti ylioppilas K. Krohnille sadunkeräystä varten Kajaanin seuduilla matkarahoiksi antaa Kolmesataa (300) markkaa, sen hyväksyvän lauseen kuultuansa, jonka lehtori B. F. Godenhjelm Runoustoimikunnan puolesta suullisesti antoi ylioppilas Krohnin nykyisin Seuralle jättämästä satukokoelmasta.

9 §. Puheeksi otettiin uusi „Suomalaisen Lakiteoksen“ laitos, ja päätti Seura viipymättä tarpeellisiin toimiin ryhtyä, antaen allekirjoittaneelle käskyn sitä varten puhutella lehtoria, varatuomari O. Favénia, sekä määräten, että Lakisanaluetteloa varten asetettu komitea, jollei varatuomari Favén työhön suostuisi, ajattelisi ja Seuralle ehdottelisi toista soveliasta miestä.

10 §. Allekirjoittanut Seuran tiedoksi saatti, että filos. kan-

didaati Jon. Castrén oli ilmoittanut heikon terveyden ja muitten töitten vuoksi luopuvansa hänelle uskotusta Lakisanaluettelon toimitustyöstä, ja antoi Seura tätä Luetteloa varten asetetulle komitealle käskyn hankkia toisen työntekiän hänen sijaansa, joka komitean valitsema saisi suoraa päätä käydä työhön käsiksi; ja tuli vastamainitun komitean lisäksi nykyisen Toukokuun kuluessa miettiä Lakisanaluettelon lopullisen suorituskomitean toimeenpanoa sekä tätä suorituskomiteaa varten laatia ja Seuralle esitellä jonkunlaista ohjesääntöä, avukseen tässä tehtävässään ottaen soveliaita miehiä.

11 §. Keskusteltavaksi otettiin alkuperäisiä teoksia varten asetettavat kirjalliset palkinnot ja tultiin seuraaviin päätöksiin. 1:ksi: Seura olisi ensi kerran v. 1885 tämmöisiä palkintoja jakava, jonka ohessa lausuttaisiin Seuralla olevan aikomus siitä ajasta lähtienkin alkuperäisistä teoksista palkintoja antaa. 2:ksi: Itse palkinto oli nouseva 2,000:teen markkaan ja accessit 500:teen, jotka rahat otettaisiin Seuran yleisestä kassasta. 3:ksi: Lukuun otettaisiin ilman erinäistä hakemusta semmoiset kansalliskirjallisuuden arvoa koroittavat teokset, jotka ennen 1885 vuoden vuosikokousta joko valmiina käsikirjoituksena Seuralle jätettäisiin tai olivat painon kautta ilmestyneet. 4:ksi: Käsikirjoituksesta määrätty palkinto oli tekiälle ulos annettava vasta kuin teos oli valmiina painon kautta ilmestynyt. 5:ksi: Palkitun teoksen omistus-oikeus oli tekiän haltuun jäävä. Näitten määräysten johdolla tuli allekirjoittaneen tulevaksi kertaa laatia sanomalehdissä julkaistava ilmoitus ja oli silloin asia lopullisesti ratkaistava.

12 §. Edellisessä keskustelussa oli puheeksi tullut tätä nykyä klassillisia suomennoksia varten asetetut kilpapalkinnot ja arveltu, että Seuran kenties sopisi jo parin vuoden päästä nämät lakkauttaa, josta asiasta päätös myöskin oli tulevassa kokouksessa tehtävä.

13 §. Seuran kuullen luettiin ylioppilas O. A. F. Lönnbohm'ilta tullut, Virolais-Suomalaisen Sanakirjan laatimista koskeva, näin kuuluva ehdotus, joka päätettiin lähettää Kielitieteellisen Osakunnan tutkittavaksi, ja oli, niin pian kuin Osakunta oli lauseensa valmiiksi saanut, välikokous pidettävä.

„*Suomen Kirjallisuuden Seuralle!*

Vuosi vuodelta on Suomen ja Viron kansan välillä henkinen ja aineellinen liike vilkastunut ja laajentunut. Kuitenkin puuttuu vielä tarpeellisimpiakin välitysneuvoja, ei ole edes Virolais-suomalaista eikä Suomalais-virolaista sanakirjaa.

Useampia vuosia on allekirjoittanut sentähden valmistautunut voidakseen saada noista toisen, ehkäpä molemmatkin toimitetuksi. Tällä kertaa esittelen seuralle vaan Virolais-suomalaisen sanakirjan ehdotuksen, toivoen jotta seura rupeaisi yritystäni sekä neuvoilla että kustannuksilla kannattamaan.

Virolais-suomalaiseen sanakirjaan olen aikonut ottaa 1:ksi kaikki tavallisemmat sanat puhe- ja kirjakielestä; 2:ksi kaikki vanhassa kansalliskirjallisuudessa s. o. runoissa, saduissa ja arvoituksissa käytetyt sanat, olkootpa sitten johdettuja, yhdistettyjä taikka vanhentuneita sanoja; 3:ksi jokseenkin tarkoin etevimpien uudenaikaisten kirjailijain, niinkuin Hurt'in, Koidulan, Jacobson'in, Pärn'an ja Hermann'in teoksissa löytyvät sanat; 4:ksi sekä tärkeimpien ja merkillisimpien esineiden että ymmärteiden murteelliset nimitykset; 5:ksi vähän vaan uusimpia tiedesanoja, kun niiden käytäntö ei ole vielä vakautunut; 6:ksi vielä vähemmän, tuskinpa ollenkaan uusimpia lainasanoja niinkuin subjekt, spektrum, j. n. e.; 7:ksi enemmän tavallisia johdonnaisia kuin Wiedemann, muun muassa *-mine-* sekä -ja-päätteisiä verbeistä johdettuja sanoja; 8:ksi suomenkielestä poikkeavaisempia lauseparsia, osaksi semmoisiakin, jotka suomalainen kyllä voisi ymmärtää selityksettäkin, vaan jotka valaisevat jonkun sanan omituista käytäntötapaa.

Sitä vastoin pitäisin turhana merkitä semmoisia Tarton murteissanoja, niinkuin külä, pühä kirjakielen soinnuttomain muotojen rinnalla.

Näiden perusteiden mukaan luulen sanakirjan laajenevan noin 35,000 sanaa sisältäväksi, mutta arkkiluvulleen tulevan olemaan supeamman kuin muiden yhtä sanarikkaiden sanakirjateosten, kentiesi 30 painoarkkia.

Kun sanavarat ovat monelta taholta koottavat ja Wiedemann'inkin sanakirjan sanat ovat eri järjestyksessä ynnä eri kirjoitustavalla, niin näkyy tämäkin sanakirjatyö olevan jokseenkin ai-

kaa viepä, kentiesi töisevämpi kuin moni muu. Olenpa sentähden arvellut tekijäpalkkiokseni ehdotella 200 markkaa painoarkilta.

Ominpäini olen jo valmistuspuuhissa ollutkin, kooten sanoja sekä kansansuusta että kirjallisuudesta ja sanomalehdistä, sulatellen yhteen entisiä sanastoja niinkuin Aminoff'in ja Ahlqvist'in (Murteiskirjassa) ja Wiedemann'in sanakirjaa hyväkseni käyttäen ynnä Suomen ja Viron kielen sanojen merkityksiäkin vastakkain sovitellen esim. siinä Suomalais-virolaisessa noin 8,000 sanaa sisältävässä sanastossa, jota vuoden päivät sitten tarjosin seuran kustannettavaksi.

Eräitä keskitekoisia näytteitä jätän nyt tekeillä olevasta teoksestani S. K. Seuran nähtäväksi.

Pyytäisin jo tänä kevännä saada tietää S. K. Seuran ajatuksen asiasta ja lausunnon ehdotuksestani.

Helsingissä Toukok. 2 p:nä v. 1882.

O. A. F. Lönnbohm".

14 §. Ilmoitettiin, että Seuralle oli tullut kilpasuomennos, nimeltä „Fieskon salaliitto", ja oli tämä Runoustoimikunnalle lähetettävä.

15 §. Hra professori F. J. Petersen oli ilmoittanut itsensä olevan estetyn kilpasuomennoksena tullutta „Tacitin Agricolaa" tutkimasta, jonka vuoksi päätettiin pyytää professori F. Peranderia tutkijan toimeen.

16 §. Seuran jäseniksi esiteltiin filosofian kandidaatit Knut Eliel Sonck ja Sakari Adolf Westerlund; Valtiopäivämiehet maakauppiaat Tuomas Laurikainen, Juhani Pietari Sahlgren ja Eerikki Tensikkala, talolliset Matti Junnola ja Pekka Leppänen sekä maanviljeliä Lassi Laitinen.

17 §. Luettiin Seuran rahavartian, kamreeri A. Boehm'in antama, näin kuuluva kuukaustili:

Kassatili Toukokuun 3 päivänä 1882.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1882. Huhtik. 6 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 42: 63.

Tuloja.

Huhtik. 8 p. G. L. Söderström, myydyistä kirjoista 19 m. — G. Ignatius, d:o 26: 16. — J. C. Lagerspets, d:o 620: 59. — O. Granström, d:o 41: 85. — Waseniusen kirjakauppa, d:o 412 m. — Clouberg & C:o, d:o 550 m. — 14 p. Cargerin rahat 200 m. — 17 p. R. Stenius, jäsenrahansa 24 m. — 20 p. M. A. Wahlforss, myydyistä kirjoista 50: 98. — 25 p. L. Pelkonen, d:o 12: 33. — K. R. Auranen, d:o 15: 36. — Ferdinand Westerling, jäsenrahansa 24 m. — 26 p. Charlotta Face, myydyistä kirjoista 23: 25. — R. Erenius, jäsenrahansa 24 m. — Wickström & C:o myydyistä kirjoista 998: 62. — A. W. Jahnsson, d:o 294 m. — 27 p. Heikki Salonius, myydyistä kirjoista 11: 47. — Toukok. 1 p. Emil Hagelbergin kirjakauppa, d:o 356: 50. — A. A. Granfelt, d:o 158: 70. — 2 p. Korkoa lahjoitusmaiden obligationeista 258: 75. . . . . 4,122: —

Yhteensä *Smk.* 4,164: 63.

Vastaavata.

Menoja.

1882. Huhtik. 8 p. E. Olsoni, lakisanoista Lakisanain Luetteloa varten 41 m. — 11 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 70 m. — 13 p. Lång & Ståhlberg, paperista 37: 60. — 20 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 78 m. — J. Sjölin, lakisanoista Lakisanain Luetteloa varten 100 m. — 22 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 600 m. — Kustavi Grotenfelt, Seuran suomenkielisen juhlakertomuksen toimittamisesta ja korrehtuurin lukemisesta 400 m. . . . . 1,326: 60.

Siirtovarat tulevaan kassatiliin:

1882. Toukok. 3 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 2,838: 03.

Yhteensä *Smk.* 4,164: 63.

Helsingissä, Toukokuun 3 päivänä 1882.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

F. W. Rothsten.

Välikokous Toukokuun 27:nä p:nä 1882.

1 §. Hra lehtori J. Krohn ilmoitti Seuran kirjeenvaihtajajäsenen hra W. Mainoff'in lausuneen sitä toivoa, että hänen kirjoituksensa Mordwalaisten häämenoista suomeksi käännettynä Seuran kustannuksella julkaistaisiin, ja päätti Seura, että puheenalainen kirjoitus, jonka lehtori Krohn oli havainnut hyvin valaisevaksi ja arvokkaaksi ja joka hänen arvionsa mukaan oli täyttävä noin 6 arkkia, Suomi-kirjaan otettaisiin, ja tuli allekirjoittaneen suomennostyöhön pyytää Wenäjän kielen opettajaa hra K. Hämäläistä, jonka käännöstä lehtori Krohn suosiollisesti lupasi painettaissa läpi lukea.

2 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.

3 §. Ilmoitettiin, että Seura alamaisella kiitollisuudella oli saanut vastaan-ottaa toisen tämänvuotisen kolmanneksen, 400 m., Hänen Keisarillisen Majesteettinsa suomalaisesta käsikassasta, sekä että kuitti siitä oli asian-omaisille lähetetty.

4 §. Samoin ilmoitettiin lahjaksi Norjasta tulleen: Folkevennen. Ny raekke. 5:te Bind. 6:te Hefte; H. Larsen, Kjöbmanden i Venedig; Y. Nielsen, Norges historie efter 1814. Förste Binds andet Hefte.

5 §. Esiin otettiin ja ratkaistiin seuraavat tekeillä olevaa Lakisanaluetteloa koskevat asiat: 1:ksi. Sen johdosta, että hra kandidaati Jon. Castrén kirjallisesti oli edustanut itselleen oikeutta tarkastaa tai itse laatia hänen työtänsä koskevan alkulanseen osan, päätti Seura, että painosta ilmestyvän ainekokoelman syntyä ja tar-

koitusta esittelevä alkulause oli Seuran nimessä sihteerin kautta toimitettava, sekä että tähän alkulauseesen sopi ottaa, mitä selityksiä työstänsä eri suorittajat tahtoivat antaa, kuitenkin niin, ettei teoksen julki pääsy niitten vuoksi millään lailla saisi viipyä eikä estyä. — 2:ksi. Hra Castrénin työn jatkajaksi Luettelon toimittamisessa otettiin Luetteloa varten asetetun komitean ehdotuksesta ylioppilas A. Lilius, joka jo ennen oli ollut tässä hankkeessa osallisena. — 3:ksi. Vastamainitulle komitealle hra Castrén oli kirjallisesti antanut sen tiedon, että hän katsoisi Kaksituhatta-viisisataa (2,500) markkaa soveliaaksi palkinnoksi siitä työstä ja ajasta, joka häneltä oli Lakisanaluettelon valmistukseen mennyt, ja luettiin nyt julki sekä tätä asiaa koskeva kohta hra Castrénin kirjeestä että myöskin seuraava osa hra Esimiehelle jo lähetetystä komitean lausesta: „Tämä maksu tosin komitean mielestä tuntuu jotenkin runsaalta, jopa liialliseltakin, mutta komitea ei kuitenkaan saata olla Kirjallisuuden Seuraa sen suorittamiseen kehoittamatta, koska komitean on vaikea, miltei mahdoton, arvostella, mitä työtä ja vaivoja hra kandidaati Castrénilla on ollut keräämistoimen alottamisessa ja johtamisessa, ja koska ei ole voitu hänen kanssaan ennalta maksusta sopia.“ Asiasta keskusteltuaan Seura suostui ylhäällä mainitun maksun hra Castrénille antamaan, ja olivat rahat kassasta maksettavat, kun hän sihteerin haltuun oli jättänyt kaikki puheen-alaista luetteloa varten hankitut ainekokoelmat, joka asia oli hänen viipymättä toimitettava. — 4:ksi. Pöytäkirjassa oli mainittava, että Lakisanaluettelon työ nyt oli ollut lähes puolikolmatta kuukautta seisahuksissa.

6 §. Seuran käskystä oli allekirjoittanut uuden Suomalaisen Lakiteoksen laitoksen toimittajaksi pyytänyt hra lehtori O. Favénia ja ilmoitti nyt hänen työhön suostuneen, jonka sanoman Seura mielihyvällä vastaan-otti.

7 §. Luettiin näin kuuluva *„Elias Lönnrotin rahastoa kuvallista Kalevalaa varten“* koskeva kirjoitus, jonka johdosta hra Esimies, kun siinä mainittu summa puhtaassa rahassa ja velkakirjoissa oli luettu sekä yhdessä alkukirjoituksen kanssa Seuran rahavartian haltuun jätetty, Seuran puolesta kiitti hyvän asian harrastajia antajia, ja Seura muutoin päätti, että varat vastaan-otettaisiin eri ra-

hastona hoidettaviksi sekä ensi syksynä keskusteltaisiin, millä keinoilla tarkoitus parhaiten saavutettaisiin:

„*Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.*

Kun Elias Lönnrot viime Huhtikuun 9 päivänä täytti 80 vuotta, jätti yhdeksän Savokarjalaisen Osakunnan jäsenistä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran haltuun rahasumman perustukseksi uudelle rahastolle, jota käytettäisiin tulevaa kuvallista Kalevalaa varten. Samalla kertaa pyysivät lahjoittajat kanslianeuvos Elias Lönnrotilta saada kunnian käyttää hänen nimeänsä tälle uudelle rahastolle, johon hän myös suostui. Rahaston nimi tulisi siis olemaan: Elias Lönnrotin Rahasto kuvallista Kalevalaa varten.

Tätä kuvallista Kalevalaa rahaston perustajat eivät ole ajatelleet siltä kannalta, että se tulisi sisältämään ainoastaan etnografillisia piirustuksia ynnä niihin kuuluvia tieteellisiä selityksiä, vaan etenkin taiteellisia kuvia Kalevalan alalta, ehkä siihen suuntaan kuin Dorén kuva-teokset. Mutta koska tällä alalla vielä on niin vähän toimeen saatu, ehdoittaisivat perustajat että Suom. Kirj. Seura kehoittaisi taiteilijoitamme työhön ryhtymään kilpapalkintojen asettamisella aina sen mukaan kuin rahaston varat myöntävät.

Luottamuksella jättävät perustajat koko yrityksen Suom. Kirj. Seuran haltuun, varmana siitä, että Seura suosiollisesti ei ainoastaan hoida rahastoa vaan myös miettii ja käyttää mitä keinoja se soveliaimmiksi katsoo tarkoituksen saavuttamiseksi.

Tänä päivänä Seuran haltuun jätetty pohjarahasto teki 9 päivänä Huhtik. 1882:

Puhtaassa rahassa	251: 75.
Velkakirjoissa	1,085: 60.
Yhteensä *Smk.*	1,337: 35.

Helsingissä, 27 p. Toukokuuta 1882.

Perustajien puolesta:
Matti Äyräpää.“

8 §. Runoustoimikunnan puolesta hra asessori K. Slöör ilmoitti Toimikunnan tutkineen sisääntulleita sadunkeräyksen matka-

rahan anomuksia sekä muuten hankkineen tarpeellisia tietoja ja nyt ehdottelevan, että Etelä-Hämeen sadunkeräyksen matkaraha annettaisiin ylioppilas-kokelaalle F. O. Rapolalle, johon ehdotukseen Seura suostui, ja oli siis hra Rapolalle matkaraha annettava.

9 §. Historiallisen Osakunnan puolesta hra Esimies ilmoitti, että Osakunnan mielestä jälkimäinen osa hra D. E. D. Europæuksen laatimasta kirjoituksesta „Maadjarilaiset Wenäjän vallan mahtavuuden perustajina“ hyvin sopi Suomi-kirjassa julkaista, mutta edellinen oli vähemmän asiaan kuuluva ja ottaisi ahtaassa Suomi-kirjassa liian paljon tilaa, johon osakunnan mietteesen Seura puolestansa yhdistyi, ja oli siis ensin mainittu osa Suomi-kirjaan painatettava.

10 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että Seura oli saanut lahjaksi ylioppilas J. Sjörosilta vastaan-ottaa sanakokoelman Lönnrotin sanakirjan lisävihkoa varten.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

F. W. Rothsten.

Kesäkuun 7:nä p:nä 1882.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin, jonka jälkeen ilmoitettiin hra D. E. D. Europæuksen panneen Seuran hra Esimiehelle jätetyn, kirjallisen vastalauseen sen 9:nnessä §:ssä mainittua päätöstä vastaan.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* Eesti Kirjameeste Seltsiltä: A. F. Raudkepp, Tarkuse ja vooruse pildid ajaluost; Aastaraamat 1881; C. R. Jakobson, Kolm- isamaa könet. *b)* Suomen lääkäriseuralta: Handlingar. 1882. 24 Bd. N:o 1.

3 §. Keskusteltavaksi otettiin Seuran kokouksessa viime Toukokuun 3:na esiin tullut alkuperäisistä kirjateoksista asetettavien palkintojen asia, ja päätettiin nyt, että kaksi palkintoa, toinen tuhannen (1,000), toinen viidensadan (500) markan suuruinen, asetettaisiin niitä tarkempia määräyksiä noudattamalla, joita vastamainitussa kokouksessa oli tehty, jonka jälkeen allekirjoittanut julkiluki ja Seura hyväksyi näin kuuluvan, sanomalehtiin pantavan ilmoituksen:

„Kansallista kirjallisuutta edistääksensä on Suomalaisen Kirjallisuuden Seura päättänyt v. 1885, jolloin Kalevalan ilmestymisestä

viisikymmentä vuotta on kulunut, antaa kaksi kirjallista palkintoa, joista toinen on yhdentuhannen (1,000), toinen viidensadan (500) markan suuruinen, semmoisista alkuperäisistä suomenkielisistä kirjateoksista, jotka puheenalaisen kirjallisuuden arvoa korottavat ja ennen 1885 vuoden vuosikokousta joko ovat painon kautta julkaistut taikka käsikirjoituksessa valmiina Seuran arvosteltavaksi jätetään. — Jälkimäisessä tapauksessa suoritetaan määrätty palkinto vasta kun teos on painon kautta täysi-valmiina ilmestynyt. — Palkitun teoksen omistus-oikeus jää tekiän haltuun. — Josta kunnioitettaville kirjailijoille tämän kautta tieto annetaan."

4 §. Määrä oli ollut tässä kokouksessa keskustella ja päättää kilpasuomenmoksista asetettujen kilpapalkintojen lakkauttamisesta, mutta katsottiin hyväksi jättää asia tulevaksi syksyksi.

5 §. Luettiin hra maisteri J. A. Hahnssonilta tullut, ruotsalais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa koskeva, näin kuuluva kirje, jonka esiin tuomia ehdotuksia Seura yksimielisesti hyväksyi:

„*Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle!*

Koska alkuansa, kun otin ruotsalais-suomalaista sana-kirjaa toimittaakseni, oli välipuhe semmoinen, että minulle vastaiseksi tulisi vuosipalkka maksettavaksi, mutta että niin pian, kuin mahdollista, palkkani määrättäisiin painetun arkin mukahan, ja koska nyt, kun on painamista aljettu, minulta jo käypi mahdolliseksi jotenkin päättäminen, paljonko pyytäisin arkilta, minä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle nöyrimmästi ehdottelen:

1) että painetulta arkilta minulle maksettaisiin kaksisataa (200) markkaa toimitus-palkaksi, joka palkka tosin ei täydelleen korvaa sitä työtä ja aikaa, mitä Lönnrotin sana-kirjan kokoinen arkki vaatii, mutta josta kuitenkin toivon saattavani työtä jatkaa;

2) että korehtuuri-apulaisten varalle määrättäisiin viisi kolmatta (25) markkaa arkilta; ja

3) että tämän vuoden Huhtikuusta pitäen maksuni laskettaisiin arkkilukua myöten A:n alusta alkaen, joten vuosipalkkani aika olisi ulottunut jo mainitun Huhtikuun 1 päivään. Hämeenlinnasta Toukokuun 22 päivänä 1882.

Nöyrimmällä kunnioituksella

J. A. Hahnsson."

6 §. Hra maisteri P. Cajander oli kirjallisesti pyytänyt allekirjoittanutta Seuralle esittelemään, että hän Shakespearen draamojen suomennoksista saisi vähän suuremman maksun kuin ennen, nim. Sataviisikymmentä (150) markkaa painetulta arkilta, ja suostui Seura toistaiseksi tähän pyyntöön, siinä varmassa toivossa, että tulevat kappaleet tutkittaissa havaittaisiin yhtä etevällä tavalla käännetyiksi kuin tähän asti toimitetut.

7 §. Valmistuvaksi ilmoitetun „Venetian kauppiaan" suomennoksen myyntihinnaksi määrättiin Kaksi (2) markkaa 50 penniä kappaleelta.

8 §. Ilmoitettiin, että franskankielinen käännös tohtori E. G. Palmén'in kertomuksesta Seuran viisikymmenvuotisesta toimesta oli painosta valmistumallaan, ja päätettiin, että myyntihinta olisi Kolme (3) markkaa kappaleelta, jonka ohessa Seuran Esimiehelle ja sihteerille annettiin valta ilmaiseksi levittää kirjaa, kussa niin soveliaaksi katsoivat. Yhdessä arkiston-hoitajan kanssa tuli allekirjoittaneen miettiä kanteen ehkä pantavaa ilmoitusta jostakusta teoksen ulkomaisesta myyjästä.

9 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että T:ri Geitlinin suomalais-latinainen sanakirja luultavasti jo kesällä valmistuisi, ja valtuutettiin hra Esimies yhdessä sihteerin ja arkistonhoitajan kanssa sen myyntihintaa määräämään taikka, jos asianhaarat vaativat, kutsumaan Seura välikokoukseen.

10 §. Seuran rahavartialle, herra kamreeri A. Boehm'ille oli allekirjoittaneen ilmoitusta myöten valtiopäivämies kauppias F. Neppenström nykyisin jättänyt Satakolmekahdeksatta (173) m. 30 p. sillä ilmoituksella, että nämät rahat olivat Joensuun kaupungissa kootut ja tänne lähetetyt Johan Vilhelm Snellman'ille vastedes pystytettävän kuvapatsaan rahaston perustukseksi, ja päätti Seura talteensa ottaa ja kasvulle panna nämät rahat, mihinkään eri toimiin mainittua rahastoa varten kuitenkaan sitoumatta.

11 §. Allekirjoittanut Seuran tiedoksi saatti, että hra K. Hämäläinen oli suostunut kääntämään hra W. Mainoffin venäjänkielisen kirjoituksen Mordvalaisten häätavoista, josta viime kokouksessa puhe oli ollut, sekä työstänsä pyytänyt Kolmesataa-viisikymmentä (350) markkaa, korrehtuurinluku siihen laskettuna, ja katsoi Seura tämän kaupan hyväksi, varsinkin koska työ oli luvattu valmiiksi ennen tulevan Syyskuun loppua.

12 §. Runoustoimikunnan pyynnöstä allekirjoittanut ilmoitti, että toinen niistä Goethe'n Egmontin suomennoksista, jotka olivat Seuralle tänä vuonna jätetyt, nim. se, jonka oli vaan alku valmiina, voisi kilpasuomennoksena kysymykseen tulla, vaikkei Toimikunta siitä nyt mitään ratkaisevaa lausetta antanut, vaan ehdotti, että kun työ oli perille saatettu, varsinainen tutkijakunta asetettaisiin, ja yhdistyi Seura tähän Runoustoimikunnan mietteesen.

13 §. Hra A. Kanniselta oli Seuran tarkastettavaksi ja, jos mahdollista, lunastettavaksi tullut kokoelma satuja, taikoja, loitsuja jms., joka päätettiin lähettää Runoustoimikunnan arvosteltavaksi.

14 §. Valtiopäivätoimet olivat estäneet Lakisanaluettelon komitean esimiestä, professori J. Forsmania, komitean tehtäviin ryhtymästä, jonka vuoksi välikokous oli pidettävä, kun komitea ehti saamaan Seuralle annettavan ehdotuksensa Luettelon lopullisesta suorituskomiteasta valmiiksi.

15 §. Seuran jäseniksi esiteltiin piirilääkäri Kaarle Edvard von Bonsdorff, maanviljelijä Johan Fredrik Niklander ja rusthollari Lauri Saarelainen.

16 §. Seuran rahavartia, kamreeri A. Boehm, jota varsinaiset virkatoimet olivat estäneet kokoukseen tulemasta, oli sisään jättänyt näin kuuluvan kuukaustilin:

Kassatili Kesäkuun 7 päivänä 1882.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . 2,838: 03.

Tuloja.

Toukok. 13 p. Frenckellin Kirjakauppa, myydyistä kirjoista 265 m. — J. Th. Åkerman, d:o 87: 50. — G. W. Edlund, d:o 1,221 m. — V. Weurlander, d:o 1,017: 78. — 17 p. L. Laitinen, jäsenrahansa 24 m. — 22 p. E. Tennikkala, d:o 24 m. — A. Herckman, d:o 24 m. — Apurahaa Hänen Keisarillisen Majesteettinsa käsikas-

sasta 400 m. — 23 p. J. Schwartzberg, jäsenrahansa 24 m. — M. Junnola, d:o 24 m. — 24 p. T. Laurikainen, d:o 24 m. — P. Leppänen, d:o 24 m. — 25 p. A. A. Ericson, ostetuista kirjoista 20 m.

Kesäk. 1 p. J. P. Sahlgren, jäsenrahansa 24 m. —
3 p. Valtioapua 2,500 m. . . . . 5,703: 28.
1 p. Lainannut Collanin Rahastosta . . . . 1,500: —

Yhteensä *Smk.* 10,041: 31.

Vastaavata.

Menoja.

1882. Toukok. 4 p. K. Krohn, matkaraha sadunkeräystä varten Kajaanin seuduilla 300 m. — J. Palenius, hyväntekiäisiksi Seuran kokousten tuottamasta vaivasta 25 m. — 12 p. E. Ascholin, vuosimakso Suomen Kustantaja-yhdistykselle 36 m. — 20 p. Suomen Pankki, Seuran Kassakreditiivitilin differenssi-korkoa 601: 89. — 25 p. Matti Ruuth, Kalevalan toisintojen kopioimisesta 342: 48. — Aino Winter, d:o 115: 07. — 26 p. Palovakuutusraha kirjavarastosta 120 m. — 31 p. Jonas Castrén, palkkio hänen toimittamastansa uuden Lakisanaluettelon osasta sekä tätä Luetteloa varten tapahtuneen sanankeräystoimen johtamisesta 2,500 m. — F. O. Rapola, matkaraha sadunkeräystä varten Etelä-Hämeessä 300 m.

Kesäk. 1 p. F. W. Rothsten, palkkaansa 200 m. — A. Boehm, d:o 100 m. — K. Björn, d:o 125 m. — Emelie Rönnlund, arkiston korjuusta 40 m. — 3 p. P. Cajander, „Venetian Kauppiaan“ suomennoksesta 600 m. — Hedvig Lang, hyyryä 200 m. — 6 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 161 m.

— Hj. F. Palmén, ennakkomakso Seuran franskankielisen juhlakertomuksen toimittamisesta 300 m. . . . . 6,066: 44.

Toukok. 19 p. Pantu sisään Seuran Kassakreditiivitiliin Suomen Pankissa 3,000 m. — 20 p. D:o d:o 800 m. . . . . 3,800: —

Säästövarat tulevaan kassatiliin:

Seuran juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 174: 87.

Yhteensä *Smk.* 10,041: 31.

Helsingissä, Kesäkuun 7 päivänä 1882.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Syyskuun 13:na p:nä 1882.

1 §. Oikaistavaksi luettiin edellisen, viime Kesäkuun 7:nä pidetyn kokouksen pöytäkirja.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen: *a)* Tarton yliopistolta: juhlaprogrammit Joulukuun 12:lta 1881; luettelot yliopiston luennoista ja „personalista“ 1881 vuoden syys- ja 1882 vuoden kevätsemesteriltä. *b)* hra J. Vahl'ilta: Slaegtsbog over afkommet af Christiern Nielsen, 3:s vihko. *c)* Nordiske Oldskrift-Selskab'ilta: Aarboeger, 1881, Fjerde Hefte; Mémoires des antiquaires du Nord, 1881. *d)* Norjasta: Folkevennen. Ny raekke. Sjette Bind. 1 o. 2 Hefte. *e)* Suomen lääkäriseuran „Handlingar“. 1882. 24:de Bandet. N:o 2 & 3. *f)* Suomen lakimiesten „Tidskrift“, 1882. Andra Häftet. *g)* Wiipurin Kirjallisuus-Seuralta: Vegan matka, jatkoa. *h)* hra t:ri J. O. L. Rancken'ilta: Bonderesningen i Svenska Österbotten; Slägten Rancken i Finland. *i)* Eläinsuojelusyhtiö Mikkelissä. *j)* Vuorihallitukselta: Finlands Geologiska undersökning. Beskrifning öfver Kartbladet N:o 5 af K. Ad. Moberg.

3 §. Yhdessä edellisen kanssa hra Esimies ilmoitti erään Seuran vanhan ystävän, joka vähän väliä on Seuraa ennenkin muistanut, nyt lahjoittaneen Seuralle Viisikymmentä (50) markkaa.

4 §. Keskusteltavaksi otettiin, mihin keinoihin Seuran tulisi ryhtyä viime kevään kuvallista Kalevalaa varten perustetun rahaston suhteen, jolloin allekirjoittanut julki luki hra kuvanveistäjä E. Stenbergiltä tulleen kirjoituksen, jossa hän pyysi mainitusta rahastosta saada Kolmesataa (300) markkaa Karjalaan taiteellisessa, Kalevalaa koskevassa tarkoituksessa matkustaaksensa, ja Seura päätti, 1:ksi, että, vasta syntyneen rahaston vähävaraisuuteen katsoen, ei vielä mitään apurahaa siitä annettaisi, sekä 2:ksi, että erinäinen komitea asetettaisiin, joka miettisi ja Seuralle ehdottelisi, kuinka nyt puheeksi tulleessa kuvallisen Kalevalan asiassa yleensä tulisi menetellä, jotta sitä varten perustetun rahaston tarkoitus saavutettaisiin, valiten tämän komitean jäseniksi hrat tohtorit E. Aspelinin ja M. Äyräpään sekä maisteri V. Löfgrenin, ja oli komitean valta lisäjäsenekseen valita, ketä se soveliaaksi katsoi.

5 §. Hra lehtori J. Krohn ehdotti, että ennen määrätyn, 600:n markan suuruisen vuosirahan lisäksi, nyt Kalevalan käsikirjoitusten kopioimiseen käytettäisiin 400 à 500 m., koska oli erittäin tärkeä saada Lönnrotin ja Europæuksen kokoelmat niin pian kuin mahdollista vaaroja vastaan turvatuksi, ja katsoi Seura ehdotuksen hyväksi, määräten puheen-alaiseen tarpeesen Viisisataa (500) markkaa.

6 §. Hra Esimies ilmoitti, Porvoon kirjakauppiaan W. Söderströmin ylioppilas K. Krohnin kautta pyytäneen saada julkaista muutamia viimemainitun nykyisin keräämiä satuja, johon pyyntöön Seura suostui sillä ehdolla, että painettujen satujen omistus-oikeus jäi Seuran haltuun.

7 §. Allekirjoittanut ilmoitti ylioppilas A. Lampisen nykyisin Seuralle lähettäneen tois-kesäisellä matkalla kerätyt sadut ynnä näin kuuluvan kirjeen kanssa:

„Tässä lähetän, allekirjoitettu, viimekesäiset satukeräykseni. Asevelvollisuus-asemani ynnä muut yksityiset suhteet olivat esteenä, etten voinut sitä määrätyssä ajassa perille toimittaa. Nyt sananen niiden paperille-panosta. Se vähä taito pikakirjoituksessa, joka minulla on, oli enemmän haitaksi kuin hyödyksi eri murteiden säilyttämisessä ja pian huomasin sen — katsoen erittäinkin äänteiden moninaisiin vaihteloihin — olevan mahdotonta. Kumminkin täytyi

käyttää kaikkia pikakeinoja saadaksi lauserakennuksen pysymään koossa ja näin kävi mahdottomaksi eri sanain murteen säilyttäminen, jonkatähden puhtaaksi kirjoittaessa täytyi turvautua kirjakieleen. Mahdotonta oli myöskin pysäyttää kertojaa joka lauseen lopussa, koska hän, samalla kun hän alinomaa olisi horjahtanut pois kertomuksen juoksusta, myös olisi tehnyt ne kovin katkonaisiksi, lyhennetyiksi ja kuiviksi. Ei siis ihme, että aina joku sana jopa lausekin on tullut lisää pannuksi, täten en kumminkaan luule kertomusta vahingoittaneeni. Matkasuunnitelmana seurasin Saimaan rantoja Mikkelistä Ristiinaan ja Suomenniemelle. Senjälkeen oleskelin Ju'an pitäjässä, poiketen täältä Rantasalmelle (jossa muistoon kirjoitin kokoelman loppuun otetut taikatemput ja muutamia loitsurunoja, — toiset niistä ovat Ju'an pitäjästä) ja Joroisiin. Täältä siirryin Pieksämäelle ja sieltä Haukivnoren kappeliin. Sittemmin matkaelin Hirvensalmen kautta Joutsaan, sieltä Levonmäelle ja Korpilahdelle, itäpuolla Päijänteen, josta Sysmään ja sieltä Mäntyharjuun ja Mikkeliin.

Semmoisenaan jätän nyt keräelmäni arvoisan Suom. Kirj. Seuralle, toivoen että sitenkin joku korsi olisi tullut viedyksi yhteiseen pesään.

Mikkelissä, $18\frac{2}{IX}82$.

Kunnioituksella
A. Lampinen.

Ja oli mainittu kokoelma lähetettävä Runoustoimikunnan arvosteltavaksi.

8 §. Lisäksi ilmoitti allekirjoittanut, että loppu eräästä keväällä arvosteltavana olleesta Goethen Egmontin suomennoksesta nyt oli sisääntullut, ja valittiin hrat professori F. Perander sekä apukamreeri J. Enlund yhdessä Runoustoimikunnan kanssa teosta tutkimaan.

9 §. Luettiin hra professori F. Peranderilta tullut, Tacitin Agricolan suomennosta koskeva, näin kuuluva lause, jonka loppupäätökseen Seura puolestansa yksimielisesti yhdistyi:

„*Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.*

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kehoituksesta tarkastettuani kilpasuomennosta: Julius Agrikolan elämäkerta on minulla nyt kunnia Seuralle lausua ajatukseni tästä käännöksestä.

Pyydän tätä tarkoitusta varten saada ensin tuoda esiin joitakuita yksityisiä kohtia käännöksestä sekä niihin tehdä muistutuksia.

I l:ssa sanat *clarorum virorum facta moresqve* ovat käännetyt: *mainiomiesten toimet ja elämä.* Mainiomiehet on tuskin sallittava sana ja sanalle: *mores* on *elämä* liian yleinen merkitys. *Luonteet* vastaisi paremmin mores-sanaa. Samassa luvussa: *celeberrimus quisque ingenio ad prodendam virtutis memoriam sine gratia aut ambitione bonae tantum conscientiae pretio ducebatur* on käännetty: *Parahat kirjailiat kertoivat kaikkia, mikä vaan ihmisten muistoa ansaitsi, ystävyyttä tahi omaa etua kysymättä, ainoasti oman tunnon kehoituksesta.* Tässä sanalla *kaikkia* ei ole mitään vastinetta alkutekstissä, vieläpä vaikuttaa se logillisesti väärää ajatusta, koska Taciton tarkoitus ei ole viitata siihen, kuinka laajalta historioitsiat ottavat aineitansa, vaan millä mielellä he niihin ryhtyivät. „Celeberrimus qvisque ingenio“ on myöskin liian niukasti suomennettu sanoilla: parahat kirjailiat. Tekstin mukaan olisi käännöksen sopinut olla: Nerostansa kuuluisat kirjailiat, säilyttääkseen ansioiden muistoa, ystävyyttä tahi omaa etua kysymättä ryhtyivät toimeensa ainoasti oman tunnon kehoituksesta.

XXII l:ssa löytyy lause: *Linnoituksiakin ei kukaan estänyt meikäläisiä rakentamasta;* jossa on kaksi virhettä, koska tietysti tulisi olla: linnoituksia*kaan* ei kukaan estänyt meikäläis*iä* rakentamasta. Samassa luvussa sanat *opportunitates locorum* ovat suomennetut: *paikkakunnan luonne,* joka on aivan väärin, koska Tacitus ei puhu mistään kunnallisista laitoksista, vaan luonnon oloista, joita sotapäällikkö asettaen joukkojansa käyttää hyväksensä. „Opportunitates locorum“ on käännettävä sanoilla: *paikkeiden edut.* Mainitussa luvussa lausutaan: *asukkaat, peldstyneet, eivät uskaltaneet* j. n. e., kun tietysti tulisi olla: pelästyneinä tästä, asukkaat eivät j. n. e. Lause: *crebrae eruptiones* on käännetty: *Usein oli uloshyökkäyksiä,* kun tulisi olla: Usein tehtiin hyökkäyksiä linnoista. Samassa XXII l:ssa lause: Adversus moras obsidionis annuis copiis firmabantur on suomennettu: Pitempää piiritystä varten oltiin vuosikausiksi varustetut elonaineilla. Tämä lause on mielestämme monessa kohden moitittava: pitkä piiritys on arveluttava, saatikka sitten pitempi piiritys. Eikä *firmabantur* ole: oltiin varustetut; se on käännettävä: oli varustettu tahi (jos imperfektimuodon merkitystä

tarkoin ilmoitetaan) oli tapana varustaa. Mainitussa luvussa lauselma: *Agricola umquam per alios gesta avidus intercepit* on käännetty: *Agrikolapa ei anastanut omaksi kunniakseen mitä muut olivat hyvin toimittaneet. Avidus* on tässä jäänyt kääntämättä ja *intercipere*, joka merkitsee *varkain ottaa*, on laimistunut sanaksi: anastaa. Tekstin mukaan on kääntäminen: Agrikola ei ollut ahnas varkain ottamaan omaksi kunniakseen muitten ansioita.

III:ssa sanat: *nunc demum redit animus* on käännetty: *Nyt vasta saamme uudestaan hengittää.* Tässä on luullaksemme epäsuomalaista ajatuksen kuvitusta. Kääntäjä muistuttaa, että sana: *animus* alkuansa ilmoittaa *hengitystä* ja ruotsiksi kyllä sopii hyvin sanoa: *nu omsider få vi andas på nytt.* Suomen kielen muodossa säilyisi animus-sanalle sen alkuperäinen voima, jos tuossa paikassa, jossa Tacitus puhuu siitä, että ihmiset, Domitianon hallituksen poistuttua, alkoivat mieltänsä rohkaista, käännettäisi: Nyt vasta *elämän voimat* uudelleen *virkenevät* meissä.

Katson tarpeettomaksi pitkittää luetteloa tänlaisista kohdista käännöksessä.

Koska minun käsittääkseni Seuran tulee kilpasuomennosten suhteen ankarasti vaatia, että ne ovat kaikin puolin mallinarvoisia, toisin sanoen, että ne täydelleen ilmoittavat alkutekstin sisältöä samalla kuin kielen puolesta ovat erinomaisen puhtaita, sujuvia ja rikkaita, en katso Seuralle sopivaksi palkita nyt kysymyksessä olevata suomennosta. Helsingissä Syysk. 13 p. 1882.

F. Perander".

10 §. Ilmoitettiin, että franskankielinen käännös T:ri E. G. Palménin kertomuksesta Seuran viisikymmen-vuotisesta toimesta kesällä oli painettuna ilmestynyt, ja päätettiin, että kääntäjä, ylioppilas Hj. Palmén, palkinnoksi työstänsä saisi Neljäsataa-viisikymmentä (450) markkaa.

11 §. Samoin allekirjoittanut ilmoitti, että kolmas osa Shakespearen draamojen suomennoksista, nim. „Venetian kauppias" kesällä oli valmiina ilmestynyt, sekä että Hahnssonin sanakirjasta tällä haavaa 13:s, Swanin d:o 14, Geitlinin d:o 54:s ja allekirjoittaneen d:o 4:s puoli-arkki oli latojan käsissä, jonka ohessa Lakisanaluettelon ainekokoelmaa oli 21 ja Suomi-kirjaa 7 arkkia painettu.

12 §. Julki luettiin Helsingin raastuvan-oikeudelta tullut, näin kuuluva haaste, ja päätettiin pyytää hra senatinkanslistia S. A. Aejmelaeusta Seuran asiamieheksi, jollei Kirjakustantaja-yhtiö ottaisi Seuran niinkuin muittenkin osakastensa vaatimuksia kirjakauppias Walleniuksen kuolinpesässä valvoaksensa:

„*Kungörelse:*

I anledning af aflidne Bokhandlaren Johan Immanuel Wallenius efterlemnade enka Bertha Mathilda Olivia Wallenius hos Rådstufvurätten derom gjorda anhållan har Rådstufvurätten i denna Helsingfors stad genom i dag utfärdad offentlig stemning kallat aflidne Bokhandlaren Wallenius' okände borgenärer att andra helgfria måndag i Juli månad år 1883 klockan elfva och sist före tolf på dagen, sina uti Bokhandlaren Wallenius' efterlemnade bo egande fordringar inför Rådstufvurätten angifva, vid det äfventyr Kejserliga förordningen om preskription i fordringsmål och om årsstemning, gifven den 9 November 1868, innehåller; hvarom Finska Litteratursällskapet, som uppgifvits i förberörde bo hafva att fordra 577 mark 32 penni, härmed underrättas. Helsingfors Rådhus, den 5 Juni 1882.

Ex officio:

Viktor Ekroos".

13 §. Ilmoitettiin, että Seuran oli tilaisuus ennen vouratun huoneistonsa lisäksi leskirouva H. Langin talossa Sadan (100) markan vuotista hyyryä vastaan saada yksi makasiini, ja suostui Seura tähän kauppaan.

14 §. Seuran nähtäväksi oli tuotu kappale kansia sidottavaksi päätettyä Kalevalaa varten, jota kappaletta Seura ei kuitenkaan hyväksi katsonut, vaan pyydettiin, että kirjastonhoitaja toisenlaisia kansia ehdotettaviksi hankkisi.

15 §. Seuran jäseniksi esiteltiin hrat filosofian maisteri Kaarle Jaakkola, filosofian kandidaati Aukusti Waldemar Forsman ja ylioppilas Aatto Suppanen.

16 §. Seuran rahavartia, kamreeri A. Boehm luki näin kuuluvan tilin:

Kassatili Syyskuun 13 päivänä 1882.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1882. Kesäk. 8 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 174: 87.

Tuloja.

Kesäk. 14 p. A. A. Granfelt, myydyistä kirjoista 88: 08. — Weilin & Göös d:o 684: 03. — 19 p. Edvard von Bonsdorff, jäsenrahansa 24 m. — Heinäk. 5 p. E. Hammarénin kirjakauppa, myydyistä kirjoista 18: 73. — 7 p. Korkolippuja (1863 v. valtiolainan) 710: 01. — 14 p. D:o d:o 158: 70. — D:o (Hypoteekki-Yhdistyksen 5 % lainan) 262: 50. — 30 p. Chr. Ev. Barck, myydyistä kirjoista 407: 50. — Syysk. 13 p. A. A. Granfelt, d:o 294: 72. — Lauri Saarelainen, jäsenrahansa 25 m. . . . . 2,673: 27.

Kesäk. 10 p. Nostettu Kassakreditiivi-tililtä Suomen Pankissa . . . . . 3,000: —

Elok. 3 p. Lainannut Blombergin Rahastosta. . . . 1,500: —

Yhteensä *Smk.* 7,348: 14.

Vastaavata.

Menoja.

1882. Kesäk. 9 & 12 p. F. W. Rothsten, Latinais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 2,000 m. — 14 p. Oskar Lindblad, paperista 18 m. — A. Reinholm, kuvien piirtämisestä korukansiin sidottavaa Kalevalaa varten 80 m. — A. A. Granfelt, palkkaansa 200 m. — 15 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 50 m. — W. V. Forsman, kassakaapista 450 m. — 29 p. J. A. Hahnsson, Ruotsalais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 900 m. — 30 p. C. G.

Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 112 m. — Heinäk. 1 p. K. Björn, postikulutuksista 11: 45. — 5 p. A. W. Odenvall, korrehtuuriluvusta Englantilais-suomalaisessa sanakirjassa 120 m. — 15 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 140 m. — 24 p. Akseli Lilius, ennakkopalkkio uuden Lakisanaluettelon suorittamisesta 250 m. — Elok. 3 p. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino, ranskankielisen juhlakertomuksen ja Venetian Kauppiaan painamisesta 1,241 m. — Pikkukustannuksista ajalta $^{17}/_{3}82$—$^{3}/_{8}82$ 34: 10. — 5 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 94: 50. — 9 p. D:o d:o 70 m. — 10 p. K. Björn, halkoja arkistoon 44 m. — 14 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 66: 50. — 15 p. Uusi Suometar, ilmoituksista 37: 73. — 19 p. A. E. Favorin, nitomistyöstä 243: 80. — Syysk. 1 p. F. W. Rothsten, palkkaansa 200 m. — K. Björn, d:o 125 m. — 2 p. Morgonbladet, ilmoituksista 18 m. — 9 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 40 m. — 12 p. Hedvig Lang, hyyryä 200 m. — A. Boehm, palkkaansa 100 m. — 13 p. A. A. Granfelt, d:o 200 m. — D:o lähetyskustannuksista y. m. 136: 07. — C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 73 m. . . . . 7,255: 15.

Säästövarat tulevaan kassatiliin:

Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . 92: 99.

Yhteensä *Smk.* 7,348: 14.

Helsingissä, Syyskuun 13 päivänä 1882.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Lokakuun 11:nä p:nä 1882.

1 §. Oikaistavaksi luettiin edellisen, Syyskuun 13:na pidetyn kokouksen pöytäkirja.

2 §. Ilmoitettiin, että Seura alamaisella kiitollisuudella oli saanut vastaan-ottaa tämänvuotisen kolmannen kolmanneksen, 400 m., siitä apurahasta, joka Hänen Keisarillisen Majesteettinsa suomalaisesta käsikassasta on Seuralle suotu, sekä että kuitti siitä oli asian-omaisille lähetetty.

3 §. Lisäksi ilmoitettiin lahjaksi tulleen *a)* Norjasta: Folkevennen. Ny raekke. Sjette Bind. 3:die Hefte; Julius Cæsar, oversat af H. Larsen. *b)* Tanskasta: Nordiske Oldskrift-Selskab'in Aarboeger. 1882. Förste Hefte; Illustreret Tidende, N:is 1084 ja 1087 vuodelta 1880. *c)* hra E. Beauvois'lta: La grande terre de l'ouest. *d)* Wirosta: J. Kurrik, Stenografia õpetus sekä Kirjutamise õpetus. *e)* Suomen lakimiesten seuralta: Tidskrift. 1882. Tredje Häftet. *f)* Wiipurin Kirjallisuus-seuralta: Vegan matka, vihko jälkimäistä osaa. *g)* Tilastolliselta Virastolta: Virallista Tilastoa. VI. Väkiluvun-tilastoa. 8.

4 §. Esiin otettiin edellisessä kokouksessa valmistuvaksi ilmoitetun Lakisanaluettelon ainekokoelman asia, jolloin allekirjoittanut Seuran asettaman valmistuskomitean puolesta lausui, että komitean ajatusta myöten 1:ksi ainekokoelma pidettäisiin asian-ymmärtäjäin tarkastettavana tulevan vuoden Helmikuun ensi päivään asti; 2:ksi Seuran tulisi ehdotella lopullista suorituskomiteaa hallituksen toimen kautta mainituksi aikaa Helsinkiin kokoon kutsuttavaksi sekä tämän komitean jäseniksi valittaisiin hrat Maisteri F. Ahlman, Hovioikeuden-notariukset E. Berner ja E. E. Forsman, apulais-lääninkamreeri E. Olsoni ja oikeusraatimies J. K. Svanljung; 3:ksi ja viimeiseksi Seuran vara-esimies professori J. Forsman Seuran puolesta komitean työtä silmällä pitäisi. Tämän ohessa allekirjoittanut ilmoitti valmistuskomitean pyytäneen saada herra kanslianeuvos C. G. Borgia suorituskomitean jäseneksi taikka valvojan virkaan, mutta heikon terveyden estäneen häntä kumpaankaan toimeen rupeamasta. Nämät kuultuansa Seura keskusteltuaan hyväksi katsoi valmistuskomitean mietteen mitä ensimmäiseen ja toiseen kohtaan tuli, mutta päätti jättää kolmannessa kohdassa ehdotetun valvojantoimen sik-

sessä, koska suorituskomitea ehkä oli sen laatua väärin ymmärtävä. Sen mukaan, mitä Seura asiassa oli päättänyt, oli kirje Keisarillisen Senatin sivili-toimituskunnalle laitettava ja siinä se toivo lausuttava, että lakisanaluettelon lopullinen suoritustyö ei veisi perästi paljon aikaa, koska sen ainekset nyt olivat kerätyt ja järjestetyt.

5 §. Luettiin hra lehtori J. Krohnilta tullut, näin kuuluva kirjoitus ja päätettiin ottaa siinä esiin tuotu asia ratkaistavaksi piakkoin pidettävässä välikokouksessa:

„*Suom. Kirj. Seuralle.*

Koska 1849 vuoden Kalevalan painoksen ilmestymisen jälkeen kerätyissä Inkerin runoissa: Ahlqvist'in, Slöör'in, Ståhlman'in, Saxbäck'in, Törneroos'in, Tallqvist'in ja Groundström'in, sekä Länkelän kokoelmissa, on vielä paljon tuntemattomia ja kauniita lisiä erittäinkin Kullervo-runoistoon, niin tekisi mieleni jouluksi toimittaa ja herra Holm'in kustannuksella painattaa uusi enennetty laitos mainittua jaksoa, ja pyytäisin siis täten siihen lupaa Seuralta. Lönnrot'in laitoksen järjestys ei tule sen kautta rikotuksi, ainoasti 2—300 värssyä lisätyksi eri paikkoihin.

Kunnioituksella

J. Krohn.“

6 §. Puheeksi otettiin helppohintaisen Kalevalan tapaan toimitettava „Suomen kansan satujen ja tarinain“ laitos, jommoista Seuran rahavartia, kamreeri A. Boehm jo ennen oli tarpeelliseksi arvellut, ja lausui allekirjoittanut, että Seuran ehkä olisi syytä hankkeesen ryhtyä, koska sillä tapaa mukavasti jälki saataisiin viime keräysten kautta karttuneita varoja ja Seuran talous hyötyisi tämmöisestä, luultavasti hyvin kaupaksi käyvästä kirjasta, samalla ilmoittaen, että jos esm. 3,000 kappaleen painos kustannettaisiin, maksu 24 sivua sisältävältä Kalevalan laatuiselta arkilta kaikkiansa kirjapainon laskun mukaan tekisi 148 markkaa. Tällä tapaa esiin tuodun asian päätti Seura lykätä Runoustoimikunnan mietittäväksi.

7 §. Allekirjoittanut ilmoitti ylioppilas F. O. Ragolalta saaneensa sen tiedon, että hän oli suorittanut Seuran kustantaman sadunkeräysmatkan sekä ennen vuoden loppua sisäänjättäisi matkansa kirjallisen

tuotteen. Samoin oli ylioppilas K. Krohn toimittanut tehtävänsä matkan Pohjanmaalla.

8 §. Koska T:ri A. Genetzin ilmoitusta myöten hänen oli tilaisuus vasta Joulukuulla jatkaa Annuksen murteentutkimuksen painatusta, ehdotti allekirjoittanut ja Seura hyväksi katsoi, että Suomi-kirjan toisen jakson 16:teen osaan pantaisiin 1:ksi ylioppilas E. N. Setälän vastikään sisääntulleet lauseopilliset tutkimukset; 2:ksi professori W. Mainoff'in kirjoitus Mordvalaisten häätavoista, ja 3:ksi Seuran viime tilivuoden pöytäkirjat. Hra Setälän Tutkimukset saataisiin painoon toimittaa heti kuin kielitieteellinen Osakunta oli tutkittuansa niistä hyväksyvän lauseen antanut, ja tulisi niistä ottaa 150 kpleen ylipainos. T:ri Genetzin murteentutkimus oli alottava Suomi-kirjan Toisen Jakson 17:ttä osaa.

9 §. Filosofian maisteri A. J. Mela oli allekirjoittaneelle ilmoittanut, että osittain sairaus, osittain muut työt olivat estäneet häntä Huxley'n kirjaa „Ihmisruumiin rakennuksesta" määrä-aikana suomentamasta, jonka vuoksi viime keväänä tehtyä päätöstä myöten tämän suomennoksen hanke nyt oli kokonaan siksensä jätettävä.

10 §. Allekirjoittanut ilmoitti provasti G. Monellin ja ylioppilas E. N. Setälän Seuralle antaneen sanakokoelmia Lönnrotin Sanakirjan lisävihkoa varten.

11 §. Seuran rahavartia, kamreeri A. Boehm luki näin kuuluvan kassatilin:

Kassatili Lokakuun 11 päivänä 1882.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1882. Syysk. 14 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 92: 99.

Tuloja.

Syysk. 14 p. Korkolippuja (1874 v. rautatielainan) 50: 33. — D:o (Suomen Hypot. Yhdistyksen ulkomaisen lainan, v. 1865) 676: 54. — Lahja nimeensä ilmoittamattomalta 50 m.

Lokak. 4 p. Apurahaa Hänen Keisarillisen Majesteettinsa käsikassasta 400 m. — 6 p. Valtioapua 2,500 m. — 9 p. A. Stuppanen, jäsenrahasa 25 m. . . . . 3,701: 86.

Yhteensä *Smk.* 3,794: 86.

Vastaavata.

Menoja.

1882. Syysk. 14 p. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino, Suomalais-latinaisen sanakirjan painamisesta 1,520 m. — 19 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 450 m. — 23 p. Hj. F. Palmén, franskankielisestä käännöksestä E. G. Palménin kertomuksesta Seuran viisikymmenvuotisesta toimesta 400 m. — 26 p. A. H. Kallio, ennakko-makso Lönnrotin sanakirjan lisävihkon toimittamisesta 300 m.

Lokak. 4 p. K. Björn, postikulutuksista 7: 20. . . . 2,677: 20.

Säästövarat tulevaan kassatiliin:

Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa. . . 1,117: 66.

Yhteensä *Smk.* 3,794: 86.

Helsingissä, Lokakuun 11 päivänä 1882.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Välikokouksessa Lokakuun 21:nä p:nä 1882.

1 §. Otkaistavaksi luettiin edellisessä kokouksessa nykyisen Lokakuun 11:nä pidetty pöytäkirja.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen Kansanvalistus-seuralta: Toimituksia XXV. 2.; XXXIII, Viides vihko (myöskin ruotsiksi); XXXIV, Ensimm., ja XXXV, Toinen vihko (m. r.); Nuottivarasto, 1. ja 2.

3 §. 1878 vuoden Tammikuun 8:na pidetyssä kokouksessa

oli Seura päättänyt valtuuttaa hra varatuomari N. Björklundin kulkukauppias T. Ripatin pesästä hakemaan saatavassaa, 250 m. Seuran hra Esimies ilmoitti nyt, että tämän johdosta vainajan omistama talon-osa Hirvensalmen pitäjän Malvaniemen kylässä piakkoin huutokaupalla myytäisiin, ja päätti Seura olla asiaan sen koommin kajoamatta, koska epätietoista oli, saataisiinko missään tapauksessa edes oikeuden-kustannukset korvatuksi.

4 §. Puheeksi otettiin viime kokouksessa ehdoteltu Kullervon runojen erikseen painattaminen, ja päätti Seura itse ryhtyä siihen toimeen sillä ehdolla, että Seuran kunnia-esimies, kanslianeuvos Lönnrot, jolle Lehtori Krohn oli asiasta kirjoittanut, suostumuksensa antaisi. Uutta painosta, jossa entisten lisäksi tulleet säkeet piti sopivalla tavalla merkitä ja joka oli hyvään aikaan ennen joulua valmiiksi saatava, tuli Seuran määräystä myöten ottaa Tuhat (1,000) kappaletta sekä, jos asia hyvin laatuun kävisi, kuvillakin varustaa. Muut painatukseen koskevat asianhaarat jätettiin lehtori Krohnin ja allekirjoittaneen määrättäviksi.

5 §. Lakisanaluetteloa varten asetetun valmistuskomitean ehdotuksesta päätti Seura palkita ylioppilas A. Liljuksen työn tämän luettelon suorittamisessa kuudellakymmenellä markalla 16:n sivuiselta painoarkilta elikkä yhteensä 1,200 markalla, korrehtuurinluku siihen luettuna.

6 §. Vastamainitun luettelon elikkä „Virkakielen sanaston“ jakamista varten oli valmistuskomitea laatinut erinäisen listan, ja suostui Seura siihen, että tätä listaa kirjaa jaettaissa noudatettaisiin.

7 §. Allekirjoittanut pyysi saada pöytäkirjaan panna kopian siitä kirjeestä, joka viime kokouksen päätöksen mukaan oli Keisarillisen Senatin Sivili-toimituskunnalle menevä ja kuului näin:

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN
SEURA:
HELSINGISSÄ
21 p. Lokak. 1892.

Keisarillisen Suomen Senatin
Sivili-Toimituskunnalle.

Saatuansa valmistetuksi ja painetuksi sen ainekokoelman lakija virkakielen kuuluvista sanoista, minkä Seura kirjeessänsä Toukok. 4. p:ltä 1881 oli ottanut hankkiakseensa, pyytää Seura saadaksensa nöyrimmästi ilmoittaa, että tämä painos, jota on otettu 200

royalipaperille ja 150 liimatulle painopaperille painettua kappaletta, kuten tähän liitetyt näytteet osoittavat, aiotaan pitää halullisten asian-ymmärtäväin saatavilla niitä muistutuksia varten, joita saatetaan tehdä, ja on määrätty, että muistutukset pitää Seuralle lähetettämän viimeistään ensi Tammikuun lopulla, jonka perästä, ennen tehdyn työ-suunnitelman mukaan, pitäisi ryhdyttämän itse sanaluettelon varsinaiseen ja lopulliseen toimittamiseen. Vaan koska ne miehet, jotka kykenevät asianomaisesti suorittamaan tätä toimittamis-työtä, jota esillä-olevan ainekokoelman kautta on koetettu mitten mahdollista helpontaa ja lyhentää, eivät ole Seuran käskettävinä, rohkenee Seura syvimmässä nöyryydessä ehdottaa, että Siviilitoimituskunta tahtoisi Hänen Majesteettillensä esittää, eikö Hänen Majesteettinsa suvaitsisi Armossa kutsua viisi-miehistä toimituskuntaa sitä varten tänne Helsinkiin kokoontumaan ensi Helmikuun alulla, ja saapi Suomalaisen Kirjallisuuden Seura puolestaan syvimmässä alamaisuudessa ehdotella jäseniksi puheena-olevaan toimituskuntaan seuraavat sekä suomenkielessä että virallisessa sanastossa erittäin harjaantuneet miehet, nimittäin Senatinkielenkääntäjän Frans Ferdinand Ahlmanin, Hovioikeuden-notariukset Emanuel Bernerin ja Ernst Emil Forsmanin, Apulais-lääninkamreerin Eligius Olsonin sekä Oikeus-raatimiehen Johan Kristian Svanljungin.

Pyytäen, että toimituskunnan jäsenille annettava päiväpalkkio asianomaisesti määrättään, Seura sen ohessa saapi nöyrimmästi ilmoittaa, että kappaleita mainittua ainekokoelmaa on näille ylempänä nimitetyille lähetetty, niin että ovat tilaisuudessa jo ennen kokoontumistaan työtänsä alustella.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran puolesta:

Yrjö S. Forsman,
Seuran nyk. esimies.

F. W. Rothsten.

8 §. Lisäksi allekirjoittanut ilmoitti, että ylioppilas F. F. Tammis vainajan kirjoittamat „Pohjan Poiat“, näytelmä 5:ssä näytöksessä, sekä kaksi vihkoa runoja oli Seuran painatettavaksi tarjottu, ja päätettiin lähettää ne Runonstoimikunnan tarkastettaviksi.

9 §. Luettiin hra E. Piikiltä tullut kirje, jossa hän Seuran julkaistavaksi tarjosi kirjeen muassa seuraavia runojansa sekä tar-

joutui Seuran kirjojen myyjäksi. Päätettiin lähettää runot Runoustoimikunnan arvosteltaviksi ja vastauksen sieltä tultua uudestaan ottaa esiin hra Piikin asia.

10 §. Luettiin Runoustoimikunnalta tullut, näin kuuluva lause, johon Seura puolestansa yksimielisesti yhdistyi:

„Suom. Kirjall. Seuralle saa Runoustoimikunta antaa seuraavan lausunnon: 1) Lampisen tarinakokoelma on, keräilijän myötäseuraavan kirjeen mukaan, kokoonpantu sillä tavalla, että hän lemapaikkoihin jotka syntyivät sen kautta, että hän, pikakirjoituksessa vasta aloittelevaisena, ei jaksanut kaikin paikoin seurata kertojan puhetta, on täytteeksi lisännyt omia sanojansa, jopa koko lauseitakin. Asian näin ollen, tällä kokoelmalla ei voi olla sillä tarkoitettua arvoa, koska se ei ole ikäänkuin valokuvaus kansan puhetavasta eikä siis ole minäkään todisteena lauseopillisia kysymyksiä ratkaistessa. Siitä syystä Runoustoimikunta katsoo välttämättömäksi, että herra Lampinen, jolla toivottavasti lienee mustakirjoituksensa vielä tallella, jollakin helposti huomattavalla merkillä erottaa omat lisäyksensä alkuperäisestä tekstistä, missä yhtäjaksoisuus ei salline niitä kokonaan jättää pois. Viimeksi tahtoisi Runoustoimikunta tämän johdosta lausua mielipiteensä, että vasta ei pitäisi lähettää pikakirjoituksessa harjaantumattomia tarinankeräykselle.

2) Herra Kannisen keräelmä, joka sisältää joukon tarinoita, loitsuja, ennustusmerkkejä sekä taikatemppuja, on Runoustoimikunnan mielestä sangen arvokas lisä Seuran entisiin kokoelmiin mainituilla aloilla, jonka vuoksi ehdoitettaisiin kerääjälle palkinnoksi 75 markan edestä Seuran toimittamia kirjoja, jotka Sihteeri, asianomaisen omaa halua kuulusteltuansa, saisi valita.

Runoustoimikunnan puolesta:

J. Krohn.“

11 §. Allekirjoittanut ilmoitti Lemin kirkkoherran S. Majanderin Seuralle lähettäneen kokoelman outoja sanoja Lönnrotin Sanakirjan lisävihkoa varten sekä erään hebrealaisen sanaluettelon.

12 §. Seuran jäseniksi esiteltiin herrat hovioikeuden notarius Aleksanteri August Kumlin, apulaislääninkamreeri Eligius Olsoni, oikeusraatimiehet Knut Otto Wikberg ja Johan Kristian Svan-

ljung, komissionimaamittari Karl Efraim Hynén, metsäkonduktööri Petter Waldemar Hannikainen, insinööri Frans Gideon Bergroth, kauppiaat Wilhelm Hackman ja Eugen Wolff.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

F. W. Rothsten.

Marraskuun 8:na p:nä 1882.

1 §. Seuran hra Esimiehen, senatori Y. S. Forsmanin sijasta johdatti Vara-esimies, professori Jaakko Forsman alaksi kokouksen keskusteluita.

2 §. Oikaistavaksi luettiin edellisessä kokouksessa viime Lokakuun 21:nä pidetty pöytäkirja.

3 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen tohtori H. A. Reinholmilta hänen kirjoituksensa „Kristin-uskon saatosta Suomeen“ sekä lehtori K. G. Suomalaiselta Gogolin „Kuolleet Sielut“.

4 §. Seuran kuultavaksi hra lehtori J. Krohn luki kaksi kanslianeuvos Lönnrotilta tullutta kirjettä, jotka ilmoittivat kunnia-esimiehen suostumusta Kullervon-runojen erikseen painattamiseen, johon painattamiseen myöskin jo oli ryhdytty, vaan mitä aivottuihin kuviin tuli, varoi lehtori Krohn, että niitä kenties ei enään kävisi aikanansa valmiiksi saaminen.

5 §. Yhdessä edellisen kanssa lehtori Krohn ilmoitti yliopilas A. O. F. Lönnbohmin ruvenneen painettavaksi suorittamaan seppä H. Meriläisen taika-kokoelmaa sekä nyt pyytävän saadaksensa kuulla Seuran mieltä toimitustavastansa, ja päätettiin lähettää hra Lönnbohm'in teos tarkastettavaksi Yleiselle Tutkijakunnalle, jonka myöskin tuli lausua ajatustansa siitä lehtori Krohnin ehdotuksesta, että samalla kuin Meriläisen kokoelma, samalla muitakin samanaineisia, Seuran hallussa olevia kokoelmia julkaistaisiin.

6 §. Koska nyt se „Ruotsalais-Suomalaisen Virkakielen Sanaston“ ainekokoelma oli valmistunut, jonka Seura oli ottanut valtiovaroilla toimittaaksensa, esiin toi rahavartia, kamreeri A. Boehm, laskun niistä kustannuksista, joita se oli vaatinut, ja havaittiin, että ne yhteensä tekivät 9,214 markkaa 50 penniä, josta 2,169 m. 50 p. oli mennyt ainesten kokoamiseen, 3,975 m. toimitukseen ja 3,070

m. painatukseen ynnä nitomiseen. Tämän kuultuansa Seura päätti, että Keisarillisen Senatin Sivilitoimituskunnan kirjeen nojalla Toukokuun 10:ltä p:ltä v. 1881 Seura mainittujen kustannusten korvaamiseksi pyytäisi yhteisistä varoista saada nostaa 6,214 m. 50 p. niitten 3,000:n markan lisäksi, jotka Seura jo ennen oli tähän tarpeesen saanut.

7 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että yliopettaja K. Ervast oli sisäänjättänyt kaksi valmista Suomalais-[illegible] sanakirjansa käsikirjoitus-vihkoa (puustavit A—J) ja ehdottanut, että Seura painattamiseen ryhtyisi sekä, jos mahdollista, tätä varten käyttäisi „Hämeen Sanomain osake-yhtiön kirjapainoa“ Hämeenlinnassa, joka viimemainittu asia varsinkin korrehtuurin-luvun puolesta olisi edullista, ja päätti Seura 1:ksi, että ko'on puolesta noudatettaisiin Ahlmanin sanakirjaa; 2:ksi, että Kaksituhatta-viisisataa (2,500) kpletta painettaisiin; 3:ksi, että paperi otettaisiin valkoista ja vahvaa; 4:ksi, että kustannuslaskua ja näytelehteä pyydettäisiin vastamainitulta painolta, joitten tultua asia uudestaan esiin otettaisiin.

8 §. Seuran hra Esimies, joka tällä välin oli kokoukseen saapunut ja jonka johdolla edellisen §:n viime kohta oli päätetty, julki luki Keisarillisen Senatin Kirkollis-asian Toimikunnalta talleen, Filos. kandidaati S. W. Hellgrenin suomalais-venäläisen sanakirjan hanketta koskevan, näin kuuluvan kirjoituksen:

ECKLESIASTIK-EXPEDITIONEN
i
KEJSERLIGA SENATEN
för
FINLAND.

Helsingfors, den 19 Oktober 1882.

Till Finska Litteratursällskapet.

N:o 988.

Sedan filosofiekandidaten S. W. Hellgren uti en till Kejserliga Senaten inlemnad skrift i underdånighet anhållit om understöd för utarbetandet af ett finskt-ryskt lexikon, öfver hvilken ansökning Consistorium vid Alexanders-Universitetet samt Professorn i ryska språket och litteraturen underdånigt utlåtande aflemnat, och efter det sedermera ett profark af det tillämnade arbetet inlemnats, har

Kejserliga Senaten, förrän vidare i ärendet tillgöres, velat hafva Litteratursällskapet anmodadt att inkomma med underdånigt utlåtande öfver ej mindre arbetets plan, kostnaderna och lämpligaste sättet för dess utförande samt öfriga härvid förekommande omständigheter, än äfven huruvida och på hvilka vilkor Litteratursällskapet vore villigt att åtaga sig inseendet öfver företagets utförande äfvensom ombesörjandet af nödiga åtgärder i afseende å verkställighet för öfrigt samt arbetets utgifvande i tryck; hvilket Ecklesiastik-Expeditionen får, med biläggande af ansökningshandlingarna, som hit återförväntas, enligt föreskrift, Litteratursällskapet till kännedom och iakttagande härigenom meddela.

A. Mechelin.

Gustaf Rancken.

N:o $\frac{144}{79}$ E. E. B. D. $\frac{3}{82}$ 1882.

Kun sitten myöskin hra Hellgrenin laatima työnsuunnitelma oli julki luettu, niin Seura päätti tätä asiaa varten asettaa erinäisen komitean, jonka jäseniksi valittiin hrat lehtorit B. F. Godenhjelm ja Krohn, asessori K. Slöör sekä allekirjoittanut, ja valtuutti komitean apulaisekseen ottamaan, ketä se soveliaaksi katsoi.

9 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että ylioppilas F. O. Rapola oli sisäänjättänyt viimekesäisellä retkellä kerätyt satunsa ynnä matkakertomuksen kanssa, ja olivat nämät Runoustoimikunnan arvosteltavaksi lähetettävät.

10 §. Valmistumaisillaan olevaa, Suomi-kirjaan aijottua hra W. Mainoffin kirjoituksen suomennosta päätettiin pyytää hra professori J. R. Aspelinia suosiollisesti tarkastamaan.

11 §. Seura valtuutti hra Esimiehen yhdessä sihteerin ja kirjastonhoitajan kanssa määräämään Kullervon runojen myyntihinnan, jos ne ennen tulevaa kokousta painosta valmistuisivat.

12 §. Allekirjoittanut ilmoitti, pastori J. A. Walleniuksen Säämingistä lähettäneen Seuralle arvokkaan sanakokoelman Lönnrotin Sanakirjan lisävihkoa varten.

13 §. Seura päätti vahtimestarillensa antaa 25 m. kyvänteikäisiksi „Virkakielen Sanaston“ jakelemistoimesta.

14 §. Seuran rahavartia, kamreeri A. Boehm julki luki sen-

ravan kassatilin, samalla ilmoitteen, että kassakreditiivi-velka nyt teki 14,200 markkaa:

Kassatili Marraskuun 8 päivänä 1882.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1882. Lokak. 12 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 1,117: 66.

Tuloja.

Lokak. 16 p. Elis Blomstedt, jäsenrahansa 24 m. —
20 p. S. A. Westerlund, d:o 24 m.
Marrask. 6 p. A. A. Granfelt, myydyistä kirjoista 188: 56. 236: 56.
Lokak. 24 p. Nostettu Kasskreditivi-tililtä Suomen Pankissa . . . . . 2,000: —
21 p. Lainannut Thorsten Churbergin Rahastosta 960 m. — D:o Blombergin Rahastosta 900 m. 1,860: —

Yhteensä *Smk.* 5,214: 22.

Vastaavata.

Menoja.

1882. Lokak. 13 p. G. A. Ringqvist, kirjahyllyistä kirjastoa varten 80 m. — 16 p. Uusi Suometar, ilmoituksista 159: 63. — 21 p. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino, Virkakielen Sanaston painamisesta 2,940: 50. — G. F. Silén, korrehtuuri-luvusta Virkakielen Sanastoon 275 m. — C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 20 m. — 24 p. A. Lilius, Virkakielen Sanaston toimituspalkkaa 950 m. — 27 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 73: 50. — 30 p. J. A. Hahnsson, Ruotsalais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 562: 50. — 31 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 105 m.
Marrask. 6 p. A. Kanninen, loitsukokoelmista 25 m. 5,191: 13.

Säästövarat tulevaan kassatiliin:

1882. Marrask. 8 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 23: 09.

Yhteensä *Smk.* 5,214: 22.

Helsingissä, Marraskuun 8 päivänä 1882.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Joulukuun 6:na p:nä 1882.

1 §. Seuran varsinaisen Esimiehen sijasta, joka oli estetty kokoukseen tulemasta, johdatti Vara-esimies, prof. Jaakko Forsman keskusteluita.

2 §. Oikaistavaksi luettiin edellisessä kokouksessa Marraskuun 8:na laadittu pöytäkirja.

3 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* Norjasta: Folkevennen 1882. VI, 4. *b)* Tanskasta: Oldskrift-Selskab'in Aarboeger. 1882. II. *c)* hra P. Hunfalvy'lta: Die Rumänen und ihre Ansprüche. *d)* Wiipurin Kirjallisuus-seuralta: Vegan matka. II, 3. *e)* Suomen Historialliselta Seuralta: Yrjö Maunu Sprengtporten'in Virallista kirjeenvaihtoa 1808—1809. *f)* t:ri E. Aspelinilta: Kalevalan tutkimuksia. I. *g)* Korko- ja kuoletuslaskujen kaavat.

4 §. Julki luettiin Keisarillisen Senatin Sivili-Toimituskunnalta Seuralle tullut, „Virkakielen Sanastoa“ koskeva, näin kuuluva kirje:

CIVIL-EXPEDITIONEN
i
KEJSERLIGA SENATEN
för
FINLAND.

Till Finska Litteratursällskapet.

Helsingfors, den 7 November 1882.

N:o 837.

Sedan Finska Litteratursällskapet uti skrifvelse af den 21 sistlidne Oktober anmält att den svensk-finska samling af ord och

uttryck, hörande till lag- och kurialspråket, som Sällskapet af Kejserliga Senaten fått i uppdrag att föranstalta, nunmera vore verkställd och tryckt, har Kejserliga Senaten, på Litteratursällskapets derom tillika gjorda framställning, under denne dag aktat nödigt tillförordna en komité för att närmare öfverse och redigera omförmälda samling, hvarhos Kejserliga Senaten utsett Vicelandskamreraren Eligius Olsoni att vara ordförande i sagda komité, hvilken kommer att i början af Februari månad nästinstundande år 1883 sammanträda i denne stad å tid, som af ordföranden närmare bestämmes, äfvensom till ledamöter i komitén kallat Translatorn för finska språket i Kejserliga Senaten, Filosofiemagistern Frans Ferdinand Ahlman jemte Hofrättsnotarierne, Filosofiemagistern Emanuel Berner och Ernst Emil Forsman samt Justitie Rådmannen Johan Kristian Svanljung; och har Kejserliga Senaten derjemte ålagt komitén att, sedan dess arbete slutförts, aflemna den af komitén redigerade samlingen till Litteratursällskapet för att, i öfverensstämmelse med den af Litteratursällskapet härförinnan uppgjorda plan, intagas i Litteratursällskapets handlingar. För öfrigt förväntar Kejserliga Senaten att, innan tryckningen af det band af Litteratursällskapets handlingar, uti hvilket den redigerade samlingen skall ingå, vidtager, underrättelse derom till Kejserliga Senaten inkommer på det att Senaten må blifva i tillfälle att bestämma det antal exemplar deraf, som böra till Kejserliga Senaten aflemnas; hvilket, samt att medlemmarne i omförmälda komité komma att af allmänna medel uppbära dagtraktamente till af Kejserliga Senaten nu äfven fastställdt belopp, Civil-Expeditionen, jemlikt Kejserliga Senatens beslut, får Litteratursällskapet, till kännedom och efterrättelse, härigenom meddela.

Th. von Hellens.

N:o $\frac{52}{353}$ C. E. B. D. 1882. Gustaf Avellan.

5 §. Esiin tuotiin Hämeen Sanomain Osakeyhtiön kirjapainon toimittama Suomalais-saksalaisen sanakirjan näytelehti ja julki luettiin samalta yhtiöltä tullut kirje, jonka mukaan yhtiö sitoutui mainittua, yliopettaja K. Ervastin tekeillä olevaa sanakirjaa painamaan näillä ehdoilla, että tuhannesta (1,000) kpleesta maksettaisiin latomisesta ja painamisesta Yksikymmentä (91) markkaa arkilta

ja ylipainoksesta 60 penniä 100:lta kpleelta, jonka ohessa paperin hinta olisi Kaksitoista (12) markkaa riisiltä ja tarpeellinen „pakkauspräsi" hankittaisiin. Asiasta keskusteltuaan Seura, hyväksi katsoen näitä ehtoja niinkuin myöskin näytelehdessä käytettyä kirjain- elikkä stiilin-laatua, päätti uskoa puheen-alaisen painatustyön Hämeen Sanomain Osakeyhtiölle siinä varmassa toivossa, että, mitä vähäisiä vaillinaisuuksia ja virheitä näytelehdessä nyt huomattiin, ne vasta peistettaisiin ja työ ylimalkain kunnollisesti toimitettaisiin.

6 §. Julki luettiin seuraava, lääketieteellisen luettelon aikaansaamista koskeva kirjoitus, jonka lisäksi tohtori Äyräpää suullisesti antoi sen tiedon, että luettelo ehkä oli sisältävä noin 4,000 sanaa sekä ensi keväänä valmistuva:

„Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle!

Kun tarkastaa suomalaista kirjallisuutta kokonaisuudessaan, pitäen silmällä, mitä se voi tarjota tietopiirin eri aloilla, huomaa pian että, vaikka se on edistynyt melkoisesti, vaikka on harva ala, joka sille olisi aivan vieras, on sen edistyminen kuitenkin ollut sangen epätasainen ja löytyypä vieläkin monta alaa, jossa tulee tehdä paljon ja uutterasti työtä, ennenkuin saatamme sanoa, että siinäkin kohden suomen kieli olisi kohonnut sivistyneen kielen arvoiseksi. Suomen lääkärien kesken on suomen kieli viime aikoihin asti ollut sangen vaillinaisesti tunnettu ja viljelty ja siitä on seurannut hankaluuksia heidän suhteissa sairaasen suomenkieliseen yleisöön ja vielä vaikeampi on ollut terveisin istuttaa järkeviä käsitteitä terveyden hoidossa. Siitäpä myös se peräti köyhä ja vaillinainen kirjallisuus, joka meillä on tarjona tällä alalla, ja se epävarmuus ja epävakavuus, joka vallitsee useimpien tiedesanojen käytännössä samalla alalla, siinäkin kohden, jossa niitä ylipäänsä ollenkaan on, ja joka köyhyys ja epävarmuus tekee kirjallisen tuotteliaisuuden vaikeaksi ja vähemmän hyödyttäväksi. Terveyden hoito on kuitenkin asia, jonka ei sopisi olla vierasna kenellekään sivistyneelle kansalaiselle, etenkin niille, jotka kunnallismiehinä, terveyslautakunnan tai kouluneuvoston jäseninä tai muulla tavoin ovat määräämässä asioita, jotka usein hyvinkin syvästi koskevat yhteiseen terveyden tilaan.

Kipeästi tuntien tämän puutteen on useampia lääketieteen harrastajia, kieleltään ja mieleltään suomalaisia, keskenänsä yhtyneet

työskentelemään mikäli mahdollista tämän epäkohdan poistamiseksi. Siinä suhteessa ovat he arvelleet sopivimmaksi koota ja järjestää kaikki tarpeelliset tiedesanat erityiseksi sanakirjan tapaiseksi luetteloksi, johon tulisi liittää kaavan mukaisia virkakirjeitä ja muita lääkärin viran alalla esiintulevia kirjoituksia, joita lääkärin sekä asetusten sanain että oman tahdon mukaan tulee suomeksi valmistaa. Sanakirjan pääkieleksi tulisi asettaa ruotsin kieli, jota kieltä tässä maassa on kirjallisesti ja suullisesti tällä alalla käytetty, ja jokaiseen sanaan olisi liitettävä sen suomenkielinen merkitys niin tarkka ja täsmällinen kuin mahdollista ja välttämällä tarpeettomia synonymejä. Täydellistä purismia ei kuitenkaan olisi syytä tavoitella, vaan jos ei sopivaa ja hyvää suomalaista sanaa keksittäisi, pidettäisiin yleisesti tunnettua tiedesanaa sellaisenaan parempana kuin ala-arvoista käännöstä.

Mainittua tarkoitusta varten on jo vuosi aikaa tehty valmistelevia töitä siihen määrään, että jo on saatu vieraskieliset tiedesanat kootuiksi ja aakkosellisesti järjestetyiksi; samaten on koottu Lönnrotin suomalais-ruotsalaisesta sanakirjasta ja kaikesta asianomaisella alalla löytyvästä suomenkielisestä kirjallisuudesta lääketieteessä tarpeelliset sanat ja pantu mainitussa kokoelmassa vastaavalle paikallensa. Tätä kokoelmaa erään sitä varten asetetun komitean toimesta par'aikaa tarkastetaan, täydennetään ja jaetaan, sen mukaan miten se ennättää valmistua, pienissä hektografilla monistetuissa vihkoissa asianharrastajille ja arvellaan että kun ne ovat tehneet muistutukset ja lisäykset, joihin ovat huomanneet syytä olevan, sanaluettelo olisi valmis painosta ulosannettavaksi. Mukana seuraa A-kirjain näytteeksi mitenkä työtä on aijottu toimittaa.

Mutta, kuten jo edeltäpäin oli arvattava, niiden voimat, jotka ovat panneet asian alkuun, eivät riitä sitä yksin loppuun saattamaan. Ne, jotka tähän asti yksin ovat ottaneet osaa aijotun luettelon valmistuksiin, ovat sitä työtä tehneet asian harrastuksesta, vaatimatta mitään palkkaa ja omistamatta mitään sellaisia varoja, joita sen jatkettu toimittaminen ja painosta ulos antaminen vaatii. Tähän asti on voitu jakaa työtä useampien kesken ja hitaasti edistyen se ei ole ketään aivan kovasti rasittanut. Mutta nyt ovat alkutyöt jo niin edistyneet, että tarvittaisiin sen jatkamiseen miehiä, jotka voisivat panna enemmän aikaa alttiiksi sen hyväksi, pitää sitä

päätoimenaan, valvoen sen tasaista ja yhtäsuuntaista edistystä kaikissa sen yksityiskohdissa. Sen ohessa, koska puheena oleva työ on kielellistä laatua ja sentähden vaatii toimittajissa tarkkaa kielellistä aistia, jota tuskin lienee tarpeeksi sen nykyisissä toimittajissa, olisi jonkun kielimiehen apu erittäin tarpeellinen. Kaikkeen tähän tarvitaan rahallisiakin uhrauksia, uhrauksia, joita tuskin sanottavasti voisi saada takaisin valmiin kirjan myymisellä.

Yli viisikymmentä vuotta on Suomalaisen Kirjallisuuden Seura jatkanut tärkeätä työtään Suomen kirjallisuuden vainiolla ja suuret ovat sen ansiot kirjallisuutemme edistymisessä kaikilla sen aloilla. Tuskin on sitä kirjallisuuden haaraa, joka ei sen toimen kautta olisi virkistystä ja tehokasta apua nauttinut. Jos Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ottaisi omaksensa tämänkin työn, olisi tuo ainoastaan jatko siihen, mitä sama Seura jo aikaa sitten on pannut alkuun. Tiedämme kyllä, että Seuralla on monet muut ja tärkeät työt, jotka sen varoja ja voimia kysyvät, mutta tiedämme myöskin, että Seura, kaikesta siitä huolimatta, jos se huomaa, että mitä olemme alkaneet ei ole arvoa vailla, jos se huomaa, että sekin tarkoittaa sen kielen kohottamista korkealle kaikumaan, jonka kohottamiseksi Seura on perustettu ja jota varten se on suuria aikaan saanut, silloin ei ole jättävä meitä yksin. Jos se ei voisikaan tällä hetkellä itse auttaa, ehkäpä se puoltosanallansa voisi asiatamme edistää, sielläkin, jossa kenties meidän heikkoa ääntämme ei kuultaisi.

Lääkeopillisen sanaston toimittajat ovat pyytäneet meitä heidän kaikkien nimessä kääntymään Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran puoleen pyytämällä, että Seura tavalla, jonka itse hyväksi näkee, ottaisi edistääksensä taikka kannattaaksensa heidän yritystänsä, ja he ovat vakuutetut siitä, että kun he tämän asian Seuran huostaan uskovat, se joutuu hyvim käsiin. Helsingissä Joulukuun 4 p:nä 1882.

Matti Äyräpää.

Alb. Pfaler. K. A. Hällström."

Tämän kuultuansa Seura sitä mielipidettä lausuen, että yritys kaikin puolin kannatusta ansaitsi, pyysi, että sen alkuunpanijat Seuran eteen toisivat tarkemman ehdotuksen, jossa paitsi muuta ilmoitettaisivat mitä kustannuksia tämä hanke olisi vaativa ja milloin

teoksen painattamiseen tulisi ryhtyä. Tämän ehdotuksen saatuaan oli Seura asiasta pudestansa keskusteleva.

7 §. Kun „Kullervon runoihin“ aijotuista kuvista vasta yksi oli valmistunut, päätti Seura allekirjoittaneen kysyttyä, ett'ei kirjaa julkaistaisi ennen kuin Saksasta tilatut kaksi kuvaa olivat täänne saapuneet, koska Seuran kummankin olisi nämät luuastaminen ja toiselta puolin oli teivo vielä saada joku kappalemäärä kirjakauppaan jouluksi. Mitä kustannuksiin tuli, ne allekirjoittaneen ilmoitusta myöten nousivat lähes kahteentuhanteen markkaan, joista toimittaja sai 300, kirjapaino noin 650, kirjansitoja noin 530 m. (500 korukantta à 1 m.), sekä kuviin meni lähes 500 m. Myyntihinnaksi olivat Seuran määräämät miehet panneet Sm. 2: 50 nidotulta ja Sm. 4: 00 sidotulta kpleelta. Ja katsoi Seura näin ilmoitetut asiat hyväksi.

8 §. Allekirjoittanut ilmoitti Seuran saaneen filos. maisterilta V. Porkalta vastaan-ottua runsaan kokoelman Inkerissä kerättyjä „itkuja“ ja „pulmavirsiä“. Lähettäjän kirjeen mukaan ne olivat saadut mainitun maakunnan parsimmista runopaikoista, Soikkolan ja Narutsin seurakunnista. Seura päätti lähettää tulleen kokoelman Runoustoimikunnan arvosteltavaksi

9 §. Kilpasuomennoksina Seuralle tulleista Schillerin Fiesko'n ja Goethen Egmont'in käännöksistä luki hra lehtori B. F. Godenhjelm näin kuuluvat lauseet, joihin Seura puolestansa yhdistyi:

„Tarkastettuansa kilpasuomennoksena annetun käännöksen Schiller'in Fiesko'sta, saapi Runoustoimikunta siitä antaa sen lausunnon, ett'ei sitä sovi katsoa kilpapalkintoa ansaitsevaksi.

Runoustoimikunnan puolesta:

B. F. Godenhjelm.“

„Suom. Kirjallisuuden Seuralle kilpasuomennoksena annetusta Goethe'n Egmont'in käännöksestä pyytää Runoustoimikunta, johon tätä asiaa varten valittiin kaksi lisätarkastajaa, antaa seuraavan lausunnon. Mainittu suomennos tarkastajain mielestä ei ole sen-arvoinen, että sille sopisi määrätä kilpapalkintoa. Erittäin loppupuolella ilmaantuu paljon kielivirheitä ja epäsuomalaisia lausetapoja; ylimalkain punttuu kauneuden aistia; joskus on kääntäjä väärin ymmär-

tänyt alkutäkstiä ja monesti suomennos sitä noudattaa liian orjallisesti.

Tarkastajakunnan puolesta:
B. F. Godenhjelm."

10 §. Allekirjoittanut kuultavaksi luki erään hänelle ylioppilas A. Lampiselta vastaukseksi tulleen kirjeen, josta saatiin tietää, ettei hra Lampisen enään ollut mahdollista Seuralle lähetetyssä satukokoelmassaan panna toimeen sitä työtä, johon Seura Ruoustoimikunnan ehdotuksesta oli häntä pyytänyt.

11 §. Allekirjoittanut pyysi saada pöytäkirjaan panna kopion siitä kirjeestä, joka viime kokouksen pöytäkirjan 6:nnen §:n mukaan oli Keisarillisen Senatin Sivili-toimikunnalle lähetetty ja kuului näin:

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN
SEURA.

HELSINGISSÄ,
8 p. Marraskuuta 1882.

Keisarillisen Suomen Senatin
Sivili-Toimikunnalle.

Koska, niinkuin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran jo on ollut kunnia kirjeessänsä viime Lokakuun 21:ltä p:ltä Sivili-toimikunnalle ilmoittaa, Seuran toimitettavaksi jätetty Virkakielen sanaston ainekokoelma nyt on valmiiksi painettu, saa Seura sen osotuksen mukaan, jonka Sivili-toimikunta suosiollisessa kirjeessä Toukokuun 10:ltä p:ltä v. 1881 on Seuralle antanut, tämän kautta nöyrimmästi anoa, että yhteisistä varoista tätä hanketta varten ennen saatujen Kolmentuhannen markan lisäksi Seuralle nyt määrättäisiin Kuusituhattakaksisataa-neljätoista (6,214) markkaa 50 penniä niitten kustannusten korvaamiseksi, joita vastamainittu teos on vaatinut ja jotka kaikkiansa nousevat Yhdeksääntuhanteen-kahteensataan-neljääntoista (9,214) markkaan 50:teen penniin, sillä tapaa jaettuina, että itse aineen keräämiseen erinäisistä lähteistä on mennyt Sm. 2,169: 50, toimitukseen Sm. 3,975 sekä painatukseen ynnä nitomiseen Sm. 3,070.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran puolesta:
Jaakko Forsman,
Seuran nyk. vara-esimies.

F. W. Rothsten.

12 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että ylioppilas Juho Friman oli Seuralle lahjoittanut kokoelman sanoja Lönnrotin Sanakirjan lisävihkoa varten.

13 §. Koska joku kymmenkunta „Virkakielen Sanastoa“ vielä oli jäänyt jakamatta, pyysi allekirjoittanut, että Seuran jäsenet ilmoittaisivat, kenelle tahtoisivat niitä lähetettäviksi.

14 §. Seuran kirjastonhoitaja näkyviin asetti useampia Kalevalan korukansien ehdotuksia, ja jätti Seura valikoimisen vallan virkamiehillensä.

15 §. Seuran jäseneksi esiteltiin herra medicinekandidaati Albert Ferdinand Pfaler.

16 §. Seuran rahavartia, kamreeri Boehm oli ilmoittanut sairauden estäneen häntä kokoukseen tulemasta ja tavallista kassatiliä täksi illaksi laittamasta.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

F. W. Rothsten.

Tammikuun 10:nä p:nä 1883.

1 §. Edellisen kokouksen poytäkirja oikaistavaksi luettiin.

2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* hra Vilhelm Thomsenilta: Ryska rikets grundläggning genom Skandinaverna. *b)* hra J. Vahl'ilta: Almindelig Kirketidende. N:is 24 & 25. 1882. *c)* Suomen Tiedeseuralta: Öfversigt af Förhandlingar. XXIV. 1881—1882; Bidrag. H. 37. *d)* Tilastolliselta Virastolta: Suomenmaan Virallinen Tilasto. VI. 9. Myöskin ruotsiksi. *e)* Kansanvalistusseuralta: Kalenteri 1883; Toimituksia. XXVI. Myöskin ruotsiksi; D:o. XXV. b; D:o XXXVII. Myöskin ruotsiksi. *f)* hra G. W. Edlundilta: Biografinen Nimikirja. 8 vihko.

3 §. Allekirjoittanut teki Seuralle selkoa niitten kirjetten sisällyksestä, joita hrat nimituomari F. Ervast, lääninsihteeri A. F. Andersin sekä insinööri J. Sjölin olivat liittäneet takaisin lähettämiinsä „Virkakielen Sanaston“ kappaliin, ja päätti Seura, että nämät kirjoitukset olivat kohdakkoin kokoontuvan suorituskomitean esimiehelle jätettävät, niinkuin myöskin kaikki Seuralle palanneet „Sanaston“ kappaleet, joitten takaisin lähettämisestä asianmukainen muistutus oli sanomalehtiin pantava. Helmikuun kokouksessa piti Seu-

ralle myöskin luetteltamaa, kutka olivat puheen-alaista luetteloa muistutuksilla varustaneet.

4 §. Koska Seuran Runoustoimikunnan työt yhä olivat karttuneet ja moni sen nykyisistä jäsenistä jo toistakymmentä vuotta virassaan ollut, otettiin nyt sen lisääminen puheeksi ja arveltiin, että viiden jäsenen sijasta vastedes siihen valittaisiin seitsemän, niin että Toimikunta tavallisissa tarkastustöissä voisi jakaantua kahteen osastoon, vaan erinäisissä tapauksissa, esim. kilpasuomennosten arvostelemisessa, kokonaisena askaroita. Tulevassa kokouksessa oli asia uudestaan esiin otettava ja silloin lopullinen päätös tehtävä.

5 §. Insinööri G. Bergrothin pyynnöstä allekirjoittanut Seuralle antoi tietoja siitä professori M. Nisserin metallurgisesta teoksesta, jota hänen on ollut aikomus mukaillen suomeksi toimittaa. Ruotsinkielinen alkuteos, jonka kääntämis-oikeudesta tekijä ei sanonut vaativansa mitään eri palkkiota, käsitti noin 200 sivua, joihin paitsi muuta lisäksi tuli lähes 58 kuvaa sisältävä atlasi. Tämän atlasin hinta nousi noin 12:teen kruunuun ja itse metallurgiian noin 3:een kruunuun. Nämät asiat kuultuansa Seura päätti jättää tähän koskevan toimen tuonnemmaksi, kunnes alkuteos valmistuisi ja saataisiin nähdä, kävisikö suomennosta huokeammalla aikaan saaminen.

6 §. Viime kokouksessa puheena olleesta lääketieteellisestä sanaluettelosta esiin toi tohtori M. Äyräpää tähän liitetyn kustannuslaskun, jonka kuultuansa Seura hankkeesen tarvittavan rahasumman suuruuteen katsoen päätti jättää asian tulevassa kokouksessa keskusteltavaksi, samalla kuin arveltiin, että luettelo Suomi-kirjaan kernaasti pantaisiin, jos käsikirjoitus valmiina Seuralle jätettäisiin.

„Duodecim'in toimittaman lääketieteellisen sanakirjan kustannus-ehdotus:

Hektografipainos:

Paperia 9 riisiä à 25 mk.	225	*Smk.*
Hektografiainekset	50	„
Hektografieraaminen (150 arkkia à 3 mk. arkilta)	450	„
7 miehisen redaktioni-toimikunnan istuntapalkkio (32 kokousta à 35 mk.) . . .	1,120	„
	1,845	*Smk.*

Suomi-kirjaan tuleva painos:

Sanojen lopullinen järjestäminen ja tarkastaminen arviolta	1,000	*Smk.*	
Painokustannukset (9 arkkia à 60 m.) .	540	„	
Korrehtuurin lukeminen (5 mk. arkilta) .	45	„	
Pienempiä menoja	120	„	1,705 *Smk.*

Ylipainos Suomi-kirjasta:

300 kappal. à 144 mk. sadalta (16 mk. arkilta)	432 *Smk.*	432 *Smk.*
	Summa	3,982 *Smk.*

Helsingissä Tammikuun 10 p. 1883.

Matti Äyräpää. J. M. Pelkonen.

K. A. Hällström."

7 §. Allekirjoittanut ilmoitti „Kuningas Learin" suomennoksen valmistuneen Maisteri P. Cajanderilta, ja oli se Runoustoimikunnan tarkastettavaksi lähetettävä, niinkuin myöskin tulleeksi ilmoitettu E. Keräsen kirjoittama novelli „Erään pohjolan pihlajan historia".

8 §. Runoustoimikunnan puolesta lehtori J. Krohn suullisesti ilmoitti, ettei Toimikunta saattanut Seuran painatettavaksi ehdotella tarkastettavina olleita ylioppilas F. F. Tammisa vainajan sepittämiä kyyrillisiä runoelmia eikä myöskään hänen „Pohjan Poist" nimistä näytelmäänsä.

9 §. Samoin lehtori Krohn ilmoitti, ettei Runoustoimikunta saattanut painatettaviksi ehdotella hra E. Piikin runoelmia, jonka lisäksi Seura mainitun kansalaisen kirjallisen kysymyksen johdosta arveli, ettei sopisi myytäväksi antaa Seuran kirjoja muille kuin varsinaisille kirjakauppiaille.

10 §. Seuran pyynnöstä oli prof. J. R. Aspelin suosiollisesti tutkinut hra K. Hämäläisen suomennosta prof. W. Mainoffin kirjoituksesta Mordvalaisten häämenoista ja siitä antanut kirjallisen lausseen, jonka pääsisällys oli, „että suomennos oli taidolla ja silminnähtävällä huolella suoritettu", sekä „että mordvalaiset tekstipaikat

painettaissa eri prändillä merkittäisiin samoin kuin alkuteoksessakin". Kuultavaksi luettuun lauseesen Seura puolestansa yhdistyi.

11 §. Valmistuvaksi ilmoitettiin t:ri Geitlinillä tekeillä ollut Suomalais-latinainen sanakirja, ja ilmoitti allekirjoittanut kustannusten kaikkiansa nousevan noin 11,500:teen markkaan. Painetun kappaleen hinnaksi Seura nyt määräsi Kahdeksan (8) markkaa, samalla päättäen, että teos vaan sidottuna kirjakauppaan laskettaisiin, ja tuli arkistonhoitajan yhdessä sihteerin kanssa määrätä sidotun kappaleen myyntihinta sitä myöten kuin asianhaarat vaativat.

12 §. Viime vuosikokouksessa valituilta herroilta tilintarkastajilta oli tullut näin kuuluva kertomus, jonka ehdottamaan tilinvapauteen Seura puolestansa suostui:

„Allekirjoittaneet, jotka Suomalaisen Kirjallisuuden Seura viime vuosikokouksessaan, Maaliskuun 16:nä p:nä v. 1882 valitsi silloin päättyneen tilivuoden tilikirjain tarkastajiksi, saavat kunnian kirjavarojen tilikirjain tarkastuksestansa antaa seuraavan kertomuksen:

Mainitut tilikirjat olemme tarkastaneet ja havainneet oikeiksi ja huolella pidetyiksi. Tämän johdosta ehdotamme täydellistä tilinvapautta puheenalaiselta vuodelta kirjavarain hoitajalle Tohtori A. A. Granfeltille. Helsingissä Tammikuun 9:nä p:nä v. 1883.

A. V. Helander. K. F. Wahlström."

13 §. Pöytäkirjaan pantiin, että „Kullervon runot" olivat määrä-aikana kirjakaupassa ilmestyneet Seuran Toimitusten 64:nä Osana.

14 §. Allekirjoittanut ehdotti, että Seura tulevana tilivuonna, jos varat myöntäisivät, kustantaisi runonkeräysretken varsinkin läntiseen Inkeriin. Yhteen jaksoon t:ri Krohn suotavaksi arveli, että samoin ensi tilivuonna tulisi käyttää entistä suurempi summa runotoimintojen kopioimiseen, ja herra Esimies muistutti, että v. 1885 vietettäväksi ehdotetun Kalevalan muistojuhlan hankkeita ei saisi unhottaa. . . . . .

15 §. Seuran jäseneksi esiteltiin Filosofian kandidaati Juuso Mikko Pelkonen. . . . . .

16 §. Seuran rahavartia, kamreeri Boehm luki näin kuu-

luvan tilin, ilmoittaen sen ohessa, että Seura Tob. Ripatin kuolinpesästä oli saanut S.M. 38: 95.

Kassatili Tammikuun 10 päivänä 1883.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1882. Marrask. 8 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 23: 09.

Tuloja.

Marrask. 9 p. Messmanin kirjakauppa, myydyistä kirjoista 660: 13. — 10 p. Eugen Wolff, jäsenrahansa 24 m. — Wilhelm Hackman, d:o 24 m. — 13 p. Korkoa Lehjoitusmaiden lunastuslainan obligationeista 263: 25. — J. K. Svanljung, jäsenrahansa 24 m. — 14 p. F. G. Bergroth, d:o 24 m. — 15 p. A. Kumlin, d:o 24 m. — 18 p. K. G. Jaakkola, d:o 24 m. — 23 p. H. E. Olsoni, d:o 24 m. — 27 p. W. Hannikainen, d:o 24 m.

Jouluk. 9 p. Valtioapua 2,500 m. — 12 p. K. E. Hynén, jäsenrahansa 24 m. — 19 p. Valtio maksoi loput „Virkakielen Sanaston“ kustannuksista 6,214: 50. — H. Pihlman, jäsenrahansa 24 m. — Kulkukauppias T. Ripatin kuolinpesästä hänen velkansa korvaamiseksi 38: 95.

1883. Tammik. 2 p. Korkoa 1863 vuoden valtiolainan obligationeista 709: 75. — 4 p. D:o d:o 116: 90. — 8 p. Th. V. Erich, jäsenrahansa 24 m. . . . . 10,767: 48.

1882. Jouluk. 30 p. Nostettu Kassakredätivi-tililtä Suomen Pankissa . . . . . 1,300: —

Marrask. 15 p. Lainannut Torsten Churbergin Rahastosta . . . . . 1,700: —

Yhteensä *Smk.* 13,790: 57.

Vastaavata.

Menoja.

1882. Marrask. 9 p. S. Aejmelaeus, hänen vaivastansa ja kustannuksistansa velkomisasioissa 55: 98. — K. Björn, hyväntekiäisiä Virkakielen Sanaston jakelemistoimesta 25 m. — A. Diktonius, sitomistyöstä 3: 50. — 11 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 70 m. — 13 p. A. E. Favorin, sitomistyöstä 129: 50. — 14 p. Emelie Rönnlund, arkiston lämmityksestä ja korjuusta 25 m. — E. Aspelin, Kalevalan toisintojen kopioimista varten 30 m. — E. Aspelin, Satujen kopioimista varten 200 m. — 15 p. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino, ruotsalais-suomalaisen sanakirjan painamisesta 1,872 m. — 24 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 161: 50.

Jouluk. 1 p. A. Boehm, palkkaansa 100 m. — 2 p. F. W. Rothsten, d:o 200 m. — A. A. Granfelt, d:o 200 m. — K. Björn, d:o 125 m. — A. A. Granfelt, lisäpalkkiota kirjamyynnistä, à conto 300 m. — 2 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 125 m. — 4 p. A. Hakkarainen, Kalevalan toisintojen kopioimisesta 115: 88. — F. Tilgman, kuverteista 20 m. — 8 p. Hedvig Lang, hyyryä 220: 83. — 6 p. Edla Hannikainen, Kalevalan toisintojen kopioimisesta 142: 88. — 13 p. D:o d:o 71: 58. — 11 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 67: 50. — Wilh. Brandstake, Kullervo-kuvan painamisesta 89 m. — 15 p. J. Krohn, Kullervon Runojen toimittamisesta 300 m. — C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 108: 50. — Jos. Holm, Kalevalan toisintojen kopioi-

deon Bergroth, som jemte grundlig kännedom af finska språket innehar bergsmannabildning och känner betydelsen af de flesta i förteckningen förekommande benämningar, förklarande mig tillika beredvillig att, så långt jag förmår, vara Herr Bergroth behjelplig vid öfversättningen.

E. Hjalmar Furuhjelm.

L. S.
G. Svedelius.

5 §. Luettiin Keis. Senatin Kirkollis-Toimikunnalta Seuralle tullut kirje, jossa vaadittiin Seuran lausuntoa „Kuopion isänmaallisen seuran“ perustamis-asiassa, ja päätti Seura tässä kohdin kuulustella Yleisen Tutkijakunnan ajatusta.

6 §. Esiin otettiin kahdessa tämän edellisessä kokouksessa keskusteltavana ollut ruotsalais-suomalaisen lääketieteellisen sanaluettelon asia, ja tuli Seura siihen päätökseen, että vaikka Seura katsoi mainitun luettelon hanketta erinomaisen kiitettäväksi ja tarpeelliseksi sekä soi sille kaikenlaista kannatusta, semminkin kuin alkuunpaniat tiedemiehinä ja Suomen kielen osaajina täydellisesti tehtäväänsä pystyivät, Seura ei kuitenkaan nykyisten muitten laveain tointensa vuoksi saattanut puolestansa siihen ryhtyä. Luettelon Suomi-kirjaan painattamisen jätti Seura vastaisista asianhaaroista rippuvaksi.

7 §. Viime kokouksen pöytäkirjan 4:nnessä §:ssä esiin tuoduilla perusteilla Seura nyt päätti, että Runoustoimikunnan jäsenten lukumäärä tulevasta tilivuodesta alkain korotettaisiin viidestä seitsemään, ja oli niin muodoin ensi vuosikokouksessa virkamiesten vaalissa tämä muutos vaariin-otettava.

8 §. Runoustoimikunnan puolesta tohtori J. Krohn esiin toi sittemmin kirjallisesti sisäänjätetyt, tähän liitetyt lauseet, joitten johdosta Seura päätti, 1:ksi, että Satujen painatus-asia vast'edes uudestaan keskusteltavaksi otettaisiin; 2:ksi, että filosofian-maisterille V. Porkalle hänen runokokoelmastaan maksettaisiin Kolmesataa (300) markkaa, sekä 3:ksi, että Runoustoimikunnan vaatimukset ylioppilas Rapolan tiedoksi ja noudatettavaksi saatettaisiin:

„Runoustoimikunnalta:

1) Ehdotettuun helppohintaiseen kansansatuin painokseen, sen verran kuin se tarkoittaa uutta satuin toimittamista myöhemmistä kokoelmista, ei toimikunta voi Seuraa kehoittaa, koska tämä painos luultavasti tulisi olemaan vasta suoritettavalle tieteelliselle satutoisintoin painatukselle esteeksi. Mutta jos Seura kaikissa tapauksissa tahtoo helppohintaista satupainosta ulos-saada, sopisi uudestaan painattaa Salmelaisen toimittamat sadut, huokealla tavalla, jolloin voisi jättää pois tarpeettomat toisinnot niinkuin myös kuitenkin kovin vaillinaiset vertailevat viittaukset ulkomaan satukirjallisuuteen. Sen sijaan olisivat sadut varustettavat sanaselityksillä, jotka ne tekisivät helpommiksi Länsisuomalaisille lukea.

2) Maisteri Porkan itkukokoelman katsoo toimikunta varsin arvokkaaksi, koska se on sekä itkujen paljouteen että varsinkin täydellisyyteen nähden monta vertaa parempi entisiä Seuran hallussa olevia (Länkelän ja Groundstroemin). Sen lisäksi on maisteri Porkka tuonut koko joukon „pulma“- s. o. hää-virsiä. Tämän vuoksi ehdotettaisiin hänelle 300 markkaa, sama summa, joka viime aikoina on ollut tavallinen määrä sadunkerääjille.

3) Herra Rapolan satukokoelma ei ole toimikuntaa oikein tyydyttänyt, kun se on niin tuiki vähäinen. Myöskin on siinä se puute, ettei ole tarkemmin saantipaikkoja (kylän ja kertoojan nimeä) ilmoitettu ja ettei joka satu ole eri lehdelle kirjoitettu. Senvuoksi ei toimikunta voi ehdoittaa kerääjälle mitään lisäpalkkiota, vaan olisi hän vaadittava jäljempänä mainitut puutteet korjaamaan.

Runoustoimikunnan puolesta:
J. Krohn.“

9 §. Esiin otettiin filosofiankandidaati S. W. Hellgrenin Suomalais-venäläisen sanakirjan hanketta koskeva asia, jolloin ensiksi luettiin Keisarillisen Senatin Kirkollis-Toimikunnan kirje viime vuoden Lokakuun 19:ltä p:ltä ja sitten Seuran asettaman komitean tähän alipuolelle liitetty lause sekä Seura päätti Kirkollis-toimikunnalle vastata, että Seura, komitean lauseesen yhdistyen, ei saattanut hyväksi katsoa sitä tapaa, jolla, näytelehdestä päättäin, kand. Hellgren oli aikonut mainittua sanakirjaa toimittaa, eikä liioin hänen ehdot-

tamaansa palkitsemiskeinoa, ja että koska oli kysytty, josko ja millä lailla Seura olisi halullinen puheen-alaisen sanakirjan hankkeesen osaa ottamaan, Seura olisi osan-ottoon valmis, jos Seura täydellä toiminta-vapaudella haltuunsa saisi koko hankkeen sekä sen toimeenpanoksi valtioapua korkeintaan 27,000 m., jossa tapauksessa Seura valmistuneesta teoksesta hallitukselle jättäisi niin monta kappaletta, kuin hallitus katsoi hyväksi määrätä, sekä koulujen oppilaille kirjaa huokeanpuolisesta hinnasta tarjona pitäisi. Ylhäällä mainittu komitean lause oli Seuralta menevään kirjeesen liitettävä, ja kuului se näin:

„Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.

Herra Filosofiankandidaati S. W. Hellgren'in Suomalais-Wenäläisen Sanakirjan asiassa saa sitä varten asetettu komitea kunnian tämän kautta antaa seuraavan lauseen.

1:ksi. *Suunnitelman* puolesta komitea ylimalkain pitää samaa ajatusta kuin kand. Hellgrenkin, että nim. puheen-alaisen sanakirjan ennen kaikkia tulee katsoa käytöllistä tarvetta. Siinä ovat sen johdosta tavallisen puhe- ja kirjakielen sanat ja lauseparret etupäässä lukuun otettavat, meidän oloihin katsoen varsinkin ne, jotka virkakieleen, sotatoimeen, teollisuuteen, kauppaan ja yleensä asioitsian-liikkeesen koskevat. Kansanrunoudestamme on Kalevalan sanavarastolle sija annettava. Perustukseksi on pantava F. Ahlmanin v. 1874 G. W. Edlundin kustannuksella Helsingissä painettu Suomalais-Ruotsalainen Sanakirja, tarpeen mukaan Lönnrotin Sanakirjan ja omien kokoelmien avulla täydennettynä. Wenäjän-kieliset merkitykset tulee koettaa saada niin suorastaan vastaaviksi, niin tyyskästi valituiksi, niin selvästi ja luontevasti pääsanan eri vivahduksia myöten järjestetyiksi, että jokainen artikeli on helppo tuota pikaa päästä päähän silmätä, koko kirja sisällyksen puolesta mukava käyttää eikä kokonsakaan puolesta hankala. Ne suomalaisten sanain muodot, joissa vartalo on konsonantin puolesta suuremmassa määrässä muuttunut, ovat erikseen näkyviin pantavat ja niistä päämuotoon viitattava, esm. *käden*, *käteen*, *tavan*, *kyetä*, *kaita* (kaitsen) j. m. s. Ett'ei mitään ilmeisesti murteellisia tai muutoin outoja sanoja (muun muassa ani harvoin esiin tulevia johtosanoja) sovi täm-

möiseen sanakirjaan ottaa, seuraa jo ylhäällä lausutusta, niinkuin myöskin, että vaan semmoisia lauseparsia elikkä fraaseja tulee ottaa, joita varten uusi merkitys-sana on ilmi tuotava tai joita muutoin välttämättömästi tarvitaan osotukseksi, kuinka sitä tai tätä sanaa tulee käyttää.

2:ksi. Kand. Hellgrenin laatimaan *sanakirjan näytteesen* kääntyäksemme, komitea ei saata siitä hyväksyvää lausetta antaa. Selitettäviä Suomen kielen sanoja ei ole valittu sillä, niin sanoaksemme, sanakirjallisella aistilla, jota välttämättömästi vaaditaan, jos mieli saada teosta kohtuullisiin rajoihin supistumaan ja muutoin käyttäjälle soveliaaksi. Tekiä on oikeastaan vaan kääntänyt Lönnrotin sanakirjaa, sieltä täältä tosin sulkien pois jonkun yksityisen artikelin tai lauselman, mutta sen sijaan paikottain fraaseja pannen melkein kahta vertaa enemmän, kuin mitä Lönnrotissa tapaamme. Näin sepitettynä teos todella kasvaisi aivan Lönnrotin sanakirjan kokoiseksi, miinmuodoin käsittäisi lähes 140 kahdeksanlehtistä suurta oktaaviarkkia eikä suinkaan vaan „noin toista tuhatta sivua suurinta kahdeksantaitteista muotoa“, niinkuin tekiä on arvellut ja hänen omat sanansa kuuluvat. Hänen näytteensä sisältää likimain kuusi arkkia elikkä lähes 24 tiheästi kirjoitettua sivua. Tavallisen laskun mukaan näistä karttunee kumminkin 9 palstaa suurta sanakirjan oktaavia elikkä juuri sen verta, mitä tekiä nyt on saanut Lönnrotista käännetyksi. Sanavaraston puolesta on siis mahdoton ajatella syntyvää teosta näytelehden kaltaiseksi. Tuskinpa olisi tekiän omaakaan suunnitelmaa myöten sijaa ollut annettava semmoisille sanoille, kuin, monta muuta mainitsematta, *Käsikirjaus (Käsikirjeen* ohessa), *Käsillikäs, Käsillistyö, Käsillisväki, Käsiläinen* (Lönnrotin mukaan „amanuens“), *Käsittö (Käsitteen* ja *Käsityksen* lisäksi), *Käskeksellä* ja *Käskeskellä* (ynnä *Käskeillä)*, *Kässällä* (ynnä *Käsällä)*, *Kättivä, Kätjyntyminen, Kätjyntyä, Kätteellinen, Kätti, Kättiäinen* ja *Kättäinen (Kättäjäisen* ohessa), *Kättö* (ynnä *Kättyri)*, *Käve* (ynnä *Kävy)*, *Kävelentö* (ynnä *Kävelentä)*, *Kävestyä* jne., varsinkin kuin siellä täällä ainoastaan pars orationis on ilmoitettu ja käännös kokonaan jätetty pois. Näitten rinnalla komitea mielihyvällä tekiän ansioksi mainitsee, että hän on huomannut ja esiintuonut Lönnrotista puuttuvan *Käsikirjoitus*-sanan. — Suomenkielisiin fraaseihin ei ainoastaan sama muistutus koske, kuin yksityisiin sanoihin, että ni-

mittäin niitä on paljon liikanaisia, vaan myöskin se, että ne ovat ilman minkäänlaista järjestystä ja asianmukaista, ulkonaisestikin huomattavaa jakoa perästyksin asetetut. Tämmöinen rakennuskeino tekee, että varsinkin pitemmissä artikeleissa sanakirja on peräti vaikea, miltei mahdotoin käyttää. Esim. *Käyn* sanassa lukia edessänsä näkisi lähes neljä tiheästi painettua pitkää palstaa, joita ei ainoakaan noista sanakirjoissa muutoin tavallisista numeroista ja puunstaveista ajan ja vaivan säästöksi keskeyttäisi. Uudemmissa sanakirjoissa päämerkitykset sekä muutoin selvästi osotetaan, että ne alottavat eri riviäkin. — Mitä suomenkielisiä niin sanoja kuin fraasejakin tulisi komitean mielestä huomioon ottaa, on komitea suunnitelmasta puhuessaan viitannut.

Näytteen Wenäjän-kielisessä puolessa on havaittu vikoja ja puutteita, paikottain pahojakin. Mainittakoon muutamia esimerkkejä. Манie sanaa (katso *Käsivirkka)* ei ole olemassa. Jos mieli saada tämä johdos verbistä манить, on perusteeksi otettava muoto заманивать, josta tulee заманиваніе; muutoin verbistä манить elikkä oikeastaan приманить saadaan vaan приманка. — къ воровствѣ (katso sekä *Kävistäminen* että *Kävistäväisyys)* tulee olla къ воровству, sillä o-päätteisten yksikön dativin pääte on y eikä ѣ. — оленей (katso *Käsde)* pitää olla оленьей. — безъ обиняковъ (katso *Käyn*, kolmas sivu) tulee olla обиняковъ. — ловить рыбу (katso *Käyn*, sama sivu) on suomeksi = pyytää kalaa, kaloja, ja tosin saattaa olla samaa kuin „käydä kalassa“, jota se on käsikirjoituksessa pantu vastaamaan, esim. suvisin käyn kalassa = pyydän kaloja (ловлю рыбу); mutta изловить, словить рыбу, ei mitenkään voi olla „käydä kalassa“, vaan on suomeksi = saada kala tai kaloja. — „käydä jossakin“ (katso *Käyn*, toinen sivu) ei ole ходить въ что, jommoinen lauselma ei merkitse mitään, vaan ходить куда — tai гдѣнибудь. Jos konstruktionia aijotaan osottaa, tulisi kirjoittaa: käydä jossakin ходить въ akkus. (tai prepos.) kanssa, ja sitten asettaa joku esimerkki: ходить въ церковь, въ баню t. m. s. Muutoin muodollisestikin pitäisi kirjoittaa во что eikä въ что. — *Käskyläinen* on Lönnrotissa muun muassa „organ“, jommoinen merkitys tosin joskus on mahdollinen, mutta sangen kaukainen ja varsin harvinainen, jonka vuoksi se Lönnrotissa onkin asetettu erikseen ja viimeiseksi. Tätä merkitystä tavottain

hra Hellgren ensin suomenkieliseksi selitykseksi sulkumerkkeihin panee „vaikutin“, jota tuskin kukaan käyttänee ihmistä tarkoittaessaan, ja sitten venäjäksi kääntää óрганъ, орýдie. Jälkimäinen näistä elikkä орýдie on suomeksi = ase, välikappale, ja saattaa ainoastaan kuvannollisesti merkitä *käskyläistä*, kuitenkin vaan yhteydessä jonkun selittävän sanan kanssa, niinkuin начальство, правительство. Ilman tällaista selittävää sanaa käytettynä орýдie on tuiki erehdyttävä ja mahdoton „käskyläiseksi“ ymmärtää. Samaa sopinee muistuttaa óрганъ sanasta.

3:ksi. Tekiän *palkitsemistavasta* keskustellessaan komitea on tullut siihen Kirjallisuuden Seuran monivuotisen kokemuksen kautta hyvin perustettuun päätökseen, että arkin mukaan maksu on kaikista luonnikkain ja järjellisin. Sovittu vuosipalkka on, jollei muita seikkoja lukuun ottaisikaan, melkein yhtä vaikea suorittaa kuin jättää suorittamatta siinä tapauksessa, että esim. tauti työtä ehkäisee, taikka valmista ei aina synny niin paljon kuin välipuhe vaatii, taikka työ ei mitenkään ota määräaikana loppuaksensa. Tekiää itseä se ajatus, että hänen toimeentulonsa *kokonaan* rippuu hänen työnsä vuotisesta paljoudesta, alati tuskastuttaa ja kenties panee hänet kiiruhtamaan siinäkin, missä ei hoppu kelpaa. Arkkimaksulla ei ole ainakaan kaikkia näitä haittoja. Ennakkomaksua tekiä saakoon sitä myöten kuin hän valmista käsikirjoitusta sisäänjättää ja tämä kunnolliseksi todistetaan sekä muutoin asiasta sovitaan. — Tekiälle annettavaan arkinhintaan Kirjallisuuden Seura tavallisesti on laskenut myöskin korrehtuurin-lu'un hänen puoleltansa ja sitten erittäin palkinnut tarpeellisen apulaisen. Tämä menetys on havaittu kaikin puolin hyväksi. Hra Hellgren ei ole anomuskirjassaan puhunut mitään korrehtuurin-lu'usta. Mainittakoon sen vuoksi, että Seura suuremmista sanakirjoista on maksanut apulaiselle kahden-, kolmenkymmenen markan vaiheilla, jommoinen maksu siis on joko tekiän itse suoritettava tai hänen palkkaansa lisättävä. Yhteen jaksoon mainittakoon myöskin, että Seura on sanakirjojensa painattamiseen ryhtynyt kohta kuin tekiä on jommoisenkin osan käsikirjoitusta valmiiksi saanut. Tästä menetystavasta, vaikka korrehtuurin-luku tietysti vähän viivyttää tekiää, on kuitenkin ollut se meidän kirjallisissa oloissa tärkeä etu, että teos on yleisön käytettäväksi ilmestynyt monta vertaa ennen kuin muutoin olisi laita ollut.

Hra Hellgren ei ole maininnut, kävisikö painattamiseen ryhtyminen, ennenkuin käsikirjoitus on kokonaan valmiina. Tekiän osan-otto, kun sanakirjallista teosta painetaan, lienee kuitenkin tuiki tarpeellinen. — Näitä tämmöisiä palkitsemistapaan koskevia asianhaaroja punnitessaan komitea on vahvistunut siinä mielipiteessä, ettei vuosimaksun keino ole hyvä.

4:ksi on ollut mietittävä, *josko ja millä tapaa Seuran kävisi* työn valvojana tai muutoin tämän puheen-alaisen sanakirjan hankkeesen *osaa ottaminen*, ja pyytää komitea saada lausua, että komitean mielestä Seura vaan sillä laatua voisi asiaan ryhtyä, että koko yritys Seuran haltuun jätettäisiin ja valtiovaroilla kustannettaisiin. Jo tarkastajanvirkaan, jos vaaditaan, että valmistunut käsikirjoitus tyynni luetaan ja sen sisällyksestä vastataan, eikä ainoastaan yleensä katsota, että suunnitelmaa on noudatettu, jo siihen virkaan siis olisi varsin vaikea runsastakaan palkkiota vastaan ketään saada. Tähän liittyvä välitystoimi, johon kuuluisi ainakin painatuksen valvonta, mutta kenties myös valmistuneen teoksen kirjakauppoihin jakaminen sekä tilinteko sen myymisestä, tuottaisi paljon vastusta ja helposti jonkunlaista selkkaustakin siltä tai tältä taholta. Seura on *kerta* ennen semmoista vähän kokenut, eikä komitea tahdo jatkamiseen kehoittaa. Tarpeellisia tietoja itselleen hankittuansa komitea on laskenut, että jos aiottu teos sisältäisi 60 Ahlmanin suuremman sanakirjan kokoista arkkia ja sitä otettaisiin 2,000 kpletta, se täysivalmiina maksaisi noin 26,000 à 27,000 markkaa, sillä tapaa lukien, että 250 m. arkilta menisi toimitukseen ja korrehtuurin-lukuun (jommoista toimituksen maksua myöskin Yliopiston konsistoriumi on ehdotellut suuresta sanakirjan oktaavista), 9,500 markkaa menisi painokustannuksiin (arkki à 154 m. paperineen päivineen) ja loput muihin tarpeisin. Jos siis tämmöinen summa myönnettäisiin yhteisistä varoista vähitellen tarpeen mukaan nostettavaksi, sopisi Seuran koettaa. Verrattavaksi mainittakoon, että kand. Hellgrenin ehdottamalla tavalla laadittu sanakirja, 2,000 kpletta, maksaisi noin 46,000 markkaa, nim. toimitüspalkka 30,000 m., painokustannukset („toista tuhatta sivua suurinta kahdeksantaitteista muotoa“ = 70 Lönnrotin sanakirjan kokoista paino-arkkia à 198 m.) noin 14,000 m. sekä lopputarpeet noin 2,000 m. Jos korrehtuurin-apu on erittäin palkittava, nousee summa (à 30 m. arkilta) 48,000:teen markkaan. Tietysti kustan-

nukset myöskin enenevät, jos tekiän ei onnistu kuuden vuoden kuluessa päästä työnsä perille. Siinä tapauksessa, että hallitus katsoisi hyväksi vastamainitulla tavalla Seuralle jättää Suomalais-Wenäläisen Sanakirjan toimen, sopisi Seuran tietysti hallituksen omaksi valmistuneesta, Seuran Toimitusten joukossa ilmestyneestä teoksesta antaa niin monta kappaletta, kuin hallitus itse tahtoo määrätä, ja kenties myöskin koulujen oppilaille myydä kirja huokeammasta hinnasta. Että Seuran muutoin tulee edustaa itselleen täysi toimintavapaus tässä hankkeessa ja vaan sitoutua voimiansa myöten kelvollista aikaansaattamaan, sitä ei tarvitse komitean muistuttaa. Helsingissä 7 p. Helmik. 1883.

Komitean puolesta:
F. W. Rothsten.

10 §. Ylioppilas A. H. Kallio oli pyytänyt opintojensa jatkamista varten saada joksikin aikaa keskeyttää työtänsä Lönnrotin Sanakirjan lisävihkon toimittamisessa, johon pyyntöön Seura sitä mieluisammin suostui, kuin hra Kallion ilmoitusta myöten valmistava sanan-keräys ja -järjestäminen jo oli melkein perille saatettu.

11 §. Koska tarkastettavina olleita „Virkakielen Sanaston“ kappaleita yhä vielä palasi, suostui Seura siihen, että vasta tulevassa kokouksessa niitten lähettäjistä tietoja annettaisiin.

12 §. Filos. maisteri W. O. Gottlund oli allekirjoittaneen kautta tahtonut ilmoittaa, että hänen isävainajansa jälkeen jääneessä kirjallisessa tavarassa olisi semmoista, jota Seura ehkä haluaisi omaksensa lunastaa, ja päätti Seura, joka tässä tilaisuudessa sai lehtori Krohnilta kuulla hyvin edullisen lauseen lehtori Gottlundin keräämistä runoista, tavaran arviomiehiksi valita hrat tohtorit E. Aspelinin ja J. Krohnin, professori O. Donnerin, kamreeri A. Boehmin sekä allekirjoittaneen.

13 §. Ilmoitettiin seppä H. Meriläisen lähettäneen kokoelman taikatemppujen selityksiä entisten lisäksi sekä entiseltä seminaarin-oppilaalta J. Nikulaiselta vihko „sananlaskuja, satuja, arvoituksia“ jne. tulleeksi, ja olivat molemmat Runoustoimikunnan arvosteltavaksi toimitettavat.

14 §. Luettiin Suomen Historialliselta Seuralta tullut näin kuuluva kirje, jonka esiin tuomaan rahan-pyyntöön Seura katsoi hyväksi suostua:

Ote Historiallisen Seuran pöytäkirjasta 14 p:ltä Jouluk. 1882.

§ 3.

Samoin mainitsi kassanhoitaja, että Y. M. Sprengtportenin virallinen kirjevaihto eli ensimmäinen osa Todistuskappaleita Suomen Historiaan oli maksanut painokustannuksissa yhteensä 1,047 Suomen markkaa eli 247 markkaa enemmän kuin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Collanin rahastosta antama rahanmääräys oli tehnyt. Siihen nähden, että Suomen Historiallinen Seura, noudattamalla Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tekemää ehtoa, oli sanotun kirjan nimilehdellä maininnut, että Todistuskappaleitten ensimmäinen osa on Collanin rahaston varoilla kustannettu, katsoi Historiallinen Seura oikeaksi pyytää sellaista lisämaksua, että nämäkin kustannukset *kaksisataa neljäkymmentä seitsemän markkaa* tulisivat suoritettaviksi mainitusta rahastosta, joka lahjoittajan määräyksestä on yksinomaisesti Suomen historiaa tarkoittaviin tutkimuksiin käytettävä; ja oli pöytäkirjanote tavallisessa järjestyksessä asiasta lähetettävä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.

Z. Topelius.

E. G. Palmén.

15 §. Allekirjoittaneen kysyttyä Seura päätti, että hra W. Mainoffin Suomi-kirjassa julkaistavasta kirjoituksesta otettaisiin 300:n kpleen ylipainos, sekä suostui siihen, että maist. P. Cajanderin suomennos „Kuningas Lear“ saataisiin entisillä ehdoilla painoon panna, kun Runoustoimikunta oli siitä hyväksyvän lauseen antanut.

16 §. Luettiin Calumetista tullut, näin kuuluva kirje, ja oli siinä pyydetyistä tiedoista tarpeellinen huoli pidettävä:

„Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle Helsingissä.

Koska täällä olis meitä muutamia kymmeniä miehiä, jotka haluaisimma päästä Kotimaan (Suomen) Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran „Varsinaisiksi Jäseniksi“ millä hinnalla tahansa, jos siihen on tilaisuus päästä, niin me pyydämme nöyrimmästi, jos Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran esimiehet vastais meille, onko siihen tila päästä

eli ei. Ja jos on, niin me pyydämme sekä Seuran säännöt y. m. jäsenenä tarvittavat paperit, lähettämään tänne meidän maksomme päälle kuin myös tähän vastaamaan.

Calumet $\frac{13}{1}$ 1883.

Kunnioittamisella:
D. Castrén,
Calumet P. O. Dr. 69.
Michigan
United states of America.

Useampain pyynnöstä kirjoitti: D. Castrén."

17 §. Kirjastonhoitaja oli muistuttanut, että Gruben kertomusten I ja III osa tekivät loppua, ja oli uusien painosten toimeen ennen pitkää ryhdyttävä.

18 §. Seuran jäseniksi esiteltiin Rouva Hildi Amalia Enlund, neidet Emelie Ljungberg ja Ida Aleksandra Paqvalin, Filosofian maisteri Hugo Alarik Brander, Lääketieteen lisensiaatti Ernst August Hillbom, Lääketieteen kandidaati Wilhelm Snellman, Ylioppilas August Johan Sunell ja Pastori, Filos. kand. Henrik Eliel Wegelius.

19 §. Seuran rahavartia, kamreeri A. Boehm, luki näin kuuluvan kassatilin, ilmoittaen sen ohessa, että kassakreditiivi-velka nyt teki S.M. 9,500:

Kassatili Helmikuun 7 päivänä 1883.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1883. Tammik. 11 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 76: —

Tuloja.

1883. Tammik. 29 p. Apurahaa Hänen Keisarillisen Majesteettinsa käsikassasta 400 m. — 30 p. Korkoa juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa olleista rahoista 49: 98. — 31 p. K. J. Moberg, myydyistä kirjoista 75 m. — A. A. Granfelt, d:o 300: 98.

Helmik. 3 p. K. Wikberg, jäsenrahansa 24 m. . . . 849: 96.
Tammik. 16 p. Lainannut Blombergin Rahastosta . . 1,500: —
Yhteensä *Smk* 2,425: 96.

Vastaavata.

Menoja.

1883. Tammik. 11 & 22 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 104 m. — 16 p. Morgonbladet ilmoituksista 41: 10. — G. W. Edlundin kirjakauppa, kirjoista 354: 08. — Paavo Cajander, ennakkomaksu „Kuningas Lear'in" suomennoksesta 500 m. — 29 p. Lång & Ståhlberg, kirjeenkuoria y. m. 29: 80. — Helsingfors Dagblad, ilmoituksista 36 m. — 30 p. A. E. Favorin, nitomistyöstä 525 m. — 31 p. Daniel Nyblin, kuvista Kullervo-painosta varten 270 m. — A. A. Granfelt, sanomalehtien tilaus 85: 25. — Sama, lähetyskustannuksista 120: 70. — Sama, loput palkkiota kirjamyynnistä 88: 60.
Helmik. 1 p. G. A. Uggelberg, hänen eläkerahansa 200 m. — 7 p. Uusi Suometar, ilmoituksista 26: 79. 2,380: 82.

Säästövarat tulevaan kassatiliin.

1883. Helmik. 7 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . . . 45: 14.
Yhteensä *Smk* 2,425: 96.

Helsingissä, Helmikuun 7 päivänä 1883.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Maaliskuun 7:nä p:nä 1883.

1 §. Edellisen kokouksen pöytäkirja oikaistavaksi luettiin.
2 §. Lahjaksi ilmoitettiin tulleen *a)* Würtembergische Vier-

teljahrshefte f. Landesgeschichte. 1882. I—IV. *b)* Nordiske Oldskrift-selskab'in Aarboeger 1882. III, sekä „Tillaeg" til d:o Aargang 1881. *c)* hra E. Beauvois'lta: La magie chez les Finnois. III. *d)* Mittheil. aus d. livländischen Geschichte. XIII, 2. *e)* Yngvar Nielsen, Norges historie, I, 3. *f)* Vegan matka. II, 4.

3 §. Seuran lunastettavaksi taritusta lehtori C. A. Gottland vainajan runo jne. kokoelmasta t:ri J. Krohn viime kokouksessa asetetun arviomiehistön puolesta luki näin kuuluvan lauseen:

„Suom. Kirj. Seuralle tarjottuin, lehtori Gottland vainajalta jäänöitten kansaruno-keräelmäin sekä kielitieteellisten muistoonpanoin tarkastusta varten valittu arviomiehistö saa täten ilmoittaa:

1) että runokokoelma sisältää kaikkiansa noin 780 numeroa, joista kuitenkin sopii lukea pois noin 240 uuden-aikaista, enimmäkseen aivan arvotonta, usein sangen törkeästi häpytöntä renkutusta. Jäljelle jääpi siis tutkittavaksi vielä 540, sangen suuri summa sekin. Näissä on varsinaista Kalevalan runoa 25—30, Kalevalansukuista ballaadia 40—45, ja loitsua enemmän kuin 300; loput ovat puhtaasti lyyrillisiä runoja tai ballaadeja, häärunoja y. m. Kalevalaan kuuluvista mainittakoon omituinen toisinto Sämpsä Pellervoisen runosta, johon muualta ainoasti tunnetaan hämäriä viittauksia; ballaadeissa taas ennen tunnetuista useissa kohdissa eroava toisinto Kaarle herttuan runoa. Enin osa keräelmää on saatu Etelä-Savosta, muutamia suomenpuolisesta Pohjois-Karjalasta, Vienan läänistä, Wiipurin läänin lounais-osasta, Pohjois-Savosta, Hämeestä sekä Pohjanmaalta; viimeinkin koko satamäärä Suomalais-metsistä Wermlannissa, Taalainmaalla sekä Norjassa.

Saadaksensa jotakin todellista pohjaa hinnanlaskulleen ovat arviomiehet tarkastaneet, kuinka paljon matkarahaa Seuran toimesta parina- viimeinkuluneena vuosikymmenenä uloslähetetyt runonkerääjät ovat saaneet ja kuinka paljon saalista ovat tuoneet. Täten on saatu seuraava taulu:

		Markkaa.	Runoa.	Runoin keskihinta.
1872	Boren., Gen. j. Berner (yhteensä) saivat	1,500,	toivat 360	siis n. 4 m.
1860	Törneroos ja Tallqvist Inkerissä „ (210 r.)	840, „	396	„ n. 2 „
1858	Ahlman . . . . Savossa sai (60 r.)	240, toi	120 ($^{85}_{\text{vanh.}}$)	„ n. 2 „

				Markkaa.		Runoa.	Runoin keskihinta.
1858	Lavonius	Savossa,	sai (60 r.)	240,	toi	167($\frac{15}{\text{vanh.}}$)	siis n. 1,50
„	Länkelä	Inkerissä	„ (100 r.)	400,	„	348	„ n. 1,15
1856	Strählman . . .	„	„ (50 r.)	200,	„	300	„ n. 0,75
1859	Groundstroem . .	„	„ (50 r.)	200,	„	302	„ n. 0,75
1860	Saxbäck	„	„ (130 r.)	520,	„	1,200	„ n. 0,43

Jos näistä kaikkein kalliimman ja kaikkein huokeimman keräelmän poikkeuksina pois eroitamme, ei voine sanoa 1 markkaa kappaleelta suinkaan liikanaiseksi. Mutta puhtaena olevaa keräelmää arvostellessa tulee ottaa lukuun muutamia muitakin seikkoja. Gottlund kokosi suomenpuoliset runonsa ensimmäksi osaksi jo tämän vuosisadan alussa (1815—16), jolta ajalta tai vielä aikaisemmalta meillä on varsin vähän runoja; ne voivat siis runoin kehittymistä tutkivalle antaa tärkeää lisä-ainetta. Vielä tähdellisempi on tuo suuri Ruotsista ja Norjasta saatuin runoin määrä, sillä ne voivat, vaikka tietysti vieraassa maassa jo lyhentyneinä, antaa jonkin käsityksen Pohjois-Savon runovaroista 1600 seuduilla. Tätä nykyä olisi Ruotsin puolelta jo mahdoton saada semmoista keräelmää; sen näemme siitä kun Aminoff sieltä ainoasti on tuonut 11 kappaletta. Kolmanneksi Gottlund'in hallussa olevia Venäjän Karjalan runoja tosin ei ole enempää kuin neljä, vaan onnellinen sattumus on tehnyt, että niiden avulla on ollut mahdollista saada yksi hyvin tärkeä Lönnrotin vihko löytöpaikaltaan määrätyksi. Gottlund näet on aina tarkasti muistoonpannut saantipaikan, vieläpä laulajankin nimen sekä saanti-ajan. Näitten seikkain perustuksella ei olisi 2:kaan markkaa kappaleelta, jonka hinnan myös muutamat runonkerääjät ovat saaneet, liika paljon, jos ei toiselta puolen taas köyhyys Kalevalaan kuuluvista tai ainakin sen sukuisista runoista johonkin määrin alentaisi Gottlund'in kokoelman arvoa. Kaikki seikat tasapuolisesti punniten taitaisi siis 700 markkaa olla enimmin kohtuuden mukainen arvio.

2) Sanakirjalliset ja kieliopilliset keräelmät ovat vähän-arvoiset, joten on arveltu voitavan saada ne ilman hinnan koroitusta runokokoelman lisäksi.

Arviomiehistön puolesta:

J. Krohn."

Lausetta hyväksyen Seura päätti mainitusta kokoelmasta tarita Seitsemänsataa markkaa, ja otti tohtori Krohn hyväntahtoisesti Seuran puolesta kauppaa lehtori Gottlundin perillisten kanssa tehdäksensä.

4 §. Kuvallisen Kalevalan rahastoa varten asetetun komitean puolesta tohtori E. Aspelin luki tähän liitetyn lauseen, joka Seuran mielestä sopi sanomalehdissä julkaista, ja päätti Seura muutoin tuonnempanana uudestaan ottaa asian keskusteltavaksi.

„*Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle.*

Viime Lokakuun kokouksessa uskoi Seura Lääketieteen kandidaatille M. Äyräpäälle, Maisteri V. Löfgrenille ja allekirjoittaneelle toimeksi tehdä ehdotus siihen tapaan, jolla Seuran tulisi menetellä sen rahaston kanssa, jonka moniaat Savokarjalais-Osakunnan jäsenet ovat Seuralle antaneet, „Elias Lönnrotin rahaston“ nimellä hoidettavaksi ja Kalevalan kuvilla varustamiseen käytettäväksi; valiokunnan nimessä on minulla kunnia täten tuoda esiin sen mietteet asiassa:

1. Koska rahasto, jossa nyt lienee noin 2,000 markkaa, on liian pieni, että voisi ajatellakaan sillä aikaan saada kansallisepoksemme varustamista taiteellisilla kuvilla, niinkuin lahjoittajain tarkoitus on ollut, ehdotellaan, ettei pääomaa yritykseen käytettäisi, ennenkuin se korkojen ja mahdollisten lahjojen kautta on noussut 10,000 markan suuruiseksi. Valiokunta pitää näet tätä summaa vähimpänä, josta voisi pyytää etevää taideniekkaa ryhtymään työhön, joka vaatii laveita tutkimuksia ja runsaasti aikaa.

2. Kun rahasto on kasvanut 10,000:nteen markkaan, toimittaa Seura julkisen kilpailun, jota varten kunkin taideniekan täytyy tehdä luonnospiirrustukset yhden kokonaisen runon kuvihin. Se taideniekka, jonka piirrustukset erittäin määrätty tarkastajakunta katsoo paraimmiksi ja muuten niin tyydyttäviksi, että tahdotaan hänelle uskoa Kalevalan kuvilla varustaminen, saapi aluksi käyttää korkeintaan kahden vuoden korot tutkimusmatkoihin, jonka perästä hänelle suoritetaan pääomasta esim. 2,000 markkaa kerrassaan, sen mukaan kuin hän on Seuralle käsistään jättänyt valmiita kuvia. Tietysti on määrättävä joku eri palkinto, joka maksetaan paraim-

mista kilpapiirrustuksista siinäkin tapauksessa, ettei ensimmäisessä kilpailussa tyydyttävää näytettä saataisi.

3. Jos Seuran siten on onnistunut saada piirrustukset valmiiksi, olisi ehkä sopivinta tarjota niiden julkaiseminen yksityiselle kustantajalle. Hänen tulisi tietysti ostaa piirrustukset Seuralta, jotta „Lönnrotin rahasto“ pelastuisi ja voitaisiin sitä sitten yhä edelleen käyttää samallaisiin yrityksiin, nimittäin ansiollisten suomalaisten kirjain kuvilla varustamiseen.

4. Koska luonnollisesti on hyvin tärkeätä, että yritys pysyisi sekä taideniekkain että yleisön mielessä vireänä, ehdotellaan, että erityinen kilpailu pannaan toimeen vuodeksi 1885, jolloin Kalevala täyttää 50 vuotta. Sitäkin kilpailua varten olisi vaadittava, että kunkin osanottajan pitää tehdä luonnospiirrustukset ainakin yhteen kokonaiseen runoon (esim. I:seen [luomisruno] taikka XI:teen [Lemminkäisen kosioimismatka Saareen] taikka XXI:nteen [Sulhon vastaanotto Pohjolassa y. m.]). Piirrustusten ei tarvitsisi olla tarkoin valmistettuja, vaan ainoastaan luonnoksia, joissa suunnitelma eli kompositioni olisi pääasiana. Palkinnoksi määrättäisiin siksi kasvaneet korot rahastosta sekä mitä ehkä yksityisesti voitaisiin sitä varten saada kootuksi. Jos Seura tämän ehdotuksen hyväksyy, olisi arvattavasti kylläksi aikaa kilpailijoilla, jos kehoitus kilpailuun julistettaisiin kevättalvella 1884.

5. Olisi vihdoin valiokunnan mielestä asialle suureksi hyödyksi, jos Seura tahtoisi julkisessa ilmoituksessa huomauttaa yleisöä „Elias Lönnrotin rahastosta“ ja sen tarkoituksesta sekä kehoittaa niitä, jotka isänmaallista yritystä harrastavat, muistamaan sitä lahjoilla, niin että pikemmin voitaisiin asiaan ryhtyä. Helsingissä 3 p. Helmikuuta 1883.

Valiokunnan puolesta:
Eliel Aspelin.“

5 §. Runoustoimikunnan puolesta t:ri Krohn luki erinäisistä Toimikunnan tarkastettavina olleista, P. Cajanderin, E. Keräsen, J. Nikulaisen ja H. Meriläisen teoksista ja kokoelmista tähän alipuolelle liitetyt lauseet, jotka kaikki Seura hyväksi katsoi, ja arveli t:ri Krohn sen ohessa suotavaksi, että sananlaskujen ja arvoitusten jatkettua keräämistä soveliaalla tavalla edistettäisiin ja Seura palkkioksi rahan verosta antaisi kustantamiansa kirjoja.

„1) Cajander'in suomennoksen King Lear'ista olemme katsoneet, niinkuin saman suomentajan edelliset teokset, sen-arvoiseksi, että sen painattamisesta Seuralle tulee kunniaa.

2) Novelli Erään Pohjanmaan pihlajan historia sitä vastaan on arvoton.

3) Herra Nikulaisen keräelmä sisältää noin 200 sananlaskua, 11 tarinaa, 140 arvoitusta sekä joukon taikoja. Näistä ehdoitettaisiin palkkioksi muutamia Gruben kertomusten osia. Paitsi sitä kehoittaisi runous-toimikunta Seuraa, koska sananlaskuista puolet ja arvoituksista $^1/_3$ ovat uusia, lähettämään herra Nikulaiselle ennen painetut Sananlaskut ja Arvoitukset sillä pyynnöllä, että hän niihin merkitsisi seudullaan löytyviä vanhoja sekä erikseen kirjoittaisi muistiin ennen tuntemattomat. Täten saataisiin paikkakunnittain järjestetyn kokoelman alku.

4) Seppä Meriläisen kokoelmasta olemme näiden asiain parhaalta tuntijalta hankkineet seuraavan lausunnon.

Tämän johdosta kehoittaisimme Seuraa palkitsemaan tätä keräelmää 180:lla markalla ja pyytämään Meriläistä, että hän jatkaisi työtänsä.

Runoustoimikunnan puolesta:

J. Krohn."

„Lausunto Meriläisen kahdesta viimeisestä S. Kirjall. Seuralle lähettämästä taikakokoelmasta.

Seuralla lienee vielä tuoreessa muistissa se lause, jonka Tohtori Aspelin antoi Meriläisen edellisistä kokoelmista, joista M. silloin sai 300 markan palkkion. Niiden lisäksi ja täydennykseksi on näissä puheena olevissa vihkoissa yleensä 253 taikaa, käsittäen 35 kirjoitusarkkia välikkeiden poisluettua. Näistä mainitaan aina paikka, välistä tietäjäkin, jolta taiat ovat saadut. Useimmat, eli 34, on Sotkamosta, 27 on Kuhmoniemestä, 23 Venäjän Karjalasta, Laukkukarjalaisilta muistinkirjoitettuja, 22 Kiannalta, 15 Puolangalta, 8 Hyrynsalmelta, 8 Paltamosta, 2—1 Pudasjärven, Kuusamon, Ristijärven, Kemijärven, Sodankylän seurakunnista tai Lapista.

Melkein kaikki ovat ihan uusia, entisten täydentäviä toisintoja on vähän, liikoja tuskin yhtään. Uusista mainittakoon: *Tulen-*

väen- ja Pinon- eli Lastukonväen-otto, Tuulen, Tuuliaispään ja *Sateen asettaminen, Manalaisten näkeminen, Raudan* ja *Valkean varotus; Varokeinoja vanhan pyhäpäivänrikkojan kuollessa ja kuoltua; Lapsenristimämenoista; Lapsen unen halu;* Kettujen kuljetus; Veneenteko, hevosen tyynnyttäminen; Palopään ohran välttäminen, ohdakkeiden ajaminen. Lammashoitoa koskevia taikoja on tullut useita lisää.

Uudenaikaisia ovat: Juhannuslankain asettaminen, soittajaksioppiminen ja nuo kamalat taiat, joita kalman tai pääluiden ja ruumisten avulla suoritetaan. Näitä viimeksi mainittuja on tässä 2, nim. toinen kalman päästäminen, toinen touonpaneminen; entisissä oli niitä enemmän.

Nuo samaiset kamalat taiat juuri ovat ne ainoat, joista entisiä lukeissani rupesin epäilemään, olisivatkokaan kansan suusta. Mutta epäiltävät lienevät siten selitettävät, että ne uudenaikaisia ollessaan eroavat niin perinpohjin muista, että näyttävät niin sanoakseni tyhjän vaahdon tavalla ajelehtavan muiden muinaisempain päällä. Jos Meriläinen olisi omiansa pannut, totta kait hän olisi keksinyt useita sepäntointa koskevia taikoja, mutta niitä ei ole riittävää määrääkään.

Toisintoja on näissä vähän; joku pistoksista ja lapsensynnytyksestä, liikoja on tuskin yhtään.

Muutamia uusia, kansan henkistä elämää koskevia käsitteitä tulee tässä ilmi, niinkuin: *Pinon-* eli *Lastukonväki, navettatoukka* ja *karjapyryt* piinaviikolla, jotka merkitsevät sitä, että karhu repii kesällä lehmiä.

Näissä taioissa on useampia lyhykäisiä kuin edellisissä, joka osoittaa, että kerääjän huomiokyky teroo teromistaan.

Uusia sanoja ja lauseopillisia ilmiöitä on siellä täällä.

Koska vielä näyttää taikoja olevan saatavissa yltäkyllin, niin voitaisiin toivoa, että saataisiin taikoja vielä monelta semmoiselta alalta, josta ei vielä ole yhtään, niinkuin: petuista ja muusta hätäravinnosta, myllyistä, ahman, saukon ja näädän pyytämisestä, pellavasta, eri kalojen pyynnistä, poroista, kukoista y. m. m. Kovin vähän on vielä karttunut hallasta, ilmasta, kuolinmenoista ja hautajaisista, vähän kalastuksesta, ketun, jäniksen pyynnistä, heinänteosta, pikkulasten suojelemisesta ja hoidosta.

Jos vasta M. lähetettäisiin keräilemään uusia taikoja, niin voi-

taisiin syyllä vaatia, että hän kirjoittelisi muistiin eri tautien tunnusmerkit, sillä niistä ei näissä puhuta mitään. Samalla voisi kirjoituttaa muistiin rahvaan tietoja tähdistä ja muista taivaan kappaleista, joista Viron kansalla kuuluu olevan kaikenlaisia huomioita ja taruja. Voisipa edelleen tiedustella: Kalevan pojista, Kihovankkosesta, kursikoista, Lappalaisista, ja kentiesi jotakin muinaista elintapaa ja asutusta koskevia seikkoja.

Palataksemme jälleen näihin aineena oleviin taikoihin, tahtoisin huomauttaa, että Meriläisellä on ollut itsellään rahallisiakin menoja niistä, ja koska eivät ole edellisiä arvottomampia, vaan täydentelevät niitä, niin ansainnevat tulla suljetuksi samoin kuin nekin Suom. Kirjall. Seuran huomioon.

Helsingissä 18$\frac{4}{5}$83.

O. Lönnbohm."

6 §. Allekirjoittanut ilmoitti, että t:ri J. G. Geitlinin Suomalais-latinainen sanakirja oli kirjakaupassa ilmestynyt Yhdeksän (9) markan viidenkymmenen (50) pennin hinnalla sidotulta kappaleelta, sekä myöskin, että professori F. J. Petersen korrehtuurinlu'ustansa tässä sanakirjassa ei ollut Seuralta vastaan-ottanut minkäänlaista rahallista palkkiota, ja päätti Seura, viimemainitun asian kuultuansa, kirjallisesti lausua prof. Petersenille kiitollisuuttansa siitä jalomielisyydestä, jolla hän oli Seuran tointa edistänyt, sekä lahjaksi tarita hänelle erittäin sidotun kappaleen puheen-alaista sanakirjaa.

7 §. Ennen saadun käskyn nouteeksi allekirjoittanut nyt luetteli, kutka arvoisat kansalaiset olivat enimmillä tai vähemmillä muistutuksilla ja lisäyksillä varustaneet tarkastettaviksi eri tahoille levitettyjä „Virkakielen Sanaston" kappalia. Lukuansa heitä oli 32, nim. herrat A. F. Andersin, E. Avellan, O. V. Bergh, G. Bergroth, J. L. Boehm, K. F. Calonius, G. Dahlberg, J. W. Durchman, F. Ervast, P. E. Ervast, K. Fabritius, G. A. Floor, F. Forström, P. W. Hannikainen, G. Harlin, G. J. Järnefelt, M. Korhonen, W. Kyander, A. Liljefors, W. Lindstedt, G. W. Liukkonen, K. Lydén, A. Lönnbohm, A. Nyholm, G. Z. Sandman, H. E. Schroderus, Hj. Sillman, J. Sjölin, A. Tavaststjerna, A. Warelius, K. O. Vikberg sekä yksi nimen tietämätön.

8 §. Yhteen jaksoon Seuran tiedoksi saatettiin, että viime kokouksen 4:nnessä §:ssä mainittu vuorimestari E. Hj. Furuhjelmilta tullut sanaluettelo nyt oli, niinkuin myöskin eräs insinööri G. Bergrothin toimittama, Teknillisen yhdistyksen käytettäväksi jätetty.

9 §. Kilpasuomennoksena ilmoitettiin Seuralle tulleen käännös Nicanderin Enziostä, ja oli se Runoustoimikunnan tarkastettavaksi lähetettävä.

10 §. Päätettiin, että valmistuvaksi ilmoitetun E. N. Setälän lauseopillisen kirjoituksen myyntihinta olisi Kaksi (2) markkaa kappaleelta.

11 §. Ylioppilas F. Lamminen oli Seuralta pyytänyt lupaa saada ruotsiksi kääntää Seuran kustantamaa kokoelmaa „Suomen Kansan satuja ja tarinoita“, eikä Seura tahtonut estää häntä yksityisiä kokoelman satuja mainitulla kielellä julkaisemasta.

12 §. Lyceiläinen V. Salminen oli Seuralle lahjaksi lähettänyt kokoelman „satuja ynnä sanoja ja puheenparsia Kuhmalahdelta“, ja oli tämä toimitettava Runoustoimikunnan arvosteltavaksi.

13 §. Allekirjoittanut pyysi saada Seuran pöytäkirjaan panna kopian Filos. kand. S. W. Hellgrenin sanakirjan asiassa hallitukselle menneestä kirjeestä, ja oli kopia näin kuuluva:

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN
SEURA
HELSINGISSÄ
7 p. Helmikuuta 1883.

Keisarillisen Suomen Senatin
Kirkollis-Toimikunnalle.

Sittenkuin Keisarillisen Senatin Kirkollis-Toimikunta korkeasti kunnioitetun kirjoituksen kautta viime vuoden Lokakuun 19:ltä p:ltä on vaatinut Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta lausuntoa Filosofian kandidaati S. W. Hellgrenin anomuksen johdosta saada maan yhteisistä varoista apua laadittavaansa Suomalais-Venäläiseen Sanakirjaan, saa Kirjallisuuden Seura kunnian tämän kautta ilmoittaa, että Seura, siihen mietintöön yhdistyen, jonka tätä asiaa varten Seuran jäsenten joukosta erittäin asetettu komitea on kirjallisesti esiin tuonut ja joka myöskin tähän nöyrimmästi liitetään, ei ole saattanut hyväksi katsoa sitä tapaa, jolla, näytelehdestä päättäen, Kandidaati Hellgren on alkanut ylhäällä mainittua teosta toimittaa, eikä liioin hänen ehdottamaansa palkitsemiskeinoa; ja koska Kirkollis-Toimi-

kunta on tahtonut kysyä, josko ja millä lailla Kirjallisuuden Seura olisi suostuvainen puheen-alaiseen sanakirjalliseen hankkeesen osaa ottamaan, pyytää Seura seada kunnian möyrimmästi ilmoittaa, että Seura, joka arvelee tarkoituksen-mukaisesti laadittua Suomalais-Venäläistä sanakirjaa maamme yleisölle varsin tarpeelliseksi, olisi tämmöiseen osan-ottoon valmis, jos Seura täydellä toiminta-vapaudella saisi koko hankkeen itsellensä uskotuksi sekä sen toimeenpanoa varten valtiovaroista Seuralle myönnettäisiin korkeintaan seitsemänkolmatta-tuhatta (27,000) markkaa tarpeen mukaan vähitellen nostettavaksi, jossa tapauksessa Seura puolestansa sitoutuisi valmistuvasta, Seuran toimitusten sarjassa ilmestyvästä teoksesta hallituksen omaksi jättämään niin monta kappaletta, kuin hallitus katsoo hyväksi määrätä, sekä koulujen oppilaille kirjaa huokeanpuolisesta hinnasta tarjona pitämään. — Tämän ohessa on Seuran kunnia Kirkollis-Toimikunnalle takaisin lähettää kaikki Seuralle tätä varten tulleet asiakirjat.

Suom. Kirjall. Seuran puolesta:

Yrjö S. Forsman.

F. W. Rothsten.

14 §. Ilmoitettiin, että Seura oli haastettu etuansa kirjakauppias J. L. Wallenius vainajan pesässä valvomaan seuraavana elikkä Maaliskuun 8:na p:nä, sekä että Seuran asiamies, varatuomari S. Aejmelaeus yhdessä kirjastonhoitajan kanssa olivat luvanneet asiasta huolta pitää.

15 §. Seuran jäseneksi esiteltiin ylioppilas Nestor Emil Setälä.

16 §. Seuran rahavartia, kamreeri A. Boehm luki näin kuuluvan kassatilin, samalla ilmoittaen kassakreditiivi-velan nyt tekevän Sm. 11,600.

Yleisen kassan tili Maaliskuun 7 p. 1883.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . 45: 14.

Tuloja.

1883. Helmik. 10 p. A. Schlüter, myydyistä kirjoista 120 m. — A. A. Granfelt, d:o 50: 16. — 24 p. Ottilia von Fieandt, d:o 80: 09. — Maalisk. 5 p. Valtioapua 2,500 m. — 6 p. M. Hernstedt, myydyistä kirjoista 31: 55. — G. Marelius, d:o 345: 96. — C. Freese, d:o 339: 87. — A. W. Grönholm, d:o 791: 48. — A. Elfving, d:o 99: 03. — A. Frieman, d:o 18: 50. — A. Hamberg, d:o 7: 65. — 7 p. A. J. Sunell, jäsenrahansa 24 m. . . . . 4,408: 29.

1883 Helmik. 9 p. Nostettu kassakreditivi-tililtä Suomen Pankissa 1,000 m. — Maalisk. 1 p. D:o d:o 1,100 m. . . . . 2,100: —

Yhteensä *Smk.* 6,553: 43.

Vastaavata.

Menoja.

1883. Helmik. 10 p. G. W. Edlundin kirjakauppa, konttokirja 12: 50. — 16 p. A. W. Odenvall, korrehtuurin apulais-toimesta Englantilais-suomalaisessa sanakirjassa 100 m. — C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 98 m. — 22 p. Gust. Ad. Niska, nitomistyöstä 20: 25. — 27 p. Neiti K. Montinin liika-makso myydyistä kirjoista hänen käskystään annettu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainolle 79: 65. — Maalisk. 1 p. F. W. Rothstein, palkkaansa 200 m. — K. Björn, d:o 125 m. — A. Boehm, d:o 100 m. — Hedvig Lang, hyyryä 225 m. — Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino, kirjeblankettejä 40 m. — D:o loput Suomalais-latinaisen sanakirjan painatuskustannuksista 681 m. — 5 p. C. G. Svan, Englantilais-suomalaisen sanakirjan toimituspalkkaa 100 m. — Wolmari Porkka, hänen keräämistänsä itku- ja pulmavir-

sistä 300 m. — 6 p. A. A. Granfelt, palkkaansa 200 m. . . . . 2,281: 40.
— 7 p. Maksanut velkaansa Blombergin Rahastolle . . . . . 4,060: —

Säästövarat tulevaan kassatiliin:

Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa . . . 212: 03.

Yhteensä *Smk.* 6,553: 43.

Helsingissä, Maaliskuun 7 päivänä 1883.

A. Boehm.

Pöytäkirjan vakuudeksi:
F. W. Rothsten.

Vuosikokous Maaliskuun 16:na p:nä 1883.

1 §. Seuran hra Esimies, senatori Y. S. Forsman, alotti kokouksen seuraavalla puheella:

„Kunnioitettavat Kirj. Seuran Jäsenet!

Vuoden vaihe Seuran elämässä ei voi osoittaa aivan paljon uutta ja merkillistä. Seuran toimet ovat enimmältään varsin pitkällistä laatua, ja Seuran vuosikertomukset ihan luonnollisesti ovat useissa kohden toistensa kaltaisia, joissa ainoastaan ken tarkemmin seuraa Suomen kielen ja kirjallisuuden kehitystä, saattaa arvata tapahtuneen edistyksen suuruutta. Mutta kuluneen vuosikauden töissä on kumminkin kaksi kohtaa, jotka, kumpikin puoleltansa, viittaavat tärkeihin vaiheisin maamme kansallisissa oloissa. Ensimmäinen näistä kohdista, joihin tahdon huomion kääntää, on se iloinen tapaus, että Seuran toimen kautta Suomalaisten oppikoulujen vaikein puute on tullut poistetuksi, kun näinä päivinä Tohtori Geitlin'in Suomalais-Latinainen sanakirja on julkisuuteen ehtinyt. Seuran on ollut onni saada käyttää tähän työn-tekoon parhaimmat pedagogilliset ja tieteelliset voimat, mitä sillä alalla maassamme löytyy, ja teoksen sekä kelvollisuudesta että tarkoituksen-mukaisuudesta ei ole siis epäilemisen sijaa. Näin ollen ei voi teoksen tärkeyttä tällä hetkellä kyl-

lin suureksi arvostella. Kokemus on todistanut, että, mitä muutoin ajateltaneenkin klassillisuuden virasta kouluopetuksessa, suomenkielisissä kouluissa Latina on ollut sekä mieluisa oppiaine että erittäin soveliaana perustuksena logilliselle kehitykselle. Tuntuu melkein niinkuin se nuori sivistysmuoto, joka meillä on orastumaisillaan, erittäin pyytäisi syventää juuriansa Eurooppalaisen kultuurin vanhaan perustaan, josta muidenkin kansain sivistys jo vuosisatojen kuluessa on voimaansa imenyt. Suomenkielisten koulujen hyvä menestys onkin tähän asti suureksi osaksi tullut siitä, että apukeinot Latinan kielen opetusta varten, jos kohta jossakin kohden vaillinaisia, kuitenkin ovat olleet laatuansa erittäin kelvollisia. Mitä vielä on siinä kohden puuttunut, sen täydentääpi puheena-oleva teos juuri semmoisella hetkellä, jolloin suomenkielisten oppikoulujen asia maassamme vihdoinkin on vakaantumaisillaan. Luulen siis täydellä syyllä lausuneeni, että tämä on erittäin ilahuttava kohta Seuran toimissa menneeltä vaikutus-vuodelta.

Toinen tärkeä tapaus on myöskin kirjoitettava Seuran aikakirjoihin juuri tällä hetkellä; se on tekeillä oleva työ virkakielen vakaannuttamista varten. Niinkuin luonnollista onkin, ei Seura ole voinut tässä asiassa toimia omalla uhallansa; se on ainoastaan palvelustansa tarjonnut maan hallitukselle, jolle suureksi osaksi tulee alkuun-panemisen kunnia. Mutta Seura iloitsee siitä, että se tässä kohden on voinut apuansa tehdä tärkeään isänmaalliseen tarkoitukseen, joka on: Suomen kielen yhteiskunnallinen tasa-arvo maamme oikeustoissa ja virkakunnissa. Kerskaamatta Seura voikin väittää että se jo varhain on täydellisesti käsittänyt tämän tehtävän muutoksen painavaa laatua. Kaksikymmentä ajastaikaa takaperin Seura tässä asiassa lähestyi Suomen Suuriruhtinasta alamaisella kirjeellä, jossa lausuttiin se vakaa ajatus, että „tämän kysymyksen lykkääminen *vastaisiin* aikoihin olisi suurin onnettomuus, mikä voisi Suomen kansaa kohdata". „Tämä muutos — lausutaan tässä kirjeessä — tämä muutos maamme virallisessa kirjoituskielessä, jota Suomen kansa niin kauan ja hartaasti on halainnut, on aina paennut sitä vastaisiin aikoihin, niinkuin hietakankaalla pettelevaiset jokien ja vilveittavien lehtojen kuvat pakenevat matkustajata, joka jancon nääntymäisillään panee viimeisen voimansa niille tullaksensa, vaan pitkän matkan riennettyään ei kumminkaan tapaa muuta kuin entisen kui-

van ja avaran eräsaan. Suomen kansa pitää kielensä ja sen kirjallisen käyttämisen sinä hengettimenä, jolla se henkii sivistyksen ja ihmisyyden ilmaa. Niin kauan kuin laki ja oikeuden käytäntö tälle kansalle puhuu vieraalla kielellä, on suuri osa tätä hengitintä ikäänkuin tukehduksissa. Kansa elää siten vain puolinaisesti, sen hengellisyys kituu, ehkä tukehtuukin, ja maallinen toimeentulo ei myöskään vaurastu". — Näin lausui Seura Helmik. 11 p. 1863. — Samana vuonna Elok. 1 p. ilmestyi se jalo Keisarillinen lupaus, joka asetti virkakieli-kysymyksen lopullisesti ratkaistavaksi ennen 1883 vuoden loppua. Nyt, kahden vuosikymmenen kuluttua, seisomme tämän merkillisen asianvaiheen kynnyksellä. Paljon on sillä välin tehty sekä hallituksen toimella että myöskin Seuran ja yksityisten harrastuksella Suomalaisen virkakielen kehittämistä varten, ja kun se komitea taitavia miehiä, jotka nyt samassa tarkoituksessa tekevät työtä, on tehtävänsä suorittanut, on toivomista, että itse kielen puolesta esteet ovat poistettuina niiden tarkoitusten tieltä, jotka synnyttivät 1863 vuoden kielisetuksen. Ja kun nämä tarkoitukset kerta ovat täytettyinä, silloin muistopatsas, pronssia kestävämpi, on oleva pystytettynä Suomalaisten sydämmissä ikimuistettavalle vainajalle, Keisari Aleksanteri II:lle."

2 §. Esimiehen kehoituksesta laki allekirjoittanut seuraavan vuosikertomuksen:

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Vuosikertomus Maaliskuun 16:na p:nä 1883.

Vanhan tavan mukaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuosikertomuksessa ennen kaikkia luetellaan, mitä teoksia on valmistunut, mitä valmistumallansa tai muuten odotettavissa, ja mainittakoon sen vuoksi nytkin aluksi, että tänään päättyvänä kahdentenakuudetta tilivuonna Seuran kustannuksella tai toimesta on

Painosta ilmestynyt:

1) Tohtori E. G. Palménin franskankielinen kertomus Seuran viisikymmenvuotisesta toimesta, nimellä: L'oevre demi-séculaire de la Société de littérature Finnoise et le mouvement national en Fin-

lande de 1831 à 1861. Par le Dr. E. G. Palmén. Traduit du finnois par H. F. Palmén. Tätä kirjaa, jonka avulla Suomen kielen osaamatoin saa riittäviä tietoja Seuran entisestä ja nykyisestä tilasta sekä viime vuosikymmenien kansallisista pyrinnöistämme, on Seura antanut Esimiehellensä ja sihteerille vallan ilmaiseksi jakaa, kussa niin soveliaaksi katsovat. Sitä on painettu 500 kpletta.

2) Shakespeare'n dramoja. III. Venetian kauppias. Suomentanut P. Cajander. Seuran Toimitusten 60:s osa. III. — Painoksen suuruus: 1,000 kpletta.

3) Ruotsalais-Suomalainen Virkakielen Sanasto. Ainekokoelma, jonka Armollisen määräyksen mukaan on toimittanut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. — Sitten kuin kirjan Alkulauseessa kerrotulla tavalla Seura herrojen filosofian-kandidaatin Jonas Castrénin ja ylioppilas Akseli Liliuksen kautta oli saanut Sanastoa varten erinäisistä lähteistä kerätyt varat järjestetyiksi ja painokuntoon laitetuiksi sekä teos viime vuoden Lokakuun loppupuolella kokonaan oli valmistunut, pyysi Seura saada Keisarillisen Senatin haltuun jättää lopullisen suorituskomitean kokoonkutsumisen, ehdotellen komitean jäseniksi viisi Seuran mielestä soveliasta miestä, jotka täällä Helsingissä tehtäväänsä ryhtyisivät Helmikuun ensi päivinä, joksi aikaa siis ympäri maata tarkastettaviksi levitetyt kappaleet olivat Seuralle palautettavat. Seuran pyyntöön hallitus suosiollisesti kaikin puolin myöntyi. „Virkakielen Sanaston" komitea, jossa hra kruununvouti E. Olsoni on puheenjohtajana ja hrat maisteri F. Ahlman, hovioikeuden-notariukset E. Berner ja E. Forsman sekä oikeusraatimies J. Kr. Svanljung jäseninä, on nyt puolitoista kuukautta tärkeässä toimessaan askaroinnut ja lienee allekirjoittaneelle hyväntahtoisesti annettua tietoa myöten tänä päivänä ensimmäisessä lukemisessaan ennättänyt P-kirjaimen loppuun. Keisarillisen Senatin määräystä myöten Seuran tulee Sivili-toimikunnalle ilmoittaa, koska tekeillä olevan sanaluettelon painattamiseen ryhdytään, että hallituksella on tilaisuus määrätä, montako kappaletta on sen omaksi jätettävä. Tarkastettaviksi maanmiesten kesken jeetuista parista sadasta Ainekokoelman kappaleesta on muistutuksilla ja lisäyksillä varustettuina kaikkiansa 32 Seuralle takaisin tullut. — „Virkakielen Sanaston" ainekokoelmaa painettiin 350 kpletta.

4) Kullervon Runot. Inkerin toisinnoista lisätty uusi painos.

Seuran Toimitusten 64:s osa. — Tohtori J. Krohnin toimittama. On, niinkuin tohtori E. Aspelininkin äskettäin julkaistut „Kalevalan tutkimukset“, ollut varsin omainen ohjaamaan huomiota niihin vielä painamattomiin runotoisintoihin, joita Seuralla on arkistossaan tallella. Koska Kalevalan runojen täydentämistä ja selittämistä sekä niin sanoaksemme ulkonaista turvaamistakin täytyy lukea Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran etevinten tointen joukkoon, on nykyisin ehdoteltu, että Seura, jos varat sallivat, tulevana tilivuonna kustantaisi runonkeräysretken Inkeriin, semminkin tämän maakunnan läntisiin osiin, sekä käsikirjoituksessa tähän saakka säilytettyjen toisintojen puolesta suotavaksi lausuttu, että niitten kopioimista, jos mahdollista on, entistä suuremmalla voimalla jatkettaisiin ja koetettaisiin päästä loppuun, ennenkuin mikään häviämisen vaara kallista perintöä kohtaa. Varsin arvokkaan lisäyksen ovat Seuran runokokoelmat vastikään saaneet sillä tapaa, että Seura lehtori C. A. Gottlund vainajan jälkeen jääneestä kirjallisesta tavarasta on omakseen lunastanut hänen runokeräelmänsä, joka paitsi muuta sisältää 25 à 30 varsinaista Kalevalan runoa, 40 à 45 Kalevalan sukuista ballaadia sekä enemmän kuin 300 loitsua. Toista arvokasta runojemme lisäystä on tilaisuus mainita, kun tuonnempana käsikirjoituksista erittäin puhumme. — „Kullervon runoja“ on painettu 1,000 kpletta.

5) Suomalais-Latinainen Sanakirja, kirjoitti Dr. Joh. Gabr. Geitlin. *Lexicon Fennico-Latinum condidit Dr. Joh. Gabr. Geitlin.* Seuran Toimitusten 65:s osa. — Koko suomenkieliselle koulumaailmalle otollinen lahja, hartaasti odotettu ja suurella ilolla vastaanotettu. Paitsi sitä tervetullut apukeino monelle ulkomaalaiselle, jonka ehkä tekee mieli meidän kieltä oppia. Alkulauseessa mainitaan, että professori F. J. Petersen on korrehtuurin-lukuun ottanut osaa semmoisella tavalla, josta on kirjalle paljon hyötyä karttunut. Tässä tilaisuudessa tulee lisätä, mitä Seuralle viime kokouksessa ilmoitettiin, että professori Petersen on tehnyt työtänsä ja aikaansa uhrannut ilman minkäänlaista palkkiota Seuralta ottamatta. Soveliasta on, että se kunnioituksen ja kiitollisuuden lause, joka Seuran päätöstä myöten on professori Petersenille kirjallisesti toimitettu, myöskin tässä sijansa saa. — Puheenalaista sanakirjaa Seura on painattanut 2,000 kpletta.

Sarjan päähän ehtiäksemme, „Suomen Historiallinen Seura“ on Kirjallisuuden Seuran hallussa olevasta Collanin rahastosta saanut painokustannukset vasta julkaisemaansa „Yrjö Maunu Sprengtportenin Viralliseen kirjeenvaihtoon 1808—1809“. „Collanin rahaston“ korot ovat, niinkuin tiedetään, testamentin-tekijän nimen-omaista määräystä myöten käytettävät maamme historiaa koskeviin tutkimuksiin.

Painossa on paraikaa:

1) Maisteri C. G. Svanin Englantilais-suomalainen Sanakirja. 19:s puoli-arkki ladottu. — Painoksen suuruus: 2,500 kpletta.

2) Maisteri J. A. Hahnssonin Ruotsalais-Suomalainen Sanakirja. 13 puoli-arkkia valmiina. Painetaan 5,000 kpletta. Julkaistaan vihottain, 20 puoli-arkkia vihossa. Osaksi tekiän sairauden vuoksi seisahduksissa ollut kirjapainon työ alkaa taas huomenna.

3) Uusi Latinais-suomalainen Sanakirja. 9:s puoliarkki latojan käsissä. Painetaan 3,000 kpletta.

4) Yliopettaja K. Ervastin Suomalais-saksalainen Sanakirja. Painamista vastikään alotettu: ladotaan toista puoli-arkkia. Painetaan 2,500 kpletta.

5) Suomi, Toisen Jakson 16:s osa, jossa ensimmäinen kirjoitus hra E. N. Setälän „Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan kansakielestä“, on loppuun ladottu ja siis ennen pitkää joutuu yleisön käsiin. — Neljä vuotta takaperin elikkä Maaliskuulla 1879 Seura lauseoppimme tutkimista edistääksensä muun muassa päätti, „että matkarahoiksi taitaville lauseopin tutkijoille vuotisessa kulunkiarviossa tästälähtien määrättäisiin joku summa“, sekä „että lauseopillisista kirjoituksista, jos niitä Suomi-kirjassa julkaistaan, maksettaisiin yhtä paljon, kuin itsekseen ilmestyvistä tieteellisistä teoksista, s. o. todellista arvoa myöten“. Yhden tämmöisen, 300:n markan suuruisen matkarahan tuote on hra Setälän puheen-alainen teos, laatuaan lavein (lähes 16 paino-arkkia) ja etevin niistä ajoista saakka, jolloin G. A. Avellanin mainiot kirjoitukset Suomi-kirjassa vuosilta 1850 ja 1853 julki tuotiin. — Järjestyksessä toisena ilmestyy tässä Suomi-kirjan osassa hra W. Mainov'in kirjoitus „Mordvalaisten häämenoista“ ja kolmantena Seuran keskustelemukset tilivuodelta 1881—1882. — Itse Suomi-kirjaa painetaan tätä nykyä vaan 150 kpletta, mutta toimitetaan tarpeen mukaan ylipainoksia eri kirjoituksista.

6) Suomi, Toisen Jakson 17:s osa, jossa Tohtori A. Genetzin laatimasta Ainuksen murteentutkimuksesta 5 arkkia on valmiina.

7) Shakespeare'n dramojen IV:s osa, maisteri P. Cajanderin suomentama „Kuningas Lear". 2:nen arkki latojan käsissä.

Tekeillä on:

1) Kolmas, kokonaan uudistettu Suomen kasvion laitos Filos. Maisterilla A. J. Melalla.

2) Uusi Kantelettaren laitos Seuran Kunnia-esimiehellä, kanslianeuvos E. Lönnrotilla.

3) Yleinen kirjallishistoria. Tohtori K. Bergbomilla.

4) Lisävihko Kanslianeuvos E. Lönnrotin Suomalais-Ruotsalaiseen Sanakirjaan. Valmistavat hankkeet, sanojen keräys ja järjestäminen ovat melkein perille saatetut. Seura on sen vuoksi suostunut siihen lisävihkon toimittajan, ylioppilas A. H. Kallion pyyntöön, että hän opintojansa varten saisi joksikin aikaa keskeyttää työtänsä. Lisäyksiä on hänen ilmoituksensa mukaan karttunut noin 12,000, joista kenties 3,000 primitiivi-sanaa.

5) Uusi laitos n. k. Gruben Kertomusten III:nnestä osasta Seuran hra Esimiehellä.

6) Uusi „Suomalaisen Lakiteoksen" laitos lehtori O. Favénilla. — Koska tässä tulee noudattaa juuri syntyvää lakisanaluettelua, on alkutyöksi vaan tarkasteltu entistä suomennosta ja sitä ruotsalaiseen tekstiin verrattu.

7) Ruotsalais-Suomalaisen Virkakielen Sanasto sitä varten Armollisesti asetetulla komitealla. — On, niinkuin äsken sanottiin, ehditty P-kirjaimen loppuun.

Näitten niinen-omaan töilöillä olevien teosten ohessa tulee muistaa, että insinööri G. Bergroth mielii Seuran julkaistavaksi kirjoittaa tieteellisen teoksen raudan metallurgiiasta sekä että Seuran hra Esimehen ilmoitusta myöten yksityisellä taholla on ryhdytty Suomalais-franskalaisen sanakirjan sepittämiseen, joka teos ehkä myöskin Seuran kustannettavaksi aikanansa tarjotaan. — Filosofian kandidaati A. O. Heikel valmistaa selittävää kertomusta niihin etnografillisiin kuviin, jotka hän Seuran kustannuksella v. 1880 tehdyltä retkeltä Karjalasta myötänsä toi. — Tohtori R. Polén, jolle Seura samana vuonna (1880) antoi matkarahan lauseopillisia tutkimuksia

varten Keski- ja Pohjois-Savossa, on allekirjoittaneelle äsken-ikään annettua ilmoitusta myöten viime kesänä jatkanut tutkimuksiansa Itä-Savossa ja toivoo voivansa ennen tulevaa Syyskuuta lähettää teoksensa valmiina Seuralle. — Hankkeissa on Seuralla jo vuodesta 1880 alkain ollut uusi „Suomen Kansan Satujen ja Tarinain“ laitos. 1879 vuoden Joulukuun kokouksessa tohtori E. Aspelin Seuran eteen tätä varten toi täydellisen suunnitelman, jonka Seura silloin hyväksi katsoi ja jonka ensi osa, itse uudistetut sadunkeräykset, lukuansa viisi, nim. yksi Saimaan ja Päijänteen välisillä seuduilla, yksi Etelä-Hämeessä ja Varsinais-Suomessa sekä kaksi Pohjanmaalla, nyt on suoritettu. Onko joku keräysretki vielä toimeen pantava, vai kokoontuneitten ainetten julkaisemiseen käytävä, siitä on Seura nyt alkavana tilivuonna keskusteleva ja samalla ratkaiseva, josko n. k. tieteellisen laitoksen rinnalla hankitaan myöskin kansantajuinen, selityksillä varustettu ja helppohintainen, jommoista jo kauan aikaa Seurassa on toimitettavaksi ehdoteltu sillä perusteella, että semmoinen on suurta yleisöä varten välttämättömän tarpeellinen ja taloudelliselta kannalta Seuralle kenties hyvinkin edullinen. Seuran Runoustoimikunta, joka aluksi on asiaa käsitellyt, on nykyisin annetussa lauseessaan puoltanut tieteellistä laitosta, joka tohtori Aspelinin vastamainittua suunnitelmaa myöten toimitettaisiin paitsi muuta sillä tapaa, että yksi tai kaksi täydellisempää saman sadun toisintoa painetaan aivan semmoisena, kuin se on kansan suusta talteen kirjoitettu, ja muut toisinnot sekä katkelmat niihin lyhyesti kerrottuina liitetään, saamapaikan murretta tarkasti noudatetaan ja kokoelma varustetaan niin täydellisillä viittauksilla muitten kansojen satuihin, kuin suinkin mahdollista, sekä kunnollisella asialuettelolla. Muutamilla Seuran jäsenillä on se ajatus, että tulisi toimittaa niin kansantajuinen kuin tieteellinenkin Satujen laitos. — Tätä jaksoa päättääksemme lisäämme, että Seuralle annettua tietoa myöten pedagogian kandidaati O. Lönnbohm on ryhtynyt seppä H. Meriläisen runsaan taikakokoelman painokuntoon laittamiseen ja Seuralle ehdotelta, että samalla, kuin tämä, samalla muutkin sen-aineiset Seuran hallussa olevat kokoelmat julkaistaisiin.

Niinmuodoin on nykyisenä tilivuonna 5 teosta painosta valmistunut, 7 on painossa ja 7 varsinaisesti tekeillä.

Lähimmässä tulevaisuudessa mielessä pidettävistä asioista

on jo mainittu Inkeriin ehkä kustannettava runonkeräysretki. — Seuran arkistonhoitajan ilmoitusta myöten „Gruben Kertomusten“ ensimmäinen osa, josta kolmas painos, 2,000 kpletta, ilmestyi vasta kolme vuotta takaperin (1880), on varastosta loppumaisillaan, niinkuin myöskin satujen ja tarinain epsi osa, josta toinen painos, 1,000 kpl., laitettiin v. 1871. Uusia painoksia tulee siis ajatella. — „Luonnonkirjakin“, jonka seitsemäs painos, 10,000 kpl., ilmestyi tuskin viisi vuotta sitten (1878), on samoin hra arkistonhoitajan ilmoituksen mukaan jo niin lukumääränsä puolesta supistunut, että saa ruveta uutta painosta ajattelemaan, sitä suuremmalla syyllä, kuin varmaan Seuran jäsenet yhdistyvät siihen ajatukseen, että on aika kumminkin kuvien puolesta entistä paremmin varustaa tämä kirja, jonka menekki näyttää vuodesta vuoteen enenevän eikä suinkaan vähenevän. Sitä on vuodesta 1860 lähtien kaikkiansa painettu 33,000 kpl. ja Seuran rahallinen voitto siitä on jotenkin suuri. — Että Seuran nyt, kun „Ruotsalais-Suomalainen Virkakielen Sanasto“ valmistuu, tulisi ajatella päinvastaista Suomalais-Ruotsalaista, siitä on ennen Seurassa ollut puhe ja sitä on allekirjoittanutta viime aikoina erittäin kehoitettu Seuralle huomauttamaan. — Seuran kirjaston tai edes käsikirjoitusten katalogiseeraus, jota jo monesti on tuiki tarpeelliseksi arveltu ja jota vähän on alotettukin, tuskin käy tuonnemmaksi lykkääminen. — Näitten ohessa Seura ei unhottane sen juhlan hankkeita, jota on aijottu Kalevalan ilmestymisen muistoksi v. 1885 viettää. Muutamia siihen koskevia ehdotuksia on tämän-edellisessä vuosikertomuksessa esiin tuotu.

Sisääntulleista käsikirjoituksista puhuaksemme, lehtori Gottlund vainajan runokokoelma jo on mainittu. Se sisältää kaikkiansa noin 780 numeroa; niistä satamäärä Wermlannin, Taalaan ja Norjan Suomalais-metsistä kerätyitä, muut Suomesta: Etelä-Savosta, Pohjois-Karjalasta, Wienan läänistä jne. Seura on 700:lla markalla tämän kokoelman itselleen lunastanut. — Arvokas keräelmä Inkerissä kansan suusta poimituita n. k. itkuja ja pulmavirsiä on Seuran ollut etu saada vastaan-ottaa filosofian maisterilta V. Porkalta. Niiden saamapaikat ovat Soikkolan ja Narusin seurakunnat, niinmuodoin Inkerin etevimmät runoseudut. Seura on keräiliälle palkkioksi määrännyt kolmesataa markkaa. — Hedelmänä v. 1881 Seuran kustannuksella tehdystä retkestä on ylioppilas A. Lampinen

sisäänjättänyt kokoelman satuja Saimaan ja Päijänteen välisiltä seuduilta. Samoin on ylioppilas F. O. Rapolalta sisään tullut kokoelma satuja hänen retkeltänsä Etelä-Hämeessä menneenä kesänä. — Seminaarin-oppilas A. Kanninen on Seuralle toimittanut keräelmän tarinoita, loitsuja, ennusmerkkejä j. m. s., jonka keräelmän Runoustoimikunta on hyväksi arvostellut ja Seura 75:llä markalla palkinnut. — Seppä H. Meriläiseltä on nykyisin tullut kokoelma huomiota ansaitsevia taikatemppujen selityksiä entisten lisäksi sekä entiseltä seminaarin-oppilaalta J. Nikulaiselta vihko „sananlaskuja, satuja, arvoituksia j. m. s.“ Edellisestä on Seura palkkioksi antanut 180 markkaa, jälkimäisestä kpleen „Kertomuksia Ihmiskunnan historiasta“ (7 osaa). — Kilpasuomennoksena on vastikään sisääntullut „Enzio kuningas“, K. A. Nicanderin alkuteoksesta käännetty. — Lahjaksi on kiertokoulun-opettaja N. Karjalainen Kajaanista Seuralle lähettänyt kokoelman loitsuja ja satuja sekä lyceiläinen V. Salminen „Satuja y. m. Kuhmalahdelta“. — Sanakokoelmia ovat Seuralle lähettäneet hrat Provasti G. Monell, Kirkkoherra S. Majander, Pastori I. A. Wallenius, pedagogian-kandidaati A. O. F. Lönnbohm, ylioppilaat J. Friman, E. N. Setälä ja J. Sjöros. — Käsikirjoituksista kun on puhe, sopii vielä lisätä, että ennen päätettyä Kalevalan runotoisintojen, niinkuin myöskin Satujen käsikirjoitusten kopioimista ahkerasti on jatkettu. Edellistä tointa, johon Seuran kassasta tänä tilivuonna on maksettu toista tuhatta markkaa, on tohtori J. Krohn suosiollisesti johdattanut, jälkimäistä, johon on käytetty kaksisataa markkaa, samoin tohtori E. Aspelin.

Matkarahoja Seura tänä tilivuonna on antanut kaksi; toisen 300 m., ylioppilas K. Krohnille sadunkeräystä varten Kajaanin seuduilla, toisen, samoin 300 m., ylioppilas F. O. Rapolalle samanlaista tointa varten Etelä-Hämeessä.

Kilpapalkintoja on Seura asettanut kaksi, toinen tuhannen, toinen viidensadan markan suuruinen, v. 1885 annettavaksi semmoisista alkuperäisistä, suomenkielisistä kirjateoksista, jotka kansallisen kirjallisuuden arvoa korottavat ja ennen mainitun vuoden vuosikokousta joko painon kautta julkaistaan tai käsikirjoituksessa valmiina Seuran arvosteltavaksi jätetään. Sanomalehtien kautta on tästä asiasta tarpeellisia tietoja kunnioitettaville kirjailijoille annettu.

Kentiesi on tarpeellista tämän ohessa muistuttaa, ettei Seura

ole herjennyt niitä korkeintaan 1,000:teen markkaan nousevia kilpapalkintoja antamasta, jotka Seura jo kolmetoista vuotta takaperin malliksi kelpaavia suomennoksia varten sääsi.

Muita tärkeimpiä tapahtumia kertoaksemme, maamme hallitus tämän tilivuoden kuluessa kahdesti on luottamuksellaan kunnioittanut Seuraa, vaatien Seuralta lausuntoa Filosofian-kandidaatin S. W. Hellgrenin alottamasta Suomalais-Wenäläisen Sanakirjan työstä sekä Kuopioon perustettavasta „isänmaallisesta seurasta". — Siihen katsoen, että Seuran Runonstoimikunnan työt yhä ovat karttuneet (esm. tänä tilivuonna on paitsi muita tehtäviä tullut arvostella 16 suurempaa tai vähempää kirjallista tuotetta) ja moni sen nykyisistä jäsenistä jo toista kymmentä vuotta virassaan ollut, Seura on päättänyt nyt alkavasta tilivuodesta lähtien korottaa jäsenten lukumäärää viidestä seitsemään, josta muutoksesta siis tulee tämän-iltaisessa virkamiesten valinnassa vaaria ottaa.

Seuran talouden asioihin kääntyäksemme, entisten 7:n lisäksi tänä tilivuonna on tullut uusi seisova rahasto, nim. Torsten Churbergin. Ylioppilas Torsten Churberg kuoli parhaalla iällänsä viime vuoden Maaliskuun 12:na p:nä. Hänessä oli suomalaisuuden asialla hellä ja luotettava ystävä. Vastamainittu, hänen viimeisen tahtonsa nojalla perustettu rahasto, kymmenentuhatta (10,000) markkaa pää-omaa, jonka korkoja Seura saa mieltänsä myöten tarpeisinsa käyttää, todistaa hänen isänmaallista mieltänsä ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura on varmaan aina häntä kiitollisuudella muistava. — Toinenkin rahasto on tänä tilivuonna syntynyt: „Elias Lönnrotin rahasto kuvallista Kalevalaa varten". Perustuskirja menneen Toukokuun 27:ltä p:ltä, Matti Äyräpään allekirjoittama, alkaa seuraavilla sanoilla: „Kun Elias Lönnrot viime Huhtikuun 9 p:nä täytti 80 vuotta, jätti yhdeksän Savo-Karjalaisen osakunnan jäsenistä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran haltuun rahasumman perustukseksi uudelle rahastolle, jota käytettäisiin tulevaa kuvallista Kalevalaa varten. Samalla kertaa pyysivät lahjoittajat kanslianeuvos Elias Lönnrotilta saada kunnian käyttää hänen nimeänsä tälle uudelle rahastolle, johon hän myös suostui". Edempänä kuuluu muun muassa näin: „Tätä kuvallista Kalevalaa rahaston perustajat eivät ole ajatelleet siltä kannalta, että se tulisi sisältämään ainoastaan etnografillisia piirustuksia ynnä niihin kuuluvia tieteellisiä selityksiä, vaan etenkin tieteellisiä kuvia Kalevalan

alalta, ehkä siihen suuntaan kuin Dorén kuvateokset". Pää-omaa oli Huhtikuun 9:nä p:nä 1882 puhtaassa rahassa Sm. 251: 75, velkakirjoissa Sm. 1,085: 60, yhteensä Sm. 1,337: 35. Näin syntyneen eri rahaston Seura on hoidettavakseen ottanut ja asetti viime syksynä erinäisen komitean miettimään sekä Seuralle ehdottelemaan, kuinka kuvallisen Kalevalan asiassa yleensä tulisi menetellä, jotta sitä varten perustetun rahaston tarkoitus saavutettaisiin. Komitea (hrat tohtorit E. Aspelin ja M. Äyräpää sekä maisteri V. Löfgren) on vastikään Seuran eteen lauseensa tuonut, muun muassa ehdotellen, ettei itse pää-omaa yritykseen käytettäisi, ennenkuin se korkojen ja mahdollisten lahjojen kautta on nousnut 10,000:teen markkaan, mutta kuitenkin erityinen taiteiliain kilpailu toimeen pantaisiin vuodeksi 1885. Päätöstä Seura ei vielä ole ehtinyt tekemään, vaan on asia, niinkuin sanotaan, paraikaa pöydällä. Komitean lause on sanomalehtien kautta yleisön suosiolliseen huomioon suljettu. — Menneen vuoden Kesäkuun kokouksessa Seuran tiedoksi saatettiin että valtiopäivämies, hra kauppias F. Neppenström nykyisin oli Seuran rahavartialle jättänyt Sata-kolmekahdeksatta (173) markkaa 30 penniä sillä ilmoituksella, että nämät rahat olivat Joensuun kaupungissa kootut ja tänne Johan Vilhelm Snellmanille vastedes pystytettävän kuvapatsaan rahaston perustukseksi lähetetyt. Näin tulleet rahat Seura päätti talteensa ottaa ja kasvulle panna, mihinkään eri toimiin mainittua rahastoa varten kuitenkaan sitoutumatta. Niinkuin tiedetään, Seura samalla tapaa tallettaa rahoja Agricolan muistopatsasta varten. — Hovioikeuden-notarius E. Holm vainajan testamentin kautta Seuralle seisovaksi rahastoksi määrätyt 2,000 markkaa, joista viime vuosikertomuksessa puhutaan, toivotaan keväämpänä sisään tulevan. — Lahjaksi Seura samalla syvällä kiitollisuudella kuin ennenkin on saanut vastaanottaa sen apurahan, 1,200 m., joka Hänen Keisarillisen Majesteettinsa suomalaisesta käsikassasta on Seuralle vuosittain suotu. Eräältä vanhalta suosijaltansa ja ystävältänsä on Seura monen entisen lahjan lisäksi taas saanut 50 m. — Valtioapua on Seuralla nyt kuudetta vuotta ollut 10,000 m. vuoteensa. — Nettotulot 1881 vuoden (kalenterivuoden) kirjamyynnistä tekivät Sm. 12,953: 31. — Velkaa oli Seura Suomen pankkiin viime vuosipäivänä Sm. 13,000. Nykyistä tilivuotta varten laaditussa kulunki-arviossa tulot laskettiin 27,450:een markkaan, menot 28,450:een

markkaan. Vajausta siis 1,000 m. Seuran raha-asiain tämänpäiväisestä tilasta on hra rahavartian kertomus tarpeellisia tietoja antava.

Tuonen tuville muuttaneista Seuran jäsenistä mainittakoon tohtori Friedrich Reinhold Kreutzwald, joka vuonna 1854 kutsuttiin Seuran kirjeenvaihtaja-jäseneksi, provastit Kaarle Wilhelm Enckell, Kaarle Rudolf Forsman, Joh. Matthias Hackzell, Kaarle Abraham Keckman, August Lindfors ja Gustaf Ticklén, professori Fredrik Wilhelm Mäklin, presidentti Johan William Forsman, asessori Jaakko Mölsä ja läänin sihteeri Herman Napoleon Schlüter.

Varsinaisiksi jäseniksi ovat seuraavat 32 kansalaista jäsenmaksun suorittamalla ruvenneet: Bergroth, Frans Gideon, insinööri; Blomstedt, Elis Adolf, filos. maisteri; Bonsdorff, Kaarle Edvard von, lääketieteen tohtori; Enlund, Hilda Amalia, rouva; Erenius, Rudolf Immanuel, filos. maisteri; Erich, Theodor Waldemar, filos. maisteri; Forsman, Aukusti Waldemar, filos. kandidaati; Hackman, Wilhelm, kauppias; Hannikainen, Pietari Waldemar, metsäkonduktööri; Herckman, Kaarle August, tuomiokapit. sihteeri; Hynén, Kaarle Efraim, komissionimaamittari; Jaakkola, Kaarlo Kustaa, filos. maisteri; Junnola, Matti, talollinen; Kumlin, Aleksanteri Aukusti, hovioik. notarius; Laitinen, Lassi, maanviljelijä; Laurikainen, Tuomas, maakauppias; Leppänen, Pekka, talollinen; Olsoni, Eligius, kruununvouti; Paqvalin, Ida, neiti; Pihlman, Herman, pastori; Saarelainen, Lauri, rusthollari; Sahlgren, Johan Pietari, maakauppias; Schwartzberg, Johannes, lehtori; Stenius, Jaakko Rikard, pankinkassööri; Sunell, August Johan, ylioppilas; Suppanen, Aatto, ylioppilas; Svanljung, Johan Kristian, oikeusraatimies; Tensikkala, Eerikki, maakauppias; Westerling, Ferdinand, kruununvouti; Westerlund, Sakari Adolf, filos. maisteri; Wikberg, Knut Otto, oikeusraatimies; Wolff, Eugen, kauppias.

Helsingissä 16 p. maalisk. 1883.

F. W. Rothsten.

3 §. Samoin luki rahavartia, hra kamreeri A. Boehm, seuraavat tilit:

Summittainen
Tili Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Yleisestä Kassasta vuodelta 1882—1883.

Vastattavaa.

Siirtovarat vuodesta 1881—1882.

Seuran juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 515: 19. — Rahaa kassassa 23 p:iä. . . . 515: 42.

Tuloja.

Apurahaa Hänen Majesteettinsä Keisarin käsikassasta 1,200 m. — Valtiopuna 10,000 m. — Senatin apurahaa „Virkakielen Sanaston" varten 6,214: 50. — Myydyistä kirjoista 12,704: 25. — Jäsenrahoja 746 m. — Korkorahoja Rabben Rahastosta 1,000 m. — D:o Blombergin d:o 2,733: 76. — D:o Sirénin d:o 222 m. — D:o Kellgrenin d:o 181: 50. — D:o Scheningin d:o 184 m. — D:o Torsten Charbergin d:o 282: 57. — D:o juoksevalla tilillä olleista rahoista 49: 98. Kaikellaisia tuloja 288: 95. . . . . 35,807: 51.

Siirtovelka vuoteen 1883—1884.

Kassakreditivitililtä Suomen Pankissa nostetuista . . 15,600: —

Yhteensä *Smk* 51,922: 93.

Vastaavata.

Siirtovelka vuodesta 1881—1882.

Kassakreditivitililtä Suomen Pankissa nostetuista . . 13,000: —

Menoja.

Kirjantekijäin palkkioita ja korrehtuuri-lu'usta 17,107: 54. — Kirjanpainatus- ja nitomiskustannuksia 13,900: 12. — Matkarahoja 600 m. — Virka-

miesten ja palvelijain palkkoja, arkiston huoneenhyyryä ja lämmitystä 3,843: 43. — Sanomalehtien tilaamista 224: 52. — Lähetys-kustannuksia, postikulutuksia, vakuutuksia y. m. 562: 67. — Kassakreditivitilin Suomen Pankissa differenssikorkoa 601: 89. — Takaisin suoritettu liikamakso myydyistä kirjoista 79: 65. — Kaikellaisia maksuja 1,627: 56. . . . . 38,547: 38.

Siirtovarat vuoteen 1883—1884.

Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 370: 50. Rahaa kassassa 5: 05. . . . . 375: 55.

Yhteensä *Smk.* 51,922: 93.

Helsingissä, Maaliskuun 16 päivänä 1883.

A. Boehm.

Yhteenveto

kaikista Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralla kassassaan ja rahastoissaan olevista varoista 16 p:nä Maaliskuuta 1883.

1. *Seuran Yleinen Kassa.*

Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 370: 50. — Rahaa kassassa 5: 05. . . . . 375: 55.

2. *Rabben Rahasto.*

Seuran Obligationikontolla . . . . . 20,000: —

3. *Blombergin Rahasto.*

Seuran Obligationikontolla 56,122 m. — Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 3,878 m. . 60,000: —

4. *Sirénin Rahasto.*

Seuran Obligationikontolla . . . . . 4,440: —

5. *Kellgrenin Rahasto.*

Seuran Obligationikontolla 3,630 m. — Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 370 m. . 4,000: —

6. *Collanin Rahasto.*

Suomen Valtion 1863 vuoden 4½ % Thaleri-Obligationeissa 7,000 m. — Suomen lahjoitusmaiden lunastuslainan 4½ % Obligationeissa vuodelta 1872 190 m. — Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 1,588: 83. . . . . 8,778: 83.

7. *Scheningin Rahasto.*

1000 Hopea-Ruplaa Venäjän Riikin pankin 5 % piletissä, à 250 . . . . . 2,500: —

8. *Stenbergin Rahasto.*

Hypoteekki-Yhdistyksen 5 % Obligationeissa . . 10,000: —

9. *Torsten Churbergin Rahasto.*

Suomen Valtion 1874 vuoden rautatielainan obligationeissa 7,401: 64. — Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 2,598: 36. . . . 10,000: —

10. *Elias Lönnrotin Rahasto.*

4½ % Talletus-tilillä Waasan Osakepankissa 2,033 m. — Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 38 p. . . . . 2,033: 38.

11. *Seuran Obligationi-konto.*

Useammanlaisissa Suomen Valtion ja Hypoteekki-Yhdistyksen obligationeissa .	*Smk.* 84,951: 84.	
Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa	„ 1: 16.	
	„ 84,953: —	
Yllämainittujen Rahaston N:is 2—5 sisäänpanot tälle kontolle .	„ 84,192: —	
Jääpi		761: —
	Yhteensä *Smk.*	122,888: 76.
Tästä summasta vedetään pois Yleisen Kassan kassakreditivi-velka Suomen Pankille.		15,600: —
	Jääpi siis *Smk.*	107,288: 76.

Paitsi sitä talletetaan Seuran huostassa:

12. *Agricolan Muistopatsas-Rahasto.*

Suomen lahjoitusmaiden lunastuslainan 4½ % obligationeissa 1,235 m. — 4½ % Talletus-tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 300 m. — D:o d:o Waasan d:o 100 m. — Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 68: 52. . 1,703: 52.

13. *Johan Vilhelm Snellmanin Muistopatsas-Rahasto.*

4½ % Talletus-tilillä Waasan Osakepankissa 173 m. — Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 4: 60. . . . . 177: 60.

Helsingissä, Maaliskuun 16 päivänä 1883.

A. Boehm.

Jonka ohessa rahavartia sisäänjätti näin kuuluvan kassatilin vasta kuluneelta puolelta kuukaudelta:

Kassatili Maaliskuun 16 päivänä 1883.

Vastattavaa.

Siirtovarat edellisestä kassatilistä:

1883. Maalisk. 7 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa. . . . . 212: 03.

Tuloja.

1883. Maalisk. 10 p. Ida Paqvalin, jäsenrahansa 24 m. — 13 p. A. W. Forsman, d:o 24 m. — Kupongeja 989: 36. — 14 p. A. A. Granfelt, myydyistä kirjoista 359: 08. — D:o d:o 56 m. — C. W. Alopæus, d:o 372: 98. — J. Pelkonen, d:o 110 m. — 16 p. Saatiin korkorahoja Blombergin rahastosta 2,733: 76. — Rabben d:o 1,000 m. — Sirénin d:o 222 m. — Kellgrenin d:o 181: 50. — Torsten Churbergin d:o 282: 57. — Schéningin d:o 184 m. . . . . 6,539: 25.

— 13 & 15 Nostettu kassakreditivi-tililtä Suomen Pankissa . . . . . 4,000: —

Yhteensä *Smk.* 10,751: 28.

Vastaavata.

Menoja.

1883. Maalisk. 12 p. Suomen Pankki, rahalippaan talletuksesta 36 m. — 13 p. H. Meriläinen, hänen toimittamistansa taikatemppujen selityksistä 180 m. — R. Gerholdin piirroslaitos Leipzigissä, Koru-Kalevalaa varten teetetystä paininlaikasta 169: 67. — C. A. Gottlundin perilliset, lunastus-summa hänen runokokoelmistaan 700 m. — 15 p. Pikkukustannuksista ajalla $^{5}/_{8}82$—$^{15}/_{3}83$ 43: 65. — 16 p. $^{13}/_{11}82$ nostettujen lahjoitusmaiden lunastuskainan kuponkien summa on 4 markkaa 50 p:ä liika suureksi laskettu, ja vähennetään 4: 50. — 16 p. Maksettiin loput velasta Blombergin Rahastolle 840 m. — D:o velka Collanin d:o 1,500 m. — D:o d:o Churbergin d:o 2,660 m. . . . . 6,133: 82.

— Siirrettyjä korkorahoja Blombergin Rahastolle 2,838: 41. — Rabben d:o 1,000 m. — Sirénin d:o 222 m. — Kellgrenin d:o 181: 50. . . 4,241: 91.

Säästövarat tulevaan tilivuoten:

Maalisk. 16 p. Juoksevalla tilillä Pohjoismaiden Osakepankissa 370: 50. — Rahaa kassassa 5: 05. 375: 55.

Yhteensä *Smk.* 10,751: 28.

Helsingissä, Maaliskuun 16 päivänä 1883.

A. Boehm.

4 §. Lisäksi kirjaston ja kirjavarojen hoitaja, hra tohtori A. A. Granfelt kuultavaksi luki seuraavan tilin ja kertomuksen:

Vuosikertomus Seuran kirjavarojen muutoksista 1882.

Viime vuoden tulleiden tilien mukaan oli 1881 vuoden kuluessa:

Kirjakaupassa myytyjen kirjojen bruttoarvo . .	13,185: 76.
Puhtaasta rahasta myytyjen kirjojen bruttoarvo .	2,504: 09.
Smf.	15,689: 85.

Tähän vastaa:

Kirjakauppiaille myymäpalkkio ja kust. korvaus	2,223: 28.
Hinnanvähennys suorassa myynnissä	513: 26.
Saldo rahavartialle annettu	12,953: 31.
Smf.	15,689: 85.

Kirjavaraston muutokset 1882.

Tammikuun alussa kirjoja Seuran varahuoneessa . .		147,363: 55.
Kirjavaraston lisäys:		
Suomi II 15 osa 200 kapp. à 7: 50.	1,500: —	
Suom. Kirj. S:n 50 v. juhla 300 kapp. à 5 m.	1,500: —	
Palmén, L'oeuvre de la société etc. 500 k. à 3 m.	1,500: —	
Shakespearen dramoja III 1,000 kapp. à 2: 50.	2,500: —	
Kullervon runot sid. 500 kapp. à 4 m.	2,000: —	
Kullervon runot nid. 500 kapp. à 2: 50.	1,250: —	
Kansia	3: —	10,253: —
Kirjakaupasta palautettujen kirjojen arvo		691: 50.
Smf.		158,307: 05.

Vastaavata.

Vuoden kuluessa kirjakauppaan levitettyjen kirjojen arvo	14,838: 35.
Puhtaasta rahasta myytyjen	2,321: 30.
Ilmaiseksi levitettyjen kirjojen arvo	875: —
Varahuoneessa jäljellä	140,272: 40.
Smf.	158,307: 05.

Helsingissä 16 p. Maaliskuuta 1883.

A. A. Granfelt.

Arkistonhoitajan kertomus vuodelta 1882—1883.

Seuran kirjastoon on vuoden kuluessa lahjoittanut Kyöpenhaminan Oldskriftseura 18 nidosta, Tarton yliopisto 10, Dresdenin kuninkaallinen kirjasto 9, Norjan kansanvalistus-seura 8, Eesti Kirjameeste Selts 5, Riian historiallinen Seura 2, Viron oppinut seura 2, Ulmin taide ja muinaismuisto-yhdistys 2, Nürnbergin Germanisches Musæum 1 ja Smithsonian institution 1; hrat Sz. Simonyi 13, E. Beauvois 6, J. Wahl 2, G. Stephens 2, W. Thomsen 1, P. Hunfalvy 1, Sanomalehti Walgus'in toimitus 1.

Kotomaalla ovat lahjoittaneet Kansanvalistus-seura 15, Suomen lääkäriseura 7, Tilastollinen virasto 6, Wiipurin Kirjallisuusseura 5, Suomen lakimiesten seura 4, Suomen tiedeseura 2, Vuorihallitus 2, Historiallinen seura 1, Talous-seura 1, ja hrat O. Rancken 3, G. W. Edlund 2, F. Ahlman 1, E. Aspelin 1, H. A. Reinholm 1, K. Suomalainen 1, S. Topelius 1, y. tuntematon 1. Sen ohessa on kirjasto oston kautta lisääntynyt 55 numerolla.

Käsikirjoituskokoelma on lisääntynyt kolmellatoista numerolla, jotka osaksi ovat Seuran kustantamien matkustusten hedelmiä ja osaksi lahjoja. Niiden joukosta on mainitseminen kirkkoh. Majanderin, past. J. A. Walleniuksen ja ylioppilaiden Frimanin ja Sjörosin antamat sanakokoelmat Lönnrotin sanakirjan lisävihkoa varten ja taikoja, loitsuja, satuja y. m. hrain A. Kannisen, J. Nikulaisen, W. Porkan, F. O. Rapolan ja V. Salmisen antamia. Helsingissä 16 p. Maaliskuuta 1883.

A. A. Granfelt.

5 §. Käytiin virkamiehiä tulevaksi tilivuodeksi valitsemaan, jolloin hra Esimies muistutti lisättäväksi päätetystä Runoustoimikunnan jäsenluvusta sekä Seuran tiedoksi saatti, että professori F. J. Petersen oli pyytänyt saada heikontuneen terveytensä vuoksi erota Yleisestä Tutkijakunnasta, ja vaali päättyi seuraavalla tavalla:

Esimieheksi valittiin senatori Y. S. Forsman (14 ääntä 15:stä); Vara-esimieheksi professori Jaakko Forsman (14); Sihteeriksi allekirjoittanut (15); Rahavartiaksi kamreeri A. Boehm (14); Arkiston ja kirjaston hoitajaksi tohtori A. A. Granfelt (14); Yleiseen tutkijakuntaan: professori J. Forsman (14), lehtori B. F. Godenhjelm (14), senatori Y. S. Forsman (13), professori F. J. Perander (7)

ja allekirjoittanut (13); Historiallisen Osakunnan Toimikuntaan: professori S. G. Elmgren (15), senatori Y. S. Forsman (14) ja tohtori K. F. Ignatius (14); Kielitieteellisen Osakunnan Toimikuntaan: tohtori J. Krohn (15), professori O. Donner (14) ja allekirjoittanut (14); Runoustoimikuntaan: tohtori J. Krohn (15), tohtori K. Bergbom (14), asessori K. Slöör (14), lehtori B. F. Godenhjelm (13), tohtori E. Aspelin (12), professori O. Donner (11) ja professori F. J. Perander (8); Tilintarkastajiksi kamreerit A. V. Helander ja K. F. Wahlström.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

F. W. Rothsten.

BK
BP
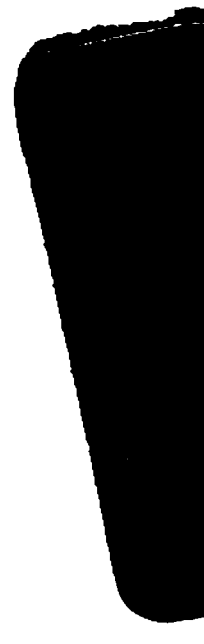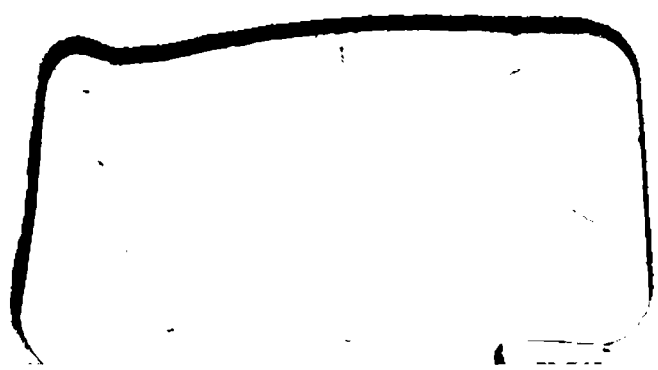
AUG 2 6 1958